

TIGHT BINDING BOOK

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204009

UNIVERSAL
LIBRARY

శ్రీ ర మ్మ.
శ్రీగురుభ్యో నమః.

శ్రీమద్రాజాధిరాజ రాజవర మేశ్వర వై దికమార్గప్రవర్తక
శ్రీ బుక్కణ నరపాలలిలకవందితచరణారవిందైః,
శ్రీ పరమగురుచరణనశినయుగళచిరవరివస్యాసమాసాదిత ,
వై దికలాకికసంపత్సారస్వతసదుపయోగపరిక లిత శ్రీ జగద్రంగస్థ
నృత్యన్నిజకీర్తినటికర్ణ కుండలీకృతరవిశశిమండలైః,
కర్ణాటకసామ్రాజ్యధౌరంధరీమండితైః
పండితాఖండలైః

నిఖిలామ్నాయమండలీవ్యాఖ్యావిఖ్యాతమాహాత్మ్యభూమభిః
అఖిలకళాగ్రంథనిర్మాణచాతురీశోభితై స్సర్వజ్ఞ శిరోమణిభిః

శ్రీమాధవాచార్యైః

నిమతాంసంసారపంక నిమగ్నా నా మా స్తికజనానాం నిశ్చేయసావాప్తయేప్రణీతః
నిఖిలానర్థ నివృత్తిపూర్వక పరమానందావిర్భావలక్షణపరమపురుషార్థానన్య
సాధనాదైవతజ్ఞానవిజయవర్యవసన్నశ్చ

శ్రీశంకరవిజయః

శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్యబాలగోపాలతీర్థ
శ్రీపాదశిష్యదత్తవంశావతంస రామకుమారసూను
ధనపతికృత శ్రీశంకరాచార్యవిజయడిండిమాఖ్యావ్యాఖ్యానమేతః

చెన్నపుర్యాం :

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ ఇత్యేతైః
స్వీయ వావిళ్ల ముద్రాక్షరశాలాయాం
ముద్రిత స్పృక్.
భువి చిరం జీయాత్.

ప్రమాది|| పుష్య బ|| 3.

నీ ప యా ను క్ర మ ణి కా.

సగ్ధానుక్రమః.

పృష్టాంక

౧. ఉపోద్ఘాతః	...	౧
౨. ఆచార్యజన్మాదికథనమ్	...	౨౨
౩. దేవావతారాః	...	౪౪
౪. కామారచరితవర్ణనమ్	...	౬౨
౫. సన్న్యాసగ్రహణమ్	...	౯౨
౬. ఆత్మవిద్యాప్రతిష్ఠా	...	౧౩౨
౭. వ్యాసదర్శనాది చరితవర్ణనమ్	...	౧౬౦
౮. శ్రీమదాచార్యమండనమిశ్రసంవాదః	...	౧౮౫
౯. శ్రీమదాచార్యసరస్వతీసంవాదః	...	౨౨౨
౧౦. రాజదేహప్రవేశనాదికమ్	...	౨౪౪
౧౧. ఉగ్రశైరపపరాజయః	...	౨౭౩
౧౨. హస్తామలకాదీనాం శిష్యత్వేన గ్రహణమ్...	...	౨౮౭
౧౩. బ్రహ్మవిద్యాప్రచారః	...	౩౦౭
౧౪. పద్మపాదతీర్థయాత్రావర్ణనమ్	...	౩౨౦
౧౫. ఆచార్యకృతదిగ్విజయవర్ణనమ్	...	౩౫౦
౧౬. శ్రీమదాచార్యాణాం శారదాపీఠవాసవర్ణనమ్	...	౪౨౫

శంకరవిజయభావప్రకాశికా

శ్లో. సర్వతంత్రస్వతంత్రాయ సదాత్మావైత్వతవేదినే,
శ్రీమతే శంకరార్యాయ వేదాంతగురవే నమః.

అథ జగదేవ దుఃఖపంకనిమగ్నముద్దిధీర్ముః పరమకారుణికః పరమేశ్వరః.

శ్లో. “యదా యదా హి ధర్మస్య గ్లానిర్భవతి భారత,
అభ్యుత్థానమధర్మస్య తదాఽఽత్మానం సృజామ్యహం.”

మిత్యాది ప్రతిజ్ఞాతార్థపరిపాలనాయ.

శ్లో. “ఆద్యే సత్త్వముని స్సతాం వితరతి జ్ఞానం ద్వితీయే యుగే,
దత్తో ద్వాపరనామకే తు సుమతిర్వాప్యసః కలౌ శంకరః.”

ఇత్యాది ప్రమాణవచనానుసారేణ శ్రీశంకరాచార్యరూపేణ గృహీతలీలామా
నువవిగ్రహ స్ఫున్నస్త్రి స్కలియుగే విక్రమశకాదిమేశ్వరనామకచతుర్దశాబ్దమాధవ
మాసే భూమావపరీర్యాధీత్య చ విధివద్యేదానభ్యస్య చ సర్వకాస్త్రాణి శ్రీభగవ
త్కృష్ణదైవాయనప్రణీత బ్రహ్మసూత్రాణాం సకలౌపనిషదాదీనాం చాద్యైతపరతయా
భాష్యణి వ్యాకృత్య తత్ప్రచారార్థం జాడ్యచార్యాకాదిపేదబాహ్యదుర్వతాని కేవల
కర్మపరాస్తిమాంసకాదీంశ్చ నిరాకృత్య విజిత్య చ తన్నతప్రవర్తకాన్నిదుషస్సన్వయ
తపరాస్కృత్వా బ్రహ్మవతారభూతం మండనమిత్రం వాదే జిత్యా, దత్వా చ
తస్మై సన్నయినాశ్రమం, పశీకృత్య చ తత్పత్నీభూతాం సరస్వతీం, స్థాపయిత్వా చ
ఋశ్యశృంగాశ్రమాదాపుషిత్వా చ తత్ర ద్వాదశాబ్ద మృశ్యశృంగాశ్రమే ఆధ్యాప
యిత్వా చ సూత్రభాష్యదిసకలాద్యైతగ్రంథాన్నైరంతర్యేణ తత్సూత్రార్థమద్యై
తవిద్యాప్రచారార్థం చ కృత్వా చ సురేశ్వరపద్మపాదహస్తామలకతోటనామకశిష్య
స్థాపనాది కాంచ్యాదితీత్రస్థితాష్టదశశతకీలేషు నిర్ణాయ చ యంత్రోద్ధారాదికం
సంప్రాప్య చ తత్తత్ప్రసాదాదణిమాద్యవైశ్వర్యసిద్ధిం, సంస్థాప్య చ షడ్వర్ణనాని,
గత్వా చ కాశ్మీరదేశమధిరహ్య చ శారదాసంబంధిసర్వజ్ఞపీఠం, గత్వా చ బదరి
కాశ్రమముషిత్వా చ తత్ర కానిచిద్దివసాని సంప్రాప్య చ కేదారక్షేత్రం సంప్రాగ్ధిక
భుక్ స్వర్లోకమాగచ్ఛేతి సర్వదేవైస్సంస్తుతశ్చ సిద్ధచారజైరారాధ్యన్నిజంపుష్పధం
ప్రతీకే నిజావాసం కైలాసమితి.

౧. తత్రాదౌ శ్లో. “న గాయత్ర్యైః పరం మంత్రం న మాత్యుః
పరదైవత” మితి పవనసేన సర్వైర్నామరాక్షా సర్వభా పరిపాలనీయత్యాది ధర్మం

తుర్యాశ్రమేష్ఠిత్వాఽపి మాతృచరమకర్తాచరణాదినా లోకాననుకాన్య లో-
చార్యత్వ మవాప. ఆత్ర మానం,

“ఆచినోతి హి శాస్త్రాణి హ్యచారే స్థాపయత్సవి.

స్వయమాచరతే యస్తాత్తస్మాదాచార్య ఇప్యత” ఇతి.

౨. ఆచార్యదత్తేన కర్తృభ్రంశాదిరూపకేరళదేశస్థకాపేనాపత్కాలే సమీపవ-
ర్తిభిస్సహాయస్సర్వథా కర్తవ్య ఇతి విద్యుక్తాననుష్ఠానే దుష్టననిగ్రహోఽప్యోచార్యై-
రేవ కార్య ఇతి చానుశీతమ్.

౩. స్వస్య సాక్షాచ్ఛివావతారత్వాద్విదితసర్వతత్త్వరహస్యా ఆపి శ్రీశంక-
రాచార్యగురూపదేశం వినాఽఽత్తవిచారో న కార్య ఇత్యర్థం శ్రీగోవిందయోగీంద్ర-
సందర్శనవందనాదిభిః ప్రకాశితవంతః.

౪. లోకే సాంసారికసుఖమకించిత్కరమిత్యంశం బ్రహ్మచర్యాశ్రమ ఏవతుర్యా-
శ్రమం స్వీకృత్య ప్రకటికృతవంతః.

౫. “యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠస్తత్తదేవేతరే జనాః” ఇత్యాది గీతా-
చార్యవాక్యం హృది నిధాయ దేహంతరం స్వీకృత్య కామతంత్రహస్యం జ్ఞాత్వా
సరస్వతీజయోది కృతవంత ఇత్యనేన యత్యాశ్రమిస్తీప్రశంసయో స్తేజస్తిమిరసామ్య-
మనుభూతనైవ తత్సజ్జత్వం చ సూచితవంతః.

౬. గురుశుక్రాపయైవ విద్యావాప్తిరిత్యర్థం స్వపరిచర్యాతత్పరం లోకా-
చార్యం మనసాఽనుగృహ్య చతుర్దశవిద్యాపారీణం చకారేత్యనేన స్ఫుటీకృతవంతః.

౭. స్వయం బ్రహ్మచర్యే స్వీకృతతుర్యాశ్రమోఽపి గృహస్థాశ్రమిమండ-
సార్యానుగృహీతసన్న్యాసాశ్రమేణ తద్విలీర్ణశృంగగిరిపీఠాధిపత్యేన చ సర్వజ్ఞత్వాది
గుణవిశిష్టక్రమసన్న్యాసినామపి పీఠాధిపత్యం ప్రపంచితం.

౮. ప్రాభాకరాదిశిష్యాణాం జగద్గురుకృతతత్త్వోపదేశేన సాధనచతుష్టయసంప-
న్నానాం గృహస్థానామపి బ్రహ్మవిద్యాధికారో వరీవర్తత ఇతి విశేషీకృతః.

౯. శ్రీభగవత్పాదపూజ్యాచరితతీర్థయాత్రా తత్రత్యదేవతాదర్శనాదినాతీర్థ-
యాత్రాదికం జ్ఞానిభిరప్యారణీయమితి స్పష్టీకృతం.

౧౦. లోకాచార్యకృతాఽఽనేతుహిమాచలసకలదేశసంచారతత్త్వదేశస్థవిమత-
దూరికరణ స్వమతస్థాపనాదినా జగద్గురుపీఠాధిపై రనవరతమేవ దుర్బతఖండసపూర్వ-
కస్వమతస్థాపనాదికమైదంపర్యేణ కర్తవ్యమితి బహుళీకృతం.

శ్రీ రస్తు.
శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే ప్రథమసర్గ ప్రారంభః.

మూ. ప్రణమ్య పరమాత్మానం శ్రీవిద్యాతీర్థరూపిణమ్, ప్రాచీన

శ్రీమద్విష్ణుమతాభివంద్యచరణం గోపాదికారాధితం పంచే పూర్ణసితాస్త్ర
సౌమ్యవదనం సంసారతాపాపహమ్, సత్యం జ్ఞానమనంతమాద్యవిధురం గోభారసంహ
రకం సర్వాత్మానమపాస్తనర్వమలం విశ్వేశ్వరం శంకరమ్. ౧. న(ను)మస్త్రిబాలగో
పాలతీర్థా వ్యాసముఖాన్తునీ, విఘ్నహర్తౌన్లజేశాదీన్సుండితాంశ్చ విమత్స
రా. ౨. వ్యాఖ్యానరహితస్యాస్య వ్యాఖ్యానం డిండిమాభిధమ్, క్రియతే స్వీయ
బోధాయ ప్రమాదః క్షమ్యతాం బుధైః. 3. నిఖిలానర్థసివృత్తిభూర్వకపరమానందావి
ర్భావలక్షణపరమపురుషార్థానన్యసాధనాదైవతజ్ఞానవిజయపర్యవసన్నం శ్రీమచ్ఛంకరా
చార్యవిజయమావిష్కర్తుం గ్రంథ మారభమాణః శ్రీమా న్నాథవాచార్య స్తస్య
నిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యాదిసిద్ధయే ౨విగీతశిష్టాచారానుమితశ్రుతి ప్రమితకర్తవ్యతాకం విషయ
ప్రయోజనసూచకం మంగళమాచరణ చీకీర్షితం ప్రతిజానీతే. ప్రణమ్యేతి. పరమా
త్మానం పరమేశ్వరం ప్రణమ్య ప్రాచీనశంకరజయే నారః మయా మాధవేన సంగృహ్య
తే - సంగ్రహ త్వేనాస్ఫుటత్వమాశంక్యాహ-స్ఫుటం యథా స్యాత్తథేతి. పరమా
త్మానం విశిష్ట శ్రీవిద్యాతీర్థరూపిణం - అనేన స్వగురోః శ్రీవిద్యాతీర్థ స్వేశ్వరావతా
రత్వం తత ఏవ సర్వజ్ఞత్వం చ సూచితమ్ - అన్యేషామపి ఫరమాత్మని స్వగురౌ చ
తుల్యభక్త్యైవ నిశ్రేయసప్రాప్తిర్యపి ధ్వనితం - తథా చ శ్రుతిః. 'యస్య దేవే పరా
భక్తిర్యథా దేవే తథా గురౌ, తస్యైతే కథితా హ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహాత్మనః' ఇతి.
యద్వా పరం పరమేశ్వరం సర్వాత్మానం శివం ప్రణమ్యేత్పర్యః. తం విశిష్ట - శ్రీవి
ద్యాతీర్థరూపిణం తార్కికాదికల్పితైః కుతర్కైర్వర్తలసికృతాయా విద్యాయాః సరస్వ
త్యా స్తన్నలాపకరణేన శోధకత్వాత్ విద్యాతీర్థః-క్రియా బ్రహ్మవిద్యాత్మికయాయు

శంకరజయే సారస్యంగృహ్యతే స్ఫుటమ్. ౧. *యద్వద్ధటానాం పటలో విశాలో విలోక్యతేఽల్పే కిలదర్పణేపి, తద్వన్నదీయే లఘుసంగ్రహేఽ

క్షః శ్రీవిద్యాతీర్థో భగవాన్ భావ్యకారః తద్రూపిణమ్. తథాచోక్తం సంక్షేపకా రీరకాచార్యైః. “వక్తారమాసాద్య యమేవ నిత్యా సరస్వతీ స్వార్థసమన్వితా ౭౭ సీల్, నిరస్తదుస్తర్కకలంకపంకా నమామి తం శంకరమర్చితాంఘ్రి” మితి శివావ తారత్వం చ భగవతో భావ్యకారస్య శివపురాణాదేరవగంతవ్యం. తథాచోక్తం శివ పురాణే. ‘వ్యాకుర్వత్ వ్యాససూత్రార్థం శ్రుతేర్థం యథోచివాన్, శ్రుతేర్నైయ్య సువివార్థశృంకరసృవితా న సః’ యద్వాఽఽత్తానం ప్రత్యగభిన్నం పరం పరమేశ్వరం శ్రీ ర్తాయా విద్యాశబ్దేన పరాపరవిద్యే తత్పాప్యే మోక్షదేవలోకా చ గృహ్యేతే- తీర్థశబ్దేన - ‘తీర్థం శాస్త్రాధ్వరక్షేత్రపాత్రోపాధ్యాయమంత్రిఘ్రి, అవతారిక్షి హ్తాంధఃస్త్రీరజస్సు చ విశ్రుత’ మితి-విశ్వేక్షాని శాస్త్రాదీని గృహ్యంతే తద్రూపిణం సర్వా త్తకమిత్యర్థః. ‘సర్వం భర్తృదం బ్రహ్మ ఏకమేవాద్వితీయ’మిత్యాదిశ్రుతేః-తథాచ శ్రీమ చ్ఛంకరజయనిరూపణేన తదుక్తస్య బ్రహ్మత్వభావనైవ జయ ఇతి స వివాక్షాతస్య నిష్పయో క్షాతస్సన్పయోజనం - ఆచార్యవిజయక్షానం త్వవాంతరప్రయోజనమితి పరమేత్యాదినా సూచితమ్, అత్రానేకార్థశబ్దన్యాసాత్ క్షేమలంకార స్తువక్తవ్. ‘నానా ర్థసంశ్రయః క్షేమ’ ఇతి - ‘దేవతావాచకాశ్చబ్దా యే చ భద్రాదివాచకాః, తే సర్వే చ స నింద్యాః స్యుః ర్లిపిలో గణితో ఽపిచేత్సుక్తత్వా జ్ఞగదాదిప్రయోగో న దోషః వహ ఇతి మంతవ్యమ్. ౧. నను ప్రాచీనశంకరజయ ఉదాహృతానాం శాంకరవాక్యానాం సారస్తద్వదీయే సంగ్రహే కథమవలోకనీయ స్తవ సంగ్రహస్యాల్పత్వాదితి చే త్తత్రాహ. యద్వదితి, యద్వద్ధటానాం కుంభానామిభిశిరసాం వా అద్రిశృంగాణాం వాపటలః సముదాయో విశాలో విస్తృతోఽల్పేఽపి దర్పణే విలోక్యతే కిరతి ప్రసి ధ్ధమ్. తద్వదస్మిన్ బుద్ధిశ్చే మదీయే లఘుసంగ్రహే శాంకరవాక్యానాం సార ఉద్వీ క్ష్యతాం సమ్యగవలోక్యతాం ఉపమాంకారః - ‘సాధర్మ్యముపమాభేదః’ ఇత్యు క్తేః - ఇన్ద్రోపేంద్రవృత్తామిత్రణాదుపకాలివృత్తం. * ‘అంతరోదీరితలక్ష్యభాషా

* వ్యాసాచలప్రముఖ పార్వికపండితత్వా భృత్యంభృతోచ్చతరకావ్యతరో స్సుగూఢాత్, విద్వన్నధువ్రతసుఖో సురసాని సర్వాణ్యాదాతుమర్థకుసుమాన్యహమక్ష మోఽస్మి. యత్నాదనల్పధిషణో నృణాం గృహీతుం శక్యం తదత్ర సరసం సక లం గృహీత్వా, కిందిన్న హేత్వరగురుస్తృతభావనోహం సంక్షేపశంకరజయప్రచనం కరోమి.

స్నిన్నద్వీక్ష్యతాం శాంకరవాక్యసారః. ౨. యథాఽతిరుచ్యే మధురే
 ౭పి రుచ్యత్వాదాయ రుచ్యంతరయోజనాఽర్హా, తథేష్యతాం
 ప్రాక్కవిపృద్ధ్యపద్యేష్వేషాఽపి మత్పద్యనివేశభంగీ. 3. స్తుతోఽపి
 సమ్యక్కవిభిః పురాణైః కృత్యాఽపి న స్తుష్యతు భాష్యకారః,
 క్షీరాబ్ధివాసీ సరసీరుహాక్షః క్షీరం పునః కిం చకమే న గోష్ఠే. ౪.
 పయోబ్ధివివరీసు నిస్సృతసుధార్ఘరీమాధురీధురీణ భణితాధరీకృతఫణా

పాదో యదీయాపుపకాతయ స్తాః' ఇతి లక్షణాత్. ౨. ౩. ప్రాచీనశంకరజయస్య
 వైయర్థ్య మాశంక్యాహః— యథేతి. యథాఽతిరుచ్యే ౭త్యంత మభిలాషవిషయే
 మధురే రుచ్యత్వాదాయ చచ్చాంతరస్య సలవణస్య యోజనాఽర్హా యోగ్యా తథా
 విషా మత్పద్యనివేశభంగీ మదీయానాం పద్యానాం నివేశస్య విన్యాసస్య భంగీ రీతిరపి
 ప్రాచీనః కవేః హృద్యేషు మనోజ్ఞేషు పద్యేషు రుచ్యత్వాదాయ ఇవ్యతామిత్యర్థః.
 3. యద్యపి పురాణైః ప్రాచీనైః కవిభిః - సమ్యక్ స్తుతస్తథా ౭పి నో ౭స్తాకం
 కృత్యా భాష్యకార స్తుష్యతు, అభ్యర్థనాయాం లోకో - బహువచనం వాక్తునఃకా
 యాభిప్రాయేణ - నను స్వల్పయా తవ కృత్యా కథం తస్య తుష్టిరిత్యాశంకా
 అప్రకామస్య పరమేశ్వరస్య భక్త్యా కృతేన స్వల్పేనా వ్యధికా దధికతరా తుష్టిరిత్యాహ
 క్షీరాబ్ధివాసీతి - క్షీరాబ్ధా క్షీరసముద్రే వస్తుం శీలమస్యాస్తీతి తథా - కమలసదృశే
 ౭క్షీణీ నేత్రే యస్య స సరసీరుహాక్షో భగవాన్ విష్ణు ర్గోష్ఠే వ్రజే ప్రేమభరాక్రాం
 తాభి ర్గోష్ఠీభి ర్దీయమాన మల్బం దుగ్ధం కిం పున ర్న చకమే ౭పితు కామితవానేవే
 త్యర్థః. ౪. 'వ్రజస్యా ద్గోమలం గోష్ఠ' మితి వైజయంతీ-ఆత్ర స్తుతిక్షీరయో ర్పింబ
 ప్రతిబింబభావా ద్దృష్టాంతాలంకారః. * 'దృష్టాంతః పునరేతేషాం సర్వేషాం ప్రతి
 బింబన' మిത്യుక్తే. ౪. తస్మాచ్ఛివం సుఖం కరోతీతి శివంకరః ఆతపివ సుశంకర
 ఇత్యభిధా సంక్షా యస్య శివంకర శ్చాసౌ సుశంకరాభిధిశ్చ స చాసౌ జగతాం గురు
 శ్చ తస్య శివంకర సుశంకరస్య జగద్గురో ర్భగవతో భాష్యకారస్య ప్రాయశో యశో
 హృదయశోధకం కలయితు మనుసంధాతుం కథయితుం వా సమీహామహే సంపూర్వ
 కస్య చేష్టార్థకస్య ఈహ ధాతో ర్లటి రూపం. సమ్యక్చేష్టాం ప్రయత్నం కుర్తః క్వచి
 దన్యయశసో ౭పి కథనాత్ప్రాయశ ఇత్యుక్తం తం విశిష్య - పయోబ్ధేః క్షీరసము
 ద్రస్య వివరీభ్యః సూక్ష్మభిద్రేభ్యః సునిస్సృతాయాః సుధాయా అమృతస్య ఝరీణాం
 సూక్ష్మప్రవాహాణాం మాధురీ మధురతా తస్యాః సకాశాద్ధురీణం శ్రేష్ఠ మలిమధురం
 యో భణితం భాషితం లేనాధరీకృతః ఫణాధరాణాం సర్పాణామఖిళా నియంతా

ధరాధీశితుః, శివంకరసుశంకరాభిధజగద్గురోః ప్రాయశో యశో హృద
యశోధకం కలయితుం సమీహామహే. ౧. క్వేమే శంకరసద్గురో
ద్గుణగణా దిద్బాలకూలంకమాః కాలోన్తి లితమాలతీపరిమళానప్టంభము
ప్టింధయాః, క్వాహం హంత తథాఽపి సద్గురుకృపా పీయూషపారం
పరిమగ్నోన్త గ్నకటాక్షవీక్షణబలాద స్తి ప్రశస్త్యాఽన్త తా. ౬. ధన్యం
మన్యవివేకశూన్యసుజనంమన్యాభికన్యానటి నృత్యోన్త తనరాధమాధమ

శేషో యేన తస్య అత్ర శేషస్యాసకృదాపుత్ర్యై వృత్త్యుప్రస శ్శబ్దాలంకారః - 'ఏక
స్యాప్యసకృత్పరః' ఇత్యుక్తేః - పృథ్వీవృత్తం. * 'జ సా జ స య లా వసు గ్రహ
యతి శ్చ పృథ్వీ గురు' రితి లక్షణాల్. ౧. అ. శబ్దగ్రుణానువర్ణనే స్వస్యానర్హ తా
మాశంక్య పరిహరతి. క్వేతి. 'స దేవ సోమ్యేద మగ్ర ఆసీ దేక మేవా ద్వితీయ' మిత్యాది
శ్రుత్యుక్తసదద్వితీయస్య బోధకత్వాత్సద్గురుస్సతాం వా గురు శ్శబ్దగ్ర కాపిసా
సద్గురుశ్చ తస్య గుణానా ద్గుణా సుమూహాః దిద్బాలస్య కూలం రోధం కష్టం ఘ్నస్తీతి
దిద్బాలకూలంకమాః-సర్వకాలేత్యాది నా భచ్ 'ఆరు ర్ద్విష దజన్తస్యే'తి ముమ్ - దిద్బాల
ముల్లజ్ఞ్య గతా ఇత్యర్థః కాలేన వసన్తాదికాలేనోన్తి లితానాం ప్రభుల్లితానాం మాల
తీత్యుపలక్షణం-మాలత్యాదిపుష్పాణాం పరిమళో విమర్దోత్థో జనమనోహరోగన్ధ స్తస్యా
వప్తమృస్య స్తమృస్య ముప్తీన్ధయా ముప్తిం నిష్పీడ్య ధయన్తి పిబన్తితి తే కాలాన్తి లిత
మాలతీపరిమళఘనాదప్యధికతరనుభకరా ఇత్యర్థః-నాడిముప్త్యోశ్చేతి భశ్ - ఇమే ప్రసి
ద్ధాః క్వాహం జంతురత్యంతాయోగ్యః క్వ యద్యపీత్యధ్యాహార్యం హంతేతి హస్తే
తథాఽపి సద్గురోర్విద్యాతీర్థస్య శంకరస్య వా కృపారూపస్య పీయూషస్యామృతస్య
పారంపర్యాం పరంపరాయాం మగ్నోన్త గ్నైవ చ కటాక్షేణ నిమాలనే మగ్నత్వ
సోన్తీ లన ఉన్త గ్నత్వస్య చాఽఽరోపః వీక్షణ మేవ బలం తస్మా త్ప్రశస్తా యోగ్యతా
మమాస్తీత్యర్థః - అననురూపయోర్థాటనావర్ణనేన - 'విషమం వర్ణ్యతే యత్ర ఘట
నాఽననురూపయో' రిత్యుక్తేన విషమేణ ప్రాస్తాయా అనర్హతాయా విచార్య రూప
కేణ ప్రతిషేధాదాక్షేపాలంకారస్య * ఆక్షేపస్వయముక్తస్య ప్రతిషేధో విచా
రణాదిత్యుక్తస్య తాభ్యాం సంకరః - 'అవిశ్రాంతిజాహమాత్తన్యంగాంగిత్వం తు సంక
రః' ఇత్యుక్తేః- 'సూర్యాశ్చైర్న సజస్తతాస్సగురవ శ్శార్దూలవిక్రీడితం.' ౬. అధన్య
మకృతార్థమాత్తానం ధన్యం మన్యంత ఇతి ధన్యంమన్యా - అనజ్ఞనం దుర్జ్ఞన మాత్తానం
సుజనం మన్యంత ఇతి సుజనం మన్యాః ఉక్తనూత్రేణ ముమ్ - అభ్యే సుముద్రస్య

కథాసంమర్దదుష్కర్తమైః, దిగ్ధాం మే గిరమద్య శంకరగురుక్రీడాస
ముద్యద్యశః పారావారసముచ్చలజ్జలర్థురై స్సంతోషయామి స్ఫు
టమ్. 2. వంధ్యాసూనుఖరివిమాణసదృశక్షుద్రక్షితింద్రక్షమా శౌ
ర్యోదార్యదయాదివర్ణనకలా దుర్వాసనావాసితాం, మద్వాణీ మధి
వాసయామి యమిన స్త్రైలోక్యరంగస్థనృత్యత్కిర్తిసటిపటిరపటలీ
చూర్ణైర్వికీర్ణైః ఊతౌ. ౩. వీయాషద్యుతిఖండమండనకృపారూపాంత
రశ్రీగురుప్రేమస్థేమసమర్పణార్హమధురవ్యాహరసూనోత్కరః, ప్రాధో

కన్యా లక్ష్మీః సైవ నటి చంచలత్వాన్నరక్తి తస్యా నృతేన నర్తనోన్మత్తా ధన్యం
మన్యాశ్చ తే వివేకశూన్యాశ్చ సుజనమన్యాశ్చాచ్ఛికిన్యానటిన్వత్ప్రేనోన్మత్తాశ్చేతి
ద్వంద్వో వా ద్వయో ర్ద్వయోః కర్తృధారయే ద్వంద్వో వా తే చ తే సరాధ
మేభ్యోఽప్యథమాశ్చ తేహం కథా - యద్వా తేహం సరాధమానామథమాశ్చ
తాః కథాశ్చ తాసాం సంమర్దాః సంఘర్షా ఏవ దుష్కర్తృమా దుష్టపంకాస్తైర్దిగ్ధాం
లిప్తాం మే గిరం వాచం అద్య శంకరగురోః క్రీడయా సముద్యద్యశ ఏవ పారావార
స్సముద్రః. ని. 'పారావారస్సరిత్సతి' రిత్యమరః-శస్య సముచ్చలజ్జి ర్జలర్థురై ర్వారి
ప్రవాహైః - సంక్షోభయామి స్ఫుటం యథా స్యా త్తథా సమృక్ష్పితౌషయామి
త్యర్థః - తథాహోక్తం భగవతా వేదవ్యాసేన. * 'అసత్కీర్తనకాంతారపరివర్తన
పాంసులాం-వాచం శౌరికథాలాపై రంగయేవ పునీమహే' ఇతి-ఆత్ర రూపకవృత్త్యను
ప్రాసయో రన్యోన్యనిరపేక్షయోరేకత్ర సమావేశా త్రిలతండులవత్సంస్పృష్టిః. *
'సై హ సంస్పృష్టిరేతేహంభవేదైక్యా దిహ స్థితి' రిత్యుక్తేః. 2. వన్ధ్యాసుతేన గర్భభీ
శృక్లేణ చ తుచ్ఛేన తుల్యాయే తుద్రాణాం క్షీణీంద్రాణాం రాజ్ఞాం క్షమా శౌర్యా
దార్యదయాదయై స్తేహం పర్జనస్య యా కలా తల్లక్షణయా దుర్వాసనయా దుర్గంధినా
వాసితాం దుర్గంధివాప్తాం స్వవాచం-యమినో యతేః-క్రీశంకరస్య త్రైలోక్యలక్ష
ణాయాం రంగస్థల్యాం నృత్యభూమిప్రదేశే నృత్యంతీ చాసౌ కీర్తిలక్షణా నటి తస్యాః
పటిరస్య చందనస్య పటలీ సమూహః తస్యాశ్చూర్ణైః ఊతౌ పృథివ్యాం వికీర్ణైః ప్రసృతై
రధివాసయామి సుగంధయామి. ౩. ఆయం ప్రాధో నవకారిదాసస్య మాధవస్య
కవితానంతానరూపః సంతానకః కల్పవృక్షోఽద్య సముద్యతస్సుమనసాం పండి
తానాం హర్షలక్షణామోదపరంపరాం దద్యాత్ - యథా కల్పవృక్షస్సుమనసాం
దేవానాం ఆమోదస్యాలిసమాకర్షిణో గంధస్య సంతతిం దదాతి తద్వదిక్యర్థః. తం

౭యం సవకాళిదాసకవితాసంతానసంతానకో దద్యాదద్య సముద్యత
స్సుమనసా మామోదపారంపరీమ్. ౯. సామోదై రనుమోదితా మృగ
మదైరానందితా చందనై ర్నందానై రభినందితా ప్రియగిరా కాశ్చీ
రజైః స్తేరితా, వాగేషా సవకాళిదాసవిదుషో దోషోఽస్థితా దుష్కవి
ప్రాతై ర్విష్కరుణైః క్రియేత వికృతా ధేను స్తురుష్కైరివ. ౧౦.
యద్వా దీనదయాళవ స్సహృదయాస్సౌజన్యకల్లోలినీదోలాందోలన
ఖేలనైకరసికస్వాంతా స్సమంతా దమీ, సంత స్సంతి పరోక్షిమాక్షిక

విశిషి - పీయూషమ్యతేరమృతాంకో శృంగ్రస్య ఖండ శృకలః మండనమలంకారో
యస్య తస్య శివస్య కృపారూపాంతరస్య శ్రియా యుక్తస్య గురోర్యతేప్రీక్షః
సేమాన్తైర్యేణ సమర్పణం సమ్యక్పూజనం తస్మిన్నర్హా యోగ్యా మధురా వ్యాహారా
ఉక్తయ ఏవ సూనాని పుష్పాణి తేషామత్యగో నిచయా యస్మిన్ సః - ఆత్ర
కవితాసంతానస్య కల్పవృక్షేణాభేదేన రూపేణ రంజనా ద్రుపకాలంకారః తదుక్తం-
'విషయ్యభేదతాద్రుష్యరంజనం విషయస్య యత్, రూపకం తదితి. ౯. ఆ. సుమనసాం
సుఖకరమపి పస్తు కుమనోభిర్వికృతం క్రియత ఇత్యాలోచ్య స్వవాచి వికారప్రాప్తిం
సంభావ్యాహ. సామోదైరితి. ఆమోదేన హర్షేణ వా సహితై ర్మృగాణాం మదైః
కస్తూరికాసంజ్ఞకై రనుమోదితా క్లాఘితా సామోదైరిత్యసోత్తరత్రాపి సమ్మన్ధః -
సామోదై శృంగదనైరానందితా ౭భినందితా తథా సామోదై ర్నందానైః ప్రియగి
రాభినందితా తథా సామోదైః కాశ్చీరజైః ప్రియగిరా స్తేరితా వికాసితా క్లాఘితా
దోషై ర్విపర్జితా ౭పి ధేనుర్యద్వా దోషా రాత్రిస్తస్యాముష్ణితా స్వస్థానా
ద్విముక్తా నిష్కరుణైః స్తురుష్కైః స్తేచైశ్చ ర్యథా వికృతా క్రియతే. ని. 'తురుష్క-
స్మిల్లాకే మేచ్ఛతాతా' వితి మేవినీ-తత్తైవ భూతా సర్వదోషవినిర్ముక్తా సవీనకాళిదా
సస్య విదుషో మాధవస్యైషా వాద్మహానాం కవీనాం సముదాయైరతవివ నిష్కరుణై
ర్వికృతా వికారమన్యథాభావం ప్రాప్తా క్రియేతేత్యర్థః. ౧౦. ఆ. ఏవం ప్రాప్తా
మనంతాం చింతాం కావ్యకరణే ప్రతిబంధకాం వారయతి. యద్వేతి. యద్వా దీనేషు
దయాళవస్సహృదయాః పరకీయశ్రమాద్యభిక్షాః సౌజన్యాత్మికాయాం కల్లో
లిన్యాం నద్యాం దోలాం దోలనం ఇతస్తతో భ్రమణం తదాత్మకం య త్థేలనం
తస్మిన్నేవైకం ముఖ్యం రసికం స్వాంతం మనో యేషాం తేహరోక్షిం చూక్షిక
వజ్జాపంతీతి తథాభూతా ఆమీ సంతః సమంతాశ్శంతి-ఆతో౭నంతయా చింతయా కిం

జుషః కిం చింతయా ౭నంతయా యద్వా తుష్యతి శంకరః పరగురుః
కారుణ్యరత్నాకరః. ౧౦. ఉపక్రమ్య స్తోతుం కతిచన గుణాన్ శంకర
గురోః ప్రభగ్నాశ్లోకార్థే కతిచన తదర్థార్థచనే, అహం తుష్టాఘ
స్తా నహమా కలయే శీతకరణం కరాభ్యామాహర్తుం వ్యవసితమతే
స్సాహసికతామ్. ౧౧. తథా ౭ప్యజ్జ్వంభంతే మయి విపులదుగ్ధాభిలహ
రీలసత్కల్లోలాళీలనితపరిహానై కరసికాః, అమీ మూకాన్వాచాల
యితుమపి శక్తా యతిపతేః కటాక్షాః కిం చిత్త్రం భృశమఘటితాభీష్ట
ఘటనే. ౧౩. ఆస్తజ్జిహ్వగ్రసింహాసనముపనయతు స్వీక్తిథారాముదారా

న కిమపి సా న కర్తవ్యేత్యర్థః - తేషాం ద్వారభ్యమాశంక్యాహ యద్వా - కారుణ్యస్య
రత్నాకరస్సముద్రః - పరగురుశ్చీశంకరస్తుష్యతి తథా చ తత్సంతుష్ట్యర్థమవశ్యం
యతితవ్యమితి భావః - అత్ర పూర్వశ్లోకాత్సప్తచింతాయా యద్వేత్యాదినా ప్రతి
షేధాదాక్షేపాలంకారః. ౧౦. ఆ. నమ యత్ర శ్రీశంకరగుణవర్ణనే బహవో ౭పి
ప్రభగ్నాస్తత్ర ప్రవృత్తస్య తప సాహసమాత్రమేవేతి చేత్సత్యం తథా ౭పి గురు
కటాక్షా ఆఘటితమపి మదభీష్టం ఘటయితుం శక్తా ఇత్యాహ ఉపక్రమ్యేతి ద్వాభ్యాం.
శ్రీశంకరగురోద్గుణాన్ స్తోతుముపక్రమ్య కతిచన కేచిత్ శ్లోకార్థే ప్రభగ్నాః
కేచిత్తు శ్లోకపాదరచనే ప్రభగ్నాః కతిచన ప్రభగ్నా ఆపితు సర్వ విప ప్రభగ్నా
ఇతి వా - అహం తాన్ తథాభూతాన్ గుణాన్ తుష్టాఘః స్తోతుమిచ్ఛురహమా
అత్యంతమన్యాయ్యం - శీతకరణం చంద్రం కరాభ్యాం హస్తాభ్యామాహర్తుం వ్యవ
సితమతేః వ్యవసితా నిశ్చితా మతిర్యస్య తస్య బాలస్య సాహసికతాం కలయే సంపాద
యామి - అత్ర స్వస్తిం స్తద్గతసాహసికతా పదార్థారోపా నిదర్శనాలంకారః. *
'పదార్థవృత్తి మప్యేకే వదంత్యన్యాం నిదర్శనా' మిత్యుక్తేః శిఖరిణీ. * 'సప్త రుద్రై
శ్చిన్నా యమనసభిలాగ శిఖరిణీ'తి లక్షణాల్. ౧౧. యద్యుప్యేవం తథా ౭పి
విపులానాం దుగ్ధాభేః క్షీరసముద్రస్య లహరీణాం ప్రవాహాణాం లసంతశ్చకాసంతో
యే కల్లోలా బ్రహ్మతరంగా స్తేషామాళిః పక్షిస్తస్యాః లసితే పరిహాస ఏకరసికా
ముఖ్యరసికా స్తతో ౭ప్యతిస్వచ్ఛా యతిపతేర్విద్యాతీర్థస్య శంకరస్య వా ౭మీ కటాక్షా
మూకానపి వాచాలయితుం శక్తాస్సమర్థా మయి ఉల్లసంతి - అతః ఆఘటితం యద
భీష్టం తస్య మమాఘటితాభీష్టస్య ఘటనే భృశమతిశయేన శక్తా ఇత్యత్ర కిం చిత్త్రం
కిమప్యాశ్చర్యం న భవితీత్యర్థః - భృశమఘటితాభీష్టస్య ఘటనే కిం చిత్త్రమితి వా
౧౩. ఆ. వివమపి చిత్తస్మైర్యమలభమానో జగజ్జనసిం సరస్వతీం ప్రార్థయతే. అన్తదితి.

మద్యైతాచార్యపాదస్తుతికృతసుకృతోదారతా శారదాంబా, నృత్య
స్తృత్యంజయోచైర్ముకుటతటకుటీనిస్తనతన్వస్తనవంతీకల్లోలోద్యే
లకోలాహలమదలహరిఖండిపాండిత్యహృద్యామ్. ౧౮. క్షేదం శంకర
సద్గురోస్సుచరితం క్వాహం వరాకీ కథం నిర్బధ్నాసి చిరార్జితం మమ
యశః కీం మజ్జయస్యంబుధౌ, ఇత్యుక్త్వా చపలాం పలాయితవతీం
వాచం నియుక్తే బలాత్ప్రత్యాహృత్య గుణస్తుతౌ కవిగణశ్చిత్రం
గురోర్ధారవమ్ ౧౯. రూక్షైకాక్షరవాష్ణిఘంటుశరణైరౌణాదికప్ర
త్యయప్రాప్తైర్హంత యజుతదంతుతరైర్ద్యుర్బధదూరాన్వయైః, కూ

అదైవతాచార్యపాదస్తుత్యా శ్రీశక్కురాచార్యపాదస్తుత్యా కృతం సంపాదితం యథ్య
కృతం పుణ్యం తేనోదారతా యస్యాః - కృతం సుకృతం యస తస్మిన్నయ ఉదారతా
యస్యా ఇతి వా సా శారదాంబా - నృత్యతో మృత్యుంజయస్య శివస్యోచ్చైర్దుకుట
తటకుట్యా నిస్సవంతీ యా స్వస్థిరిద్ధంగా తస్యాః కల్లోలానామద్వేలా ౭నతి
వేలా ౭త్యర్థో యః శోలాహల స్తస్య యో మదో గర్వోఽహంకారస్తస్య లహరీగాం
ఖండి ఖండనకర్తృ యత్పాండిత్యం తేన హృద్యాం మనోజ్ఞాం - ఉదారాం విశా
లాం స్వీయాం వ్యాహరీధారాం - అస్తజ్జిహ్వగ్ర మేవ సింహాసనముపనయతు జిహ్వ
గ్రలక్షణసింహాసనసమీపం ప్రాపయతు - అభ్యర్థనాయాం లోట్ - స్రగ్ధరా. *

'మ ధైర్యానాం త్రయేణ త్రిమునియతియుతా స్రగ్ధరా కీర్తితేయ' మితి లక్ష
ణాల్. ౧౪. నను దుర్లుబే ౭ర్థే తవ చాచః పలాయనమేవ యుక్తం మధ్యే ౭సా
మర్థ్యవశాన్నివృత్తై చిరార్జిత యశోనాశసంభవాదితి చేదిదమేవ విచార్య పలా
యితవతీం మద్వాచం గురోర్గౌరవాద్బలాత్ప్రత్యాహృత్య కవిగణో నియుక్త
ఇత్యాహ. క్షేతి. ఇదం శంకరచద్గురోః సుచరితం క్య? అహం పరాకీ ణుద్రా క్య?
అతశ్చిరార్జితం మమ యశః కథం కుతో నిర్బధాసి నాశయసి - అంబుధౌ సముద్రే
మాం మమ యశో వా కిమర్థం మజ్జయసి ఇత్యుక్త్వా పలాయితవతీం చపలాం వాచం
బలాత్ప్రత్యాహృత్య శంకరచద్గురోర్గుణస్తుతౌ కవిసమూహో నియుక్తే ప్రేయ
తీతి చిత్రం గురోర్గౌరవమ్. పృ.శా. ౧౫. అ. కావ్యరచనాయాం ప్రవృత్తౌ మద్వాణీ-
క్రూరాణాం కవితావతాం తై లీమనుసరిష్యతీతి సాశ్రోశమాహ. రూక్షేతి. రూక్షా
చాసౌ ఏకాక్షరా చాసౌ వాక్ప సా చ నిఘంటవః శోకాశ్చ శరణం యేషాం తైః
కౌణాదికాః ప్రత్యయాః ప్రాయేణ యేష తైః - యజంతాని చ తాని దంతురతరాణి
విఘ్నవతరాణి చ. ని. 'దంతురం వాచ్యవ ద్విద్యాద్విషమోన్నతదంతయో' రితి విశ్వప్ర

రాణాం కవితావతాం కటిపయైః కష్టేన కృష్టైః పదైర్వాహా స్యాద్వశగా
కిరాతవితలే రేణివ వాణీ మమ. ౧౬. నేతా యత్రోల్లసతి భగవత్పా

కాశః - యజంతాని చ దంతురతరాణి చ త్రైతి వా - దుర్బోధాని చ తాని
దురాన్వయాని చ దుర్బోధాని చ దురాన్వయాని చేతి వా త్రై కష్టేన కృష్టైః
క్రూరాణాం కవితావతాం కటిపయైః కైశ్చిత్పదైర్వాహా మమ వాణీ వశగా స్యాత్ -
యథా ఏణీ మృగీ కిరాతానాం వితలేః పక్షేస్తస్వపిత్యర్థః. ౧౬. ఆ. ఏవం
తర్హి కిమర్థం కావ్యరచనాయాం ప్రవృత్తస్వమితి చేత్ శ్రీశంకరాచార్యస్య
గుణానువర్ణనేన స్వస్య కృతకృత్యతాసంపాదనార్థ మిత్యాశయేనాహ. నేతా యత్రేతి.
యత్ర యస్మిన్ కావ్యే భగవత్పాదేతి సంజ్ఞా యస్య స మహేశో నేతా ముఖ్యః
స్వామీ పర్జ్య ఇతి యావత్ - ఉల్లసతి ప్రకాశతే తస్య కావ్యస్య 'తదదోషా
శబ్దార్థా సగుణావనలంకృతీ పునః కావ్యపీ' త్యుక్తస్వరూపస్య ప్రభుసంమితశబ్దప్రధాన
వేదాదికాస్త్రేభ్యః సుహృత్పమ్మితార్థతాత్పర్యవదితిహాసపురాణాదిభ్యశ్చ శబ్దార్థయో
ర్గుణభావేన రసాంగభూతవ్యాపారప్రవణతయా విలక్షణస్య కాంలేవ సరసతాపా
దనేనాభిముఖ్యత్యోపదేశకర్తుర్లోకాత్తరవర్ణనాని పుణస్య కషేః కర్తృణః కర్తా
వ్యాస ఇవాచలః స్థిరశ్చాసౌ కవిశ్రేష్ఠ శ్చేతి వ్యాసాచలకవివరో * మాధవో ధన్యః
కృతకృత్యః. నన్వవిద్యాతీతి పూర్వకబ్రహ్మానందప్రాప్త్యా కృతకృత్యతాయా వేదాంత
సిద్ధాంతత్వాత్ కథం తద్వ్యతిరిక్త రసయుక్తకావ్యకరణేన కృతకృత్యతీత్యత ఆహ -
యత్ర యస్మిన్ కావ్యే శాంతిః శాంతి సంజ్ఞో రసః ప్రకచతి ప్రకాశతే - రసం
విశిష్య - ఉజ్జ్వలదైః శేషైరుపసర్జనభూతైః శేషవాక్ శేషీ ప్రధానభూత ఇతి
- యావత్ - ఉజ్జ్వలశృంగారః. ని. 'శృంగారశృచిర్జ్వలః' ఇత్యమరః - ఆద్యపదేన
ఏరి కరుణాదుభత హాస్య భయానక బీభత్స రాద్రాఖ్యా రసా గృహ్యంతే - యత్ర

* అత్ర వ్యాఖ్యాతా వాస్తవమజానన్ భ్రాంతః. తథాహి:—వ్యాసాచల
ఇతి కశ్చన మాధవాత్పాప్రీసః కవిః. అనేన హి శంకరవిజయ ఇతి కశ్చన ప్రబంధః
వ్యరచి. తమవలంబ్యైవ మాధవః స్తాయః తత్ర త్యానేవ శ్లోకాన్ గృహీత్వా క్వచిత్
స్వీయాంశ్చ విరచయ్య ఏతత్కావ్యం గ్రథితవాన్. ఆస్తాభిన్న స ప్రబంధః వ్యాసా
చలకవికృతః అవలూకితః. స చ ద్వాదశసర్గాత్మకః. చతుర్థసర్గాదారభ్యైవ లిఖితః
ప్రబంధః మయావలూకిత ఇతి వ్యాసాచలేన తు కం వా ప్రబంధమవలూక్య విషయః
స్వీకృతఇతి పక్షం న శక్యతే.

దసంజ్ఞో మహేశశ్శాంతిర్యత్రప్రకచతి రస శ్శేషవా నుజ్జ్వలదైవ్యః,
యత్రావిద్యాక్షతి రపి ఫలం తస్య కావ్యస్య కర్తా ధన్వో వ్యాసాచల
కవివరస్తత్కృతిజ్ఞాశ్చ ధన్యాః ౧౭. తత్రాదిమ ఉపోద్ఘాతో ద్వితీయే తు
తదుద్భవః, తృతీయే త త్తదమృతాంధోఽవతారనిరూపణమ్. ౧౮. చతు
ర్థసర్గే తచ్ఛుద్ధాప్తమప్రాప్చుంతం స్థితమ్, పంచమే తద్యోగ్య సుఖాశ్రమ
ప్రాప్తినిరూపణమ్ ౧౯. మహతా ౭ నేపాసా యైషా సంప్రదాయాగ
తాగతా, తస్యాశుద్ధాత్మవిద్యాయా మ్మప్తే సర్గే ప్రతిష్ఠితః ౨౦. త
ద్వాసాచార్యసందర్శవిచిత్రం సప్తమే స్థితమ్, స్థితో ౭ప్తమే మండ
నార్యసంవాదో సుప మే సునే. ౨౧. వాణీసాక్షికసార్వజ్ఞ నిర్వాహో

యస్మిన్మాత్రే ఆవిద్యాక్షతిరపి ఫలం - ఉతేరన్యత్ర ఫలత్వాభావాత్. అపిశబ్ద
ప్రథా చైవవిధికావ్యకర్తా ధన్యవిపేతి భావః. తస్య మాధవస్య కృతిం యత్నం
కానంతీతి తత్కృతిజ్ఞాతేఽపి ధన్యాః - మందాక్రాంతా. * 'మందాక్రాంతా జలధి
పడగైర్భావ తా తాద్గురూచే' దితి లక్షణాత్. ౧౭. ఆ. అథ శాంకరీం
కథాం విస్తరేణ నిరూపయితుం ప్రథమం తావచ్ఛ్రీతుః సుఖప్రతిపత్తయే పోడశ
సర్గైర్నిరూప్యాం తాం సంక్షిప్య దర్శయతి:—తత్రేత్యాదిసా. తత్ర పోడశసర్గాత్తకే
కావ్యే ఆదిమే ఆద్యే సర్గే ఉపోద్ఘాతః. * 'చింతాం ప్రకృతిసిద్ధ్యర్థాముపోద్ఘాతం ప్రచ
క్షతే' ఇత్యుక్తః శివదేవతాసంవాదాదిరూపా నిరూపితః - ద్వితీయే సర్గే తు తస్య భగ
వతో మహేశశ్శృద్ధవ ఆవిర్భావః - తృతీయసర్గే ౭మృతమంధో ౭న్నం అదనీయం
యేషాం 'అదే ర్ముష్ణభాచ' అదే ర్భక్తే వాచ్యే ౭సుజ్ఞప్రత్యయో సుమాగమో దస్య
భాదేశశ్చ - తేషాం తేషామమృతాంధసాం దేవానాం అవతారస్య నిరూపణం తస్య
తస్యామృతాంధసో ౭వతారస్థేతి వా. ౧౮. చతుర్థే సర్గే అప్తమపర్వాత్ప్రాప్చుంతం
అప్తమప్రాప్చుంతం శుద్ధం చ తదప్తమప్రాప్చుంతంచ తస్య మహేశస్య శుద్ధాప్తమ
ప్రాప్చుంతం స్థితం శుద్ధత్వం చ ప్రాకృతచరితవిలక్షణత్వం - పంచమే సర్గే తస్య
యోగ్యస్య జీవన్ముక్తిసుఖసాధనస్య చతుర్థాశ్రమస్య ప్రాప్తేర్నిరూపణం యోగ్యస్య
సుఖాశ్రమస్థేతి వా. ౧౯. యా ఏషా శుద్ధాత్మవిద్యా సంప్రదాయాదాగతా
మహతా కాలేన సంప్రదాయస్య విచ్ఛిన్నత్వాత్ గతా తస్యాః శుద్ధాత్మ
విద్యాయాః ప్రతిష్ఠితః - సమ్యక్స్థాపనం పప్తే సర్గే స్థితం. ౨౦. సప్తమే సర్గే
తస్య శంకరాచార్యస్య వ్యాసాచార్యస్య చ వరస్పదసందర్శనాత్తకం విచిత్రమాశ్చర్యం
స్థితమ్ - అప్తమే సర్గే మండనార్యయార్చనసభావ్యుత్థారయో సంవాదః స్థితః. ౨౧.

పాయచింతనమ్, దశమే యోగశక్త్యా భూపతికాయప్రవేశనమ్. ౨౨. బుద్ధ్యా మినధ్వజకలాస్తత్ప్రసూగ ప్రపంచనమ్, సర్గ ఏకాదశే తూ గ్రభైరవాభిధ నిర్జయః ౨౩. ద్వాదశే హస్తథాత్రాన్యతోటకోభయ సంశ్రయః, వార్తికాంతబ్రహ్మవిద్యా చాలనం తు త్రయోదశే ౨౪. చతుర్దశే పద్మపాద తీర్థయాత్రానిరూపణమ్, సర్గే పంచదశే తూక్తం తదాశాజయకాతుకమ్ ౨౫. షోడశే శారదాపీఠవాసస్తస్య మహాత్మనః, ఇతి షోడశభిస్సర్గై ర్వ్యత్యాద్యా శాంకరీ కథా. ౨౬. నైషా కలిమలచ్ఛేత్రీ సకృచ్ఛ్చృత్వా ౭పి కామదా, నానాప్రశ్నోత్తరై రమ్యా విదా మారభ్యతే ముదే. ౨౭. ఏకదా దేవతా రూప్యాచ లస్థ ముపతస్థిరే, దేవదేవం తుషారాంశు మివ పూర్వాచలస్థితమ్.

నవమే సర్గే సరస్వతీసాక్షికం మనోర్యతస్సర్వజ్ఞం తస్య యో నిర్వాహస్తదుపాయస్య చింతనం స్థితం దశమే సర్గే యోగశక్త్యా భూపతీరమరకాభిధస్య రాజ్ఞః కాయే శరీరే ప్రవేశనం స్థితం. ౨౧. మినధ్వజస్య కామస్య కలా బుద్ధ్యా తాసాం కలానాం ప్రసంగస్య ప్రపంచనం ప్రకటికరణమితి పూర్వేణాన్వయః. ఏకాదశే సర్గే తూగ్రభైరవాభిధస్య కాపాలికస్య నిర్జయః స్థితః. ౨౩. ద్వాదశే సర్గే హస్తామలకార్యతోటకోభయ సంశ్రయః ద్వయోః శిష్యత్వేనాశ్రయణం స్థితం - త్రయోదశే సర్గే తు వార్తికాంతాయాః బ్రహ్మవిద్యాయాశ్చాలనం ప్రచారః స్థితః. ౨౪. చతుర్దశే సర్గే పద్మపాదస్య తీర్థయాత్రాయా నిరూపణం-పంచదశే సర్గే తు తస్య శంకరస్యాశాజనూత్తకం కాతుక ముక్తం దిగ్విజయస్య కాతుకమితి వా. ౨౫. షోడశే సర్గే తస్య మహాత్మనః శారదా పీఠవాసః స్థితః - ఇత్యేవం ప్రకారేణ షోడశభిః సర్గైః శాంకరీ కథా ప్రతిపాదనీయా.

౨౬. నైషా శాంకరీ కథా కలిమలనాశకర్త్రీ సకృచ్ఛ్చృతేనాసి కామ్యమానపురుషార్థ చతుష్టయప్రదా నానాప్రశ్నోత్తరైర్నోజ్ఞా విదుషాం ప్రమోదార్థ మారభ్యతే. ౨౭. ఇత్థం సంగ్రహేణ శాంకరీం కథాం నిరూప్య తస్యా విస్తరేణ నిరూపణం ప్రతిజ్ఞాయ తదుపాధ్దాత్యేవ కథాం ప్రస్తాపి. ఏకదేవి. ఏకదా ఏకస్మిన్ కాలే రూప్యాచలే తైలాసే స్థితం దేవానామింద్రాదీనాం దేవం మహాదేవం పూర్వాచలస్థం చంద్రమివ దేవతా ఉపతస్థిరే ఉపాసాం చక్రిరే-దేవతా బ్రహ్మద్యా అత్ర గ్రాహ్యః - నిగమా చారణిభ్రష్టా నాగమాచారరతా విప్రాదివర్ణానవలూక్య సత్యలోకగతేన నారదేన ప్రేతో బ్రహ్మ స్వభక్తాదిసహితశ్శివలూకమాగత్య ప్రణివత్య పంచవక్త్రం శివమూచే

౨౦. ప్రసాదానుమితస్వార్థసిద్ధయః ప్రణిపత్య తమ్, ముకుళీకృతహస్తాబ్జా విసయేన వ్యజిజ్ఞపత్. ౨౧. విజ్ఞాతమేవ భగవత్ విద్యతే యద్ధితాయ నః, వంచయత్ సుగతాత్ బుద్ధవపుర్ధారీ జనార్దనః. ౩౦. తత్ప్రణీతాగమాలంబై ర్బౌద్ధై ర్దృశ్యసదూషకైః, వ్యాప్తేదాసీం ప్రభో ధాత్రీ రాత్రిస్సంతమనైరివ. ౩౧. వర్ణాశ్రమసమాచారాత్ ద్విషంతి బ్రహ్మవిద్విషః, బ్రువంత్యామ్నాయవచసాం జీవికామాత్రతాం ప్రభో. ౩౨. న సంధ్యాదీని కర్తాణి న్యాసం వా న కదాచన, కరోతి మనుజః కశ్చిత్సర్వే పాపంఽతాం గతాః. ౩౩. శ్రుతే పిదధతి శ్రోత్రే క్రతురిత్యక్షరద్వయే, క్రియాః కథం ప్రవర్తేరత్ కథం క్రతుభుజో వయమ్. ౩౪. శివవిష్ణోగమపరైర్లింగచక్రాదిచ్ఛితైః, పాపంఽజైః

ఇతి ప్రాచీనవిజయోక్తేః. ౨౦. అ. ఉపాస్య యత్కృతపత్యస్తదాహః—ఉపాసనయా ప్రసాదితస్య శివస్య ప్రసన్నతారూపేణ లింగేనానుమితా స్వార్థస్య సిద్ధిర్యాభిస్తాః ఆముకుళాని ముకుళీకృతాని హస్తకమలాని యాభిస్తా బద్ధాంజలయో దేవదేవం ప్రణిపత్య ప్రకర్షేణ సమ్రాభూయ విసయేన వ్యజిజ్ఞపత్ విజ్ఞాపనం కృతపత్యః. ౨౧. తదేవోదాహరణి—హే భగవత్ నోఽస్తాకం హితాయ బుద్ధవపుర్ధారీ జనార్దనః సుగతాన్వంచయత్ యద్విద్యతేస్త తత్త్వయా విజ్ఞాతమేవ. ౩౦. యద్యపి జనార్దనోఽస్తద్ధితాయచైత్యాత్ పూర్వం వంచితవాత్ తథాపీదాసీం తేన బుద్ధేన ప్రణీతారచితాయ ఆగమాస్తదాలంబై ర్బౌద్ధైః దృశ్యతే కర్తోపాసనా జ్ఞానం చ యేన యస్మిన్నితి చ తద్దర్శనం కర్తాదిప్రతిపాదకం వేదాదికాస్త్రం తద్దూషకైర్బౌద్ధైర్ధాత్రీ పృథివీ వ్యాప్తాయథా సంశయసైర్గాఢాంధకారైర్రాత్రిస్తద్వత్తేషాం నిరాకరణే త్వమేవ క్రతురితి సూచయతుం ప్రభో ఇతి సంబోధనం - త్వయి ప్రభౌ సతీదమత్యంతానుచితమితి వా సంబోధనాశయః. ౩౧. అ. అనర్థరూపం తేషాం కృత్యమాచూః వర్ణాశ్రమాణాం యే సమ్యగాచారాస్తాన్ ద్విషంతి యతో బ్రహ్మణం బ్రాహ్మణం వేదం తపో బ్రహ్మ చ విద్విషంతీతి బ్రహ్మవిద్విషః - అతఏవ వేదవచనానాం జీవికామాత్రతాం బ్రువంతి - వేదా జీవికార్థం నిర్మితా ఇతి కథయంతి హేప్రభో. ౩౨. న్యాసం సంన్యాసం గతాః ప్రాప్తాః. ౩౩. క్రతురిత్యక్షరద్వయే శ్రుతేఽపి సతి శ్రోత్రే పిదధతి కర్ణపిఠానం కుర్వంతి. ౩౪. శివేతి స్వప్రోఽర్థః. ౩౫.

కర్త సంస్యస్తం కారుణ్యమివ దుర్జనైః. ౩౫. అనన్యేనైవ భావేన
గచ్ఛంత్యుత్తమపూరుషమ్, శ్రుతిస్సాధ్వీ మదక్షీభైః కా వా శాక్త్యై
ర్న దూషితా. ౩౬. సద్యః కృత్తద్విజశిరః పంకజార్చితభైరవైః, న ధ్వస్తా
లోకమర్యాదా కా వా కాపాలికాధమైః. ౩౭. అన్యేఽపి బహవో
మార్గాస్సన్తి భూమా సకంటకాః, జనైర్యేషు పదం దత్త్వా దురం
తం దుఃఖమాప్యతే. ౩౮. తద్భవాంఘోకరక్షార్థముత్సాద్య నిఖ
లాః ఖలాః, వర్త్య స్థాపయతు శ్రౌతం జగద్వేన సుఖం వ్రజేత్.
౩౯. ఇత్యుక్తోవపరతా దేవానువాచ గిరిజాప్రియః, మనోరథం
పూరయిష్యే మానుష్యమవలంబ్య వః. ౪౦. దుష్టాచారవినాశాయ
ధర్మసంస్థాపనాయ చ, భాష్యం కుర్వన్ బ్రహ్మసూత్రతాత్పర్యార్థవిని
ర్ణయమ్. ౪౧. మోహనప్రకృతిద్వైతధ్యాంతమధ్యాన్నా భానుభిః,
చతుర్భిససహితశ్చివైశ్చతురైర్హరివద్భుజైః. ౪౨. యతీంద్ర శృంగరో

యథా సాధ్వీ పతివ్రతా ౭నన్యేనైవ భావేన స్వపతిమనుసరంతీ మదోన్మత్తైర్దైప్తై
ద్దూవ్యతే తథోత్తమపూరుషం క్షరాక్షరాతీతం పరమాత్మనమనన్యేనైవ భావేన
గచ్ఛంతీ శ్రుతిస్సాధ్వీ మదక్షీభైశ్శాక్త్యైర్పాద్యైః కా వా న దూషితా ౭సీతు
సర్వైవ దూషితా - తథా చోత్తమపురుషేణ త్వయా స్వప్రతిపాదికా శ్రుతి
రవశ్యం రక్షణీయేతి భావః. ౩౬. సద్యః కృతాని చ్ఛిన్నాని ద్విజానాం శిరాంశ్యేన
పంకజాని తై రర్చితో భైరవో యైస్యైః కాపాలికాధమైః లోకమర్యాదా కా వా న
ధ్వస్తా కింతు సర్వైవ నాశితేత్యర్థః. ౩౭. పదం దత్త్వా గత్వా. ౩౮. తత్తస్మా
దుత్సాద్య వినాశ్య - శ్రౌతం వర్త్య వైదికం మార్గం. ౩౯. మానుష్యమవలంబ్య
మనుష్యభావమాశ్రిత్య వో యుష్మాకం మనోరథం వాంఛాం పూరయిష్యే. ౪౦. అ.
కిం కుర్వన్నిత్యపేక్షాయామాహ. దుష్టాచారవినాశాయేతి. బ్రహ్మప్రతిపాదికానాం
సూత్రాణాం తాత్పర్యార్థస్య విశేషేణ నిర్ణయో యేన తత్. 'అల్పాక్షరమసం
దిగ్ధం సారవద్విశ్వతోముఖమ్, అస్తోభమనవద్యం చ సూత్రం సూత్రవిదో విదుః,
సూత్రాణో వర్ణితే యత్ర వాక్యేస్సూత్రానుకారిభిః, స్వపదాని చ వర్ణయంతే
భాష్యం భాష్యవిదో విదుః' రితి సూత్రభాష్యలక్షణాల్లోకా ద్రవ్యవ్యా. ౪౧. మోహన
మజ్జానం ప్రకృతిరపాదానం యస్య తచ్చ తత్ ద్వైతతమేవ ధ్యాంతం గాఢం
తమస్తస్య నిరసనే మధ్యాన్నాసూరైశ్చతుర్భిశ్చతురైః కుశలైశ్చివైశ్చపితశ్చతుర్భి
ర్భుజైర్హరివత్. ౪౨. యతీంద్రో నామ్నా శంకరో మహితలే భవిష్యామి తథా

నామ్నా భవిష్యామి మహీతలే, మద్వత్తథా భవంతో ౭పి
మానుషీం తనుమాశ్రితాః. ౪౩. తం మామనుసరిష్యంతి సర్వే
త్రిదివవాసినః, తదా మనోరథః పూర్ణో భవతాం స్యాన్న సంశయః.
౪౪. బ్రువన్నేవం దివిషదః కటాక్షానన్యదుర్లభాః, కుమారే నిదధే
భానుః కిరణానివ పగకజే. ౪౫. క్షీరసీరనిధే ర్వీచిసచివాన్సాన్ప్ర
తాః గుహాః, కటాక్షాన్తుముదే రక్షీనుదన్వానైందవానివ. ౪౬.
అవదన్నందనం స్కంద మమందం చంద్రశేఖరః, దంతచంద్రాతపానం
దిబ్బందారకచకోరకః. ౪౭. శృణు సౌమ్య వచః శ్రేయో జగదుద్ధా
రగోచరమ్, కాండత్రయాత్త కే వేదే ప్రోద్ధృతే స్యాద్ద్విజోద్ధృతిః.
౪౮. తద్రక్షణే రక్షితం స్యాత్సకలం జగతీతలమ్, తదధీనత్వతో వర్ణా
శ్రమధర్మతతేస్తతః. ౪౯. త(ఇ)దానీమిదముద్ధార్యమితి వృత్తిమతః

భవంతో ౭పి మానుషీం తనుమాశ్రితాస్సర్వే స్వర్గవాసినో దేవాస్తం యతీంద్రం
శంకరం మా మనుసరిష్యంతి - తదా భవతాం మనోరథః పూర్ణస్సాన్ప్రభవిష్యతి - న
సంశయః అస్మిన్నేకే సంశయో న కర్తవ్య ఇత్యర్థః. ౪౩. ౪౪. అ. తతో యద్వృత్తం
తదాహః—బ్రువన్నీతి. వివమనేన ప్రకారేణ దివిషదః దేవాః ప్రతి బ్రువన్
సో ౭న్యదుర్లభాన్కటాక్షాన్ కుమారే స్యామికార్తికే నిదధే యథా సూర్యః పంకజే
కిరణాన్ స్థాపయతి తద్వదిత్యర్థః. ౪౫. క్షీరసీరనిధేః క్షీరసముద్రస్య వీచిభి స్తుల్యాన్
కటాక్షాన్ ప్రాప్యగుహాః కుమారో ముముదే-యథా క్షీరాద్ధిపీచిసహకృతాన్ తత్తుల్యా
న్వా చంద్రసంబంధినో రక్షీన్సాన్ప్రజలధిర్దోదమాప్నోతి తద్వత్. ౪౬. చంద్రశేఖర
శ్శివః స్వసుతమమందం బుద్ధిమంతం స్కందమవదత్ ఉత్తవాన్. చంద్రశేఖరం విశిష్యి.
దంతాత్మకైశ్చంద్రాతపైశ్చంద్రజ్యోత్సాన్నిభి రాసందినో బృందారకా దేవా వివ
చకోరకా యస్య దంతలక్షణానాం చంద్రాణా మాత్రపై రితివా. పాఠాంతరే తు క్రియా
విశేషణమ్. ౪౭. యదువాచ తదుదాహరతి. జగదుద్ధారవిషయం శ్రేయస్సాధనం
పచనం హే సౌమ్య శృణు శ్రోతుం సావధానో భవ కాండత్రయాత్త కే కర్తోపాసనా
జ్ఞానభేదేన బృందత్రయాత్త కే వేదేప్రకర్షణోద్ధృతే సతి ద్విజానాముద్ధృతిస్సాన్ప్రతి.
౪౮. తేషాం ద్విజానాం రక్షణేసతి సమస్తం జగతీతలం రక్షితం స్యాత్. వర్ణాశ్రమ
ధర్మాణాం తతే స్సంకతే స్తదధీనత్వతః ద్విజాధీనత్వతః. తత ఇత్యుత్తరాన్వయ. ౪౯.
తత స్తస్మాదిదానీం ఇదముద్ధార్యమిత్యభిప్రాయవతో మమైతద్వృత్తాంతాత్సార్వం గూఢా

పురా, మమ గూఢాశయవిదా విష్ణుశేషా సమీపగౌ. ౧౦. మధ్యమం కాండముద్ధర్తుమనుజ్ఞాతౌ మయైవ తౌ, అవతీర్యాంశతో భూమా సంకర్షణపతంజలీ. ౧౧. మునీ భూత్వా ముదోపాస్తియోగకాండ కృతౌ స్థితౌ, అగ్రిమం జ్ఞానకాండం తుద్ధరిష్యామితి దేవతాః. ౧౨. సంప్రతి ప్రతిజానే స్త జానాత్మేవ భవానపి, జైమినీయనయాంభోధే శ్వరత్పర్వశశీ భవ. ౧౩. విశిష్టం కర్తృకాండం త్వముద్ధర బ్రహ్మణః కృతే, సుబ్రహ్మణ్య ఇతి ఖ్యాతిం గమిష్యసి తతో ఽధునా. ౧౪. నైగమిం కురు మర్యాదామవతీర్య మహితలే, నిర్జిత్య సౌగతాస్సర్వానా మ్నాయార్థవిరోధినః. ౧౫. బ్రహ్మపి తే సహాయార్థం మండనోనామ భూసురః, భవిష్యతి మహేంద్రో ఽపి సుధన్వానామ భూమిపః. ౧౬. తథేతి ప్రతిజగ్రాహ విధేరపి విధాయినీమ్, బుధానీకపతిర్వాణీం సుధాధారా మివ ప్రభోః. ౧౭. అథేంద్రో నృపతిర్భూత్వా ప్రజా ధర్షణ పాలయన్, దివం చకార పృథివీం స్వపురీమమరావతీమ్. ౧౮. సర్వజ్ఞో ఽప్యసతాం శాస్త్రే కృత్రిమశ్రద్ధయా ఽన్వితః, ప్రతీక్షమాణః క్రౌంచారిం మేళయామాస సౌగతాన్. ౧౯. తతస్స తారకారాతిరజ

శయాభిజ్ఞౌ విష్ణుశేషా మమ సమీపగౌ మధ్యమం కాండం దేవతాకాండ ముద్ధర్తుం తౌ మయైవానుజ్ఞాతౌ భూమావంశతో ఽవతీర్య సంకర్షణపతంజలీ మునీ భూత్వా ముదోపాస్తియోగకాండస్య కృతౌ కర్తారౌ స్థితౌ కర్తార్థ మితి నా అగ్రిమం జ్ఞాన కాండం త్వహముద్ధరిష్యామితి దేవతాః ప్రతి సంప్రతిజానే స్త ప్రతిజ్ఞాం కృతవా నస్మి భవానపి జానాత్మేవ త్వం తు జైమినీయన్యాయసముద్రస్య శరత్స్వర్ణమసీచంద్రో భవ భూత్వా చ బ్రహ్మణః కృతే బ్రహ్మణస్య వేదస్య హిరణ్యగర్భస్య తపసః పర బ్రహ్మణశ్చార్థే విశిష్టకర్తృకాండస్యోద్ధరణాదధునా సుబ్రహ్మణ్య ఇతి ఖ్యాతిం గమిష్య సితి పంచానాం యోజనా. ౧౦. ౧౧. ౧౨. ౧౩. ౧౪. నైగమిం వైదికిం-అమ్నాయార్థస్య వేదార్థస్య విరోధినః. ౧౫. భూసురః బ్రహ్మణః. ౧౬. ప్రభోశ్శివస్య వాణీం వాచం విధేర్నిరణ్యగర్భస్యాపి విధాయినీం ప్రవృత్తికరీం బుధానీకపతిర్దేవసేనాపతిర్గుహః. తథాఽన్వీతి సుధాధారామివ ప్రతిజగ్రాహ. ౧౭. దివం స్వర్గం. ౧౮. కృత్రిమయా రచితయా శ్రద్ధయా యుక్తః క్రౌంచారిం క్రౌంచాఖ్యపర్వతస్య శత్రుం గుహం. ౧౯. తారకస్య దైత్యవిశేషస్యారాతిశ్చతుస్సుందః మహితలే ఆజినప్త ప్రాదురభూత్

నిష్ట మహీతలే, భట్టపాదోఽభిధా యస్య భూషా దిక్కుదృశా
మభూత్. ౬౦. స్ఫుటయన్ వేదతాత్పర్యమభాజ్ఞామినిసూత్రితమ్,
సహస్రాంశురివానూచువ్యంజితం భాసయన్ జగత్. ౬౧. రాజ్ఞస్సుధ
స్వనః ప్రాప నగరీం స జయన్ దిశః, ప్రత్యుద్గమ్య ఊతీంద్రోఽపి విధి
వత్త మపూజయత్. ౬౨. సోభినంద్యాశిమా భూపమానీనః కాంచనా
సనే, తాం సభాం శోభయామాస సురభిర్ద్యువనీమివ. ౬౩. సభా
సమీపవిటపి శ్రిత కోకిలకూజితమ్, శ్రుత్వా జగాద తద్వ్యాజా
ద్రాజానం పండితాగ్రణీః. ౬౪. మలినైశ్చేన్న సంగస్తే నీచైః కాక
కులైః పిక, శ్రుతిదూషకనిర్ద్వైదై శ్లాఘనీయస్తదా భవేః. ౬౫. పడ
భిజ్ఞా నిశమ్యేమాం వాచం తాత్పర్యగర్భితామ్, నితరాం చరణస్పృష్టా
భుజంగా ఇవ చుక్రుధుః. ౬౬. చిత్వా యుక్తికుతారేణ బుద్ధసిద్ధాంత

యస్య భట్టపాద ఇత్యభిధా సంజ్ఞా దిక్కుదృశాం దిగంగనానాం భూషా అలంక్రియా
అభూత్. ౬౦. అ. అవతారకృత్యం దర్శయతి. స్ఫుటయన్నితి. జైమినీనా సూత్రై
స్సూచితం వేదస్య తాత్పర్యం స్ఫుటయన్నభాత్ ఆరాజత్ యథాఽచూరుణాఽరు
ణేన వ్యంజితం కించిత్ప్రకాశితం జగత్ సమ్యక్భాసయ న్నహస్రాంశుస్సూర్యోరాజతే
తద్యదిత్యర్థః. ౬౧. స భట్టపాదః ప్రత్యుద్గమ్య ప్రత్యుత్థానాభిగమనే విధాయ
* 'ఉత్థ్వం ప్రాణా మ్యుత్క్రామంతి యూనస్థనివిర ఆగలే, ప్రత్యుత్థానాభివా
దాభ్యాం పునస్తా న్ప్రలిపద్యతే' ఇతి శాస్త్రమనునరన్నితి భావః. ౬౨. సురభి
స్సుగంధః వసంతో వా ద్యువనీం స్వర్గవసీమ్. ౬౩. సభాయాస్సమీపే విటపినం
వృక్షం శ్రితస్య కోకిలస్య కూజితం మధురభాషితం శ్రుత్వా తద్వ్యాజాత్తన్విషేణ
రాజానం ప్రతి పండితాగ్రణీర్భట్టపాదో జగాద బభాషే. ౬౪. అ. యదుక్త
వాన్ తదుదాహరతి:—హే పిక హే కోకిల మలినై ర్నీచైశ్చ కర్ణస్య దూషకః
పీడాకరో నిర్ద్వైద శ్లాఘో యేమాం తైః కాకకులై స్తే తవ సంగో న స్యాచ్ఛేత్తదా
శ్లాఘనీయః స్తుత్యో భవే - ఏతద్వ్యాజేన మలినైర్నీచైః కాకబృందసదృశై
ర్నాస్తికైర్వేదదూషకనిర్ద్వైదై స్తే సంగో న స్యాచ్ఛేత్తదా త్వం శ్లాఘనీయో భవే
రితి రాజానం ప్రత్యుక్తవానిత్యర్థః. గూఢోక్తిరలంకారః. 'గూఢోక్తి రన్యోజ్యేశ్యంచే
ద్యదస్యం ప్రతికథ్యతే' ఇత్యుక్తేః. ౬౫. పడభిజ్ఞాః జ్ఞాధ్యా నిశమ్య శ్రుత్వా. ౬౬.
బుద్ధసిద్ధాంతవివ శాఖ వృక్షస్తం స భట్టపాదః యుక్తికుతారేణ చిత్వా లేమాం బుద్ధా

శాఖనమ్, స తద్గ్రంథేంధనైశ్చిరైః శ్రోధజ్వాలామవర్ధయత్. ౬౭. సా సభా వదనైస్తేషాం రోషపాటలకాంతిభిః, బభౌ బాలాతపా తామ్రై స్సరసీవ సరోరుహైః. ౬౮. ఉపన్యస్యత్సు సాక్షేపం ఖండ యత్సు పరస్పరమ్, తేషూదతిష్ఠన్నిర్ఘోషో భిందన్నివ రసాతలమ్. ౬౯. అధగి వేతు ర్భుధేంద్రేణ ఊతాః పక్షేషు తత్త్వణమ్, పూర్వధకర్మశత ర్కేణ తథాగతధరాధరాః. ౭౦. స సర్వజ్ఞ పదం విజ్ఞో ౭సహమాన ఇవ ద్విషామ్, చకార చిత్రవిన్యస్తానేతాన్తానవిభూషితాన్. ౭౧. తతః ప్రక్షీణదర్పేషు బౌద్ధేషు వసుధాధిపమ్, బోధయన్ బహుథా వేదవచాంసి ప్రశశంస సః. ౭౨. బభౌషే ౭థ ధరాధీశో విద్యా యత్తై జయాజయా, యగి పతిత్వా గిరేశ్వ్రంగాదవ్యయస్త న్నతం ధ్రువమ్. ౭౩. తదాకర్ణ్య ముఖాన్యన్యే పరస్పరమలోకయన్.

నాం గ్రంథైరేవేంధనైశ్చిరై రుపచితైః శ్రోధజ్వాలామవర్ధయత్. ౬౭. సా సభా తేషాం బుద్ధానాం వదనై ర్భుజై రోషేణ కొపేన పాటలా శ్వేతరక్తా కాంతిర్యేషాం తైర్బభౌ చకాశే. బాలాతపేనాతామ్రై రీషద్రక్షైః సరోరుహైః కమలైః సరసీవ. ౬౮. తేషు భట్టపాదాదిషు సాక్షేపం యథా స్వాత్మభా ప్రతిపాదనం కుర్వత్సు. తథా పరస్పరం ఖండనం కుర్వత్సు సత్సు రసాతలం విదారయన్నివ నిర్ఘోషో నాద ఉద తిష్ఠత్. ౬౯. యథా దేవానా మింద్రేణ పక్షేషు పృథులేన కర్మశేన పక్షేణ ఊతాః ధరాధరాః పర్వతాః అధః నిపేతుః. తథా దేవేంద్రస్థానీయేన బుద్ధానాం పండితానా మింద్రేణ భట్టపాదేన తథాగతాః సుగతాః. ౭౦. 'ధర్మరాజ స్తథాగత' ఇత్యమరః. తవీవ ధరాధరాః తత్త్వణం తస్మిన్నేవ ఊణే పూర్వో విన్యస్తః పృథులో వా, స చాసౌ కర్మశో దృఢశ్చ స చాసౌ తర్కశ్చ లేన పక్షేషు ఊతాః. ఖండితా అధః పేతుః నికృష్టతాం ప్రాప్తా ఇత్యర్థః. ౭౧. సవిశేషేణ సర్వం జానాతీతి విజ్ఞః సర్వజ్ఞః భట్ట పాదః ద్విషాం శత్రుణాం సుగతానాం సర్వజ్ఞ పదమసహమాన ఇవేత్యన్వయః. ౭౨. స భట్టపాదః. ౭౩. అథ బుద్ధానాం పరాజయానంతరం బభౌషే ఉవాచ. విద్యా యత్తై విద్యాధీనా జయపరాజయా. తస్మి, కస్య మతం ధ్రువం, కస్యాధ్రువమితి నిర్ణయః కథం స్వాదితి చేత్రతాప. యః పర్వతస్య శృంగాత్పతిత్వా వినాశరహితః స్వాత్మస్య మతం ధ్రువ మన్యస్యాధ్రువమిత్యర్థః. ౭౩. తదాకర్ణ్య రాజ్ఞోక్తం శ్రుత్వా ౭శ్యే సౌగతాః పరస్పరం ముఖాన్యలాకయన్ ఇత్యన్వయః. ద్విజాగ్యో ద్విజోత్తమః

ద్విజాగ్యస్త్ర స్థరన్వేదానారోహ గిరేశ్వరః. ౭౪. యది వేదాః
ప్రమాణం స్యుర్భూయాత్కాచిన్న మే త్సతి, ఇతి ఘోషయతా
తస్మా న్న్యపాతి సుమహత్తనా. ౭౫. కిము దాహిత్రద త్తే ౭పి పుణ్యే
విలయమాస్థితే, యయాతిశ్శ్వవతే స్వర్గాత్పున రిత్యాచిరే జనాః.
౭౬. ఆపి లోకగురుశ్చైలా త్తూలపిండ ఇవాపతత్, శ్రుతిరాత్మ
శరణ్యానాం వ్యసనం నోచ్ఛినత్తి కిమ్. ౭౭. శ్రుత్వా తద
ద్భుతం కర్త ద్విజా దిగ్భ్యస్సమాయయుః, ఘనఘోషమివా
కర్ణ్య నికుంజేభ్యశ్శిఖావళాః. ౭౮. దృష్ట్వాతమక్షతం రాజా
శ్రద్ధాం శ్రుతిషు సందధే, నినింద బహుధా ౭౭త్తానం ఖలసంసర్గ
దూషితమ్. ౭౯. సౌగతా స్త్వబ్రువన్నేదం ప్రమాణం మతనిర్ణ
యే, మణిమంత్రాషధైరేవం దేహరతౌ భవేదితి. ౮౦. దుర్విదైర
న్యథా నీతే ప్రత్యక్షే ౭ర్థే ౭పి పార్థివః, భ్రుకుటీభీకరముఖ స్సంధా
ముగ్రతరాం వ్యధాత్. ౮౧. పృచ్ఛామి భవతః కించిద్వక్తుం * తత్ర
భవంతి యే, యంత్రోపలేషు సర్వాం స్తాః ఘాతయిష్యామ్యసంశ
యమ్. ౮౨. ఇతి సంశ్రుత్య గోత్రేశో ఘటమాశీవిషాన్వితమ్, అనీ

భట్టపాదస్తు స్వరక్షార్థం వేదాన్ స్వర్క వర్వతస్య శృంగం ఆరురోహ. ౭౪. ఇత్యే
వం ఘోషయతా శబ్దం కుర్వతా న్యపాతి గిరేశ్వంగాన్నిపతితమ్. ౭౫. కిము వితక్లే.
దాహిత్రై రష్టకాదిభిః దత్తే యయాతిభర్తస్య చ్యవనస్య సంబంధనిమిత్తేన తత్తాదాత్మ్య
సంభావనస్య సత్త్వా దుత్పేక్షా. 'సంభావనా స్యాదుత్పేక్షా వస్తుహేతు ఫలాత్మ
నేత్యుక్తేః. ౭౬. శ్రుతిరాత్మా న్యయ మేవ శరణ్యం యేషాం లేషాం. వ్యసనం దుఃఖం
కిం నోచ్ఛినత్తి అపితు ఉచ్ఛినత్యేవ. ౭౭. ఘనఘోషం మేఘగర్జితం నికుంజేభ్యో
లతాదిపిత్తోదరేభ్య శ్శిఖావళాః మయూరాః. ౭౮. భులానాం దుర్జనానాం సౌగ
తానాం సంసర్గేణ సంబంధేన దూషితం. ౭౯. ౮౦. దుర్విదైః ఖలైర్బౌద్ధైః
ప్రత్యక్షే ౭ర్థే ౭పి అన్యథా నీతే సతి రాజా భ్రుకుట్యా భీకరం భయంకరం ముఖం
యస్య సః ప్రతిక్ష్ణా ముగ్రతరాం వ్యధాత్ విహితవాక్. ౮౧. అ. తామేవాహ-
పృచ్ఛామితి ద్యాభ్యాం. యంత్రోపలేషు యంత్రాకారేషు పాషాణేషు. ౮౨. ఇత్యే
వం సంశ్రుత్య ప్రతిక్షాం విధాయ గోత్రా పృథ్వీ. ని. గోత్రా కుః పృథివీత్యమరః -

యాత్ర కిమస్తీతి పప్రచ్ఛ ద్విజసౌగతాః. ౮౩. వక్ష్యామహే వయం
భూప శ్వగ ప్రభాతే లస్య నిర్ణయమ్, ఇతి ప్రసాద్య రాజానం జగ్తు
ర్భూసురసౌగతాః. ౮౪. పద్మా ఇవ తపస్తేపుగి కంఠద్వయసపాథసి,
ద్యుమణిం ప్రతి భూదేవాసోఽపి ప్రాదురభూత్తతః. ౮౫. సందిశ్య
వచనీయాంశ మాదిత్యేంతర్మితే ద్విజాః, ఆజగ్తురపి నిశ్చిత్వ
సౌగతాగి కలశస్థితమ్. ౮౬. తతస్తే సౌగతాస్సర్వే భుజంగోఽస్తీత్య
వాదిషుః, భోగీశ భోగశయనో భగవానితి భూసురాః. ౮౭. శ్రుత
భూసురవాక్యస్య వదనం పృథివీపతేః, కాసారశోషణమైనసారసశ్రి
యమాదదే. ౮౮. అథ ప్రోవాచ దివ్యా వాక్ సమ్రాజమశరీరిణీ,
తుదంతీ సంశయం తస్య సర్వేషామపి శృణ్వతామ్ ౮౯. సత్యమేవ
మహారాజ బ్రాహ్మణా యద్భుభాషిరే, మాకృథా స్సంశయం తత్ర భవ
సత్యప్రతిశ్రవః. ౯౦. శ్రుత్వా లశరీరిణీం వాణీం దదర్శ వసుధాధిపః,
మూర్తిం మధుద్విషగి కుంభే సుధామివ సురాధిపః. ౯౧. నిరస్తాఖిల
సందేహో విన్యస్తేతరదర్శనాత్, వ్యధాదాజ్ఞాం తతో రాజా వధాయ

తస్యాః ఈశో రాజా ఆశీవిషః సర్వః - ద్విజాశ్చ సౌగతాశ్చ తాః. ౮౩. ౮౪.
ని. 'వా పుంసి వద్దం నశి'మిత్యనురాత్ పద్మా ఇతి పుల్లింగప్రయోగః. కంఠప్రమాణే
పాథసి జలే 'ప్రమాణే ద్వయస'జితి ద్వయసచ్ఛ్రిత్యయః. ద్యుమణిం మూర్త్యం ప్రతి
భూదేవా బ్రాహ్మణాః, సః భానుః. ౮౫. ఘటే శేషకాయా విష్ణురస్తీతి కథనీయాం
శం సందిశ్యోపదిశ్య, సౌగతా అపి ఘటస్థితం వస్తు నిశ్చిత్యాజగ్తుః. ౮౬. భుజంగ
స్పర్శః అవాదిషుః కథితవంతః. భోగీశస్య శేషస్య భోగే శరీరే శయనం యస్య సః
విష్ణురీత్యర్థః. ౮౭. శ్రుతం భూసురాణాం వాక్యం స్వేన ఘటే నిహితాదన్యస్పార్థస్య
ప్రతిపాదకం యేన తస్య భూపలే ర్దుఖం కాసారస్తటాకః. ని. పద్మాకరస్తటాకోఽస్త్రీ
కాసారస్సరసీ సర ఇత్యుచ్యతే. తస్య శోషణేన మ్లానస్య సారసస్య కమలస్య క్రియ
మాదదే. ౮౮. అథానంతరమశరీరిణీ దివ్యా వాణీ తస్య రాజ్ఞః శృణ్వతాం చ సర్వే
షాం సంశయం నాశయంతీ రాజానం ప్రోవాచ. ౮౯. హే మహారాజ బ్రాహ్మణా
యదుక్తవంతస్తత్ప్రత్య మేవ. తత్ర తదుక్తే సంశయం మాకురు. సత్యప్రతి శ్రవః
సత్యప్రతిజ్ఞో భవ. ౯౦. మధుద్విషో విష్ణోః సురాధిపః ఇంద్రః. ౯౧. విన్యస్తాత్
ఘటే స్థావీతాదాశీవిషాదితరస్య మధుద్విషో దర్శనం తస్మాద్దేతోర్నిరస్తా అవగతా

శ్రుతివిద్విషామ్. ౯౨ ఆసేతో రాతుషారాద్రేర్బాధా నావృద్ధబాల
కమ్, స హంతి య స్స హంతవ్యో భృత్యానిత్యన్వశాన్నప్రః. ౯౩.
ఇష్టో ౭పి దృష్టదోషశ్చేద్యధ్య ఏవ మహాత్మనామ్, జననీమపి కిం
సాక్షాన్నావధీద్భృగునందనః. ౯౪. స్కందానుసారిరాజేన జైనా
ధర్మద్విషో హతాః, యోగేంద్రేణేవ యోగఘ్నా విఘ్నాస్తత్త్వావలం
బినా. ౯౫. హతేషు తేషు దుష్టేషు పరితస్తార కోవిదః, శ్రౌతవర్త తమి
స్తేషు నష్టేష్వివ రవిర్తహః. ౯౬. కుమారిలమృగేంద్రేణ హతేషు
జనమాస్తీషు, నిష్ప్రీత్యూహమవర్ధంత శ్రుతిశాఖాస్సమంతతః. ౯౭.
ప్రాగ్ధితం జ్వలనభువా ప్రవర్తితే ౭స్మిన్ కర్తాధ్వన్యఖలవిదా కుమారి

అఖిలాః సందేహో యస్య సః. ౯౨. ఆ సేతోః రామసేతుపర్యంతం. తథా హిమాలయ
పర్యంతం. వృద్ధం బాలకం చాభివ్యాప్య యో మద్భృత్యస్సాగతాన్నహంతి స మయా
హంతవ్య ఇతి భృత్యానన్వశాదాక్షిప్తవాన్. ౯౩. ఆ. నను స్వగురుత్వేన స్వీకృ
తత్వాదిష్టానాం వధాయ కిమిత్యేవ మాజ్ఞాం కృతవానిత్యత ఆహః—ఇష్టో ౭పితి.
పిత్ర నియుక్తో భృగునందనః పరశురామ స్సాక్షా జ్ఞనీ మపి కిం నావధీత్? ఆపితు
హతవానేవ. ఆత్ర పూర్వోక్తశాధవధాజ్ఞారూపస్య విశేషస్య సమర్థనాయ సామాన్య
ముపన్యస్య విశేషంతరోపన్యాసా ద్వికస్వరాలంకారః. యస్మి న్విశేషసామాన్యవిశేష
స్స వికస్వర ఇత్యుక్తేః. ౯౪. భట్టపాదానుసారిరాజేన సుధన్వనా ధర్మద్విషో జ్ఞాథా
వినాశితాః తత్త్వావలంబినా యోగేంద్రేణ యోగనాశకా విఘ్నా వ్యాధిస్థాపనం
శయప్రమాదాలస్యావరతి భ్రాంతిదర్శనాలబ్ధభూమికాననవస్థితత్వాదయోఽంతరాయా
యోగకాస్త్రోక్తా ఇవేత్యర్థః. ౯౫. తేషు దుష్టేషు జాడ్యేషు హతేషు కోవిదః పండితో
భట్టపాదః - శ్రౌతమార్గం పరితస్తార సర్వతః ప్రసారితవాన్ - యథా తమిస్తేషు
అంధకారేషు నష్టేషు సూర్యో మహా స్తేజో విస్తరయతి తద్వత్. ౯౬. కుమారిలా
భట్టపాద ఏవ మృగేంద్రస్సింహస్తేన నిష్ప్రీత్యూహం నిర్విఘ్నం. ౯౭. ఆ. ఉపాధ్ధాత
రూపాం స్కందావతారకథాముపసంహరన్ శివావతారకథాం గ్రంథప్రతిపాద్యా
ముపక్షిపతి. ప్రాగ్ధితమితి. జ్వలనాదనలాద్భవతీతి జ్వలనభూస్తేన సర్వజ్ఞేన భట్టపాదేన
పూర్వమనేన ప్రకారేణాస్మిన్ కర్తమగ్నే ప్రవర్తితే సతి తత స్సంసారసాగరే నిమ
గ్నం భువనం అదైవితకాస్త్రప్లవేనోద్ధృతం కారుణ్యజలధిచ్ఛంద్రశేఖరో మహాదేవ

లేన, ఉద్ధృతం భువనమిదం భవాభిమగ్నం కారుణ్యాంబునిధియేష
చంద్రచూడః. ౯౮.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తదుపోద్ఘాత(కథాపరః)పరశ్శుభః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గోఽయం ప్రథమోఽభవత్.

ఇయేష ఇచ్ఛతిస్త ప్రహ్నిణీపుత్రం. 'హ్నా జ్రా గన్త్రీదశయతిః ప్రహ్నిణీయ'
మితి లక్షణాత్. ౯౮.

ఇతి శ్రీమత్పురమహాన పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదకిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
ప్రథమస్పర్శః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, నవ్యాఖ్యానే

ద్వితీయస్కంధ ప్రారంభః.

తతో మహేశః కిల కేరళేషు శ్రీమద్వృషాద్రౌ కరుణాసము
ద్రః, పూర్ణానదీపుణ్యతటే స్వయంభూలింగాత్తనానంగధగావిరా
సీత్. ౧. తచ్చోదితః కశ్చన రాజశేఖరస్వప్నే ముహుర్ద్వప్తతదీయ
వైభవః, ప్రాసాదమేకం పరికల్ప్య సుప్రభం ప్రావర్తయత్తస్య సమర్థ
ణం విభోః. ౨. తస్యేశ్వరస్య ప్రణతార్తిహర్తుగ ప్రసాదతః ప్రాప్త ని
రీతిభావః, కశ్చిత్తదభ్యాశగతోఽగ్రహారః కాలట్యభిభ్యోఽస్తి మహా
స్సనోజ్ఞః. ౩. కశ్చిద్విషశ్చిదిహ ని * శ్చితధీర్విరేజే విద్యాధిరాజ ఇతి

శ్రీశంకరావతారం విస్తరేణ వర్ణయితుం వీరికాం రచయతి - తత ఇతి. తతః
కర్తూర్గ్రంథప్రవృత్త్యనంతరం కరుణాసముద్రః అనంగం కామం దహతీతి అనంగధజ్ఞ
హేశః కేరళేషు దేశవిశేషేషు శ్రీమద్వృషసంజ్ఞకే గిరా పూర్ణానదీపుణ్యతటే జ్యోతి
ర్లింగాత్తనా అవిరాసీత్పాదురభూత్. ఉపజాతిశ్చందః. ౧. తేన లింగాత్తనానంగవి
రూపేన మహేశేన ప్రేరితః కశ్చన రాజశేఖరాభ్యో మహిషః పునఃపునః స్వప్నే
దృష్టస్తదీయో వైభవో యన సః. ఏకం ప్రాసాదం దేవాలయం పరికల్ప్య తస్య
విభోః సంపూజనం ప్రవర్తితవాక్. * స్యాదింద్రవంశా తతజైరసంయుతైః. ౨. తస్య
ప్రణతార్తిహర్తు రీశస్య ప్రసాదాత్ ప్రాప్తః నిరీతిభావోఽయం. ఈశయస్తు అతివృష్టి
రనావృష్టి ర్భూషికాశ్వలభాశ్శుకాః, అత్యోసన్నాశ్చ రాజాన ష్టదేతా ఈశయః
స్తృతాః ఇత్యుక్తాః షడ్బాధా జ్ఞేయాః. ఏవంవిధస్తస్య ప్రాసాదస్య సమీపగతః
కశ్చిత్ కాలటినంజ్ఞోఽతిరమ్యోఽగ్రహారో బ్రాహ్మణప్రధానో గ్రామోఽస్తి. ౩.
ఇహస్మిన్నగ్రహారే విద్యాధిరాజ ఇతి విశ్రుతనామధేయో నిశ్చలమతిః కశ్చిత్పుం
డితో విరేజే స పృథాద్రిశిలయోఽవతరీతుకామోఽవతరణేచ్ఛుర్యస్య పుత్ర మాత్త

* నిశ్చల ఇతి పాఠాంతరమ్.

విశ్రుతనామధేయః, 'దుద్రో' వృషాద్రినిలయోఽనతరీతుకామో
యత్పుత్రమాత్మపితరం సమరోచయత్సః ౪. పుత్రోఽభవత్తస్య పురా
త్తపుణ్యైస్సుబ్రహ్మతేజాశ్శివగుర్వభిఖ్యః, జ్ఞానే శివో యో వచనే
గురుస్తస్యాన్వర్థనామా కృతలబ్ధవర్ణః. ౫. స బ్రహ్మచారి గురుగేహవాసీ
తత్కార్యకారి విహితాన్నభోజీ, సాయం ప్రభాతం చ హుతాశనేవీ
వ్రతేన వేదం నిజమధ్యగీష్ఠ ౬. క్రియాద్యనుష్ఠానఫలోఽర్థబోధస్సనోప
జాయేత వినా విచారమ్, అధీత్య వేదానథ తద్విచారం చకార దురోస్థి
ధతరో హి వేదః. ౭. వేదేష్వధీతేషు విచారితేఽర్థే శిష్యానురాగీ గురు
రాహ తంస్త, అపారి మత్తస్స పడంగవేదో వ్యచారి కాలో బహుర
త్యగాత్తే ౮. భక్తోఽపి గేహం వ్రజ సంప్రతి త్వం జనోఽపి తే దర్శన

పితరం సమరోచయత్ స విరేజే ఇతి వాన్వయః. ఉక్తం వసంతతిలకం త భ జా జగౌ
గః. ౪. తస్య విద్యాధిరాజస్య పురా పూర్వమనేకజన్తస్సాత్తైర్జాతైః పుణ్యైః సుష్ఠ
బ్రహ్మతేజో యస్య స శివగురుసంజ్ఞః పుత్రోఽభవత్. యో జ్ఞానే శివో వచనే గురు
ర్బ్రహ్మస్మతిస్తస్య పుత్రస్య లబ్ధవర్ణో విచక్షణో విద్యాధిరాజోఽన్వర్థనామార్థాను
రూపం నామాకృత సంజ్ఞాం కృతవాక్. ని. 'ధీమాన్సూరిః కృతీ కృష్ణిర్లబ్ధవర్ణో విచ
క్షణః' ఇత్యమరః. * స్వాదింద్రవజ్రాయది తౌ జ గౌ గః. ౫. ఆ. ఏవం శివగురో
ర్జన్తోక్త్యా తచ్చరితమాహ—స శివగురుః బ్రహ్మచారి గురుగేహవాసశీలస్తస్య గురోః
కార్యకారి విహితం భిక్షయా లబ్ధం గురవే నివేదిత మన్నం భోక్తుం శీలమస్మాస్తీతి
తథా హుతాశం హుతభుజం వహ్నిం నేవీతుం శీలమస్మాస్తీతి. తథా వ్రతేన బ్రహ్మచ
ర్యనియమేన స్వీయం వేద మధ్యగీష్ఠ అధీతవాక్. ౬. యతః క్రియా అనుష్ఠానం
ఫలం యస్య స అర్థబోధో విచారం వినా నైవ జాయతే అతో వేదానధీత్య తద
సంతరం తద్విచారం చకార వేదార్థవిచారాత్తక్తం పూర్వమిమాంసాశాస్త్రమధీతవాక్.
నన్వధీతస్వాంగస్వాధ్యాయస్తదర్థం స్వయమేవ కుతో నావబుద్ధవానితి చేత్తత్రాహ -
హి యస్మాద్వేదో దురోస్థిధతరో విచారం వినా లలిశయేన దుర్లుబో యథార్థబోధో
యస్య సః. "ఉపేంద్రవజ్ర జ త జా స్తతో గౌ." ౭. వేదేష్వధీతేషు సత్సు
తదర్థే చ విచారితే సతి శిష్యానురాగీ ఆచార్య స్తం శివగురు మాహన్య ప్రోక్తవాక్.
పద్భిః శిక్షాకల్పవ్యాకరణచ్ఛబ్దోజ్యోతిర్నిరుక్తసంజ్ఞై రంగైః స్పృహిత స్పూర్వో వేదో
మత్త స్తస్యాయా పతితో విచారితశ్చ కాలస్తే తవ బహురతిక్రాంతః. ఉపజాతిచ్ఛందః.
౮. యద్యపి త్వం భక్తస్తథాఽపి సంప్రతీదాసిం గేహం వ్రజ సంబంధిజనోఽపి తే

లాలస స్యాత్, గత్వా కదాచిత్స్వజనప్రమోదం విధేహి మా తాత
 విలంబయస్య. ౯. విధాతుమిష్టం యదిహాపరాష్టే విజానతా తత్పు
 రుషేణ పూర్వమ్, విధేయ * మేతద్యదిహ శ్వ ఇష్టం కర్తుం తదద్యేతి
 వినిశ్చితోఽర్థః. ౧౦. కాలోఽప్తబీజాదిహ యాదృశం స్యాత్సస్యం న
 తాదృగ్విపరీతకాలాత్, తథా వివాహాది కృతం స్వకాలే ఫలాయ
 కల్పేత న చే ద్వృథా స్యాత్. ౧౧. ఆ జన్మనో గణయతో నను తా
 న్నతాబ్ధా మాతా పితా పరిణయం తవ కర్తుకామా, పిత్రోరియం
 ప్రకృతిరేవ పురోపసీతిం యధ్యాయత స్తనుభవస్య తతో వివాహమ్.
 ౧౨. తత్తత్కులీనపితరస్సృహయంతి కామం తత్తత్కులీనపురుషస్య
 వివాహకర్త, పిండప్రదాతృపురుషస్య ససంతతిత్వే పిండావిలోప ముపరి

తవ దర్శనలాలసః స్యాత్తస్మాత్కదాచిద్గత్వాస్వజనప్రమోదం విధేహి. శిష్యస్య పుత్ర
 తుల్యత్వాత్ సంబోధనం. హే తాత మా విలంబయస్య విలంబం మాకురు *ఆఖ్యాన
 కి తో జగురూ గమోజే జతావనోజే జగురూ గురుశ్చేత్. ౯. విలంబో న కర్తవ్య
 ఇత్యుక్తం. తత్ర హేతుమాహ. యత ఇహాన్వీత్ లోకే యదపరాష్టే విధాతుమిష్టం
 తదాయురాదేః క్షణభంగురతాం విజానతా పురుషేణ పూర్వాష్టే ఏవ విధేయం
 ఏవమిహ యత్ శ్వః అనాగలేఽహ్ని కర్తుమిష్టం తదద్య విధేయమితి వినిశ్చితో
 ఽర్థ స్తస్మాన్తావిలంబయస్వేత్యర్థః. ౧౦. కించ యథాకాల ఉద్భవకాల ఉప్రాత్ షేత్రే
 రోసితాద్బీజాదిహ యాదృశంసస్యం జాయతే తాదృశం విపరీతకాలాన్నైవ జాయతే.
 తథా వివాహాది. స్వస్య వివాహాదేః కాలే యావనాద్యవస్థాయాం కృతం ఫలాయ
 పుత్రోత్పత్త్యాదిఫలరూపాయ కల్పేత శక్తం భవేత్. అన్యథా తత్ వివాహాది కృతం
 వ్యర్థం స్యాత్. ౧౧. కించ ఆ జన్మనో జన్మప్రభృతి నను నిశ్చయేన తవ పరిణయం
 వివాహం కర్తుకామా మాతా పితా చ తాత్ గతాత్ సంవత్సరాత్ గణయతో గణ
 సం కురుతః. యస్మాత్ కారణాత్పిత్రో రియం ప్రకృతిః స్వభావ ఏవ పురా పూర్వం
 తనుభవస్యాత్మజస్యోపసీతిముపనయనం తత స్తదనంతరం వివాహం యత్ ధ్యాయతః
 కదా భవిష్యతీతి యచ్ఛింతనం కురుతః స ఇత్యర్థః. అత్ర సామాన్యవిశేషయోరుక్తత్వా
 దధాంతరన్యాసాలంకారః. 'ఉక్తి రధాంతరన్యాసః స్యాత్సామాన్యవిశేషయో' రిత్యు
 క్తేః. ౧౨. అపిచ తత్తత్కులీనపితరః తత్తత్కులీనపురుషస్య వివాహకర్త కామం
 స్సృహయంతి పరిణయకర్తగోచరాం స్సృహామత్యంతం కుర్వంతి, యత స్తత్కులీనపితరః

స్ఫుట మిక్షమాణాః. ౧౩. అర్థావబోధనఫలో హి విచారవషతచ్ఛాపి చిత్రబహుకర్త విధానహేతోః, తత్రాధికారమధిగచ్ఛతి సద్వితీయః కృత్వా వివాహమితి వేదవిదాం ప్రవాదః. ౧౪. సత్యం గురో న నియమో ఽస్తి గురో రధితవేదో గృహీ భవతి నాన్యపదం ప్రయాతి, వైరాగ్యవా స్వృజతి భిక్షుపదం వివేకి నో చేద్గృహీ భవతి రాజ

పిండప్రదాతృపురుషస్య ససంకతిత్వే సతి ఉపరి అగ్రే పిండావిలోపం స్ఫుటం సమిక్షమాణాః. ౧౩. అ. న కేవలమేతావదేవాపితు 'సహోభా' చరతాం ధర్మమిత్యాదిశ్రుత్వా సద్వితీయస్య కర్తవిధానే ఽధికారశ్రవణాత్తదధ్యమసి వివాహ ఆవశ్యక ఇత్యాహ-అర్థేతి. ఏష విచారో ఽర్థావబోధనఫలో ఽర్థస్యావబోధనం పరిజ్ఞానం ఫలం యస్య స ఏతస్య విచారస్యార్థపరిజ్ఞానం ఫలం తచ్ఛార్థావబోధనం విచిత్రాణాం యజ్ఞానాం విధానార్థం. అత్ర విచిత్రయజ్ఞవిధానే వివాహం కృత్వా సద్వితీయః ద్వితీయయా పత్న్యసహ వర్తమానో ఽధికారం గచ్ఛతి ప్రాప్నోతీతి వేదవిదాం ప్రవాదః. ౧౪. ఏవముక్తః శివగురురువాచ సత్యమిత్యాదినా. సత్యమిత్యర్థాంగీకారః. హేగురో గురోః సకాశాత్ ఆధీతో వేదో యేన స గృహీ ఏవ భవతి అన్యపద మన్యాశ్రమం స ప్రయాతీతి నియమో నాస్తి. నను బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీభవే ద్దృహాద్వసీ భూత్వా ప్రవ్రజేత్. 'తమేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిదిమంతి యజ్ఞేన దానేన తపనా ఽనాశకేన స హ వా ఆత్మయాజీ యో వేద ఇదం మే ఽనేనాంగం సంస్క్రియత ఇదం మే ఽనేనాంగ ముపధీయతే. విశుద్ధసత్త్వస్తు తం పశ్యతి నిష్కళం ధ్యాయమానః. జాయమానో వై బ్రాహ్మణ స్త్రిభిర్ బుణవానిత్యాద్యాః శ్రుతయా. 'మహాయజ్ఞైశ్చ యజ్ఞైశ్చ బ్రాహ్మీయం క్రియతే తనుః' యన్యైశ్చేదప్తాచత్వా రింశత్సంస్కారాః. 'బుణాని త్రీణ్యపాకృత్య మనో మోక్షే నివేశయేత్. జ్ఞాన ముత్పద్యతే పుంసాం క్షయాత్పాపస్య కర్తవ్యః' ఇత్యాద్యాః స్మృతయశ్చాశ్రమాదాశ్రమాంతరప్రవేశస్య యజ్ఞాద్యనుష్ఠానా చ్చిత్తశుద్ధ్యా జ్ఞానప్రాప్తే శ్చ క్రమనియమం ప్రబోధయంతీతి చేత్తత్రాహ-వైరాగ్యవానిహముత్సాధిగోషు విరక్తో వివేకి నిత్యా నిత్యవస్తువివేకవాక్. ఉపలక్షణమేతత్సాధనచతుష్టయసంపన్న ఇత్యర్థః. చతుర్థాశ్రమం గచ్ఛతి అయమర్థః 'యది చేతరథా బ్రహ్మచర్యాదేవ ప్రవ్రజే ద్దృహాద్వా పనా ద్వాష్టవా హ్యేతే హ్యదృఢా యజ్ఞరూపాః' 'స కర్తవా న ప్రజయా ధనేన త్యాగేనైకే ఽమృతత్వమానశురిత్యాదిశ్రుత్యమరోధేన మధ్యమాధికారిణ ఏవ క్రమ నియమో న తు శుద్ధసత్త్వస్యోక్తుటవైరాగ్యవతో ముఖ్యాధికారిణో జాయమాన ఇత్యస్యాపి గృహస్థః సంపద్యమాన ఇత్యర్థః. గృహస్థస్యాపి సత్త్వశుద్ధిర్థమేవ

పదం తదేతత్. ౧౫. శ్రీనైష్ఠికాశ్రమమహం పరిగృహ్య యావజ్జీవం
వసామి తవ పార్శ్వగత శ్చిరాయుః, దండాజినీ సవినయో బుధ జుహ్వా
దగ్నో వేదం పఠన్ పఠితవిస్మృతిహానిమిచ్ఛన్. ౧౬. దారగ్రహో
భవతి తాపదయం సుఖాయ యావత్కృ తోను భవగోచరతాం గత
స్యాత్, పశ్చాచ్ఛన్తైర్విరసతాముఖయాలి సోఽయం కిం నిహ్ను
షే త్వమనుభూతిపదం మహాత్మన్. ౧౭. యాగోఽపి నాకఫలదో
విధినా కృతశ్చేత్ప్రియ సమగ్రకరణం భవి దుర్లభం తత్, పృష్ఠ్యా
దివన్న హి ఫలం యది కర్తృణి స్వాద్విష్ట్యా యథోక్తవిరహే ఫలదుర్వి
ధత్వమ్. ౧౮. నిఃస్వో భవేద్యది గృహీ నిరయీ స నూనం భోక్తుం

ఋణాపాకరణం తదిదముక్తం నోచేదితి వివేకాదిమాన్ భవతి చేత్తర్హి గృహీ
భవతి తదేతత్ రాజవదం రాజమార్గః. ౧౫. త్వయా తర్హి కిం కర్తవ్యమిత్యపే
క్షాయామాహ - శ్రీనైష్ఠికాశ్రమం మరణాంతప్రవృత్తయం పరిగృహ్య చిరాయు
రహం తవ పార్శ్వగతః సమీపే స్థితో దండాజినీఽస్య స్త ఇతి దండాజినీ విన
యేన సహవర్తత ఇతి సవినయో హే బుధ సర్వజ్ఞ ఆగ్నో జుహ్వాగ్ధోమం కుర్వన్
వేదం పఠన్ పఠితస్య విస్మృతేర్నానిమభావమిచ్ఛన్ వసామి వాసం కరిష్యామి -
'వర్తమానసామీప్యే వర్తమానవ'ద్యేతి లట్. ౧౬. అ. నన్వతి సుఖకరం దారగ్రహం
విహాయ కథమలిదుఃఖదం నైష్ఠికాశ్రమమంగీకురుష ఇతి చేత్తత్రాహ - దారగ్రహ
ఇతి. ఆయం దారగ్రహ స్తావత్సుఖాయ భవతి. యావత్కృతస్యన్ అనుభవగోచర
తాం గతః ప్రాప్తస్యాత్ అనుభవవిషయతాప్రాప్తివర్తంతమిత్యర్థః. పశ్చాద్దనుభవగోచ
రతాప్రాప్త్యనంతరం సోఽయం దారగ్రహో విరసతాం వైరస్యముపయాలిప్రాప్నోతి.
హే మహాత్మన్ అక్షుద్రస్వభావ-అనుభూతిపదమనుభవగమ్యం కిం నిహ్నుషే అపల
వసి అపలపితుమశక్యమిత్యర్థః. ౧౭. అ. నన్వైహికసుఖాభావేఽపి వివాహే కృతే
యాగాద్యనుష్ఠానేన పారలౌకికం తత్సేన్యతీతి చేత్తత్రాహః—యాగోఽపీతి. యాగో
విధినా యథావిధి కృతశ్చేత్స్వర్గఫలదః న చ తథా కర్తుం శక్యత ఇత్యాహ - ప్రాయ
స్తత్సమగ్రకరణం భవి దుర్లభం తద్విదా తు ఫలం నైవ లభ్యతే హి యస్తాదాదిపదేన
చిత్రాదియాగఫలం పశ్యాదికం గృహ్యతే. పృష్ఠ్యాదివత్కర్తృణి ఫలం యది న స్యాత్త
ర్హి దైవవశాద్యథోక్తవిరహే ఫలదుర్లభత్వం భవతి తత్కారీర్యాదియాగఫలభూత
వృష్టిః తథాచ న పారలౌకికసుఖప్రాప్త్యాశాసీత్యర్థః. ౧౮. న కేవలం సుఖాభావ వివా
హిత్యలిదుఃఖమవీత్యాశయవా నాహ-యది గృహీ నిస్స్వో నిర్ధనో భవేత్తర్హి నూనం

న దాతుమపి యగి త్తమతే లఙ్కమాత్రమ్, పూర్ణో లపి పూర్తిమభి
మంతుమశక్నువన్యో మోహేన శం న మనుతే ఖలు తత్రతత్ర.
౧౯. యావత్సు సత్సు పరిపూర్తి రథో ఆమీషాం సాధో గృహోప
కరణేషు సదా విచారః, ఏకత్ర సంహతవతః స్థితపూర్వనాశ స్తచ్చాప
యాతి పునరప్యపరేణ యోగః. ౨౦. ఏవం గురౌ వదతి తజ్జనో
నినీషురాగచ్ఛదత్ర తనయం స్వగృహం గృహేశః, తేనానునీయ
బహుళం గురవే ప్రదాప్య యత్నాన్ని కేతనమనాయ గృహీతవిద్యః.
౨౧. గత్వా నికేతనమసౌ జననీం వవందే సా లలంగ్య తద్విరహా

నిశ్చయేన స నిరయా నరకవాక్. నిరయిత్వ మేవ స్ఫుటయతి యో లఙ్కమపి భోక్తుం
దాతుం చ న త్తమతే సమర్థో న భవతి స నూనం నిరయీతి సంబంధః. నను శ్రీమత్కు
ల్యాత్మన్నస్య తవ నాస్తి దుఃఖమితి చేత్రత్రాహ-పూర్ణోపీతి. పూర్ణోలపి పూర్తిం పూర్ణ
తామభిమంతు మశక్నువన్ యో మోహేనావివేకేన తస్మిన్ తస్మిన్ విషయే శం
సుఖం న మనుతే సో లపి నూనం నిరయీత్యర్థః. విషయసంపత్తేస్తృష్టానివ ర్తకత్వాత్స
ర్వానర్థబీజభూతతృష్టానువిధిచేతనః సుఖాప్రాప్తిదుఃఖావాప్తిసత్త్వా నిరయిత్వ మేవేతి
భావః. తథాచోక్తం. 'న జాతు కామః కామానాముపభోగేన కామ్యతి. వావిషా కృష్ణ
వర్ణేషు భూయ ఏవాభివర్ధతే' ఇతి. 'యాన్యేతాని దురంతాని దుష్టరాజ్యున్నతాని చ,
తృష్టావల్యాః ఫలానీహ తాని దుఃఖాని రాఘవ. యావతీ యావతీ జంతో రిచ్ఛోదేతి
యథాయథా, తావతీ తావతీ దుఃఖబీజముష్టిః ప్రరోహతీతి చ. ౧౯. ఆథో అతః
కారణాల్ మో సాధో గృహోపకరణేషు సదా విచారో భవతి యావత్సు సత్సు
ఆమీషాం సంబంధిజనానాం పరిపూర్తిః పరిపూర్ణతా స్యాదమీషాం గృహస్థానామితి
వా. తథా చైవం విచార్యమాణస్య ప్రయత్నేనైకత్రైకస్మిన్ స్థానే సంహతవతః సం
చయం కృతవతః స్థితపూర్వనాశ ఏకతనంచయాత్సూర్యం స్థితస్య సంచితస్య 'నానో
భవతి చ పునస్తదీయం వచ్చాత్సంచితమప్యపయాతి నశ్యతి. పునరప్యపరేణ యోగస్సం
యోగో భవతి. తథాచ గృహస్థాశ్రమే సర్వదా దుఃఖమేవేతి భావః. ౨౦. ఏవముక్త
ప్రకారేణ శివగురౌ వదతి సతి తస్య శివగురో ర్జనకః పితా గృహేశః సుతం గృహం
ప్రతి నినీషుర్వేతుమిచ్ఛురాగచ్ఛత్ ఆగతవాక్. ఆగత్య యదకరోత్తదాహ —
బహుళం బహుధానునయం విషయం కృత్వా తేన శివగురుణా గురవే బహుళం దక్షి
ణాద్రవ్యం ప్రదాప్యగృహీతా విద్యాయేన స శివగురుర్యత్నాన్ని కేతన మనాయ ఆనీత
ఇత్యర్థః. ౨౧. గత్వేతి. అసౌ శివగురుర్నికేతనం గత్వా మాతరం వవందే. సా జననీ

జం పరితాప మాఙ్గత్, ప్రాయేణ చందనరసాతలశీతలం తద్యత్పుత్రగాత్ర పరిరంభణనామధేయమ్. ౨౨. శ్రుత్వా గురోస్సదనతచ్చిరమాగతం తం తద్బంధురాగమదథ త్వరితే ఊణాయ, ప్రత్యుద్గమాదిభిరసావపి బంధుతాయాస్సంభావనాం వ్యధిత విత్తకులానురూపామ్. ౨౩. వేదే పదక్రమజటాదిషు తస్య బుద్ధిం సంవీక్ష్య తజ్జనయితా బహుశోఽప్యపుచ్చత్, యస్యాభవత్ప్రీతితనామ వసుంధరాయాం విద్యాధిరాజ ఇతి సంగతవాచ్యమస్య. ౨౪. భాట్టే నయే గురుమతే కణభుజ్జతాదౌ ప్రశ్నం చకార తనయస్య మతిం బుభుత్సుః, శిష్యోఽప్యవచ సతపూర్వగురుస్సమాధిం పిత్రోదితస్త్రితముఖో హసితాంబుజాస్యః. ౨౫. వేదే చ శాస్త్రే

పుత్ర మాశ్లిష్య తస్య పుత్రస్య విరహాజ్ఞాతం పరితాపమాఙ్గత్ త్యక్తవతీ. తత్ర హేతుమాహ.—యత్ పుత్రగాత్రాలింగననామధేయం తచ్ఛందనరసాదపి ప్రాయేణ శీతలమత ఇత్యర్థః. అత్రాథాంతరన్యాసః. యద్వా పరితాపత్యాగస్య ప్రాయేణేత్యాదినా సమర్థనాత్కావ్య లింగాలంకారః. 'సమర్థసియస్సార్థస్య కావ్యలింగం సమర్థస'మిత్యుక్తః. ౨౨. అథానంతరం గురోర్ద్రవోచ్చిరాదాగతం శివగురుం శ్రుత్వా తద్బంధుస్తత్సంబంధివర్గః శిషు మవలోకనాయ అగమత్. అసౌ శివగురురపి బంధుతాయాః బంధుసమూహస్య ప్రత్యుద్గమప్రణామాదినా విత్తకులానురూపాం సంభావనాం సవర్యాం వ్యధిత విహితవాక్. థాఖో లుజి తజ్. స్థాభూర్విచ్చేతీకారః. సిచః క్రిత్యాద్గణాభాషః. ప్రస్యా దక్షాదితి సకారలోపః. ౨౩. తతో యద్వృత్తం తదాహ.—వేదే వేదాదిషు ఆదిపదేన శిఖాఘనాదిషు తస్య బుద్ధిం వీక్ష్య తస్య జనకః బహూక్ ప్రశ్నా న్కృతవాక్ సంగతం విద్యాధిరాజత్వరూపం వాచ్యం యస్య తద్విద్యాధిరాజ ఇతి ప్రధితం నామ యస్యాస్య వసుంధరాయామభవత్స బహుశోఽప్యపుచ్చదిత్యర్థః. ౨౪. ఆ. బహుశోఽప్యపుచ్చదితి విప్రుశోతి—భాట్టే నయే భట్టపాదసిద్ధాంతే గురుః ప్రభాకరః. కణభుక్కుడాదః. ఆదినా గౌతమాసాంఖ్యమతాదినం గ్రహః. తనయస్య మతిం బోద్ధమిచ్ఛుః ప్రశ్నం కృతవాక్. విపం పిత్రోదితః పుష్ట శిష్యస్తస్య పుత్రశివగురురపి సమాధానమువాచ—తం విశిష్యే. పూర్వం నతో నమస్కృతో గురుర్వేనేతి స్త్రీతేన మందహాసితేన యుక్తం ముఖం యస్యా తపివ హసితమివద్వికసితం యదంబుజం తథాభూతమాస్యం పదనం యస్య సః. ౨౫. ప్రశోత్తరే స్వమతస్థాపనే పరమతఖండనే చ తాం తథాభూతాం నిపుణతాం కుశలతాం దృష్ట్వాఽస్య పితాతత్యంతం తోషం ప్రాప. యా పుత్రస్య వాక్ వాణీ

చ నిరీక్ష్య బుద్ధిం ప్రశోత్తరాదావపి నైపుణీం తామ్, దృష్ట్వా తు
తోషాతితరాం పితాఽస్య స్వతస్సుఖా యా కిము శాస్త్రతో వాక్.
౨౬. కన్యాం ప్రదాతుమనసో బహవోఽపి విప్రాస్తన్దందిరం ప్రతి
యయు ర్గుణపాశకృష్టాః, పూర్వం వివాహసమయాదపి తస్య గేహం
సంబంధవత్కిల బభూవ పరితుకామైః. ౨౭. బహ్వర్థదాయిషు బహు
ష్వపి సత్సు దేశే కన్యాప్రదాతృషు పరీక్ష్య విశిష్టజన్త, కన్యామయా
చత సుతాయ స విప్రవర్యో విప్రం విశిష్టకులజం ప్రథితానుభావః.
౨౮. కన్యాపితుర్వరపితుశ్చ వివాద ఆసీదీత్యం తయోః కులజుషోః
ప్రథితోరుభూతోః, కార్యస్త్యయా పరిణయో గృహమేత్య పుత్రీ
మానీయ సద్వ తనయాయ సుతా ప్రదేయా. ౨౯. సంకల్పితాద్విగుణ
మర్థమహం ప్రదాస్యే మద్దేహమేత్య పరిణీతియం కృతాచేత్, అర్థం
వినా పరిణయం ద్విజ కారయిష్యే పుత్రేణ మే గృహగతా యది
కన్యకా స్యాత్. ౩౦. కశ్చిత్తు తస్యాః పితరం బభాణ మిథస్సమా

స్వతః శాస్త్రతో విహీనాఽపి సుఖరూపా సా శాస్త్రతస్సుఖరూపేతి కిము వక్తవ్యం.
'తైములేనార్థసందిధిః కావ్యార్థాపత్రిష్యతే'. ౨౬. ఆ. తతః కిం వృత్తమిత్యా
కాంతాయామాహ - కన్యామితి. గుణలక్షణపాశేనాకృష్టాః కన్యాం ప్రదాతుమనసో
బహవోఽపి విప్రాస్తస్య మందిరం ప్రతియయు ర్జ్వగరతో వివాహకాలాత్పూర్వమపి
తస్య విద్యాధిరాజస్య శివగురో ర్వా గృహం పరితుకామైః కుమారవరణార్థిభిః విప్రై
స్సంబంధవదృఘావ. వసంతిలకాపుత్రమ్. ౨౭. తస్మిన్ దేశే బహ్వర్థదాయిషు
కన్యాప్రదాతృషు బహుష్వపి సత్సు విశిష్టం శ్రేష్ఠజన్త పరీక్ష్య ప్రఖ్యాతానుభావః స
విప్రవర్యో విద్యాధిరాజో విప్రం విశిష్టకులత్పన్నం మఘపండితాభిధం కన్యామయా
చత. 'ఆకథితం' చేతి కర్తనంజ్ఞా. ఉక్తనామకాద్విప్రాదిశ్యర్థః. ౨౮. ప్రఖ్యాతా జహ్వి
విభూతిర్వయోస్తయోః కులవతోః కన్యాపితుర్వరపితుశ్చేత్యం వివాద ఆసీత్తత్ర కన్యా
పితుర్వచనముదాహరతి—అస్తద్దృపే ఆగత్య పుత్రస్య వివాహస్త్యయా కార్యః.
వరపితు ర్వచన మాహ—అస్తదీయం గృహం పుత్రీ మానీయ మత్పుత్రాయ సుతా
ప్రదేయా. ౨౯ ఏవముక్తౌ మఘపండిత ఆహౌతావధనం దాస్యామితి సంకల్పితా
ద్విగుణమర్థం ధనం ప్రదాస్యే. యది మద్దేహమాగత్యాయం వివాహః కృతశ్చేత్.
విద్యాధిరాజ ఆహ—హే ద్విజ యది కన్యకా మే గృహం ప్రాప్తా, త్వయీర్థం
వినైవ పుత్రేణ పరిణయం కారయిష్యే. ౩౦. ఏవం విపదమానయోస్తయోర్భయే

హూయ విశేషవాదీ, అస్తాసు గేహం గతవత్స్వముపై విగ్రహద్య
కన్యామపరః ప్రదద్యాత్. 30. తేనానునీతో వరతాతభాషితం ద్విజా
ఽనుమేనే వరరూపమోహితః, దృష్టో గుణస్సంవరణాయ కల్పతే
మంత్రో ఽభిజాపాచ్చిరకాలభావితః. 31. విద్యాధిరాజమఘపండిత
నామధేయా సంప్రత్యయం వ్యతనుతామభివ్రాజ్య దైవమ్, సమ్య
జ్ఞుహూర్తమవలంబ్య విచారణీయా మాహూర్తికా ఇతి పరస్పర
మూచివాంసౌ. 33. ఉద్వాహ్య శాస్త్రవిధినా విహితే ముహూర్తే
తౌ సంముదం బహుమహాపతురా ప్తకామా, తత్రాగతో భృశమమో
దత బంధువర్గగి కిం భాషితేన బహునా ముదమాప వర్గః. 34. తౌ
దంపతీ సుచనౌ శుభదంతపజ్జీ సంభూషితౌ వికసితాంబుజరమ్య

తస్యాః కన్యాయాః విశరం సమాహూయ కల్పిత్తు విశేషవాదీ జగాద - అస్తాసు
గేహం గతవత్సు అపరో మిథః పరస్పరం విగ్రహ్య విగ్రహం భేదం విధాయాముపై
కన్యాం ప్రదద్యాత్ సంభావనాయాం లిజ్. మిథో రహసి సమాహూయేతి వా.
ఆఖ్యానకీవుత్తమ్. 30. తేన విశేషవాదినా కేనచిదనునీతో ఽనునయం ప్రాపితో
మఘపండితః పుత్రీమానీయ సద్ద తనయాయ సుతా ప్రదేయేత్సేవంరూపం వర
పితుర్భాషిత మనుమేనే స్వీకృతవాక్. యతో పరస్య రూపేణ మోహితః యస్తాచ్చ
దృష్టో గుణః సంవరణాయ కల్పతే యోగ్యో భవతి యథాభిజాపాచ్చిరకాలభావితో
బహుకాలమధ్యస్తో మంత్రః సంవరణాయ కల్పతే తద్వత్. వాచకలుప్తోపమాలం
కారః. పంశష్ఠేంద్రపంశామిశ్రితత్వానుపజాతిస్తదుక్తం. 'ఇథం కిలాన్యాస్యస్మిమిశ్రి
తాసు స్వరంతి జాతిష్విదమేవ నామేతి. 31. విద్యాధిరాజమఘపండితసంజ్ఞా
సమ్యక్ ముహూర్తమవలంబ్య దైవం గణపత్యాదికులదైవతం చ సమ్యగభివ్రాజ్య
వాదానరూపం సంప్రత్యయం వ్యతనుతాం విస్తరితవంతౌ. తతశ్చ వివాహార్థం మా
హూర్తికా జ్యోతిర్విదో విచారణీయా ఇతి పరస్పరముక్తవంతౌ. పసంతతిలకా. 33.
తతశ్చ విహితే ముహూర్తే శాస్త్ర విధినాతో విద్యాధిరాజమఘపండితో ఉద్వాహ్యవివా
హం కృత్వా బహుం విప్రులం సమ్ముదం ప్రమోద మవాపతుః. యతః ప్రాప్తాభిలాషా.
తత్రాగతో బంధువర్గకౌత్సంతం మోదం ప్రాప్తవాక్ కిం బహునా కథితేన సర్వో
ఽపి బంధ్యబంధుసముదాయో ముదం ప్రాపేత్సర్గః. 34. తౌ దంపతీ సుచనావతి.
తౌ సతీవగురుసంజ్ఞౌ దంపతీ సువస్త్రా శుభా దంతపంక్తి ర్యయో స్తౌ సువ్యలంకృతో
వికసితకమలవద్రమ్యం ముఖం యయోస్తౌ ప్రిడయా లజ్జయా సహ పర్తమానేన

వక్త్రా, సప్రీడహాసముఖవీక్షణసంప్రహృష్టౌ దేవావివాహతురనుత్తమ శర్వనిత్యమ్. 3౫. అగ్నిసథాఽధిత మహోత్తమయాగజాతం కర్తుం విశేషకుశలైస్సహితో ద్విజేశః, తత్తత్ఫలం హి యదనాహితహవ్య వాహస్యాదుత్తరేషు విహితేష్యపి నాధికారి. ౩౬. యాగైరనేకైర్భూమిత్తసాధ్యై ర్విజేతుకామో భువనాన్యయప్త, వ్యస్తారి దేవైరమృతం తదాశైర్దినేదినే నేవితయజ్ఞభాగైః. 3౭ సంతర్పయంతం పితృ దేవమానుషాంస్తత్తత్పదార్థై రభివాంఛితైస్సహ, విశిష్టవితై స్సుమనోభిరంచితం తం మేనిరే జంగమకల్పపాదః. 3౮. హోహకారవ్రతినో దినేదినే వ్రతేన వేదం హతో మహత్తనః, శ్రుతిస్తృతిప్రొదితకర్షకుర్వతస్సమా వ్యతీయు ర్దినమాససంమితాః. 3౯. రూపేషు మారగ

హసేన మందహసితేన యుక్తయో ర్దుఖయోరీవక్షణేన సమ్యక్ ప్రకర్షేణ హృష్టౌ దేవౌ పార్వతీమహాదేవావివాహుత్తమం సుఖమవాపతుః. 3౫. అథ వివాహానంతరం తత్తద్భాగకర్తవ్యతావిశేషేషు కుశలైః ఋత్విజ్ఞి సహితో ద్విజేశః శివగురుత్తత్తత్ఫలం మహతాముత్తరేహమావసథ్యాధానాదూర్ధ్వానామత్యుత్తమానాం వా యాగానాం సమాహం కర్తుమగ్నీక్ గార్హపత్యాహవనీయదక్షిణాఖ్యానధిత అగ్నిధానం కృతవాక్. హి ప్రసిద్ధం. యద్యస్తాదనాహితాగ్నిః పుమాక్ విహితేష్యప్రుత్తరేషు యాగేషు అధికారి న స్వాత్తస్థాదిత్యర్థః. 3౬. భువనాని స్వర్గాదీని జేతుకామో బహుమిత్తసాధ్యైరనేకైర్భాగైరయప్త యజనం కృతవాక్. లేహం యాగానామాశా యేహం తై ర్యతో దినేదినే-నేవితా యజ్ఞభాగా యైనైర్దేవై రమృతం వ్యస్తారి విస్తృతమ్. అత్రామృతసంబంధిస్తరణసంబంధేఽపి తదసంబంధవర్ణనాత్సంబంధాతిశయోక్తిరలంకారః. 'యోగేఽవ్యయోగస్సంబద్ధాతిశయోక్తిరితీర్యతే' ఇత్యుక్తే. 3౭. పితృదేవమానుషాభివాంఛితై స్సహ తత్తత్పదార్థైః సంతర్పయంతం విశిష్టం విద్యాదిలక్షణం విత్తం యేహం తైర్దేవతాస్థానీయైః సుమనోభిర్విద్వద్భిరంచితం పూజితం. యద్వా, విశిష్టాని చ తాని విత్తాని తై రేవ సుమనోభిః పుష్కైరంచితం వ్యాప్తం శివగురుం జంగమకల్పవృక్షం జనా మేనిరే. స్వర్గస్థః కల్పపాదపః స్థావర ఇతి తతోఽస్య వ్యతిరేకాభిధానాత్ వ్యతిరేకాలంకృతిః. 'వ్యతిరేకో విశేషశ్చేదుపమానోపమేయయోరిత్యుక్తత్వాత్. 3౮. దినమాసపరిమితాః సమాః సంవత్సరా వ్యతీయు ర్వ్యతిక్రాంతాః. 'జ తో తు వంశస్థ ముదీరితంజరా'. 3౯. మారః కామః. హనుంధరా భూమిః విద్యాసు పృథ్విః సర్వోత్తమః ధనినాం పురస్కరో ఽగ్రగణ్య ఏవం

క్షమయా వసుంధరా విద్యాసు వృద్ధో ధనినాం పురస్సరః, గర్వాన
భిజ్ఞో వినయీ సదానతస్స నోపలేభే తనయాననం జరక్. ౪౦. గావో
హిరణ్యం బహుసస్యమాలినీ వసుంధరా చిత్రపదం నికేతనమ్, సంభా
వనా బంధుజనైశ్చ సంగమో న పుత్రహీనం బహవోఽప్యమూము
హ్. ౪౧. అస్యామజాతా మమ సంతతిశ్చేచ్ఛరద్యవశ్యం భవితోప
రిష్టాత్, తత్రాప్యజాతా తత ఉత్తరస్యామేవం స కాలం మనసానినాయ.
౪౨. ఖండస్తనా శ్శివగురుగ కృతకార్యశేషో జాయామచష్ట సుభగే
కిమతగి పరం నౌ, సాంగం వయోఽర్థమగమత్కులజే న దృష్టం పుత్రా
ననం యదిహలోక్యముదాహరంతి. ౪౩. ఏవం ప్రియే గతవతోస్సుత
దర్శనం చే త్పంచత్వమైష్యదథ నౌ శుభమాపతిష్యేత్, అస్యాభ్యు
పాయ మనిశం భువి వీక్షమాణో నేక్షే తతః పితృజనిర్విఫలా మమా
భూత్. ౪౪. భద్రే సుతేన రహితౌ భువి కే వదంతి నౌ పుత్ర

భూతోఽపి గర్వానభిజ్ఞో గర్వరహితః యతో వినయీ వినయవాక్ యతః సదా
నతో నమ్రః ఏవంవిధః శివగురుర్జరక్ జరాం గచ్ఛత్ పుత్రస్య ముఖం నోపలేభే న
ప్రాప్. ఆత్ర విషయభేదేన బహుధోల్లేఖనాదుల్లేఖాలంకారః 'ఏకేన బహుధోల్లేఖే
ఽప్యసౌ విషయభేదతః' ఇత్యుక్తే. ౪౦. చిత్రపద మాశ్చర్యాస్వదం నికేతనం గృహం
బహుగుణైరయం సంపన్న ఇతి సంభావనా. ఏతే బహవోఽపి మోహహేతవః పుత్ర
హీనం శివగురుం నామూముహాన్ స్వస్తి న్నశక్త్యాపాదనేన మోహితం న కృతవంతః.
౪౧. అస్యామృతో మమ సంతతిరజాతా చేదుపరిష్టాదగ్రే శరది ఆవశ్యం భవిష్యతి
తస్యామప్యజాతా చే త్రత ఉత్తరస్యాం హేమంతముతో భవిష్యతీత్యేవం మనోరథైః
వ్యాప్తాంతఃకరణః కాలం నినాయ నీతవాక్. ౪౨. ఖండలో ఖేదయుక్తం మనో
యస్య కృతిః కార్యస్య శేషో యేన స శివగురుర్భార్యామచష్టాక్షవాక్. హే సుభగే
ఆతః పరం కిం కర్తవ్యం నౌ ఆవయో రంగేనేంద్రియసామర్థ్యేన సహితం వయోఽర్థ
మగమత్ హేకులజే పుత్రాననం న దృష్టం యత్పుత్రసుఖం ఇహ లోక్యం ఇహలోకే
తముదాహరంతి 'పుత్రేణాయం లోక' ఇతి శ్రుతే. వసంతతిలకా. ౪౩. హేప్రియే
ఏవం సుతదర్శనం గతవతోః ప్రాప్తవతోరావయోః పంచత్వం మరణమైష్యచ్ఛేదథ నౌ
ఆవయోః శుభ మాపతిష్యే దాగమిష్యే దస్య పుత్రదర్శనస్యాభ్యుపాయమనిశం భువి
వీక్షమాణోఽన్విష్యమాణో నేక్షే న పశ్యామి తత స్తన్నా స్తమ పితృతో జని ర్జన్త
నిష్ఫలా ఽభూత్. ౪౪. కించ హేభద్రే సుతేన రహితౌ నావావాం భువి కే వదన్తి?

పాత్రసరణిక్రమతః ప్రసిద్ధిః, లోకే న పుష్పఫలశూన్యముదాహరంతి వృక్షం ప్రవాళసమయే ఫలితం విహాయ. ౪౫. ఇతీరితే ప్రాహతదీయభార్యా శివాఖ్యకల్పద్రుమమాశ్రయావః, తత్సేననాన్నాభవితా సునాథ ఫలం స్థిరం జంగమరూపమైశమ్. ౪౬. భక్తేష్పితార్థపరికల్పనకల్పవృక్షం దేవం భజావ కమితస్సకలార్థసిద్ధ్యై, తత్రోపమన్యుమహిమా పరమం ప్రమాణం నో దేవతాసు జడిమా జడిమా మనుష్యే. ౪౭. ఇత్థం కళత్రోక్తిమనుత్తమాం స శ్రుత్వా సుతార్థి ప్రణతైకవశ్యమ్, ఇయేష సంతోషయితుం తపోభి సోమూర్థమూర్ధాన

కే ౭పి న వదిష్యంతీత్యర్థః. వర్తమానసామిష్యే వర్తమానవద్యేతి లబ్ధి-యతః పుత్రపాత్రసరణిక్రమతః లోకే ప్రసిద్ధిర్భవతి-యథా వ్రవాళానాం పల్లవానాం సమయే ఫలితం వృక్షం విహాయ పుష్పఫలశూన్యం వృక్షం కే ౭పి నోదాహరంతి తద్వదిత్యర్థః. ౪౫. ఇత్యేవం భర్తా ఈరితే కథితే సతి తదీయా భార్యా సతీ ప్రాహ—జంగమరూపం శివాభిధకల్పవృక్షం ఆశ్రయావః-తస్య సేవనాత్ సునాథైశమిశ్వరసంబంధి స్థిరం ఫలం నౌ ఆపమౌర్భవితా భవిష్యతి. ఉపేష్టవజ్రావృత్తం. ౪౬. ఇతో ౭స్తాత్కారణాన్భక్తేష్పితార్థపరికల్పనే కల్పవృక్షం దేవం కం సుఖం శివమితి యావత్. సకలార్థసిద్ధ్యై భజావః. యద్వా ఇతో ౭స్తాద్దేవాదన్యం కమేపంభూతం దేవం భజావః? ఏవం భూతాదన్యస్యాభావాత్. శివోపాస్తితః సకలార్థసిద్ధిర్భవతీత్యత్ర ప్రమాణాకాంతాయామాహ—తత్రోపమన్యో ర్తహిమా మాహత్త్యం పరమం ప్రమాణం. ఏవం హి మహాభారతే శ్రూయతే. 'ఉపమన్యుః కిల వయః పిబతో మునిబాలకానవలూక్య ఆత్మ్యాగ్రహేణ మాతరం దుగ్ధం యాచితవాక్'. తన్వతా చ దారిద్ర్యవశేన దుగ్ధాభావాత్పిష్టేన తద్విధాయాయచ్ఛత్. స చ తదేవ పీత్వా దుగ్ధం మయా పీత మితి మన్యుమానో ననర్త. తదేతత్ సర్వం జ్ఞాత్వా కుమారా జహసుస్తతో హన్యకారణం పృచ్ఛతే ౭న్దై మాతా దారిద్ర్య మావేదయత్. తత్ జ్ఞాత్వా మహేశ్వరమారాధ్య ఊర్భ్యుధిపతిత్వం ప్రాపేతి. నను పాపానాద్యాత్మతయా జడాభ్యో దేవతాభ్యః కథం నిఖిలార్థసిద్ధిర్భూత్యాశంక్యాహ—న హి దేవతాసు జడిమా జాడ్యం కింతు శ్రద్ధాభక్తిహీనే దేవతాస్వరూపానభిజ్ఞే యనుష్యే స ఇత్యర్థః. వసంతతిలకా. ౪౭. ఏవంప్రకారా మనుత్తమాం భార్యోక్తిం శ్రుత్వా సః పుత్రార్థి సోమన్య చంద్రస్యార్థేనోపలక్షితో మూర్ధాయన్య తం ప్రణతైకవశ్యం ఉమార్థం ఉమాసహాయం ఈశం తపోభిః సంతోష

ముమార్థమీశమ్. ౮౮. తస్యోపధామ కిల సన్నిహితాః ౭పగై కా
 స్నాత్వా సదాశివముపాస్త జలే స తస్యాః, కందాశనః కతిచిదేవ
 దినాని పూర్వం పశ్చాత్తదా స శివపాదయుగాబ్జభ్రంగః. ౮౯.
 జాయాఽపి తస్య విమలా నియమోపతాపై శ్చిక్షేత కాయమనిశం శివ
 మర్చయన్తీ, తేత్రే వృషస్య నివసంతమజం స భర్తుః కాలోఽత్యగా
 దితి తయోస్తపతోరనేకః ౧౦. దేవః కృపాపరవశో ద్విజవేషధారి
 ప్రత్యక్షతాం శివగురుం గత ఆత్మనిద్రమ్, ప్రోవాచ భోః కిమభివాం
 ఛసి కిం తపస్తే పుత్రాద్ధితేతి వచనం స జగాద విప్రః. ౧౧. దేవో
 ౭ప్యపుచ్ఛదథ తు ద్విజ విద్ధి సత్యం సర్వజ్ఞమేకమపి సర్వగుణోప
 పన్నమ్, పుత్రం దదామ్యథ బహూన్ విపరీతకాన్తే భూర్యాయుష
 స్తనుగుణానవదద్ధిజేశః. ౧౨. పుత్రోఽస్తు మే బహుగుణః ప్రథి

యతుం ఇయేష ఇచ్ఛతి స్త. ఉపజా. ౮౮. తస్యోపధామధామ్యః ప్రాసాదస్య సమీపే
 స్థితాఽపగా జలవహః ఏకా నదీ తస్యా జలే స్నాత్వా స శివగురుః పూర్వం కతిచి
 ద్దినాన్యేవ కందాశనస్సన్ సదాశివ ముపాస్త. పశ్చాత్స శివచరణద్వంద్వకమల
 భ్రంగస్సన్ శివపదాబ్జ మకరందాతిరక్తకందాద్వాన్వాదనవర్జితస్సన్నుపాస్తేత్యర్థః. వసం
 తతిలకం వృత్తం. ౮౯. తస్య భర్తుర్దాయాఽపి విమలా వృషస్య తేత్రే వసంత
 మజం స్వయమేవావిర్భూతం న తు కేనచిత్సాపితం శివమర్చయంతీ నియమకృతై
 రుపతాపై ర్నియమాత్మకైరుపతాపైరితి వా నియమైశ్చోపతాపైశ్చేతి వా కాయం
 దేహం చిక్షేత ఇత్యేవం ప్రకారేణ తపతోస్తపః కుర్వతోస్తయో ర్దంపత్యోః స
 ప్రసిద్ధః కాలోఽనేకోఽత్యగాత్. ౧౦. కృపాపరవశో దేవో మహాదేవో ద్విజవే
 షధరో ప్రత్యక్షతాం ప్రాప్తః. ప్రాప్తనిద్రం శివగురుం ప్రోవాచ—భోశ్శివగురో
 కి మభివాంఛసి? కిమనీత్యాశంక్యాహ—కిం తపస్తే నిష్క్రామస్య తవ తపః కిం? న
 కిమపి. తథాచ తపసి ప్రవృత్తస్య లే కామనా ౭స్తీత్యనుమీయతే. ఏవముక్తః స
 విప్రః శివగురుః పుత్రాద్ధితా సుతస్య ప్రార్థనేతి జగాద. ౧౧. అథ దేవోఽపి తం శివ
 గురుమపృచ్ఛత్. హే ద్విజ మదుక్తం సత్యం విద్ధి జానీహి. పాతాంతరే తన్నదుక్తం
 సర్వజ్ఞం సర్వగుణోపపన్నమల్పాయుషం ఏకమేవ సుతం తదామి. కింవా విపరీత
 కాన్ విపరీతాన్ అసర్వజ్ఞాన్ అల్పగుణాన్ భూర్యాయుషో బహూన్ పుత్రాన్
 లే తుభ్యం దదామి ఏవముక్తో ద్విజేశశ్శివగురురవదత్. ౧౨. యదుపాచ, తదుదా
 హరితి—బహుగుణః ప్రథితానుభావః సర్వజ్ఞతాయా ఆశ్రయః పుత్రో మే ౭స్తు

తానుభావస్సర్వజ్ఞ తాపదమితీరిత ఆబభావే, దద్యాముదీరితపదం తనయం
తపో మా పూర్ణో భవిష్యసి గృహం ద్విజగచ్ఛ దారైః. ౧౩. ఆకర్ణ
యన్నితి బుబోధ స విప్రవర్యస్తం చాబ్రవీ న్నిజశత్రమనిద్దితాత్మా,
స్వప్నం శశంస వనితామణిరస్య భార్యా సత్యం భవిష్యతి తు నౌ తన
యో మహాత్మా. ౧౪. తౌ దంపతీ శివపరా నియతౌ స్తరంతౌ స్వప్నే
క్షీతం గృహగతౌ బహుదక్షిణాన్నైః, సంతర్ప్య విప్రనికరం తదుదీరి
తాభిరాశీర్భిరావతురనల్పముదం విశుద్ధా. ౧౫. తస్మి ద్దినే శివగురోరుప
భోక్ష్యమాణే భక్తే ప్రవిష్టమభవత్కిలనైవ తేజః, భుక్తాన్నవిప్రవచ
నాదుపభుక్తకేషం సో ఒభుజ్జ్ సా ఒపి నిజభర్తృపదాబ్జభృంగీ. ౧౬.
గర్భం దధార శివగర్భమసౌ మృగాక్షీ గరోభ్యువ్యవర్ధత శనైరభవచ్ఛ
రీరమ్, తేజోఒతిరేకవినివారితదృష్టిపాతవిశ్వం రవేర్దివసమధ్య ఇవో
గ్రతేజః. ౧౭. గర్భాలసా భగవతీ గతిమాంద్యమిషదాపేతి నాద్భుత

ఇత్యుక్తో నేవ ఉవాచ—ఉదీరితానా ముక్తానాం గుణానాం పద మాశ్రయం పుత్రం
దద్యాం దాస్యామి. తస్మా త్తపో మా కరు పుత్రోత్పత్త్యా పూర్ణో భవిష్యసీత్యతో
దారైర్భార్యయా సహ హే ద్విజ గృహం గచ్ఛ. ౧౩. ఇత్యేవం ప్రకారేణ
శృణ్వన్ స విప్రవర్యః శివగురు ర్బుబోధ. ప్రబుధశ్చానిదితాత్మా స స్వభార్యాంతం
స్వప్నమబ్రవీత్—ప్రత్యుక్తం శ్రుత్వా చాస్య విప్రవర్యస్య భార్యా యోషిన్నణి
శృశంస ఉక్తవతీ. సత్యమావయౌ ర్హవతౌ పుత్రో భవిష్యత్యేవ సంశయో నాస్తీ
త్యర్థః. ౧౪. విప్రనికరం బ్రాహ్మణసమూహం. ౧౫. భక్తే ఒన్నే. భుక్త మన్నం యై
స్తేషాం విప్రాణాం వచనాత్తనుపభుక్తకేషం శివతేజోయుక్తమన్నం సః శివగురు రభు
జ్జ్ భర్తృచరణారవిందగ్రమరీ సా సత్యసి అభుజ్జ్. ౧౬. తతో యద్వ్యుత్తం
తదాహ—గర్భమితి. అసౌ మృగాక్షీ శివః గరోభ్యే మధ్యే యస్య తథాభూతం గర్భం
దధార గరోభ్యే ఒపి శనైరవర్ధత. వర్ధమానే చ శనై శరీరం అధవత్తద్విశిష్టి—తేజ
సోఒతిరేకేణాతిశయేన వినివారితో విశ్వేషాం దృష్టిపాతో యేన తత్. రాజదస్తా
దిషు పరమితి విశ్వశబ్దస్య పరనిపాతః. మధ్యాహ్నా సూర్యస్యోగ్రతేజ ఇవ. ౧౭.
యా శివంధరతే సా గర్భాలసా భగవతీ కింవిధతిమాంద్యం ప్రాపేతీదమద్భుతం స
భవతి. కథంభూతం శివం యః పాతాళమహాతలతలాతలరసాతలమతలవితలభూతల
భూర్భువఃస్వర్గహర్షనస్తవస్సత్వాఖ్యాని చతుర్దశాపి భువనాని విభ్రతే పునశ్చ యస్య

మిదం ధరతే శివం యా, యో విష్ణుపాని చిభృతే హి చతుర్దశాపి య
స్యాపి మూర్తయ ఇమా వసుధాజలాద్యాః. ౧౮. సంవ్యాప్తవానపి
శరీర మశేషమేవ నోపాస్తి యా విరసతామకృతాత్ర కాంచిత్, య
త్పూర్వమేవ మహాసా దురతిక్రమేణ వ్యాప్తం శరీర మదనీయమముష్య
హేతోః. ౧౯. రమ్యాణి గంధకుసుమాన్యపి గర్భిమన్వైనాథాతు మైశత
భ రాత్రిము భూషణాని, యద్యద్గురుత్వపద మస్తి కదార్థజాతం తత్త
ద్విధారణవిధావలసా బభూవ. ౨౦. తాం దౌహృదం భృశమబాధత
దుశ్శరారిగి ప్రాయగి పరం కిల న ముంచతి ముంచతేఽపి, ఆనీతదుర్లభ
మపాహతి యాచతేఽన్యత్తచ్చాప్యపాహ్యా పునరర్హతి సా ౨న్యవస్తు.
౨౧. తాం బంధుతా౭గమదుష్శ్రుతదోహదార్ధిరాదాయ దుర్లభమన
ర్ఘ్య మపూర్వవస్తు, ఆస్వాద్య బంధుజనదత్త మసౌ జహర్ష హా హస్త

శివస్యేమా వసుధాజలాద్యా మూర్తయస్తదుక్తం.— 'క్షీతిహుతవహక్షేత్రజ్ఞాంభః
ప్రభంజనచంద్రమస్తవనవియదిత్యప్తౌ మూర్తీ ర్నమో భవ చిభృతే' ఇతి. ౧౮. అసౌ
శివస్పూర్వమేవ శరీరం సంవ్యాప్తవానప్యత్రశరీరే కాంచిదుపాస్తిం కించిదుపక్షేపం
అగ్నికప్రక్షేపం నానిరకృత నైవ ప్రకటితవాత్. యద్యత్పూర్వదురతిక్రమేణ తేజసా
౭ముష్యాః సత్వా ఇదం శరీరం పూర్వమేవ వ్యాప్తమముష్య హేతో రస్తాత్కారణా
దిత్యర్థః. నిమిత్తపర్యాయప్రయోగే సర్వాసాం ప్రాయదర్శనమితి వక్షి. ౧౯. మనో
జ్ఞానీ గంధపుష్పాణిప్యన్వై సత్యై కామసామాధాతుం సమర్థాని నాభూషణ భూష
ణాని కిమ? కిం బహునా యద్యత్పదార్థజాతం గురుత్వాస్పదం తస్య తస్య విధారణ
విధౌ సా ౨లసా కర్తవ్యేషు మందోద్యమా బభూవ. ౨౦. యద్యచ్ఛేవం తథా౭పి
తాం సతీం. ని. 'దోహదం దౌహృదం శ్రద్ధాలాలసం చ సమం స్తుత'మితి హలా
యుధాద్దౌహృదం గర్భిణీమనోరథో భృశమత్యంతం అబాధత శరం హింసాం ఋచ్ఛతి
గచ్ఛతీతి శరాః పక్షివిశేషః 'అచ ఇ' రిటీప్రత్యయః. ని. 'శరారిరాటిరాడి'
శ్చేత్సమరః. తథాచ యథా దుష్ట శూరాః ప్రాయః పరం న ముంచతి, ముంచతే
౨పీతి ప్రసిద్ధం తద్వదిత్యర్థః. బాధప్రకార మాహ - ఆనీతం యద్దుర్లభం తదపా
హతి త్యజతి అన్యద్వాచతే తచ్చాప్యపాహ్యా పరిత్యజ్య పునరన్య ద్వస్తు సా వాంఛ
తీత్యర్థః. ౨౧. తాం ప్రతి దుర్లభమనర్ఘ్య మమూల్య మపూర్వం వస్తు సమా
దాయ బంధుసమూహ అగమత్ - బంధుతాం విశిష్య—ఉపశ్రుతా దోహదస్య
దౌహృదస్యాద్ధి ర్మయా సా బంధుజనదత్త మసౌ సతీ ఆస్వాద్య జహర్ష. హా హంత

త గర్భధరణం ఖలు దుఃఖహేతుః. ౬౨. మానుష్యధర్మమనుసృత్య మయేదముక్తం కా ౭పి వ్యథా శివ మహా భరణేన వధ్యాః, సర్వ వ్యథాన్యతికరం పరిహర్తుకామా దేవం భజంత ఇతి తత్త్వవిదాం ప్ర వాదః. ౬౩. ఉత్థా నిస్సర్గధవశేన మహీయసా సా స్వాత్మాన మైక్షత సమూఢముపాత్తనిద్రా, సంగీయమానమపి గీతవిశారదాఢ్యైర్విద్యాధర ప్రభృతిభిర్విసయోపమూలైః. ౬౪. ఆకర్ణయ జ్ఞయజయేతి వరస్థధానా రక్షేతి శబ్ద మచలోకయ మాం దృశేతి, ఆకర్ణ్య నోత్థితవతీ పునరుక్త శబ్దం సా విన్దితాః శృణోతి నిరీక్ష)త్యమాణా. ౬౫. నర్తోక్తికృత్యా మపి ఖద్యమానా కించాపి చంచత్తరమంచరోహే, జిత్వా ముదా న్యానతిహృద్యవిద్యాసింహసనే సా స్థితిమిక్షతే స్త. ౬౬. సమా నతా సాత్వికవృత్తిభాజాం విరాగతా వైషయికప్రవృత్తౌ, తస్యాః స్థియో గర్భగపుత్రచిత్రచరిత్రశంసిన్యజనిష్ట చేష్టా. ౬౭. తద్రోమవల్లి

గర్భధరణం ఖలు దుఃఖహేతురితి జగాద చేతి శేషః. ౬౨. హాంలేతీదం మయా మానుష్యధర్మమనుసృత్యోక్తం. యత శ్శివస్య మహన స్తేజసో భరణే ధారణే వధ్యా మమ కాపి వ్యథా వీడా నాస్తి. ఏతదపి కుత ఇతి చేత్తతాహః—సర్వవీడానంపర్కం పరిహర్తుకామా దేవం భజంత ఇతి తత్త్వవిదాం ప్రవాద ఇత్యుత ఇత్యర్థః. ౬౩. నిస్సర్గధవ శేన స్వభావతః శ్వేతేనాతికయేన మహతోత్థా వృషభేణ సమ్యగూఢం పునశ్చ గీత విశారదై ర్గంధర్వాదిభి రాధ్యై ర్యక్తై స్తత్సాన్నిమిభిర్వా విద్యాధరప్రభృతిభిర్విసయే నోప సమీపే యాతైః ప్రాప్తైః సంగీయమానమాత్మానం ప్రాప్తనిద్రా సా సతీ విక్షత. ౬౪. పునశ్చ జయ జయేతి రక్షేతి మా మాం దృశా కృపాదృష్ట్యాఽచలోకయేతి శబ్దం పరం దధానా ప్రయచ్ఛతీ సతీ ఆకర్ణయత్. శ్రుత్వా విస్తయం ప్రాప్తోత్థితవతీతస్తతో నిరీక్షమాణా సా పునరుక్తశబ్దం న శృణోతి స్త. ఆకర్ణ్య నోత్థితవతీతి వా సంబంధః. ౬౫. కించ చంచత్తరస్య స్ఫురత్తరస్య మంచస్య శయ్యాయా రోహే ఆరోహణేఽపి నర్తోక్తి కృత్యాం పరిహాసోక్తే ర్యత్నేఽపి ఖద్యమానా ౭న్యాక్ జిత్వా ౭తిహృద్య విద్యాయాస్సరస్వత్యా సింహసనే స్వస్య స్థితిమిక్షతే స్త. అతిహృద్యే విద్యా సింహసనే ఇతి వా. ఇంద్ర. ౬౬. సాత్వికవృత్తిభాజాం సతాం సమానతా రుల్యతా వైషయికప్రవృత్తౌ విషయగోచరప్రవృత్తౌ విరాగతా వైరాగ్యం తస్యాః స్థియః సత్యా ఏతాదృశీ చేష్టా గర్భగతస్య పుత్రస్య చిత్రమాశ్చర్యరూపం యచ్ఛుత్రం తచ్ఛంసిసీ తజ్జాపికా అజనిష్ట. ఉపేంద్రవక్త్ర. ౬౭. తద్రో

రురుచే కుచాద్యావృణ్ణత్ప్రభాధున్యరుశైవలాళిః, యత్నాచ్చిశో
రస్య కృతే ప్రశస్తీ న్యస్తీ విధాత్రేవ నవీనవేణుః. ౬౮. పయోధరద్వం
ద్వమిషాదముష్యాః పయఃపిబత్యర్థవిధానయోగ్యౌ, కుంభౌ నవీనా
మృతపూరితౌ ద్వాపంభోజయోనిః కలయాంబభూవ. ౬౯. ద్వైత
ప్రవాదం కుచకుంభమధ్యే మధ్యే పునర్తాధ్యమికం మతం చ, సుభ్రూమ
ణేర్గర్భగ ఏవ సోఽరోఘీ ద్రాగ్గర్హయామాస మహాత్మగర్హ్యమ్. ౭౦.
లగ్నే శుభే శుభయతే సుషువే కుమారం శ్రీపార్వతీవ సుఖినీ శుభ

— శ్రీశంకరభగవత్పాదపూజ్యావతారఘట్టః. —

వీక్షితే చ, జాయా సతీ శివగురోర్నిజతుంగసంస్థే సూర్యే కుజే రవి

మవల్లి కుచలక్షణావప్రీ వర్షతా వాపుణ్యతీయా ప్రభా వైవ ధనీ నదీ తస్యా
ఉరుశైవలాళిః మహతీ శైవాలపక్షిః రురుచే రేజే. అస్య శిశోః కృతే యత్నా
ద్విధాత్రా స్థాపితః ప్రశస్తీ వేణురివేత్యత్ప్రేక్ష. ఇంద్రః. ౬౮. అస్యః సత్యః
పయోధరద్వంద్వమిషాత్కుచయుగ్మవ్యాజేన దుగ్ధపిబత్యర్థస్య పానస్య విధానే
యోగ్యౌ నవీనామృతపూరితౌ ద్వా కుంభౌ పద్మయోనిర్భిక్షౌ కలయాంబభూవ
రచయామాస. 'కైతవాపహ్నుతిర్వ్యక్తౌ వ్యాజాద్వైర్నిహ్నుతేః పక్షైః' ఉపజాతిః.
౬౯. కుచకుంభమధ్యే ద్వైతప్రవాదం తయో ర్మధ్యే పునర్తాధ్యమికం మతం
శూన్యమతం చ సుభ్రూమణేర్గర్భగ ఏవ సోఽరోఘీ బాలతో ద్రాక్ ర్భుటితి గర్హ
యామాస యతో మహాత్మభి ర్గర్హ్యం నింద్యం భేదవాదశూన్యమతయోః ప్రతిషే
ధాయ గర్భగేణార్భేణ స్తనయోరభేదస్య తన్తధ్యగతావకాశాభావస్య చ సంపాదనమితి
ఫలాప్రేక్ష. ఇంద్ర. ౭౦. లగ్నే శుభే శుభేన గ్రహేణ యుతే యుక్తే శుభేన
తేన దృష్టే చ పునశ్చ సూర్యాదౌ స్వతుజ్జన్తే నిజతుంగా ఉచ్చస్థానాని సూర్యాదీనా
జ్ఞప్రమేణోక్తాని. 'అజ పృషథ మృగాజ్ఞనా కుశీరా ఝష వణిజౌ చ దివాకరాది
తుంగా' ఇతి. అజో మేషః మృగో మకరః అంగనా కన్యా కుశీరః కర్కః ఝషో
మీనః వణిక్ తులా తథా చ సూర్యే మేషస్థే కుజే భౌమే మకరస్థే రవిసుతే
మందే తూాస్థే గురౌ చ కేంద్రే చతుర్థాద్యన్యతమరాశిస్థే చకారావుక్తా
సుక్తసముచ్చుసూక్తా. శివగురోర్భార్యా సతీ సుఖినీ సుఖవతీ, నత్వన్యస్త్రీవత్పీడితా
కుమారం శిశుం సుషువే యథా శ్రీపార్వతీ కుమారం స్కందం సుషువే, తద్వత్.
అనేన గర్భప్రవేశాదికం మాయయా ప్రదర్శ్య సదాశివః శంకరాచార్యరూపేణ

సుతే చ గురౌ చ కేంద్రే. ౭౧. దృష్ట్వా సుతం శివగురు శివవారిరాశౌ
మగ్నో ౭పి శక్తి మనుసృత్య జలే న్యమాంక్షీత్, వ్యత్రాణయద్భహు
ధనం వసుధాశ్చ గాశ్చ జన్తోక్తకర్మవిధయే ద్విజపుంగవేభ్యః. ౭౨.
తస్మిన్ దినే మృగకరింద్రతరణుసింహసర్పాఖిముఖ్యబహుజంతుగణా
ద్విపంతః, వైరం విహాయ సహచేరురతీవ హృష్టాః కంఢూమపా
కృషత సాధుతయా నిఘృష్టాః. ౭౩. వృత్తో లతాగి కుసుమరాశిఫలాన్య
ముంచన్నద్యగి ప్రసన్నసలిలా నిఖిలాస్తథైవ, జాతా ముహుర్జలధరో
౭పి నిజం వికారం భూభృద్గణాదపి జలం సహసోత్పపాత. ౭౪.
అద్వైతవాదివిపరీతమతావలంబి హస్తాగ్రవర్తివరపుస్తకమప్యకస్తాత్,
ఉచ్చైః పపాత జహసుః శ్రుతమస్తకాని శ్రీవ్యాసచిత్తకమలం వికచీబ
భూవ. ౭౫. సర్వాభి రాశాభి రలం ప్రసేదే వాతైరభాన్యద్భుత
దివ్యగంధైః, ప్రజజ్వలే ౭పి జ్వలనైస్తదానీం ప్రదక్షిణీభూతవిచిత్ర

ప్రాదురభూదితి దర్శితం. వసంతతిలకాచ్ఛందః. ౭౧. సుతం దృష్ట్వా శివగురుః శివవారి
రాశౌ సుఖసముద్రే మగ్నో ౭పి శక్తిం సామర్థ్యమనుసృత్య జలే న్యమాంక్షీత్ నిమ
జ్జితవాత్. తదనంతరం బహుధనం వసుధాశ్చ గాశ్చ పుత్రజన్మస్యక్తస్య కర్మణో
విధయే విధానాయ ద్విజపుంగవేభ్యో బ్రహ్మణవరేభ్యః శాస్త్రజ్ఞేభ్యః పాత్రేభ్యః వృత్రా
ణయత్ దత్తవాత్. ౭౨. తరణుర్వ్యాఘ్రం మృగాదయో బహుజంతుగణాః వరస్పరం
ద్విపంతో ౭పి తస్మిన్దినే వైరం విహాయాతివ హృష్టాః సహ చేరుః పునశ్చ సాధుతయా
నిఘృష్టాః సమ్యక్తయా ఆనోన్యం సంఘర్షణం ఖర్జనం కుర్వంతః కంఢూమపాకృషత
కండ్వపాకరణం కృతవంతః. ౭౩. తస్మిన్ దినే వృత్తో లతా శ్చ పుష్పరాశీన్
ఫలాని చాముంచత్ తదైవ సకలా నద్యః ప్రసన్నజలాః జాతాః. జలధరో ౭పి
నిజం వికారం జలం ముహురముంచదితి వచనవిపరీతామేన సంబంధనీయం. భూభృ
ద్గణాత్పర్యతసమూహాదపి జలం సహసోత్పపాత. ౭౪. కించాద్వైతవాదిభ్యో విపరీతం
మత మవలంబితం శీలం యేహం లేహం హస్తాగ్రవర్తివరపుస్తక మపి ఆకస్తా దుచ్చైః
పపాత శ్రుతిమస్తకాని వేదాంతాః జహసుః. శ్రీవ్యాసస్య చిత్తకమలం వికచీబభూవ
వికాసం ప్రాప. ౭౫. కించ సర్వాభి రాశాభి ర్దిగ్భి రలం ప్రసేదే భావే ప్రత్యయః—
సర్వా దిశో ౭తిశయేన ప్రసన్నా బభూవు రిత్పర్థః. అద్భుతో దివ్యో గంధో యేహం
లే తైర్వాతై రభావి. వాయవో ౭ద్యుతదివ్యగంధాశ్చభూవత్. ప్రదక్షిణీభూతాః
విచిత్రాః కీలా జ్వాలా యేహం తైః జ్వలనై ర్గుహోత్పాగ్నిరపి తదానీం ప్రజ

కీలైః. ౭౬. సుమనోహరగంధినీ సతాం సుమనోవద్విమలా శివంకరీ,
 సుమనోనికరప్రచోదితా సుమనోవృష్టిరభూత్తదాఽద్భుతమ్. ౭౭.
 లోకత్రయీ లోకదృశేవ భాస్వతా మహీధరేణేవ మహీ సుమే
 రుణా, విద్యావినీత్యేవ సతీ సుతేన సా రరాజ తత్తాదృశరాజతేజసా.
 ౭౮. సత్కారపూర్వమభియుక్తముహూర్త వేదివిప్రా శ్శశంసు రభి
 వీక్ష్య సుతస్య జన్త, సర్వజ్ఞ ఏవ భవితా రచయిష్యతే చ శాస్త్రం
 స్వతంత్రమథ వాగధిపాంశ్చ జేతా. ౭౯. కీర్తిం స్వకాం భువి విధా
 స్యతి యావదేషా కింబోధితేన బహునా శిశురేష పూర్ణః, నాపుచ్చి
 జీవితమనేన చ తైర్నుచోక్తం ప్రాయో విదన్మపి న వక్త్యశుభం
 శుభజ్ఞః. ౮౦. తజ్జాతిబంధుసుహృదిష్టజనాంగనా స్తా స్తం సూతికా

జ్వలే తథాభూతా అగ్నయో ౭౬. ప్రజ్వలితా బభూవుః. అత్రాపి భావే ప్రత్యయః.
 ఉపశా. పు. ౭౬. కించ తదా తస్మిన్ కాలే సుమనోహరో గంధో ౭స్యాస్తీతి తథా
 సతాం సుష్ట శుద్ధం యన్త నస్తద్వద్విమలా శివం సుఖం కరోతీతి తథా సుమనసాం దేవా
 నాం నికరైః సమూహైః ప్రచోదితా ప్రేరితా సుమనసాం పుష్పాణాం వృష్టిరద్భుతం
 యథా స్యాత్తథా ౭భూత్ యమకాలంకారః. 'అగ్నే సత్కరభిన్నానాం వర్ణానాం
 సా పునశ్శృతిః. యమక' మిత్యుక్తే 'ఏష మే స స జా గురు స్య మే స భ రా లో ౭భి
 గురు ర్వియోగినీ'. ౭౭. లోకత్రయీ లోకదృశా లోకనేత్రేణ భాస్వతా సూర్యేణ
 మహీ సుమేరుణా చర్వలేనేవ విద్యావినయేనేవ సా సతీ తు లేన సుతేన రరాజ. సుతం
 విశిష్య—తాదృశానామతిప్రసిద్ధానాం రామచంద్రప్రభృతిరాజ్ఞాం లేజో యస్మిం
 స్తేన, యద్వా లేజసాం రాజేతి రాజలేజ స్తాదృశం సూర్యాదితుల్యం రాజలేజో యస్మిం
 స్తేనేత్యర్థః. అత్రాభిన్నే దీప్తిలక్షణే సాధారణే ధర్మే ఏకస్వైవ బహూపమానో
 పాదానాన్తాలోపమా. ఇంద్రవక్త్ర. ౭౮. సత్కారపూర్వమభియుక్తావినియుక్తా
 ముహూర్తవేదినో విప్రాః సుతస్య జన్తవీక్ష్యలోచ్య శశంసు రేష తవ పుత్రః సర్వజ్ఞో
 భవిష్యతి పునశ్చ స్వతంత్రం శాస్త్రం రచయిష్యతే. అథ వాగధిపాంశ్చ జేతా భవి
 ష్యతి. వసంత. ౭౯. కించ యావదేషా భూ స్తావ త్స్వకాం కీర్తిం భువి విధాస్యతి
 కిం బహునా బోధితే నైష తవ శిశుః పూర్ణో ౭స్తి. జీవితం చ లేన శివగురుణా న చ
 వృష్టం. న చ తైర్నుచ్యం. యతః ప్రాయో జానన్మచ్ఛుభం శుభజ్ఞః నైవ వక్తి.
 ౮౦. అథో ౭సంతరం తజ్ జాతిబంధు సుహృదిష్టజనానా మంగనా ఉపాయనేనో

గృహనివిష్ట మథో నిదధ్యుః, సోపాయనా స్త మభివీక్ష్య యథాని
దాఘే చంద్రం ముదం యయురతీవ సరోజవక్త్రమ్. ౮౧. తత్సూతి
కాగృహ మవైక్షత స ప్రదీపం తత్తేజసా యదవభాత మభూత్త సా
యామ్, ఆశ్చర్యమేత దజనిష్ట సమస్తజంతో స్త న్నందిరం వితిమిరం
యదభూ దదీపమ్. ౮౨. యత్పశ్యతాం శిశురసౌ కురుతే శమగ్ర్యం
తేనాకృతాస్య జనకః కిల శంక రాఖ్యామ్, యద్వా చిరాయ కిల శం
కరసంప్రసాదా జ్ఞాత స్తతో వృధిత శంకరనామధేయమ్. ౮౩.
సర్వం విద న్నకలశ క్తిఃకుతో ౭పి బాలో మానుష్యజాతి మనుస్మత్వ
చచార తద్వత్, బాలశ్శనైర్హసితుమారభత క్రమేణ స్రప్తం
శశాక గమనాయ పదాంబుజాభ్యామ్. ౮౪. బాలే ౭థ మంచే కిల
శాయితే ౭స్తింతృణాం ప్రసన్నం హృదయం బభూవ, సంవీక్షమాణే
మణిగుచ్ఛవర్యం విద్వన్ముఖా హంత వినీలమాసీత్. ౮౫. సంతాడయన్
హంత శివైః పదాభ్యాం పర్యంకవృత్తం కమనీయశయ్యమ్, విభేద

పహారేణ సహ వర్తమానాస్తాస్తం సూతికాగృహనివిష్టం దదృశుస్తం సరోజముఖం అభి
సమంతాద్వీక్ష్యాత్మంతం ముదం చ యయుః ప్రాపుః. యథా నిదాఘే గ్రీష్మర్తా సూర్యా
తపేతస్తా శ్చంద్రం వీక్ష్యాత్మంతం ముదం ప్రాప్నువంతితద్వత్. ౮౧. న విద్యతే ప్రదీపో
యస్మిన్ నైకభేత్వాదివ న్నశబ్దేన సమాసః. సప్రదీపం స త్త సాయాం రాత్రౌ తస్య
శిశో స్తేజసా యదవభాత మభూత్తత్సూతికాగృహం సర్వో జనో ౭వైక్షత ఏతత్సర్వ
జంతోరాశ్చర్య మజనిష్ట యదదీపం స త్రస్య మందిరమతిమిరమభూదిత్సర్థః. ౮౨.
అథ శంకరనామధేయే ప్రవృత్తినిమిత్తద్వయ మాహ—యద్యేన కారణేనాసౌ బాలకః
వశ్యతాం జనానామత్కృష్టం శం సుఖం కురుతే, తేనాస్య జనకః ప్రసిద్ధాం శంక
రాఖ్యాం అకృత కృతవాన్, యద్వా చిరకాలాచ్ఛంకరప్రసాదా జ్ఞాత స్తత్తస్మాచ్ఛంకర
నామధేయం వృధితాకృత. ౮౩. తద్వత్ బాలవత్పాదకమలాభ్యాం గమనాయాదౌ
స్రప్తముదరేణ సర్వం కర్తుం సమర్థో బభూవ. ౮౪. అస్మిన్ బాలే మంచే
శాయితే సతి సతాం హృదయం ప్రసన్నం బభూవ మణిగుచ్ఛవర్యం వీక్షమాణే
సతి విదుషాం ముఖా విగతనీలమభూత్. యద్వా వాపిపండితానాం ముఖం విశే
షేణ నీలమభూత్. ఉపజాతివృత్తమ్. ౮౫. కమనీయా సుందరీ శయ్యా శమ
నీయం యస్తింతృత్వర్యంకశ్రేష్ఠం శివైః పదాభ్యాం సంతాడయన్ సన్నివేశేణ
భేదవాదినాం యే ఇంద్రా స్తేహం. సమూహో నృద్యశ్శతథా విభేదవిదదార. అత్ర

సద్యశ్శతథా సమూహాన్ బిభేద వాదీంద్రమనోరథానామ్. ౮౬. ద్విత్వాణి వర్ణాని పదత్యముష్మిన్ ద్వైత్విప్రవీరా దధురేవ మానమ్, ముదా చలత్యంఘ్రిసరోరుహభ్యాం దిశః పలాయంత దశాపి సద్యః. ౮౭. ఉదచారయదగ్భ్రతో గిరః పదచారానతనోదనంతరమ్, వికలోఽభవదాదిమాత్తయోః పికలోఃశ్చరమా స్తరాలకః. ౮౮. నవవిద్రుమవల్లవాస్తృతామివ కాశ్చీరపరాగపాటలామ్, రచయన్నచలాం పదత్విషా స చచారేందునిభశ్శనైశ్శనైః. ౮౯. మూర్ధని హిమకరచిహ్నం నిటలే నయనాంకమంసయోశ్శూలమ్, వపుషి స్ఫుటికసవర్ణం ప్రాజ్ఞాస్తం మేనిరే శంభుమ్. ౯౦. రాజ్యశ్రీ రివ నయకోవిదస్య రాజ్ఞో విద్యేవ న్యసనదవీయనో బుధస్య, శుభ్రాంశోశ్చవిరివ శార

తాడనవిభేదయేనా ర్హేతుకార్యయో ర్విరుద్ధభిన్నదేశత్యాదనంగతిరలంకారః. 'విరుద్ధభిన్నదేశత్యకార్యహేతుర్వరసంగతి' గిత్తుక్తే. ౮౬. ద్విత్వాణి వర్ణాని అముష్మిన్ బాలే పదతి సతి 'ద్వైత్విప్రవీరా మానమేవ దధు' చరణకమలాభ్యాం ముదాచలతి సతి తే సద్యః దశాపి దిశః పలాయంత పలాయనం కృతవంతః. 'చపలాతికయోక్తిస్తు కార్యే హేతుప్రసక్తిజే'. ౮౭. అగ్భ్రతో గిరః ఉదచారయత్ప్రవిర్తితవాన్ అనంతరం పదచారానతనోత్ విస్తారితవాన్ తయోర్వాణీప్రవర్తనపాదచారవిస్తారయోర్నభ్యే గిరః ప్రవర్తనాత్పికలాకః సరోర్విఽపి కోకిలః వికలోఽభవత్ చరమాదంత్యాత్పాదచారవిస్తారాన్తరాళకో హంసో వికలోఽభవత్ వియోగిన్. ౮౮. అచలాం భూమిం పాదత్విషా చరణకాంత్యా నవీనై ర్విద్రుమస్య రత్నపుష్కస్య వల్లవై రాస్తృతామివ. ని. 'విద్రుమో రత్నపుష్కేఽపి ప్రవాళేఽపి పుమానయ'మితి మే దిన్. కాశ్చీరపరాగైః పాటలాం శ్వేతరక్తామి వరచయన్ చంద్రతుల్యశ్శిశుః శనైశ్శనైశ్చచార. ౮౯. మూర్ధని హిమకరస్య శీతకిరణస్య చంద్రస్య చిహ్నం నిటలే లలాటే నయనస్య నేత్రస్యాంకం చిహ్నమంసయోస్స్పృంధయోశ్శూలం వపుషి స్ఫుటికేన సమానవర్ణం ప్రాజ్ఞా వీక్ష్య శంభుం మేనిరే. అనుమానాలంకారః. పుత్రం గీతిః. 'ఆర్యాప్రథమదశోక్తం యది కథమపి లక్షణం భవే దుభయోః, దశయోః కృతయతిశోభంతాం గీతిం గీతవాన్ భుజంగేశ' ఇతి లక్షణాత్. 'లక్షైతత్సప్తగణా గోపేతా భవతి నేహ విషమే జః, షష్ఠోఽయం నలఘూవా ప్రథమేఽర్థే నియతమార్యయాః' ఇత్యార్యాభూర్వార్థలక్షణమ్. ౯౦. రాజనీతికుశలస్య రాజ్యశ్రీరివ ని. 'వ్యసనం త్వశుభే సక్తా పానస్త్రీన్ముగయాదిషు, జైవానిష్ఠఫరే పాపే వికత్తే విఫలాద్యమః' ఇతి మేదిన్కోశా ద్వ్యసనాదశుభాదే ర్థవీయసః. ని. 'దవీయాంశ్చ దక్షిణశ్చ సుదూరే'

దస్య పిత్రోః సంతోషైస్సహ వవృధే తదీయమూర్తిః. ౯౦. నాగేనో
రసి చామరేణ చరణే బాలేందునా ఫాలకే పాణ్యో శ్చక్రగదా ధను
ర్దమదుకై ర్ధూర్ధ్విత్రిశూలేన చ, తత్తస్యాద్భుతమాకలయ్య లలితం
లేఖాకృతే లాంఛితం చిత్రం గాత్రమమంస్త తత్ర జనతా నేత్రై
ర్నిమేషోద్భుతైః. ౯౧. సగ్ధే ప్రాథమికే ప్రయాతి విరతిం మార్గే స్థితే
దౌర్గతే స్వగ్ధే దుర్గమతాముపేయుషి భృశం దుగ్ధే లపవగ్ధే సతి, వగ్ధే
దేహభృతాం నిసర్గమలినే జాతోపసగ్ధే లఖలే సగ్ధే విశ్వసృజ స్తదీయవ
పుషా భగ్ధోఽవతీర్ణో భువి. ౯౩.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తదవతారకథాపరః,
సంక్షేపశంకరజయే సగ్ధః పూర్ణో ద్వితీయకః.

మూలగ్రంథసంఖ్యా. ౧౪౪.

ఇత్యుపరాదతిహారస్య బుధస్య విద్యేవ శరత్కాలీనస్య చంద్రస్య చ్ఛవిరివ పిత్రోస్తుం
తోషై స్సహ తదీయా మూర్తి ర్వవృధే. ప్రహర్షణి. ౯౦. ఉరసి నాగేన చరణే
చామరేణ మస్తకే బాలచంద్రేణ హస్తయోశ్చక్రాదిభి ర్ధూర్ధ్వాని త్రిశూలేన చాద్భుతం
తస్య లలితం గాత్రం సుమహారాంగవిన్యాసం శరీరం నేత్రై ర్నిమేషరహితై రాకలయ్య
సమ్యగవలూక్య రేఖార్థం లాంఛితం చిత్రం తత్తస్య జనసముదాయోఽమంస్త. శాద్దా.
౯౧. ప్రాథమికే సనకాదిసగ్ధే విరతిం ప్రయాతి సతి మార్గే దౌర్గతే దుర్గతిసంపా
దకేస్థితే సతి స్వగ్ధే దుర్గమతాం దుష్ప్రిప్యతాం ఉపేయుషి ప్రాప్తపతి సతి అపవగ్ధే
మోక్షే భృశమత్యంతం దుగ్ధే దుష్ప్రిపే సతి దేహభృతాం జీవానాం వగ్ధే
సముదాయే నిసర్గాత్స్వభావాదేవ మలినే సతి తథా చ విశ్వకర్తురఖలే లపి సగ్ధే
జాతా ఉపసర్గా నాశకరాణి విఘ్నాని యస్య తథాభూతే సతి తదీయవపుషా శంకరా
చార్యవిగ్రహాత్త నా భర్తః సదాశివః భూమావవతీర్ణః. ౯౩.....*

ఇతి శ్రీమత్పురమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యనిజయిడిండిమే

ద్వితీయస్కంధః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

శ్రీ మచ్ఛాంకర విజయే నమః.

శ్రీ మచ్ఛాంకర విజయే, సవ్యాఖ్యానే

తృతీయసర్గ ప్రారంభః.

ఇతి బాలమృగాంకశేఖరే సతి బాలత్వముపాగతే తతః, దివిష
త్ప్రవరాః ప్రజన్తిరే భువి షట్పాస్త్రవిదాం సతాం కులే. ౧. కమలాని
లయః కలానిధేర్విమలాఖ్యాదజనిష్ట భూసురాత్, భువి పద్మపదం
పదంతి యం సనిపద్యేన వివాదితాం యశః. ౨. పవనో ఒప్యజని ప్రభా
కరాత్సవనోన్తి లితకీర్తిమండలాత్, గళహస్తితభేదవాద్యసౌ కిల హస్తా
మలకాభిధామధాత్. ౩. పవమానదశాంశతో ఒజని ప్లవమానాఽం
చతి యద్యశోంబుధౌ, ధరణీ మధితా వివాదివాక్తరణీ యేన స తోట

ఏవం శివావతారముపవర్ణ్య తత్తద్దేవావతారముపవర్ణయితుముపక్రమతే—
ఇతీతి. ఏవం బాలచంద్రశేఖరే శివే బాలత్వం ప్రాప్తే సతి తదనంతరం సురోత్తమా
భువి షట్పాస్త్రవిదాం సతాం కులే ప్రజన్తిరే ప్రాదుర్బభూవుః. వైతాళీయమ్. ౧.
తత్రానౌ విష్ణోరవతారమాహ. కమలాయాః లక్ష్మ్యో నిలయః శ్రీవిష్ణుః సర్వానాం
కలానాం నిధేర్విమలాభిధాత్ భూసురాత్ బ్రహ్మణాత్ భువి అజనిష్ట ప్రాసుర
భూత్. భువీత్యుత్తరాన్వయి. యం భువి పద్మపదం పదంతి యేన వివాదినాం యశః
సనిపత్ ఏవదా సహ పర్తమానమిత్యర్థః. ౨. పవనో ఒపి ప్రాశస్యవనాదినోన్తి లితం
ప్రసోఫరితం కీర్తిలక్షణం మండలం యస్య తస్మా తాప్రితకాలాన్తి లితమండలః సూర్య
స్తత్ప్రభాత్ప్రభాకరాభిధామ్యుసురాదజని ప్రాదురభూత్. గళే హస్తితాః కంఠే
హస్తేన గృహీతా ఇవ రుద్ధకంఠాః కృతా భేదవాదినో యేనానావపతీర్ణో వాయుః కిల
ప్రసీద్ధం హస్తామలకేతి సంజ్ఞామధాత్. ౩. వాయోరేవ దశాంశావతార మాహ—పవ
మానస్య పవనస్య దశాంశతః స తోటకాఖ్యో ఒ జని, యస్య యశోలక్షణే జలధౌ

కాహ్వయః. ౪. ఉదభావి శిలాదసూనునా మదవద్వాదికదంబనిగ్రహైః, సముదంచితకీర్తిశాలినం యముదంకం బ్రువతే మహీతలే. ౫. విధి రాస సురేశ్వరో గిరాం నిధిరానందగిర్వ్యభాచయత, అరుణస్సమ భూత్సనందనో వరుణో ఒజాయత చిత్సుఖాహ్వయః. ౬ అపరేఒప్య భవద్దివాకసస్వపరేర్వ్యాపరవిద్విషః ప్రభోః, చరణం పరినేవితుంజగచ్ఛ రణం భూసురపుంగవత్తజాః. ౭. చార్వాకదర్శనవిధాన(సరోష)సరోక్ష ధాత్మశాపేన గీష్మతిరభూద్భువి మండనాఖ్యః, నందీశ్వరః కరుణయే శ్వరచోదితస్సన్నానందగిర్యభిధయా వ్యజనీతి కేచిత్. ౮. అథావతీ ర్ణస్య విధేః పురంధ్రీ సా ఒభూద్యదాఖ్యోభయభారతీతి, సరస్వతీ సా

ష్టమనా ఉత్తరంతీ ధరణీ అంచతి యేన వివాదివాక్ తరణీ మథితా ఇత్యర్థః. ౪. శిలాదస్య సూనునా పుత్రేణ నందిసంజ్ఞ కేనోదభావి శిలాదసూనుః ప్రాదురభూత్ యం మదవద్వాదికదంబానాం మదయుక్తవాదిసముదాయానాం నిగ్రహైస్సముల్లసంత్యా కీర్త్యా శోభతఇతి తథా తం మహీతలే ఉదంకం పదంతీత్యర్థః. ౫. విధిర్భిక్తుః సురేశ్వరో మండనాపరసంజ్ఞ ఆస బభూవ గిరాం నిధిర్వాపస్వతిరానందగిరికాయత. అరుణో గరుడభ్రాతా సూర్యో వా సనందనసంజ్ఞః సమభవత్ యద్యపి విష్ణుః పద్మ పాదసంజ్ఞో బభూవేత్యుక్తం స ఏవ చ వక్ష్యమాణీత్యా సనందన స్తథా ఒపి పక్షాం తరమాశ్రిత్యైకత్రవోభయాంశావతరణమాశ్రిత్యావిరోధస్సంపాదనీయః వరుణోజలా ధీశశ్చిత్సుఖసంజ్ఞో ఒజాయత. ౬. అపరే ఒపి స్వీయైః పరైశ్చ సహ యా ఈర్ష్యా మత్సరస్తత్పరాక్ దేవాక్ (దైత్యాక్)స్వపరేషు యా ఈర్ష్యా తత్పరాన్వా విద్విషం తీతి తే దివిషదః స్వపరేర్వ్యాపరాక్ విద్వేష్టితి వా తస్య ప్రభోః శ్రీశంకరస్య చరణం జగతాం శరణం నేవతు బ్రాహ్మణోత్తమానాం పుత్రా అభవత్. ౭. 'విధిరాస సురేశ్వరో గిరాం నిధిరానందగిర్వ్యభాచయతే'త్యుక్తమితి. ఇదానీం మతాంతర మాహ— చార్వాకానాం దేవేత్తవాదినా స్థికానాం దర్శనస్య కాస్తస్య విధానేన సరోషస్య ధాతు ర్భిక్తుశాపేన గీష్మతిరేవగురుర్భువి మండనసంజ్ఞోఒభూత్. నందీశ్వరః కరుణయా ఈశ్వరేణ మహాదేవేన ప్రేరితస్త్వ ఆనందగిరిసంజ్ఞయా వ్యజనీతి కేచిత్. వసంతతిలకమ్. ౮. అథ తథా అవతీర్ణస్య విధేః పురంధ్రీ కుటుంబినీ సా ప్రసిద్ధా సర స్వతీ ప్రాదురభూత్. కాకాక్షిగోళకన్యాయేనాభూత్పదముభయత్ర సంబధ్యతే. యస్యాస్సంజ్ఞా ఉభయభారతీత్యభూత్. ఖలు ప్రసిద్ధం. పస్తుప్యత్యైఒపి సా సర

ఖలు వస్తువృత్త్యా లోకోఽపి తాం వక్తి సరస్వతీతి. ౯. పురా కిలా
 దైవతథా ధాతురంతికే సర్వజ్ఞకల్ప మునయో నిజనిజమ్, వేదం తదా
 దుర్వసనోఽతికోపనో వేదానధీయన్ క్వచి దస్థల త్వరే. ౧౦. తదా
 జహానేందుముఖి సరస్వతీ యదంగమర్ణోద్భవశబ్దసంతతిః, చుకోప త
 స్యై దహనానుకారిణా నిరైక్షతాత్మా ముని రుగ్రశాసనః. ౧౧. శశా
 ప తాం దుర్వినయేఽచనీతలే జాయస్య మర్త్యేష్వవి(భే)భత్సరస్వతీ,
 ప్రసాదయామాస నిర్లకోపనం తత్ప్రాదయామాలే పతితా విషా
 దినీ. ౧౨. దృష్ట్వా విషణ్ణాం మునయస్సరస్వతీం ప్రసాదయాం
 చక్రురిమం తమాదరాత్, కృతాపరాధాం భగవన్ ఓమస్య
 తాం పితేవ పుత్రం విహితాగసం మునే. ౧౩. ప్రసాదితోఽభూ

స్వతీ; లోకోఽపి తాం సరస్వతీత్యేవ వదతి. 'జ తో జ గా గో విషమే సమే
 స్యా తై జ్ఞా గ విష విపరీతపూర్వా'. ౯. సరస్వత్యవతరణే నిమిత్తమాహః—
 పురా పూర్వం కిల ధాతురంతికే బ్రహ్మణ సుమీపే సర్వజ్ఞకల్పా ఈషదూనసర్వజ్ఞా
 మునయ స్వీయం స్వీయం వేద మధ్యైవత పృథవంత స్తదాఽతికోపనో దుర్వసనో
 దుర్వాసామని ర్వేదాన్ పఠన్ క్వచి త్వరేఽస్థలత్ స్థలసం ప్రాప. ఉప. ౧౦.
 తదా తస్మిన్ కాలే చంద్రవన్తుఖం యస్యా స్యా సరస్వతీ జహాస హసితవతీ. యతో
 యదంగ మర్ణోద్భవశబ్దసంతతిః అర్ణేభ్యః పర్ణేభ్య ఉద్భవ ఉత్పత్తి ర్యస్యా స్యా చాసౌ
 శబ్దసంతతి ర్యస్యా అంగం తస్యై హాస్యం కృతవత్సై సరస్వత్యై చుకోప కోపం
 కృతవాన్. తన్మద్రామేవ దర్శయతి దహనం వహ్నిమనుకరోతీతి దహనానుకారి తే
 నాత్మా నేలేలోగ్రశాసనో ముని ర్నిరైక్షత దృష్టవాన్ సంశస్థం పుత్రం. ౧౧. తతః
 కిం కృతవానిత్యాకాంతాయామాహః— తాం శశాపేతి. శాపమేవ దర్శయతి.
 హే దుర్వినయే భూతలే మర్త్యేషు మనుష్యేషు జాయస్య జన్మ లభస్య. ఏవం శప్తా
 సరిస్వతీ అభి(భే)భత్ భయం ప్రాపభీతా చ సతీ విషాదినీ తత్ప్రసాదోపాయాభావచింత
 నేన చేతో భయవతీ తస్య దుర్వాసనః పాదస్య మూలే సమీపే పతితా నివర్తా త్వస్య
 భావాదేవ కోపనం మునిం ప్రసాదయామాస తత్ప్రసన్నతార్థం యత్నం కృతవతీ
 త్యర్థః. ఉప. ౧౨. అథ మునయః ఖన్నాం సరస్వతీం దృష్ట్వా తమిమం దుర్వాసనం
 ఆదరా త్ప్రసాదయామాసుః. హేమునే విహితాపరాధం పుత్రం పితా యథా త్మమలే,
 ధాత హేధగవన్ కృతాపరాధాం తాం సరస్వతీం ఓమస్య. ౧౩. అథ సర
 స్వత్యా మునీంద్రైశ్చ ప్రసాదితః సంప్రసన్నో దుర్వాసాః శాపస్య మోక్షం దదా

దధ సంప్రసన్నో వాణ్యా మునీంద్రై రపి శాపమోక్షమ్, దదౌ యదా నుషమాశంకరస్య సందర్శనం స్యాద్భవితాస్యమర్త్యా. ౧౪. సా శోణ తీరే లజని విప్రకన్యా సర్వార్థవిత్సగుణోపహన్నా, యస్యా బభూవు స్సహజాశ్చ విద్యాశ్శిరోగతం కే పరిహర్తుమీశాః. ౧౫. సర్వాణి శాస్త్రాణి షడంగవేదాన్ కావ్యాదికాన్ వేత్తి పరం చ సర్వమ్, త న్నాస్తి నో వేత్తి యదత్ర బాలా తస్మాదభూచ్చిత్రపదం జనానామ్. ౧౬. సా విశ్వరూపం గుణినం గుణజ్ఞా మనోభిరామం ద్విజపుంగవేభ్యః, శుశ్రావ తాం చాపి స విశ్వరూప స్తస్మాత్తయో ర్ధర్మనలాలసా లభూత్. ౧౭. అనోన్యస్యసందర్శనలాలసౌ తా చింతాప్రకర్షాదధిగమ్య నిద్రామ్, అవాప్య సందర్శనభాషణాని పునః ప్రబుద్ధౌ విరహాగ్నితప్తౌ ౧౮. దిదృ

కిం తదితి తత్రాహః—యదా మనుషశంకరస్య శంకరాచార్యరూపేణావతీర్ణ స్య సమ్యక్ సాక్ష్యపూర్వకం దర్శనం స్యాత్తదా లమర్త్యా భవిష్యసీత్యర్థః. వివేకపూర్వావృత్తమ్. ౧౪. సా సరస్వతీ శోణాఖ్యనదస్యతీరే విప్రస్య విష్ణుమిత్రసంజ్ఞకస్య కన్యా లజని. తాం విశిష్యః—సర్వార్థసాక్షిత్వీతి సర్వార్థవిత్సాచాసౌ సర్వై ర్దుశైరుపహన్నా యుక్తా చ. భిన్నం వా పదం. యస్యాః పునర్విద్యా ఋగ్యజుస్సామాధర్మసంజ్ఞా శ్చత్వారో వేదాః, శిక్షా కలాపి వ్యాకరణం ఛందో జ్యోతిషం నిరుక్తి రితి షడంగాని, మీమాంసా ధర్మశాస్త్రం న్యాయః పురాణమితి చతుర్దశ. సహజా సుహౌత్వన్నా బభూవుః. యస్మాచ్ఛిరోగతం శిరసి స్థితం పరిహర్తుం కే సమర్థాః? న కేలపి దుర్వా స ఆదయ ఇత్యర్థః. ఉపజాతిపుత్రమ్. ౧౫. సర్వాణి సాంఖ్య పాతంజలవైశేషిక న్యాయ మీమాంసా వేదాంతాఖ్యాని శాస్త్రాణి వ్యాకరణాదీని షడంగాని ఋగాదీన్వేదాన్ కావ్యనాటకాదీన్ పరమవ్యచ్చ సర్వం వేత్తి. కిం బహునా? ఆత్ర జగతి తన్నాస్తి యద్బాలా సరస్వతీ న జానాతి. యస్మాదేవం, తస్మాత్సా బాలా లత్ర లోకో జనానా మాశ్చర్యాశ్రయభూతా అభూత్. ఇంద్రవజ్రా. ౧౬. ఏవం సరస్వత్యాః ప్రాదు ర్భావముపవర్ణ్య, తస్యా వివాహం వత్తు ముపక్రమతేః—సా గుణజ్ఞా సరస్వతీ విశ్వ రూపం మండనాపరనామధేయం గుణినం మనోభిరామం ద్విజశ్రేష్ఠేభ్య శ్శృతపతీ స గుణజ్ఞో విశ్వరూపస్తామపి గుణవతీం సరస్వతీం మనోభిరామం ద్విజపుంగవేభ్య శ్శృత వాన్. తస్మా త్తయో ర్ధండనసరస్వతో ర్ధర్మనలాలసా జాతా. ఉపేంద్రవజ్రావృత్తం. ౧౭. ఏవంభూతయో న్తయోశ్చింతన ప్రకర్షాల్లభస్వాస్మికసందర్శనాదికయోః ప్రబోధ కాలే విరహాగ్నిసంతాపా బాత ఇత్యాహః—అనోన్యేతీ. ౧౮. ద్రష్టు మిచ్ఛమానా

క్షమాణావపి నేక్షమాణావనోన్యవార్తాహృతమాససౌ తౌ, యథో
చితాహరవిహరిహీనౌ తనౌ తనుత్వం స్మరణాదుపేతౌ. ౧౯.
దృష్ట్వా తదీయా పితరౌ కదాచిదపుచ్ఛతాం తౌ పరికర్షితాంగౌ,
వపుః కృశం తే మనసోఽప్యగర్వో న వ్యాధిమితే న చ హేతు
మన్యమ్. ౨౦. ఇష్టస్య హనేరనభీష్టయోగాద్భవంతి దుఃఖాని శరీర
భాజామ్, వీక్షే న తౌ ద్వావపి వీక్షమాణో వినా నిదానం న హి
కార్యజన్త. ౨౧. న తేఽత్యగాదుద్వహానస్య కాలః పరావమానో న
చ నిఃస్వతా వా, కుటుంబభారో మయి దుస్సహోఽయం కుమార
వృత్తే స్తవ కాఽత్ర వీడా. ౨౨. న మూఢభావః పరితాపహేతుః పరా
జితిర్వా తవ తన్నిదానమ్, విద్వత్సు విస్పష్టతయా ఽగ్రపాఠాత్సుదుర్ల
మార్థాదపి తర్కవిచ్ఛిః. ౨౩. ఆ జన్తనో విహితకర్త నిషేవణం తే

వపి నేక్షమాణో స్వాప్తికయా అన్యోన్యవార్తయా హృతమాససౌ యథోచితాహర
విహరరహితౌ పరస్పరస్మరణాచ్ఛరీరే సూక్ష్మతామవావతుః. ౧౯. కదాచిత్తదీయా
పితరా పరికర్షితశరీరా తౌ దృష్ట్వా పుష్టవంతౌ కిం తదితి తత్రాహః—శరీరం తే కృశం
మనసశ్చాగర్వస్తదేతద్ధిం నిమిత్తమ్? అహం తు రోగం వా అన్యద్వైతన్నిమిత్తం
నేక్షే. ౨౦. న చ హేతుమన్యమిత్యుక్తం వివృణోతి. ఇష్టవియోగాదనిష్టసంయో
గాద్వా దేహవతాం దుఃఖాని భవంతి తౌ ద్వావపి వీక్షమాణో విచార్యమాణో ఽహం
న వీక్షే, తస్మి నిదానం వినైవైతత్ప్యాదితి చే తత్రాహః—నిదానం కారణం వినా
హి ప్రసిద్ధం. కార్యస్య జన్త న భవతి తస్మాన్నదృశ్యమేతన్నిదానం పక్షప్రమిశ్యర్థః.
అఖ్యానకీప్రత్యం. ౨౧. నిదానాంతరాణ్యపి న సంతిత్యాహ—తవ విహాసస్య కాలో
ఽపి వైవాతిక్రాంతః. పరేభ్యో ఽవమానోఽపి తవ నాస్తి. నిర్ధనతాఽపి తే న భవతి.
కించ దుస్సహోఽయం కుటుంబభారోఽపి మయి పర్తిలేఽతత్ర వాత్రలోకే కా వీడా
న కాపీత్యర్థః. ఉపేంద్రవల్ద్రాప్రత్యం. ౨౨. కించ సంతాప హేతుర్నూఢభావోఽపి తవ
నాస్తి. తథా సంతాపస్య కారణం పరాజయోఽపి తవ నాస్తి. తత్ర హేతుః విద్వత్సు
తర్కవిచ్ఛిరసి సుదర్లమౌ ఽర్థో యస్య తస్మాత్. సుదుర్జయార్థాదితి క్వచిత్సౌతరః. తథా
భూతాద్విస్పష్టతయా ఽగ్రే పాఠాద్ధేతోశ్చైవపాఠాదితి వా. ప్రపాఠాదితి క్వచి
త్సౌతరః. ౨౩. కించ, జన్తప్రభృతి తవ వేదవిహితస్య కర్తృణః సమ్యక్సేవనమస్తు విహి
తాదన్యస్య కర్తృణ స్సేవా తు స్వప్నోఽపి తవ నాస్తి తస్మాన్నారకయాతనాభ్యోఽపి
న త్వయా భేతవ్యం. తథా న లోకద్వితయదుఃఖవినిర్దుక్తస్య తే ముఖం శోభారహితం

స్వప్నే ౭పి నాస్తి విహితేతరకర్తనేవా, తస్మాన్న భేయమపి నారక
యాతనాభ్యః కిం తే ముఖం ప్రతిదినం గతశోభమాస్తే. ౨౪. నిర్బం
ధతో బహుదినం ప్రతిపాద్యమానౌ వక్తుం కృపాభరయుతావిద
మూచతు స్త్వ, నిర్బంధతస్తవ వదామి మనోగతం మే వాచ్యం న
వాచ్యమితి యద్వితనోతి లజ్జామ్. ౨౫. శోణాఖ్యపున్నదతే వసతో
ద్విజస్య కన్యా శ్రుతిజ్ఞతవతీ ద్విజపుంగవేభ్యః, సర్వజ్ఞతాపదమను
త్తమరూపవేషాం తాముద్వివక్షతి మనో భగవన్తదీయమ్. ౨౬.
పుత్రేణ సో ౭తివినయం గదితో ౭న్వశా ద్ద్వా విప్రా పథూవరణ
కర్తణి సంప్రపీణౌ, తావాపతుర్ద్విజగృహం ద్విజసందిదృక్షూ దేశాన
తీత్య బహుళాన్నిజకార్యసిద్ధ్యా. ౨౭. భూభృన్ని కేతనగతశ్శ్రుతివిశ్వ
శాస్త్రశీర్షివిశ్వరూప ఇతి యః ప్రథితః పృథివ్యామ్, తత్పాదపద్మ
రజసే స్పృహయామి నిత్యం సాహాయ్యమత్ర యది తాత భవాన్వి
దధ్యాత్. ౨౮. పుత్ర్యా వచః పిబతి కర్ణపుటేన తాతే శ్రీవిశ్వరూప

కిమాస్తే ౭త్ర కింనిమిత్త మిత్యర్థః. వసంతతిలకం వృత్తమ్. ౨౪. ఏమసత్కాగ్రహ
ద్బహుదిననిమిత్తం వక్తుం కథ్యమానౌ స్నేహజన్యకృపాతిశయయుక్తా పితరా కర్త
మండనసరస్వత్యావిదం వక్ష్యమాణ మూచతుస్త. కిమిత్యపేక్షాయామాదౌ మండనపచన
ముదాహరతి యద్వాచ్యం న వాచ్యమితి మే లజ్జాం విస్తారయతి తత్సృమనసి స్థితం
తవాత్కాగ్రహోద్భవామి. ౨౫. తద్దర్శయతి-శోణాఖ్యపున్నదస్య తటే వాసం ఖర్వతో
విష్ణుమిత్రాఖ్యస్య విప్రస్య కన్యా సర్వజ్ఞతాశ్రయభూతా అనుత్తమరూపవేషవతీ విప్ర
వరేభ్యః శ్రవణం ప్రాప్తవతీ అతో హే భగవన్తదీయం మనస్తా ముదోద్ధమ మిచ్ఛతి.
౨౬. ఏవమతివినయం యథాభివేత్తథా పుత్రేణ కథితః-స హిమమిత్రో పథూవరణ కర్త
ణ్యతికుశలా ద్ద్వా విప్రా అన్వశాత్ప్రేషితవాన్ పథూవరణకర్తృజ్ఞాజ్ఞప్తవానితి వా. తౌ
నిజకార్యసిద్ధ్యర్థం విష్ణుమిత్రదర్శనేచ్ఛా బహుళాన్ దేశానుల్లంఘ్య విష్ణుమిత్ర గేహ
మవాపతుః. ౨౭. అభోభయభారతీవాక్యమదాహరతి, రాజస్థాననివాసీ శ్రుతాఖిలశాస్త్రో
యో విశ్వరూప ఇతి భూమా ప్రఖ్యాతస్తస్య చరణరజసే స్పృహం కరోమి స్పృహ
రీప్సితమితి సంప్రదానం. హే తాత యద్యత్ర తత్పాదపద్మరజసప్రాప్తౌ భవాన్
సాహాయ్యం విదధ్యాత్తర్హి స్పృహం సఫలా స్యాదిత్యర్థః. ౨౮. ఏవం పుత్ర్యా వచనం
తాతే కర్ణపుటేన పిబతి సతి ద్విజానాం గురుణా విశ్వరూపపిత్రా హిమమిత్రేణ సుతస్యా

గురుణా గురుణా ద్విజానామ్, ఆజగ్గుతుస్సువసనౌ విశదాభయస్త్రి
సంప్రేషితౌ సుతవరోద్వహనక్రియామై. ౨౯. తావర్చ్య స ద్విజ
వరౌ విహితోపచారై రాయాసకారణమథో శనకైరపుచ్ఛత్, శ్రీవిశ్వ
రూపగురువాక్యత ఆగతౌ స్వ ఇత్యూచతుర్వరణకర్తణి కన్యకాయాః.
౩౦. సంప్రేషితౌ శ్రుతవయఃకులవృత్తధర్మైస్సాధారణీం శ్రుతవతా
స్వసుతస్య తేన, యాచావహే తవ సుతాం ద్విజ తస్య హేతోర
న్యోన్యసంఘటనమేతు మణిద్వయం తత్. ౩౧. మహ్యం తదుక్త
మభిరోచత ఏవ విప్రా పృష్ట్యా వధూం మమ పునః కరవాణి
నిత్యమ్, కన్యాప్రదానమిదమాయతతే వధూషు నోచేదమూ ర్వ్యసన
సక్తిషు వీడయేయః ౩౨. భార్యమపుచ్ఛదథ కిం కరవావ భద్రే
విప్రా వరీతుమనసౌ ఖలు రాజగేహాత్, ఏతాం సుతాం సుతనిభౌ తవ
యా ౭స్తీ కన్యా బ్రూహి త్వమేకమనుమాయ పునర్న వాచ్యమ్.

తృప్త వివాహ క్రియార్థం సంప్రేషితౌ విశదాభాయుక్తయస్త్రిద్వయయుక్తౌ సువస్త్రా
ద్వౌ బ్రహ్మణావాజగ్గుతుః. ౨౯. స విష్ణుమిత్ర స్తౌ విప్రవరౌ విహితోపచారైస్సంఘా
జ్ఞానంతరం శనై రాగమనకారణం పృష్టవాక్ శ్రీవిశ్వరూపస్య పితర్యాక్యాత్కన్యా
యావరణకర్తార్థ మాగమనం కృతవంతావిత్యూచతుః. ౩౦. శ్రుతేన శాస్త్రప్రవణేన కులేన
వృత్తైర్వృత్తిభిశ్చీతైర్వా ధర్మైశ్చ స్వసుతస్య సాధారణీం సమానాం తవ సుతాం
శ్రుతవతా లేన శ్రీవిశ్వరూపగురుణా తస్య శ్రీవిశ్వరూపస్య హేతోష్టవ సుతాం
యాచావహే హేద్విజ హిమమిత్రముఖేనైవ యాచ్ఛాం కరవావ తస్మాన్మణిద్వయ
మన్యోన్యసంఘటనం పరస్పరబంధమేతు ప్రాప్నోతు తస్య హేతోరిత్యస్య తస్మాత్కార
ణాదితి వా ౭ర్థః 'నిమిత్తపర్యాయప్రయోగే సర్వాసాం ప్రాయదర్శనమితి వచ
నాల్ షష్ఠీ. ౩౧. ఏవముక్తో విష్ణుమిత్ర ఉవాచ - హేపప్రా యద్యపి లేన
హిమమిత్రేణోక్తం మహ్యం రోచత ఏవ తథా౭పి నిజవధూం పృష్ట్యా తదుక్తం కర
వాణి యస్మా దిదం కన్యాప్రదానం వధ్వధీనమేవ నిత్యం భవతి నోచే త్తదనుమత్య
భావే వ్యసనప్రాప్తిషు కన్యాయాం దుఃఖప్రాప్తిషు అమూర్షధ్వః వీడయేయరిత్యర్థః.
౩౨. ఆధానంతరం భార్యం పృష్టవాక్ హేభద్రే తవ పుత్రతుల్యౌ కన్యా౭స్తీ
తాంవరీతుకామా ఖలు రాజగేహాచేతావాగతో ఏతయోరాగమనం భద్రంకరమితి
సంబోధనాశయః తత్ర కిం కరవావ కిం దేయా నదేయావా తస్మాత్త్వం పక్షద్వయ
ఏకమనుమాయ సమ్యక్ జ్ఞాత్వా బ్రూహి యతో దేయత్యక్త్వా న దేయేతి

33. దూరే స్థితిశ్రుతచయః కుల(వృ)విత్తజాతం న జ్ఞాయతే తదపి కిం ప్రవదామి తుభ్యమ్, విత్తాన్వితాయ కులవృత్తసమన్వితాయ దేయా సుతేతి విదితం శ్రుతిలోకయోశ్చ 3౪. నైవం నియంతుమనఘే తవ శక్యమేతత్తాం దుక్కిణీం యదుకులాయ కుశస్థలీశే. ప్రాదాత్స భీష్మకసుతగి ఖలు కుండినేశస్త్రీధాపదేశమటతే త్వపరిక్షితాయ. 3౫. కిం కేన సంగతమిదం సతి మావిచార్యో యో వైదికిం సరణిమప్ర హతాం ప్రయత్నాత్, ప్రాతిష్ఠిత్సుగతదుర్జయనిర్జయేన శిష్యం యమేనమశిషత్స చ భట్టపాదః. 3౬. కిం వర్జ్యతే సుదతి యో భవితా వరో నో విద్యాధనం ద్విజవరస్య న బాహ్యవిత్తమ్, యా ౭ న్వేతి

పునర్నవక్తవ్యం 'సకృత్కన్యా త్రదీయత' ఇత్యాదిస్త్రుతే. 33. ఏవం పుష్టా విష్ణుమిత్రభార్యోవాచ-ప్రథమం స్థితిద్వారే తథా యచ్చ జ్ఞాతవ్యం శ్రుతచయఃకులవృత్త జాతం తదపి న జ్ఞాయతే అత స్తుభ్యమహం కింప్రవదామి విత్తయుక్తాయ కులేన వృత్తే నాధీనేన శీలేన వృత్త్యా చ సమన్వితాయ కన్యా ప్రదేయా ఇతి తు. 'కులం చ శీలం చ వయశ్చ రూపం విద్యా చ విత్తం చ సనాధతా చ, ఏతాన్ గుణాన్ సప్త పరీక్ష్య దేయా కన్యా బుధైశ్చేష మచింతసియ'మిత్యాది స్మృతిమూలభూతశ్చుతా లోకే చ విదితమేవేత్యర్థః. 3౪. ఏవముక్తో విష్ణుమిత్ర ఆహః—హే ౭నఘే తవైత న్నైవం నియంతుం శక్యం యతో యదుగోత్రాయ కుశస్థలీం ద్వాదశా మిష్ట ఇతి కుశస్థలీట్ తస్మై తీర్థవ్యాజం యథాస్యాత్తథా అటతే అపరిక్షితాయ చ శ్రీకృష్ణాయ తాం ప్రసిద్ధాం దుక్కిణీం కుండినాఖ్యనగరేశో భీష్మేశాభిధో నృపః ప్రాదాత్ ఖలు ప్రసిద్ధం. తథా చ లోకప్రసిద్ధాయాప్యపరిక్షితాయ సుతా న దేయేత్యేకన్నియస్తుం న శక్యమిత్యర్థః. 3౫. నను శ్రీకృష్ణస్య పరమేశ్వరత్వేన ప్రఖ్యాతత్వాదస్య తు మనుష్య త్వేన ఏకత్వా త్కిం కేన సంగతమిత్యాశంక్యాహః—హే సతి కింకేన సంగతమితి విచారం మాకురు యతో ౭యమప్యతి ప్రసిద్ధభట్టపాదముఖ్యశిష్యత్వేన ప్రసిద్ధ ఇత్యాహ - యస్సుగతానాం మధ్యే యే దుర్జయాయ స్తేహం నిర్జయేన వైదికిం సరణిం సమగ్రాం ప్రయత్నా త్ప్రకర్షేణ స్థాపితవాన్ స ఆతిప్రఖ్యాతో భట్టపాదో యమేనం విశ్వరూపం శిక్షితుం యోగ్యం శిక్షితవాన్. 3౬. యో శిష్యరూపో నో ౭స్యాకంవరః కన్యార్థం పరణీయో భవితా భవిష్యతి స హే సుదతి కిం వర్జ్యతే వర్జయితు మశక్య ఇత్యర్థః. విద్యాపతో విశ్వరూపస్యోత్కృష్టత్వబోధనార్థం విద్యోత్కర్షం నిరూపయతి యతో ద్విజశ్రేష్ఠస్య విద్యైవ ధనం న తు బాహ్యవిత్తం యా ౭౭విద్యానన్త దిగం

సంతతమనంతదిగంతభాజం యాం రాజచోరపనితా న చ హర్ష
మీశాః. 32. వధ్వర్జనావనపరివ్యయగాని తాని విత్తాని చిత్త మని
శం పరిభేదయంతి, చౌరాన్నృపాత్స్విజనతశ్చ భయం జనానాం
శర్వేతి జాతు న గుణః ఖలు బాలిశస్య. 3౩. కేచిద్ధనం నిదధతే భువి
నోపభోగం కుర్వంతి లోభవశగాన విదంతి కేచిత్, అన్యేన గోపిత మ
థాన్యజనా హరంతి తచ్ఛేన్నదీఃరిసరే జలమేవ హర్తృ. 3౪. సర్వా
త్తనా దుహితరో న గృహే విధేయా స్తాశ్చేత్పురా పరిణయా ద్రజ
ఉద్ధతం స్యాత్, పశ్యేయురాత్మపితరా బత పాతయంతి దుఃఖేషు
ఘోరనరకేష్వితి ధర్మశాస్త్రమ్. ౪౦. మాభూదయం మమ సుతాక
లహగి కుమారీం పృచ్ఛాన సా వదతి యం భవితా వరో ౭స్యాః,
ఏవం విధాయ సమయం పితరా కుమార్యా అభ్యాశమియతు
రితో గదితేష్టకార్యం. ౪౧. శ్రీవిశ్వరూపగురుణా ప్రహితౌ ద్విజాతౌ

తం భజతీతి దిగంతభాక్ తం సంతతం నిరంతరం అన్వేతి యాం చ రాజచోరపనితా
హర్తుం న సమర్థాః. 32. హేవధు అర్జున పాలనపరివ్యయగోచరీభూతాని లోకప్రసి
ద్ధాని విత్తాని చిత్తం పరిభేదయంతి ఖలు ప్రసిద్ధం యతో రాజికివత్తానాం చౌరా
దిభ్యో భయమతో బాలిశస్య విద్యాహీనస్య మూర్ఖస్య సుఖసంజ్ఞ కో గుణః కదాఽసి
నాస్తి. 3౩. కించ కేచిల్లోభవశవర్తినో ధనం భూమా స్థాపయంతి న తూపభోగం
కుర్వంతి కేచిత్తు భూమా స్థాపితం ధనం భోగేచ్ఛాకాలేనైవ లభంతే కించ అన్యేన
గోపితం అన్యజనా హరంతి తద్ధనం నద్యాః పరిసరే తీరే గోపితం చేత్తర్హి జలమేవ
హర్తృ తథా చానేకదుఃఖసంమిశ్ర బాహ్యవిత్రం తతో ౭పేక్షయా విద్యాధనవత్ప్రమేవ
శ్రేష్ఠమితి భావః. 3౪. కించ సర్వాత్తనా సర్వప్రకారేణ దుహితరో గృహే నైవ
స్థాపనీయాః. విపక్షే దోషమాహః—తా దుహితరో వివాహోత్సార్వం స్వస్థాదుద్ధతం
రజః పశ్యేయుశ్చేత్తదా దుఃఖేషు ఘోరనరకేషు స్వపితరా పాతయంతీతి ధర్మశాస్త్రం
తథా చోక్తమ్. 'పితుర్గృహే తు యా కన్యా రజః పశ్యేదసంస్కృతా, భూణహా తత్ప్రి
తాశ్చేయో వృషలీ సా చ కన్యకేతి. ౪౦. మాభూదయం మయాసహ కలహా కుమారీం
పృచ్ఛావః సా మమ సుతా యం వదతి స తస్యా వరో భవిష్యతి ఏవం సంకేతం విధాయ
పితరా వస్తాల్లో స్థానాత్కుమార్యాః సమీపమియతుః జగ్మతుః గదితం కథితమిష్టకార్యం
యాభ్యాం తౌ. ౪౧. గత్వా యదుక్తవంతౌ తద్దర్శయతి శ్రీవిశ్వరూపగురుణా హిమ

కన్యార్థినౌ సుతను కిం కరవావ వాచ్యమ్, తస్యాగి ప్రమోదనివ
యో న మమా శరీరే రోమాంచపూరమిషతో బహిరుజ్జగము ౪౨.
తేనైవ సా ప్రతివచగి ప్రదదౌ పితృభ్యాం తేనైవ తావపి తయోర్యుగ
ళాయ సత్యమ్, ఆదాయ విప్రమహరం పితృగేహతోఽస్యాస్తా జగ్గతు
ద్విజవరౌ స్వనికేతనాయ. ౪౩. అస్తాచ్చతుర్దశదినే భవితౌ దశమ్యాం
జామిత్ర భాదిశుభయోగయుతో ముహూర్తః, ఏవం విలిఖ్య గణితా
దిషు కౌశలాస్యా వ్యాఖ్యాపరాయ దిశతి స్త సరస్వతీ సా. ౪౪. తౌ
హృష్టపృష్టమనసౌ విహితేష్టకార్యా శ్రీవిశ్వరూపగురుముత్తమమైషీ
మాతామ్, సిద్ధం సమీహితమితి ప్రధితానుభావో దృష్టైవ తన్ముఖమసా
వథ నిశ్చికాయ. ౪౫. అన్యస్వహస్తగతపత్రమదాత్సత్రం దృష్ట్యా
జహాస సుఖవారినిధౌ మమజ్జ, విప్రాన్యథోచితమపూపుజదాగతాంస్తా
న్న త్యాం శుకాదిభిరయం బహువిత్తలభ్యైః ౪౬. పిత్రానుశిష్టవసుథా

మిత్రేణ కన్యార్థినౌ ద్వౌ విప్రా ప్రేషితౌ హే సుతను సుదేహే కిం కరవావ వాచ్యం
యదావాభ్యాం కర్తవ్యం తత్త్వయైవ వక్తవ్యమిత్యర్థః. ఏవం స్వేచ్ఛం శ్రుతవత్ప్ర
స్తస్యాశ్శరీరే ప్రమోదనముదాయో న మమా కింతు రోమాంచవ్యాజేన బహిరుజ్జ
గామ. ౪౨. తేనైవ రోమాంచమిషేణ బహిరుద్గతేన ప్రమోదనివయేన సా ఉభయ
భారతీ పిత్రే మాత్రే చ ప్రత్యుత్తరం ప్రదదౌ పితరావపి తేనైవ రోమాంచమిషే
ణోద్గతేన ప్రమోదనివయేన తయోర్విప్రయోర్యుగళాయ సత్యం ప్రత్యుత్తరం దదతు
రితి వివరిణామేన సంబంధస్తదనంతరమస్యాః పితృగేహాదన్యం విప్రమదాయ తౌ ద్విజ
వరౌ స్వగృహాయ జగ్గతుః. ౪౩. గణితాదిషు కుశలమేవ కౌశలమాస్యం ముఖం
యస్యాః సా సరస్వతీ అస్తాద్వర్తమానదినాచ్చతుర్దశదినే దశమ్యాం తిథౌ జామిత్ర
నక్షత్రం లగ్ననక్షత్రాచ్చతుర్దశమాదిపదాచ్చంద్రాల్లగ్నతో వా సప్తమం స్థానం
గృహ్యతే తస్మిన్ శుభానాం చంద్రాదీనాం యోగస్తేన యుక్తో ముహూర్తో భవిష్య
తీత్యేవం విలిఖ్య వ్యాఖ్యాపరాయ లగ్నపత్రవ్యాఖ్యానకర్త్రే స్వబ్రాహ్మణాయ దిశతి
స్త ఉపదిదేశ. ౪౪. విహితేష్టకార్యా హృష్టపృష్టమనసౌ తౌ విప్రావృత్తమం విశ్వరూప
గురుం దృష్టవంతౌ అథానంకరం ప్రథితః ప్రభాతోఽనుభావః ప్రభావో యస్య స
విశ్వరూపగురుస్తయోర్ముఖం దృష్టైవ సమీహితమభిలషితం సిద్ధమితి నిశ్చయం
కృతవాక్. ౪౫. అన్యో ద్వాభ్యాం ఇతరో విష్ణుమిత్రప్రేషితో బ్రాహ్మణః స్వహస్తే
స్థితం పత్రం దత్తవాక్ హిమమిత్రః పత్రం-దృష్ట్యా జహాస సుఖసముద్రే మమజ్జ

సుంసంవాతేన విజ్ఞాపితస్సుఖమవాప స విశ్వరూపః, కార్యాణ్యథాహ
 పృథగాత్మజనాన్ సమేతాన్ బంధుప్రియగి షణియోచితసాధనాయ.
 ౪౭. మాహూర్తికైర్భవళుభిరేత్య ముహూర్తకాలే సందర్శితే ద్విజ
 వరైర్భవళువిద్భిరిష్టైః, మాంగల్యవస్తుసహితోఖలభూషణాఢ్యస్సప్రాప
 దక్షతతనుః ప్రభుశోణతీరమ్. ౪౮. శోణస్య తీరముపయాతముపాశ్శణో
 త్స జామాతరం బహువిధం కిల విష్ణుమిత్రః, ప్రత్యుజ్జగామ ముముదే
 ప్రియదర్శనేన ప్రావీవిశద్భవహమముం బహువాద్యఘోషైః. ౪౯.
 దత్వా ౭సనం మృదువచస్సముదీర్య తస్మై పాద్యం దదౌ సమధువర్క
 మనర్ఘ్యపాత్రే, అర్ఘ్యం దదావహమియం తనయా గృహస్తే గావో
 హిరణ్యమఖిలం భవదీయమూచే. ౫౦. అస్తాకమద్య పవిత్రం కులమా
 దృతాస్తస్సందర్శనం షణియవ్యవదేశతో ౭భూత్, నో చేద్భవా
 న్భవళువిదగ్రసరగి క్వ చాహం భద్రేణ భద్రముపయాతి పుమాన్విపా

ఆగతాంస్తాన్ విప్రాన్ నత్వా ౭యం హిమమిత్రో బహువిత్తలభైః రత్నవస్త్రాదిభిర్య
 థాయోగ్యం పూజితవాన్. ౪౭. అనుశీత బ్రహ్మణకథితేన పితౄ హిమమిత్రేణ ప్రబో
 ధితో విశ్వరూపస్సుఖమవాపాథానంతరం వివాహే యదుచితం తస్య సాధనాయ
 సమేతాన్ సమాగతాన్బంధుప్రియో విశ్వరూపః కార్యాణ్యవశ్యకర్తవ్యాని పృథక్
 పృథక్ యథాయోగ్యం ప్రాహ. ౪౭. ముహూర్తశాస్త్రవిద్భిర్భవళైర్భవళుభిరిష్టైర్ద్విజ
 వరైర్రాగత్య సందర్శితే మాహూర్తకాలే మాంగల్యవస్తుయంతస్సకలభూషణసంపన్నో
 ౭వికలదేహో విశ్వరూపో విశాలం శోణతీరం ప్రాప్తవాన్. ౪౮. శోణతీరముపా
 గతం బహుప్రకారయుక్తం జామాతరం సవిష్ణుమిత్ర ఉపాశ్శణోత్ శ్రుత్వా చ
 ప్రత్యుజ్జగామ ప్రియదర్శనేన మోదం చ ప్రాపతతో ౭ముం జామాతరం బహు
 వాద్యఘోషైర్భవం ప్రవేశితవాన్. ౪౯. ఆసనం దత్వా శోమలం వచనముదీర్య
 తస్మై విశ్వరూపాయ పాద్యం దదౌ మధువర్కసహిత మర్ఘ్యం చామూల్యపాత్రే
 దదౌ అహమియం తనయా తే గృహే గావో హిరణ్యమఖిలం భవదీయమిత్యుక్త
 వాన్. ౫౦. అద్యాస్తాకం కులం పవిత్రతం పయం చాదృతాః స్త వివాహవ్యాజా
 త్సందర్శనం జాతం నో చేద్భవళుజ్ఞాగ్రణీర్భవాన్ కావహం చ క్వ తథా ౭సి పుణ్య

కాత్. ౧౧. యద్యద్భూమే ౭త్ర భగవన్నిహ రోచతే తత్తత్తన్నవే
ద్యమఖిలం భవదీయమేతత్, వత్సామి సర్వమభిలాషపదం త్వదీయం
యుక్తం హి సంతతముపాసితవృద్ధపూగే. ౧౨ ఏవం మిథగి పరినిగద్య
విశేషమృద్వా వాచా యుతౌ ముదమవాపతురుత్తమాన్తౌ, అన్యే
చ సంముముదిరే ప్రియసత్కథాభిస్సేచ్ఛాచ్ఛావిహారహసనైరుభయే
విధేయాః. ౧౩. కన్యావరౌ ప్రకృతసిద్ధసూరూపవేషౌ దృష్టౌభయే ౭పి
పరికర్త విలంబమానాః, చక్రర్విధేయమితి కర్తుమనీశ్వరాస్తే శోభా
విశేషమపి మంగళవాసరే ౭స్తి. ౧౪. ఏతత్ప్రభాప్రతిహతాత్మ
విభూతిభావాదాకల్పజాతమపి నాతిశయం విలేనే, లోకప్రసిద్ధిమను
సృత్య విధేయబుధ్యా భూషాం వ్యధుస్తదుభయే న విశేషబుధ్యా. ౧౫.
మాహూర్తికా బహువిదో ౭పి ముహూర్తకాలమప్రాక్షురక్షతధియం
కిల తాం సఖిభిః, పశ్చాత్తదుక్తశుభ యోగ యుతం శుభాంశే మాహూ

కర్తనా కల్యాణం విపాకాత్ పుమానుపయతి. ౧౧. కిం బహునా యద్యత్
గృహే హే భగవత్ తవాభిరోచతే తత్తదేతత్ అఖిలం భవదీయం నివేద్యం నైవేద్య
మేవముక్తవంతం విష్ణుమిత్రం హిమమిత్ర ఉవాచ సర్వం త్వదీయమేవ మమాపి యదభి
లాషాస్పదం భవిష్యతి తద్వత్సామి భవతా త్వహమిత్యాదినా యదుక్తం తత్
నిరంతరముపాసితా వృద్ధసమూహో యేన తస్మిన్ త్వయి యుక్తమేవేత్యర్థః. ౧౨. విశే
షేణ కోమలయా వాచా యుక్తౌ తౌ విష్ణుమిత్రహిమమిత్రౌ ఏవం పరస్పరముక్త్యై
త్రమామ్నదం అవాపతుః అన్యే చోభయే నియోజ్యాః ప్రియసత్కథాభిః స్వేచ్ఛా
విహారహసనైస్సమ్యక్ మోదం ప్రాపుః. ౧౩. స్వభావసిద్ధస్వరూపవేషౌ కన్యావరౌ
దృష్టౌ తద్గర్భనానక్తచిత్తత్వాత్కర్తుమప్యసమర్థౌ అప్యవశ్యం విధేయమితి కృత్వా
పరికర్త ఆంగసంస్కారం తథా ౭స్తిన్మంగళవాసరే శోభావిశేషం చ విలంబమానాః
కృతవంత ఇత్యర్థః. ౧౪. అకల్పజాతమపి భూషణనిచయో ౭వ్యతిశయం న కృతవాన్-
తత్త్ర హేతురేతయోః కన్యావరయోః ప్రభయా కాంత్యా ప్రతిహత ఆత్మవిభూతి
భావో యస్య తస్మాత్. నన్వేపం తస్మిన్ కిమర్థం తావదలంకృతవంత ఇతి చేత్త
త్రాహః!—లోకప్రసిద్ధిమనుసృత్యేదమవశ్యం విధేయమితి బుద్ధ్యోభయే కయోర్భూషాం
వ్యధురలంకారం చక్రర్న తు భూషణైరేతయోః కల్పిద్విశేషో భవిష్యతీతి బుధ్యా. ౧౫.
బహుజ్ఞా అపి జ్యోతిర్విదో ముహూర్తకాలమక్షతధియం సఖిభిః క్రిడతీముభయభారతీం

ర్తికాస్వమతితో జగృహుర్మహూర్తమ్ ౧౬. జగ్రహ పాణికమలం
హిమమిత్రసూనుశ్రీవిష్ణుమిత్రదుహితుగి కరవల్లవేన, భేరిమృదంగపట
హాధ్యయనాబ్జఘోషై ర్దిబ్బండలే సుపరిమూర్ఛతి దివ్యకాలే. ౧౭. యం
యం పదార్థమభికామయతే పుమాన్యస్తం తం ప్రదాయ సమతూతు
షతాం తదీదౌ, దేవద్రుమావిన మహాసుమనస్త్యయుక్తా సంభూషితౌ
సదసి చేరతురాత్తలాభౌ. ౧౮. ఆధాయ వహ్నిమథ తత్ర జుహోవ
సమ్యగృహ్యోక్తమార్గమనుసృత్య స విశ్వరూపః, లాజాన్ జుహోవ చ
వహూగి పరిజిఘ్రతి స్త ధూమం ప్రదక్షిణమథాకృత సోఽపి చాగ్నిమ్.
౧౯. హోమావసానపరితోషితవిప్రవర్యః ప్రస్థాపితాఖిలసమాగతబంధు
వర్గః, సంరక్ష్య వహ్నిమనయా సమమగ్నిగేహే దీక్షాధరో దినచతు
ష్కమువాస హృప్తః. ౨౦. ప్రతిష్ఠమానే దయితే వరేన్సిన్నవేత్య
మాతాపితరౌ వరాయాః, ఆభాషితాంతాం శృణు సావధానో బాలేవ

పుష్పవంతః పశ్చాత్తయోక్తే శుభయోగయుక్తే శుభగృహస్య నవాంశే మాహూర్తికాః
స్వబుద్ధితో మహూర్తం జగృహుః. ౧౬. భేరిమృదంగపటహావేదాధ్యయనశబ్దఘోషై
ర్దిబ్బంజలే సుపరిమూర్ఛతి సుప్త వ్యాప్తే సతి హిమమిత్రసూనుర్విశ్వరూపః హస్తకిసల
యేన శ్రీవిష్ణుమిత్రకన్యాయాః సరస్వత్యా హస్తకమలముక్తలతానే దివ్యకాలే జగ్రహ.
౧౭. యాయః పుమాన్ యం యం పదార్థం ప్రార్థయతే తస్మై తస్మై తం తం పదార్థం ప్రదా
యతదీదౌ తైః పురుషైస్తుత్యై తయోః కన్యావరయోరీదౌ పూజ్యౌ పితరావతి
వా పరితోషనువాపతుః కల్పవృక్షావిన బృహదుదారతాయుక్తావలంకృతౌ ప్రాప్తకామా
సభాయాం చేరతుః. ౧౮. ఆధానస్తరం స్వగృహ్యసూత్రోక్తమార్గమనుసృత్య విశ్వ
రూపః వహ్నిమాధాయ తత్ర సమ్యక్ హోమం కృతవాన్ చ పునర్వహూర్తాశాన్బుద్ధి
తథాన్యాని జుహోవ తద్ధూమం జిఘ్రతి స్తాథ విశ్వరూపః ఽపి పశ్చాదగ్నిం ప్రదక్షిణం
కృతవాన్ - అసి శబ్దాదగ్రేఽగ్నిం ప్రదక్షిణం కుర్వంత్యా తయా సహ సోఽపి తథా
కృతవానిత్యర్థః. ౧౯. హోమాంతే పరితోషితా విప్రశ్రేష్ఠా యేన ప్రస్థాపితాస్సర్వే సమా
గతాః బంధువర్గా యేన స విశ్వరూపః ఽనయా సరస్వత్యా సహ దీక్షాధరోఽగ్నిం సంర
క్ష్య హృప్తస్సన్నగ్నిగృహే దినచతుష్టయమువాస. ౨౦. అస్మిన్ విశ్వరూపే ప్రియే వరే
ప్రస్థానం కుర్వతి సతి వరాయాః కన్యాయా మాతా పితా చాగత్య ప్రాచతుస్సావ

బాలా న తు వేత్తి కించిత్. ౬౧. బాలైరియం క్రీడతి కందుకాద్యై
జ్ఞాతక్షుధా గేహమువైతి దుగ్ధాత్, ఏకేతి బాలా గృహకర్తనోక్తా
సంరక్షణీయా నిజపుత్రితుల్య. ౬౨. బాలేయమంగ వచనైర్మధుభి
ర్విధేయా కార్యా న రూక్షవచనైర్ను కరోతి రుష్టా, కేచిన్మదూక్తి
వశగా విపరీతభావాగి కేచిద్విహాతుమనలం ప్రకృతిం జనో. హి. ౬౩.
కశ్చిద్విజాతరధిగమ్య కదాచిదేనా ముద్వీక్ష్య లక్షణమవోచద నింది
తాత్తా, మానుష్యమాత్రజననం నిజదేవభావేత్యస్తాచ్చ వో వచన
ముగ్రమయోజ్యమస్యామ్. ౬౪. సర్వజ్ఞతా లక్షణమస్తి పూర్ణ
మేషా కదాచిద్వదతోః కథాయామ్. తత్సాక్షీభావం ప్రజితాన

ధానో భూత్వా శృణు బాలా స్రనంధయా యథా కించిన్న జానాతి తథేయం బాలా
సుకుమారాంగీ ఆస్మత్పుత్రీ న తు కించిజ్ఞానాతి - ఉపజాతిపృత్తమ్. ౬౧. ఇయం
కందుకాద్యైః క్రీడోచస్కరైర్బాలైస్సహ క్రీడతి జాతక్షుధా దుగ్ధాద్గేహమాయాతి-
నను భవద్భాగ్యం గృహకర్తణి కుతో నానుశిష్టేతి చేత్రత్రాహతు రేకేతి కృత్యేయం
బాలా గృహకర్త నోక్తా తస్మాన్నిజపుత్రితుల్య సమ్యక్ రక్షణీయా - ఇంద్రవజ్రా
పుత్రం. ౬౨. కిం శర్హి సర్వదైవ గృహకర్తణి న నియోక్తవ్యా చేత్రత్రాహతురంగేతి
సంబోధనం ఇయం బాలా మృదుభిర్వచనైర్నియోజ్యా కర్తవ్యా న తు రూక్షవచనై
ర్యతస్యైః కుపితా న కరోతి. నను రూక్షవచనైర్ను కరోతి చేత్కథం మృదువచనైః
కరిష్యతీతి చేత్ప్రకృతివైచిత్ర్యాదిత్యాహతుః. కేచి న్మదూక్తివశవర్తినః కేచిద్విపరీత
స్వభావారూక్షోక్తివశగా హి యస్తాప్స్వభావం త్యక్తుం కోఽపి జనస్సమగ్ధో న భవతి-
వసంతలిలకంపుత్రం. ౬౩. నస్వేకాఽపి కన్యా బాలైస్సహ క్రీడనస్వభావా రూక్ష
వచనైరపి యోధనైశ్చిక్షణీయా తత్కుతో భవద్భాగ్యం న శిక్షితేతి చేత్రత్రాహతుః
కదాచిత్కశ్చిదనిందితాత్తా బ్రాహ్మణాగత్యాస్యాలక్షణముద్వీక్ష్య ఉక్తవాక్ మానుష్య
మాత్రజననం వస్తుతో నిజదేవభావా నిజం నిత్యం దేవభావో దేవత్వం నిత్యో దేవ
స్వభావో వా యస్యాః. ని. 'నిజం స్వీయే చ నిత్యే చ; భావస్సత్రాస్వభావాభిప్రాయ
చేష్టాత్తజన్త'స్వీతి మేదిసి-ఇశ్యస్తాత్కారణాల్ అస్యాం వో యుష్మకం ఉగ్రం వచన
మయోజ్యం యోజనియం న భవతి. ౬౪. కిం చాస్యాం సర్వజ్ఞతాయాం లక్షణం పూర్ణ
మస్తి కించ కదాచిదేషా వాదం కుర్వతోర్వాదినోః కథాయాం తయోః సాక్షీత్వం
ప్రాప్యతీత్యేవమావాముపదేశ్యాసౌ విప్రో జగామ-ఇంద్రవజ్రాపుత్రం. ౬౫. వరాయాః

వద్యా సందిశ్య నావేవమసౌ జగము. ౬౫. శ్వశ్రూర్వరాయా వచ
నేన వాచ్యా స్నుషాభిరక్షా౭౭ యతతే హి తస్యామ్, నిక్షేపభూతా
తవ సుందరీయం కార్యా గృహే కర్త శనై శ్శనైస్తే. ౬౬ బాల్యేషు
బాల్యాత్సులభో ౭పరాధస్య నేక్షణీయో గృహిణీజనేన, వయం
సుధీభూయ హి స్వ ఏవ పశ్చాద్ధరుత్వం శనకైః ప్రయాతాః. ౬౭.
దృష్ట్వా ౭భిధాతుమనలం చ మనో ౭స్తదీయం గేహాభిరక్షణవిధౌ
న హి దృశ్యతే న్యః, దృష్ట్వా ౭భిధానఫలమేవ యథా భవేన్నా
బ్రూయాత్తథేష్టజనతా జననీం వరస్య. ౬౮. వత్సే త్వమద్య గమితా
౭సి దశామపూర్వం తద్రక్షణే నిపుణాధీర్భవ సుభ్రు నిత్యమ్,
కుర్యాన్న బాలవిహృతిం జనతోపహాస్యాం సా నావివాహరమియం
పరితోషయేత్తే. ౬౯. పాణిగ్రహత్సాధిపతీ సమీతో పురా
కుమార్యాః పితరౌ తతగివరమ్, పతిస్తమేకం శరణం వ్రజానిశం లోక

దోషవిముక్తకన్యాయాః శ్వశ్రూర్వద్వచనేన వాచ్యా యతః స్నుషాయా అభిరక్షా౭౭
యతతే తదధీనా ౭స్తి తద్వచనం దర్శయతి ఇయం సుందరీ తవ న్యాసభూతా తస్మా
త్తవేయం గృహే కర్త శనైః శనైః కర్తవ్యా శనైశ్శనైరనయా కర్తకారయితవ్య
మిత్యర్థః-ఉపజాతిప్రత్యం. ౬౬. వయం సర్వే ౭పి సుఖుద్ధిమంతో భూత్వా పశ్చా
చ్ఛనైరుత్కృష్టతాం ప్రాప్తాః. ౬౭. నను వరస్య జననీం దృష్ట్వా భవద్భ్యం వక్తవ్య
మితి చేత్తత్రాహతుః వరస్య జననీం దృష్ట్వాభిధాతుం అస్తదీయం మనశ్చక్తం న భవతి
హి యస్మాదేహాభిరక్షణవిధానో న దృశ్యతే యద్యపేవం తథా ౭పి దృష్ట్వా కథనస్య
ఫలమేవ యథా ౭౭వయోర్భవేత్తథేష్టజనసముదాయో వరస్య మాతరం బ్రూయాత్-
వసంతతిలకం పృత్యం. ౬౮. అథేదానీం స్వపుత్రీం శిక్షయతః వత్సే ఇత్యాదినా. హే
వత్సే ౭ద్య త్వమపూర్వం దశాం ప్రాప్తాసి హే సుభ్రు తద్రక్షణే తస్యా అపూర్వ
దశాయాః రక్షణే నిత్యం నిపుణాధీర్భవ జనసమూహోపహాసయోగ్యం బాలానాం
వ్యవహారం న కుర్యా యతస్నేయం తే బాలవిహృతిరావయోరివాహరం న పరితోషయే
దితి సకారస్యానుషం గేణ యోజ్యం కాక్వా వా. ౬౯. కించ పాణిగ్రహణాద్వివాహ
త్సూర్వం కుమార్యాః పితరౌ స్వాధిపతీ సమీతో తస్మాత్పాణిగ్రహదూర్ధ్వం పతిః
స్వాధిపతి స్సమీరితః యస్మాదేవం తస్మాత్తం పతిమేకం శరణం వ్రజయేన శరణగమ

ద్వయం జేష్యసి యేన దుర్జయమ్. 20. పత్యావభుక్తవతి సుందరి
మాస్త భుంక్తు యాతే ప్రయాతమపి మాస్త భవేద్విభూషా,
పూర్వాపరాదినియమో 22 నిమజ్జనాదౌ వృద్ధాంగనా చరితమేవ
పరం ప్రమాణమ్. 21. గుప్తే ధవే సతి రుషేహ న వాచ్యమేకం
క్షంతవ్యమేవ సకలం సతు శామ్యతీర్థమ్, తస్మిన్ప్రసన్నవదనే చకిలేవ
వత్సే సిద్ధ్యత్యభీష్టమనఘే క్షమయైవ సర్వమ్. 22. భర్తుస్సమక్ష
మపి తద్వదనం సమీక్ష్య వాచ్యో న జాతు సుభగే పరపూరుష స్తే,
కిం వాచ్య ఏష రహసీతి తవోపదేశశృంకా వధూపురుషయోగి క్షప
యేద్ధి హర్దమ్ 23. ఆయాతి భర్తరి తు పుత్రి విహాయ కార్యము
త్థాయ శీఘ్రముదకేన పదావసేకః, కార్యో యథాభిరుచి హే సతి జీ
వనం వా నోపేక్షణీయమణుమాత్రమవీహ కం తే. 24. ధవే పరో
క్షే 25 కదాచిదేయుర్నృహం తదీయా అపి వా మహంతః, తే పూజ
నీయా బహుమానపూర్వం నో చేన్నిరాశాగి కులదాహకా స్సుస్యః.

నేన పత్యా వా లోకద్వయం జేష్యసి - ఉపజాలివృత్తం. 20. కించ హేసుందరి
పత్యావభుక్తవతి మాభుంక్తు భోజనం త్వయా న కర్తవ్యం ప్రయాతం దీర్ఘమధ్వా
నం పత్యా గతే సతి తవ విశేషేణాలంక్రియా మా భవతు నిమజ్జనాదౌ పూర్వా
పరాదినియమో 22 అదిపదేన భోజనాదికం గ్రాహ్యం తత్ర నిమజ్జనాదికం పత్యుః
పూర్వం భోజనాదికం తు పశ్యాత్కర్తవ్యమత్ర వృద్ధాంగనానామరుంధలీలాపాముద్రా
దీనాం చరితమేవ పరం ప్రమాణం ఏతదేవ తవ సౌందర్యమితి సంబోధనాశయః -
వసంతలిలకావృత్తమ్. 21. కించ పత్యా రోపావిష్టే సతి త్వయా రోషేక్షైకమపి
న వాచ్యం ఏకమితి క్షంతవ్యమిత్యనేన వా సంబంధనీయం కేవలం క్షంతవ్యమేవ న
త్విత్థననేన ప్రకారేణ న్యయమేవ శామ్యతి ప్రసన్నే చ తస్మిన్ హేవత్సే చకి
లేవ స్యాః కింబహునా హేఅనఘే సర్వమభీష్టం క్షమయైవ సిద్ధ్యతి - నచేతరథా.
22. తద్వదనం పురుషాంతరముఖం సమీక్ష్య దృష్ట్వా ఏషః పరపూరుషో రహస్యే
కాంతే యతః పరపురుషస్సేహభావపత్యామపి స్త్రియామియం పరపురుషస్సేహవ
తీతి శంకా హర్దం అంకరం స్నేహం నాశయేత్. 23. యథాభిరుచి అభిరుచిమన
లిక్రమ్య పాదావసేకః పాదవ్రత్యానం హేసతి జీవనమణుమాత్రమవీహ లోకే
కం సుఖం వా తే తవ నోపేక్షణీయం. 24. ధవే పత్యా పరోక్షే బహిర్గతే సతి

౭౫. పిత్రోరివ శ్వశురయోరనువర్తితవ్యం తద్వ స్మృగాఙ్గీ సహజే
ష్వపి దేవరేషు, తే స్నేహినో హి కుపితా ఇతరేతరస్య యోగం
విభిద్యురితి మే మనసి ప్రతర్కః. ౭౬. హితోపదేశే వినివిష్టమానసౌ
వధూవరౌ రాజగృహం సమీయతుః, లబ్ధానుమానౌ గురుబంధు
వర్గతో బధూవ సంజ్ఞోభయభారతీతి. ౭౭. సా భారతీ దుష్వసనేన దత్తం
పునః ప్రసన్నేన పురాత్తహర్షా, శాపావధిం సంసది వర్తన్యతే య
స్సర్వజ్ఞతానిర్వహణాయ సాక్ష్యమ్. ౭౮. సభారతీసాక్షికసర్వవిత్త్వో
ప్యాత్తియశక్త్యా శిశువద్విభాతః, స్వశైశవస్యోచితమన్వకాంక్షీత్యకే
శవో యద్వదుదారవృత్తః. ౭౯. శైశవే స్థితవతా చపలాశే శార్థిణేవ
వటవృక్షపలాశే, ఆత్మనీదమఖిలం విలులోకే భావిభూతమపి యత్థలు

ఉపజాతివృత్తం. ౭౫. పిత్రోరివ శ్వశురయోరనుసరణం త్వయా కార్యం తథా
సహజాలేషు సహోదరేషు దేవరేష్వపి హేమ్యగాఙ్గీ అనువర్తితవ్యం యతః
కుపితాస్తే స్నేహవతోష్యన్యోన్యస్య సంయోగం విభిద్యుః నాశయేయురితి మే
మనసి ప్రతర్కస్సహజేష్వపీత్యత్ర సహజేష్వపివేతి వా పాతః-చంకస్థం వృత్తం. ౭౬.
హితోపదేశే వినివిష్టం మానసం యయోస్తౌ వధూవరౌ భారతీ మండనౌ గురుబంధు
వర్గతో లబ్ధానుమానౌ ప్రాప్తసత్కారౌ రాజగృహం సమీయతుస్సమాగతౌ బధూ
వేత్యాదేరుత్తరేణ సంబంధః. ఉపజాతివృత్తం. ౭౭. యా ఉభయభారతీతి సంజ్ఞా
బధూవ సా భారతీ సరస్వతీ పురా పూర్వం పునఃప్రసన్నేన దుర్వాససా దత్తం శాపా
వధిం సభాయాం సాక్ష్యం యస్య శంకరస్య సర్వజ్ఞతానూ నిర్వాహాయ వర్తన్యతే
కరిష్యతి. ౭౮. సభారతీసాక్షికం సర్వవిత్త్వం యస్య తథాభూతోఽసి శ్రీశంకర!
స్వీయశక్త్యా స్వాధీనయా మాయయా శిశువద్విభాతస్య స్వశైశవస్య బాలభాః
స్యోచితం శ్రీఙ్గోపస్కరణాదికమాకాంక్షితవాక్ తత్ర దృష్టాంతో యథోదాః
చరితః సః ప్రసిద్ధకేశవశ్రీకృష్ణః స్వమాయయా శిశువద్విభాతస్య స్వశైశవస్యోచి
మన్వకాంక్షీత్యథేత్యర్థః. ౭౯. చపలా ఆకా యస్మిన్నేవంభూతేఽసి శైశవః
బాల్యే స్థితవతా భావి భూతం చ యదిదం ఖలు లోకేఽస్తి తదఖిలమాత్మని నిల
లోకే సమ్యగవలూకితం కర్తణి లిట్ - తత్ర దృష్టాంతో యథా వటవృక్షస్య చలా
పలే స్థితవతా శార్థిణా శ్రీవిష్ణునా యదిదం తదఖిలం ఆత్మని అవలూకితం తద

లోకే. ౮౦. తం దదర్శ జనతా. ౭ద్యుతబాలం లీలయాధిగతమాత
నదోలమ్, వాసుదేవమివ వామనలీలం లోచనైరనిమిషైరనువేలమ్.
౮౧. కోమలేన నవనీరదరాజిశ్యామలేన నితరాం సమరాజ, కేశ (వేశ)
పాశతమసా ౭ధికమస్య కేశ వేశచతురాస్యసమస్య. ౮౨. శాశ్వతాగ్ర పాశు
పత్రైరపి ఊపణకైః కాపాలికైర్వైష్ణవైరప్యన్వైరఖిలైః ఖైః ఖలు
ఖలం దుర్వాదిభిర్వైదికమ్. సంధానం పరిరక్షితుం క్షీతితలం ప్రాప్తః
పరిక్రీడతే ఘోరే సంస్మృతికాననే విచరతాం భద్రంకరశృంగరః. ౮౩.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్తద్దేవావతారార్థకః,
సంక్షేపశంకరజయే తృతీయస్కంధ ఆభవత్.

దిత్యర్థః - స్వాగతావృత్తం. * స్వాగతేతిరసభాద్ధుయగ్మితి లక్షణాత్. ౮౦.
లీలయా ౭ధికతః ప్రాప్తా దోలా యేన వామనా కమనీయా లీలా యస్య తమద్భుత
బాలం శ్రీశంకరం నిమేషాద్భిత్తైర్నేత్రైరనువేలమనిశం జనసమూహో దదర్శ లీల
యాధిగతదోలం వామనలీలమద్భుతబాలం శ్రీకృష్ణ మివ. ౮౧. కేశవశ్చ ఈశశ్చ
చతురాస్యశ్చ తైర్విష్ణుశివవిధిభిః సమస్య తుల్యస్యాస్య శ్రీశంకరస్య కేశపాశతమసా
అధికం యథా స్వాత్మభా సమరాజి సమ్యక్ శోభితం తద్విశినప్తి, కోమలేన పునశ్చ
నవనీరదానాం నవీనజలదానాం యా రాజిః పక్షిస్తద్వత్ శ్యామలేనాతిశ్యామేనే
త్యర్థః, ౮౨. శాశ్వతాగ్రాధాః ఊపణకా దిగంబరా స్సర్వైశ్శాశ్వతాదిదుర్వాదిభిః
ఖలు ప్రసిద్ధం ఖలముచ్చిన్నం వైదికం మార్గం పరిరక్షితుం భూశలం ప్రాప్తః ఘోరే
సంసారారణ్యే విచరతాం భద్రం సర్వానర్థనిపుత్తిపురస్కరపరమానందప్రాప్తిలక్షణ
మోక్షాఖ్యం కల్యాణం కరోతీతి భద్రంకరః అన్వర్థసంజ్ఞః శ్రీశంకరః క్రీడతే స్వ-
శార్దూలవిక్రీడితమ్. ౮౩.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థశ్రీపాదశిష్యదత్తః.

పంశాపతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

తృతీయస్కంధః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

చతుర్థసర్గ ప్రారంభః.

అథ శివో మనుజో నిజమాయయా ద్విజగృహే ద్విజమోద
ముపావహాన్, ప్రథమహాయన ఏవ సమగ్రహీత్సకలవర్ణమసౌ నిజ
భాషికామ్. ౧. ద్విసమ ఏవ శిశుర్నిఖతాక్షరం గదితుమక్షమతాక్షర
విత్సుధీః, అథ స కావ్యపురాణముపాశృణోత్స్వయమవైత్కి మపి
శ్రవణం వినా. ౨. అజని దుఃఖకరో న గురోరసౌ శ్రవణతస్సకృ
దేవ పరిగ్రహీ, సహ నిపాతజనస్య గురుస్త్వయం స చ పపాత తతో
గురుణా వినా. ౩. రజసా తమసాప్యనాశ్రితో రజసా ఘోలనకాల
ఏవ హి, స కలాధరసత్తమాత్తజస్సకలాశ్వాపి లిపీరవిందత. ౪. సుధి
యోఽస్య విదిద్యుతేఽధికం విధిచచ్ఛోలవిధానసంస్కృతమ్, లలితం

ప్రాకృతశిశువిలక్షణం తస్య చరితం దర్శయితుముపక్రమతే. అథేతి. శివో
నిజమాయయా మనుష్యస్సృక్ విగ్రహే ద్విజస్య శివగురోః ప్రీతిం సంపాదయన్
ప్రథమవర్ణ ఏవ సర్వమక్షరం నిజభాషాం చ సమ్యగ్గ్రహీతవాన్. ద్రుతవిలంబితవృత్తం
'ద్రుతవిలంబితమాహ నభౌ భ రా' వసుయుగవిరతిః. ౧. తతో ద్విలీయవర్ణ ఏవ
సబాలకస్సుబుద్ధితావదక్షరజ్ఞో లిఖతాక్షరముచ్చారయితుం సమర్థోఽభూత్. అథానం
తరం తృతీయవర్ణే స శిశుః కావ్యాని పురాణాని చ శ్రుతవాన్ కిమపి శ్రవణం వినా
స్వయమేవ జ్ఞాతవాన్. ౨. ఆసౌ శిశుర్గురోద్దుఃఖకరో నాభూత్ యతః సకృదేవ
శ్రవణాత్ పరిగ్రహణశీలః సహాధ్యాయజనస్య స్వయం గురుః స చ శ్రవణాదనంతరం
గురుణా వినా పపాత. ౩. రజోగుణేన తమోగుణేన చానాశ్రితో ధూళ్యా ఘోలన
కాల ఏవ హి ప్రసిద్ధం స శిశుః కలాధరేభ్యః శ్రేష్ఠస్య సుతః సర్వా అపి లిపీర్జాత
వాన్. వియోగినీ పృత్త. ౪. ఆస్య సుధియః శ్రీశంకరస్య విధివచ్ఛాదాకర్షణో విధా

కరణం ఘృతాహుతి జ్వలితం తేజ ఇవాఽఽశుశుక్షణేః. ౫. ఉపపాదన నిర్వ్యవేక్షాధీస్సపాతాహృతిపూర్వకాగమాత్, అధికావ్యమరంస్త కర్మశేఽవ్యధికాంస్తర్కనయేఽత్యనర్తత. ౬. హరతస్త్రిదశేజ్యచాతురీం పురతస్తస్య న వక్తుమిశ్వరాః, ప్రభవోఽపి కథాసునైజవాగ్విభవోత్సారితవాదినో బుధాః. ౭. అముకక్రమికోక్తిఘోరణీమురగాధీశకథావధీరిణీమ్, ముముహూర్షిశమయ్య వాదినః ప్రతివాక్యోపహృతో ప్రమాదినః. ౮. కుమతాని చ తేన కాని నోన్మథితాని ప్రథితేన ధీమతా, స్వమతాన్యపి తేన ఖండితాన్యతియత్తైర్పసిసాధితాని కైః?. ౯. అమునా తనయేన భూషితం యమునాతాతసమానవర్చసా, తులయా రహితం నిజం కులం కలయామాస స పుత్రిణాం వరః. ౧౦. శివగురుస్సజరంస్త్రిసమే శిశావమృత కర్తవశః

నేన సంస్కృతం సుందరం కరణం గాత్రం శరీరమ్. ని. 'కరణం సాధకతమక్షేత్రగాత్రేంద్రియేష్వపీ'త్యమరః. విదిష్యతే విశేషేణ శుశుభే ఘృతస్య ఆహుతిభిర్జ్వలితమగ్నేస్తేజ ఇవ. ౫. ఉపపాదనే నిర్వ్యవేక్షాపేక్షారహితా ధీర్యస్య స శ్రీశంకరః భూప్రభృతివ్యాహృతిపూర్వకాన్వేదాత్ పపాత - కించాఽధికావ్యమరంస్త కావ్యేతు శ్రీధాం కృతవాత్ ఆపి చ కర్మశేఽతికఠినేఽపి తర్కనయే యేఽధికాస్తానతిక్రాంతవాత్. ౬. నైజాయాస్సవ్యీయాయా వాచో వైభవోత్సారితా దూరీకృతా వాదినో యైస్తే బుధాః పండితా వాదజల్పవితండాఖ్యాసు కథాసు ప్రభవః సమర్థా ఆపి దేవానాం పూజ్యస్య గురోర్వాచస్సతేశ్చాతురీం హరతస్తస్య శివగురోః కుమారస్య సమ్ముఖే వత్తం ప్రభవో న బభూవురిత్యర్థః. ౭. కించ సర్వాధీశస్య కేషస్య కథాయా ఆవ్యవధీరిణీం తిరస్కరిణీం మనుష్యక్రమేణోచ్ఛారణస్య పరిపాటిం శ్రుత్వా వాదినో ముముహూః మోహం ప్రాపుః యతః ప్రతివచనస్య వ్యాహృతో ప్రమాదవంతః. ౮. కించ ప్రఖ్యాతేన బుద్ధిమతా తేన శ్రీశబ్దరేణ కాని కుమతాని నోన్మథితాన్యపితు సర్వాణ్యేవోన్మథితాని తేన ఖండితాని స్వమతాన్యతిప్రయత్నైర్పసికైస్సాధితాని న కైరపీత్యర్థః. ౯. స పుత్రవతాం మధ్యే శ్రేష్ఠశ్శివగురుః స్వీయం కులం యమునాతాతేన సూర్యేణ సమానం వర్చస్తేజో యస్య తేనామునా పుత్రేణాలంకృతం తులయోపమయా రహితం కలయామాస చకార దదర్శేతి వ. ౧౦. స శివగురుస్సుతేన మోదం ప్రాపితస్సయముపనిసీత ఉపనయం కర్తుమిష్టస్సుసూర్యేన తథా భూతోఽపి జరాం గచ్ఛత్ శిశాత్రిహయనే సతి కర్తాధీనః అమృతమృతః-హి యన్తా

సుతమోదితః, ఉపనిసీషితసూనురపి స్వయం న హి యమోఽస్య కృతాకృతమీక్షతే. ౧౧. ఇహ భవేత్సులభం న సుతేక్షణం న సుతరాం సులభం విభవేక్షణమ్, సుతమవాప కథంచిదయం ద్విజో న ఖలు వీక్షీతుమైష్ట సుతోదయమ్. ౧౨. మృతమవీదహదాత్తసనాభిభిః పితరమస్య శిశోర్జనసీ తతః, సమసునీతవతీ ధవఖండితాం స్వజనతా మృతిశోకహరైః పదైః. ౧౩. కృతవతీ మృతచోదితమక్షమా నిజజన్తైరపి కారితవత్యసా, ఉపనిసీషురభూత్సుతమాత్మనః పరిసమాప్య చ వత్సరదీక్షణమ్. ౧౪. ఉపనయం కీల పంచమవత్సరే ప్రవరయోగయుతే సుముహూర్తకే, ద్విజవధూర్నియతా జనసీ శిశోర్వ్యధిత తుష్టమనాస్సహ బంధుభిః ౧౫. అధిజగే నిగమాంశ్చతురోఽపి స క్రమత ఏవ గురోస్సపడంగకాః, అజని విస్తితమత్ర మహామతో ద్విజసుతే ల్బుతనా జనతామనః ౧౬. సహ నిపాతయుతా వటవ స్సమం పఠితుమైశత న ద్విజసూనునా, అపి గురుర్విశయం

దస్య జంతోః కృతాకృతమిద మనేన కృతమిదమనేనాకృతమితి యమో న సశ్యతి. ద్రుతవిలంబితం వృక్షమ్. ౧౧. ఆస్తిక్ సంసారే సుతస్యేక్షణం సులభం న భవతి సుతవిభవస్యేక్షణస్తు సుతరాం సులభం న భవతి ఇత్యస్తిన్నర్థే శివగురురేవ నిదర్శనం ఇత్యాశయేనాహః—ఇహేతి. అయం ద్విజస్సుతం కథంచిదవాప పరం తు సుతస్య వైభవం ద్రష్టం సమర్థో నైవాభూత్. ౧౨. తదనంతరమస్య శంకరస్య పితరం శిశోర్జనసీ స్వసపిండైరదీదహత్ తతో ధవేన చత్యా ఖండితాం రహితాం సతీం స్వజనతా మృతిశోకహరైః పదైః నాయమత్యంతసంవాసః కన్యచిత్క్రేనచిత్క్రచ్చి దసి స్వేన శరీరేణ న కిముతాన్త్రైః పృథగ్జన్తైరత్యాదిభిః సమాశ్వాసితవతీ. ౧౩. మృతస్య యద్విహితం స్వేన కర్తుం శక్యం తత్స్వయం కృతవతీ యత్రాసమర్థా తత్పృజనైరభ్యసౌ సతీ కారితవతీ కించ సంవత్సరదీక్షాం పరిసమాప్య స్వస్య సుతముపనిసీషురభూత్. ౧౪. ప్రవరయోగయుతే శ్రేష్ఠ. యోగయుక్తే నియతా నియమయుక్తా ఉపనయం వ్యధితకృతవతీ. ౧౫. శిక్షాదిభిః పద్ధిరంగైః సహితా చతురోఽపి వేదాక్రమేణ స గురోస్సకాశాదధిజగే ల్భయనేన అవాప. అత్రాస్తిక్ ద్విజసుతే ల్బుతనా మహామతో సతి విషయే వా జనతాయా హృదయం విస్తితమజాయత అత్రాస్తిక్ లోక ఇతి వా. ౧౬. సహనిపాతః సహాధ్యయనం లేన యుక్తా పటవో ద్విజపుత్రేణ సహ

ప్రతివేదివాక్ క ఇవ పాఠయితం సహసా క్షమః. ౧౭. అత్ర కిం స
యదశిక్షిత సర్వాంశ్చిత్రమాగమగణా ననువృత్తః, ద్విత్తమాస
పఠనాదభవ ద్యస్తత్ర తత్ర గురుణా సమవిద్యః. ౧౮. వేదే బ్రహ్మ
సమస్తదంగనిచయే గార్గ్యోపమస్తత్కథాతాత్పర్యార్థవివేచనే గురు
సమస్తత్కర్తృసంవర్ణనే, ఆసీ జ్ఞేమినిరేవ తద్వచనజప్రొద్బోధకందే
సమో వ్యాసేనైవ స మూర్తిమానివ నవో వాణీవిలాసైర్వృత్తః.
౧౯. అన్విక్షీక్యేక్షీ తంత్రే పరిచితిరతులా కాపిలే కాఽపి లేభే పీతం
పాతంజలాంభగి పరమపి విదితం భాట్టఘట్టార్థతత్త్వమ్, యత్రై
స్సౌఖ్యం తదస్యాంతరభవదమలాద్వైతవిద్యాసుఖే లస్తిక్ కూపే
యో లర్థస్సతీర్థే సుమయసి వితతే హంత నాంతర్భవేత్కిమ్. ౨౦.
స హి జాతు గురోగి కులే వసక్ సవయోభిస్సహ భైక్షులిప్సయా,

పఠితం సమర్థా నాభూవక్ కించ సహసా పాఠయితం కస్యమర్థ ఇతి సంశయం
గురురపి ప్రాప్తవానివ. ౧౭. యో ద్విత్తమాసపఠనాత్ తత్ర తత్ర కాస్త్రే గురుణా
తుల్యవిద్యో దభవశ్చ గురుమనుస్యతో యశ్చర్యానాగమగణాన్ శిక్షితవానత్ర కిం
చిత్రం న కిమపీత్యర్థః. స్వాగతా. ౧౮. వేదే బ్రహ్మసమస్తతుర్గుభతుల్య ఆసీత్
వేదాంగసముదాయే శిక్షాదా గార్గ్యసదృశ ఆసీత్ వేదతదంగకథాతాత్పర్యవివేచనే
వాచస్పతితుల్య ఆసీత్ వేదోక్తకర్తృసంవర్ణనే జ్ఞేమినిరేవ ఆసీత్ వేదవచనజన్యతత్త్వ
జ్ఞానస్య మూలే వ్యాసేనైవ తుల్యః. కించ స మూర్తిమాన్ నవినో వ్యాస ఇవ వాణీ
విలాసైర్వృత్తస్సంయుత ఆసీత్. శార్దూలవిక్రీడితం. ౧౯. అన్విక్షీక్తి తర్కవిద్యా తే
నైక్షీ సమ్యగీక్షితా కాపిలేపి తంత్రే కపిలప్రణీతే సాంఖ్యకాస్త్రే అనుపమా కాఽపి
పరిచితిః పరిచయో లేభే కర్తృణి లిఖ్ తేన లభేత్త్యర్థః. పతంజలిప్రణీతకాస్త్రాత్తకం జలం
తేన పీతం భాట్టస్య భట్టపాదప్రణీతస్య వార్షికస్య ఘట్టానాం ప్రఘట్టకానాం
అర్థస్య తత్త్వం పరమపి తేన విదితం పరమపీత్యస్య పూర్వోవా వా సంబంధః కించ
యత్రై తర్కకాస్త్రాదిభిస్సుఖం తదస్య శ్రీశంకరస్యామలం చ తదద్వైతం చ తస్య
యా విద్యా అమలా చాసావద్వైతవిద్యేతి వా తస్యాస్సుఖేస్తిన్నకరోక్షేంకరభవత్
కూపే యో జలపానాదిరూపోఽర్థః స శోభనజలే విస్తృతే గంగాదౌ లీకే కిమంతర్న
భవేదపి తు భవేదేవ తథా చ స్పృతిః. 'యావనర్థ ఉదపానే సర్వతస్సంప్లుతోదకే,
తావాన్సర్వేషు వేదేషు బ్రహ్మణస్య విజానతః' ఇతి. స్రగ్ధరావృత్తం. ౨౦. ఏవం
భూతస్య భగవాన్ శంకరః గురోః కులే వసన్మదాచిచ్ఛృక్షప్రాప్తిచ్ఛయా

భగవాన్ భవనం ద్విజన్మనో ధనహీనస్య వివేశ కస్యచిత్. ౨౧. తమ
వోచత తత్ర చాదరం వటువర్యం గృహిణి కుటుంబినీ, కృతినో
హి భవాద్యశేషు యే పరివస్యాం ప్రతిపాదయంతి తే. ౨౨. విధినా
ఖలు వంచితా వయం వితరీతుం వటవే న శక్నుమః, అపి ధైర్యమకిం
చనత్వతో ధిగిదం జన్త నిర్ధకం గతమ్. ౨౩. ఇతి దీనముదీరయం
త్యసా ప్రదదావామలకం వ్రతీందవే, కరుణం వచనం నిశమ్య సో
ఽప్యభవత్ జ్ఞాననిధిర్దయార్ద్రాక్షిః. ౨౪. స మునిర్దురజిత్కుటుంబినిం
పదచిత్రైర్నవనీతతోమలైః, మధురైరుపతస్థివాంస్తవై ద్విజదారిద్ర్య
దశానివృత్తయే. ౨౫. అథ కైటభజిత్కుటుంబినీ తటిదుద్దామనిజాంగ
కాంతిభిః, సకలాశ్చ దిశః ప్రకాశయంత్యచిరాదావిరభూత్తద
గ్రతః. ౨౬ అభివంద్య సురేంద్రవందితం పదయుగ్మం పురతః కృతాం
జలిమ్, లలితస్తుతిభిః ప్రహర్షితా తమువాచ స్థితపూర్వకం వచః ౨౭.
విదితం తవ వత్స హృద్గతం కృతమేభిర్న పురాభవే శుభమ్, అధునా
మదపాంగపాత్రతాం కథమేతే మహితామనాప్నుయః. ౨౮. ఇతి తద్వ

వయన్వైస్సహ ధనహీనస్య కస్యచిద్విప్రస్య గృహం ప్రవిష్టవాన్ - వియోగినీవృత్తం.
౨౧.. యే భవాద్యశేష పరివస్యాం పరిచర్యాం ప్రతిపాదయంతి తే కృతినః కృతార్థాః
యే పుణ్యవంతః తే భవాద్యశేష పరివస్యాం ప్రతిపాదయంతీతి వా. ౨౨. వయం తు
దైవేన వంచితా యతో ఽకించనత్వాత్ ధైర్యమపి వటవే దాతుం న శక్నుమః. ౨౩.
ఇత్యేవం దీనం కథయంత్యసా గృహస్థస్య కుటుంబినీ వ్రతచన్ద్రాయ శ్రీశంకరాయా
మలకం ప్రకర్షేణ భక్తిపూర్వకం దదౌ తదీయం కరుణం వచనం శ్రుత్వా జ్ఞాననిధిః
సోఽపి దయార్ద్రాబుద్ధిరభవత్. ౨౪. స మునిశ్శీశంకరః పదచిత్రైర్నవనీతతోమలై
ర్నధురైః స్తవైర్దురాఖ్యాసురవిదారకస్య విష్ణోః కుటుంబినిం లక్ష్మీం ద్విజదారిద్ర్యదశాని
వృత్తయే ఉపాసితవాన్. ౨౫. అథానన్తరం కైటభాఖ్యాసురజితో విష్ణోః కుటుంబినీ
విద్యుద్వదుద్దామభిః స్వతంత్రాభిస్సాంవానాం కాంతిభిర్వా సకలా ఆపి దిశః ప్రకాశ
యంతీ సద్యశ్శీశంకరాగ్రే ప్రాదురభూత్. ౨౬. దేవేంద్ర!వందితం పదద్వంద్వం అభి
వంద్య కృతాంజలిం పురతః స్థితం శ్రీశంకరం లలితస్తుతిభిః ప్రహర్షం ప్రాప్తా స్థిత
పూర్వకం వచనమువాచ. ౨౭. పురాభవే పూర్వజన్మని మదపాంగస్య మదియకృపా
కటాక్షస్య పాత్రతా లక్షణాం పూజ్యతాం. ౨౮. ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా స ఉవాచ

చనం స శుశ్రువాన్ నిజగాదాంబ మయీదమర్పితమ్, ఫలమద్యదదస్య
తత్ఫలం దయనీయో యది తే ౭హమిందిరే. ౨౯. అమునా వచనేన
తోషితా కమలా తద్భవనం సమంతతః, కనకామలకైరపూరయజ్జన
తాయా హృదయం చ విస్తయైః. ౩౦. అథ చక్రభృతో వధూమయే
సుకృతే ౭ంతర్ధిముపాగతే సతి, ప్రశశంసురతీవ శంకరం మహిమానం
తమవేక్ష్య విస్తీతాః. ౩౧. దివి కల్పతరుర్యథా తథా భువి కల్యాణ
గుణో హి శంకరః, సురభూసురయోరపి ప్రియస్సమభూదిష్టవిశిష్ట
వస్తుదః. ౩౨. అమరస్పృహణీయసంపదం ద్విజవర్యస్య నివేశమాత్మవాన్,
స విధాయ యథాపురం గురోస్సవిధే శాస్త్రవరాణ్యశిక్షత. ౩౩. వరమేన
మవాప్య భేడిరేవరభాగం సకలాగికలా అపి, సమవాప్య నిబోచితం ఽతిం
కమనీయా ఇవ వామలోచనాః. ౩౪. సరహస్యసమగ్రశిక్షితాఖిల
విద్యస్య యశస్వినో వపుః, ఉపమానకథాప్రసంగమప్యసహిష్టు శ్రియ
మన్వపద్యత. ౩౫. జయతి స్త సరోరుహప్రభామదకుంఠీకరణక్రియాచ

హే ఆంబ యద్యప్యేవం తథా ౭వ్యద్యేదమామలకాఖ్యం ఫలం మయ్యర్పితం తస్య
ఫలం దదస్య హే ఇందిరే యద్యహం తవానుకంప్యః. ౨౯. అమునా తథాభూతేన
శ్రీశంకరేణ వా తోషితా లక్ష్మీః సువర్ణామలకైః సమంతాత్ ద్విజగృహమపూరయత్
జనసముదాయస్య హృదయంచ విస్తయైరపూరయత్. ౩౦. అథ చక్రభృతః చక్ర
ధరస్య విష్ణోర్వధూమయే పుణ్యే అంతర్ధానం గతే సతి తథాభూతం మహిమానమవేక్ష్య
విస్తయం ప్రాప్తాః జనా శ్రీశంకరమత్యంతం ప్రశశంసుః. ౩౧. స్వగ్రే కల్పవృక్షో
యథాతథా భూమా కల్యాణగుణః శంకరః ఇష్టాని యాని శ్రేష్ఠాని వస్తుని తాని దదా
తీతి తథాభూతః సమభూత్ కించ సతు దేవప్రియో ౭యం తు దేవస్య విప్రస్య చ
ప్రియః. ౩౨. ఏవమప్రాకృతం తచ్చరితమవర్ణ్యోపసంహరతి అమరైర్దేవైః ప్రార్థనీయా
సంపద్యస్తి న్నేతాదృశం ద్విజశ్రేష్ఠస్య గృహం విధాయ స ఆత్మవాన్ యథాపూర్వం
గురోః సవిధే సమీపే శాస్త్రవరాణ్యశిక్షత. ౩౩. వామలోచనాః కపటదృష్టయః
స్త్రియః కమనీయాః సుందర్యః స్వోచితం పఠిం ప్రాప్య యథా వరం భాగం భాగ్యం
ప్రాప్నువంతి తథా సర్వాః కలా అపి ఏవం శ్రీశంకరం వరం ప్రాప్య భాగ్యం ప్రాపురి
త్యర్థః. ౩౪. సరహస్యం సమగ్రం యథా స్వాత్మథా శిక్షితా అఖిలా విద్యా యేన తథా
భూతస్య యశస్వినః శ్రీశంకరస్య వపుశ్శరీరం ఉపమానకథాయాః ప్రసంగమప్యసహిష్టు
అపూర్వాం శోభాం ప్రాప్తవత్. ౩౫. అథ శ్రీశంకరస్య పాదాద్యవయవం వర్ణయన్య

ణమ్, ద్విజరాజకరోపలాలితం పదయుగ్మం పరగర్వహరిణః. 31. జలమిందుమణిం స్రవేద్యది యదిపద్మం దృషదస్తతస్సరః, యది తత్ర భవేత్తుశేశయం తదముష్యాంఘ్రితులామవాఘ్నయాత్. 32. పాదౌ పద్మసమా పదంతి కతిచిచ్ఛ్రిశంకరస్యానఘా వక్త్రం చ ద్విజరాజమండలనిభం నైతద్ద్యయం సాప్రతమ్, ప్రేష్యగి పద్మపదగి కిల త్రిజగతి ఖ్యాతః పదం దత్తవానంభోజే ద్విజరాజమండలశతైః ప్రేష్యైరుపాస్యం ముఖమ్. 3౩. ముహుస్సంతో నైజం హృదయకమలం నిర్మలతరం విధాతుం యోగీంద్రాః పదకమలమస్మిన్ని దధతి, దురాపాం శక్రాద్యైర్వమతి పదనం యన్న వసుధాం తతో మన్యే పద్మాత్పదమధికమిందోశ్చ పదనమ్. ౯3.

న్నాదౌ తదీయపదయుగ్మం వర్ణయతి-జయతి స్తేత్యాదినా సరోరుహస్య కమలస్య యః ప్రభామదస్తస్య యా కుణ్డికరణక్రియా తయా విత్తం ప్రతీతం 'తేన విత్తశ్చుం చుక్చుణపా'వతి, సూత్రేణ చణఘ్రిత్యయః యతో ద్విజరాజస్య చంద్రస్య కరైః కిరణైః ద్విజరాజానాం విప్రాణాం హస్తైశ్చోపలాలితం పరేషాం వాదినాం గర్వం హర్తుం శీలమస్యాస్తీతి తథా తస్య చరణయుగ్మం జయతి స్త. 31. యది జలం ఇన్దుమణిం చంద్రకాంతం మణిం స్రవేద్యది చ దృషదః కమలం భవేత్ యది చ తస్మాత్కమలాత్పరస్తటాకో భవేద్యది చ తస్మిన్ సరసి కుశేశయం భవేత్ తదా తత్కమలం అముష్య పాదసాదృశ్యం ప్రాఘ్నయాత్. 'సంభావనం యదీతథం స్వాదిత్యాహోన్యస్య సిద్ధయే'. 32. కేచిచ్ఛ్రిశంకరస్యానఘా పాదౌ పద్మసమా పదంతి ముఖం చ చంద్రమండలసమం పదంతి నైతద్ద్యయం న్యాయ్యం యతః ప్రేష్యైరుపాసో జగతి ఖ్యాతః పద్మపాదః పద్మే పదం దత్తవాన్ తథా ముఖం బ్రహ్మణలక్షణ చంద్రమండలశతైః ప్రేష్యైరుపాస్యం అత్ర నైతదిత్యాదినోపమిత్యనిష్పత్తేరుద్ధాటనాత్ప్రతీపాలం కారః. 'వర్ణ్యేనాన్యస్యోపమాయా అనిష్పత్తివచశ్చ త'దిత్యుక్తే. శార్దూ. 3౩. శ్రీశంకరపాదపదనయోః పద్మేందుభ్యాముత్కృష్టతాం ప్రకారాంతరేణ దర్శయతి. ముహురితి. సంతో యోగీంద్రాః స్వీయం హృదయకమలం నిర్మలతరం విధాతుం తస్మిన్ హృదయకమలే శ్రీశంకరస్య పదకమలం నిదధతి స్థాపయంతి యద్యస్తాచ్చేంద్రాద్యైర్దురాపాం దుష్ప్రిపాం బ్రహ్మలక్షణాం నవ్యాం సుధాం ముఖముద్గిరతి ఉద్వమతి యత్ యస్యేతి వా తతస్తస్మాత్పద్మాత్పదం చంద్రాచ్చ ముఖముత్కృష్టం మన్యే

౩౯. తత్త్వజ్ఞానఫలేగ్రహీర్షునతరవ్యామోహముష్టింధయో నిశ్చేష
వ్యసనోదరంభరి రఘుప్రాగ్భారకూలంకషః, లుంటాకో మదమత్సరాది
వితలేస్తాపత్రయాదుంతుదః పాదస్యాదమితంఽచగి కరుణయా భద్రం
కరశ్శాంకరః. ౪౦. పదాఘాతస్ఫోటవ్రణకిణితకార్తాంతికభుజం ప్ర
ఘాణవ్యాఘాతప్రణతవిమతద్రోహబిరుదమ్, పరంబ్రహ్మైవాసౌ భవతి
తత ఏవాస్య సుపదం గతాప స్థారార్థిక్ జగతి మహతో ఽద్యాపి
తనుతే. ౪౧ ప్రాప్తస్యాభ్యుదయం నవం కలయతస్సారస్వతోజ్జ్వలమ్

శిఖ. ౩౯. తత్త్వజ్ఞానలక్షణం ఫలం గృహ్యతీతి తత్త్వజ్ఞానఫలేగ్రహీ, 'ఫలేగ్రహీరాత్తం
భరిశ్చే'త్సువపదస్యైదంతత్వం గ్రహేన్నుత్యయశ్చ నిపాత్యతే పునశ్చ ఘనతరో
యో వ్యామోహో ఽకర్తృత్వా స్ఫురణరూపస్తం ముష్ట్యా నిష్పీడ్య భయతి పిబతీతి తథా
పునశ్చ నిశ్చేషైర్వ్యసనైర్నృక్తానాం సమస్తదుఃఖైరుదరం విభర్తితి తథా సర్వవ్యసన
భక్షకః పునశ్చ తేహమఘస్య పాపస్య యః ప్రాగ్భారోఽతిశయస్తస్య కూలం
తటంకషతి నాశయతీతి తథాభూతే.నదీవల్ మూలొన్ములకః పునశ్చ మదమత్సరదంభాది
పక్షేగ్రద్ధంటాకః ఆపహరకః తాపానామాధ్యాత్మికాధిభౌతికానాం త్రయం తస్యా
రుంతుదో మర్తస్పృక్ పిచాశకః తథా మితంపవతీతి మితంపచః కదర్యః. ని. 'కదర్యే
కృపణక్షుద్రకింపచానమితంపచా' ఇత్యమర్యః. తద్విలక్షణోఽమితంపచోఽత్యుదారః
ఏవంవిధశ్శాంకరః పాదః కల్పాణకరః స్వాత్. శా. ౪౦. యమకింకరేభ్యో మార్గం
దేయస్య రక్షణసమయే పదాఘాతేన వామచరణప్రహారేణ యః స్ఫోటస్తస్యవ్రణేన
కిణితో చిహ్నితో కార్తాంతికౌ కృతాంతస్య యమస్య సంబంధినౌ భుజౌ యేన
తత్ప్రమాణో ద్వారబాహ్యప్రతిష్ఠః. 'అగారైకదేశే ప్రఘణః ప్రాఘాణ'శ్చేతి
ప్రఘాణశబ్దనిపాతనాల్ పుష్పత్తిస్తు ప్రవిశద్భిః జనైః పాదైః ప్రకర్షేణ హస్యత
ఇతి బోధ్యతే. తేన యో వ్యాఘాతః పాదప్రహారః తేన ప్రణతస్య దీర్ఘనమస్కార
వత్ప్రకర్షేణ నతస్య నమోభూతస్య యే బాహ్యభ్యంతరా ఐమతాశ్శత్రవస్తేషాం
ద్రోహ ఇతి విరుదః ప్రఖ్యాతికరం నామధేయం యస్య. విరుదశబ్దో దేశీయశబ్ద
తత్త్వరం బ్రహ్మైవాసౌ శ్రీశంకరో భవతి తతస్తస్మాదేవాస్య సుపదం శోభనం చరణం
జగత్యద్యాపి మహతోఽక్షుద్రస్వభావాత్ గతా అజ్ఞాన లక్షణావ స్థారాఖ్యా
స్తరసంబంధినీ యా ఆర్తిః యేభ్యస్తథాభూతాన్ తనుతే కరుతే. శి. ౪౧. నవ్య
మభ్యుదయం ప్రాప్తస్య సారస్వతం సాముద్రముజ్జృంభణ ముల్లాసం కుర్వతస్సీవయ

ణం స్వాలోకేన విధూతవిశ్వతిమిరస్యాసన్నతారస్య చ, తాపం న స్త్వరితం ఊహంతి ఘనతాపన్నం ప్రసన్నా మునేరాహ్లాదం చ కలాధరస్య మధురాః కుర్వంతి పాదక్రమాః. ౪౨. నత్ద్వితీ ముక్తిం నత ముతపదం వేతి భగవత్పదస్య ప్రాగల్భ్యాజ్జగతి వివదంతే శ్రుతివిదః, వయం తు బ్రూమ స్తద్భజనరత పాదాంబుజ రజః పరీరంభారంభ స్సపది హృది నిర్వాణశరణమ్. ౪౩. ధవళాంశుకపల్లవావృతం విలలా సోరుయుగం వివశ్చితః, అమృతార్ణవఫేనమంజరీ ఛురితైరావతహస్త శస్త్రీభృత్. ౪౪. యది హాటకవల్లరీత్రయీ ఘటితా స్ఫాటికకూట భృత్తటి, స్ఫుటమస్య తయా కటితటి తులితా న్యాత్కలితత్రిమే ఖలా. ౪౫. ఆదాయ పుస్తకవపుశ్శృతిసారమేకహస్తేన వాదికృతతద్గ

ప్రకాశేన విధూతం విశ్వస్య తిమిరం యేన తస్యాసన్నాః సన్నిధిం ప్రాప్తాస్తారా యస్య తస్య కలాధరస్య షోడశకశస్య చంద్రస్య పాదక్రమాః కిరణప్రచారాః ప్రసన్నాః స్వచ్ఛా యథా ఘనతాం ప్రాప్తం తాపం శీఘ్రం ఊహంతి నాశయంతి ఆహ్లాదం చ కుర్వంతి తథా నవమభ్యుదయం ప్రాప్తస్య సరస్వతీప్రతిపాద్యం సారస్వతం బ్రహ్మతత్త్వం తస్య ఉద్దీపనం కుర్వతః స్వస్య ప్రత్యేకచైతన్యస్వాలోకేన ప్రకాశేన విధూతం విశ్వస్యాజ్ఞానలక్షణం తిమిరం యేన తస్య సదైవోంకారజపాద్యభ్యాసశీలస్య సమస్తకలాధరస్య మునేశ్వీశంకరస్య ప్రసన్నాశ్చిరణన్యాసా నోఽస్తాకం ఘనీభూతం సంస్కరిలక్షణం తాపం నాశయంతి ఆహ్లాదం బ్రహ్మనందలక్షణం చ ప్రకటయంతీ త్యర్థః. శార్దూ. ౪.౨. కి న్నత్తిర్నమస్కారో ముక్తిం దదాతి అభివా నమస్కృతం భగవత్పాదస్య పదమితి శ్రుతివిదః ప్రాగల్భ్యాజ్జగతి వివాదం కుర్వంతి తత్రవయం తేషాంబ్రూమస్తస్య శ్రీశంకరచరణస్య భజనే సేవాయాం యో రతస్తస్య పాదకమలస్య రజసః హృదయఅలిక్షనస్యారంభః తత్క్షణమేవ మోక్షాశ్రయభూతో ముక్తిప్రద ఇత్యర్థః. శి. ౪౩. అథ తదీయమూరుయుగం వర్ణయతి శ్వేతపస్త్రలక్షణేన పల్లవేనా వృతం వివశ్చిత ఊరుద్యయం విలలాస శుశుభే. తద్విశిష్టి - అమృతార్ణవస్య క్షీర సముద్రస్య ఫేనమంజర్యా చ్ఛుశితస్య వ్యాప్తస్య విరావతస్య హస్తస్య శుండాయాశ్చ స్తిం ప్రాశస్తిం విభర్తీతి తథా - వియో. ౪౪. సువర్ణపల్లీత్రయాయుక్తా స్ఫటికమ యస్య పర్వతస్య తటి యది భవేత్తదా తయా తాదృశయా కలితా సంపాదితా త్రిమేఖలా యస్యాం సా ఆస్య శ్రీశంకరస్య కటితటి తులితా న్యాత్. ౪౫. అథ తదీయకరా పర్ణయతి ఆదాయేతి ద్వాభ్యాం - పుస్తకమేవ పుష్క శరీరం యస్య తచ్ఛృ

కంటకానామ్, ఉద్ధారమారచయతీవ విబోధము ద్రాముద్భిభ్రతో
జకరేణ పరేణ యోగీ. ౪౬. సుధీరాజః కల్పద్రుమకిసలయాభౌ కర
రా కరోత్యేతా చేతస్యమలకమలం యత్సహచరమ్, రుచేశ్చీరా
తావహాని కిము రాత్రావితి భియా నిశాదేరాస్తాతర్నిజదళకవాటం
టయతి. ౪౭. రుచిరా తదురస్థస్థలీ బభావరరస్థాలవిశాలమాంస
ః, ధరణీభ్రమణోదితశ్రమాత్పృథుశయ్యేవ జయశ్రియా శ్రితా.
౪౮. పరిఘప్రథిమాపహరిణౌ శుశుభాతే శుభలక్షణౌ భుజౌ, బహి
తరశత్రునిగ్రహే విజయస్తంభయుగీధురంధరా. ౪౯. ఉపవీతమము
న్య దిద్యుతే బిసతంతుక్రియమాణసౌహృదమ్, శరదిందుమయూఖ
ండిమాతిశయోల్లంఘనజాంఘికప్రభమ్ ౫౦. సమరాజత కంఠకం

నాం సారం ఏకహస్తేన వామకరేణ యోగీ ఆదాయ భానముద్రాం తర్జన్యంగుష్ఠసం
హాజనరూపాముద్భిభ్రతా ౨వరేణ దక్షిణేన నిజహస్తేన వాచికృతానాం తస్మిన్
ప్రతిసారే స్థితానాం కంటకానాం ఉద్ధారమారచయతీవేత్సుత్యేత్ - వసంతతిలకం
త్తం. ౪౬. సుధీనాం మధ్యే రాజత ఇతి సుధీరాటస్య శ్రీశంకరస్యైతౌ కరవరా
బుద్రుమపల్లవతుల్యావీతి యదా యత్సహచరం యత్తుల్యమమలకమలం చేకసి
రోతి తదా రుచేః కాంతేశ్చీరావేతౌ తత్రాపి దినే కింవా రాత్రావితి భయేన రాత్రౌ
రోరాజామవకాశ ఇతి కృత్వా నిశాదేస్సూర్యాస్తమారభ్య సూర్యోదయపర్యంతం
దళాత్తకం కవాటం ఘటయతి యోజయతి. ౪౭. అథ తస్మాిరస్థస్థలం వర్ణయతి
రరస్థాలవత్కవాటఫలకపద్వికాలా చాసౌ మాంసలా మాంసవ్యాప్తా చాతిమనోహరా
స్థోరఃస్థలీ బభౌ శుభభే ధరణ్యాం భూమా భ్రణేనోదితా చ్ఛ్రీమాత్ జయలక్ష్మ్యా
శ్రితా శయ్యేవేత్సర్థః. ౪౮. అథ తదీయభుజౌ వర్ణయతి బహిరంతరశత్రునిగ్రహే
పరిఘప్రథిమాపహరిణీౌ పరిఘాదధికతరప్రఖ్యాతిమన్తౌ విజయస్తంభయుగళస్య
రంధరత ఇతి తౌ తత్తుల్యా శుభలక్షణయుక్తౌ శ్రీశంకరస్య తథా భుజౌ శుశు
భే. ౪౯. అథ తదీయం యజ్ఞోపవీతం వర్ణయతి - బిసతంతుభిర్భూతశంతుభిః
యమాణం సౌహృదం యేన తత్ శరచ్చంద్రస్య కిరణానాం పాండిముశ్యేత్వత
యాః అతిశయస్థోల్లంఘనే జాంఘికాంతిపేగవతీ ప్రభా యస్య. ని. 'జం
గా' ౨లిజవస్తుల్యా జంఘాకరికజాంఘికా' విత్యమరః తదమువ్య శ్రీరంగురస్య
జ్ఞోపవీతం దిద్యుతే రేజే. ౫౦. అథ తస్య కంఠం వర్ణయతి భగవత్పదమునే

బురాడ్భగవత్పాదము నేర్యదుద్భవః, నిసదగి ప్రతిపక్షనిగ్రహే జయ శంఖధ్వనితామవిదత. ౧౧ అరుణాధరసంగతాధికం శుశుభే తస్య హి దంతచంద్రికా, నవవిద్రుమవల్లరీ గతా తుహినాంశోరివ శారదీ చ్చవిః ౧౨ సుకపాలతలే యశస్వినశ్శుశుభాతే సితభానువర్చసః, వదనాశ్రితభారతీకృతే విధిసంకల్పితదర్పణావివ. ౧౩. సమాసీత్రస్యా స్యం సుకృతజలధేస్సర్వజగతాం పయగిపారావారాదజని రజనీశో బహుమతాత్, సుధాధారోద్ధారస్సుసదృగనయోగి కింతు శశభృ త్సతాం లేజగి పుంజం హరతి వదనం తస్య దిశతి. ౧౪. పురా క్షీరాం భోధేరహహ తనయా యద్విషయతాజుషో దీనస్యాగ్రే ఘనకనక

కంతాత్తకశంఖరాజ స్సమరాజత. తం విశిష్యై య ఉద్భవః కారణమస్మేతి యదు ద్భవో యత్కారణకః యస్తాదుద్భవ ఉత్పత్తిర్యస్మేతి తథా యదుత్పన్న ఇతి వా నిసదో ఘోషః ప్రతిపక్షాణాం వాదియాపాణాం శత్రుణాం వాదియాపాణాం నిగ్రహే జయశంఖస్య ధ్వనితాం ప్రాప్తవాత్. ౧౧. అథ తస్య దంతపంక్తిం వర్ణయతి- హి ప్రసిద్ధమరుణాధరసంగతా తస్య దంతచంద్రికా ౭ధికం శుశుభే. తత్ర దృష్టాంతః నవవిద్రుమో నవీనో రత్నవృక్షః. ని. 'విద్రుమో రత్నవృక్షే ౭పి ప్రవాళే ౭పి పుమా నయ'మితి మేదినీ. తద్వల్లీగతా హిమకిరణస్య శరత్కాలికాచ్ఛవిః కాంతిర్యథా శోభతే తద్వదిత్యర్థః. ౧౨. అథ తదీయకపాలతలే వర్ణయతి సితభానోశ్శుభ్రాంశోశ్చంద్రస్య వర్చస్తేజో యస్య తస్య యశస్వినశ్శోభనే కపాలతలే శుశుభాతే తథాభూతస్య వదనం ముఖమాశ్రితా యా సరస్వతీ తస్యాః కృతే తద్దర్శం బ్రహ్మణా సంకల్పితో సంకల్పేనోత్పాదితో దర్పణావివ. ౧౩. అథ తస్య ముఖం వర్ణయతి- సర్వజగతాం పుణ్యమేవ సముద్రస్తస్మాద్భహులేనాభిమతాత్ ౭హూనామభిమతాద్వా తస్య శ్రీశంకరస్య ముఖం సమాసీత్ పయఃపారావారాత్ క్షీరసముద్రాద్భహుమ తాద్ర జనీశశ్చంద్రో ౭జాయత అనయోరాస్య చంద్రయోస్సుధాధారాయా ఉద్ధార ఉద్భవనం సుసదృక్ సుసదృశః పరం త్వయం విశేషః శశభృచ్ఛంద్ర స్సతాం నక్షత్రాణాం లేజగి పుంజం హరతి తస్య ముఖం సతాం సజ్జనానాం తద్దదాతి ఉపమేయాధిక్యాభిధానాద్వ్యతిరేకః. 'వృతిరేకో విశేషశ్చేదుపమానోపమేయ యోరిత్యుక్తేః—శి. ౧౪. అథ తదీయం నేత్రద్వంద్వం వర్ణయతి - పురా అహహే త్యాశ్చర్యే యస్య మునీశనేత్రస్య విషయతాం గోచరతాం జుషతే సేవత ఇతి తథా తస్య దీనస్య బ్రహ్మణకళ త్రస్యాగ్రే క్షీరసముద్రకన్యా లక్ష్మీర్లునీభూతస్యామలకాకారస్య

ధారాస్సమకిరత్, ఇదం నేత్రం పాత్రం కమలనిలయా ప్రీతివితతేః
మునీశస్య స్త్రీతుం కృతసుకృత ఏవ ప్రభవతి. ౫౫. దుర్వారప్రతిపక్ష
దూషణసమున్నేషక్షితౌ కల్పనే సేతోరవ్యసఘస్య తాపసకులైశాం
కస్య లంకారయః, ఆపన్నా సతికాయ విభ్రమముష స్సంసారిశాఖా
మృగాన్ పుష్టంత్యచ్ఛపయోఽభి వీచివదలంకారాః కటాక్షాంకురాః.
౫౬. నిశ్శంకక్షతిరూక్షకంటకకులం మీనాంకదావానలజ్వాలాసంకుల
మాత్రిప్రంకిలతరం వ్యధ్వంధృతిధ్వంసినమ్, సంసారాకృతిమామయచ్ఛల

సువర్ణస్య ధారాస్సమకిరత్ తదిదం కమలాలయా లక్ష్మీస్తస్యాః ప్రీతిసంతతేః పాత్రం
మునీశస్య నేత్రం స్త్రీతుం కృతపుణ్య ఏవ సమర్థో భవతి. ౫౫. అథ మునీశ
కటాక్షాన్వర్ణయతి - యథా దుర్వారః ప్రతిపక్షశ్చత్రుర్యో దూషణాభ్యో రాక్షస
స్తప్తమున్నేషస్య సముల్లాసస్య క్షితౌ క్షయే. ని. 'క్షితిర్నివాసే మేదిన్యాం కాలభేదే
క్షయే స్త్రియా' మితి మేదిని. తన్నివాసో యస్మిన్ముదే తత్ర సేతోః కల్పనే
చాసఘస్య దుఃఖరహితస్య తాపసగణశకాంకస్య తదాహ్లాదకస్య శ్రీరామచంద్రస్య
లంకాయా రాక్షసపుర్యా ఆరయః అచ్చక్షీరాధితరంగవదలంకారాః అతికాయా
దిరాక్షసజనితసాధ్వసముషః కటాక్షాంకురాః ఆపన్నాన్మృతస్రాయాన్ శాఖా
మృగాన్వానరాన్సుష్టుంతి ఉజ్జీవయంతి తథా దుర్వారాణాం ప్రతిపక్షాణాం యాని
దూషణాని దుర్వారాణి చ తాని ప్రతిపక్షదూషణాని వా లేషాం సమున్నేషస్య
క్షితౌ క్షయే తన్నివాసో యత్ర యస్మిన్ స్థానే వాదిదూషణాని ప్రసరంతి తత్రేతి
యావత్. సేతోర్జలవిధారక సేతువత్తద్విధారక సేతోః సమాధానలక్షణస్య కల్పనే ఽవ్యస
ఘస్య తాపసకులచంద్రస్య లంకానాం శాకినీనాం కులటానాం వా ఆరయః. ని.
'లంకా రక్షగపురి శాఖా శాకినీ కులటాసు చే'తి మేదిని. తథాభూతాః అతికాయే
ఘృలాదిదేహే య ఆత్మాభిమానలక్షణో విభ్రమో భ్రాన్తిస్తం ముష్టనీకృతికాయస్య
యో విభ్రమ ఇతి వా అతికాయో మహంశ్చాసౌ విభ్రమ ఇతి వా తథా భూతా
అచ్చవయోద్ధివీచివదలంకారాః కటాక్షాంకురాః ఆపన్నాన్ జరామరణాదిలక్షణా
వత్ప్రివృత్తాన్ శరణాగతానితి వా సంసారిలక్షణాన్ శాఖామృగాన్సుష్టున్తి సంసా
రాభ్యుద్యుభిసృత్తిపూర్వకానందప్రాప్తిలక్షణం పుష్టిం సంపాదయంతీత్యర్థః. శార్దూ.
౫౬. సపసుధావృష్టివదాచరంత్యః శ్రీశంకరస్య దృష్టయః ఆశ్రితాస్సత్యస్సంసారా
కారం శ్రమం ముష్టుంతి తం విశిష్య, నిశ్శంకా ఆకస్మికాః క్షతయ ఏవ రూక్షకంటకా
స్తేషాం కులాని యస్మిన్ పునశ్చ కామలక్షణదావాన్విభావయూ వ్యాకృం ఆర్తిలక్షణ

చలద్దుర్వారదుర్వారణం ముష్టంతి శ్రమమాశ్రితా నవసుధావృష్టా
 యితా దృష్టయః. ౧౭. త్రిపుండ్రం తస్యాహు స్సితభసితశోభి త్రిపథ
 గాం కృపాపారావారం కతిచన మునిం తం శ్రితవతీమ్, వయం త్యేత
 ద్బ్రూమో జగతి కిల తిప్రస్సురుచిరాస్త్రయీమాళివ్యాకృత్యు
 పకృతిభవాః కీర్తయ ఇతి. ౧౮. అసౌ శంభో ద్గీలావపు రితి భృశం
 సుందర ఇతి ద్వయం సంప్రత్యేతజ్జనమనసి సిద్ధం చ సుగమమ్, యదం
 తః పశ్యంతఃకరణ మదనీయం నిరుపమం తృణీకుర్వంత్యేతే సుషమ
 మపి కామం సుమతయః ౧౯. అజ్ఞానాంతర్గతహనపతితానాత్మవిద్యోప
 దేశై స్త్రాతుం లోకాన్ భవదవశిఖాతాపపాపచ్యూమాన్, ముక్త్యా
 మానం వటవిటపినో మూలతో నిష్పతంతి శంభో ర్హూర్తి శ్చరతి

కర్తమేనాతిశయేన వ్యాప్తం విరుద్ధో వికటోవాఽధర్మలక్షణోఽధ్యామార్గో యస్మిన్
 భృతిభవంసినం చైర్వనాశకం ఆమయా రోగా స్తచ్ఛలన చలంతో దుర్వారా వారణా
 గణా యస్మిన్ తథాభూతం సంసారాకృతిం శ్రమమిత్యర్థః. ౧౭. అథ త్రిపుండ్రం
 ద్విధోఽప్రేక్షతే, తస్య శ్రీశంకరస్య సితభసితశోభి క్షేతభస్మనా శోభాయమానం
 త్రిపుండ్రం త్రిరేఖాత్మకం విభూతితిలకం కృపాసింధుం తం మునిమాశ్రితవతీం
 త్రిమార్గగాం గంగాం కేచన కవివర్యా ఆహు ర్వయం తు ఋగ్యజుస్సా
 మాఖ్యా వేదత్రయీశిరసాం ఉపనిషదాం వ్యాకృతయో వ్యాఖ్యానాని తాన్యే
 వోపకృతయ ఉపకారా స్తతో భవా జాతా స్సురుచిరా అతిసుందరాస్త్రీః
 కీర్తయ ఇతి బ్రూమ ఇత్యర్థః. ౧౮. ఏవం ప్రత్యేక మంగా న్యుపవర్జ్య తద్వపు
 ర్వర్జన ముపక్రమతే అసౌ శ్రీశంకరః శంభోః కామవిజయినో లీలావిగ్రహ ఇతి
 భృశ మతిశయేన సుందరఇతి చైతద్వయమిదానీం జనానాం మనసి సుగమం యథా
 స్యా త్తథా సిద్ధం యద్యస్తా దదనీయమముష్య నిరుపమం కరణం పపు రంతఃకరణే
 పశ్యంతో జనాః సుషమం సుందర మపి కామం మన్తధం తృణీకుర్వంతి కామవిజయశం
 భవపతారభూత శంకరశరీరస్యాతిసుందరస్యాంతస్పన్దర్శనేన తృణవ దతిక్షుద్రం కుర్వం
 తీత్యర్థః. ౧౯. కించ అజ్ఞానాంతర్గతహనే అజ్ఞానలక్షణకాననమఙ్గేపతితాన్ భవ స్సం
 సార ఏవ దవోదావాగ్ని స్తస్య శిఖానాం పుత్రస్త్రీధనాదివియోగరూపాణాం తాషేన
 పాపచ్యూమాన్ భృశం దండహ్యమానానాత్మవిద్యోపదేశై స్త్రాతుం మానం త్యక్త్యా
 వటవృక్షస్య మూలా నిష్పతంతి అవతరంతి శంకరాచార్యరూపా శంభో ర్హూర్తి ర్భు

భువనే శంకరాచార్యరూపా. ౬౦. ఉచ్చండాహితవాపదూకకుహనా
పాండిత్యవైతండికం జాతే దేశికశేఖరే పదజుషాం సంతాపచింతా
పహే, కాతర్యం హృది భూయసాఽకృతపదం వైభాషికాదేగ కథాచా
తుర్యం కలుషాత్తనో లయమగాద్వైశేషికాదే రపి. ౬౧. అమునా
క్రతవగ ప్రసాధితాః క్రతువిభ్రంశకర స్స శంకరః, ఇయమేవ భిదా
ఽనయో ర్జితస్తరయో స్సర్వవిదో ర్భృథేడ్యయోః ౬౨. కలయా
ఽపి తులానుకారిణం కలయామో న వయం జగత్త్రయే, విదుషాం
స్వసమో యది స్వయం భవితా నేతి వదంతి తత్రకే. ౬౩. ద్యువ
నాంత ఇవామరద్రుమా అమరద్రుష్వివ పుష్పసంచయాః, భ్రమరా

వనే విచరతీతి యోజనా-మందాక్రాంతా. ౬౦. కించ దేశికశేఖరే శ్రీశంకరే ఉచ్చండా
నా మతోపనానా మహితానాం వాపదూకానాం జల్పనశీలనాం కుహనా అతత్వ
అచారభేదస్య సంభావనా 'కుహనా లోభా నిర్భేర్యాపథకల్పనే'త్యమరః - తస్యా
స్తయా వా యత్పాండిత్యం తత్ వితండా స్వపక్షస్థాపనహీనా విజిగ్ఘకథా తస్యాం
భవం వైతండికం యథా స్యా త్తథా పదనేవినాం సంతాపచింతావివాశకే జాతే సతి
వైభాషికాదే ర్హృది కాతర్యం భూయసా బాహుశ్యేన పదం స్థాన మకృత తథా
కలుషాంతకరణస్య వైశేషికాదేః కథాచాతుర్యం లయ మగాత్. అదిపదం సౌత్రం
తికయోగాచార్యమాధ్యమికజైనచార్యాకానాహ ద్వితీయం తత్సాంఖ్యమిమాంసక
పాతంజలసైరూయికాదీ నాహ-శార్దూ. ౬౧. అమునా శంకరాచార్యమూర్తినా శంక
రేణ వైదికపథస్థాపనేన క్రతవః యజ్ఞాః ప్రకర్షేణ సాధితాః తైలాసనిలయ శృంగరో
దక్షయజ్ఞధ్వంసకరత్వేన క్రతువిభ్రంశకరః యజ్ఞనాశకరః ఇతీయమేవానయో
ర్భిదా అయమేవ భేదః అన్యత్తు సర్వం సమానమిత్వేవకారవ్యావర్త్యప్రదర్శనా
యాహః—జితకామయో స్సర్వవిదో స్సర్వజ్ఞయో ర్భృథైః పండితై ర్దేవైశ్చ స్తు
త్యయోరిత్యర్థః-వియో. ౬౨. జగత్త్రయే యే విద్వాంస క్తేషాం మధ్యే కలయా ఽపి
తులాం సాదృశ్య మనుకరోతీతి తులానుకారీ-తథాభూతం వయం న కలయామో నచిస్త
యామో మన్యామహ ఇతివా 'రామరావణయోర్యుద్ధం రామరావణయోరి'వేతి
స్వయమేవ స్వసదృశఇతిచే త్తత్రాహ - యది స్వయం స్వసమః స్యా త్తర్కి తత్ర నేతి
కేవదంతి న కే ఽపీత్యర్థః * 'ఉపమానోపమయత్వే ఏకవైరివైకవాక్యగే' అనన్య
యాలంకారః. ౬౩. స్వర్గపనమధ్యే యథా దేవద్రుమా అమరద్రుమేషు దేవవృక్షేషు
యథా పుష్పసంచయాః పుష్పసంచయేషు యథా భ్రమరా ఏతే సర్వే సంఖ్యామతి

ఇవ పుష్పసంచయేష్వతిసంఖ్యాః కిల శంకరే గుణాః. ౬౪. కామం వస్తు విచారతోఽచ్ఛినదయం పారుష్యహింసాక్రుధః ఊంత్యాదైన్య పరిగ్రహాన్మతకథాలోభాంస్తు సంతోషతః, మాత్సర్యం త్వనసూయయా మదమహమానౌ చిరం భావితస్త్వాన్యోత్కర్షగుణేన తృప్తిగుణతస్తృప్త్యాం విశాచీమపి. ౬౫. కామం యస్తు సమూలఘాతమనధీ త్సన్యాసపర్యవహం రోషం యః ఖలు చూర్ణపేషమపిషన్నిశ్చేషదోషావహమ్, లోభాదీనపి యః పరాం స్తుణసముచ్ఛేదం సముచ్చిచ్చిదే స్వస్యాంతే వసతాం సతాం స భగవత్పాదః కథం వర్ణ్యతే. ౬౬. కేమీ కాంత దివా నిశాకరకరా ఘర్తస్య మర్తచ్చిదో ముగ్ధే శంభు

క్రాంతా నైవా శంకరే గుణా స్సంఖ్యారహితాః కిలేతి ప్రసిద్ధం. * గృహీత ముక్తరీత్యర్థశ్రేణి రేకావళి ర్నతా. ౬౪. కామం విషయాభిలాషం వస్తువిచారతః కామ్యవస్తుదోషవిచారాదాదాయం శ్రీశంకరోఽచ్ఛినత్ తథా పారుష్యం కఠోరభాషణం హింసా వృత్తిచ్ఛేదాదినా పరిపీడా క్రుత్ ప్రోధస్తాః ఊంత్యా పక్షరాక్రష్టే తాడితేఽచ్యవకృతచిత్తతా ఊంతి స్తయాఽచ్ఛినత్ దైన్యం పదార్థాలాభే లబ్ధపరిక్షయే చ దీనతా పరిగ్రహః సంచయః అన్యతకథా మృషాభాషణం లోభః పరద్రవ్యేషు లబ్ధతా తీర్థేషు ధనాత్మ్యాగశ్చ తాంస్తు సంతోషేణాచ్ఛినత్ పరోత్కర్షానవాసం మత్సర ప్రస్థ భావో మాత్సర్యం తు అనసూయయా పరగుణేషు దోషావిష్కరణ మసూయా తద్వర్జనేనాచ్ఛినత్ మదో గర్వో ధర్మాతిక్రమహేతు ర్నవామానః స్వస్తిన్నతిభూజ్యత్వాభిమానస్తా చిరం దీర్ఘకాలం భావిత శ్చింతితః స్వస్త్వా దన్యోత్కర్షవీవ గుణస్తేనాచ్ఛినత్ ఇదం మే స్యా దిదం మే స్యాదిత్యేవం రూపాం తృప్త్యలక్షణాం విశాచీమపి సమ్యక్ తృప్తిలక్షణేన గుణేనాచ్ఛినత్-శా. ౬౫. శిష్యాణామపి కామాదీన్య సమూలమున్మూలయ తస్మింస్తేహం స్థితిః కథం స్యాదిత్యాశయేనాహః—కామమితి. యస్తు స్వస్యాంతేవసతాం శిష్యాణాం సతాం కామం స్వర్గమోక్షయోర్నాశకం సమూలఘాత మనధీత్యమూలం నాశితవాక్ 'సమూలాకృతజీవేషువాక్ కృష్ణ గ్రహః' ఇత్యనేన ణముత్ 'కషాదిషు యథావిధ్యనుప్రయోగః' ఇత్యనేనహంతేరనుప్రయోగః తథా యః ఖలు సమస్తదోషావహం రోషం చూర్ణపేష మపిషత్ చూర్ణ మపిషత్-'శుష్క చూర్ణ రూక్షేషుసిషః' ఇత్యనేన ణముత్, తథా లోభాదీనపి పరాశక్త్యా తృణసముచ్ఛేదం సముచ్చిచ్చిదే తృణవత్సముచ్చిచ్చిదే 'ఉపమానేకర్తృణిచే'తిణముత్ స ఏవం భూతః భూజ్యపాదః కథం వర్ణ్యతే కేనాపి ప్రకారేణ వర్ణయితుం నశక్యత ఇత్యర్థః. ౬౬. దిగ్గజతద్వధ్యోః ప్రశోత్తరే వర్ణయ న్నాదౌ పథాకర్తృకం ప్రశ్న ముదాహరతి:-

సవావతారసుగురోరేతే గుణానాం గణాః, కస్తాదుత్పలసంతతి ర్విక
సితా విస్తేరదిగ్యోపితా మేషాపాంగర్భురితిదిగ్గజవధూ ప్రశోత్తరే
రేజతుః. ౬౭. నాత్మో మాక్షికమీక్షితం త్షణమపి ద్రాక్షా ముహూ
శ్శిక్షితా క్షీరేక్షూ సముపేక్షితౌ భువి యయా సా శంకరశ్రీగురోః,
కాంతానంతదిగంతలంఘనకలాజంఘాలత త్తద్గుణ శ్రేణీ నిర్భరమాధురీ
మదధురా ధన్యేతి మన్యామ హే. ౬౮. త్సంతి శ్చేద్యసుధా జహాతు
మహతీం సర్వంసహత్వప్రథాం విద్యాచేద్విరహాంతు పణ్డుఖముఖా
స్సాన్విఖర్వగర్వాచలీమ్, వైరాగ్యం యది బాదరాయణియశః కా
ర్మ్యం పరం గాహతాం కిం జలైర్వర్తనిశేఖరస్య న తులాం కుత్రాపి

కథితి. హేకాంత దినా దివసే ఘర్తస్య గ్రీష్మదినప్రయుక్తసంతాపస్య మర్తణాం
చ్ఛేదకా నిశాకరస్య చంద్రస్య కరాః కిరణాః ఆత్యంతాసంభావితాః, ఆమీ ఉపలభ్య
మానాః కే కిం నిశాకరకరా ఏవోతాన్యదేవ కింఓల్ ఏవం కాంతయా పృష్టో దిగ్గజ
ఉవాచ హే ముగ్ధే శంభోర్నవావతారస్య సుగురోః శ్రీశంకరాచార్యస్య గుణానాం
గణాః ఏవం దిగ్గజకర్తృకముత్తరముచవర్ణ్య పునస్తత్కాంతాకృతం ప్రశ్నమాహ
యద్యేవం తద్ధి నిశాకరకరై ర్వికసనశీలానాముత్పలనాం నీలకమలానాం సంతతిః
కస్తాద్వికసితా వికాసం ప్రాప్తా ఏవం పృష్టస్తత్కాంత ఉవాచ హేముగ్ధే నేయం
నీలోత్పలసంతతిరపితు శంకరాచార్యగుణగణై ర్విస్తేరాణాం విస్తయశీలానాం దిగం
గనానామేషా కటాక్షాణాం ధురీ ఇత్యేవం లక్షణే దిగ్గజవధూప్రశోత్తరే రేజతు
రిత్యర్థః. 'భ్రాంతాపహ్నుతిరస్యస్య శంకాయాం భ్రాంతివారిణే'. ౬౭. యయా
మాక్షికం మధు త్షణమాత్రమప్యత్క్షా నేలేణ నేక్షితం న దృష్టం ద్రాక్షా తు బహు
వారం శిక్షితా క్షీరేక్షూతు భువి సన్యగుపేక్షితౌ సా నిర్భరమాధుర్యా ఆత్యర్థం
మధురతాయా మదేన ధురా శ్రేష్ఠా నిర్భరమాధుర్యా మదో యేషాం లేభ్యో ధురేతి
వా కాంతా చాసావనంతదిగంతలంఘనకలాయాం జంఘాలానామలిపేగవతాం తత్తద్గు
ణానాం శ్రేణీ వంక్షిచ్చ ధన్యేతి మన్యామే తథాభూతగుణవంక్షిలక్షణా కాంతే
తివా. ౬౮. మునిశేఖరస్య త్సంతిశ్చేద్యైర్మహా భూమిర్మహతీం సర్వంసహత్వ
ఖ్యాతిం జహాతు తథా తస్య విద్యాచేత్తద్ధి సుంద్రప్రముఖా సాన్విమనల్పగర్వావళీం
త్యజంతు తథా తస్య వైరాగ్యం చేత్తద్ధి బాదరాయణేశ్వకస్య యశఃకార్మ్యం పరం
గాహతాం ప్రాప్నోతు కిం బహుజలైర్వర్తనిశేఖరస్య శ్రీశంకరస్య తులాముచమాం కు
త్రాపి న వీక్షామహే ఆత్ర త్యాగస్య సకృద్ధర్మస్య ప్రతిపాదనాత్మల్యయోగితాలంకారః.

భగవత్పాదీయ వాగ్దైఖిరీ. ౭౭. కథాదర్శితృర్వత్కథక బుధ
కంఠాల రసనా సనాళాధఃపాతే స్వయముదయమంత్రో వ్రతపతేః,
నిగుమ్భ సూక్ష్మీనాం నిగమశిఖ్ఠంభోజసురభి ర్జయ త్యదైవితశ్రీ
జయచిరుదఘంటాఘణఘణః. ౭౮. ముల్యే ఘనసారసారభపరీరంభప్రి
యం భావుకా స్తాపాన్వేషనుషః భోక్తృకరాహంకారకూలంకషాః,
ద్రాక్షమాక్షికశర్కరం మధురిమగ్రామావిసృష్టిదినో వ్యాహారా ము
నిశేఖరస్య న కథం కారం ముదం కుర్వతే. ౭౯. అదైవితే పరిముక్త
కంటకపథే కై వల్యఘంటాపథే స్వాహంపూర్వకదుర్వికల్పరహిత ప్రాజ్ఞా

చ్యుతమతంగజత్వాద్యారోపేణ వైఖర్యా వారీత్వాద్యారోపబోధనాద్భేదభాజి రూప
కం వాచక భేదభాజి వేత్సుక్తేః. ౭౭. కించ వ్రతపతేత్త్రిశంకరస్య సూక్ష్మీనాం నిగుం
భః గ్రంథనం జయతి యః కథాగర్వణోత్పర్వతాముచ్చలతాం కథకానాం మధ్యే
యే బుధాస్తేషాం కండ్వా వ్యాప్తా యా జిహ్వ తస్యా నాభిస్థనాశేన సహాధఃపాతే
స్వయముదయమన్తో వేదవత్స్వయంప్రాదుర్భూతో వాదిజిహ్వస్తంభనాదౌ విని
యుక్తః పట్టింశద్వర్ణాత్కరో బగళాముఖ్యాభ్యో మంత్రః పునశ్చ నిగమశిఖరాణి
ప్రాంతాస్తలక్షణకమలానాం సురభిస్సుగంధః పునశ్చందైవితలక్ష్మ్యే జయస్య చిరు
త్యంతం కలః ప్రఖ్యాతికరాయాః ఘంటాయాః ఘణఘణాత్కశశ్శబ్ద ఇత్సర్థః. ౭౮.
మునీశ్వరమయ్యో హయస్సాన్విదారోపః పరస్య యః, తత్పరంపరితం క్లిప్త ఇత్యు
యతే మందాక్షేణ లజ్జా రతం మాలారూపకమత్ర ద్రష్టవ్యం. ౭౮. కించ కస్తూరీ
త్యర్థః. ౭౯. పురాతనేష్యతీతేషాం సురభిస్తస్య పరీరంభః పరిష్కల్పస్తద్వ
యైవ దృశ్యతే ౭౭. స్త్రీయం. ౭౭. తాపస్యాధ్యాత్మికాదితాపత్రయస్సోష్ణేష ముల్లా
శుష్ణం. ౭౮. అథాతేజత ఏవ బాహ్యతాపనివారకాణాం నిశాకరస్య చంద్రస్యకరాణా
మంకూనాం యస్తాపవినాశనాహంకారస్తస్య కూలంకషాః సమూహాన్మూలనసమర్థాః
తథా ద్రాక్షదీనాం మధురిష్ఠాం మాధుర్యాణాం గ్రామేణ సముదాయేనావిసంవాదిన
స్తత్తుల్యా మునిశేఖరస్య శ్రీశంకరస్య వ్యాహారా ఉక్తయః ముదం ప్రీతిం కథంకారం
కథం న కుర్వతే ౭౭. తు కుర్వంత్యేవ 'అన్యధైవం కథమిత్యం సుసిద్ధాప్రయోగశ్చేదిత్య
నర్థకాదేవ కరోతేర్థముల్ — శా. ౭౯. కించ పరిముక్త వినివృత్తో భేదవాదిలక్షణః
కంటకమార్గో యస్తాత్తథాభూతే ౭౭. దైవత ఏవ కై వల్యఘంటాపథే కై వల్యస్య మో
క్షస్య ఘంటాపథే సంసరణే రాజమార్గే స్వాహంపూర్వకైః స్వీయాహంకారపూర్వకై
ద్ధర్మికైర్వి రహితాః ప్రాజ్ఞాః విద్వాంస ఏవాధ్వనీనాః పాంథాస్తైరాకృతే వ్యాప్తే

ధ్వసీనాకులే, ప్రసూందన్తకరందబృందకుసుమ స్రక్తోరణప్రక్రియా
మాచార్యస్య వితస్త్వతే నవసుధాసిక్తాస్త్వస్వయం సూక్తయః. ౮౦.
దూరోత్సరితదుష్టపాంసుపటలీదుర్మీతయోఽనీతయో వాతా దేశిక
వాజ్ఞయాశ్శుభగుణగ్రామాలయా మాలయాః, ముష్ణన్తి శ్రమ
ముల్లసత్పరిమళ శ్రీమేదురా మేదురాయాసస్యాధిహవిర్భుజో భవ
మయే ధీప్రాన్తరే ప్రాన్తరే. ౮౧. నృత్యంత్యా రసనాగ్రసీమని గిరాం
దేవ్యాః కిమంఘ్రిక్వణన్తంజీరోర్జితశింజితాన్యత నితంబాలంబికాంచీర
వాః, కిం వల్లత్కరపద్మకంకణర్పుణత్కారా ఇతి శ్రీమతశ్శంకామంకుర
యంతి శంకరకవేనద్యుక్తయస్సూక్తయః. ౮౨. వర్షారంభవిజృంభ

స్వయం నవసుధాసిక్తాశ్శంకరాచార్యస్య సూక్తయః ప్రసూందతాం మకరందానాం
పుష్పరసానాం బృందో నిచయో యేభ్యస్తథాభూతానాం కుసుమానాం పుష్పాణాం
యాస్త్రజో మాలాస్తానాం యాని తోరణాని లేహం ప్రక్రియాం రచనాం విత
స్త్వతే విస్తారయన్తి. ౮౦. కించ దూరముత్సరితా దుష్టానాం పాంసుపటలీతుల్యా దుర్మీ
తయో దుష్టనయా యైస్తే అనీతయో న విద్యంత ఈతయోఽతిపృష్ట్యాదిరూపా
బాధా యేభ్యస్తే శుభగుణాః ప్రసాదాయస్తల్లక్షణానాం కైత్యాదిశుభగు
ణానాం గ్రామస్యాలయాభూతా మాయా లక్ష్మ్యశాచ్చలయభూతా ఉల్లసత్పరిమళ
శ్రీయాచ మేదురాః స్నిగ్ధాః దేశికవాజ్ఞయావతా భవమయే సంసారవయే ప్రాంతరే
విసినే కథంభూలే ధీప్రాంతరే బుద్ధిలక్షణాని ప్రాంతరాణి కోటరాణి బుద్ధిలక్షణో
దూరశ్శాన్యో మర్థో వా యస్మిన్స్త్రైధిర్నసపీడా ప్రత్యాశా వా తల్లక్షణాద్ధవి
ర్భుజో దావాగ్నేర్హేతోర్యో మే మమ దురాయాసస్తస్య శ్రమం ముష్ణంత్యవస
యంతీత్యర్థః. ౮౧. 'ప్రాన్తరం విసినే దూరశాన్యమార్గే చ కోటరే, ఆధిః పుమాంశ్చిత్త
పీడా ప్రత్యాశాబంధకేషు చేతి మేదినీ. ౮౧. కించ శ్రీశంకరజిహ్వగ్రలక్షణే రంగే
నృత్యంత్యా గిరాం దేవ్యాః శారదాయాః కిమంఘ్రిశ్చరణయోః క్వణతోః శబ్దం
కుర్వతోర్దంజీరయోర్నూపురయోరుర్జితశింజితాని ఉల్లసత్స్వసితాని కింవా నితం
బాలంబినాః కట్యాః పశ్చాద్భాగమాలంబినాః కాంచ్యా మేఖలాయా రవా
శబ్దాః కింవా వల్లతోరితస్తతశ్చలతోః కరకమలకంకణయోః ర్పుణత్కారా ఇతి
శంకాం శ్రీమతః శంకరస్య కవేనమీచీనా యుక్తయో యాసు తాః సుష్మాక్తయః
అంకురయంతి జనయంతీత్యర్థః. ౮౨. వర్షారంభే విజృంభమాణానాం జలముచాం
మేఘానాం గంభీరఘోష ఉపమా యస్య సః పునశ్చ వాత్యయా వాయుసముదాయస

మాణజలముగ్ధంభీర ఘోషోపమో వాత్సాత్కూర్ణవిఘూర్ణదర్శనపయః
 కల్లోలదర్పాపహః, ఉన్నీల స్నవమల్లికాపరిమళా హంతా నిహంతా
 నిరాతంక శృంకరయోగిదేశికగిరాం గుంఫ సముజ్జ్వలభలే ౮౩.
 హృద్యా పద్యవినాకృతా ప్రశమితా విద్యాఽమృతోద్యా సుధా స్వా
 ద్యా మాద్యదరాతిచోద్యభిదురాఽభేద్యా నిషద్యాయితా, విద్యానా
 మనఘోద్యమా సుపరితా సాద్యాపదుద్యాపినీ పద్యా ముక్తిపదస్య
 సా ఽద్య మునివాఙ్ముద్యాదనాద్యా రుజః. ౮౪. ఆయాసస్య నవాంకు
 రం ఘనమనస్తాపస్య బీజం నిజం క్లేశానా మపి పూర్వరంగమలఘుప్ర

తూర్ణమత్యంతం శీఘ్రం వా విఘూర్ణతాం సముద్రవయసాం కల్లోలానాం బృహత్త
 రంగాణాం దర్పాపహః గర్వానాశకః పునశ్చోన్నీలంతీనాం వికసంతీనాం మాలతీనాం
 పరిమళాహంతాయా విమర్దోత్థజనమనోహరగన్ధస్యాహంభావస్య నిహంతా నాశకః
 పునశ్చ నిరాతంకో నిర్భయః శంకరయోగిదేశికస్య గిరాం గుంఫో గ్రన్థనం సముజ్జ్వల
 భలే సముల్లసతి. ౮౩. సా ప్రసిద్ధా భాష్యాదిరూపా మునివాగద్యానాద్యా రుజో
 ఽక్షానాదిలక్షణాః రోగాః సుద్యాన్నాశయతు. తాం విశిన్వప్తి పద్యవినాకృతా గద్య
 రూపాపి హృద్యా మనోజ్ఞా పాతాంతరే దోషవినాకృతా పునశ్చ ప్రశమితాఽవిద్యా
 యయా సా ప్రశమితావిద్యా పునశ్చ మిథ్యా వాచ్యా న భవతీత్యమృతోద్యా యథా
 ర్థా ఇత్యర్థః 'రాజసూయసూర్యమృషో ద్యో'త్యాదినా వదేః క్యబంతోనిపాతః ప్రశ
 మితా విద్యామృషోద్యా యయేతివా పునశ్చ సుధాస్వాద్యా ఽమృతపదాన్నాద
 నీయా పునశ్చ మాద్యతాం మదేన ఘూర్ణతా మరాలీనాం వాదిలక్షణారీణాం యాని
 చోద్యాని కుతరోద్భావితా శృంకాస్తేషాం భిదురాః నాశకాః స్వయం తు తైర
 భేద్యా భేత్తు మశక్యా పున శ్చ సర్వాసాం విద్యానాం నిషద్యాయితా ఆపణపదాచ
 రితాః పునశ్చానఘోఽనవద్య ఉద్యమో యస్యా సా పున శ్చ శోభనం చరితంయస్యా
 సా పునశ్చ సాద్యానాం జన్యానాం సకారణానాం వా ఆపదామాధ్యాత్మికాదిదుః
 ఖానాముద్యాపినీ ఉన్మాలినీ పున శ్చ ముక్తిపదస్య పద్ధతిరేవంభూతా సా మునివా
 గద్యానాద్యా రుజోఽపమద్యా దిత్యర్థః. ౮౪. మునిశేఖరోక్తి రతులా దేహదౌ యో
 ఽహంకార స్త ముత్కృంకతి ఉన్మాలయతి తం విశిన్వప్తి ఆయాసస్య భేదస్య నవ్య
 మంకురం పునశ్చ ఘనీభూతో యో మనస్తాపో మానసం దుఃఖం తస్య నిజమసాధా
 రణం బీజం క్లేశానా మపి పూర్వరంగం ప్రథమం సర్వస్థానం దోషాణాం రాగద్వేషా
 దీనా మలఘీ మహతీ యా ప్రస్తావనా నాటకకథాప్రారంభ స్తస్యాః డిండిమం అన్య

క్రొవనాడిండిమమ్, దోహణా మనృతస్య కార్తణ మసచ్చింతాతతే
 స్నిఘ్నటం దేహదా మునిశేఖరోక్తిరతులాహంకారముత్కృంతతి.
 ౫౧. తథాగతపథాహత క్షణకప్రథా లక్షణప్రతారణహతానువర్త్య
 భుజీవసంజీవనీ, హరత్యతిదురత్యయం భవభయం గురూక్తిర్నృణా
 మనాధునిక భారతీజరతశుక్తిముక్తామణిః. ౫౨. యుర్యుమాదుతవేల్లి
 తామరధునీ కల్లోలకోలాహల ప్రాగ్భారైకసగర్భ్యనిర్భరజరీజృంభద్య
 వోనిర్న్యూరాః, నైకాలీకమతాళిధూళిపటలీమర్తచ్ఛిదసన్నద్ధరోరుద్యద్ధర్త
 తిధర్తదుర్తతికృతా శాంతిం నికృంతంతి నః. ౫౩. ఉన్తిలన్నవమల్లిసార
 సవరీరంభప్రియం భావుకా మందారద్రుమరందబృందవిలుతన్తాధుర్య
 సుర్యాగిరః, ఉద్గీర్ణా గురుణా విపారకరుణావారాకరేణాదరా త్సచ్చే

స్య కార్తణం మూలకర్త. ని. 'మూలకర్త తు కార్తణ' మిత్యమరః - అసచ్చింతాసం
 తే స్నిఘ్నటం గృహోద్యానం కేదారం వా. ని. 'స్నిఘ్నటస్తు గృహోద్యానే స్యా
 త్కేదారకపాటయోరితి' మేదిని. ఏవంభూతం దేహాదినిష్ఠ మహంకార మిత్యర్థః. ౫౧.
 తథాగతా శాద్ధా స్తేషాం పథా మార్గేణాహతాః క్షణకానాం వైభాషికాణాం
 ప్రఖ్యాతిలక్షణేన ప్రతారణేన వంచనేన హతాశ్చానువర్తినో విప్రాదయోఽభిలాషీవా
 స్తేషాం సంజీవనీ పువశ్చానాధునికా అనాదిభూతా యా వేదవాణీ తల్లక్షణాయా
 తిప్రాచీనశుక్తే ర్దుక్తామణి రేవంభూతా గురోః శ్రీశంకరస్యోక్తిర్నృణాణాం మతిదుర
 త్యయం సంసారభయం హరతీత్యర్థః - పృథ్వీ. ౫౨. సద్గురోః శ్రీశంకరస్య యుర్యు
 మాదుతేన బృహద్వాయునా వేల్లితాయాః కంపితాయా దేవధున్యా గంగాయాః
 త్రోలానాం బృహత్తరంగాణాం యః కోలాహల స్తస్య యః ప్రాగ్భారోఽతిశయ
 స్తదేక సగర్భ్య నిర్భరాః తదేకాతిసదృశా జరీజృంభంతో భృశముల్లసంతో వహోల
 క్షణా నిర్న్యూరాః నైకాస్యనేకాని యాన్యలీకాన్యసత్యాని మతాని తేషా మాలిః పక్షి
 సైన్యవ ధూళిపటలీ ధూలీసమూహస్తస్యా మర్తచ్ఛిదో వినాశకా నోఽస్తాక మద్యద్ధ
 ర్తలక్షణధర్తాల్ యా దుఃఖతా ఖుద్ధి స్తత్కృతా యా ఆశాంతి స్తాం నికృంతంతి
 కిన్దులయంతి. శార్దూ. ౫౩. ఉన్తిలంతీనాం వికసంతీనాం నవమాలతీనాం యత్స
 రథం తస్య యరీరంభ ఆలింగనం తస్మాదపి తద్వద్వా ప్రియంభావుకాః ప్రియం భవి
 త్తవ స్తథా మందారద్రుమాణాం మందారాఖ్యద్రుమాణాం మకరందనికాయే లుతతో
 హధుర్యాల్ ధుర్యా శ్రేష్ఠా శ్రీశంకరాచార్యేణ గురుణా అదరాదుద్గీర్ణా ఉద్వ
 మితా ఉచ్చారితా గిరః సతాం చేతో రమయంతి హంతేతి హస్తే మదయంతి తథా

తో రమయంతి హంత మదయంత్యామోదయంతి ద్రుతమ్. ౮౮. ధారావాహినుఖానుధూతిమునివాగ్ధారాసుధారాశిషు క్రీడక్ ద్వైతి పచస్సు కఃపున రనుక్రీడేత మూఢేతరః, చిత్రం కాంచన మంబరం పరిదధ చ్చిత్రే విధితే ముహుః కచ్చిత్కచ్చరదుష్పటచ్చరజరత్కంథాను బద్ధాదరమ్. ౮౯. తత్తాదృక్షమునిక్షపాకరపచశ్చితౌ సపతాశయః త్వారం క్షీరముదీక్షితే బుధజనో న త్నోద్ర మాకాంక్షతి, యాత్నాం క్షేపయతి క్షితౌ ఖలు సితాం నేతుం క్షణం ప్రేక్షతే ద్రాక్షాం నాపి దిదృక్షతే న కదలీం తుద్రాం జిఘృక్షత్సలమ్. ౯౦. విక్రీతా మధునా నిజా మధురతా దత్తా ముదా ద్రాక్షయా క్షీరైః పాత్రధియా ౭ర్ని

ద్రుత మవిలంబితమామోదయంతి ప్రమోదయంతి గురుం విశిష్యి విపారాయాః పారవిముక్తాయాః కరుణాయా వారాకరేణ జలనిధినా సముద్రేణ దీపకాలంకారో నైవ క్రియాను బహ్వీషు కారక స్వేతి దీపకమిత్యుక్తేః నైవ సకృద్వృత్తిః. ౮౮. కించ ధారావాహి అసపచ్ఛన్నం యత్పుఖం తస్మానుభూతి రనుభవో యాభ్యస్తథా భూత మునివాగ్ధారాలక్షణసుధారాశిషు క్రీడక్ సక్ ద్వైతినాం పచనేషు నిషకల్పేషు పున ర్భూతాదన్యః కఃక్రీడేదపితు మూఢ ఏవ తత్ర క్రిదాం కుర్యా తత్ర దృష్టాంతః చిత్రం విచిత్రం సువర్ణమయం వస్త్రం పరిదధత్సునః కచ్చరాణాం మలదూషితానాం దుష్టానాం పటచ్చరాణాం జీర్ణవస్త్రాణాం యా జర్జరిభూతా కంథా తస్మామనుబద్ధో య ఆదర స్తం కచ్చి న్నససి ధతేఽపితు నైవ ధతే ఇత్యర్థః. పాతాంతరే తామను బద్ధాదరం యథా స్వాత్తథేతి వ్యాఖ్యేయం. సి. 'కచ్చరం మలదూషితం, పట చ్చరం జీర్ణవస్త్ర' మిత్యమరః. ౮౯. కించ తత్తాదృక్షైస్తథాభూతై ర్దునివిశా కరపచోభి ర్దునిచంద్రపచనై ర్వా శితౌ తయా సపతాః అద్వైతాఖ్యస్వపక్ష సహిత స్తదవలంబి ఆశయోఽంతఃకరణం యస్య శితౌయాస్పషక్షోఽధికరణభూత ఆశయో వా యస్య స బుధజనః క్షీరం పయః త్వారం పశ్యతి త్నోద్రం మా క్షికం నాకాంక్షతి తథా సితాం శర్కరాం చాత్నాం బుద్ధ్యా భూమా క్షేపయతి పాతయతి తథేతుం క్షణమాత్రమపి న ప్రేక్షతే తథా తుద్రాం కదలీం న జిఘృక్షతి ఘ్రాతుమపి నేచ్ఛతి. ౯౦. కించ యస్తా న్నధునా మాక్షికేణ స్వకీయా మధురతా యాను విక్రీతా యస్తా చ్చ ద్రాక్షయా నిజా మధురతా ముదా యాభ్యో దత్తా యస్తాచ్చ దుగ్ధైర్నిజా మధురతా పాత్రబుద్ధ్యా యాస్వర్పితా యస్తా చ్చ యుధి జితాదిత్యతస్తదీయా మధురతా బలాద్యాభిర్లబ్ధా హంతేతి హస్తే యస్తా

తా యుధి జితాల్లభ్యా బలాదిక్షుతః, న్యస్తా చోరభయేన హంత
సుధయా యస్మాదతే ప్రద్ధిరాం మాధుర్యస్య సమృద్ధిరద్భుతతరా
నాన్యత్ర సా వీక్ష్యతే. ౯౦. కర్పూరేణ ఋణీకృతం మృగమదేనాధీత్య
సంపాదితం మల్లీభిశ్చిరసేవనాదుపగతం క్రీతం తు కాశ్చీరజైః,
ప్రాప్తం చౌరతయా పటీరతరుణా యత్సౌరభం తద్ధిరామక్షయ్యం
మహి తస్య మహిమా ధన్వోఽయమన్యాదృశః. ౯౧. అస్సాం
ద్రవ్యం సులిప్యం చిరతర మచరం ఊర మద్రాక్ష మిక్షుం సాక్షౌ
ద్ద్రాక్షౌమజక్షం మధురసమధయం ప్రాగవిందం మరందమ్, మోచా
మాచామమన్యో మధురిమగరిమా శంకరాచార్యవాచామాచాంతో
హంత కింత్రైరలమపి చ సుధాసారసీసారసీమ్నా. ౯౩. సంతప్తానాం

చ్చ సుధయాఽమృతేన చోరభయేన నిజా మధురతా యాసు న్యస్తా న్యాస
తయా స్థాపితాఽతపితస్తాత్తస్య శ్రీశంకరస్య గిరాం తథాభూతానాం గిరాం వా
మాధుర్యస్య సాద్భుతతరా సమృద్ధిరన్యత్ర వైవ దృశ్యత ఇత్యర్థః. ౯౦. కించ
యదీయం సౌరభం కర్పూరేణ ఋణీకృతం ఋణతయా గృహీతం వాక్యత్యేన
సంహితాయా అవివక్షణాదసంధిః. తథా యదీయం సౌరభం మృగమదేన కస్తూరి
కయాఽధీత్య సంపాదితం తథా మల్లీభి ర్మాలతీభిశ్చిరసేవనాదుపగతం ప్రాప్తం
తథా కాశ్చీరజైస్తు తదీయం సౌరభం క్రీతం మాల్వేన గృహీతం తథా పటీ
రతరుణా చందనవృక్షేణ తత్సౌరభం చౌరతయా ప్రాప్తం తస్య శ్రీశంకరస్య గిరాం
తథాభూతానాం గిరాం వా అక్షయ్యం మహి తస్య అక్షయం మాహాత్మ్యం
తస్తాత్తస్య శ్రీశంకరస్య తస్య గిరాం సౌరభస్య మహిమాఽయమన్యాదృశస్సర్వలోక
విలక్షణో ధన్య ఇత్యర్థః. ౯౧. కించ సులిప్యం సురుచ్చం ద్రవ్యం ఘనతరదధ్యప్నాం
భక్షణార్థస్య పాపధాతోర్లజి రూపం తత్తథా ఊరం చిరతరం బహుకాలమచరం భక్ష
ణార్థస్య చరధాతోర్లజి రూపం. తథేక్షుమద్రాక్షం తథా ప్రత్యక్షేణ ద్రాక్షౌమజక్షం
భక్షితవాత్. 'జక్ష భక్షహసనయో'రితి స్మరణాత్తథా మధురసం మాక్షీకరసమ
ధయం పీతవాత్ తథా మరందం మకరందం ప్రాగవిందం పూర్వం లబ్ధవాత్ తథా
మోచా కదలీ, ని. 'కదలీ వారణఋసా రంభామోచాంశుమత్ఫలే'త్యమరః. తామాచా
మం భక్షితవాత్ అదనార్థస్య చముధాతోర్లజి మిపి 'ప్రిపున్లముచమామ్' ఇతి దీర్ఘే చ
రూపం. ఇదాసీం త్వన్యోఽతివిలక్షణః శ్రీశంకరాచార్యవాచాం మధురిమో మాధు
ర్యస్య గరిమా ఆచాన్తో హంతేతి హస్తే తైర్ద్రాప్నోదిభిః కిం యతస్సుధాయా అమృతస్య
సారసీ సారస్యం తస్యాసారస్య సీమ్నాఽచ్యుతం కృత్యం నాస్తి-ప్ర. ౯౩. కించ 'దవఘః

భవదవధుభిస్సృరకర్పూరవృష్టిర్ముక్తాయష్టిః ప్రకృతివిమలా మోక్ష
 లక్ష్మీమృగాక్ష్యాః, అద్వైతాత్మానవధికసుఖాసారకాసారహంసీ బుద్ధే
 శ్శుద్ధ్యై భవతు భగవత్పాదవివోక్తిధారా. ౯౪. ఆమ్నాయాంతాలవా
 లా విమలతరసురేశాదిసూక్తాంబుసిక్తా కైవల్యాశాపలాశా విబుధజన
 మనస్సాలజాలాధిరూఢా, తత్త్వజ్ఞానప్రసూనా స్ఫురదమృతఫలానేవనీ
 యా ద్విజైర్యా సా మే సోమావతంసావతరగురువచో వల్లిరస్తు ప్ర
 శస్త్యై. ౯౫. నృత్యద్భూతేశవల్లస్తుకుటతటరటత్స్వధ్వనీస్ఫుధనీభిర్వాగ్భి
 ర్నిశ్చిన్నకూలోచ్ఛలదమృతసరస్సారిణీ ధోరణీభిః, ఉద్వేలద్వైతవాది
 స్వమతపరిణతాహంక్రియాహంక్రియాభిర్భూతి శ్రీశంకరార్యసృతత
 ముపనిషద్వాహినీగాహినీభిః. ౯౬. సాహంకారసురాసురావళిక రాకృష్ట

పరితాపస్సృగిత్వమరాత్ భవదవధుభిస్సంసారపరితాపైస్సంతప్తానాం స్సారా వికాలా
 కర్పూరస్య పృష్టిః పునశ్చ మోక్షలక్ష్మ్యై మృగాక్ష్యా అంగనాయాః ప్రకృతినిర్మలా
 స్వభావతో విమలా ముక్తాయష్టిః ముక్తామయా హారలలికా పునశ్చాద్వైతాత్మైవానం
 తసుఖస్యాసారేణ ప్రసరణేన కాసార స్తటాకస్తస్య హంసీ. ని. 'ఆసారస్సృష్టృ'సరణే
 వేగవృష్టా సుహృద్బల' ఇతి మేదినీ, విపంభూతా భగవత్పాదస్య శ్రీశంకరస్య
 దివ్యోక్తిధారా బుద్ధేశ్శుద్ధ్యై భవతు మన్దా. ౯౪. ఆమ్నాయాంతా వేదాంతా విచాల
 వాలం సర్వతోరక్షాభిత్తిర్యస్యాః పునశ్చ విమలతరసురేశ్వరపద్మపాదాదిసూక్తిలక్షణైర్జలై
 స్సీక్తా కైవల్యస్య మోక్షస్యాశాపవ పలాశాః పత్రాణి యస్యాం పునశ్చ విబుధజనో దేవ
 జనః చండితజనశ్చ తస్య మన ఏవ సాలాఖ్యవృక్షసముదాయస్తత్రాధిరూఢా తత్త్వజ్ఞాన
 లక్షణం ప్రసూనం పుష్పం యస్యాం స్ఫురత్స్వయం ప్రకాశమానమమృతం బ్రహ్మానంద
 స్తదేవ ఫలం యస్యాం విపంభూతా యా ద్విజైస్సేవనీయా సోమావతంసస్య చంద్ర
 శేఖరస్య శివస్యావతారస్య గురోః శ్రీశంకరస్య వచోలక్షణా వల్లిరే మమ ప్రశస్త్యై
 అస్తు. స్ర. ౯౫. నృత్యతో భూతేశస్య శ్రీశంకరాచార్యస్య వల్లితి స్ఫురతి ముకుటతటే
 రటంతీ యా స్వర్ణదీ గంగా తయా స్ఫురినీభిః పునశ్చ నిర్భిన్నతటా ఉచ్ఛలంత్యో యా
 అమృతసరస్సారిణ్యస్వలనద్య నిర్భిన్నకూలారుచ్ఛలతోఽమృతసరసో వా సారిణ్య
 స్తద్ధోరణీవద్ధోరణీ పరిపాటి యాసాం తాభిః పునశ్చోద్వేలా ఉల్లంఘితవేదమర్యాదా
 యే ద్వైతవాదినస్తేషాం స్వమతేన పరిణతా యా అహంక్రియాస్తాసాం హం
 క్రియాభిః తిరస్క్రియాభిః ఉద్వేలత్యహంక్రియావిశేషణం వా. పునశ్చ సతతముపని
 పల్లక్షణాసు నదీషు గాహినీభిర్వాగ్భిశ్శీశంకరార్యో భూతి రాజతే. ౯౬. సాహం
 కారాణాం సురాసురాణాం యా ఆపభిః పక్షిప్తస్యాః కరైర్వానైరాకృష్టేన భ్ర

భ్రమన్తందర త్సుబ్ధక్షీరపయోద్ధివీచిసచివై సూక్ష్మైస్సుధావర్షణాత్,
జంఘాలైర్భవదావహావకశిఖాజాలై ర్జటాలాత్తనాం జంతూనాం జలదః
కథం స్తుతిగిరాం వై దేశికో దేశికః. ౯౭. కలశాభికచాకచితుమం త్తణ
దాధీశగదాగదిప్రియమ్, రజతాద్రిభుజా భుజక్రియం చతురం
తస్య యశః స్త రాజతే. ౯౮. పరిశుద్ధకథాసు నిర్జితో యశసా
తస్య కృతాంకన శృశీ, స్వకళంకనివృత్తయే ఽధునాప్యదధౌ
మజ్జతి నేవతే శివమ్. ౯౯. ధమ్మిల్లే నవమల్లివల్లికుసుమస్రక్క
ల్పనాశిల్పినో భద్ర శ్రీరసచిత్తచిత్రితకృతః కాన్తే లలాటాంతరే,

మతా మందరేణ త్సుబ్ధస్య త్తీరసముద్రస్య వీచయస్తరంగాస్తత్సచివై స్తత్తుల్యై
సూక్ష్మైరమృతవర్షణాజంఘాలై ర్వేగవద్భిః సంసారాఖ్యాన్నిశిఖాజాలైర్జటాలాత్తనాం
వ్యాప్తాత్తనాం జంతూనాం జలదో దేశికో గురుశ్రీశంకరః స్తుతిగిరాం వై దేశికో విదేశో
౭౯-చరః కథం స కథమపీత్యర్థః. శూద్ధా. ౯౭. ఆధ శ్రీశంకరస్య యశో వర్ణయతి.
కలశేతి. కచేషు కచేషు కేశేషు కేశేషు గృహీత్వా ఇదం యుద్ధం ప్రవృత్తం కచాకచి
'తత్ర తేనేద మితి సరూప ఇతి' సమాసః 'అన్యేషామపి దృశ్యత' ఇతి పూర్వపదాంతస్య
ద్విర్భుజః. 'ఇచ్ఛార్జ్యవృతిహార'ఇతీచ్ సమాసాంతః. కలాశాభిః త్తీరాభిః తేన కచాకచి
యుద్ధే త్తమం శక్తం పునశ్చ గదాభిశ్చ గదాభిశ్చ ప్రహృత్యేదం యుద్ధం ప్రవృత్తం
గదాగది త్తణదాధీశేన నికాధీశ్వరేణ చన్ద్రేణ గదాగది ప్రియం యస్య పునశ్చ భుజై
శ్చ భుజైశ్చ ప్రహృత్యేదం యుద్ధం ప్రవృత్తం భుజాభుజి రజతాద్రిణా కైలాస
గిరిణా భుజాభుజి యుద్ధలక్షణా క్రియా యస్య తత్తస్య శ్రీశంకరస్య చతురం యశః
రాజతే స్త. వి. ౯౮. ఈ పరిశుద్ధ ఇతి పరిశుద్ధానాం కథాసు చంద్రః పరిశుద్ధఇతి
కేనచిత్కథితే సకలంకాత్తస్మాన్నిష్కళంకం శ్రీశంకరయశః పరిశుద్ధమిత్యుపరే
ణోక్తే తస్య యశసా నితరాం జితః కృతాంకనశృశీ సకలంకశ్చంద్రః స్వకలంకనివృ
త్తయే ఽధునాఽప్యదధౌ సముద్రే మజ్జతి శివం చ నేవతే. ౯౯. సభిః పూరకా
మునీశ్వరయశఃపూరా దిక్సుదృశాం దిగంగనానాం ధమ్మిల్లే ధమ్మిల్లస్సంయతాః కచా
స్తస్త్రికా సవీనా యా మల్లివల్లిర్దాలతీలతా తస్యాః కుసుమాని తేషాం స్రజాం మాలా
నాం కల్పనే శిల్పినస్తథా దిక్సుదృశాం కాంతే లలాటాంతరే భద్రశ్రీశ్చన్ద్రవం 'భద్ర
శ్రీశ్చందనో ఽస్త్రీయా'మిత్య మరస్తస్య రసేన చిత్రమాలేఖ్యం చిత్రితం కుర్వంతీతి
భద్రశ్రీరసచిత్రితకృతస్తథా దిక్సుదృశాం కంఠే తారావలీ.వి. 'ఏకావల్యేకయష్టికా,
నైవ సత్త్రమాలా స్యాత్సప్తవింశతిమా క్షైకై'రిత్యమరోక్తా సత్త్రమాలాఖ్యానుహారిణీ

తారావశ్యనుహరిహరలతికా నిర్మాణ కర్తాణుకాః కంఠే దిక్కుదృశాం మునీశ్వరయశఃపూరా సభఃపూరకాః. ౧౦౦. ఉత్సంగేషు దిగంగనా విదధతే తారాః. కరాకర్షికా రాగాద్వ్యోరనలంబ్య చుంబతి వియద్గంగా సమాలింగతి, లోకాలోకదరీ ప్రసీదతి ఫణి శేషోఽస్య దత్తే రతిం త్రైలోక్యే గురురాజకీర్తిశశినస్సౌందర్యమత్యద్భుతమ్ ౧౦౧. సంప్రాప్తా మునిశేఖరస్య హరితామంతేషు సాంకాశినం కల్లోలా యశస శృణాంకరిణా నాలక్ష్య సాంహసినమ్, కుర్వంతి ప్రథయంతి దుర్మదసుధా వైదగ్ధ్యసాంలోపినం సమృద్ధ్యంతి చ విశ్వజాఙ్గి కతమస్సంఘాతసాంఘాతినమ్. ౧౦౨ సోత్కంఠాకుంతకంతీరవనఖరవరతుభుమ త్రైభకుంభ ప్రత్యగ్రోస్తుక్త ముక్తామణిగణసుషమాబద్ధదో

మనోహరా హరలతికాస్తస్యా నిర్మాణకర్తణి అణుకా నిపుణాః. ని. 'అణుకో నిపుణా ల్బయో' రితి మేదిసి-శార్దూ. ౧౦౦. గురురాజస్య శ్రీశంకరస్య కీర్తిర్యశస్తలక్షణస్య చంద్రస్య త్రైలోక్యే సౌందర్యమత్యద్భుతమస్తి యతో దిగంగనాస్తత్కీర్తించంద్ర ముత్సంగేఽంకే నిదధతే ధారయంతి ప్రసిద్ధచంద్రం తు సర్వా దిగంగనా నైవం కుర్వంతి తథా తారాః కిరణాత్పక్షైర్నైరాకర్షికాః ప్రసిద్ధచంద్రస్తు నైవవిధస్తస్య క్రమేణ తారాసు గమనప్రసిద్ధేస్తథా ద్యౌస్తం రాగాదవలంబ్య సదైవ చుంబతి నతు ప్రసిద్ధం తం తస్య తత్ర సర్వదా స్థిత్యయోగాత్తథాఽవియద్గంగా తం సమృగాలింగతి న తు ప్రసిద్ధం తం తథాలోకాలోకాభిధవర్వతదరీ తేన ప్రసీదతి న తు ప్రసిద్ధచంద్రేణ తస్య తత్ర గత్యభావాత్తథా శేషాఖ్యః ఫణి సర్వోఽస్య రతిం ప్రీతిం దత్తే న తు ప్రసిద్ధస్యోక్తహేతోస్తథానైవంభూతస్య తస్య లోకత్రయే సౌందర్యమత్యద్భుతమిత్యర్థః. ౧౦౧. కించ మునిశేఖరస్య యశోలక్షణస్య క్షీరనిధేః కల్లోలా హరితాం దిశామంతేషు సాంకాశినం సమంతాత్ప్రకాశం ప్రాప్తాః సంశబ్దోఽభివిధిద్యోతకః. 'అభివిధౌ భావ ఇనుచ'ణిత్యనేనేనుచ్ఛప్రత్యయః వివమగ్రేఽపి తథా శకాంక కిరణానాలక్ష్య సాంహసినం సమస్తాద్ధాసం కుర్వన్తి తథా దుర్మదాయా దుర్గర్వవత్యాః సుధాయా వైదగ్ధ్యస్య చాతుర్యస్య సాంలోపినం సమంతాల్లాపం ప్రథయంతి తథా విశ్వజాంఘికస్య జగతి వ్యాప్తస్యాజ్ఞానలక్షణస్య తమస్య సంఘాతస్య సాంఘాతినం సమంతాత్ ఘాతం సమృద్ధ్యంతి కుర్వంతి పాకం పచతీవత్పునః ప్రయోగః. ౧౦౨. సోత్కంఠం ఉత్కంఠయా సహ వర్తమానః అకుంతోఽనెవార్యః, కంతీరవస్సింహస్తస్య సఖరవరా సఖశ్రేష్ఠా నైర్హతాన్వత్తగజకుంభాత్ప్రకృస్తుక్తానాం

ద్యుద్ధలీలా, మంథాద్రి తుభుద్ధుగ్ధాన్తవనికటసముల్లోలకల్లోలమైత్రీ పా
త్రీభూతా ప్రభూతా జయతి యతిపతేః కీర్తిమాలా విశాలా. ౧౦౩.
లోకాలోకదరి ప్రసీదసి చిరాత్కిం శంకర శ్రీగురుప్రోద్యత్కిర్తి
నిశాకరం ప్రియతమం సంశ్లిష్య సంతుష్యసి, త్వం చాప్యత్పలిని ప్ర
హ్లాష్యసి చిరాత్కస్తత్ర హేతుస్తయోరిత్యం ప్రశ్నగిరాం పరస్పర
మభూత్సేరత్త్వమేవోత్తరమ్. ౧౦౪. దుర్వారాఖర్షగర్వాహిత
బుధజనతాతులవాతులవేగో నిర్బుధాగాధబోధామృతకిరణసమున్నే
షదుద్ధాంబురాశిః, నిష్ప్రిత్యూహం ప్రసృద్ధృపదపదహనోద్భూతసం
తాపమేషుో జాగర్తి స్థితకీర్తిర్జగతి యతిపతిశ్శంక రాచార్యవర్యః.
౧౦౫. ఇతిహాసపురాణభారతస్మృతిశాస్త్రాణి పునఃపునర్దుదా, విబు

ముక్తాఖ్యమణిగణానాం సుషమా సౌందర్యం లేనాఽఽబద్ధా బాహుయుద్ధలీలా
యయా పునశ్చ మథనాద్రిణా మందరాచలేన తుభుస్య షీరసముద్రస్య నికటవర్తినః
సమ్యక్పంచలా యే బృహత్తరంగాస్తైస్సహ యా మైత్రీ శస్యాః పాత్రీభూతా
తత్తుల్యా ప్రభూతా విశాలా యతిపతేః కీర్తిమాలా జయతి సర్వోత్కర్షణే వర్తతే.
ప్ర. ౧౦౩. కమలినీ లోకాలోకాఖ్య వర్వతకందరాం పృచ్ఛతి హే లోకా
లోకదరి త్వం చిరా త్ప్రసీదసి కిం శంకరాఖ్యశ్రీగురోః ప్రోద్యత్కిర్తిలక్షణచంద్ర
మేవ ప్రియతమం సమ్యగాలింగ్య సంతుష్యసి ఏవం పృష్టా లోకాలోకదరీ కమలినీం
పృచ్ఛతి హేఉత్పలిని త్వం చాపి చిరాత్ప్రహ్లాష్యసి తత్రప్రహర్షే తో హేతురిత్యం
తయోర్దరీ కమలిన్యోః ప్రశ్నగిరాం స్తేరత్వం వికసితపదసత్వమేవోత్తరమభూత్.
శా. ౧౦౪. దుర్వారానల్పగర్వాహితా పండితజనతా ఏవ తూలః కార్వానకణస్తస్య
వాతులవేగో వాత్యావేగస్తథా బాధరహితో యోఽగాధో బోధస్తత్వజ్ఞానం
సపివామృతకిరణశ్చంద్రస్తదున్నేషే తదావిర్భావే షీరసముద్రస్తథా నిష్ప్రిత్యూహం
నిర్విఘ్నం ప్రసృతస్సంసారదావాగ్నేరుద్భూతస్య సంతాపస్య మేఘ ఏవంభూతః
స్థితా విశాలా కీర్తిర్యస్య స శంకరశ్చాసావాచార్యవర్యః యతిపతిర్జగతి జాగర్తి-ప్ర.
౧౦౫. ఇతిహాసాని మహాభారతాదీని పురాణాని బ్రాహ్మదీని భారతస్మృతయస్ససత్పు
జాతీయగీతా సహస్రనామాఖ్యాశ్శాస్త్రాణ్యుత్తరమిహమాంసాదీని భారతస్మృతీనామితి
హాసగ్రహణేన గ్రహేఽపి పృథగుపాదానం బ్రాహ్మణవిప్రాజకన్యాయేన సమాధేయం
భారతస్మైవ వా పృథగుపాదానం బోధ్యం. స్మృతయో మన్వాదిస్మృతయః ఇతిహాసా
దీని పునః పునర్దుదా విబుధైః పండితైస్సహ సుబుధః పండితాగ్రణీశ్శ్రీశంకరో విలా

ధైస్సుబుధో విలోకయన్సకలజ్ఞత్వపదం ప్రవేదివాక్. ౧౦౬. స పునః పున రైక్షతాదరా ద్వరవైయాసికశాంతివాక్తతీః, సమగా దుపశాంతి సంభవాం సకలజ్ఞత్వవదేవ శుద్ధతామ్. ౧౦౭. అసత్ప్రపంచశ్చతురా ననోఽపి సన్నభోగయోగీ పురుషోత్తమోఽపి సత్, అనంగజేతాఽప్యవిరూపదర్శనో జయత్యపూర్వో జగదద్యయీగురుః. ౧౦౮. ఆ లోక్యాననపంకజేన దధతం వాణీం సరోజాసనం శశ్వత్సన్నిహితక్షమా శ్రియమముం విశ్వంభరం పూరుషమ్, ఆర్యారాధితోమలాంఘ్రికమ లం కామద్విషం కోవిదాశ్శంకంతే భువి శంకరం ప్రతికులాలంకారమం కాగతాః ౧౦౯. ఏకస్త్రి పురుషోత్తమే రతిమతీ సీతామయోన్మ్యద్భ

కయ న్వర్జజ్ఞత్వపదం ప్రాప్తవాక్ విబుధైస్సకలజ్ఞత్వపదం ప్రాప్తవానితి వా సంబంధః. వియో. ౧౦౬. సశ్రీశంకరః పునఃపునరాదరాద్వరాః శ్రేష్ఠా వైయాసికీః శాంతివాక్తతీ శ్శాంతిపర్వస్థావాక్పక్షేరైక్షత సర్వజ్ఞత్వం యథాప్రాప్తవాక్ సద్వదేవోపశాంతి సంభవాం శుద్ధతామపి సమగాత్సమ్యగాప్తవాక్ తథా చ కేవలం సకలజ్ఞత్వేన న లేనాప్తాఽపి తు ముఖ్యఫలం శుద్ధత్వమతీ భావః. ౧౦౭. కించ చతురమాననం ముఖం యస్య స చతురాననోఽపి సన్నసత్ప్రపంచః ప్రపంచరహితః ప్రసిద్ధశ్చతురానన శ్చతుర్భుజో పిరణ్యగర్భస్తు సత్ప్రపంచస్తథా పురుషేభ్య ఉత్తమోఽపి సత్ విషయభోగసంబంధవాన్న భవతి ప్రసిద్ధస్తు పురుషోత్తమో విష్ణుః కేవశరీరయో గిత్వాద్భోగయోగీ తథాఽనంగస్య కామస్య జేతాఽపి విరూపం దర్శనం యస్య స విరూపదర్శనో న భవతి ప్రసిద్ధస్త్యనంగజేతా మహాదేవో విరూపదర్శనః తథా చైవంభూతోఽభూర్వోఽద్యయీగురుః శ్రీశంకరాచార్యో జగజ్జయతీత్యర్థః. ఆత్ర క్లేషమూలకా విరోధాభాసః. 'ఆభాసత్వే విరోధస్య విరోధాభాస ఇవ్యుత' ఇత్యుక్తేః. ౧౦౮. కించ ముఖపంకజేన వాణీం సరస్వతీం దధతం బ్రహ్మచారికులాలంకారం శ్రీశంకరమాలోక్యాంకమంతికం సమీపమాగతా విద్వాంసః కమలాసనం బ్రహ్మణం శంకంతే తథా సతతం సన్నిహితా ఙ్మా లక్ష్మీర్యస్య తథాభూతం తం దృష్ట్వా విశ్వంభరం పురుషం శ్రీవిష్ణుం శంకంతే తథా ఆర్యైరారాధితే కోమలే చరణ కమలే యస్య తం కామద్విషం మహాదేవం శంకంతే. శా. ౧౦౯. కించైకస్త్రిపురు షోత్తమే భగవతి రామచంద్రే రతిమతీమయోన్మ్యద్భవాం సీతాలక్షణాం సత్రాం మాయాభిక్షుణా రావణేన హృతాం తాన్ముగధవైరిణో దేవద్విషో రాక్షసాన్ జిత్వా అనేకపురుషేఽక్రేష్టపురుషే రాక్షసే రావణే ఆసక్తిభ్రమాద్రావణేఽస్యా ఆసక్తి

వాం మాయాభితుహృతామనేకపురుషాసక్తిభ్రమాన్నిష్ఠరామ్, జిత్వా
తాః బుధవైరిణః ప్రియతయా ప్రత్యాహరద్యశ్చిరాదాస్తే తాపస
కైతవాత్రిజగతాం త్రాతా స నశ్శంకరః. ౧౧౦.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తదాశుద్ధాప్తమవృత్తగః,
సంక్షేపశంకరజయే చతుర్థస్సర్గ ఆభవత్.

రితి రామచంద్రనిష్ఠాభ్యుమాన్నిష్ఠరాం వైష్ణవ్యేణ వహ్నిం ప్రవిష్టామశ్రేష్ఠ పురు
షస్య రావణస్య స్వస్తిన్నాసక్తిభ్రమాత్తం ప్రతినిష్ఠరామితి వా శ్రేష్ఠపురుషస్య రామ
చంద్రస్య స్వస్తిన్నాసక్తిభ్రమాభ్రమాన్నిష్ఠరామితి వా యో రామచంద్రాత్తనా
ఽవతీర్ణః శివశ్చిరాత్ప్రియతయా ప్రత్యాహరత్స త్రిజగతాం త్రాతా ఽనో ఽస్తాకం
సుఖకర స్తాపసకైతవాద్యతివేషమిషాదాస్తే న స్త్రిజగతాం త్రాతాశంకర ఇతి వా శివస్య
రామచంద్రాత్తనా ఽవతరణప్రకారస్తు స్కందపురాణాదవగంతవ్యః. పక్షే ఏకస్మిన్న
ద్వితీయే పురుషోత్తమే శ్విరాశ్చరాతీతే పరమాత్మని రతిమతీం బహ్వాదిశూన్యాం సత్తాం
మాయాభితుభిః క్షణికవిజ్ఞానవాద్యాదిభిర్నృతామనేకాత్ప్రసక్తిభ్రమాన్నిష్ఠరాంతా
న్వివేకివైరిణో జిత్వా యశ్చిరాత్ప్రత్యాహరత్సమానమన్యత్. ౧౧౦.

ఇతి శ్రీమత్పురమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థశ్రీపాదశిష్యదత్త
పంశావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
చ తు ర్థ స్స ర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, నవ్యాఖ్యానే

పంచమసర్గ ప్రారంభః.

ఇతి సప్తమహాయనే ఒఖలశ్రుతిపారంగతతాం గతో వటుః,
పరివృత్య గురోః కులాద్ధృపే జననీం పర్యచరన్తహాయశాః. ౧.
పరిచరజ్జననీం నిగమం పతన్నపి హుతాశరవీ సవనద్వయమ్, మను
వరైర్నియతం పరిపూజయశ్చిశురవర్తత సంత్రణిర్యథా. ౨.
శిశుముదీత్య యువా ఒపి న మన్యుమాన్ దిశతి వృద్ధతమో ఒపి
నిజాసనమ్, అపి కరోతి జనః కరయోర్యుగం వశగతో విహితాంజలి
తత్తణాత్. ౩. మృదువచశ్చరితం కుశలాం మతిం వపురనుత్తమ

ఏవం ప్రాకృతజనవిలక్షణం తస్య బాలచరితముపవర్ణ్య తుర్యాశ్రమస్వీకృతి
ముపవర్ణయితుం ప్రస్తాతి. ఇతీతి. ఇతి ఉక్తప్రకారేణ సప్తమవస్తే సర్వవేదపారంగ
తతాం ప్రాప్తో పటుర్బ్రహ్మచారీ గురోః కులాత్పరీవృత్య పరివర్తనం సమాపర్తనం
విధాయ గురుకులవాసం సమాప్య మహాయశాః గృహే జననీం పర్యచరన్త సమ్యక్ సే
వితవాన్. వి. ౧. మాతరం పరిచరన్త వేదం పఠంశ్చ మనుశ్రేష్ఠైస్సాన్వయంభువాదిభి
రగ్నిసూర్యసంపూజాయాం నియమితం ప్రాతస్సవనం తృతీయసవనమిత్యేవం రూపం
సవనద్వయం వహ్నిసూర్యో సంపూజయన్ సన్ శిశుః భానువదవర్తత మనువరై
ర్సంత్రవరైర్నియతం యథాస్యాత్తథా పరిపూజయన్నితి. వా - ద్రుత. ౨. కించ
శిశుం శ్రీశంకరం దృష్ట్వా శ్రోధాద్యాలయో యువా ఒపి కోపవాన్ భవతి తథా
వృద్ధతమో ఒత్వంతమాదరణీయో ఒపి స్వాసనం దదాతి అపిచ తత్తణాద్ధర్మనక్షణ
ఏవ వశం ప్రాప్తస్సర్వో ఒపి జనో హస్తయోర్యుగం నిహితాంజలి కరోతి. ౩.
మృద్వీతి. చరితస్యాపి విశేషణం మృదు కోమలం వచో యస్మిన్స్తత్ చరితమితి

మాస్మదమోజసామ్, సకలమేత దుదీక్ష్య సుతస్య సా సుఖమవాప
నిరర్థశమంబికా. ౪. జాతు మందగమనా ౭స్య హి మాతా స్నాతు
మంబునిధిగాం ప్రతి యాతా, ఆతపోగ్ర కిరణే రవిబింబే సా తపః కృశ
తనుర్విలంబే. ౫. శంకర స్తదనుశంకితచిత్తః పంకజై ర్విగతపంకజ
లాద్యైః, వీజయన్నుపగతో గతమోహం తాం జనేన సదనం సహ
నిన్యే. ౬. సోఽథ నేతుమనవద్యచరిత్రస్సద్దనో ౭ంతికమృషీశ్వరపు
త్రః, అస్తవీజ్జలధిగాం కవిహృద్యైర్వస్తుతః స్ఫురదలంకృతపద్యైః.
౭. ఈహితం తవ భవిష్యతి కాల్యే యో హితం జగత ఇచ్ఛసి బాల్యే,
ఇత్యవాప్య స వరం తటిసీతస్సత్యవాక్సదనమాప వినీతః. ౮. ప్రాత
రేవ సమలోకత లోక శీతవాత హృతశీకరపూతః, నూతనామివ
ధునీం ప్రవహంతీం మాధవస్య సమయా సదనం తామ్. ౯. ఏవమేన

వా. ఓజసాం మన ఆదిబలానామాస్మదమాశ్రయభూతం పుత్రశరీరం సుతస్త్రితత్సర్వ
మవేత్త్య సా సతీ కుమారజననీ నిరర్థశమప్రతిబంధం సుఖమవాప. ౪. కదాచిదస్య శ్రీశం
కరస్య మాతా హి ప్రసిద్ధం మందం గమనం యస్యాస్సా సముద్రగాం నదీం ప్రతి
స్నానార్థం గతా సూర్యమండలే ఆతపేనోగ్రాః కిరణా యస్య ఏతాదృశే సతి తపసా
కృతా తనుశరీరం యస్యాస్సా సతీ విలంబం కృతపతీత్యర్థః. స్వా. ౫. తత్తదా విగత
కర్తవ్యమేన జలేనాద్యైః పంకజై ర్విజయన్నుపగతః జనేన జనసముదాయేన సహ సదనం ప్రతి
నిన్యే. హేత్యవ్యయం స శ్రీశక్తిరక్షతి వా. ౬. అథ నయనానంతరం దోషరహిత
చరిత్రః ఋషీణామిశ్వరస్య శివగురోః పుత్ర స్త్రీశంకరః గృహస్య సమీపం నేతుం
సముద్రగాం నదీం కవినాం మనోజ్ఞైర్వస్తుతః స్ఫురన్తి అలంకృతాని చ తాని పద్యాని
చ తైర్నత్వా ౭౭పాతతః స్ఫురదలంకృతపద్యైర్వస్తువీదస్తువత్. ౭. తేన స్తుతా సంతుష్టా
నదీఉవాచ తవ ఈహితమభిలషితం కలయతి చేష్టామితి కాల్యే ప్రాతఃకాలే భవిష్యతి
'అహ్నాద్వదయశ్చే'తి కలేర్మకే తతః ప్రజ్ఞాద్యణి రూపం. ని. 'ప్రత్యూహో ౭హర్షఖం
కల్య' మిత్యమరః, యస్తస్య బాల్యవస్థాయాజ్ఞాగతో హితమిచ్ఛసి ఇత్యేవం ప్రకారేణ
నదీతః వరం ప్రాప్య సత్యవచనశ్రీశంకరస్సదనం ప్రాప ఏతాదృశసామర్థ్యవత్సే
౭పి వినయయుక్తః. ౮. శీతేన వాయునా ఆహృతైర్బలకణైః పవిత్రితో లోకః
ప్రాతరేవ మాధవస్య లక్ష్మీపతేర్విష్ణోస్సమయా సదనం మన్దిరస్య సమీపే ప్రవ
హన్తీం తాం ధునీం నదీం నూతనామివ సమవలోకత. ౯. ఏవమేన ప్రకారేణ

మతిమర్త్యచరిత్రం సేవమానజనదైన్యలవిత్రమ్, కేరలక్షితిపత్నిర్ది
దృతుః ప్రాహిణోత్సచివమాదృతభితుః. ౧౦. సోఽప్యతంద్రితమభీ
రుపదాభిః ప్రాప్య తం తదను సద్విరదాభిః, ఉక్తిభి స్సరసమంజుపదాభి
శ్శక్తిభృత్సమమజిజ్ఞాపదాభిః ౧౧. యస్య నైవ సదృశో భువి బోధా
దృశ్యతే రణశిరస్సు చ యోధా, తస్య కేరళస్వపస్య నియోగాద్దృ
శ్యనే మమ చ సత్కృతియోగాత్. ౧౨. రాజితాభ్రవసనైర్విలసంతః
పూజితాస్సదసి యస్య వసంతః, పండితాస్సరసపాదకథాభిః ఖండితా
వరగిరోఽవితథాభిః. ౧౩. సోఽయమాజిజితసర్వమహీపస్త్రాయమాన

మర్త్యానతిక్రాంతాని చరిత్రాణి యస్య తం సేవమానానాం జనానాం మనోరథపూరణేన
దైన్యస్య లబిత్రం ఛేదకమేనం శ్రీశంకరం ద్రష్టమిచ్ఛురాదృతా భిక్షవో యేన
స కేరళక్షితిపతిః రాజశేఖరాఖ్యస్సచివమమాత్మ్యం ప్రేషితవాక్. ౧౦. స అమాత్యో
ఽపి తం సమమతంద్రితమనలసమతద్విశం యథాస్యా త్రథేతి వాఽభీర్భయవర్జిత ఉప
దీయత ఇత్యుపదా ఉపాయనం 'దుదాక్షదానే' 'అశశ్చోపసర్గ' ఇత్యర్జు. ని. 'ఉపా
యనముపగ్రాహ్యముపహారస్తథోపదే' త్యమరః-ఉపదాభిరుపాయనభూతాభిస్సమీచీనాభి
ర్విరదాభిః కరేణుభిస్సహ తం శ్రీశంకరం ప్రాప్యతదను తత్ప్రాప్తిః పశ్చాత్ సరసాని
మనోజ్ఞాని పదాని యాసు సరసానామితి వా. ఏవంవిధాభిరాభి రుక్తిభిః శక్తిం శివాం
సామర్థ్యం వా విభర్తీతి శక్తిభృత్సచివోఽజిజ్ఞాపత్ సమంయథాస్యాత్తథా విజ్ఞాపిత
వాక్ ఇతి వా. ౧౧. తా ఏవ దిర్భయతి-యస్య సదృశోబోధా రణమూర్ధసు యుద్ధ
కర్తా చ భువి నైవ దృశ్యతే తస్య కేరళదేశాధిపతేరాజ్ఞాతస్తస్యం సర్వోత్తమో
దృశ్యసే. నను అన్య ఏవ తన్నియోగాదాగత్య మాం కుతో న దృష్టవాక్ భవానేవ
వా పూర్వమిత్యాశంక్యాహః-మమ సత్కృతేః పుణ్యస్య యోగాత్ మమేత్యన్యవ్యా
ప్యత్తిః యోగాదితి పూర్వకాలవ్యాప్యత్తిః. ౧౨. అథ రాజ్ఞః ప్రాథితప్రదానపాత్రతా
సూచనాయ తం స్రువక్ ప్రార్థయతే, రాజితేతి ద్వాభ్యం. రాజితైర్దిప్తిమద్భిరాభ్రై
స్సవర్ణమయైర్వస్త్రైః విలసంతశ్శోభంతః పూజితాః పూజాం ప్రాప్తాః అవితథాభిరవ్య
ర్థాభి స్సరసా రసయుక్తా శ్చ తాః వాదకథాశ్చ తాభిః ఖండితా అపరేహమన్యేహం
గిరో వాచో యైస్తే పండితా యస్య సదసి సభాయాం వసంతస్సంతీత్యర్థః. ని. 'అత్రం
మేఘే చ గగనే ధాతుభేదే చ కాంచన' ఇతి మేదిసి. ౧౩. అజౌ సంగ్రామే జితా
స్సర్వే మహీపా భూమిపాలాయేన అతఏవ స్త్రాయమానా చరణౌ యస్యాకఏవ కులస్య

చరణః కులదీపః, పాదరేణు మవనం భవభాజా మాదరేణ తవ వి
దతు రాజా. ౧౪. ఏష సింధురపరో మదపూర్ణో దోషగంధరహితః
ప్రవితీర్ణః, అస్తు తే ఽద్య రజసా పరిపూతం వస్తుతో నృపగృహం శుచి
భూతమ్. ౧౫. ఇత్యుదీర్య పరిసాధితదాత్యం ప్రత్యుదీరితసదుక్తి మ
మాత్యం, అత్యుదారమృషిభిః పరిశస్తం ప్రత్యువాచ వచనం క్రమశ
స్తమ్. ౧౬. భైత్యమన్న మజినం పరిధానం రూక్షమేవ నియమేన విధా
నమ్, కర్తదాతృవర శాస్త్రీపటూనాం శర్తదాయనిగమాప్తి పటూనామ్
౧౭. కర్త నైజమపహాయ కుభోగైః కుర్తహే హ కిము కుంభిపురో
గైః, ఇచ్ఛయా సుఖ మమాత్య యథేతం గచ్ఛ నాథమసకృత్సృజ

దీపః దీపవత్ప్రకాశకస్సౌఽయం రాజా భవభాజాం సంసారం భజతామవనం పాలక
తవ చరణరేణుమాదరేణ విదతు లభతాం అధ్యర్థనాయాం లూట్. ౧౪. తత్రాసీతాసు
పదాసు ముఖ్యమేకం గజం దర్శయతి:—ఏష సింధురపరో హస్తీశ్రేష్ఠః మదే:
పూర్ణః దోషస్య గంధేనాపి వర్జితః ప్రవితీర్ణో రాజ్ఞా ప్రేష్ఠా దత్తస్తస్మాద్యస్తు
శ్శుచిర్భూతమపి నృపగృహం తవ చరణరజసా పరిత ఆసమంతాత్పూతం పవిత్ర
మస్తు. ౧౫. ఏవం యుక్తియుక్తం సచివవాక్యముదాహృత్య తదుత్తరరూపం శ్రీశ
కరవాక్యముదాహర్తూమాహ:—ఇత్యేవం ప్రకారేణోదీర్యక్త్వా పరిసాధితం దూ
కృత్యం యేన ప్రత్యుదీరితాః ప్రత్యుచ్చారితాస్సతామక్తయస్సమీచీనా ఉ
యో వా యేన తమమాత్యం సచివం ప్రతిక్రమశః క్రమేణ వచనమువాచ. తది
శివప్తి. అత్యుదారమపవిత్ర బుష్టిభిః పరిశస్తం సంస్తుతం. ౧౬. తదుదాహరణ
భైత్యం భిక్షయా లబ్ధమన్నం పరిధానమాచ్ఛాదనమజినం మృగచర్మ విధానం క
వ్యం నియమేన రూక్షమేవ కష్టసాధ్యమేవ త్రికాలస్నానాది కర్త కర్తృప్రతిపాక్షక
వేదాదిశాస్త్రం హేదాతృవర శర్తదాయనాం దృష్టాదృష్టసుఖదాయనాం వేద
నాం ప్రాప్తౌ పటూనాం కుశలానాం పటూనాం బ్రహ్మచారిణాం శాస్త్రీయదా
విధానం శ్రుతిస్మృత్యాది నియమేన రూక్షమేవ కర్త తత్రాపి నియమేనేతి వా శా
త్యర్థః. శర్తదాయాతి కర్తణో వా విశేషణమ్. ౧౭. తథాచైవంవిధా బ్రహ్మచారిణ
వయం నైజం స్వీయం కర్త విహాయ కుంభిపురోగైః కుభోగైః భోగ్యంత ఇతి భో
విషయానైరిభిపురస్సరైః కుత్సితైర్విషయసంభోగైః కింకుర్తహే అహేతి. ప్రసిద్ధ
ర్థకమాశ్చర్యార్థకం వా ఽవ్యయం. తస్మి మయా కిం విధేయమిత్యాకాంక్షాయ
మాహ - హే సచివ ఇచ్ఛయా సుఖం యథా స్వాత్తథా యథేతం యథ

యేత్థమ్. ౧౮. ప్రత్యుత ఊతిభృతాఖిలవణ్ణా వృత్త్యపాహరణతో విగతత్తాః, ధర్మవర్త్తని రతా రచనీయాః కర్తవర్జ్యమితి నో వచనీయాః. ౧౯. ఇత్యముష్య వచనాదకళంకగి ప్రత్యగా త్నున రమాత్య మృగాంకః, వృత్తమస్య స నిశమ్య ధరాప స్పృతమస్య సవిధం స్వయమాప. ౨౦. భూసురార్భకవరైగి పరివీతం భాస్వరోడుపగభ స్తుప వీతమ్, అచ్ఛజహ్ను సుతయా విలసంతం సుచ్ఛవిం నగమివ ద్రుమవంతమ్. ౨౧. చర్త కృష్ణహరిణస్య దధానం కర్త కృత్స్నముచితం విదధానమ్, నూతనాంబుదనిభాంబరవంతం పూతనారిసహజం తులయంతమ్. ౨౨. జాతరూపరుచి ముంజసుధామ్నా ఛాతరూపకటి మద్భుత

గతం తథాగచ్ఛ యత ఇత్థమునా ప్రకారేణాసక్పదర్థం న కథయ. ౧౮. యత్తయోత్తం నరైః కర్తవ్యం న భవతి ప్రత్యుత భూమిపేన సర్వే వర్ణా బ్రహ్మణాద్యావృత్త్యపాహరణతస్తత్తద్వర్ణోచితశుద్ధజీవికాసంపాదనేన విగతాని దేవర్షి శిశ్యబుణాని యేభ్యస్తథావిధా ధర్మమార్గే నిరతా రచనీయాః స్వీయం కర్తవర్జ్యమితి నో వచనీయా నైవ వత్తవ్యాః. ౧౯. తతః కింవృత్తమిత్యాకాంక్షాయా మాహ - ఇత్యేవంవిధాదముష్య శంకరస్య వచనాదమాత్యచంద్రశ్చంద్రా ద్వ్యతిరేకసూచకం విశేషణమకళంకః పునః ప్రత్యగాత్ స్వస్వామినం ప్రతి గమనం కృతవాన్ స భూమిపోఽస్య వృత్తం శ్రుత్వాఽఽత్యుతప్రప్తస్య శ్రీశంకరస్య సవిధం సమీపం స్వయం ప్రాప. ౨౦. ఇతః చతుర్థోక్తం మునివరస్య కుమారం విశిష్య. భూసురాణాం భూమిదేవానాం బ్రహ్మణానామర్భకవరైర్బాలకశ్రేష్ఠైః పరివీతం పరితో వ్యాప్తం. భాస్వరైర్దేదీప్యమానైర్భాస్వరస్యేవోడుపస్య చంద్రస్య గభస్తీభిః కిరణైస్తుల్యముపవీతం యజ్ఞోపవీతం యస్య అచ్ఛా స్వచ్ఛా యా జహ్ను సుతా గంగా తయా విలసంతం ద్రుమవంతం నగం హిమాలయమివ సుచ్ఛవి సుష్ఠు చ్యవిః కాంతిర్యస్యతం. ౨౧. కృష్ణహరిణస్య చర్త దధానం సర్వముచితం కర్త విదధానం నూతనమేఘతుల్యమంబరమస్యాస్త్రీతి తథా తం పూతనాయాః కంసప్రేషితాయా ఆరిః శత్రుః కృష్ణస్తస్య సహజం భ్రాతరం బలధద్రం తులయంతం తత్తులాం దధానం. ౨౨. జాతరూపస్య సువర్ణస్య రుచిరం రుచిర్యస్య తస్య ముంజసంజ్ఞకస్య తృణవిశేషస్య సుధామ్నా సుష్ఠు తేజసా ఆశ్చర్యమందిరేణ చ్ఛాతం ఛన్నం రూపం యస్యాస్తథాభూతా కటిక్రోడిర్యస్య సత్కృతిః సుకృతం తయా లబ్ధం పాకేన పరిణత్యా పీతా యా

ధామ్నా, నాకభూతమివ సత్కృతిలబ్ధం పాకపీతలతికాపరిభమ్. ౨౩. సస్తితం మునివరస్య కుమారం విస్తితో నరపతి ర్భవళువారమ్, సం విధాయ వినతిం వరదానే తం విధాతృసదృశం భువి మేనే. ౨౪. తేన పృష్టకుశలగి తీతిపాల స్వేన సృష్టమథ శాత్రవకాలః, హాటకాయుత సమర్పణపూర్వం నాటకత్రయ మవోచదపూర్వమ్ ౨౫ తద్రసార్ద్ర గుణరీతివిశిష్టం భద్రసంధిరుచిరం సుకవీప్యమ్, సంగ్రహేణ స నిశమ్య

లలికాః సూక్ష్మలతాస్తాభిః పరిరబ్ధమాలింగితం స్వర్గభూమిజం కల్పద్రుమమివ. ౨౩. స్తి తేన మండహాసితేన సహితం మునివరస్య శివగురోః కుమారం నరపతిర్భవళువారం ప్రణతిం విధాయ తం భువి వరదానే బ్రహ్మణా సమం మేనే భువీత్యస్య వినతిమిత్య నేన వా సంబంధః. ౨౪. తేన శ్రీశంకరేణ పృష్టం కుశలం యన్వై సశాత్రవస్య శత్రు సమూహస్య శత్రుసంబంధినో వా కాలోఽంతః భూమిపాలః దశసహస్రసంఖ్యాక సువర్ణమద్రాసమర్పణపూర్వకం స్వేన రచితమపూర్వం నాటకానాం త్రయమవోచత్. ౨౫. నాటకత్రయం వివినప్తి తదిత్యర్థేన. తస్మాటకత్రయం. 'శృంగారహాస్యకరుణా రాద్రవీరభయనకాః, బీభత్సాన్ముతసంజ్ఞా చేత్యష్టా నాట్యేరసాః స్మృతాః' ఇత్యుక్తై రసైరార్ద్రగుణైః. 'యేరసస్యాంగినో ధర్మాః శౌర్యాదయ ఇవాత్మనః' ఉత్కర్షహేతవ స్తేస్య రచనస్థితయో గుణాః, మాధుర్యాజఃప్రసాదాఖ్యాస్తయస్తే చ పునర్దశ, ఆప్లవ దకత్వం మాధుర్యం శృంగారే ద్రుతికారణం, కరుణే విప్రలంభే తచ్ఛాంతే చాలిశ యాన్వితం, దీప్తాత్మవిస్తృతేర్హేతురోజో వీరరసస్థితిః, బీభత్సరాద్రరసయో స్తస్యాధిక్యం క్రమేణ చ, శుష్కేంద్రనాగ్నివ త్వచ్ఛుజలవ త్సహనైవ యః, వ్యా ప్నోత్యన్యత్ప్రసాదో ఽసౌ సర్వత్ర విహితస్థితి'రిత్యుక్తైర్గుణైః - 'రీతిర్నామ గుణా శ్చిష్టా వర్ణసంఘటనా మతా. వైదర్భి గాడీ హంచాలీ' ఇత్యుక్తాభీరీతిభిశ్చ విశిష్టం యుక్తం తథా భిద్రసంధిభిశ్చైవసంధిభిస్సుందరం సంధిర్నామ ఏకేన ప్రయోజ నేనాన్వితానాం కథాంశానామవాంతరప్రయోజనసంబంధః. తత్ర పంచసంధయః తదుక్తం దశరూపకే. 'ముఖం ప్రతిముఖం గర్భః సావమర్శోవసంహృతిః, ముఖం బీజసమత్పత్తిర్నానార్థరససంధవా. లత్యైలత్యస్య బీజస్య శక్తిః ప్రతిముఖం మళం గర్భస్తద్విదృష్టనప్తస్య బీజస్యాన్వేషణం ముహూః, హేతునా యేనకేనాపి వివర్ణ స్సంధివ్యతే, బీజవంతో ముఖాద్యర్థా విప్రకీర్ణా యథాయథం, విక్యార్థముప వర్ణ్యంతే యత్ర నిర్వహణం హి తదిత్యాది సంధిభు భద్రత్వం గ్రామ్యచేష్టాది వినిర్దు క్తత్వం అతఏవ శోధనకవీనామిష్టం కవిభు శోధనత్వం రసగ్రాహిత్వం ఏవంవిధనాట

సువాచం తం గృహణ వరమిత్యముమూచే. ౨౬. తాం నితాంత హృదయంగమసారాం గాం నిశమ్య తులితామృతధారామ్, భూపతి స్స రచితాంజలిబంధస్సోన్మీలమం సుతమియేష సుసంధః. ౨౭. నోహి తాయ మమ హాటకమేత ద్దేహినస్తు గృహవాసిజనాయ, ఈహితం తవ భవిష్యతి శీఘ్రం యాహి పూర్ణమననే త్యవదత్తమ్. ౨౮. రాజ వర్యకులవృద్ధినిమిత్తం వ్యాజహర రహసి శ్రుతివిత్రామ్, ఇష్టిమస్య సక లేష్టవిధాతు స్తుప్తిమాప హి తయా ఊతినేతా. ౨౯. సవిశేషవిదా సభాజితః కవిముఖ్యేన కళాభృతాం వరః, అగమత్కృతకృత్యధీ ర్నిజాం నగరీ మస్య గుణా నుదీరయత్. ౩౦. బహవ శ్రృతిపార దృశ్యనగ కవయోఽత్యైవత శంక రాద్ధురోః, మహత స్సుమహంతి

కత్తయం సశ్రీశంకరః సంగ్రహేణాకర్ణ్య సుప్త వాక్యం తమముం రాజానం వరం గృహణేత్సువాచ. ౨౬. నితాంతమత్యంతం హృదయంగమో మనోహరస్సారో యస్యాం తులితా మృతధారా యయా తాం గాం వరం గృహణేతి వాచం నిశమ్య రచితో ఒంజలిబంధో యేన స బద్ధాంజలిస్సుప్త సంతా ప్రతిష్ఠా యస్య స భూపతి సోన్మీలమం స్వసదృశం పుత్రమియేష ఇచ్ఛతి స్త. ౨౭. ఏవం ప్రార్థితః శ్రీశంకరస్తం రాజానమువాచ ఏతద్దశసహస్ర సంఖ్యాకం హాటకం మమ హితాయ నాస్తి తర్హి కథం విభేయమితి తత్రాహ నో స్తాకం గృహవాసిజనాయ తు దేహి తవేహితం మనసా ఒభి లషితం శీఘ్రం భవిష్యతి తస్మాత్పూర్ణమనసా శీఘ్రం యాహి గచ్ఛేతి మధ్యమణి న్యాయేన శీఘ్రపదముభయత్ర సంబంధనీయం. ౨౮. ఏవం జనసమాజ ఉత్త్వా పునా రహసి ఏకాంతే రాజవర్యకులస్య పృథ్విర్నిమిత్తభూతాం శ్రుతివిత్రాం శ్రుతిప్రసిద్ధాం. ని. 'ఏతత్ క్లితే ధనే వాచ్యులింగం ఖ్యాతే విచారిత'ఇతి మేచిసి-అస్య రాజ్యస్సక లేష్టానాం విధాతా పరమాత్మా తస్య ఇష్టిం పూజాం వ్యాజహర తప్సోకారము క్తవాత్ తయా ఇష్ట్యా భూమినేతా రాజా తుష్టిరూపేత్యర్థః. ౨౯. విశేషజ్ఞేన కవిముఖ్యేన శ్రీశంకరేణ సభాజితః పూజితః కలాభృతాం మధ్యే శ్రేష్ఠః కృతం కృత్యం యయా సా బుద్ధిర్యస్య స రాజా ఒస్య గుణాన్సర్థయత్ స్వీయాం నగరీమగమత్ గత వాత్ - వి. ౩౦. ఏవం కేరళభూమిపతేర్వరప్రదానాదికముపవర్ణ్య పుత్రాంతాం తరం వర్ణయితుముపక్రమతే. బహవశ్శ్రుతిపారదృశ్యనో వేదపారం దృష్టవంతః కవయః శ్రీశంకరాన్తవాతః గురోర్నవాన్తి దర్శనాని కాస్త్రాణి ఫణిరాజస్య కేవస్య

దర్శనాన్యధిగంతుం ఘోరాజకాశలీమ్. 30. పఠితం శ్రుత మాదరా
త్పునః పునరాలోక్య రహస్యమానకమ్, ప్రవిభజ్య నిమజ్జత స్సుఖే
సవిధేయాన్ విదధేత మాం సుధీః. 31. సర్వార్థతత్త్వవిదపి ప్రకృ
తోపచారైశ్శాస్త్రోక్తభక్త్యతిశయేన వినీతశాలీ, సంతోషయం త్వజ
ననీమనయత్కియంతి సమూనితో ద్విజవరై ర్ద్రివసాని ధన్యః. 33.
సా శంకరస్య శరణం స చ తజ్జనన్యా హ్యన్యోన్యయోగవిరహ స్త్వ
నయో రసహ్యః, నో వోధు మిచ్ఛతి తథా ఒప్యమనుష్యభావా
న్దేయం గతః కిమభివాంఛతి దుష్ప్రదేశమ్. 34. కృతవిద్యమముం
చికిర్షవ శ్శ్రితగార్హస్థ్య మథాప్తబంధవః, అనురూపగుణా మచిం
తయ స్తనవద్యేషు కులేషు కన్యకామ్. 35. అథ జాతు దిద్బుక్షవః
కలావవతీర్ణం మునయః పురద్విషమ్, ఉపమన్యుదధీచిగౌతమత్రితలా
గస్త్యముఖా స్సమాయయుః. 36. ప్రణిపత్య స భక్తిసన్నతః ప్రస
విత్ర్యా సహ తాన్విధానవిత్, విధివ న్నధువర్కపూర్వయా ప్రతిజ

కుశలతామధిగంతుమధైర్యతాధ్యయనం కృతవత్ ఇత్యర్థః. 30. పఠితం శ్రుత
మనూనకమఖండమారాదనాన్వేకాంత ఆలోక్య ప్రవిభజ్య చ సారాసారవిభాగం
విధాయ నిజసుఖే నిమజ్జతః విధేయాన్ శిష్యాన్ సుధీశ్శ్రీశంకరో విదధేతమాం
సమ్యక్ కృతవాన్. 31. వినీతశాలీ వినయవాన్. వసం. 33. అన్యోన్యయోగస్య
పరస్పరసంయోగస్య విరహస్తవనయోశ్శుక్లరతజ్జనన్యోరసహ్యో యద్యపి తథా ఒపి
వోధుం పరిణయం కర్తుం నో ఇచ్ఛతి స్త తత్ర హేతుమాహః—అమమన్యుభావా
ద్దేవాధిదేవత్వాత్ మేయం ప్రాప్తః కిం దుష్ప్రదేశం దుష్టస్థానమభివాంఛతి చైవ
వాంఛతీత్యర్థః. 34. ఆప్తాశ్చ బంధవశ్చ లే ఆప్తాశ్చ లే బంధవశ్చేతి నా
కృతా సంపాదితా విద్యా యేన తమముం శ్రితం గార్హస్థ్యం యేన వివంధిం
చికిర్షవః కర్తుమిచ్ఛవోఒనురూపా గుణా యస్యాస్తథాభూతాం కన్యకాం దోష
వర్జితేషు కులేష్వచింతయన్. వి. 35. అథానంతరం జాతు కదాచిత్ త్రిపురఘ్నం
మహాదేవం కలియుగే శ్రీశంకరాత్తనాఒవతీర్ణం ద్రష్టుమిచ్ఛంతః ఉపమన్యుప్రముఖా
మునయస్సమాయయుః. 36. భక్త్యా సమ్యక్ సతో నమ్రః ప్రసవిత్ర్యా జనన్యా
సహ ప్రణామపూజానివిధానవి త్స శ్రీశంకర స్తా స్తునీత్ ప్రణిపత్య ప్రకర్షేణ సత్త్వా
మధువర్కః పూర్వమాదౌ యస్యాస్త యా సవర్యయా పూజయా ప్రతిజగ్రాహ.

గ్రాహ సపర్యయా మునీక. 32. విహితాంజలినా విపశ్చితా విన
యోక్త్యా ల్పిత్విష్టరా అమీ, ఋషయః పరమార్థసంశ్రయా అము
నా సాక మచీకర స్కథాః. 33. నిజగాద కథాంతరే మునీక జననీ
తస్య సమస్తదర్శినః, వయమద్య కృతార్థతాం గతా భగవంతో యదు
పాగతా గృహాక. 34. క్వ కలిర్భహుదోషభాజనం క్వ చ యుష్మ
చ్ఛరణావలోకనమ్, తదలభ్యత చేత్పురాకృతం సుకృతం నః కిమితి
ప్రపంచయే. 35. శిశు రేష కిలాతిశైశవే యదశేషాగమపారగో లభ
వత్, మహిమా లపి యదద్భుతో లస్య తద్వ్యయమేతత్కురుతే
కుతూహలమ్. 36. కరుణార్ద్రదృశానుగృహ్యతే స్వయ మాగత్య
భవద్భిరప్యయమ్, వదతాస్య పురాకృతం తపః క్షమమాకర్ణయితుం
మయా యది. 37. ఇతి సాదరమీరితాం తయా గిర మాకర్ణ్య

స్వాగతం కృతవానిత్యర్థః. 32. విహితాంజలినా విపశ్చితా విమహా శ్రీశంకరేణ భగ
వంత ఏతాన్యాసనాని పరిగృహ్యంతామితి వినయపూర్వకయోక్త్యా ల్పితా విష్టరా
అసనాని యేభ్యస్తే పరమార్థస్య సంశ్రయో యేహం లే మోక్షనిష్ఠా అమీ ఋష
యో లమునా శ్రీశంకరేణ చూ కథాః కృతవంతః మోక్షసంశ్రయాయ ఇతి కథా
నాం వా విశేషణం. 33. కథానామంతరే లంతరాశే తస్య సర్వజ్ఞస్య జననీ మునీ
నువాచ. యదువాచ తదాహ. వయమద్య కృతార్థతాం ప్రాప్తా యద్యస్తాద్భగ
వంతో గృహానుపాగతాః. 34. భగవదాగమసం న కేవలం కృతార్థతాయా ఏవ
సంపాదక మపి తు జన్మాంతరీయానంత సుకృతసూచక మపీత్యాశయేనాహ. క్వేతి.
లహుదోషభాజనం కలిః క్వ క్వచ యుష్మచ్ఛరణావలోకనం తథా చ సమస్తదోషా
శ్రయే కలియుగే లత్యంతాలభ్యం తత్ యుష్మచ్ఛరణావలోకన మలభ్యతచేత్తర్హి
నో లస్తాకం పురాకృతం పుణ్యం కిమితి ప్రపంచయే తద్వర్ణనమశక్యమిత్యర్థః. 35.
ఏవం స్తుత్యాల్పముఖకృతాన్తునీక కిం చిత్ప్రస్తుమారభతే శిశురితిః—ఏష భవ
దగ్రే స్థితశ్శిశురతిబాల్యే సర్వాగమపారగో యదభవత్ మహిమా లప్యస్య య
దద్భుతో లభవచేతద్వ్యయం కుతూహలం కురుతే. 36. భవదాగమసమప్యేతదద్భుత
మాహాత్మ్యసూచక మిత్యాశయేనాహః—భవద్భి రప్యత్యంతా లభ్యదర్శనై రపి
తత్రాపి స్వయమాగత్య తత్రాపి కరుణార్ద్రదృశా లయమను గృహ్యతే. తస్మాదస్య
పురాకృతం తపో వదత మయా ఆకర్ణయితుం యది క్షమం యోగ్యం తర్హి బ్రూతే
త్యర్థః. 37. ఇత్యేవం ప్రకారేణ సాదరం యథా స్వాక్షభా సత్యోచ్ఛారితాం

మహర్షి సంసది, ప్రతివక్తుమభిప్రచోదితో ఘటజన్తా ప్రవయాః ప్రచక్రమే. ౪౩. తనయాయ పురా పతివ్రతే తవ పత్యా తపసా ప్రసాదితః, స్థితపూర్వముపాదదే వచో రజనీవల్లభఖండమండనః. ౪౪. వరయస్య శతాయుషస్సుతానసి వా సర్వవిదం మితాయుషమ్, సుతమేకమితీ రితశ్శివం సతి సర్వజ్ఞమయాచతాత్తజమ్. ౪౫. తదభీష్పితసిద్ధయే శివస్తవ భాగ్యాత్తనయో యశస్విని, స్వయమేవ బభూవ సర్వవిన్నతతో ఽన్యో ఽన్తి యతస్సురేష్వసి. ౪౬. ఇతి తద్వచనం నిశమ్య సా మునినర్యం పునరప్యవోచత, కియదాయురముష్య భో మునే సకలజ్ఞో ఽస్యనుకంపయా వద. ౪౭. శరదో ఽప్తపునస్తథాప్త తే తనయస్యాస్య తథాప్యసౌ పునః, నివసిష్యతి కారణాంతరాద్భువనే ఽన్తి

వాచమకర్ణ్య సాదరమకర్ణ్యేతి వా మహర్షీణాం సంసది సభాయాం తైరేవ ప్రేరితో ఽతిపృథ్తో ఽక్ష్యః ప్రతివక్తుం ప్రచక్రమే. ౪౩. సాక్షాచ్ఛివ ఏవ తవ పత్యా ఽతితపసా సమారాధ్య లభ్యో న త్వయం కశ్చిత్తవస్వీత్యాశయేనాహః—తనయాయేతి త్రిభిః—హేపతివ్రతే పూర్వం తవ పత్యా పుత్రార్థం తపసా ప్రసాదితో రజనీ వల్లభస్య చంద్రస్య ఖండో మండనమలంకారో యస్య సనికాకరకలాశేఖరో భగవాన్ శంకరో వచనముపాదదే ప్రోక్తవాన్. త్వయా సహైవ తవ పత్యా తవస్తవమితి ద్యోతనాయ సంబోధనమ్. ౪౪. తైవం వచనముదాహరతి. వరయస్వేతి. అసర్వవిదః శతాయుషస్సుతాన్ వరయస్వాసి వా సర్వజ్ఞమల్పాయుషమేకం సుతం వరయస్వేతి ఈరితస్తవ పతిర్హస్తే సతి సర్వజ్ఞమాత్తజం శివాదయాచత. ౪౫. తస్య తవ పత్యురభిషి తస్య సిద్ధయే స్వయమేవ శివో భాగ్యాత్తవ తనయో బభూవ హేయశస్వినీతి సంబోధయన్ తవ యశఃఖ్యాపనార్థం బభూవేతి సూచయతి నను సర్వజ్ఞమన్యమేవ పుత్రం కుతో న దత్తవానితి చేత్తత్రాహ యతః కారణాద్దేవేష్వసి తస్మాచ్ఛివాదన్యః సర్వజ్ఞో నాస్తి తత ఇత్యర్థః. ౪౬. ఇత్యేవం ప్రకారేణ తస్మాగ్ స్త్యస్య వచనం మితాయుష మిత్యాదిరూపం శ్రుత్వా సా సతీ మునిశ్రేష్ఠం పునరప్యవచ భో మునే యతస్సుకలజ్ఞోన్యతోఽమృష్యాయుః కియత్పరిమితమస్తి తత్కరుణాయా వద యతో మితాయుషమితి శ్రుత్వా మమ త్రాసో జాత ఇతి భావః. ౪౭. ఏవం పృష్టో మునిరువాచ. శరదస్సంవత్సరాః అప్త తథా పునరప్త మిలిత్వా షోడశీతి యావత్. అస్య తవ పుత్రస్యాయుర్యద్యపి తథా ఽప్యసౌ తే తనయః కారణాంతరాదస్మిన్ముపనే

స్తశఘటచ్ఛవత్సరాఽ. ౮౮. ఇతి వాదిని భావినీం కథామృషిముఖ్యే
ఘటజే నివార్య తమ్, ఋషయస్సహ తేన శంకరం సముపామంత్ర్య
యయుర్యథాగతమ్. ౮౯. సృణినా కరిణీన సార్దితా శుచినా శైవలినీవ
శోషితా, మరుతా కదళీవ కంపితా మునివాచా సుతవత్సలా ౭భవత్.
౯౦. అథ శోకపరితచేతనాం ద్విజరాడిత్యమువాచ మాతరమ్, అవగ
మ్య స సంస్మృతిస్థితం కిమకాండే పరిదేవనా తవ. ౯౧. ప్రబలానిలవేగ
వేల్లితధ్వజచీనాంశుకకోటిచంచలే, అపి మూఢమతిః కశేబరే కురుతే
క స్థిరబుద్ధిమంబికే. ౯౨. కఠినామ సుతా న లాలితాః కఠి వా నేహ
వధూరభుంజి హి, క్వను తే క్వ చ తాః క్వ వా వయం భవ సంగః ఖలు పాం

షాడశ సంవత్సరామృనర్నివసీమ్యతి వాసం కరిష్యతి. ౮౮. ఇత్యేవం ప్రకారేణ భావి
నీం భవిష్యాం కథాం కుంభజే ౭౫ స్త్యే వాదిని సతి మునయస్తం నివార్య శ్రీశంకరం
సముపామంత్ర్య తేన ఘటజేన సహ యథాగతం జగ్ముః. ౮౯. అతికష్టదాం ముని
వాచం శ్రుతవతీం సతీం వర్ణయతి. సృణినేతి. సృణినా అంకుశేన హస్తినీవ సా ముని
వాచార్దితా పీడితా ౭భవత్ శుచినా ఆషాఢేన శైవలినీ శైవలం వద్వకాష్ఠం తత్సం
బంధినీ పుష్కరిణీవ సా శోషితా ౭భవత్ - వాయునా కదళీవ కంపితా ౭భవత్ యతః
పుత్రవత్సలా. ౯౦. ఏవమతికష్టవతీం మాతరం శ్రీశంకరో యదుక్తవాఽ తద్వత్తు
మువక్రమతే. అథ మాత్మర్షునివాచా ౭తిదుఃఖప్రాప్త్యనంతరం శోకేన పఠితా
వ్యాప్తా చేతనా బుద్ధిర్యస్యాః తాం సంసారస్య స్థితిం త్విణభంగురయాపామవగమ్య
కాండేనమయే పరిదేవనా శోకః తవ కిమర్థమపార్థేత్యర్థః. ౯౧. అతిచంచలే
శరీరే మూఢమతిరసి స్థిరబుద్ధిం న కురుతే. త్వం త్వతిసుజ్ఞా తత్ర తాం కర్తుమత్య
యోగ్యేతి బోధయన్నాహ :— ప్రబలా యోనిలో వాయుస్తస్య వేగేన
వేల్లితో ౭తికంపితో యో ధ్వజస్తస్య యచ్చీనదేశీయమతిసూక్ష్మం వస్త్రం తస్య
కోటిరగ్రభాగస్తద్వచ్ఛంచలే కశేబరే శరీరే స్థిరబుద్ధిం మూఢమతిరసి కః కురుతే
న శో పీత్యర్థః. ఉక్తాశయసూచకం సంబోధనమంబికఇతి - తథా చాస్తదమ్బికా
౭తిసుజ్ఞా ౭తిచంచలే కశేబరే స్థిరబుద్ధిలేవైవం శోచితుమన్యా ౭సీత్యర్థః. ౯౨.
కించ తత్తజ్ఞస్తస్యమభూతానాం పుత్రాదీనామానంత్యాప్త్యర్హేషాం శోకాసంభవా
దేలే శోచ్యా ఏలేనేత్యస్మిన్ వినిగమకాభావాన్న కేఽపి శోచ్యా ఇత్యాశయేనాహ
కఠీనిః—ఇహస్మిన్సంసారే కఠివధూర్లలనా నాభుంజిహ న భుక్తాః లే సుతాః క్వ తా
వధూశ్చ క్వ వయం చ క్వ - తథా చ భవసంగః పాంథానాం తత్తద్విగ్మృతగతానాం

భసంగమః. ౫౩. భ్రమతాం భవవర్తని భ్రమా న్నహి కించిత్సుఖమంబ
లక్షయే, తదవాప్య చతుర్థమాశ్రమం ప్రయతిష్యే భవబంధముక్త
యే. ౫౪. ఇతి కర్ణకతోరభాషణశ్రవణాద్బాష్ప పిన్దకంతయా,
ద్విగుణీకృతశోకయా తయా జగదే గద్గదవాక్యయా మునిః. ౫౫.
త్యజ బుద్ధిమిమాం శృణుష్వ మే గృహమేధీ భవ పుత్రమాపునహి,
యజ చ క్రతుభిస్తతో యతిర్భవితాస్యంగ సతామయం క్రమః.
౫౬. కథమేకతనూభవా త్వయా రహితా జీవితముత్సహేఽబలా,

పథికానామేకస్థిత ప్రపాదా యథా సంగమస్తద్వద్భవసంగోఽప్యనియతః త్విణభంగుర
శ్చేత్యర్థః. ప్రసిద్ధం చేదమిత్యాహ - ఖల్వితి. తస్మాత్కేఽసి శోచ్యా న భవంతీత్యా
శయః. ౫౩. ఏవం శోకాపహరకైర్వాక్యైర్వారాశం ప్రబోధ్య స్వేన యదవశ్యం కర్త
వ్యం తదాహః—భ్రమతామితి. సంసారమార్గే భ్రమాదక్షానాద్భ్రమతాం కించిదపి
సుఖం న లక్షయేఽసి తు జననీజతరవాసాదిరూపం దుఃఖమేవేతి సూచయత్ సంబో
ధయతిః—హేఅంచేతి. హి యస్మాదేవం తత్తస్మా చ్చతుర్థం సన్న్యాసాశ్రమమవాప్య
సంసారలక్షణాద్బంధాద్విముక్త్యర్థం ప్రకర్షేణ యత్నం కరిష్యామి. ౫౪. ఏవం శ్రీశం
కరవాక్యముదాహృత్య తద్వచనేన ద్విగుణీకృతశోకాయా స్పృత్యా వచనముదాహర్తు
మాహ. ఇత్యేవం ప్రకారేణ యత్కర్ణయోః కతోరం దుస్సవర్ణం భాషణం చతుర్థ
మాశ్రమమిత్యాదిరూపం తస్య శ్రవణాత్ బాష్పైరశ్రుభిః పిన్దోఽపిహితః కంతో
యస్యా ద్విగుణీకృతః శోకో యస్యా అతఏవ గద్గదం వాక్యం యస్యాస్తయా మునిః
శ్రీశంకరో జగదే కర్తృణీప్రత్యయః ఏవం భూతా సా మునిం జగాదేత్యర్థః. ౫౫.
యదువాచ తదాహః—త్యజేతి. ఇదానీమేవ చతుర్థాశ్రమం ప్రాప్య ప్రయతిష్య ఇతీ
మాం బుద్ధిం త్యజ తస్మి కింకర్తవ్యమితి చేత్తత్రాహః—మే మమ వచనం శృణు-కిం
తదితి తత్రాహ. గృహమేధీ గృహస్థో భవ కిం తత ఇత్యత ఆహ. పుత్రం ప్రాపుహి
క్రతుభిర్యజనం చ కురు-తతస్తదస్తరం యతిర్భవితాసి భవిష్యసి అంగ హేపుత్ర సతాం
కాస్త్రోక్తోఽయమేవ క్రమ ఇత్యర్థః. తథా చ స్మృతిః. 'ఋణాని త్రీణ్యపాకృత్య
మనో మోక్షే నివేశయే' దితి. ౫౬. కించ ఏకస్తనభవః పుత్రో యస్యాస్తథావిధా
ఽబలాఽహం త్వయా విరహితా శ్చుచా శోకేనైవ జీవితం కథముత్సహేఽ పుత్రస్య
తపై వంధిదుఃఖదాతృత్వమనుచిత్మితి సూచయత్ సంబోధయతిః—తనయేతి. తనయే
నేతి పాఠాంతరే త్వయేత్వనేన సంబంధనీయం కిం చ యదర్థం త్వముత్సాదితస్తదార్థస్య

తనయైవ శుచార్థస్యదైహికం ప్రమృతాయాం మయి కః కరిష్యతి. ౧౭
 త్వమశేషవిదవ్యపాస్య మాం జరతాం వత్స కథం గమిష్యసి, ద్రవ్య
 తే హృదయం కథం న తే న కథంకారముపైతి వా దయామ్. ౧౮
 ఏవం వ్యథాం తాం బహుధాశ్రయంతీమపాస్తమోహైర్బహుభీ
 ర్వచోభిః, అంబామశోకాం వ్యదధాద్విధిజ్ఞశ్శృద్ధాప్తమే చింతయ
 దేతదంతః. ౧౯. మమ న మానసమిచ్ఛతి సంస్థలిం న చ పునర్జననీ
 విజహాసతీ, న చ గురుర్జననీ తదుదీక్షతే తదనుశాసనమీషదపేక్షీ
 తమ్. ౨౦. ఇతి విచింత్య స జాతు మిమంక్షయా బహుజలాం సరితః

దైహికమపి ప్రమృతాయాం కః కరిష్యతీత్యర్థః. ౧౭. కించాల్పవిదా ౭కి వృద్ధా జనా
 న పరిత్యజ్యతే యది కేనచిదతిమూఢేన త్యజ్యతే తర్హి త్యజ్యతాం త్వం త్వశేషజ్ఞో ౭
 మాం స్వమాతరం తత్రాపి వృద్ధాం త్యక్తుమత్యయోగ్యాం పరిత్యజ్య కథం గమిష్యసి మాన
 పాస్య గంతుమత్యంతాయోగ్యో ౭నీత్యర్థః. వత్సగమనం యథా గోః పీడాకరం తథా
 తవగమనం మమేతి ద్యోతయన్తి సంబోధయతి-వల్లేతిః—ఏవముక్తమవ్యద్రవీభూతా
 తఃకరణం పుత్రమాలక్ష్మహః—ద్రవత ఇతి - నను వాస్తవసంబంధాభావవిదో మన
 శ్వాసి మమత్వాభావాల్లేన్నహవశాత్కథం మే హృదయం ద్రవీభూతం భా
 దిత్వాశంక్య తత్వవిదామతిదయాశుత్వశ్రవణాల్లే హృదయం దయాం కథం న ప్రాప్నో
 తీత్యాహః—నకథమితి వా. ౧౮. ఏవం ప్రకారేణ బహుధా వ్యథాం పీడ
 మాశ్రయంతీం తాం మాతరమపాస్తస్తి రస్మత్తో మోహో ౭వివేకో యై
 ర్బహుభిర్వచోభిర్విధిం శోకసివృత్తిప్రకారం జానాతీతి విధిజ్ఞః శ్రీశంకరశ్లోక
 హితాం వ్యదధాదకృత - తతశ్చ శుద్ధే ఆప్తమవన్తే ఆనర్తనసినీ ఏతద్వత్కృమాణమ-
 న్తయత్ - ఆప్తమవన్తాత్తకస్య కాలస్య శుద్ధత్వం కలిమలశూన్యత్వం-ఉ. ౧౯. య
 చిన్తయత్తద్దర్శయతి. మమేతి. మమ మనః సంస్థలిం సంస్థలిసాధనం ప్రవృత్తిమార్గ
 నేచ్ఛతి జననీ పునర్న చ జిహాసతి హతుం త్యక్తుం చైవేచ్ఛతి మామితి విపరిణామే
 సంస్థలిపదం వా ౭నుషంజనీయం నను జననీ సంస్థత్వనభివాంభినం త్వాం తవ మనసే
 ౭నిష్ఠాం సంస్థలిం వా కుతో న జిహాసతీత్యాశంక్య తస్మాన్తదీక్షణాభావాదిత్వాహ
 న చేతి. తత్ తాం సంస్థలిం తన్వానసమితి వా. నను త్వయా ప్రసవ్యా ప్రబోధనీరే
 తిచేత్తత్రాహః—గురురితి. ఆతపివ సన్న్యాసాశ్రయణే తస్యా ఈషదనుశాస
 మాళ్లా ౭పేక్షితమ్. ద్రుత. ౨౦. ఏవం మనసి శ్రీశంకరకృతాం చితాముపవర్ణ

సముపాయయా, జలమగాహత తత్ర సమగ్రహీజ్జలచరశ్చరణే జల
మీయుషః. ౬౧. స చ రురోద జలే జలచారిణా ధృతపదో హ్రీయతే
౭౦ బ కరోమి కిమ్, చలితుమేకపదం న చ పారయే బలవతా వివృతోరు
ముఖేన హ. ౬౨. గృహగతా జననీ తదుపాశ్శణో త్వరవశా ద్రుతమాప
సరి త్తటమ్, మమ మృతేః ప్రథమం శరణం ధవస్తదను మే శరణం తనయో
౭౧ భవత్. ౬౩. స చ మరిష్యతి నక్రవశంగతశ్శివ న మేఽజనిహంత పు
రా మృతిః, ఇతి శుశోచ జనన్యపి తీరగా జలగతాత్తజవక్త్రగతేక్షణా.
౬౪. త్యజతి నూనమయం చరణం చలో జలచరో ౭౦ బ తవానుమతే
న మే, సకలసన్యసనే పరికల్పితే యది తవానుమతిః పరికల్పయే.
౬౫. ఇతి శిశౌ చకితా వదతి స్ఫుటం వ్యధిత సానుమతిం ద్రుతమం

ఈపదమకాసనం గ్రహీతుం తత్కృతం చరిత్రం వర్ణయతి - ఇత్యేవంప్రకారేణ విచి
న్త్య స కదాచిన్తజ్జనేచ్ఛయా బహుజలాం నదీం సముపాయయా గత్వా జలమగా
హత తత్ర నద్యాం జలం ప్రాప్తవతశ్చరణే జలచరస్సమ్యగ్రహీత్. ౬౧. స చ
రురోద రోదనం కృతవాక్ బలవతా వివృతమురు బృహస్పతిం యస్య తేన జల
చారిణా గ్రాహేణ ధృతో గృహీతః పాదో యస్య స హే అంబ జలే హ్రీ
యతే ౭౦ బ కరోమి - నను జలాదృహిః కుతో నాయాసీత్పాశంక్యాహ ఏకం
పదం చలితుం న చ పారయే సమర్థో న భవామి హేతి ఖేదే. ౬౨. తత్సమీకరో
దనం గృహస్థా జననీ ఉపాశ్శణో శ్రుత్వా చ పరవశా ౭౦ బ వికలా ద్రుతమాశు సరి
త్తటమవాప తీరం గతా సా జనన్యపి జలగతస్య పుత్రస్య ముఖం గతే ప్రాప్తే ఈక్షణే
నేత్రే యస్యాః సా ఇతి శుశోచ కథమిత్థ్యతాహః—మమ మృతేరితి - మరణాత్
ప్రథమం మమ శరణం పతిస్తతః పతిమృత్యునంతరం పుత్రో మే శరణ మభవత్ స చ
తనయో మరిష్యతి యతో నక్రస్య జలజంతోర్వశంగతో హంతారికష్టం హే శివ
పురాపూర్వముచితా మమ మృతిర్నరణం నాజని నాభూత్ శివోపాసకాయా మమాశివ
ప్రాప్తిరత్యంతానుచితేతి సంబోధనాశయః ఇత్యేవం శుశోచత్కర్థః. ౬౩. ౬౪. ఏవమతి
శోకపరీతాం మాతరమాలక్ష్యాహ త్యజతీతి:—హే అంబ మే చరణమయం చంచలా
జలచరస్తే ౭౦ బ నుమతేన సకలే సన్యసనే పరికల్పితే సతి త్యజతి తథా చ యది తవాను
మతిస్తర్హ్యహం పరికల్పయే సకలసన్యసనమితి విపరిణామేన సంబంధనీయం. ౬౫.
ఇత్యేవంప్రకారేణ స్ఫుటం యథా స్వాత్మభా శిశౌ వదతి సతి చకితా సా ౭౦ బ

వికా, సతి సుతే భవితా మమ దగ్ధనం మృతవత్స్తదు నేతి విని శ్చయః. ౬౬. తదను సంన్యసనం మనసా వ్యధాదథ ముమోచ శిశుం ఖలనక్రకః, శిశురువేత్య సరిత్తటమత్రసః ప్రసువమేతదువాచ శుచా౭౭వృతామ్. ౬౭. మాతర్విధేయమనుశాధి యదత్ర కార్యం సంన్యాసినా తదు కరోమి న సందిహే౭హమ్, వస్త్రాశనే తవ యథేష్ట మమీ ప్రదేయ్యర్హంతి యే ధనమిదం మమ వైతృకం యత్. ౬౮. దేహే౭౦బ రోగవశగే చ సనాభయో౭మీ ద్రక్ష్యంతి శక్తి మను స్రుత్య మృతిప్రసంగే, అర్థగ్రహ జ్ఞనభయాచ్చ యథా విధానం కుర్య శ్చ సంస్కృతిమమీ న విభేయమీషత్. ౬౯. యజ్ఞీవితం జలచరస్య

ద్రుతం శీఘ్రమనుమతిమనుమోదనం వృధితాకృత స్ఫుటమితి మధ్యనుణిన్యాయేనా త్రాపి సంబంధనీయం శీఘ్రానుమతికరణే హేతుం తత్కృతం నిశ్చయం దర్శయతి:— సతి సుతే సుతస్య దర్శనం మమ భవిష్యతి మృతవత్స్త ద్దర్శనం న భవిష్యతీతి విశే షేణ నిశ్చయో౭ నస్తీత్యర్థః. ౬౬. తస్యా మాతురనుమతేః వశ్యాచ్ఛీ)శంకరః మనసా సంన్యసనం వ్యధాదథ సంన్యసనానంతరం దుష్టజలచరః శిశుం ముమోచ సంసారాభ్యేనా జ్ఞానజలచరేణ దుష్టనక్రేణ గృహీతస్య సన్యాసం వినా న మోక్ష ఇత్యాశయః - తతః కింప్రత్యుత్తమిత్యపేక్షాయామాహ - శిశురత్ర సన్నదీతటమువేత్య శోకేన వ్యాప్తాం జననీ మేతద్వత్కమాణమువాచ. ౬౭. యదువాచ తదాహ:—హేమాతర్విధేయమాజ్ఞాప యాత్రాస్తి౯ లోకే యత్సంన్యాసినా కర్తుం యోగ్యం తన్నిశ్చయేన కరోమి నాహం సందిహే సంశయయుక్తో౯ న భవామి. నను సంన్యాసినా సంగ్రహశూన్యేన త్వయా౭ కర్తవ్యం భోజనాచ్ఛాదనద్రదానం కః కరిష్యతీతి చేత్రత్రాహ - వస్త్రేతి - యే ధన మిదం గృహ్లాంతి అమీ వస్త్రాశనే తవ యథేష్టం ప్రదేయ్యః యత్ యస్తాత్ ధనం మమ వీత్యసంబంధి తస్మాదిత్యర్థః. యన్నమ వైతృకం తదిద మితివా. ప. ౬౮. నను సన్న్యస్య త్వయి గతే రోగాధీనే మద్దేహే సతి మరణప్రాప్తౌ చ కే ద్రక్ష్యంతీతి చేత్రత్రాహ:—దేహాభి. హేమాతస్తవ దేహే రోగవశగే చ పునర్మరణప్రసక్తౌ అమీ సనాభయస్సపిండాశ్చక్తిమనుసృత్య దర్శనం కరిష్యంతి మరణానంతరం దాహాదిసంస్కారం యథావిధానం కుర్యస్తత్ర హేతుద్వయమాహ:—అర్థస్య మమ వైతృకధనస్య గ్రహణజ్ఞానానాం భయాచ్చ తస్మాద్భువమి భయం త్వయా౭ న కర్తవ్య మిత్యర్థః. ౬౯. సంస్కృతిం చామీ కుర్యంతి సుతో౯క్తమసహమానా సత్యు వాచ - యదితి - సంన్యాసస్య సంగరో౯౭ంగీకృతిస్తద్వశాజ్జలచరస్య ముఖాద్బుజ్జీవితం

ముఖాత్తదిష్టం సన్న్యాససంగరవశాన్తమ దేహపాలే, సంస్కార
మేత్య విధివత్కురు శంకర త్వం నో చేత్ప్రసూయ మమ కిం ఫల
మీరయ త్వమ్. ౭౦.. అహ్మన్యంబ రాత్రిసమయే సమయాంతరే వా
సంచితయ స్వవశగా ౭వశగాథవా మామ్, ఏష్యామి తత్ర సమయం
సకలం విహాయ విశ్వాసనూఘ్నహి మృతావపి సంస్కరిష్యే. ౭౧.
సన్యస్తవాఞ్శిశురయం విధవామనాథాం క్షిప్తేతి మాం ప్రతి
కదా ౭పి న చింతనీయమ్, యావన్తయా స్థితవతా ఫలమాపనీయం
మాతస్తతశ్శతగుణం ఫలమాపయిష్యే. ౭౨. ఇత్థం స మాతర
మనుగ్రహణేచ్ఛురుక్తా ప్రోచే సనాభిజనమేష విచక్షణాగ్ర్యః, సం
న్యాసకల్పితమనావ్రజితోస్తి దూరం తాం నిక్షిపామి జననీమధవాం

తవ యజ్ఞేవనం తదిష్టం. వి. 'సంగరో ౭ంగీకృతో యుధీ'తి విశ్వప్రకాశః - తథా౭పి
మమ దేహస్య పాలే సతి యత్ర క్వాపి స్థితస్త్యమాగత్య విధివన్తమ దాహాది
సంస్కారం కురు. నను సంన్యాసినో మమ దాహాదికర్తృణ్యధికారాభావాత్కథ
మేవం వదనీతి చేత్తత్రాహ. — హేశంకర పరమేశ్వరస్య తవ న కిందిదపి దోషావహ
మితి భాషః-నను తథా ౭పి లోకవిరుద్ధత్వాత్కిమర్థమేవం విధేయమితి తత్రాహ. —
నోచేదితి - మరణానంతరం దాహసంస్కారస్యాప్యలాభే సతి త్వాముత్పాద్య మయా
కిం ఫలం లబ్ధమితి త్వమేవకథయం. ౭౦. ఏవం స్వకర్తృకదాహసంస్కారే౭తినిర్బంధ
వతీ మతిదుఃఖితాం మాతరమాలక్య శ్రీశంకర ఉవాచ. హేఅంబ అహిం దివసే స్వవ
శగా స్వాధీనా రోగాదినా పరాధీనా ౭వశగా వా మాం చింతయ తత్ర తవ చింతన
సమయే సర్వం సమయమాచారం విహాయాగమిష్యామి 'సమయశ్శపథాచారసిద్ధాన్తేష్వి'తి
మేదిసి. మదుక్తే విశ్వాసం ప్రాఘ్నహి మృతావపి సంస్కారం కరిష్యే. ౭౧. సంన్యా
సినా కర్తుమయోగ్యమప్యజ్ఞీకుర్వతో మమైకా ప్రార్థనా త్వయా ౭ప్యవశ్యం స్వీక
ర్తవ్యేత్యాశయవానాహః—అయం శిశుర్విధవామనాథాం మాం త్యక్త్వా సంన్యాసం
కృతవానితి మాం ప్రతి కన్యాంచిదప్యవస్థాయాం త్వయా న చిన్తనీయం. నను
త్వయా పరిత్యక్తత్వాదలికప్తవత్ప్యా మయా కథం న చిన్తనీయమితి తత్రాహ—స్థిత
వతా మయా యత్పరిమితం ఫలం త్వయా ప్రాప్తవ్యం హే మాతస్తస్మాచ్ఛతగుణం
ఫలమహం ప్రాపయిష్యే. ౭౨. అనేన ప్రకారేణ మాతరముక్త్వా సగోత్రజన
మువాచేత్యాహేళమితి:— యదువాచ తదాహ సంన్యాసేతి - సంన్యాసాయ కల్పితం
మనో యేన సో౭హం దూరం గంతుముద్యతో౭స్తి తస్మా త్పురిరహితాం తాం జననీం

భవత్సు. 23. ఏవం సనాభిజనముత్తమముత్తమాగ్ర్య శ్రీమాతృ
కార్యమభిభాష్య కరద్వయేన, సంప్రార్థయన్ తస్విజననీం వినయేన
తేషు స్యతేపయన్నయనజాంబునిషించమానామ్. 24. ఆత్మీయమందిర
సమీపగతామథాసౌ చక్రే విదూరగనదీం జననీహితాయ, తత్తీ
రసంశ్రితయదూద్వహాథామ కించిత్సా నిమ్నగారభత తాడయితుం
తరంఘైః 25. వర్షాసు వర్షతి హరా జలమేత్య కించిదంతగపురం భగ
వతోపనునోద మృత్యామ్, ఆరబ్ధ మూర్తిరసఘా చలితుం క్రమేణ దేవో
26. బిభేషి న ముంచతి భీరు హింసామ్ 27. ప్రస్థాతుకామమనఘం
భగవాననంగవాచా 28. వదత్కథమపి ప్రణిపత్య మాతుః, పాదార
విందయుగళం పరిగృహ్య చాజ్ఞాం శ్రీశంకరం జనహితైకరసం స కృష్ణః.
22. ఆనేష్ట దూరగనదీం కృపయా భవాన్యాం సా మాతిమాత్రమని

భవత్సు రక్షార్థం స్థాపయామి. 23. ఏవం ప్రకారేణోత్తమం సనాభిజనముత్త
మాగ్ర్యః శ్రీశంకరః శ్రీమాతృకార్యం సమ్యగుక్త్వా ముకుళితేన హస్తద్వయేన సమ్య
క్సార్థయన్ తే త్రజాంబుభిర్నిషించమానాం మాతరం సః వినయేన తేషు సనాభి
జనేషు స్యతేపయన్. 24. సంన్యాసగ్రహణాయ శ్రీశంకరస్య గమనం వర్ణయిష్యన్
గమనసమయే స యత్కృతవాక్ తద్వర్ణయితుమారభతే:—ఆత్మీయేతి. ఆధానంతర
మసౌ యాం విదూరగాం నదీం మాతుర్నితాయ స్వీయమందిరసమీపగతాం చక్రే
తస్యాస్తీరం సంశ్రితస్య యదుక్రేష్టస్య శ్రీకృష్ణస్య ధామ స్థానం కించిత్సా నదీ తరం
ఘ్రస్తాడయితుమారభత. 25. కించ వర్షాసు హరా దేవేంద్రే వర్షతి సతి. ని. 'ఇంద్రో
దుశ్చ్యవనో హరి' రితి హలాయుధః. కించిజ్జలం భగవతో విష్ణోరంతఃపురమాగత్య
మృత్యామ్మృశస్తాం మృత్తికామపనునోద తతశ్చానవద్యా కృష్ణమూర్తిః క్రమేణ
చలితుమారబ్ధ ప్రవృత్తా. నను తజ్జలం కద్ధింసాం కుతో న ముక్తవదితి తత్రాహ. —
దేవో 26. బిభేషేవ భయం ప్రాప్త ఇవాభవత్ భీరు హింసాం చ కో 27. న త్యజతిత్యతః
ఇత్యర్థః. 28. ఏవం నద్యా క్షేతితో భగవాన్భీకృష్ణో 29. నంగయా 30. శరీరయా
వాచా శ్రీశంకరమవదత్ ఉక్తవాక్. తం విశిష్య మాతుశ్చరణకమలద్వంద్వం ప్రణి
పత్య కేనాపి ప్రకారేణ మాతురాజ్ఞాం చ పరిగృహ్య గంతుకామం సకలదోషవిని
ర్దుక్తం ఏతేన స్వస్యాజ్ఞానాదిదోషనివృత్త్యర్థం తస్య గమనేచ్ఛా వారితా తస్మా
కిమర్థం తస్య గమనేచ్ఛేత్యత ఆహ:—జనానాం హితం వికో ముఖ్యో రసో యస్య
తం తథాచ లోకోపకారాయ తస్య గమనసంన్యాసగ్రహణాదికమితి భావః. 22.
యదువాచ-తదాహ. యాం దూరగనదీం భవాక్ కృపయా అనితవాక్ సా 23. యం

శం బహుభోర్నిహస్తైః, క్లిశ్నాతి తాడనపరా వద ణోఽభ్యుపాయో
వస్తుం ఊమే న నితరాం ద్విజపుత్ర యాసి. ౭౮. ఆకర్ణ్య వాచమితి తా
మతనుం గురుర్నః ప్రోద్ధృత్య కృష్ణమచలం శనకైర్భుజాభ్యామ్,
ప్రాతిష్ఠిపన్నికట ఏవ న యత్ర బాధా న ద్యేత్యుదీర్య సుఖమాస్వ
చిరాయ చేతి. ౭౯. తస్మాత్స్వమాతురపి భక్తివశాదనుజ్ఞా మాదా
య సంసృతిమహాభివిరక్తిమాన్ సః, గంతుం మనో వ్యధిత సంస్యసనా
య దూరం కిం నౌస్థితః పతితుమిచ్ఛతి వారిరాశౌ. ౮౦. ఇత్థం సుధీ
స్స నిరవగ్రహమాత్మలక్ష్మీశానుగ్రహో ఘటజబోధితభావివేదీ, ఏకాం
తతో విగతభోగ్యపదార్థతృప్తః కృష్ణే ప్రతీచి నిరతో నిరగాన్నిశాం

తం నిరంతరమనంతోర్నిరుపై ర్నైవై స్తాడనపరా మాం క్లిశ్నాతి క్షేణివృత్తౌ వద ణో
ఽభ్యుపాయో యతో వస్తుం న సమర్థో భవామి హేద్విజపుత్ర త్వం యాస్యత
స్సుతరాం వస్తుం న ఊమే ఇత్యర్థః. ౭౮. శ్రీకృష్ణేనోక్తం శ్రుత్వా కిం కృతవానిత్య
పేక్షాయామాహ-ఆకర్ణ్యతి.—ఇత్యేవం తామతనుమశరీరాం వాచం శ్రుత్వా నో
ఽస్తాకం గురురితి గ్రంథకారోక్తిః. ఆచలమపి కృష్ణం శనకైర్భుజాభ్యాం ప్రకర్షేణాం
భంగాదికం వినైవోద్ధృత్య సమీపవీచ ప్రకర్షేణ పునశ్చలనం యథా న స్యాత్తథా
స్థాపితవాన్. నను నికటస్థాపనేన పునరపి నదీబాధా భవిష్యతీతి చేత్రత్రాహ యస్మిన్
స్థానే నద్యా బాధా నాస్తి తత్రేత్యర్థః. చిరకాలం సుఖముపవిశేత్యుక్తాః చ ప్రాతిష్ఠిప
దిత్యన్వయః. ౭౯. తస్మాచ్ఛ్రీకృష్ణాత్ భక్తివశాత్స్వమాతురప్యనుజ్ఞాం గృహీత్వా స
సంసారమహాసముద్రాద్విరక్తిమాన్ సన్న్యసనాయ దూరం గంతుం మనోఽకృత కిమర్థ
మిత్యత ఆహ-కిమితి. నౌకాయాం స్థితస్యముద్రే కిం పతితుమిచ్ఛతి నైవేచ్ఛతి తద్వ
దైవరాగ్యాదిలక్షణసాగ్ధితసంసారసముద్రే పతితుం నైవేచ్ఛతీత్యర్థః. ౮౦. ఇతమనేన
ప్రకారేణ స సుధీర్షికాంతాత్పదనాన్నిరగాల్ నిర్గతవానితి యోజనా. ని. 'నిశాన్త
వస్త్యనదనం భవనాగారమందీర్మిత్యమరః. తం విశిష్య-మాతా లక్ష్మీశశ్చ మాత్మలక్ష్మీశౌ
నిరవగ్రహో నిరవధిర్మాత్మవిష్ణ్వరసుగ్రహో యస్మిన్ ఏలేన మాత్మశ్రీకృష్ణాభ్యాం
ప్రసన్నతాపూర్వకం ప్రేషిత ఇతి బోధితం. నన్వలికీఘ్రం కిమర్థం గతవానిత్యత ఆహ
ఘటజేనాగస్త్యేన బోధితం భవిష్యం జానాతీతి తథా. నను జీవనోపాయమేవ కుతో న
కృతవానిత్యత ఆహ.—అత్యన్తం విగతా నివృత్తా భోగ్యపదార్థేభ్యో దేహాదిభ్య
స్తృష్టా యస్య స యతః. 'కృషిర్భూవాచకశ్చబ్దో ణశ్చ నిర్వృతివాచకః, తయో
రైక్యం పరం బ్రహ్మ కృష్ణ ఇత్యభిధీయత' ఇత్యుక్తత్వాత్కృష్ణే ప్రతీచి ప్రత్యగభిన్నే
బ్రహ్మణి నితరాం రత ఇత్యర్థః. ౮౦. తస్మిన్నైతద్విప్రమిత్యాహ.—యస్య శ్రీణి

తాత్. ౮౧. యస్య త్రి(నే)ణేత్రాపరవిగ్రహస్య కామేన నాస్థీయత
దృక్పథేఽపి, తన్మూలకస్సంస్మృతిపాశబంధః కథం ప్రసజ్యేత మహాను
భావే. ౮౨. స్మరేణ కిల మోహితో విధివిధూ చ జాతుత్పథౌ తథా
ఽహమపి మోహినీకచకుచాదివీక్షాపరః, అగామహామోహా మోహినీ
మితి విమృశ్య సోఽజాగరీద్యతీశవపుమా శివ స్మరకృతార్తివారో
ఙ్గితః. ౮౩. నిష్పత్రానురుతా సురానపి సురాంతారస్స పత్రాకరో
దప్యన్యానిహ నిష్కులౌఽకృతతరాం గంధర్వవిద్యాధరాః, యో
ధానుష్కవరో నరాననలసాత్కృత్వోదలాసీదలం యస్తస్మిన్నశు
శూరతైష మునిభిర్వర్ణ్యః కథం శంకరః. ౮౪. శాంతిశ్వానశయ
న్తనో గతిముఖా దాంతి ర్మృదుంధత్క్రియా ఆధాత్తా విషయాంతరా

నేత్రాణి కామదాహకాగ్నిసోమసూర్యాత్త కాని యస్య సోఽపరో విగ్రహో యస్య
తస్మాపరవిగ్రహస్యేతి వా. దృష్టిపథే ఽపి కామేన నాస్థీయత కామః స్థాతుం న శక్తః
తస్మిన్నహనుభావే కామమూలకస్సంస్మృతిపాశబంధః కథం ప్రసజ్యేత ఉప. ౮౨. నను
నిత్యముక్తస్య శివస్య సంస్మృతేన కిమాధిక్యమితి చేత్రత్రాహ. స్మరేణేతి. విధిర్బ్రహ్మ
విధుశ్చంద్రస్తా కామేన మోహితో జాతు కదాచిదుత్పథౌ చ సుతానుధావనేన
తారాగ్రహేణ చోన్మార్గా చ తథా ఽహం శివోఽసి కామేన మోహితో మోహి
న్యాః కేశస్తనాదినిరీక్షణపరోఽహ మేత్యత్యంతాశ్చర్యే. మోహినీమగామయగతవానితి
విచార్య స శివో యతీశస్య పపుషా కామేన కృతాయాః పీడాయాః వార్తయా ఽఘ్న
ఙ్గితోఽజాగరీదతిశయేన జాగర్తిస్తేత్యర్థః. పుణ్యే. ౮౩. కించ యో ధానుష్కవరో
ధనుష్వచ్ఛేష్ఠో మారః కామో ఽసురాణ్ నిష్పత్రాకురుత సపుంఖానాం శరాణామపర
పార్శ్వేషు నిర్గమనాన్నిష్పత్రాన్కృతవాన్ తథా సురానపి సపత్రాకరోత్ సపుంఖ
తరప్రవేశనేన సపత్రాన్ కృతవాన్ 'సపత్రనిష్పత్రాదతివృధన' ఇతిదాచ్ తథాఽన్యా
నపి గంధర్వవిద్యాధరానిహ జగతి నిష్కులాకృతతరాం నిర్గతం కులమస్తరవయ
వానాం సమూహో యేభ్యస్తథా భూతానత్యంతం కృతవాన్ నిష్కులాన్నిహోఽపరే
ఇతి దాచ్. తథా నరాననలసాత్కృతల్యేనాగ్నిరూపాన్కృత్వా భృశం దగ్ధ్వా ఽలము
దలాసీత్ నమృద్గీప్తిమానభూత్తస్మిన్ నాగ్రామే యః అశుశూరత శూరతాం కృతవాన్
సవిష శ్రీశంకరో మునిభిః కథం వర్ణ్యోన కథమసీత్యర్థః. శార్దూలవిక్రీడితం పృత్రమ్.
౮౪. కించాస్య శ్రీశంకరస్య తతో వైరాగ్యతః కన్దల్ వైరాగ్యాత్పరవైరాగ్యా

దురపరతిః త్వాంతిర్చదుత్సవం వ్యథాత్, ధ్యానైకోత్సుకతాం సమాధి
వితతి శ్చక్రే తథాఽఽసప్రియా శ్రద్ధాహంతవసుప్రథాఽస్య తు కుతో
వైరాగ్యతో వేద్మి నో. ౧౫. విజనతాపనితాపరితోపితో విధివితి
ర్ణకృతాత్తతనుస్థితిః, పరిహరన్తమతాం గృహగోచరాం హృదయగేన
శివేన సమం యయా. ౧౬. గచ్ఛన్వనాని సరితో నగరాణి శైలా
న్యామాజ్ఞనానపి పశూన్పథి సోఽప్యపశ్యత్, నన్వైంద్రజాలిక
ఇవాద్భుతమింద్రజాలం బ్రహ్మైవమేవ పరిదర్శయతీతి మేనే. ౧౭.
వాదిభిర్నిజనిజాధ్యక్షిత్వాం వర్తయన్పథి జరద్గమీ నిజే, దండమేక

దపరవైరాగ్యాద్వా శాంతిః శ్రవణాద్వ్యతిక్రాభిలబ్ధివ్యాపారేభ్యః స్వాధికా
రామవయుక్తేభ్యోఽపలత్యజ్ఞానపూర్వకచ్ఛిత్తనిరోధః సా మనోఽవశయత్ పశ
మనయత్ తథా దాంతిస్తథాభూతబాహ్యవ్యాపారేభ్యో బాహ్యకరణనిరోధః సాగతి
ముఖాః క్రియా న్యరుంధ్రధల్ గమనాదానవదన విసర్గానంద శ్రవణస్పర్శన దర్శనా
స్వాదనాఘ్రాణాత్తికాః క్రియా వాక్సణిపాదపాయూపస్థ శ్రోత్రత్వక్చక్షూరసన
ఘ్రాణాఘ్నోద్రియవ్యాపారాన్సంబద్ధవతీ తథోపరతిః సత్వశుద్ధా నిత్యానామపి
విధిత ఏవ త్యాగః సా విషయాంతరాచ్ఛ్రవణాదివ్యతిరిక్తవిషయాత్తా ఉక్తక్రి
యా ఆధాత్తానాం ధారణం స్తంభనం కృతవతీ తథా త్వాంతిః స్వాధికారాపేక్షిత
జీవనవిచ్ఛేదకాతిరిక్తానాం కీతోష్ణాదిద్వంద్వనాం సహిష్ణుతా సా మృదుత్వం కోమల
తాం వ్యథాత్ విహితవతీ తథా సమాధివితతిర్విధిత్తశ్రవణాదివిరోధినిద్రాదినిరో
ధేన చేతసోఽవస్థానం సమాధిస్తస్య సంతతిర్ధ్యానైకోత్సుకతాం చక్రే. ఆత్మే
తివా పాఠః. తథా శ్రద్ధానివితో భూత్వేతి శ్రుతౌ పను విత్తమితి ప్రథా యస్యాః
సా శ్రద్ధా గురువేదాంతవాక్యేషు విశ్వాసరూపా ప్రియా ఆస బభూవేతి నో వేద్మి
ఏతత్సర్వం కస్తాదైవరాగ్నిజ్ఞాతమితి న జానామిత్సర్గః. ౧౫. ఏవం శ్రీశంకర
ముపవర్ణ్య తస్య గమనం వర్ణయతి. విజనలేతి. జనసమూహశూన్యతాలక్షణయా పనిత
యా ఽంగనయా తోషం ప్రాప్తితో విధినా దైవేన వితీర్ణేన దత్తేన భోగేన కృతా
స్వశరీరస్య స్థితిర్వేన స గృహవిషయాం మమతాం పరిహరన్ హృదయగేన శివేన సమం
యయా పరమాత్మానం హృది ధ్యాయన్ యయావిత్సర్గః. ద్రుత. ౧౬. ఆథ స గచ్ఛన్
పనాదీని పశ్యన్నపి యథేంద్రజాలికో మాయావ్యద్యుతమింద్రజాలం దర్శయత్వేవమేవ
మాయావచ్ఛిన్నం బ్రహ్మ పనాదిరూపమిదమద్భుతమింద్రజాలం దర్శయతీతి మేనే -
వ. ౧౭. కుత్సితోఽధ్యా మార్గో యేషాంతే దండితం సర్వేషాం కదధ్యానాం మం
డలం సముదాయో యేన స జగద్గురుర్వాదిభిః స్వే స్వే మార్గే కర్మితాం జరద్గమీ

మవహజ్జగద్దురుద్దండితాఖలకదధ్వమండలః. ౮౮. సారంగా ఇవ విశ్వ కద్రుభరహం కుర్వద్భిరుచ్ఛృంఖలైర్జలౌప్యైః పరమర్థ భేదనకలాకం డూలజిహ్వోచలైః, పాపంధైరిహ కాందిశీకమనసః కం నాఽఽపు యుర్వైదికాః క్లేశం దండధరో యది స్త స మునిస్త్రాతా జగద్దేశికః ౯౯. దండాన్వితేన ధృతరాగనవాంబరేణ గోవిందనాథవనమిందుభ వాతట స్థమ్, తేన ప్రవిష్టమజనిష్ట దినావసానే చండత్విషా చ శిఖరం చర మాచలస్య. ౯౦. తీరద్రుమాగతమరుద్విగతశ్రమస్సన్దోవిందనాథ వనమధ్యతలం లులోకే, శంసంతి యత్ర తరవో వసంతి మునీనాం శాఖాభిరుజ్జ్వలమృగాజినవల్మలాభిః. ౯౧. ఆదేశ మేకమనుయోక్తు మయం వ్యవస్యక్ ప్రాదేశమాత్రవివరప్రతిహారభాజమ్, తత్ర స్థితేన

కర్మితత్వాద్భిఖిలావయవాం శ్రుతిలక్షణాం వృద్ధాం గాం నిజేఽదైవతలక్షణే పథి ప్రవర్తయత్ దండమేకమహల్ తస్య దండధారణమేతదర్థమిత్యర్థః. 'రోస రావిహ రభోద్ధతా లగా'. ౮౮. కించాహంకుర్వద్భిశ్శృంఖలారహితైర్జలౌచనీలైః పర మర్థ భేదనకలాలక్షణయా కండ్వా వ్యాప్తం జిహ్వోచలం జిహ్వప్రాంతభాగో యేషాం త్రై-విశ్వకద్రుభిః ఖేటసారమేయైర్ధయద్రుతమనసః సారంగా మృగా ఇవ విశ్వక ద్రుభిః ఖలైరహంకుర్వద్భిస్తథాభూతైః పాపంధైరిహ భయద్రుతమనసో వైదికాః కం క్లేశం నాపున్యురసి తు సర్వమసి ప్రాపున్యుర్యది జగద్దేశికో దండధరో ముని ర్న త్రాతా స్త త్రాణం న కుర్యాత్. 'విశ్వకద్రుస్త్రిషు ఖలే ధ్వానకేటశునోః పుమాన్, సారంగః పుంసి హరిణి' ఇతి మేదిసి. కా. ౮౯. ఏవంభూతః శ్రీశంకరో గోవిందనాథస్య వనం ప్రవిష్టఇత్యాహ. దండసంయుక్తేన ధృతరాగం రంజితం నవీన మంబరం వస్త్రం యస్య ధృతాసురాగశ్చాసౌ నవాంబరశ్చేతి వా. తేన శ్రీశంకరేశేందు భవాయా నర్తదాఖ్యానూ నద్యాస్తటే స్థితం గోవిందనాథవనం దినాంతే ప్రవిష్టమ జనిష్టాభూత్ అస్తాచలస్య శిఖరం చ చండప్రభేణ భానునా ప్రవిష్టమభూదిత్యర్థః-వ ౯౦. తీరపుష్పేష్వగతేన వాయునా విశేషేణాపగతశ్చయో యస్య స తథావిధ స్సక్ గోవిందనాథవనస్య మధ్యతలం లులోకే దదర్శ దర్శనార్థస్య లోకృథాలో ర్నిటి అభ్యాసప్రాప్తే రూపం. యత్ర యస్మిన్నుజ్జ్వలాని మృగచర్మకాపీనాచ్ఛాదనాని యాసుతాభిశ్చాభి ర్వృత్వా మనసకీలానాం యతీనాం వివాసంబోధయంతి తదిత్యర్థః. ౯౧. ఆదేశముపదేశమేకమనుయోక్తం ప్రప్రమయం శ్రీశంకరో వ్యవస్యక్ నిశ్చయం కుర్వత్ ప్రాదేశమాత్రం ఛిద్రమేవ ద్వారపాలం భవతీతి తథా తాం యమినాం

కథితాం యమినాం గణేన గోవిందదేశికగుహాం కుతుకీ దదర్శ. ౯౨. తస్య ప్రపన్నపరితోషదుహా గుహాయా స్స త్రిప్రదక్షిణపరిక్రమణం విధాయ, ద్వారం ప్రతి ప్రణిపతజ్జనతాపురోగం తుష్టావ తుష్ట హృదయస్తమపాస్తశోకమ్. ౯౩. పర్యంకతాం భజతి యః పతంగేంద్రకేతోః పాదాంగదత్వమథవా పరమేశ్వరస్య, తస్యైవ మూర్ధ్ని ఘృతసాన్ని మహీధ్రభూమేశ్వేషస్య విగ్రహమశేషమహం భజే త్వామ్. ౯౪. దృష్ట్వా పురా నిజసహస్రముఖమభైషు రంతేవసంత ఇతి తామపహాయ శాంతః, ఏకాననేన భువి యస్త్యవతీర్య శిష్యా నన్వగ్రహీన్ను స ఏవ పతంజలిస్త్యమ్. ౯౫. ఉరగపతిముఖాదధీత్య సాక్షాత్స్వయమవనేర్వివరం ప్రవిశ్య యేన, ప్రకటితమచలా

సమూహేన కథితాం గోవిందనాథగుహాం కౌతుకయుక్తస్య దదర్శ. ౯౨. దృష్ట్వా యత్యృతవా తదాహ. తస్య ప్రపన్నానాం శరణాగతానాం సంతోషస్తోధి పూరయతీతి తథా తస్య శరణాగతసంతోషప్రదస్య శ్రీగోవిందనాథస్య గుహాయా వారత్రయం ప్రదక్షిణం పరిక్రమణం విధాయ ద్వారం ప్రతి ప్రణిపతం దీర్ఘనమ స్కారం కర్వన్ జనసమూహస్య సమక్షం తుష్టహృదయః శ్రీశంకరోఽపాస్త శ్శోకోపలక్షితస్సంసారో యస్తాత్తం నిరస్తస్సంబుధిచక్రం అపాస్తో దూరీకృత శ్శిష్యాణాం వా శోకో యేన తం శ్రీగోవిందనాథం తుష్టావ. ౯౩. స్తుతిమేవ వర్ణయతి చతుర్భిః. యో గరుడధ్వజస్య శ్రీవిష్ణోః పర్యంకతాం భజతి అథవేత్సస్య తథైవేత్సర్థః. పరమేశ్వరస్య మహాదేవస్య యః పాదాంగదత్వం భజతి పునశ్చ శిరసి ధృతా సముద్ర పర్వతైస్సహితా భూమిర్యేన తస్యైవ శేషస్యాశేషం సర్వం విగ్రహమనుగ్రత్వాద్వా శేషవిలక్షణం అశేషం సర్వాత్కత్వాద్వాఽశేషం త్వావహం భజే. ౯౪. ఏవం శేషాత్కత్వవర్ణనేన శ్రీగోవిందనాథం స్తుత్వా తదవతారభూతపతంజల్యాత్మనా శంస్తాతి. దృష్ట్వేతి. యః పూర్వం స్వీయాం సహస్రముఖం మూర్తిం దృష్ట్వాంలే సమాపే యే వసంతోఽంతేవాసిశ్శిష్యా అభైషుర్భయమాపురితి హేతోస్తాం భయజనకాం మూర్తిం పరిత్యక్త్వా శాంతో నిర్విషస్సన్నేకముఖేన భువ్యవతీర్య శిష్యా నన్వగ్రహీదనుగృహీతవాన్స పతంజలిర్ను నిశ్చయేన త్వమేవేత్సర్థః. ౯౫. జగదుపకారకతాం వర్ణయన్నాహ. స్వయం భూమేః పాతాళం చిద్రం ప్రవిశ్యోరగపతే శ్వేషస్య ముఖాత్సాక్షాదధీత్య జగదుపకారపరేణ యేన యోగశాస్త్రేణ సహితం వ్యాకరణభాష్యం భూమితలే ప్రకటితం తమిక్రుత్తరేణ సంబంధః. * ఆయుజినయుగ

తలే సయోగం జగదుపకారపరేణ శబ్దభాష్యమ్. ౯౬. తమఖిలగుణ
పూర్ణం వ్యాసపుత్రస్య శిష్యాదధిగతపరమార్థం గౌడపాదా న్నహర్షేః,
అధిజగమిషురేషు బ్రహ్మసంస్థామహం త్వాం ప్రసృమరమహిమానం
ప్రాపమేకాంతభక్త్యా. ౯౭. తస్మిన్నితి స్తువతి కస్త్య మితి బ్రువంతం
దిష్ట్యా సమాధిపదరుద్ధవిసృష్టచిత్తమ్, గోవిందదేశికమువాచ తదా
వచోభిః ప్రాచీనపుణ్యజనితాత్మవిబోధచిహ్నైః. ౯౮. స్వామిన్నహం
న పృథివీ న జలం న తేజో న స్పర్శనో న గగనం న చ తద్గుణా వా,

శేఖరో యకారో యుది చ నజౌ జరగాశ్చ పుష్పితాగ్రా. ౯౬. తం సర్వగుణైః
పూర్ణం వ్యాసపుత్రస్య శుకాచార్యస్య శిష్యాద్గౌడపాదాన్నహర్షేరధిగతో లబ్ధో పర
మార్థో యేన తం ప్రసృమరః ప్రసరణశీలా మహిమా యస్య తం త్వాం బ్రహ్మనిష్ఠా
మధిజగమిషురధిగంతుమిచ్ఛురేషాః ౭హమనన్యయా భక్త్యా ప్రాప్తో ౭స్మి. 'న న
మయ యయుతేయం మాలిని భోగిలొకైః'. ౯౭. తస్మిన్ శ్రీశంకర ఏవం స్తువతి
స్తుతిం కర్వతి సతి కస్త్యమితి బ్రువంతం భాగ్యవశాత్సమాధిపదే నిరుద్ధమసి విసృష్టం
పుణ్యతాపితం చిత్తం యేన తం గోవిందదేశికం ప్రాచీనైః పుణ్యైర్జనితసాత్మవిబో
ధస్య చిన్తం యేషు తైర్వచోభిష్టస్మిన్నాగ్రే శ్రీశంకర ఉవాచేశ్వర్యః. ప. ౯౮.
తద్వచన ముదాహరతి. స్వామిన్నితి.—ఉపనిష్ఠితిపాద్య మాత్మానం దర్శయితు
మితరవాద్యభిమతం తం నిరాకరోతి - అహం న పృథివీత్యాదినా తత్ర స్థూలా
౭హం జానామీత్యాదిప్రతీత్యా స్థూలస్థైవ జ్ఞాతృత్వప్రతీతేర్దేహకారేణ పరిణతం
భూమ్యాదిభూతచతుష్టయమాత్మేతి చార్యాకేషు కేహంచితభిమతమాత్మానం నిరాక
రోతి. యా పృథివీ సా౭హం న భవామి యో ౭హం సా పృథివీ న భవతీతి వరస్పర
తాదాత్మ్యనిషేధ ఏవమగ్రే౭పి. నను వాదినా సంఘాతస్యైవాత్మత్వాభ్యుపగమాల్
ప్రత్యేకం పృథివ్యాదేస్తత్వనిరాకరణం తోవపయుజ్యత ఇతి చేత్ వాదినా ద్విగుణగు
రుత్వభియాతిరిక్తా౭వయవానభ్యుపగమాల్ భూమ్యాదీని చత్వారి తత్వానీతి పదతా
పంచమతత్త్వాభ్యుపగమప్రసక్తిభియా సంయోగాదిసంబంధానభ్యుపగమాత్సంఘాతకర్తు
రభావాచ్చ. సంఘాతానుపపత్త్యా ప్రత్యేకభూతనిరాకరణం భౌతికదేహత్వత్వవాదని
రాస ఇతి గృహీణ. స్ఫుర్కనో వాయుః తథా చాత్మనో దేశకాలాద్యపరిచ్ఛిన్నత్వా
త్వత్పరిచ్ఛిన్నానాం ఘటాదిపదనాత్తత్వాత్పృథివ్యాదిరహం నేత్వర్యః. ఏవం
దేహత్వ వాదం నిరాకృత్య శూన్యవాదిమాధ్యమికస్య మతం నిరాచర్యే న గగనం
యచ్ఛూన్యం తదహం న భవామి యో ౭హం న శూన్యం న భవతి అస్తీత్యేవోపల

నాపీంద్రియాణ్యపి తు విద్ధి తతోఽవశిష్టో యః కేవలోఽస్తి పరమ
స్స శివోఽహమస్మి. ౯౯. ఆకర్ణ్య శంకరమునేర్వచనం తదిథ
మద్వైతదర్శనసముత్థముపాత్తహర్షః, స ప్రామా శంకర స శంకర ఏవ

బ్రహ్మ ఇత్యాదిశ్రుతేః నిరధిష్టానకర్తృమానుషపత్యైః స్తనపానాదిప్రవర్తకజన్మాస్త
రీయ సంస్కారోపలభ్యేషు భూతనిరాకరణేన. * ఆహమయః ప్రాణః అన్నమయం
హి సోమ్య మనః ఇతి శ్రుత్యా భూతకార్యత్వేనాంగీకృతయోః ప్రాణమనసోః
క్రియాశక్తిజ్ఞానశక్తిప్రధానయోర్నిరాసః మనోనిరాకరణేన చ మనోవృత్తేః క్షణిక
విజ్ఞానస్య న తావత్ప్రాణాత్పవాదస్సాధుః సుషుప్తౌ తస్య భోక్తృత్వాదర్శనాత్ నాపి
మనఆత్మవాదస్తస్య కరణత్వానుభవాత్ నాపి క్షణికవిజ్ఞానాత్పవాదస్సాగతాభిమతః
కర్తృత్వభోక్తృత్వయోర్వైయ్యధికరణ్యాపత్యైః యద్వా న గగనమిత్యనేనాకాశస్య
పంచమభూతస్య నిరాసః యద్యపి భూతచతుష్టయతత్వవాదినో మతే ఆవరణభావత్వే
నాభిసతస్య స్థిరస్యాసత ఆకాశస్య దేహోపపాదానత్వం తథాఽపి తస్య సిద్ధాంతే
భావత్వదేహోపపాదానత్వాద్యభ్యుపగమాత్తత్రాప్యాత్మత్వప్రసక్త్యా తన్నిరాకృతం
ఏవం దేహోపపాదానానాం భూతానామాత్మత్వం నిరాకృత్య తదుపపాదానభూతానాం
గర్భసరూపస్పర్శశబ్దాఖ్యానాం తద్గుణత్వేన ప్రసిద్ధానాం పంచతన్మాత్రాణామాత్మ
త్వం నిరాచచ్చేన చ తద్గుణా వా వాశబ్దస్తథాశబ్దార్థే ఇదాసీం పశ్యామి శృణోమీత్యా
ద్యనుభావాత్ప్రత్యేకమింద్రియాణ్యత్వేతి కేచిత్ వినిగమకాభావాత్ మిళితాసీత్య
పరే తాన్నిరాచచ్చే నాపీంద్రియాణీతి ప్రత్యేకమింద్రియాణామాత్మత్వే యో
ఽహమశ్రావం సోహం పశ్యామితి ప్రత్యభిజ్ఞానుపపత్తిర్మిళితానాం తథాత్వే ఏకేం
ద్రియచాకే ఆత్మని నాకాపాతః తస్మాదింద్రియాణ్యప్యహం నాపితు తతస్తస్మా
త్పర్యేషాం బాధాల్ యోఽవశిష్టస్సర్వవైవ్రతబాధేఽప్యుపాధితః కేవలః కర్తృత్వ
భోక్తృత్వాదివిరుద్ధః పరమ స్ఫుర్వోత్తమ శ్చివశ్చిదానందోఽస్తి సోఽహ మస్మి
ఆవశిష్ట ఇత్యనేన శూన్యమతనిరాసః కర్తా భోక్తా చేతి వైశేషికతార్కిక ప్రాభాకరా
భోక్తే చేతి సాంఖ్యాశ్చ కేవలపదేన నిరాకృతాశ్చివ ఇత్యనేన వైశేషికాద్యభిమత
మాత్మనః సుఖాదిగుణకత్వం పరాకృతం పరమ ఇత్యనేన నిరతిశయత్వేన పరమపురుషా
ర్థత్వం తస్య బోధితం యద్వా పదార్థశోధనపురస్కరోఽఖండాగ్ధోఽన్త్రోక్తః తత్ర
పుధివ్యాదినిషేధేన త్వంపదార్థశ్చోధితః కేవలః పరమః శివో యోఽస్తితి శోధితః
తత్పుదార్థానువాదస్సోఽహమస్మిత్వఖండార్థః. ౧౦౦. ఇత్థమేవంభూతమద్వై
తసాక్షాత్కారాత్సముత్థితం శంకరమునేర్వచనం శ్రుత్వా సంప్రాప్తహర్ష స్స గోవింద

సాక్షా జ్ఞాత స్త్యమిత్యహమవైమి సమాధిదృష్ట్యా. ౧౦౦. తస్యో
 ర్భివతశ్చరణౌ గుహాయా ద్వారే న్యపూజయదువేత్య స శంకరార
 ఆచార ఇత్యుపదిదేశ స తత్ర తస్మై గోవిందపాదగురవే స గురు
 నామ్. ౧౦౧. శంకరస్సవినయైరుపచారైరభ్యతోషయదసౌ గ
 మేనమ్, బ్రహ్మ తద్విదితమపుష్పలిపుస్సంప్రదాయపరిపాలనబుధ
 ౧౦౨. భక్తిపూర్వకృతతత్పరిచర్యాతోషితోఽధికతరం యతివర
 బ్రహ్మతా ముపదిదేశ చతుర్థి ర్వేదశేఖరవచోభి రముష్మై. ౧౦
 సాంప్రదాయకపరాశరపుత్రప్రొక్తసూత్రమతగత్యనురోధాత్, ఇ
 గూఢహృదయం హి దయాలోః కృత్స్నమవ్యయమబుధ సుబు

నాథః ప్రావచ హేశంకర స ప్రసిద్ధశ్శంకర ఏవ సాక్షాత్త్వం ప్రాదురభూది
 హంజానామి కథమిత్యత ఆహ సమాధిదృష్ట్యేతి. ౧౦౦. తస్మైవముక్తవత ఉక్త్వా
 చరణౌ గుహాయా ద్వారే దర్శితవతో గోవిందనాథస్య స శంకరాచార్యస్సమీప
 గత్య చరణౌ న్యపూజయత్ కిమర్థం న్యపూజయదిత్యత ఆహ స శంకరాచార్యః త
 లేషు యతిషు తస్మిన్ కాలఇతి వా గురుచరణపూజసమాచార ఇత్యుపదిదేశ గో
 పాదో గురుర్యస్య తస్మై శంకరాచార్యాయ స గోవిందనాథ ఉపదిదేశేత్యనువం
 ౧౦౧. అసౌ శంకరో వినయసహితైరుపచారైరేనం గోవిందనాథం గురుమ
 తోషయత్ కిమిచ్ఛన్నిత్యత ఆహ. తదుపనిషత్ప్రసిద్ధమఖండైకరసం బ్రహ్మ సమ్య
 జ్ఞాతమపుష్పలబ్ధమిచ్ఛః. నను విదితోపలిప్సాయాం శో హేతురితి తత్ప్రహః—
 ప్రదాయేతి-తద్విజ్ఞానార్థం స గురుమేవాభిగచ్ఛేత్ ఆచార్యవాన్సురుషో వేదేతా
 త్పుత్యుక్తగురుపసదనాదిలక్షణసంప్రదాయస్య పరిపాలనబుధ్యేత్యర్థః. స్వాగతా. ౧౦
 భక్తిరీర్యం కృతా యా తస్య పరిచర్యాతత్కృతా సేవా తయాఽధికతరం య
 స్యాత్తథా పరితోషితో యతిశ్రేష్ఠో గోవిందనాథో వేదానామృగ్యజ్ఞాసానుమాధర్వ
 ఖ్యానాం యాని శిరాంస్యపనిషదస్తేషాం వచోభిః క్రమేణ ప్రజ్ఞానం బ్ర
 అహం బ్రహ్మస్మి తత్త్వమసి ఆయమాత్మా బ్రహ్మేతి చతుర్థి ర్వచనైరముష్మై శ్రీశంక
 య బ్రహ్మభావముపదిదేశ. ౧౦౩. ఏవం గురుణోపదిష్టస్సకలం విజ్ఞాతవానిత్యాః
 సంప్రదాయే భవేన పరాశరపుత్రేణ వ్యాసేన ప్రోక్తేషు. అథాతో బ్రహ్మజ్ఞానేతా
 సూత్రేషు యన్తతం బ్రహ్మజ్ఞైవత లక్షణం తస్య గతిః స్తులిస్తస్యా అనురోధాత్ దద
 ణోర్యాసస్య శాస్త్రీ గూఢం యత్ హృదయ మభిప్రాయ స్తత్సర్వ మపి సుబుద్ధి రం

౧౦౪. వ్యాసః పరాశరసుతః కిల సత్యవత్యాం తస్యాత్మజశ్శుకమునిః
ప్రథితానుభావః, తచ్ఛిష్యతాముపగతః కిల గౌడపాదో గోవిందనాథ
మునిరస్య చ శిష్యభూతః ౧౦౫. శుక్రావ తస్య నికటే కిల శాస్త్ర
జాలం యశ్చాశ్చణోద్భుజగనద్వగతస్త్యసంతాత్, శబ్దాంబురాశి
మఖిలం సమయం విధాయ యశ్చాఖిలాని భువనాని బిభర్తి మూర్ధ్నా
౧౦౬. సోఽధిగమ్య చరమాశ్రమమార్యః పూర్వపుణ్యనిచయైరధిగ
మ్యమ్, స్థానమర్చ్యమపి హంసపురోగైరున్నతం ధ్రువ ఇవైత్య
చకాశే. ౧౦౭. ఛన్నమూర్తిరతిపాటలశాటీపల్లవేన రురుచే యతి
రాజః, వాసరోపరమరక్తపయోదాచ్ఛాదితో హిమగిరేరివ కూటః.
౧౦౮. ఏష ధూర్జటిరబోధమహేభం సన్నిహత్య రుధిరాప్లుతచర్మ,
ఉద్యదుష్టుకిరణారుణశాటీపల్లవస్య కపటేన బిభర్తి. ౧౦౯. శ్రుతీనా

శ్రీశంకరో విజ్ఞాతవాక్. ౧౦౪. సంప్రదాయబోధనాయ గురుపరంపరాం దర్శయతి.
వ్యాస ఇతి. సత్యవత్యాం పరాశరమునేః పుత్రో వ్యాసస్తస్య ప్రథితానుభావశ్శుక
మునిస్సుతస్తస్య శిష్యతాం ప్రాప్తః గౌడపాదోఽస్య గోవిందనాథమునిశ్శిష్య
భూతః. ప. ౧౦౫. తస్య గోవిందనాథమునేః సమీపే శాస్త్రకదంబం శ్రీశంకర
శుక్రావ యశ్చ గోవిందనాథః కేమలయం గతో భవదీయం శాస్త్రం భూతలే
ప్రవర్తయిష్య ఇతి సంకేతం విధాయ శబ్దశాస్త్రసముద్రం కేమదశృణోత్ యశ్చా
సంతో నిఖిలాని భువనాని శిరసా ధారయతి. ౧౦౬. ఏవం ప్రాప్తసంన్యాసం శ్రీశం
కరం వర్ణయితుముక్రమతే. సఇతి. పూర్వపుణ్యసమూహైః ప్రాప్యం సర్వోత్కృష్టం
యతిప్రముఖైరప్యర్చ్యమంత్యం సంన్యాసాశ్రమం స ఆర్యః శ్రీశంకరో లభ్యా
తథాభూతం సూర్యప్రముఖైరప్యర్చ్యమున్నతం స్థానమాగత్య ధ్రువ ఇవ రరాజ.
స్వా. ౧౦౭. అత్యంతం పాటలా శ్వేతరక్తా యా శాటీ వటి తల్లక్షణేన పల్లవేన
చ్ఛన్నా ఆచ్ఛాదితా మూర్తిర్యస్య స యతిరాజో రురుచే శుశుభే తత్ర దృష్టాంత
మాహ, వాసరస్య దివసస్యోపరమే ఉపరమాద్వా రంతో యో మేఘస్తేన చ్ఛాదితోహిమ
గిరేః కూటః శృంగమివ. ౧౦౮. యథా స ధూర్జటిశ్శివో గజాసురం నిహత్యరుధిరా
ప్లుతం తదీయం చర్మ బిభర్తి స్త తతైష శంకరోఽజ్ఞానాత్మకమహాగజం సమ్యక్ నిహ
తోద్యత్సూర్యవదరుణశాటీపల్లవస్య వ్యాజేన రుధిరాప్లుతం మహేభస్య చర్మ బిభర్తి.
౧౦౯. బ్రహ్మవిష్ణుశివేభ్యో వ్యతిరేకప్రదర్శనపూర్వకం శ్రీశంకరస్య నిగమప్రతిపా

మాశ్రీడః ప్రథితపరహంసోచితగతిర్నిజే సత్యే ధామ్ని త్రిజగదతి
వర్తిస్యభిరతః, అసౌ బ్రహ్మైవాస్మిన్న ఖలు విశయే కింతు కలయే
బృహేరథం సాక్షాదనుపచరితం కేవలతయా. ౧౧౦. మితం పాదే
నైవ త్రిభువనమిహాకేన మహసా విశుద్ధం యత్సత్త్వం స్థితిజనిలయేష్వ
ప్యనుగతమ్, దశాకారాతీతం స్వమహిమని నిర్వేదరమణం తతస్తం

దృత్వం దర్శయతి శ్రుతీనామిత్యాదిని శ్రుతీనాం మధ్యే ఆసమంతాత్మీడా
యస్య ప్రథితైః ప్రఖ్యాతైః పరమహంసైః పరమహంసపరివ్రాజకైస్సహోచితా గతి
ర్గమనం యస్య నిజే స్వస్వరూపభూతే సత్యే అబాధ్యే ధామ్ని తేజసి త్రిజగదతివర్తిని
సర్వబాధావధిభూతే అభిరతస్సజైవ రతోఽసౌ శ్రీశంకరో బ్రహ్మైవ యతః ఖర
బ్రహ్మసి 'సర్వే వేదా యత్పదమామనంతీ' త్యాది శ్రుతేః శ్రుతీనామాసమంతాత్మీడా
యస్మిన్ప్రథితానాం పరమహంసానాం తత్త్వవిదాముచితా మోక్షాఖ్యా గతిః 'బ్రహ్మ
విదావన్నతి పర' మిత్యాదిశ్రుతేః ప్రథితేతి గతేర్వా విశేషణం 'స భూమా క్వ ప్రతి
ష్ఠితస్సే మహిమి'తి శ్రుతేరుక్తధామ్న్యభిరతం హిరణ్యగర్భస్తు నైవంవిధో యతస్త
సోఽపవనాదౌ శ్రీడా తథా హంసైర్గతిస్తథా త్రిలోకిమక్షాశ్రయణేన త్రిజగత
శ్చతుర్దశభువనాత్మకస్య బ్రహ్మాండస్యాంతర్వర్తిని బాధ్యే స్వీయే జడే లోకే ఽభి
రతస్తస్మాదస్మింశ్రీశంకరే కిల బృహిధాతోర్ధమనవచ్ఛిన్నబృహత్సరూపం సాక్షా
దుపచారరహితం కేవలతయా నిర్ణీతతయా కలయే జానామి న తు సందిహే. ని.
'కేవలః కుహనే ఽపి చ, నపుంసకస్తు నిర్ణీతే వాచ్యవ చైచకకృత్స్వయా' రితి మేదిసి.
తథాచ-బ్రహ్మవిద్యైహ్మైవ భవతీత్యాదినిగమగతబ్రహ్మశబ్దప్రతిపాద్యత్వం శ్రీశంక
రస్య నిరుపచారేణేత్యర్థః. శి. ౧౧౦. వివం 'తద్విష్ణోః పరమం పద'మితి నిగమో ఽపి
నిరుపచారేణ శ్రీశంకరే వర్తత ఇత్యాచ. మితమితి. 'ఏతావానస్య మహిమా-అతో
జ్ఞాయాంశ్చ పూరుషః-పాదోఽస్య సర్వా భూతాని, అథ యదతః పరో దివో
జ్యోతిర్దీప్యతే విశ్వతః పృష్ఠే'ష్యిత్యాదిశ్రుతేరేకేనైవ మహసా జ్యోతీరూపేణ
యద్యస్య పాదేనేహ త్రిభువనం మితం మాపితం విష్ణోస్తు పాదద్యయేన త్రిభువనం
మాపితం తథా యస్య సత్త్వగుణాధితస్వరూపం స్థితుత్పత్తిలయేష్వప్యనుసూతం
విష్ణోస్తు సత్త్వం సత్త్వగుణస్థితావేవానుగతం సత్త్వం విశిష్టే-దశాకారాతీతమవస్థాకారా
భ్యం వినిర్ముక్తం విష్ణోస్తు తద్దశభిరాకారైర్వత్స్యాదిభిరతీతం న భవతి తతస్తస్మా
త్స్వమహిమి నిర్వేదేన వైరాగ్యేణ సమ్యగ్బోధేన వా రమణం యస్య తం శ్రీశంకరం
వైకుంఠే లక్ష్మ్య శ్రీడతో విష్ణోస్సకాశాత్పరమం విష్ణుసంబంధి వా పరమం పద

విష్ణోః పరమపదమాఖ్యాతి నిగమః. ౧౧౧. న భూతేష్వాసంగః
 చన న గవా వా విహరణం న భూత్యా సంసర్గో న పరిచితితా భో
 నిరపి, తదప్యామ్నాయాంత ప్రపురదహనా త్కేవలదృశా తురీ
 య నిర్ద్వంద్వం శివమతితరాం వర్ణయతి తమ్. ౧౧౨. న ధర్మ సౌవ
 ి న పురుషఫలేషు ప్రపణతా న చైవాహోరాత్రస్ఫురదరియుతఃపార్థి
 రభః, అసాహాయ్యేనైవం సతి వితతపుర్యష్టకజయే కథం తన్నబ్రూ
 హాన్నిగమనికురుంబం పరశివమ్. ౧౧౩. దుఃఖాసారదురంతదుష్కృ

త్యర్థః. ఉక్తనిగమో నిరుపచారేణాఖ్యాతి వక్తీత్యర్థః. ౧౧౧. తథా శివపద
 ప్రవృత్తిమపి తస్మిన్ దర్శయతి. నేతి. ప్రసిద్ధశివస్య భూతప్రేతాదిష్వాసమంతా
 గ్నోఽస్య తు క్వచన కస్మిన్ దేశే కాలే వా భూతేషు ప్రాణిష్వాకాశాదిషు వా
 గ్గ ఆసక్తిర్నాస్తి ప్రసిద్ధశివస్య గవా వృషేణ విహరణమస్య తు క్వాపి గవా ఇం
 యేణ విహరణం నాస్తి తస్య భూత్యా సంసర్గ భిన్ననా సంబంధః ప్రసిద్ధోఽస్య
 భూత్యా చైశ్వర్యేణ సంసర్గో నాస్తి తస్య భోగిభిన్నరైః పరిచితితా ప్రసిద్ధా
 స్య తు విషయసంభోగవద్భిః పరిచయో నాస్తి యద్యప్యేవం వైలక్షణ్యం తథాఽపి
 సం శాంతమద్వైతం చతుర్థం మన్యంత ఇతి వేదాంతః కేవలస్య విశుద్ధస్య బ్రహ్మో
 ర్భనేన పరమార్థదృష్ట్యా వా త్రయాణాం స్థూలసూక్ష్మకారణాఖ్యానాం పురాణాం దహ
 నిర్ద్వంద్వం సుఖదుఃఖాదిద్వంద్వశూన్యం చతుర్థసంజ్ఞం శివం సమ్యక్ తం శంకరం
 ర్ణయతీత్యర్థః. ౧౧౨. యః ప్రసిద్ధశివో ధనురాదిసహకృతః త్రిపురం విజితవాక్
 ం యది నిగమసమూహః ప్రతిపాదయతి తస్మి సహాయం విన్దేవ పుర్యష్టకవిజయక
 రం శ్రీశంకరం కథం న బ్రూయాదిత్యాహ నేతి. ప్రసిద్ధశివస్య తు సౌవర్ణస్సవర్ణ
 రిమయో ధనుః. ని. 'ధర్మోఽస్త్రీ పుణ్య ఆచారే నాధనుర్యమసోమయోరితి మేదిసి -
 స్య తు బ్రహ్మణాదిభోభనవర్ణసంబంధిధర్మో నాస్తి తస్య తు పురుషో విష్ణుస్స ఏవ ఫలం
 లకం యస్యేషోర్బాణస్య తప్తవణతా తదాసక్తతా అస్య తు పురుషాణాం ఫలేషు
 హికాముష్మికేషు ప్రపణతా నాస్తి తస్య త్వహోరాత్రే స్ఫురతావరీ చంద్రసూర్యా
 గ్భ్యాం చక్రరూపేణ స్థితాభ్యాం యుక్తః పృథివీమయో రథోఽస్య త్వహోరా
 త్రం స్ఫురంతోఽహంకారాదిలక్షణా ఆరయన్దైర్యుతః పార్థివో దేవాలక్షణో రథో
 చైవాస్తి తథా చైవంప్రకారేణ సహాయవర్ణితేన యేన విస్తృతం యత్పుర్యష్టకం
 స్య ప్రాణపంచకక్రైంద్రియపంచకజ్ఞానేంద్రియపంచకాంతకరణచతుష్టయావిద్యాకా
 షకర్తవాసనాలక్షణస్య జయే సతి తం శ్రీశంకరాఖ్యం పరశివం వేదసముదాయః
 ం న ప్రతిపాదయేదిత్యర్థః. ౧౧౩. అథ తస్య పరమహంసత్వం బహుధా వర్ణ

తఘనాం దుస్సంస్మృతిప్రాప్తృషం దుర్వారామిహ దారుణాం పరిహర
 స్థూరాదుదారాశయః, ఉచ్చండప్రతిపక్షపండితయశోనాళికనాళాం
 కుర గ్రాసో హంసకులావతంసపదభాక్సన్తాననే క్రీడతి. ౧౧౮. తీరం
 బ్రహ్మజగచ్చ నీరముభయం తద్యోగమభ్యాగతం దుర్భేదం త్వితరే
 తరం చిరతరం సమ్యగ్విభక్తీకృతమ్, యేనాశేషవిశేషదోషలహరిమా
 నేదుషీం శేముషీం సోఽయం శీలవతాం పునాతి పరమో హంసో ద్వి
 జాత్యగ్రణీః. ౧౧౯. నీరతీరనయేన తథ్యవితథే సంపిండితే పండితైర్దు
 ర్బోధే సకలైర్వివేచయతి యః శ్రీశంకరాఖ్యో మునిః, హంసోఽయం

యతి. దుఃఖాన్యేవాసారో వేగపుష్టిర్యస్యాం దురంతాని దుష్కృతాని పాపా
 న్యేవ మేఘా యస్యాం దుఃఖాసారా చాసౌ దురంతదుష్కృతఘనా చ తామిహ
 లోకే దుర్వారాం దారుణాం దుస్సంస్మృతిలక్షణాం ప్రాప్తృషం వర్షబుతుం దూరా
 దేవ పరిహరక్ హంసకులశిరోభూషణపదభాక్ సతాం హృది మానససరోవరస్థానీయే
 క్రీడతీతి సంబంధః. శుద్ధే స్వచ్ఛాదీతి వా తం విశిష్టే ఉదారాశయః పునశ్చ
 ఉచ్చండా యే ప్రతిపక్షపండితాస్తేహం యశ విప నాళికస్యాజ్జఖండస్య నాళానాన్దం
 డానామంకురః గ్రాసో యస్య సః. ని. 'నాళికశ్శరశల్యాజ్జేష్ణజ్జఖండే నపుంసకే, నాళో
 నాళం పద్మదండే' ఇతి మేదిని - కా. ౧౧౮. తీరనీరయోర్బ్రహ్మజగతోర్వివేచకత్వా
 దవ్యయం పరమహంస ఇత్యాహ తీరం దుగ్ధం పరమానందఘనం బ్రహ్మజగత్పున
 ర్నీరమానందపరిష్కృతం దుఃఖాత్కం తదుభయం యోగం పరస్పరతాదాత్మ్యం ప్రాప్తం-
 పునశ్చేతరేతరం శ్చేతుం విలక్షణీకర్తుం దుర్బుటం యేన సమ్యక్ విభక్తీకృతం సోఽయం
 ద్విజాతీనాం ద్విజానామగ్రణీః పరమహంసః శ్రీశంకరోఽశేషా యే విశేషేణ దోషా
 ఉత్కృష్టదోషా రాగద్వేషాదయస్తేహం లహరిమానేదుషీమాసమంతాత్సేవితపతీం
 శేముషీం శీలవతాం బుద్ధిం పునాతి పక్షే ద్విజాతయః పక్షిణః. ౧౧౯. శ్రీశంకరస్య
 పరమహంసత్వం ప్రకారాంతరేణ ప్రతిపాదయతి నీరతీరనయేన జలదుగ్ధే యథా
 సమిత్రితే తద్రీత్యా తథ్యం బ్రహ్మ వితథం మిథ్యాభూతజ్ఞానాది తే సమ్య
 క్పిండితే తాదాత్మ్యం ప్రాప్తే సమన్వైః పండితైరతరపక్షిస్థానీయైరిదం తథ్యమిదం
 వితథమితి బోధ్యం బోధయితుం చ దుర్బుటే యః శ్రీశంకరాఖ్యో మునిర్వివేచ
 యతి వివిచ్య స్థాపయతి సోఽయం వివేచకత్వాత్పరమో హంసోఽస్తు యే పున
 రిహ వివేచనేఽశక్తాః సర్వే స్థితాంస్తాక్ జృంభాల్ క్షేప్తజనితరోగవిశేషస్థానీయ
 రాగాద్యేర్హేర్నింబఫలస్థానీయవిషయసంభోగైకరసికాస్తాక్ ఆమూక్ కా కాక్

రమోఽస్తు యే పునరిహాశక్తాస్సమస్తాః స్థితా జృంభాన్నిమ్బఫలాశ
కరసింహా కాకానమూన్నన్నహే. ౧౧౬. దృష్టిం యః ప్రగుణీక
రోతి తమసా బాహ్యేన మందీకృతాం నాలీకప్రియతాం ప్రయాతి
జలే మిత్రత్వమవ్యాహతమ్, విశ్వసోఽపకృతేర్విలుంపతి సుహృచ్చక్ర
చ్చాంతిం ఘనాం హంస సోఽయమభివ్యసక్తి మహతాం జిజ్ఞాస్య
ర్థం ముహుః. ౧౧౭. హంసభావమధిగత్య సుధీంద్రే తం సమర్చతి చ
ంస్పృతిముక్త్యై, సంచచాల కథయన్నివ మేఘశృంఛలా చపలతాం విష
మేషు. ౧౧౮. ఏష నః స్పృశతి నిష్ఠురపాదైస్తత్తు తిష్ఠతు వితీర్ణమవ
స్త్రి, అస్తదీయమపి పుష్పమనైషీదిత్యరోధి నళినీపతిరబ్ధైః. ౧౧౯.

న్నహే జానీమః. ౧౧౬. ప్రకారాంతరేణాపి హంసత్వమాహ. దృష్టిమితి.
హంసః సూర్యో బాహ్యేన తమసా మందీకృతాం దృష్టిం ప్రగుణీకరోతి ప్రకృష్టం
మోనివారణేనాపావృతాం కరోతి ఆయం తు ఆబాహ్యేనాంతరేణాత్మనో బాహ్యే
వాఽజ్ఞానలక్షణేన తమసా మందీకృతామాత్మదృష్టిం ప్రగుణీకరోతి ప్రకృష్టగుణ
ముక్తాం యథాభూతాత్మదర్శనయోగ్యాం కరోతి స తు కమలప్రియతాం ప్రయాతి
యం తు ఆళీకభూతవిషయాదిప్రియతాం న ప్రయాతి న ఉపకారాయ జగతో
మిత్రత్వమవ్యాహతం భజతే తథాఽయమపి పరోపకారాయ సర్వస్యావ్యాహతం
మిత్రత్వం భజతే స సుహృచ్చక్రస్య చక్రవాకస్య ఘనీభూతాం రాత్రిప్రయుక్తాం
ప్రయావరహప్రజనితాం పీడాం విలుంపతి నాశయతి తథాఽయమపి సుహృదాం
మూహస్య ఘనీభూతాం సంస్పృతిలక్షణామార్తిం విలుంపతి స జ్ఞాతుమిష్టం ఘటపటా
రూపమర్థం ముహూరభివ్యసక్తి ప్రకాశయతి తథా సోఽయమపి మహతాం విశుద్ధ
కీతసాం ముముక్షుణాం జిజ్ఞాస్యం పరమార్థభూతం బ్రహ్మైక్యలక్షణమర్థం ముహు
భివ్యసక్తి. ౧౧౭. సుధీంద్రే శ్రీశంకరే హంసభావం యతిత్వమధిగత్య సంస్పృతి
ఋక్త్యర్థం తం హంసం పరమాత్మానం సమర్చతి సతి విషయేష విద్యుద్వచ్చపలతాం కథ
యన్నివ మేఘః సంచచాల. స్వా. ౧౧౮. మేఘకర్తృకాదిత్యరోధనస్య హేతు
ఋత్వేక్షితే. ఏష సూర్యో నోఽస్తాస్తేఘాన్నిష్ఠురపాదైః పరుషకిరణైః స్పృశతి
తో స్పర్శనం తు తిష్ఠతు పరం తు భూమ్యై వితీర్ణం దత్తమస్తదీయపుష్పం మేఘపుష్ప
భ్రాంబ్యవ్యనైషీదపనీతవానితి విచార్య కమలినీపతిరబ్ధైరరోధి. కమలినీపతిరత్య
సీనాస్తద్భార్యాదుఃఖదాత్పరవిరోధనేన తద్భార్యాదుః కమలిన్యాః దుఃఖం
బ్రదేయమితి ధన్వనిశం. స్వా. ౧౧౯. కించ మేఘునిచయే క్షణమాత్రం లక్ష్మ్యై శ్రీ

వారివాహనివ హే క్షణలక్ష్యశ్రీరరోచత కిలాచిరరోచిః, అంతరంగగత
బోధకలేవ వ్యాపృతస్య విదుషో విషయేషు. ౧౨౦. కిన్ను విష్ణుపద
సంశ్రయతోఽబ్ధా బ్రహ్మతాముపదిశంతి సుహృద్భ్యః, యం నిశమ్మ్య
నిఖిలాస్వనమేషాం బిభ్రతి స్త కిల నిర్భరమోదాత్. ౧౨౧. దేవ
రాజమపి మాం న యజంతి జ్ఞానగర్వభరితా యతయోఽమీ, ఇత్య
మర్షవశగేన పయోదస్యంబ నేన ధనురావిరకారి. ౧౨౨. ఆవపుగి కుట
జకందళబాణా స్ఫీత రేణుకలితా పనవాత్యాః, సత్వమధ్యమతమోగుణ
మిశ్రా మాయికా ఇవ జగత్సు విలాసాః. ౧౨౩. బభ్రము స్తిమిరస
చ్ఛచిగాత్రాశ్చిత్ర కార్తుకభృతగి ఖరఘోషాః, ధ్యానయజ్ఞమథనాయ
యతీనాం విద్యుదుజ్జ్వలదృశో ఘనదైత్యాః ౧౨౪. ఉత్ససద్ధరసకృ
జ్జలధారాం వారిదా గగనధామ పిథాయ, శంకరో హృదయమాత్మని

ర్యస్యాః సాఽచిరరోచిః క్షణప్రభౌ విద్యుదరోచత యథా విషయేషు వ్యాపృతస్య
విదుషోఽంతఃకరణగతా జ్ఞానకలా శోభతే తద్వత్. ౧౨౦. మేఘా విష్ణుపదసంశ్రయా
త్సుహృద్భ్యః కిం బ్రహ్మతాముపదిశంతి. సుర్వితక్రేయద్యస్తాదేహమబ్ధానాం
స్వనం నాదం శ్రుత్వా నిఖిలాః సర్వే నిర్భరమోదాత్ బిభ్రతి స్త కిలేతి ప్రసిద్ధమ్.
౧౨౧. జ్ఞానగర్వేణ భరితాఽలిశయితా అమీ యతయో దేవరాజమపి మాం న
యజంతీత్యమర్ష వశగేన పయోదో జలద ఏవ సృష్టనో రథో యస్య లేన దేవరాజే
నేదం ధనురావిష్కృతం. ౧౨౨. ని. 'కుటజో గిరిమల్లికా'. 'కుటజశ్శక్ర' వత్సరో
గిరిమల్లికేశేత్యమరః - కందళం నవాంకురః. ని. 'కన్దళం తు కపాలే' స్యాదుపరాగే
నవాంకురే' ఇతి విశ్వప్రకాశః. బాణా నీలీ ఝింటీ. ని. నీలీ ఝింటీ ద్వయో ర్బాణేశేత్య
మరః. తథాచ కుటజానాం నవాంకురైర్బాణానాం విశాలరేణుభిశ్చ కలితా వ్యా
ప్తా పనవాత్యా పనసమ్పంధివాయుసమూహోన్మత్సరజస్తమోగుణైర్నిశ్చితా జగత్సు
మాయికా విలాసాః పరిణామా ఇవావపుః ప్రచలితాః. ౧౨౩. తిమిరేణ తమసా
సమానా చ్ఛవిః కాంతిర్యస్య తథాభూతం గాత్రం శరీరం యేషాం లే చిత్రానింద్ర
చాపలక్షణాన్కార్తుకాన్ ధనూంషి బిభ్రతీతి తథా ఖరో నిఘ్నరో గర్జనలక్షణో
ఘోషో యేషాం లే విద్యుల్లక్షణాన్యజ్జ్వలాని దృశో నేత్రాణి యేషాం లే మేఘ
లక్షణా దైత్యా యతీనాం ధ్యానలక్షణస్య యజ్ఞస్య మథనాయ బభ్రముః. ౧౨౪.
ఏవంభూతా వారిదా ఆకాశధామావృత్య జలధారా ముహూర్తస్సర్వస్యమ్యుక్
తత్యజాః తస్మి న్కాలే శ్రీశంకరః కిం కృతవా నిత్యపేక్షాయామాహ. — శ్రీశం

కృత్వా సంజహార సకలేంద్రియవృత్తిః ౧౨౫. శనై సాంత్యాల్లావై సు
నయముపసీతోపనిషదాం చిరాయాత్తం త్యక్త్వా సహజమభిమానం
దృఢతరమ్, తమేత్య ప్రేయాంసం సపది పరహంసం పునరసావధీరా సం
స్పృష్టుం క్వను సపది తద్ధీర్ఘయమగాత్. ౧౨౬. న సూర్యో నై వేందుః
స్ఫురతి న చ తారాతరియం కుతో విద్యుల్లేఖా కియదిహ కృశానో
ర్విలసితమ్, న విద్మో రోదస్యా న చ సమయమస్మిన్న జలదే చిదాకాశే
సాంద్రస్వసుఖరసవర్షణ్యవिरతమ్. ౧౨౭. కిమాదేయం హేయం కిమితి
సహజానందజలధావతిస్వచ్ఛే తుచ్ఛీకృతసకలమాయే పరశివే, తదే

కరో ౨ంతఃకరణమాత్మని కృత్వా సమస్తేంద్రియవృత్తీన్యమ్యగుపసంహృతవాక్. ౧౨౫. ఏవం నిర్గుణాంతఃకరణాదేస్తస్య బుద్ధిర్ఘయమవాపేత్యాహ - నయైర్వాగ్రిన
మాత్రైః సహితం యథా స్యాత్తథోపనిషదాం శనైః సాంత్యాల్లావైరవ్యర్థమధురా
భాషతైరుపసీతా సమీపం ప్రాపితా చిరకాల మారభ్యాత్తం స్వీకృతం సహజమనాదిసిద్ధం
దృఢతరమభిమానం త్యక్త్వా తత్క్షణమేవ తం శ్రుత్వాదిప్రసిద్ధం పరమప్రేమాస్పదం పర
మహంసం పరమాత్మానం ప్రాప్య పునరసౌ తస్య బుద్ధిస్సంస్పృష్టు మధీరా క్వచిదపి
తత్క్షణమేవ లయమగాత్. యథా కాచిన్తానీనీ సమీపస్థానాం సఖీరాం యుక్తిసహితం
యథా భవేత్తథా సాన్త్యాల్లావైరమనయవాక్యైః కాంతసమీపం నీతా చిరాయాత్తం
స్వాభావికం దృఢతరమభిమానం విహాయ సపది సముత్క్రష్టుం తం ప్రేయాంసం కాంతం
ప్రాప్య పునరసౌ సంస్పృష్టుమధీరా కస్తింశ్చిదంగే సపది లయమాపన్నీతి తథేత్యర్థః.
అత్ర ప్రస్తుతవృత్తాంతే వర్ణ్యమానే విశేషేణ సామాన్యబలాదప్రస్తుతవృత్తాంతస్యాపి
పరిస్ఫురణాత్సమాసోక్తిరలంకారః. 'సమాసోక్తిః పరిస్ఫూర్తిః ప్రస్తుతే ౭ ప్రస్తుతస్య చే'
దిత్యుక్తేః-శిఖరిణీవృత్తమ్. ౧౨౬. యత్ర సూర్యాదీనామపి స్ఫురణం న సంభవతి తత్ర
బుద్ధిస్ఫురణస్య కాత్ర త్యాశేత్యాశయేనాహః—నేతి. కృశానుర్ముఖో రోదస్యా ద్యావా
భూమ్యా ఆవరితంసతతం ఘనీభూతస్వసుఖరసవిగ్రహే చిదాకాశే సూర్యాదయో న
స్ఫురంతీత్యర్థః. తథా చ శ్రుతిః. 'న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రతారకం నేమా
విద్యుతో భాంతికుతో ౭యమగ్ని' రిత్యాద్యా. ౧౨౭. కించ సహజానందసముద్రే
౭తిస్వచ్ఛే ౭తవివ తుచ్ఛీకృతా సకలా సకార్యా మాయా యస్మిన్ పునశ్చ స్వమహి
మని విస్తాపనపదే స్వతస్సత్యే న తు కార్యాపేక్షయా మృదాదివత్సత్యే పరమే రహస్య
త్యంతం గుహ్యే తదేతస్మిన్నేవ ప్రత్యగభిన్నే పరశివే సః కృతీ శ్రీశంకరః కిమాదేయం

తస్మిన్నేవ స్వమహిమని విస్తాపనపదే స్వతస్సత్యే నిత్యే రహసి పరమే
సోఽకృత కృతీ. ౧౨. ప్రాప విష్ణుపదభాగపి మేఘః ప్రావృడాగ
మనతో మలినత్వమ్, విద్యుదుజ్జ్వలరుచాఽనుసృతశ్చ కోధ్యవన్యసి
భజేన్న విరాగమ్. ౧౨౯. ఆశయే కలుషితే సలిలానాం మానసోత్క
హృదయాః కలహంసాః, కోఽన్యథా భవతి జీవనలిప్సర్నాశ్రయే
భజతి మానసచింతామ్. ౧౩౦. అభ్రవర్త్తని పరిభ్రమ మిచ్ఛం
చ్ఛుభ్రదీధితిరదభ్రపయోదే, న ప్రకాశనమవాప కలావాన్ కశ్చ
కాస్తీ మలినాంబరవాసీ. ౧౩౧. చాతకావళి రనల్పవిపాసా ప్రాప
తృప్తి ముదకస్య చిరాయ, ప్రాప్నూయా దమృత మవ్యభివాంఛ
న్కాలతో బత ఘనాశ్రయకారీ. ౧౩౨. ఇత్యుదీర్ఘజలవాహవిసీలే
స్థితవాతపరిధూతతమాలే, ప్రాణభృత్ప్రచరణప్రతికూలే నీడనీలఘన
శాలిని కాలే. ౧౩౩. ఆగ్రహారశతసంభృతశోభేఽసుగ్రహక్షతురగస్స

హేయం చ కిమితి నిత్యమకృతైవమనుసంధానం సదైవ కృతవాన్. ౧౨. పునః
పర్వర్తుం పర్ణయతి. విష్ణుపదభాగపి విద్యుదుజ్జ్వలకాస్త్యాఽనుసృతశ్చ మేఘః
ప్రావృడాగమనతో మలినత్వం ప్రాపతోఽధ్యవన్యసి భూమాపసి విరాగం కో న
భజేదసి తు సర్వోఽపి వైరాగ్యమాప్నూయాదేవ - న్వా. ౧౨౯. సలిలానాం
జలనామాశయే కలుషితే సతి మానససర్వోపరం ప్రత్యుత్క ముత్కంఠితం
హృదయం యేషాం తథా భూతాః కలహంసా అభవన్ ఆశ్రయేఽన్యథా
భవతి సతి కో జీవనలిప్సర్నానసచింతాం న భజతి కింతు సర్వోఽపి భజత్యేవ. ౧౩౦.
అనల్ప జలదా యస్మిన్ తథాభూతే వ్యోమమార్గే పరిభ్రమమిచ్ఛన్ శుభ్రాంశు
శ్చంద్రః కలావాన్ షోడశకలాపూర్ణో యతో మలినాకాశవాసీ తస్మాత్ప్రకాశనం
న ప్రాప్తవాన్ శుభ్రకాంతిః సకలకలాసంపన్నోఽపి మలినవసనశ్చేత్కః ప్రకా
శతే న కోఽపీతర్థః. ౧౩౧. అనల్ప విపాసా జలపాసేచ్ఛా యస్యాస్యాచాత
కానాం పక్షిగ్రీచ్ఛిరం జలస్య తృప్తిమవాప ఘనం దృఢమాశ్రయం కరోతీతి
తథాఽనుసృతమవ్యభివాంఛన్కాలతాప్నిన్నయాత్ బత ప్రసిద్ధం. ౧౩౨. ఇత్యే
వం ప్రకారేణోక్తైః పయోదైర్విశేషేణ నీలే స్థితేన వికాలేన వాయునా పరికం
పితాః తమాం వృక్షవిశేషా యస్మిన్ ప్రాణినాం విచరణే ప్రతికూలే నిధిదనీలఘనై
ర్యుక్తే వర్షాకాలే. ౧౩౩. ఆగ్రహారాణాం బ్రహ్మణగ్రామాణాం శతేన సంభృతా
శోభా యస్మిన్ తథాభూతే వర్షాకాలే సుధీభిరుపాస్యో చరణో యస్య తథాభూతం

మహాత్మా, అధ్యువాస తటమిందుభవాయా సుధ్యుపాస్యచరణం గురు
మర్చన్. ౧౩౪. త్రస్తమర్త్యగణమస్తమితాశం హస్తీ హస్తపుఖ
లోదకధారాః, ముంచతి స్త సముదంచితవిద్యుత్పంచరాత్ర మహిశత్రు
రజస్రమ్. ౧౩౫. తీరభూరుహతతీరపక్షస్సగ్రహరనికలైస్సహపూరః,
ఆమయా వధికఘోషమనల్పః కల్పవాద్ధిలహరీవ తటిన్యాః. ౧౩౬.
ఘోషవారిధురభీరునరాణాం ఘోషమేష కలుషం స నిశమ్య, దైశికం
ధ్రువసమాధివిధానం వీక్ష్య చ క్షణమభూదవివత్సుః. ౧౩౭. సోఽభి
మంత్ర్య కరకం త్వరమాణస్తత్ప్రివాహపురతః ప్రణిధాయ, కృతస్స
మత్ర సమవేశయదంభః కుంభసంభవ ఇవ స్వకరేఽభిమ్. ౧౩౮. తన్ని
శమ్య నిఖలైరపి లోకైరుత్థితోఽస్య గురురుక్తముదంతమ్, యోగ
సిద్ధి మచిరా దయమావేత్యభ్యపద్యతతరాం పరితోషమ్. . ౧౩౯.

గురుం సమ్యక్ పూజయన్ సుఖేన గ్రహో విషయలక్షణమాగ్నేభ్యః స్తంభనం యేషాం
తథాభూతా అక్షలక్షణా అశ్వా యస్య స నిగృహీతసర్వకరణో మహాత్మాఽక్షుద్ర
స్వభావ ఇందుభవసంక్షేపాయా నద్యాస్తటమధ్యవాస నివాసం కృతవానితి ద్వయో
రర్థః. ౧౩౪. త్రస్తమర్త్యగణమస్తమితాశం చ యథా స్వాత్తకాఽహి శత్రుర్వృ
త్తారిం ద్రస్సముదంచితా సముల్లసంతీ విద్యుద్వస్తింస్తత్పంచరాత్రమజస్రం హస్తీ
సుండావల్ పృథులా విశాలా జలధారా ముంచతి స్త. ౧౩౫. ఆధానంతరం తీర
భూరుహాణాం తతీరగ్రహరసమూహైపుహ తత్సహితాస్తీరస్థవృక్షపక్షీరాకర్షం
స్తటిన్యా నద్యా అనల్పః పూరో జలప్రవాహః ప్రళయసముద్రప్రవాహవదధికం
నాదమాయయా ప్రాప. ౧౩౬. సవిష శ్రీశంకరో ఘోషనహితజలయురేభ్యో
భీరూణాం నరాణాం కలుషం ఘోషం శ్రుత్వా ఉపదేష్టారం శ్రీగోవిందనాథం ధ్రువం
నిశ్చలం సమాధేర్విధానం యస్య ధ్రువస్య సమాధేరితి వా. తథాభూతం వీక్ష్య చ క్షణ
మాత్రం కథనేచ్ఛార్హితస్తూష్టిమభూత్. ౧౩౭. పశ్చాత్ సశ్రీశంకరస్తవరమాణః
కరకం కుంభమభిమంత్ర్య స చాసౌ ప్రవాహశ్చ తస్యాః ప్రవాహ ఇతి వా తస్మాగ్రే
ప్రస్థాప్యాత్ర కరకే నర్వం జలం ప్రావేశయత్. అగస్త్యో యథా సముద్రం స్వహస్త
ఆవేశయత్తథేత్యర్థః. ౧౩౮. తముదంతం వృత్తాంతం నిఖలైరపి లోకైరుక్తం సమా
ధితో పృథ్వితోఽస్య శ్రీశంకరస్య గురుశ్శృత్వాఽచిరా చ్ఛీఘ్రమేవాయం యోగ
సిద్ధిమవాపేతి పరితోషమభ్యపద్యతతరామరిశయేన పరితోషం ప్రాప్తవానిత్యర్థః. ౧౩౯.

ఛాత్రముఖ్యముముచూహ కియద్భిర్వాసరై ర్గతఘనే గగనే సః, పశ్య
సౌమ్య శరదా విమలం ఖం విద్యయేవ విశదం పరతత్వమ్. ౧౮౦.
వారిదా యతివరాశ్చ సుపాథో ధారయా సదుపదేశగిరా చ, ఓషధీ
రనుచరాంశ్చ కృతార్థీ కృత్య సంప్రతి హి యాంతి యథేచ్ఛమ్. ౧౮౧.
శీతవీధితిరసౌ జలముగ్నిర్దుక్తపద్ధతిరితి స్ఫుటకాంతిః, భాతి తత్వ
విదుషామివ బోధో మాయీకావరణనిర్గమశుభ్రః. ౧౮౨. వారివాహ
నివహే ప్రతియాతే భాంతి భాని శుచిభాని శుభాని, మత్సరాదివిగమే
సతి మైత్రీపూర్వకా ఇవ గుణాః పరిశుద్ధాః. ౧౮౩. మత్స్యకచ్ఛపమయీ
భృతచక్రా గర్భవర్తిభువనా నళినాధ్యా, శ్రీయుతాద్య
తటినీ పరహంనై స్సేవ్యతే మధురిపోరివ మూర్తిః. ౧౮౪. నీరదా
స్సుచిరసంభృతమేతే జీవనం ద్విజగణాయ వితీర్య, త్యక్తవిద్యుద

కియద్భిర్వాసరై ర్గతఘనే గగనే సతి శిష్యాగ్ర్యమముం శ్రీశంకరం సః గురు
రాహ - యదువాచ తదాహః—హేసౌమ్య ప్రియదర్శన శరత్కాలేన విమలం .
గగనం పశ్య తత్ర దృష్టాంతః యథా బ్రహ్మవిద్యయా విశదమనవచ్ఛిన్నం బ్రహ్మ
తైక్యలక్షణం తత్త్వం తద్వత్. ౧౮౦. జలదాస్సుజలస్య ధారయా ఓషధీః కృతార్థీ
కృత్య యతివరాశ్చ సదుపదేశవాచా పునరనుచరాంశ్చ కృతార్థీకృత్య సంప్రతి
యథేచ్ఛం గచ్ఛంతి. ౧౮౧. అసౌ శీతవీధితిశ్చంద్రో జలముగ్నిర్దైమైస్త్వకృతకాశ
మార్గో యస్య సః అతిస్ఫుటకాంతిర్భాతి మాయీకావరణస్య నిర్గమేన శుభ్రః
శుద్ధస్తత్వవిదాం బోధో యథా ప్రకాశతే తద్వత్. ౧౮౨. వారివాహనాం
మేఘానాం నివహే సమూహే ప్రతియాతే సతి శుచిభాని శుద్ధప్రభాణి శుభాని
భాని నక్షత్రాణి భాంతి యథా రాగద్వేషాదివిగమే సతి మైత్రీపూర్వకా గుణాః కరు
ణాముదితాదయః పరిశుద్ధాః ప్రకాశంతే తద్వత్. ౧౮౩. మత్స్యకచ్ఛపమయీ
పునశ్చ భృతం చక్రం సుదర్శనాఖ్యం యయా గర్భవర్తిని చతుర్దశభువనాని
యస్యాః నళినైః కమలైరాధ్యా లక్ష్మ్యై సంయుతా మధురిపోర్విష్టాన్తూర్తిర్యథా
పరహంనైః పరమహంసపరివ్రాజకైర్యతిభిః సేవ్యతే తద్వత్. అద్య మత్స్యాదిప్రచు
రా భృతాని చక్రాణి పుటభేదా యయా గర్భవర్తిని భువనాని జలాని యస్యాః
కమలైరాధ్యా శోభాయుక్తా తటినీ ఇయం నదీ పరహంనైరుత్కృష్టైర్నౌసాఖ్య
పక్షిభిః పరమహంనైరితి వా. ౧౮౪. ఏతే జలదాస్సుచిరసంభృతం జీవనం జలం
ద్విజానాం బ్రహ్మణాదీనాం పక్షిణాం చ గణాయ నితీర్య దత్వా త్యక్తా విద్యుల్లక్షణా

బలాః పరిశుద్ధాః ప్రవ్రజంతి ఘనవీధిగృహేభ్యః. ౧౮౫. చంద్రికా
భసితచర్చితగాత్ర శ్చంద్రమండలకమండలుశోభి, బంధుజీవకుసుమో-
త్కరశాటీసంవృతో యతిరివాయ మనేహః. ౧౮౬. హంస సం
గతిలసద్విరజస్కం ఊభవర్జితమపస్త్యతపంకమ్, వారి సారసమ
తీవ గభీరం తావకం మన ఇవ ప్రతిభాతి. ౧౮౭. శారదాంబుధ
రజాలవరీతం భ్రాజతే గగనముజ్జ్వలభాను, లిప్తచండనరజస్సము
దంచత్కొస్తుభం మురిరిపోరివ వక్షః. ౧౮౮. పంకజాని సముదూఢ
హరీణి ప్రోద్గతాని వికచాని కనంతి, సౌమ్యయోగకలయేవ విఘ్నా
న్యున్ముఖాని హృదయాని మునీనామ్. ౧౮౯. రేణుభస్మకల్పితైర్దళశాటీ

అబలాంగనా యైః పరిశుద్ధా ఆసమంతాచ్ఛుభ్రా మేఘవీధిలక్షణేభ్యో గృహేభ్యః
ప్రవ్రజంతి ప్రయాంతి పక్షే నీరదా నిర్గతదంతా జరాం ప్రాప్తా ఏతే చిరసంభృతం
చిరవర్యంతం సంచితం జీవనం ధనధాన్యాది బ్రాహ్మణగణాయ ప్రదత్వా త్యక్తా విద్యు
దివాలించల. అబలా యైః పరిశుద్ధాంతఃకరణాః ఘనీభూతా వీధయో యేషు
లేభ్యో గృహేభ్యః ప్రవ్రజంతి సంస్యస్య గచ్ఛంతీత్యర్థః. ౧౮౫. భస్మలిప్తగాత్రః
కమండలుశోభి కమయవస్త్రసంవృతో యథా యలిస్తద్వదయమనేహః శరత్కాలః
చంద్రజ్యోత్స్నాలక్షణేన భస్మనా చర్చితం లిప్తం గాత్రం శరీరం యస్య చంద్ర
మండలలక్షణేన కమండలనా శోభా ౭స్యాస్తీతి తథా బంధూకపుష్పసమూహాలక్ష
ణయా కాట్యా సంవృత ఇత్యర్థః. ౧౮౬. వారి సారసం సరస్సంబంధి జలం తావకం
త్వదీయం మన ఇవ ప్రతిభాతి హంసాఖ్యపక్షీసంగేన విలసచ్చ తద్విగతపాంసుకం
చ పక్షే పరమహంసానాం సంగేన విలసచ్చ తత్ విగతరజోగుణం చ నిరస్తకర్దమం
పక్షే నిరస్తపావమలం శుద్ధమితి యావదన్యత్సమానం. ౧౮౭. శరత్కాలికానాం
జలధరాణాం జాలైర్వాస్త్రం మేఘావరణవినిర్దుత్తత్వాదుజ్జ్వలో భానుర్యస్మిన్
తథాభూతం వ్యోమ శోభతే తత్ర దృష్టాంతః లిప్తాని చందనరజాంసి యస్మిన్ సము
దంచత్ సంస్పృర్క కాస్తుభాభ్యో మణిర్యస్మిన్ తథావిధం మురిరిపోః శ్రీవిష్ణోర్వక్ష
ఇవేత్యర్థః. ౧౮౮. సౌమ్యయోగకలయా ఊర్ధ్వముఖాని ప్రభుల్లాని సమ్యగూఢ
ఆరూఢో హరిర్విష్ణుర్యేష తాని ప్రకర్షేణోద్గతాని ఊర్ధ్వతాం ప్రాప్తాని
మునీనాం హృదయాని కమలాని యథా కనంతి ప్రకాశంతే తథా ప్రోద్గతాని విక
చాని వికాసం ప్రాప్తాని సమ్యగూఢా హరయన్సూర్యాంశవో యేష తాని పంక
జాని కనంతీత్యర్థః. ౧౮౯. రేణులక్షణేన భస్మనా శోభితైః పత్రలక్షణయా కాట్యా

సంవృతైః కుసుమలిడ్డపమాలైః, వృంతకుట్టలకమండలుయుక్తైర్ధార్యః
 ఊతిరుహైర్యతితౌల్యమ్. ౧౫౦. ధారణాదిభిరపి శ్రవణాద్యైర్ధార్యః
 కాణి దివసాన్యవనీయ, పాదపద్మరజసాఽద్య పునంతస్సంచరంతి పి
 జగంతి మహంతః. ౧౫౧. తద్భవాన్మృజతు వేదకదంబాదుద్భవా
 భవదవాంబుదమాలామ్, తత్త్వపద్ధతిమభిజ్ఞ వివేక్తుం సత్త్వరం హరపు
 మవివిక్తామ్. ౧౫౨. అత్ర కృష్ణమునినా కథితం మే పుత్ర తచ్ఛృణు
 పురా తుహినాద్రౌ, వృత్రశత్రుముఖదైవతభజ్యం సత్రమత్రిము
 కర్తృకమాస. ౧౫౩. సంసది శ్రుతిశిరోఽర్థముదారం శంసతి స్త
 పరాశరసూనుః, ఇత్యపుచ్ఛమహమత్ర భవంతం సత్యవాచమభియు
 తమం తమ్. ౧౫౪. ఆర్య వేదనికరః ప్రవిభక్తో భారతం కృతమకా
 పురాణమ్, యోగశాస్త్రమపి సమ్యగభాషి బ్రహ్మసూత్రమపి సూత్ర
 తమాసీత్. ౧౫౫ అత్ర కేచిదిహ విప్రతిపన్నాః కల్పయంతి హి
 యథాయథమర్థాత్, అన్యథాగ్రహణనిగ్రహదక్షం భాష్యమస్య

సంవృతైః కుసుమలిహా శ్రమరాస్తలక్షణా జవమాలా యేహం వృంతే ప్రసవబం
 కుట్టలాని కలికాస్తలక్షణకమండలుయుక్తైః ఊతిరుహైర్యత్తైర్యతిసామ్యం ధార్యః
 ౧౫౦. ధారణాధ్యానసమాధిభిశ్చవణమనననిధిధ్యానవైశ్చ వాన్వి కాణి దివసాన్యవ
 యాద్య పాదపద్మరజసా జగంతి పునంతో మహంతస్సంచరంతి. ౧౫౧. యస్తాదేవ
 తత్తస్తాద్భవా వేదసమూహాదుద్భూతాం జన్తమరణలక్షణసంసారాత్తకస్య దవస
 వనాగ్నేః మేఘమాలాం తత్త్వపద్ధతిమవివిక్తాం వివేక్తుం ఇయం తత్త్వపద్ధతిరియం నే
 వివేచనం కర్తుం శీఘ్రం శివపురిం కాశీం గచ్ఛతు. ౧౫౨. అథ శారీరకసూత్ర భాష్యక
 నాయ ప్రేరయిష్యో వృత్రం వృత్రానమపేదయతి అత్రాస్తి స్పద్ధతివివేచనే కృష్ణమునినా
 వేదవ్యాసేన యస్తే కథితం హేపుత్ర తచ్ఛృణు, పూర్వం హిమాద్రౌ వృత్రశత్రుముఖై
 రింద్రప్రభృతిభిర్దైవతైర్దైవమత్రిమునికర్తృకం సత్రమాన బభూవ. ౧౫౩. తత్ర సభ
 యాం స పరాశరసూనుశ్రుతిశిరసామర్థముదారం శంసతి స్త - తమభియుక్తతమం సత
 వాచమత్ర భవంతం పూజ్యం శ్రీవ్యాసమితి పక్ష్యమాణమహమపుచ్ఛం పుష్టవాక్
 ౧౫౪. యత్ పుష్టం తదాహ. హే ఆర్య వేదనికరో వేదనిచయః ప్రకర్షేణ విభక్త
 విలక్షణీకృతస్త్యయేతి శేషః. ఏవమగ్రేఽపి. ౧౫౫. అత్ర బ్రహ్మసూత్రే ఇహస్తి లా
 కేచిద్విప్రతిపన్నా విప్రతిపత్తిం ప్రాప్తాస్సన్వయతానుసారేణ యథాయోగ్యమర్థాత్

భగవత్ కరణీయమ్. ౧౫౬. మద్వచస్స చ నిశమ్య సభాయాం విద్వ
దగ్రచర వాచమవోచత్, పూర్వమేవ దివిషద్భిరుదీర్ఘః పార్వతీ
పతినదస్యయమర్థః ౧౫౭. వత్స తం శృణు సమస్తవిదేహో మత్సమ
స్తవ భవిష్యతి శిష్యః. కుంభవ సరితస్సకలం యస్సంహరిష్యతి
మహోల్బణమంభః. ౧౫౮. దుర్మతాని నిరసిష్యతి సో ఽయం శర్మదా
యి చ కరిష్యతి భాష్యమ్, కీర్తయిష్యతి యశస్తవ లోకః కార్తి
కేందుకరకౌతుకి యేన. ౧౫౯. ఇత్యుదీర్య మునిరాటసనాన్తే పత్యు
రాప సుగిరిం గిరికాయాః, తన్తుఖాచ్ఛృతమశేషమిదానీం సన్తుని
ప్రియ మయా త్వయి దృష్టమ్. ౧౬౦. స త్వముత్తమపుమానసి
కశ్చిత్తత్పవిత్రృవర నాన్యసమానః, తద్యతస్వ నిరవద్యనిబంధై
స్సద్య ఏవ జగదుద్ధరణాయ. ౧౬౧. గచ్ఛ వత్స నగరం శశిమాశే
స్సవిచ్ఛదేవతటిసీకమనీయమ్, తావతా పరమనుగ్రహమాద్యా
దేవతా తవ కరిష్యతి తస్మిన్. ౧౬౨. ఏవమేనమనుశాస్య దయాళుః
పావయన్నిజదృశా విససర్జ, భావతస్స్వచరణాంబుజసేవామేవ
శశ్వదభి కామయమానమ్. ౧౬౩. పంకజప్రతిభటం పదయుగ్మం

కల్పయంతి తస్మాత్ హే భగవత్ అన్యథార్థగ్రహణనిగ్రహే దక్షమస్య బ్రహ్మసూత్రస్య
భాష్యం త్వయా కరణీయం. ౧౫౬. మమ పచనం స పరాశరనూనః శ్రుత్వా
సభాయాం హే విద్వదగ్రచర వాచముక్తవాన్ తాం దర్శయతి-దివిషద్భిరుదేవైరయం
త్వదుక్తోఽర్థః శివస్య సభాయాముక్తః. ౧౫౭. తస్మాత్ హేవత్స త్వం శృణు సమస్త
విత్సర్వజ్ఞః. ౧౫౮. సుఖప్రదం భాష్యం కరిష్యతి యేన శిష్యేణ తత్కర్తృకేణ
భాష్యేణ వా కార్తికచంద్రకిరణవత్కౌతుకమస్మాన్ప్రీతి తవ యశో లోకః కీర్త
యిష్యతి. ౧౫౯. ఇత్యేవం ప్రకారేణ స మునిరాట్ పేదవ్యాసో వనమధ్యే ఉక్త్వా
పార్వత్యాః పత్యుః శివస్య గిరిం కైలాసం ప్రాప తస్య వ్యాసస్య ముఖాచ్ఛృతం సర్వం
మయా హే సన్తునిప్రియ త్వయి దృష్టం. ౧౬౦. హే తత్పవిత్రృవ తస్మాన్నిర్దష్ట
గ్రంధైర్యతస్య. ౧౬౧. శశిమాశేషచంద్రశేఖరస్య నగరం స్వచ్ఛహుపయా దేవసద్యా
గంగయా కమనీయం నుందరం తావతా గమనమాశ్రేణైవ తస్మిన్నగర ఆద్యా శివాఖ్యా
దేవతా తవ పరమనుగ్రహం కరిష్యతి. ౧౬౨. ఏవమేనం శ్రీశంకరం దయాభురనుశాస
నం కృత్వా దృశా కృపాదృష్ట్యా పవిత్రీకుర్వత్ భావాత్ భక్త్యతిశయేన స్వచరణాంబుజ
సేవామేవ సదైవాభికామయమానం విససర్జ. ౧౬౩. అస్య శ్రీగోవిందనాథస్య గురోః

శంకరో ౭స్య నిరగాదసహిష్ణుః, తద్వియోగమభివంద్య కథంచీ
త్తద్విలోకనమయన్ హృదయాజ్ఞే. ౧౬౪. ప్రాప తాపసవరస్స హి
కాశీం నీపకాననపరీతసమీపామ్, ఆపగానికటహాటకచంచద్యూపప
జ్ఞేసముదంచితశోభామ్. ౧౬౫. సందదర్శ స భగీరథతప్తామందతీ
వ్రతపసః ఫలభూతామ్, యోగిరాడుచితతీరనికుంజాం భోగిభూషణ
జటాతటభూపామ్. ౧౬౬. విష్ణుపాదనఖరాజ్జననాద్వా శంభుమాళి
శశిసంగమనాద్వా, యా హిమాద్రిశిఖరాత్పుతనాద్వా స్ఫాటికోపమ
జలా ప్రతిభాతి. ౧౬౭. గాయతీవ కలషట్పదనాదైర్నృత్యతీవ పవ
నోచ్ఛలితాబ్జైః, ముంచతీవ హసితం సితఫేనైశ్శిష్యతీవ చపలోర్చి
కరైర్యా. ౧౬౮. శ్యామలా క్వచిదపాంగమయాభ్రాశ్చిత్రితా
క్వచన భూషణభాభిః, పాటలా కుచతటిగళితైర్యా కుంకుమైః క్వచన
దివ్యవధూనామ్. ౧౬౯. సో ౭నగాహ్య సలిలం సురసింధోరు త్తతార
శిలికంఠజటాభ్యః, జాన్తావీసలిలవేగహృత స్తద్యోగపుణ్యా పరిపూర్ణ

పంకజప్రతిభటం పదద్వంద్వమభివంద్య తస్య పదయగ్తస్య వియోగమసహిష్ణురసి
తస్య విలోకనం హృదయాజ్ఞే ఆయస్మాన్మువన్-ధంచిన్నిరగాత్. ౧౬౪. సహి
తాపసశ్రేష్ఠశ్రీశంకరః కాశీం ప్రాప. తాం విశిష్టి. నీపానాం కదంబానాం పనేన
వ్యాప్తం సమీపం యస్యాః ఆపగాయా నద్యా నికటానాం సువర్ణేన చంచతాం యూ
పానాం యజ్ఞస్తంభానాం పంక్తిభిస్సముదంచితా శోభా యస్యాం సా తామ్. ౧౬౫.
ఏవం కాశీముపవర్ణ్య గంగాం వర్ణయతి. స యోగిరాట్ భగీరథేన తప్తస్యామస్త
తీవ్రస్య ఆత్యంతతీక్షణ్య తపసః ఫలభూతాం ఉచితాస్తీరే నికుంజా యస్యాస్సర్ప
భూషణస్య శివస్య జటానాం తటస్య భూషణమలంకృతిం గంగాం సందదర్శ. ౧౬౬.
స్ఫాటికమణినదృశజలం గంగాం త్రిధోతేప్రీక్షతే - విష్ణోశ్చరణఖరాజ్జననాద్వా
సంగమనం సమాగమః హిమాద్రిర్హిమాచలః. ౧౬౭. అవ్యక్తాక్షరైర్నృధురై ర్భీమర
నాదైర్దాయతీవ వాయునోర్ధ్వచలితైః కమరైర్నృత్యతీవ శ్వేతైః ఫేనైర్దాసం
ముంచతీవ చపలోర్చిలక్షణహస్తైరాలింగనం కుర్వతీవ. ౧౬౮. దివ్యవధూనాం కటా
క్షిరజైః క్వచిదతిశ్యామా తాసాం భూషణదీప్తిభిః క్వచన చిత్రతా విచిత్రభూషణ
భానాం విచిత్రత్వాత్ తాసాం స్తనతటిభ్యో గళితైః కుంకుమైః క్వచిత్పాటలాం
శ్వేతరక్తాం ఏవంభూతాం సందదర్శేతి పూర్వేణాన్వయః. ౧౬౯. స శ్రీశంకర
స్సురనద్యా గంగాయా జలమవగాహ్య శిలికంఠస్య శివస్య జటాభ్యో జాన్తావీసలిలవే

ఇవేందుః. ౧౭౦. స్వర్ణదీజలకణాహితశోభా మూర్తిరస్య సుతరాం
విలలాస, చంద్రపాదగళదంబుకణాంకా పుత్రికా శశిశిలారచితేవ.
౧౭౧. విశ్వేశశ్చరణయుగం ప్రణమ్య భక్త్యో హర్యాద్యైస్త్రీదశవరై
స్సమర్చితస్య, సోఽనైషీత్ప్రియతమనా జగత్పవిత్రే తేత్రేఽసావిహ
సమయం కియంతమార్యః ౧౭౨.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్సుఖాశ్రమనివాసగతః,
సంతేషశంకరజయే సర్గోఽయం పంచమోఽభవత్.

గేన హృతస్తస్యా జాహ్నువ్యా స్సంయోగేన పుణ్యేన పరిపూర్ణశ్చంద్ర ఇవ ఉత్తరా
రోత్ పుతః. ౧౭౦. స్వస్థింధోర్జలకణైరాహితా శోభా యస్యాస్సాఽస్య శంకరస్య
మూర్తిస్సుతరాం శుశుభే తత్ర దృష్టాంతః. చంద్రకిరణైర్గళతాం జలకణానా మంకా
శ్చిహ్నాని యస్యాస్సా చంద్రకాంతశిలారచితా ప్రతిమా యథా తద్వత్. ౧౭౧.
విశ్వమిష్ట ఇతి విశ్వేత్ తస్య విశ్వనియంతుర్విష్టాది దేవవరైస్సంపూజితస్య చరణ
ద్వయం భక్త్యో ప్రణమ్య ప్రయతమనా సోఽసా వార్యః కియంతం కాలం జగత్ప
విత్రేఽస్మిన్ తేత్రేఽనైషీత్ నీతవానిత్యర్థః. ప్రహర్షిణీ. ౧౭౨.

ఇతి శ్రీమత్సరమహాంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థశ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
పంచమ స్కంధము.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

షష్ఠసర్గ ప్రారంభః.

అథాగమ ద్బ్రాహ్మణసూను రాదరా దధీతవేదో దళయన్
స్వభాసా, తేజాసి కశ్చిత్సరసీరుహాక్షో దిదృక్షమాణః కిల దేశికేం
ద్రమ్. ౧. ఆగత్య దేశికపదాంబుజయో రపప్త త్సంసారవారిధి మను
త్తరముత్తితీర్థః, వై రాగ్యవానకృతదారపరిగ్రహశ్చ కారుణ్యనావ
మధిరుహ్య దృఢాం దురాపామ్. ౨. ఉత్థాప్య తం గురురువాచ
గురుద్విజానాం కస్త్యం క్వ ధామ కుత ఆగత ఆత్మచైర్యః, బాలో
ఽప్యబాలధిషణః ప్రతిభాసి మే త్వమేకోఽప్యనేక ఇవ నైకశరీరభావః.

వివం సపరికరం జీవన్ముక్తిసుఖప్రాప్తకం శ్రీశంకరకర్తృకం చతుర్థాశ్రమ
నివాసముపపణ్ణ్యాథేదానీం తత్కర్తృకాం బ్రహ్మవిద్యాప్రతిష్ఠితిం సపరికరాం వర్ణ
యితుముపక్రమతే. అథేత్యాదితా:—అథ కాశీప్రాప్త్యాద్యనంతరం కశ్చిత్కమలే
క్షణో బ్రాహ్మణసతో ఽధీతవేదో దేశికేంద్రం దిదృక్షమాణః స్వభాసా తేజాసి
దలయన్ అదరాదాగమదితి యోజనా - ఉపజాతిః. ౧. దృఢాం దుష్ప్రీపాం
గురుకారుణ్యనావమధిరుహ్య దురుత్తరం సంసారసముద్రముత్తితీర్థః వై రాగ్య
వాన్మకృతః స్త్రీపరిగ్రహో యేన స ఆగత్య శ్రీశంకరస్యాపదేష్టుశ్చరణకమలయోరప
ప్తత్ పతితవాన్ - వసంతలిలకా. ౨. తం బ్రాహ్మణకుమారముత్థాప్య ద్విజానాం గురు
ద్దేశిక ఉవాచ - త్వం కః బ్రాహ్మణో వా త్కత్రియాదిర్వా ధామ గృహం త్వదీయం
క్వ ఇదానీం త్వం కస్తాడేకాదాగతః యత ఆత్మం గృహీతం చైర్యం యేన సః
అతో బాలోఽప్యబాలబుద్ధిస్త్యం మే ప్రతిభాసి పునఃతైచ్చోఽప్యనేక ఇవ
ప్రతిభాసి నిర్భయత్వాత్. పునశ్చ న విద్యతే ఏకస్మిన్నపి శరీరే ఽహం భావో యస్య

3. పృష్ఠో బభాణ గురుముత్తరముత్తరజ్ఞో విప్రో గురో మమ గృహం
బుధ చోళదేశే, యత్రాఽఽపగా వహతి తత్ర కవేరకన్యా యస్యాః
పయో హరిపదాంబుజభక్తిమూలమ్. ౪. అటాట్యమానో మహతో
దిదృక్షుః క్రమాదిమం దేశముపాగతోఽస్మి, బిభేషి మజ్జా భవవారి
రాశౌ తత్పరగం మాం కృపయా విధేహి. ౫. అపాంఘైరుత్తుంగైర
మృతఝరభంగైః పరగురో శుచా దూనం దీనం కలయ దయయా
మామవిమృశక్, గుణం వా దోషం వా మమ కిమపి సంచితయసి చే
త్తదా కైవల్యానా నిరవధికృపాసీరధిరితి. ౬. స్యాత్తే దీనదయాభుతా
కృతయశోరాశిస్త్రీలోకీగురో తూర్ణం చేద్దయనే మమాద్య న తథా
కారుణ్యతశ్శ్రీమతి, సర్వస్థూరి మరుస్థలీషు జలభృతస్సర్భిర్యథా పూజ్యతే

సః పాతాంతరే తు న విద్యత ఏకస్య శరీరస్యాపి భాసం యస్మైతి వ్యాఖ్యేయం. 3.
ఏవం పృష్ఠ ఉత్తరజ్ఞో గురుం ప్రతి జగాద. హేగురోఽహం విప్ర ఇతి ప్రథమ
ప్రశ్నస్సోత్తరం. ద్వితీయస్సోత్తరమాహః—హే బుధ యస్యా జలం హరిపదాంబుజ
భక్తేః కారణం సా కావేరీ నదీ యత్ర చలతి తస్మిన్ చోలాఖ్యే దేశే మమ గృహ
మస్తీత్యర్థస్సర్వజ్ఞస్య తవ న కిందిదప్యవిదితమితి సంబోధనాశయః. ౪. తృతీయ
ప్రశ్నస్సోత్తరమాహ - మహతో దర్శనేచ్ఛురటాట్యమానో భృశమటమానః. 'సూచి
సూత్రిమూత్రస్త్రిట్టర్కశృణోతిభో' యజ్జీవాచ్య' ఇతి యజ్జీ. క్రమాదిమం దేశ
ముపాగతోఽస్మి ఏవం పృష్ఠమావేద్య స్వప్రయోజనమావేదయతి సంసారసముద్రే
మజ్జా బిభేషి తస్మాత్కృపయా సంసారసముద్రాల్ పారగం మాం విధేహి, ఉప
జాతిః. ౫. హే పరమగురో మమ గుణం వా దోషం వా అవిచారయన్ అత్యుచైః
కటాక్షలక్షణైః అమృతఝరభంగైః సుధాప్రవాహతరంగైర్దయయా శోకేన ఖన్న
మతపివ దీనం మాం కలయావహికాయ గుణదోషవిచారణే బాధకమాహః—గుణం
వా దోషం వా కిమపి మమ చింతయసి చేత్తదా శ్రీశంకరో నిరవధికృపాసముద్ర
ఇతి కైవల్యానా న కాఽస్తీత్యర్థః-శిఖరిణీ. ౬. ఏకదేవ ద్రథయన్ సన్ దృష్టాంత
మాహ-హే త్రిలోకీగురో శీఘ్రం గుణదోషవిచారం వివైవాద్య మమోపరి దయాం
కరోషి చేత్తర్హి తే దీనదయాభుతా సంపాదితయశోరాశిర్యథా స్యాత్తథా శ్రీమతి
కారుణ్యతో న స్యాత్ తవాదీనదయాలతాకృతయశోరాశిర్న స్యాదితి వా కృతయశో
రాశిస్సమితి వా అస్మిన్నక్ష ఉభయత్రాదీనదయాభుతేత్యేవ చేద్యః. యతో మరుస్థ

వైవం వర్షశతం పయోనిధిజలే వర్షన్నపి స్తూయతే. 2. త్వత్సారస్వత సారసారససుధాకూపారసత్సారసస్తోతస్సంభృతసంతతోజ్జ్వలజలక్రీడామతిర్దేమునే, చంచత్పంచశరాది వంచనహతం న్యంచం ప్రపంచం హితజ్ఞానాకించనమావిరించమఖిలం చాలోకయన్త్యంచతు. ౩. సౌగంధాను సుధామరీచినగరం పౌరందరం మందిరం కౌబేరం శిబిరం హుతాశనపురం సామీరసద్దోత్తరమ్, వైధంచావసథం త్వదీయఫణితిశ్రద్ధాసమిద్ధాత్తనశ్శుద్ధాద్వైతవిదో న దోగ్ధి విరతిశ్రీఘాతుకం కాతుకమ్. ౪. న భౌమా రామాద్యా సుషమవిషవల్లీఫలసమా సుమారంభం తే నః కిమపి కుతుకం జాతు విషయాః, న గణ్యం నః పుణ్యం రుచిర

లీఘ భూరి వర్షక్ జలభృన్దేఘః సద్భిర్యథా పూజ్యతే సముద్రజలే వర్షశతం వర్షన్నపి తథా న స్తూయత ఇత్యర్థః. కాద్వా. 2. త్వదీయసరస్వత్యాసారసం సారససుధాకూపార శ్చంద్రసంబంధ్యమృతసముద్రస్తస్య య త్వత్సారసస్తోతోభిన్నలక్షణానాం సారసానాం పక్షీణాం కమలానాం వా స్తోతోభిః ప్రవాహైస్సంభృతం సంమిశ్రితం వా సంతతమజ్జ్వలం జలం తస్మిన్ క్రీడా యస్యాస్తథాభూతా సతీమే మతిర్దేమునే చంచత్ స్ఫురక్ యః పంచశరః. 'ఉన్నాదనస్తాపనశ్చ శోషణస్తోగ్ధనస్తథా, సమైహనశ్చ కామస్య పంచబాణాః ప్రక్రీరితాః' ఇత్యుక్తపంచసాయకః కామః ఆదిర్యేషాం శ్రాధాదీనాం తత్కర్తృకేన పంచనేన హతం అతవిష న్యంచం నీచం పునశ్చ స్వహితజ్ఞానే లింగించనమశక్తమాబ్రవ్వాళికం సర్వం ప్రపంచ మాలోకయన్త్యంచతు విచరతు. 3. 'సారసః పక్షిభేదేందోస్సాసారసం సరసీరుహే' ఇతి విశ్వప్రకాశః. ౪. సూరస్య సూర్యస్య ఇదం ధామ సుధాకిరణస్య చంద్రస్య నగరం పురందరస్యేంద్రస్య మందిరం కుబేరస్య శిబిరం హుతాశనస్యాగ్నేః పురం సమీరస్య వాయోస్సద్ద విధర్పిష్టాణశ్చ సర్వోత్తరమావసథం గృహం త్వదీయాయాం ఫణితాపుక్తా యా శ్రద్ధా తయా సమిద్ధ అత్తా యస్య తస్య శుద్ధాద్వైతవిదో యా వైరాగ్యలక్షణా క్రిస్తస్యా ఘాతుకం నాశకం కాతుకం న దోగ్ధి న ప్రపూరయతీతి ప్రత్యేకం క్రియాన్వయః. ౫. భౌమా భూమాభవా రామాద్యా పనితాద్యా విషయాస్సుషమా శోభనా యా విషవల్లీ తస్యాః ఫలేన తుల్యాస్సందరం యద్విషవల్ల్యాః ఫలం తేనేతి వా నో లింగాం కిమపి కాతుకం జాతు కదాపి న సమారంభంతే నాపి పుణ్యం సుందరతరా యా రంభాఖ్యా లింగరాస్తస్యాః కుచతట్యాః పరిరంభస్యాలింగసన్యాలంకరం భేదోజ్జ్వలం పురందరస్య దేవేంద్రస్య పురమపి నోలస్తా

తరరంభాకుచతటిపరీరంభారంభోజ్జ్వలమపి చ పారందరపదమ్. ౧౦.
 న చంచద్వైరించం పదమపి భవేదాదరపదం వచో భవ్యం నవ్యం
 యదకృత కృతీ శంకరగురుః, చకోరాళీ చంచూపుటదళితపూర్ణేందు
 విగళత్సుధాధారాకారం తదిహ వయమిహేమహి ముహః. ౧౧.
 ద్యావాభూమిశివంకరైర్నవయశః ప్రస్తావసౌవస్తీకైః పూర్వాఖర్ష
 తపఃపచేళిమఫలై స్సర్వాధిముష్టింధయైః, దీనాఘ్రింకరణై ర్భవాయ
 నితరాం వై రాయమాణైరలం కర్తీణం ప్రసితం త్వదీయభజనైస్సన్న్య
 న్తామకీనం మనః. ౧౨. సంసారబంధామయదుఃఖశాంత్యై స ఏవ నస్త్యం
 భగవానుపాస్యః, భిషక్తమం త్వా భిషజాం శృణోమీత్సుక్తస్య

కం గణనీయం - శి. ౧౦. తర్హి బ్రహ్మపదం భవతామాదరపదం స్యాన్నేత్యాహ నేతి-
 అనేనేహము త్రార్థభోగవిరాగో దర్శితః. అథ శ్రవణోత్సుక్యం దర్శయతి-కృతీ శంకరగు
 రుర్యద్భవ్యం కల్యాణాత్తకం నవ్యం నవీనం వచనమకృత తద్విరహతురచకోరపక్షీ-
 నాం చంచూపుటైర్దళితాత్సుర్ణచంద్రాదళితాయాస్సుధాధారాయా ఆకార ఇవా
 కారో యస్య తత్సునః పునర్వయమిహేమహి ఇచ్ఛామః. ౧౧. ద్యావాభూమ్యో
 శ్శివం సుఖం కుర్వంతీతి తథా తైః నవీనస్యాసాధారణస్య యశసః ప్రస్తావస్య ప్రసంగ
 స్య సౌవస్తీకైః స్వస్తీవాచకైః స్వస్తీత్యాహేత్యర్థే 'తదాహేతిమాశబ్దాదిభ్యష్టగావ్యచ్య'
 ఇత్యనేన తక్ ప్రత్యయః. పూర్వస్య పూర్వాష్టితస్యానల్పతపసః పక్ష్యఫలైస్సర్వేషా
 మాధీనాం ముష్టింధయైస్సారాకర్షకైస్సర్వై చ త ఆధయశ్చేతి వా దీనానా
 మాఘ్రింకరణైర్భవాయ సంసారాయ నిత్యం వైరాయమాణైః వైరం కుర్వద్భిః శబ్ద
 వైరేత్యాదినాకరోత్యర్థే క్యజ్. త్వదీయభజనైరలంకర్తీణం కర్తృత్వమం. ని. 'కర్త
 ఙ్మో లంకర్తీణ' ఇత్యమరః. మదీయం మనః ప్రసితం స్యాత్తథాభూతేషు త్వదీ
 యభజనేషు తత్పరం స్యాదితి ప్రార్థనా 'ప్రసితోత్సుకాభ్యాం తృతీయా చ' ఇతి
 తృతీయా. ని. 'తత్పరే ప్రసితాసక్తా' విత్యమరః. కః ప్రసితో నామ యస్తత్ర
 నిత్యం ప్రతిబద్ధః కుత ఏతత్ సునోలిరయం బధ్నాత్త్యర్థే వర్తత ఇతి మహాభా
 వ్యం - అనేన గురుశుక్రమౌకరణోత్సుక్యం స్వస్య దర్శితం - శా. ౧౨. నను తర్హి
 యః కల్పిదేవ గురుస్త్వయా స్యాభీష్టసిద్ధయే సంసేవ్య ఇతి చేత్తత్రాహ. 'భిష
 క్తమం త్వా భిషజాం శృణోమి'తి శ్రుత్యుక్తస్య సదాశివస్య య ఉదితః ఉక్తో
 ౨వతారో అభూత్ ఉదయం ప్రాప్తో ౨వతార ఉదితావతార ఇతి వా స ఏవ త్వం
 వైద్యానాం మధ్యే సద్వైద్యస్యావతారభూతే భగవా న్నో౨స్తాకం సంసారబంధ

యో ౭భూదుదితావతారః. ౧౩. ఇత్యుక్తవంతం కృపయా మహాత్మా
వ్యదీపయత్సన్న్యసనం యథావత్, ప్రాహుర్మహంతః ప్రథమం వినే
యం తం దేశికేంద్రస్య సనందనాఖ్యమ్. ౧౪. సంసారఘోరజలధే
స్తరణాయ శశ్వత్సాన్యాత్రికీభవనమర్దయ మానమేనమ్, హంతో
త్తమాశ్రమతరిమధిరోవ్య పారం విన్యే నిపాతితకృపారస కేనిపా
తః. ౧౫. యేష్యన్యే ౭ముం నేవితుం దేవతాంశా జాతాస్తే ౭పి
ప్రాయ ఏవం విరక్తాః, క్షేత్రే తస్మిన్నేవ శిష్యత్వమస్య ప్రాప్తుస్స
ప్తం లోకరీత్యా ౭పి గంతుమ్. ౧౬. వ్యాఖ్యా మానమనుత్తరాః పరి
దళచ్ఛంకాకళంకాంకురః శ్చాత్తా విశ్వపవిత్ర చిత్ర చరితా స్తే
వామదేవాదయః, యస్యైతస్య వినీతలోకతతిముద్ధర్తుం ధరిత్రీతలం

లక్షణరోగదుఃఖకాంత్యర్థముపాస్య ఇత్యర్థః. ఉ. ౧౩. ఇత్యుక్తవంతం బ్రాహ్మణ
సూనుం మహాత్మా శ్రీశంకరాచార్యః కరుణయా విధివల్ సంన్యసనం వ్యదీపయల్
తం సనందనసంజ్ఞం దేశికేంద్రసాద్యం శిష్యం మహంతః ప్రాహుః. ౧౪. తది
ప్తం సమ్యక్ సాధితవానిత్యాహ—సంసారలక్షణస్య ఘోరసముద్రస్య తరణాయా
నారతం సాన్యాత్రికీభవనమర్దయమానం పోతవణిక్ త్వం భవేతి యాచమాన
మేనం సనందనం హంత తదానీమేవోత్తమాశ్రమతరిం సంన్యాసాశ్రమలక్షణాం
నౌకామధిరోవ్య పారం సీతవాక్ యతో నితరాం శిష్యేషు స్థాపితాయాః కృ
పాయా రస ఏవ కేనిపాతో నౌకాదండో యస్య. ని. 'నౌకాదండః క్షేపణీ స్యా
దరిత్రం కేనిపాతక' ఇత్యమరః. నిపాతితః కృపారస ఏవ కేనిపాతో యేనేతి వా.
౧౫. ఏవం ప్రథమవినేయవృత్తాంతం విస్తరేణాభిధాయేతరేషాం సంక్షేపేణ తమాహ
యేష్యన్యే చిత్సుఖానందగిర్వాదయో దేవతాంశా అముం శ్రీశంకరం నేవితుం యాతా
స్తే ౭పి సనందనవత్ప్రాయా విరక్తాస్తన్నవిముక్తక్షేత్రే ఏవ పటమూలస్థమహాదేవ
శిష్యా అపి లోకరీత్యా ౭పి స్పృష్టం శంకరాచార్య శిష్యా ఇతి ప్రసిద్ధిం ప్రాప్తుమస్య
శిష్యత్వమాపుః. 'కాలిన్యక్తా మూతగా గోఽభిలాక్షైః'. ౧౬. ఏతదేవ స్ఫుటయతి
వ్యాఖ్యేతి. మానమేవ వ్యాఖ్యా శిష్యాశ్చ శుకవామదేవాదయో విశ్వస్య పవిత్రం
చ తచ్ఛిత్రం చ తచ్ఛరితం యేషాం లే ౭నుత్తరా ఉత్తరరహితాః యతః
పరిదళస్తో వినాశం గచ్ఛన్తశ్శంకాకళంకానా మంకురా యేభ్యస్తే. 'చిత్రం
పటతరోర్ధ్వలే వృద్ధాశ్శిష్యా గురుర్యవా, గురోస్తు మానం వ్యాఖ్యానం శిష్యా
స్తు చ్ఛిన్నసంశయా' ఇత్యుక్తత్వా లే ఏవ యస్య శివస్య శిష్యాస్తస్య ఏతస్య శ్రీశంక

ప్రాప్తస్యాద్య వినేయతాముపగతా ధన్యాః కిలాన్యాద్యశాః. ౧౭.
 శేషస్సాధుభిరేవ తోషయతి నృణా శబ్దైః పుమర్థార్థినో వాల్మీకిః
 కవిరాజ ఏష వివిధైరర్థైర్ముహుః కల్పితైః, వ్యాచప్తే కిల దీర్ఘసూత్ర
 సరణిర్వాచం చిరాదర్థదాం వ్యాసశృంకరదేశికస్తు కురుతే సద్యః
 కృతార్థానహా. ౧౮. చక్రితుల్యమహిమానముపాసాం చక్రిరే తమ
 విముక్తనివాసాః, వక్రసృత్యనుసృతా మపి సాధ్వీం చక్రురాత్మధిష
 ణాం తదుపాస్త్యై. ౧౯. చండభాసురివ భానుమండలైః పారిజాత
 ఇవ పుష్పజాతతః, పృత్రశత్రురివ నేత్రవారిజైశ్చాత్రపజ్జ్యేభిరలం
 లలాస సః. ౨౦. ఏకదా ఖలు వియత్రిపురద్విట్యులలోచనహతాశన
 భానోః, విస్ఫులింగపదవీం దధతీషు ప్రజ్వలత్తపనకాంతశిలాసు. ౨౧.

రస్య వివేకలోకమక్తిముద్ధర్తుమస్తిన్నర్త్యలోకే ప్రాప్తస్యేదానీం శిష్యతాం ప్రాప్తా
 ధన్యాః కిల యతో అన్యాద్యశాస్సర్వతోవిలక్షణాః. శార్దూ. ౧౭. శేషాదిభ్యస్త
 స్యాధిక్యం వర్ణయతి శేషో నాగస్సాధుభిశ్చబ్దైరేవ పుమర్థార్థినో నరాన్ తోష
 యతి స తు పుమర్థప్రదానేన సద్యః కృతార్థాన్ కురుతే తథా విషః కవిరాజో
 వాల్మీకి రపి వితతైరయథార్థైర్ముహుః కల్పితైరర్థైరేవ నృణా తోషయతి తథా దీర్ఘ
 సూత్రాణాం సరణిర్యస్య స వ్యాసోఽపి చిరాదతివిలంబేనార్థం పుమర్థం చ దదాతీతి
 తాం వాచం వ్యాచప్తే శంకరశ్చాసౌ దేశికస్తవహా నృన్సద్యః కృతార్థాన్ కురుతే.
 ౧౮. విష్ణుతుల్యమహిమానం తం శ్రీశంకరమవిముక్తే శివేన కదాప్యనిర్ముక్తే వాసో
 యేహంలే నేవాం చక్రుః తదుపాసనాయాః ఫలం చ లేభురిత్యాహ వక్రమార్గమను
 సృతామపి స్వీయాం బుద్ధిం తస్యోపాసనయా సాధ్వీం కృతపంకజః. స్వా. ౧౯. భాను
 మండలైః కిరణమండలైః యథా చండభానుస్సూర్యశోభతే యథా చ పుష్పనిచయైః
 పారిజాతః యథా చ నేత్రవారిజైస్సహస్రసంఖ్యాకనేత్రకమలైర్వృత్రశత్రున్ద్రైస్త
 ద్వల్ శిష్యకుంక్షిభిః శ్రీశంకరోఽలమత్యర్థం లలాస బభాసే. రథో. ౨౦. అథేదానీం
 శివనంగమం వర్ణయితుం ప్రస్తోతి. ఏకస్మిన్కాలే ప్రజ్వలత్సూర్యకాంతశిలాసు వియ
 త్రిపురద్విషో మహాదేవస్య ఫాలనేత్రభూతో యో హుతాశనో వహ్నిప్రస్య భానోః
 కిరణస్య విస్ఫులింగపదవీం దధతీషు సత్ప్రిత్యాదినస్తమ్యున్తానాం శంకరో జాన్తావీమభి
 యయావతి వ్యవహితేనాన్వయః. స్వా. ౨౧. ఉరుభిర్నరీచిభిస్సరస్వతూప్సస్య సముద్ర
 తూరస్య సృజే ప్రప్టేరి పునశ్చ సమీచీనానేకమణిభిః కుట్టిమో నిబద్ధభూమిః. ని. 'కుట్టి

దర్శయత్పురుమరీచిసరస్వతూర్వరసృజ్యపరమాయని భానా, సాధునైక
మణికుట్టిమమూర్ఖద్రశ్శిజాలకశిఖావలపింఛమ్. ౨౨. పంకజావళివిలీన
మరాళే పుష్కరాంతరభిగత్వరమీనే, శాఖకోటరశయాళుశకుంతే
శైలకందరశరణ్యమయూరే. ౨౩. శంకరో దివసమధ్యమభాగే పంకజో
త్పలపరాగకషాయామ్, జాన్తవీమభియయా సహ శిష్యైరాహ్నికం
విధివదేష విధిత్సుః. ౨౪. సోఽంత్యజం పథి నిరీత్య చతుర్భిర్భిషణై
శ్వభిరనుద్రుతమారాత్, గచ్ఛ దూరమితి తం నిజగాద ప్రత్యు
వాచ చ స శంకర మేనమ్. ౨౫. అద్వితీయమనవద్యమసంగం సత్య
బోధసుఖరూపమఖండమ్, ఆమనంతి శతశో నిగమాంతాస్తత్ర భేద
కలనా తవ చిత్రమ్. ౨౬. దండమండితక రా ధృతకుండాః పాటలాభ
వవసనాః పటువాచః, జ్ఞానగంధరహితా గృహసంస్థాన్వంచయంతి కిల

మోఽస్త్రీ నిబద్ధా భూ' రితి హలాయుధస్తస్త్విన్దుర్భతా వ్యాప్తేన రశ్మికాలకేన శిఖా
వలస్య మయూరస్య పింఛం దర్శయతి భానావపరమాయన్యపరస్పిన్నైర్బ్రజాలికే
సతి. ౨౨. పంకజావళిషు విలీనేషు మరాళేషు హంసేషు సత్పు పుష్కరాంతరలమధ్య
మభిగత్వరే అభిగతవతి మినే మత్యే సతి శాఖనాం పుటాణాం ఛద్రేషు శయా
కుషు సమ్యక్ నిద్రాం కుర్వత్పు పఠీషు సత్పు పర్వతానాం కందరా శరణ్యా యస్య
తథాభూతే మయూరే సతి. దివసమధ్యమభాగస్య వై తాని విశేషణాని. ౨౩. దినస్య
మధ్యమభాగే విధివదాన్వికం విధాతుమిచ్ఛుశ్శిష్యైస్సహ శంకరః పంకజోత్ప
లానాం పరాగేణ కషాయవర్ణాం జాన్తవీమభియయా. ౨౪. సః శ్రీశంకర
శ్చ చతుర్భిః భీషణై శ్వభిరనువృత్తమంత్యజం చాండాలం మార్గమధ్యే సమీపే
నిరీత్య దూరం గచ్ఛేతి తమంత్యజం స్పష్టముక్తవాక్ స చాంత్యజ వినం శంకరం
ప్రత్యువాచ. ౨౫. యదువాచ తదాహ అద్వితీయమితి. తత్ర దూరం గచ్ఛేత్సుక్తి
రసంగతా భేదాభావాదిత్యాశయేనాహ 'ఏకమేవాద్వితీయం' 'ఏవ ఆత్మాఽపహత
పాప్తా' 'నిరవద్యం నిరంజనం' 'అసంగో హ్యయం పురుష' 'స్సత్యం జ్ఞానమనంతం
బ్రహ్మ' 'విజ్ఞానమానంద' మిత్యాది శతశో వేదాంతా అద్వితీయాదిరూపమాత్మాన
మామనంతి తస్మిన్నాత్మని తవ వేదాంతిల్వేన ప్రసిద్ధస్య భేదకల్పనాస్తీత్యహా
ఽత్యాశ్చర్యమిత్యర్థః. ౨౬. తథా చ భేదకలనావాంస్త్యమప్యేవం విధయతి
పంక్తా నిష్టాసీతి ద్యోతయన్నాహ దండేన మండితాః అలంకృతా హస్తా యేషాం తే
ధృతకమండలవః పాటలా ఆభా యేషాం తథాభూతాని వస్త్రాణి యేషాం పట్యా
వాచా యేషాం తే జ్ఞానలేశేనాపి విరహితాః కిల కేచన యతివప్తైః గృహసంస్థా

కేచన వేషైః. ౨౭. గచ్ఛ దూరమితి దేహముతాహా దేహీనం పరి
జిహీర్షసి విద్యుత్, భిద్యతేఽన్నమయతోఽన్నమయం కిం సాక్షిణశ్చ
యతిపుంగవ సాక్షీ. ౨౮. బ్రాహ్మణశ్వపచభేదవిచారః ప్రత్యగత్తని
కథం తవ యుక్తః, బింబితేఽంబరమణౌ సురనద్యామంతరం కిమపి
నాస్తి సురాయామ్. ౨౯. శుచిర్ద్విజోఽహం శ్వపచ ప్రజేతి మిథ్యా
గ్రహస్తే మునివర్య కోఽయమ్, సంతం శరీరేష్వశరీర మేకముపేక్ష్య
పూర్ణం పురుషం పురాణమ్. ౩౦. అచింత్యమవ్యక్తమనంత మాద్యం
విస్ఫుత్య రూపం విమలం విమోహతో, కళేబరేఽస్మి న్మరీకర్ణలోలా
కృతిన్యహంతా కథ మావిరాస్తే. ౩౧. విద్యామవాప్యాపి విముక్తి

న్వంచయంతి. ౨౭. గచ్ఛ దూర మితి-శరీరం పరిత్యక్తు మిచ్ఛసి ఉతాత్తాన మితి వికల్ప్య
దూషయతి గచ్ఛ దూరమితి విదూష స్తవ నైతదుచితమితి ధ్వనయన్మంబోధయతి
హేవిద్య స్మితి. తత్రాద్యం ప్రత్యాహాన్నమయాదన్నమయం కిం భిద్యతే నైవ భిద్యత
ఇత్యర్థః. ద్విలీయం ప్రత్యాహ సాక్షిణశ్చ సాక్షీ నహి భిద్యతే త్వమేతత్ జ్ఞాతుం
యోగ్యోసీత్యాశయేనాహ హేయతిపుంగవేతి. ౨౮. ప్రత్యగత్తని భేదం దృష్టాంతే
నాపి నిరాచక్షే బ్రాహ్మణశ్వపచభేదవిచారః దేహేంద్రియాదిభ్యోఽనేకేభ్యోజడేభ్య
శ్చ ప్రాతిలోమ్యైనాంచరీతి ప్రత్యక్ సచాసావాత్తా చ తస్మిన్ తవాద్యైకవాదినః
కథం యుక్తః న కథమసీత్యర్థః. యథా గంగాయాం మదిరాయాం చ ప్రతి
బింబితేఽంబరమణౌ సూర్యే అంతరం కిమపి నాస్తి తద్వదిత్యర్థః. ౨౯. నన్వాత్మనో
భేదకూన్యత్వేఽప్యతిపవిత్రస్య బ్రాహ్మణశరీరస్యాతిపావీత్యస్యాంత్యజశరీరస్య చ కథ
మభేద ఇతిచే త్తత్రాహ-శుచి ర్ద్విజోఽహం హేశ్వపచ త్వం దూరంగచ్ఛేతి శరీరే
వ్యనేకేష్వప్యేక మశరీరం కాలత్రయే శరీరసంబంధవినిర్దుక్తిమతవివ పురాణం పురా
వ్యభిసవం పూర్ణం సదైకరసం పురుషం సంత ముపేక్ష్యాయం మిథ్యాభూత ఆగ్రహ
స్తవ కః నాయం తవోచితో యతో మునిశ్రేష్ఠస్త్యమిత్యాశయవానాహ హేముని
వశ్యేతి-ఉపజాతి. ౩౦. స్వస్వరూపం విస్ఫుత్య ఊహ్యంతురే దేహేఽహంతా లీవా
వానుచితేతి బోధయ న్నాహ అచింత్య మతః కేనాపి కరణేన న వ్యజ్యత ఇత్యవ్యక్త
మత ఏవానంతమతవివాద్యం యత ఉపాధిమలకూన్యం స్వస్వరూపం మోహో దవివే
కాద్విస్ఫుత్య గజకర్ణవచ్చంచలాకారేఽస్మి న్మనుభూయమానే కళేబరేఽహంభావః
కథ మావిరాస్తే ప్రకటిభవతి వివేకినాం కేనాపి ప్రకారేణాస్యావిర్భావో న యుక్త
ఇత్యర్థః. ౩౧. నను యద్యప్యేవం తథాఽపి లోకసంగ్రహేచ్ఛయేదం మయోక్త మితి

పద్యాం జాగర్తి తుచ్ఛా జనసంగ్రహేచ్ఛా, అహో మహంతోఽపి
మహేంద్రజాలే మజ్జంతి మాయావివరస్య తస్య. 32. ఇత్యుదీర్య
వచనం విరతేఽస్తి తస్య త్వత్త్వదను విప్రతిపన్నః, అత్యుదారచరితోఽం
త్యజ మేనం ప్రత్యువాచ స చ విస్మితచేతాః. 33. సత్యమేవ భవతా
యదిదానీం ప్రత్యవాది తనుభృత్ప్రవరైతత్, అంత్యజోఽయ మితి
సంప్రతి బుద్ధిం సంత్యజామి వచసాఽఽత్త్వవిదస్తే. 34. జానతే శ్రుతి
శిరాంసృషి సర్వే మన్వతే చ విజలేంద్రియవర్గాః, యుంజతే
హృదయ మాత్మని నిత్యం కుర్వతే న ధిషణామపభేదామ్. 35.
భాతి యస్య తు జగద్దృఢబుద్ధే స్సర్వ మప్యనిశ మాత్మతయైవ,
సద్విజోఽస్తు భవతు శ్వపచో వా వందనీయ ఇతి మే దృఢనిష్ఠా.
36. యా చితిః స్ఫురతి విష్ణుముఖే సా పుత్తికావధిషు నైవ సదా

చేత్తత్రాహ. విముక్తిపద్యాం విముక్తిమార్గభూతాం విద్యాం ప్రాప్యాపి తుచ్ఛా జనసం
గ్రహేచ్ఛా కిం జాగర్తి అహో అత్యాశ్చర్యం మాయావిసాం పరస్య శ్రేష్ఠస్య తస్య
చరమాత్మనో మహాతీంద్రజాలే భవదాదయో మహంతోఽపి మజ్జంతీత్యర్థః. 32. ఏవ
మంత్యజవచన ముదాహృత్య శంకరవాక్య ముదాహర్తు మాహ ఇతి వచన ముక్తాఽస్తి
న్నంత్యజే విరామంగలే సతి తతః పశ్చాద్విప్రతిపన్నోఽయ మంత్యజో భవతి నభ
వతీతి విప్రతిపన్నసత్యవచనోఽత్యుదారచరితో విస్మితచిత్త సృచ శ్రీశంకర ఏన
మంత్యజం ప్రత్యువాచ-సా. 33. యదువాచ తదాహ సత్య మితి. సత్య మంత్య
జః కింతు దేహభృత్ప్రవర ఇతి సూచనాయ సంబోధనం. 34. భేదశూన్యబుద్ధే
రతిదుర్లభత్వాన్న కోఽప్యలంభనీయ ఇత్యాశయేనాహ—సర్వేఽనేకే శ్రుతిశి
రాంసి శ్రవణేన జానంతి తథాఽనేకే విజలేంద్రియవర్గాః తాని మన్వతే చ
మనసం కుర్వంతి తథాంతఃకరణమాత్మని నిత్యం యుంజతే నిదిధ్యాసనం కుర్వంతి
తథాఽపి ప్రతిబంధకసద్భావాద్భేదశూన్యాం బుద్ధిం కేఽపి న కుర్వంతీత్యర్థః.
35. నను తిష్ఠత్వస్యేషాం వార్తా తవ బుద్ధి రపభేదాస్తి నవేత్యాశంక్యాహమపభే
దబుద్ధిరిత్యుత్తర మనుచితం మన్యమానో 'నమో వయం బ్రహ్మిష్ఠాయ కుర్' ఇతి
యాజ్ఞవల్క్యైక్తిసునుత్య వ్యాజేన సమాధితే యస్య తు దృఢబుద్ధే స్సర్వ
మపి జగత్ప్రదైవాఽఽత్తా పృథిక్తం భాతి స బ్రాహ్మణోఽస్తు శ్వపచోవా
భవతు వందనీయ ఇతి మమ దృఢా నిష్ఠా. 36. న కేవలం వందనీయ ఏవ కిం
త్వేవం విధ స్సమ్యక్ జ్ఞానవాక్ సాక్షాత్త్వమ గురురేవేత్యాహ విష్ణుశివాదౌ యా

౭హమ్, నైవ దృశ్యమితి యస్య మనీషా పుల్కసో భవతు వా స
గురుర్దే. ౩౭. యత్ర యత్ర చ భవేదిహ బోధస్తత్తదర్థసమువేక్షణ
కాలే, బోధమాత్రమవశిష్టమహం తద్యస్య ధీరితి గురుస్స సరో
మే. ౩౮. భాషమాణ ఇతి తేన కలావానేష నైక్షత తమంత్యజ
మగ్రే, ధూర్జటిం తు సముదైక్షత మాళిస్సూర్జదైందవకలం సహ
వేదైః. ౩౯. భయేన భక్త్యా వినయేన భృత్యా యుక్తస్సహర్షేణ చ
విస్మయేన, తుష్టావ శిష్టానుమతః స్తవైస్తం దృష్ట్వా దృశోర్గోచర
మప్తమూర్తిమ్. ౪౦. దాసస్తే౭హం దేహదృష్ట్వా స్తి శంభో
జాతస్తే ౭ంశో జీవదృష్ట్వా త్రిదృష్టే, సర్వస్యాత్మన్నాత్మదృష్ట్వా త్వ

చితిశ్చేతనం స్ఫురతి నైవ పుత్రికా పతంగికా తదవధిషు జంతుషు స్ఫురతి నైవ
కాలత్రయే౭వ్యహం దృశ్యం తు నైవాస్తీతి యస్య మనీషా స చాండాలో వా
భవతు తథా ౭సి మమ గురుః. ౩౭. కిం బహునా తత్సవిత్సర్వో ౭సి మమ గురు
రిత్యాహ-అస్తి ౭ లోకే తత్తద్విషయానుభవకాలే యత్ర యత్ర విషయే జ్ఞానం భవే
త్తత్సర్వం మిథ్యాభూతం సర్వోపాధిబాధేనావశిష్టం జ్ఞానమాత్రమహమేవ న
మత్తః కిమపి వ్యతిరిక్తమస్తీతి యస్య బుద్ధిస్స యః కశ్చిదపి సరో మమ గురుః ఏతేన
గచ్ఛ దూరమితి మయా దేహజీహ్నయా నోక్తం నాప్యాత్మజీహ్నయా ౭సి తు ఉభ
యతాదాత్మ్యాధ్యాసవజ్జీహ్నయా స చ తవ నాస్తి చేత్స్త్వి త్వమపి మమ గురురే
వేత్యాక్షేపా ౭సి పరివృతో వేదితవ్యః. ౩౮. ఏవం నిర్వ్యభీకం భాషమాణస్త్యక్తాం
త్యజవిగ్రహం ప్రకటితస్వస్వరూపం మహాదేవం దదర్శేత్సాహేత్యేవం ప్రకారేణ
తేన సహ భాషమాణ ఏష శ్రీశంకరః తమంత్యజమగ్రే న దదర్శ కింతు మాళా
శిరసి స్ఫురంతీ చంద్రకలా యస్య తం చతుర్భిర్యేదైస్సహితం ధూర్జటిం మహాదేవం
సందృష్టవాః. నను శ్రీశంకరాదన్యస్య శిష్యాభావాత్కథమేవముచ్యత ఇతి చేత్త
త్రాహ-కళావాః జ్ఞానకళావతారస్య శంకరస్యావతారపురుషేణ సహ వ్యాసస్య
విష్ణునేవ సంవాదాదికం సంభవత్యేవేతి భావః. ౩౯. దృష్ట్వా యథాభూతో యత్క్రూ
తవాః తదాహ - తం దృష్ట్వా భయేన భక్త్యా వినయేన హైర్యేణ హర్షేణ విస్మయేన
చ యుక్తశ్శిష్టానుమతశ్శ్రీశంకరో నేత్రయోర్విషయమప్తా భూమ్యాద్యా మూర్త
యో యస్య తం మహాదేవం స్తవైస్తుష్టావ. ఉపశాంతిపృతమ్. ౪౦. దేహదృష్ట్వా తవ
దాసో ౭హమస్మి యతశ్శం సుఖం భవత్యస్థాదితి శంభుస్త్యమేవ స్వామిత్యగుణ
యుక్త ఇతి సూచయన్నాహ-శంభో ఇతి - జీవదృష్ట్వా౭హం తవాంశో జాతః, నను

మేవేత్యేపం మే ధీర్నిశ్చితా సర్వశాస్త్రైః. ౪౧. యదాలోకాదంత
 ర్భూహరపి చ లోకో వితిమిరో న మంజూషా యస్య త్రిజగతి న
 శాణో న చ ఖనిః, యతంతే చై కాంతం రహసి యతయో యత్ప్రణ
 యినో. నమస్తస్మై స్వస్మై నిఖలనిగమోత్తంసమూయే. ౪౨. అహో
 శాస్త్రం శాస్త్రాత్క్రిమిహ యది న శ్రీగురుకృపా చితా సా కిం కుర్యా
 న్నను యది న బోధస్య విభవః, కిమాలంబశ్చాసౌ న యది పర
 తత్త్వం మమ తథా నమస్వస్మై తస్మై యదవధిరహశ్చర్యధిషణా. ౪౩.
 ఇత్యుదారవచనైర్భగవంతం సంస్తుపంతమథ చ ప్రణమంతమ్, బాష్ప

కథం నిరవయవస్య మమాంశ స్తవమితి చేద్యథా సర్వేంద్రియశూన్యస్యాపి తవ సూర్య
 చంద్రపక్షిలక్షణత్రినేత్రవిగ్రహవత్త్వం తథా మాయయా తవాంశస్యాపి సంభ
 వాదిత్యాశయేన సంబోధయతి-త్రిపుష్పితి - శుద్ధాత్పద్మస్త్వై తు త్వమేవ త్వదనన్య
 వివాహం తత్త్వమస్యాదిశ్రుతేః తత్ర యోగ్యం సంబోధనం సర్వస్వాత్మన్వితీత్యేవం
 ప్రకారేణ సర్వశాస్త్రైర్జే బుద్ధిర్నిశ్చయం ప్రాప్తా. శాలిసీ. ౪౧. ప్రసిద్ధశిరోభూ
 షణమణితో వృతిరేకం దర్శయన్ స్యాభిన్నం శివం నమస్కరోతి - యదితి - ప్రసి
 ద్ధస్య తాదృశమణేరాలోకాదృహిరేవ లోకో వితిమిరో మంజూషాపేటాశాణో
 నికషః ఖనిశ్చయతశ్చిరప్రార్థనా ప్రసిద్ధస్య మణేః ప్రసిద్ధా. ఆత ఏతస్మాదత్యుత్క్రా
 హ్తాయ తస్మై తత్పదలక్ష్యాయ నిఖలనిగమశిరోభూషణమణయే స్వస్మై త్వంపదలక్ష్య
 భిన్నాయ నమః ప్రహ్లిభావోఽస్తు యస్య ప్రకాశాదనర్భహిరసి చ లోకో వితి
 మిరో 'యస్య భాసా సర్వమిదం విభాతీతి శ్రుతేః. త్రిజగతి యస్య మంజూషా నాస్తి
 నాపి శాణో నాపి ఖనిః యత్ప్రణయినో యస్మిన్నీతిమంతస్వ యతయో రహస్యే
 కాంతే భృశం యతంతే తస్మై ఇత్యర్థః. ౪. ౪౨. గురుకృపయా శాస్త్రాల్లభ్యస్య తత్త్వ
 జ్ఞానస్యాలంబనమఖండైకరసం స్వతత్త్వం నమస్యతి అహోశాస్త్రం పరమతత్త్వబోధ
 కత్వాద్ధన్యతమం యద్యప్యేవంవిధం శాస్త్రం తథాఽపి యది శ్రీగురుకృపాఽస్మిన్
 లోకే శిష్యే వా న స్యాత్తస్మి శాస్త్రాత్క్రిం న కిమపీత్యర్థః, చితా సంచితా సంపాదితా
 సా గురుకృపా కిం కుర్యాత్ కిం ఫలం దాస్యతి యది తత్త్వజ్ఞానస్య వికేషేణోద్భవో
 నాస్తి బోధానుత్పాదికా సాఽపి నిష్ఫలైవేత్యర్థః. తథాఽసౌ బోధశ్చ కిమాలంబ
 ఆలంబనశూన్య ఏవ యది మమ పరతత్త్వం న స్యాత్తస్మాత్తత్త్వజ్ఞానాలంబనభూతాయ
 పరతత్త్వాయ స్వాభిన్నాయ తస్మై పరమాత్మనే నమః తథేత్యస్య తస్మాదిత్యర్థో వా.
 ఇహ జగత్కృత్యబుద్ధిర్వత్సర్యంతా యస్తాత్పర ఆశ్చర్యబుద్ధివిషయో నాస్తీత్యర్థః.
 ౪౩. ఏవం స్తుపంతం శ్రీశంకరం ప్రతి మహాదేవో యదుక్తవాంస్తద్ధర్మయతుమాన-

పూర్ణనయనం మునివర్యం శంకరం సబహుమానమువాచ. ౪౪. అస్తదాదిపదవీమభజస్త్యం శోధితా తవ తపోధననిష్ఠా, బాదరాయణ ఇవ త్వమపి స్యాస్పద్యరేణ్య మదనుగ్రహపాత్రమ్. ౪౫. సంవిభజ్య సకలశ్రుతిజాలం బ్రహ్మసూత్రమకరోదనుశిష్టః, యత్ర కాణభుజసాంఖ్యపురోగాఢ్యుద్భృతాని కుమతాని సమూలమ్. ౪౬. తత్ర మూఢమతయః కలిదోషా ద్వివేదవచనోద్వలితాని, భాష్య కాణ్యరచయన్ బహుబుద్ధైర్దూష్యతాముపగతాని చ కైశ్చిత్. ౪౭.

తద్భవా నివదితవేదశిఖార్థస్తాని దుర్వతిమతాని నిరస్య, సూత్రభాష్య మధునా విదధాతు శ్రుత్యుపోద్బలితయు క్త్యభియు క్తమ్. ౪౮. ఏతదేవ విబుధైరపి సేంద్రైరర్చనీయ మనవద్య ముదారమ్, తావకం కమల

ఇతీతి. స్వా. ౪౪. యదువాచ తదాహ - అస్తదాదీతి - అథజః ప్రాప్తవానసి హే సతాం మఖ్యే శ్రేష్ఠ వ్యాస ఇవ త్వమపి మదనుగ్రహపాత్రం స్యా ఇత్యాశీర్వాదః. ౪౫. సూత్రభాష్యరచనే నియోక్తుముపక్రమతే అనుశిష్టస్సమ్యక్ శిక్షితః అను పశ్చాత్ శిష్టా యస్తాదితి వా సర్వశిష్టాగ్రణీర్వేదవ్యాసో వేదకదంబం సమ్యగ్విభజ్య బ్రహ్మఖండైకరసం సూచ్యతే యేన తత్రా. * 'అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా' 'జన్మాద్యస్య యతః' 'శాస్త్రయోనిత్వాల్' 'తత్తు సమన్వయా'ది త్యేవమాదిరూపమకరో శిష్టో ౭ను పశ్చాదకరోదితి వా. యత్ర బ్రహ్మసూత్రే కాణాదసాంఖ్యపాతంజలప్రభృతీని కుమతాని సమూలమున్నూలితాని తత్రే లిపరేణాన్వయః. ౪౬. తత్ర బ్రహ్మసూత్రే మూఢమతయః కలిదోషాద్దూష్యాం త్రిభిర్వా వేదవచనైరుద్బలితాని ఉపకృతాని భాష్యకాణి కుత్సిత భాష్యాణి ఆరచయన్ కృతవంతః కైశ్చిత్ బహు బుద్ధం జ్ఞాతం యైస్తైర్దూష్యతాం చోపగతాని. ౪౭. తత్తస్మాద్విదితో వేదాస్తానా మర్థోయేన తథాభూతో భవాన్ తాని కుఋణ్ణీనాం మతాని నిరస్య సూత్రభాష్యం విదధాతు విధౌ లాట్. భాష్య లక్షణం. 'సూత్రార్థో వర్ణ్యతే యత్ర వాక్యేస్సూత్రానుకారిభిః, స్వపదాని చ వర్ణ్యంతే భాష్యం భాష్యవిదో విదు'దితి సాగరాదివర్ణనస్య భాష్యత్వవ్యాప్త్యయే సూత్ర మిత్యుక్తం వార్తికస్య తత్త్వనిరాసాయ సూత్రానుకారిభిరితి వృత్తేస్తత్త్వవ్యాప్త్యర్థ ముక్తం స్వపదానీతి. ఇతరభాష్యేభ్య ఉత్కృష్టతాబోధనాయ విశిష్ట సమగ్రక్రమిభి రుద్బలితాభిర్యుక్తిరీరాసమంతాద్యుక్తం. ౪౮. నను మయా క్రియమాణం భాష్యమపి కేహంచినాదరాస్పదం స్యాచ్చేత్స్య కిమర్థం కర్తవ్యమితిచేత్తత్రాహ - ఏతదేవ తావకం భాష్యమింద్ర సహితై ర్దేవైరర్చ్యమీయం భజిష్యతి ఆశిష్టాన్తస్మయైరర్చనీయం

యోనిసభాయామప్యవాప్యతి వరాం వరివస్యామ్. ౪౯. భాస్కరా
భినవగుప్తపురోగాఁ నీలకంఠగురుమండనముఖ్యాఁ, పండితానథ
విజిత్య జగత్త్వాం ఖ్యాపయాద్వయమతే పరతత్త్వమ్. ౫౦. మోహ
సంతమసవాసరనాథాం స్తత్రతత్ర వినివేశ్య వినేయాఁ, పాల
నాయ పరతత్త్వసరణ్యా మాముపైష్యసి తతః కృతకృత్యః. ౫౧.
ఏవమేన మనుగృహ్య కృపావా నాగమైస్సహ శివోఽంతరధత్త,
విస్మితేన మనసా సహ శిష్యై శృంకరోఽపి సురసింధుమయానీత్.
౫౨. సన్నిపృత్య విధిమాప్నికమీశం ధ్యాయతో గురుమథాఖిల
భాష్యమ్, కర్తుముద్యత మభూద్ధణసింధో ర్తానసం నిఖిలలోక
హితాయ. ౫౩. కర్తృత్వశక్తిమధిగమ్య స విశ్వనాథాత్కాశీపురా
న్నిరగమత్త్వవికాసభాజః, ప్రీతస్సరోజముకుళాదివ చంచరీకం నిర్భం
ధతస్సుఖమవాప యథా ద్విజేంద్రః. ౫౪. అద్వైతదర్శనవిదాం భువి

భవిష్యతీతి కిము వక్ష్యం యతో నిర్దోషముదారం చ న కేవలం సేంద్రైశ్చైవరేవార్ప
సీయం భవిష్యత్యసి తు చతుర్ముఖసభాయామసి శ్రేష్ఠాం పూజాం ప్రాప్యతీత్యర్థః. ౪౯.
కించ భాస్కరో భేదాభేదవాదీ ఆభినవగుప్తః కాత్తో నీలకంఠో భేదవాదీ తైవగురుః
ప్రభాకరో మండనమిశ్రో భాట్టమతానుయాయీ ఏతదాదీన్పండితానథ భాష్యకరణా
నంతరం విజిత్య పృథివ్యామద్వయమతే పరతత్త్వం ఖ్యాపయాద్వయబుద్ధే ఇతి సంబో
ధనం వా. ౫౦. కించ మోహాలక్షణసంతమసభానూఁ శిష్యాఁ తస్మిన్ తస్మిన్దేశే
పరతత్త్వసరణ్యాః పాలనాయ సంస్థాప్య తదనంతరం కృతమవతారకృత్యం యేన
స మాముపైష్యసి. ౫౧. ఏవమేనం శ్రీశంకరమనుగృహ్య కృపావాఁ శివో వేదై
స్సహంతథానమగాత్ శంకరోఽపి విస్తయయుక్తేన మనసా శిష్యైస్సహ స్వర్ణదీం
గంగాం ప్రత్యగచ్ఛత్. ౫౨. అన్తికవిధిం సన్నిపృత్య గురుమీశం మహాదేవం
ధ్యాయతో గుణసముద్రస్య శ్రీశంకరస్య మానసం సర్వలోకహితాయ సమ్యగుద్యత
ముద్యుక్త మభూత్. ౫౩. స విశ్వనాథాత్కర్తృత్వశక్తిం ప్రాప్య ప్రీతస్సర్వ ఆవికాస
భాజః కాశీపురాన్నిరగమత్ చంచరీకనిర్బంధతో గంధలబ్ధభ్రమరనిర్బంధనరూపాత్మ
రోజముకుళాదివేతి పూర్ణోపమా యథా పక్షిణామింద్రో హంసో నిర్గత్య సుఖమా
ప్నోతి తథాఽయం బ్రాహ్మణేంద్రస్సుఖం ప్రాప. ప్రత్యవయవముపమావాచకోపాదా
నాదినేత్రేయముఽమా. ష. ౫౪. భువి అద్వైతకాన్త్రవిదాం సార్వభౌమా య
శ్చక్రవర్తీ ఏవ శ్రీశంకరో గచ్ఛతీత్యశ్శుంద్రబింబాత్తకం క్షేపచ్ఛత్రమస్తాచలే

సార్వభౌమో యాత్యేష ఇత్యుడువబింబసితాతపత్రమ్, అస్తాచలే
వహతి చారు పురః ప్రకాశవ్యాజేన చామర మధాదివ దిక్కు
కాంతా. ౧౫. శాంతాం దిశం దేవనృణాం విహాయ నాన్యా దిగస్తే
సమరోచతాద్ధా, తత్రత్యతీర్థాని నిషేవమాణో గంతుం మనోఽథా
ద్భదరీం క్రమాత్సః. ౧౬. తేనాన్వవర్తి మహతా క్వచిదుష్టశాలి
శీతం క్వచిత్క్వచిదృజు క్వచిదప్యరాశమ్, ఉత్కుంటకం క్వచిదకంట
కవత్క్వచిచ్ఛ తద్వర్త్య మూర్ఖజనచిత్త మివావ్యవస్థమ్. ౧౭. ఆత్తాన
మక్రియమపవ్యయమీక్షితాపి పాంధైస్సమం విచలితః పథి లోక
రీత్యా, ఆదత్తులాని మధురాణ్యపిబత్పుయాంసి ప్రాయాదుపావిశ
దశేత తథోదతిష్ఠత్. ౧౮. తేన వ్యనీయత తదా పదవీ దవీయస్యా
సాదితా చ బదరీ వనపుణ్యభూమిః, గౌరీగురుప్రవదమందఝరీపరీతా
భేలత్సురీయుతదరీ పరిభాతి యస్యామ్. ౧౯. స ద్వాదశే వయసి

వహతి సతి పురఃప్రకాశవ్యాజేన దిక్కుకాంతా దిగ్గజా శోభనా కాంతా చామరం
వ్యధాదివ పాతాంతరే ముఖేన దిక్ వ్యధాదితి వ్యాఖ్యేయం. ౧౫. దేవనరాణాం
శాంతాముత్తరాం దిశం విహాయాన్యా దిగస్తే సాక్షాన్తు సమరోచత. 'ఉదీచ
ఉత్సృజత్యేషా వై దేవమనుష్యాణాం గంతుం దిగ్గతి శ్రుతేః. తస్మాత్తత్రత్యతీర్థాని
నిషేవమాణః క్రమాద్భదరీం గంతుం స మనోఽథాత్ ఇంద్రవజ్రా. ౧౬. క్వచి
దుష్టశాలి క్వచిత్ శీతం క్వచిదృజు క్వచిత్కుంటిలం. ని. 'అరాళం కుటిలే సర్జరసే
సమదదంలిసే' తి మేదిసీ. క్వచిత్ ఊర్ధ్వముఖకంటకయుక్తం క్వచిచ్ఛ కంటకవి
ర్యుక్తం మూర్ఖజనచిత్తవత్ వ్యవస్థాపర్జితం పర్జ్య పంథాస్తేన మహతాఽన్వవర్తి అను
సృతం. వ. ౧౭. ఆక్రియమపవ్యయమాత్తానమీక్షితాపి పాంధైస్సమా విచలి తస్మిన్
మాగ్నే లోకరీత్యా మధురాణి ఫలాని ఆదత్ భక్షణార్థస్యాదధాతోల్లజి 'అదస్సర్వేషా'
మిత్యప్తస్తసార్వభౌమకన్యాడాగమే రూపం. మధురాణి జలాని అపిబత్ ప్రాయాల్
గమనం కృతవాక్ ఉపావిశదుపవిష్టవాక్ అశేత శయనం కృతవాక్ తథోదతిష్ఠత్
ఉత్థానం కృతవానిత్యర్థః. ౧౮. దవీయసీ పదవీ తేన వ్యనీయత సుదూరం పర్వతి
క్రాంతవాక్ వనపుణ్యభూమిర్బదరీ అసాదితా చ గౌరీగురౌర్హిమాలయాత్సప్రవతీభిర
మందఝరీభిర్వాప్తా యస్యాం బదర్యాం భేలంబీభిస్సురాంగనాభిర్మృతా దరీ పరిభాతి.
౧౯. స శ్రీశంకరో ద్వాదశే వయసి తత్ర బదర్యాం సమాధినిష్ఠైః షడ్భిః 'క్షుత్పిపాసే
జరామృత్యు శోకమోహా పదూర్తయ' ఇత్యుక్తపదూర్తిభిస్తథా త్వక్చర్తమాంసాన్ధి

తత్ర సమాధిః పైర్భిక్షాద్భిః శ్రుతిశిరో బహుధా విచార్య, షడ్భి
 శ్చ సప్తభిరథో నవభిశ్చ ఖన్నైర్భవ్యం గభీరమధురం ఫణతి స్త
 భాష్యమ్. ౬౦. కరతలకలితాద్వయాత్తతత్త్వం ఊపితదురంత
 నిరంతనప్రమోహమ్, ఉపచిత ముదితోద్భితైర్గుణైః పై రుపని
 పదా మయ ముజ్జహార భాష్యమ్. ౬౧. తతో మహాభారతసార
 భూతా స్సవ్యాకరో ద్భాగవతి శ్చ గీతాః, సనత్సు జాతీయ
 మసత్సుదూరం తతో నృసింహస్య చ తాపనీయమ్. ౬౨. గ్రంథా
 న సంఖ్యాం స్తదనుపదేశసహస్రికాదీన్ వ్యదధా త్సుగ్రీడ్యః, శ్రు
 త్వా ఒర్థవిద్యా నవివేకపాశాన్తుక్తా విరక్తా యతయో భవంతి.
 ౬౩. శ్రీశంకరాచార్య రవా పుదేత్య ప్రకాశమానే కుమతి

మేదోమజ్జారేతోభిస్సప్తధాతుభిః పంచజ్ఞానేంద్రియాణి చత్వార్యంతఃకరణానీతి నవ
 భిశ్చ జ్ఞానేంద్రియపంచకం కర్తేంద్రియపంచకం ప్రాణపంచకమంతఃకరణచతుష్టయం
 సగుణభూతపంచకం ప్రకృత్యప్తకం వా ఒవిద్యాకామః కర్తోపాసనాచేతి నవభిరితి వా
 ద్వాైర్వా నవభిర్యే ఖన్నైర్భిక్షాద్భిశ్చేదాంతం బహుధా విచార్య భవ్యం శుభం
 గంభీరం చ తన్మధురం చ సూత్రభాష్యం ఫణతి స్త షడ్భి శ్చ సప్తభిరథో నవభిశ్చ
 ఖన్నైర్భవ్యం యోగ్య మితి వా. ని. 'భవ్యం శుభే చ సత్యే చ యోగ్యే భావని చ
 త్రిప్సి'తి మేదినీ. ౬౦. 'ఉపనిషదామపి భాష్యం కృతవానిత్యాహ కరతలే కలితం
 ప్రకాశితమాత్మతత్త్వం యేన ఊపితో దురంతశ్చిరంతనో నాదిభూతో మోహో
 యేన ఉదయం ప్రాప్తైరుక్తగుణైః పైరుపచితం యుక్తం - దేహాభిమానాదిదుఃఖాని నిశ్చ
 యేన నిషాదయతి విసారయతి శిథిలయతి. పరం చ బ్రహ్మ ప్రత్యగాత్మ లేవైన నితరాం
 గమయతి సర్వాసర్థమూలభూతా మవిద్యా మత్యంతమపసాదయత్యున్మలయతీత్యుప
 నిష ద్భిక్షాద్భిద్యా తత్ప్రతిపాదకానాం ఈశకేనకతప్రశ్నముండక మాండుక్య
 తెత్తిరీయైతరేయ ఛాందోగ్యబృహదారణ్యాఖ్యానాం వేదాంతానాం భాష్యముజ్జ
 హార కృతవాన్. పు. ౬౧. తతస్తదనంతరం మహాభారతస్య నిఖలవేదార్థప్రకాశ
 కస్య సారభూతాః భగవద్గీతాస్స వ్యాఖ్యాతవాన్ తతో భారతస్థసనత్సుజాతీయ
 మనతాం సుదూరమలభ్యం తతశ్చోత్తరనృసింహతాపనీయం వ్యాకరోత్-ఉపణితి.
 ౬౨. తదను తతః పశ్చాదుపదేశసహస్రికాదీనసంఖ్యాతాన్ గ్రంథాన్ సుగ్రీభి
 స్తుత్యః పరమార్థజ్ఞ శ్రీశంకరో వ్యదధాత్ యాన్ గ్రంథాన్ శ్రుత్వా
 విరక్తా యతయో ఒవివేకపాశాన్తుక్తా భవంతి. ౬౩. శ్రీశంకరాచార్యమూర్త్య ఉద

ప్రణీతాః, వ్యాఖ్యాంధకారాః ప్రశయం సమీయుద్ధుర్వాదిచంద్ర
ప్రభయాఽవియుక్తాః. ౬౪. అథ ప్రతీందుర్విధివద్వివేయానధ్యాప
యామాస స నైజభాష్యమ్, తర్కైః పరేషాం తరుణైర్వివస్వన్తరీచిభి
స్సింధువదప్రశోష్యమ్. ౬౫. నిజశిష్యహృదబ్జభాష్యతో గురువర్యస్య
సనందనాదయః, శమపూర్వగుణైరశుశ్రువ స్మృతిచిచ్ఛిష్యగణేషు
ముఖ్యతామ్. ౬౬. స నితరామితరాశ్రవతో లసన్నియమమద్భుత
మాప్య సనందనః, శ్రుతనిజశ్రుతికోఽప్యభవత్పునః పిపతిషుర్దహ
నార్థవివితృయా. ౬౭. అద్వంద్వభక్తిమముమాత్తపదారవిందద్వంద్వే
నితాంతదయమానమనా మునీంద్రః, ఆమ్నాయశేఖరరహస్యనిధాన
కోశ మాత్మీయకోశమఖిలం త్రిరపాతయత్తమ్. ౬౮. ఈర్వ్యా
భరాకులహృదా మితరాశ్రవాణాం ప్రఖ్యాపయన్మనుపమామద
సీయభక్తిమ్, అభ్రాపగాపరతటస్థ మముం కదాచి దాకారయన్నిగ

యం ప్రాప్య ప్రకాశమానే సతి దుర్వాది చంద్రప్రభయా అవియుక్తాస్సహితాః
కుబ్ధిభిః ప్రణీతా వ్యాఖ్యాంధకారాః సమ్యక్ లయం ప్రాప్తుః. ౬౪. అధానంత
రం పరేషాం వాదినాం తర్కైస్తరుణైస్సూర్యకిరణైస్సముద్రవత్ శోషయితుమశ
క్యం స్వీయం భాష్యం సప్రతీందుర్విధివచ్ఛిష్యానధ్యాపయామాస. ౬౫. నిజ
శిష్యహృదయకమలభానోద్గురువర్యస్య శిష్యగణేషు ముఖ్యతాం కేచిత్ సనందనా
దయశ్శుమాదిగుణైరశుశ్రువత్ అభ్యస్తసంతః - వియోగినీ. ౬౬. స సనందన
ఇతరాశ్రవతో ఇతరేభ్య ఆశ్రవేభ్యో వచనస్థితేభ్యశ్చిష్యేభ్యః. ని. 'ఆశ్రవోఽంగీ
కృతౌ క్లేశే నాన్యవద్వచనస్థిత' ఇతి మేదిని-నితరాం లసక్ సక్ శ్రుతా నిజశ్రుతి
స్సృవేదో యేన స తథావిధోఽపి గహనార్థస్య విజ్ఞానేచ్ఛయాఽదృఢతం నియమం
ప్రాప్య పునః పఠనేచ్ఛురభవత్ ఇతరాశ్రవతోఽదృఢతం లసంతం నియమమాప్యే
తి వా-ద్రుతవిలంబితం వృత్తం. ౬౭. ఆత్మపదారవిందయుగళేఽద్వంద్వారాగ ద్వేషా
దిద్వంద్వవినిర్ముక్తా భక్తిర్యస్య తమముం సనందనం నితాంతమత్యంతం దయమానం
దయాం కుర్వాణం మనో యస్య స మునీంద్రః వేదాంతరహస్యస్య నిధానం స్థావరంతస్య
కోశం పాత్రమాత్మీయగ్రంథం సర్వం త్రిరపాతయత్ త్రివారం పాతితవాక్-వ. ౬౮. ఈర్వ్యా
భరేణాకులం హృదయం యేషామితరాశ్రవాణాం సతాం మధ్యే వాఽనుపమా
మముష్య సనందనస్య భక్తిం ప్రఖ్యాపయన్మభ్రాపగా ఆకాశనదీ గంగా. ని. 'ఆత్మం
మేఘే చ గగనే ధాతుభేదే చ కాంచనే' ఇతి మేదిని-తస్యాః పరతటస్థమముం సనంద

మశేఖరదేశికేంద్రః. ౬౯. సంతారికా ౭నవధిసంస్కృతిసాగరస్య కిం
తారయేన్న సరితం గురుపాదభక్తిః, ఇత్యంజనా ప్రవిశతస్సలిలం
ద్యుసింధుః పద్మాన్యదంచయతి తస్య పదే పదే స్త. ౭౦. పాథోరు
హేషు వినివేశ్య పదం క్రమేణ ప్రాప్తోపకంఠమముమప్రతిమాన
భక్తిమ్, ఆనందవిస్తయనిరంతనిరంతరో ౭సావాల్లిప్య పద్మపద నామ
పదం వ్యతానీత్. ౭౧. తం పాతయంతే మనవద్యతమాత్మవిద్యాం
యే తు స్థితాస్సదసి తత్త్వవిదాం సగర్వాః, ఆచిక్షిపుః కుమతపాశు

సం కదాచిద్వేదాంతదేశికేంద్ర ఆహూతవాత్. ౬౯. ఆనవధిసంసారసాగరస్య
సంతారికా గురుచరణభక్తిః నదీం కిం న సంతారయేదసి తు తారయేదేవేతి విచార్య
శ్రీఘ్రమేవ జలం ప్రవిశతస్తస్య గురుభక్తస్య పదేపదే గంగా పద్మాని ఉదంచయతి
స్తోజ్జ్ఞంభయామాన. ౭౦. జలరుహేషు క్రమేణ పదం వినివేశ్య ప్రాప్తసమీపం
తమముమసుపమభక్తిం ఆనందవిస్తయాభ్యాం నిరంతరనిరంతరో ౭త్యంతం పరిపూర్ణో
౭సావాలింగ్య పద్మపాదేతి నామ పదం వ్యతానీద్విస్తారితవాత్. ౭౧. ఆనవద్య
తమామాత్మవిద్యాం పాతయంతం తం శ్రీశంకరం తత్త్వవిదాం సదసి యే తు కేచిత్స
గర్వాః కుమతే పాశుపతే ౭భిమానో యేషాం వివేకలక్షణస్య వృక్షస్యాగ్రే దావాగ్ని
వదాచరంతః స్థితాస్తే చిక్షిపురాక్షేపాత్ కృతవస్త్రః తథాహి కార్యకారణయోగ
విధిదుఃఖాంతాః పంచ పదార్థాః పశుపతినేశ్వరేణ మోక్షాయోపదిష్టాః తత్ర కార్యం
మహదాదికారణం ప్రధానం యోగస్సమాధిః విధిస్త్రీషవణస్నానాదిః దుఃఖాంతో
మోక్షః ప్రధానముపాదానకారణం పశుపతిరీశ్వరో నిమిత్తకారణం 'న ఈక్షాం
చక్రే స ప్రాణమృజతే' త్యాదిశ్రుతిషు ఈక్షాపూర్వకకర్తృత్వశ్రవణాదీక్షాపూర్వ
కంచకర్తృత్వం నిమిత్తకారణేష్యేవ కులాలాదిషు దృష్టం అనేకకారకపూర్వికాయా
శ్చ క్రియాయాః ఫలసిద్ధిర్లోకే దృష్టా స చ న్యాయ అదికర్తృత్వసి సంక్రామయితుం
యుక్తః కించ యథేశ్వరాణాం రాజవైవస్వతాదీనాం నిమిత్తకారణత్వమేవ కేవలం
ప్రతీయతే తద్యత్పరమేశ్వరస్యాపి నిమిత్తకారణత్వమేవ కించ సావయవమచేత
నమశుద్ధమిదం జగల్లక్షణం నానేపలక్షణబ్రహ్మోపాదానకం సంభవతి రుచకాదీ
నాం మృద్వికారత్వదర్శనాత్. ఆపి చ యది దుఃఖమోహోద్భాత్తకం కార్యం బ్రహ్మో
పాదానకం స్వాత్మర్మ ప్రళయే స్వోపాదానేన బ్రహ్మణావిభాగమాపద్యమానం
కారణమాత్మీయేన దోషేణ దూషయేదతో ౭నమంజసమిదం జగతో బ్రహ్మో
పాదానకత్వకల్పనం తస్మాత్కారణశ్రుతయః పశుపతీరీశ్వరస్య నిమిత్తకారణత్వ

పతాభిమానాః కేచిద్వివేకవిటపోగ్రదవాయమానాః. 22. తద్వికల్పన
మనల్పమనీష శ్రుత్యుదాహరణతస్య నిరస్య, ఈషదస్తమితగర్వభ
రాణామాగమానపి మమంథ పరేషామ్. 23. అద్వితీయనిరతా సతి
భేదే ముక్తిరీశసమతైవ కథం స్యాత్, ధ్యానజా కిమితి సా న విన

బోధికా ఇత్యవశ్యమాస్థేయమితి - ప. 22. చైతన్యం బ్రహ్మణోఽభిన్నమితి
పాదానంత్యస్వీకారే ప్రతిజ్ఞాదృష్టాంతయోరనుపరోధాత్ ప్రతిజ్ఞా తావత్ 'ఉత
తమాదేశమప్రాక్ష్యో' 'యేనాశ్రుతం శ్రుతం భవతి ఆమతం మతమవిజ్ఞాతం విజ్ఞాతమితి.
యది బ్రహ్మోపాదానం న స్యాత్తర్హియం ప్రతిజ్ఞోపమధ్యేత కార్యవ్యతిరీక్తనిమిత్త
కారణవిజ్ఞానేన తత్కార్యజ్ఞానాదర్శనాత్-దృష్టాంతోఽపి 'యథా సామ్యైకేన
మృత్పిండేన సర్వం మృత్తయం విజ్ఞాతం స్యాద్వాచారంభణం వికారో నామధేయం
మృత్రికేత్యేవ సత్యమిత్యుపాదానగోచరవివామానయతే-నిమిత్తత్వం త్వధిష్ఠాత్రంతరా
భావాదధిగంతవ్యం-ప్రాగుత్పత్తేరేక మేవాద్వితీయమిత్యవధారణాదన్యథా ప్రతిజ్ఞాదృష్టాం
తోపరోధస్య స్పష్టత్వాత్ - కించ 'సోఽకామయత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి-
'తదైక్షత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి చ శ్రుత్యా పరమాత్మన ఏవ కర్తృత్వం
ప్రకృతిత్వం చ నిశ్చియతే. అత్యంతసాదృశ్యం తూపాదానోపాదేయయోర్నాపేక్షితం
గోమయవృశ్చికయోద్దేహకేశయోశ్చ తదదర్శనాత్. నాపి కార్యస్య బ్రహ్మదూషకతా
ఘటాదివికారాణాం కారణేనావిభాగమాపన్నానాం దూషకత్వాదర్శనాత్. కించ
కార్యస్య కారణానన్యత్వం న ప్రలయ ఏవాపి తు త్రిష్వపి కాలే 'హ్వయైవేదం సర్వం
బ్రహ్మేవ సర్వమి'త్యాదిశ్రుతీః. కార్యస్య కారణానన్యత్వేఽపి యథా మరీచ్యుదకేనో
షరదేశః కదాఽపి న సంస్పృశ్యత తథా పరమాత్మోఽపీత్యేవం శ్రుతీనాముదాహర
ణతస్తేషాం వికల్పనమనల్పబుద్ధిస్స శ్రీశంకరః నిరస్య కించిచ్ఛాంతగర్వాతిశయానాం
పరేషాం పాశుపతానామాగమానపి మధితవాక్. తథాపి పశుపతేరీశ్వరస్య ప్రధాన
పురుషయోరధిష్ఠాతృత్వేన జగత్కారణత్వం నోపపద్యతే హిసమధ్యమోత్తమభావేన
ప్రాణిభేదాన్విదధతః పశుపతేః రాగ ద్వేషాదిప్రసంగాత్. ప్రధానపురుషాభ్యాం సంబం
ధానుపపత్తేశ్చ. న తావత్సంయోగలక్షణస్సంబంధస్సంభవతి త్రయాణామపి సర్వ
గతత్వాన్నిరవయవత్వాచ్చ. నాపి సమవాయః ఆశ్రయాశ్రితభావనిరూపణాత్
సావ్యన్యః కార్యకార్యుః కల్పితసంబంధశ్శక్యతే కల్పయితుం కార్యకారణభావస్యై
వాద్యాప్యసిద్ధత్వాత్ - స్వా. 23. ఏవమాదిరూపం తదాగమమథనప్రకారం మమం

శ్రేష్ఠానకార్యమఖిలం హి న నిత్యమ్. ౨౪. కించ సంక్రమణా
మిశగుణానామిష్యతే పశుషు మోక్షదశాయామ్, తన్నసాధ్యవ
యవై ర్విధురాణాం సంక్రమో న ఘటతే హి గుణానామ్ ౨౫.
పద్మగంధ ఇవ గంధవహేఽస్మిన్నాత్మనీశ్వరగుణోఽస్మితి చేన్న,
తత్ర గంధసమవాయిసభస్వ త్సంయుతం దిశతి గంధధియం యత్.
౨౬. కించైకదేశేన సమాశ్రయంతే కార్యేన్న్యున వా శంభుగుణా
విముక్తాః, పూర్వేతు పూర్వోద్దితదోషసంగ స్త్వంతేజ్ఞతాదిః పరమేశ్వ
రే స్యాత్. ౨౭. ఇత్థం తర్కైః కులిశకఠినైః పండితంమన్యమానా భిద్య
తాన్విథా స్త్యయభరమదం తత్యజస్తాంత్రీ కాస్తే, పక్షాఘాతైరివ
రయభరైస్తాద్యమానాః ఫణాసు త్వేడజ్వాలాం ఖగకులపతేః పన్నగా

భేత్యనేన సూచయిత్వా తదభిమతముక్తే ర్మధనప్రకారం దర్శయతి. అద్వితీయే నిర
తా పర్యవసన్నా భవత్సంమతా ఈశసమానతా లక్షణా యా ముక్తిః నైవ భేదే సత్యే
సతి కథం స్యా త్సత్యస్య తస్య నిపుత్యయోగాన్న కేనాపి ప్రకారేణేత్యర్థః. నను పశు
పతిధ్యానాదభివ్యతీతి చేత్రత్రాహ. ధ్యానాజ్ఞాతా సా ముక్తిః కుతోహతోర్న
విసశ్యేత్ తస్యాః విసాకాభావే హేతు ర్నాస్తీత్యర్థః. హి యస్తాద్భావత్వే సతి
యత్కార్యం తత్సర్వమపి నిత్యం న భవతి ప్రధ్వంసే వ్యభిచారవారణాయ భావేతి.
౨౪. కించ మోక్షావస్థాయాం పశుషు జీవేషు పశుపతేశస్య గుణానాం సంక్రమణం
యదివ్యతే తన్న సాధు హి యస్తాదవయవైర్వర్జితానాం గుణానాం సంక్రమో న
ఘటతే. ౨౫. నను గంధవహే వాయో యథా నిరవయవస్య పద్మగంధస్య సంక్రమ
స్తథాఽస్మిన్ జీవే పశుపతిగుణానాం సంక్రమోఽస్మితి శంకతే - పద్మగంధ ఇతి.
గంధసమవాయి కమలం సూక్ష్మవయవాత్సనా వాయుసంయుక్తం సత్ తత్ర వాయో
గంధధియం యస్తాదిశతి తస్తానైవమిత్యాహ - నేతి. ౨౬. కించ పశుపతిగుణా ఏక
దేశేన విముక్తాః సమాశ్రయంతే కింవా కార్యేన్న్యున అద్యపక్షే తు పూర్వోక్తదో
షస్య నిరవయవగుణానామేకదేశేన సంక్రమాయోగస్య ప్రసక్తి ర్ద్వితీయే పరమేశ్వరే
ఽజ్ఞానాదిస్యాత్-ఇం. ౨౭. ఇత్థం వజ్రవత్కఠినైస్తర్కైర్నిర్విద్యుత్ భేదం గచ్ఛన్సాభి
మతోఽర్థో యేషాం లే పండితంమన్యమానాస్తాంత్రీకాః పాశుపతాః స్త్యయస్యాతి
శయేన యో మదస్తం తత్యజాః. ఖగకులపతేర్దరుత్పతో రయస్య వేగస్యాతిశయో
యేష తైః పక్షాఘాతైః ఫణాసు తాద్యమానాస్సాభిమానాస్సర్పా యథా త్వేడ

స్సాభిమానాః. ౭౮. వ్యాఖ్యాజృంభితపాటవాత్ఫణిపత్తేర్తందాక్ష
ముద్దీపయన్ సంఖ్యాలంఘితశిష్యహృద్వనరు హేష్వాదిత్య తాముద్వ
హన్, ఉద్వేలస్వయశస్సుమైస్స భగవత్పాదో జగద్భాషయన్కుర్వ
న్వాదిమృగేషు నిర్భరమభాచ్ఛాద్ధాలవిక్రీడితమ్. ౭౯. వేదాంతకాం
తారకృతప్రచారస్సుతీక్ష్ణసద్యుక్తీనఖాగ్రదంష్ట్రః, భయంకరో వాది
మతంగజానాం మహర్షికంఠీరవ ఉల్లలాస. ౮౦. అమానుషం తస్య య
తీశ్వరస్య విలోక్య బాలస్య సతః ప్రభావమ్, అత్యంతమాశ్చర్యయు
తాంతరంగాః కాశీపురస్థా జగదుస్తదేథమ్. ౮౧. అస్మాన్మహద్ద్యోతి
తసర్వతంత్రాత్పరాభవం వీడితపుండరీకాః, ప్రవేదిరే భాస్కరగుప్త
మిశ్రమురారివిద్యేంద్రగురుప్రధానాః. ౮౨. అస్యాత్మనిష్ఠాతిశయేన
తుప్తః ప్రాదుర్భవన్ కామరిపుః పురస్తాత్, ప్రచోదయామాస కిల
ప్రణేతుం వేదాంతశారీరకసూత్రభాష్యమ్. ౮౩. కుదృష్టితిమిరస్ఫుర

జ్వాలాం విషజ్వాలాం త్యజంతి తద్వత్. 'క్షేదస్తు గరళం విష'మిత్యమరఃమందా.
౭౮. వ్యాఖ్యాయాం జృంభితముల్లసితం యత్పాటవం కుశలతా తస్మాత్ఫణిపత్తేశ్వస్య
మందాక్షం లజ్జాముద్దీపయన్ సంఖ్యామతిక్రాంతానామసంఖ్యాతానాం శిష్యాణాం
హృజ్జలరు హేషు భానుతాముద్వహన్ ఉద్వేలస్వయశస్సుమైరుల్లంఘితసప్రాభితట
స్వయశోలక్షణపుష్పైర్జగత్ భూషయన్ వాదిమృగేషు నిర్భరం దృఢం శార్దూల
విక్రీడితం కుర్వన్ స భగవత్పాదో ౭భాత్ అద్యుతత్ అత్ర శ్రీశంకరవర్ణనవరేణ
శార్దూలవిక్రీడితపదేనైతచ్ఛబ్దోనామసూచనాస్తుద్రాలంకారః. * సూచ్యార్థసూచనం
ముద్రాప్రకృతార్థపరైః పదైరత్యుక్తేః - కా. ౭౯. శ్రీశంకరం సింహరూపేణ వర్ణ
యతిః—వేదాంతలక్షణే వనే కృతః ప్రచారో యేన సుతీక్ష్ణాని సద్యుక్తయ ఏవ సఖా
గ్రాణి దంష్ట్రాశ్చ యస్య వాదిలక్షణానాం గజానాం భయంకరః ఏవంవిధో మహర్షి
లక్షణస్సింహ ఉల్లలాస ఉచ్చకాశే - ఉ. ౮౦. తస్య యతీశ్వరస్య బాలస్య సతః
ప్రభావం విలోక్య ఆశ్చర్యయుక్తమంతరంగం మనో యేషాం తే కాశీపురస్థా
స్తస్మిన్నాతే ఇథమూచుః. ౮౧. ముహుః పునఃపునర్ద్యోతితాని సర్వశాస్త్రాణి
యేన తథాభూతాదస్తాచ్ఛ్రీశంకరాత్ వీడితం హృత్కమలం యేషాం తే
భాస్కరప్రముఖాః పరాభవం ప్రవేదిరే ప్రాప్తవంతః. ౮౨. కించాస్యాత్మ
నిష్ఠయా తుప్తః కామరిపుర్నహదేవః పురస్తా త్ప్రాదుర్భవ స్వేదాంతానాం
శారీరక సూత్రాణాం చ భాష్యం ప్రణేతుం ప్రచోదయామాస. ౮౩. కుదృష్టీనాం

త్కుమతపంకమగ్నం పురా పరాశరభువా చిరాద్బుధముదే బుధేనో
 ధృతామ్, అహో బత జరద్దవీమనఘభాష్యసూక్తామృతైరపంకయతి
 శంకరః ప్రణతశంకరస్సాదరమ్. ౮౮. త్రైలోక్యం ససుఖం క్రియాఫల
 పయో భుక్త్యే యయా ౭౭విష్కృతం యస్యా వృద్ధతరే మహీసుర
 గృహే వాసః ప్రవృద్ధాధ్వరే,తాం పంకప్రసృతే కుతర్కకుమారే
 ఘోరైః ఖరైః పాతితాం నిష్పంకామకరోత్స భాష్యజలధేః ప్రతౌశ్య
 సూక్తామృతైః. ౮౯. మిథ్యావక్తీతి కైశ్చిత్పరుష ముపనిషద్ధూర
 ముత్సారితా ౭భూదన్వైరస్తిన్నియోజ్యం పరిచరితుమసావర్త తీతి
 ప్రణున్నా, అథాభాసం దధానైర్మృదుభిరివ పరైర్వంచితా చోఽ
 తార్థైర్విందత్యానందమేషా సుచిరమశరణా శంకరార్యం ప్రపన్నా.

తిమిరస్ఫురత్కుమతాన్యేవ పంకస్తస్తిన్నగ్నం పురా పరాశరసూనునా బుధేన వేద
 వ్యాసేన బుధానాం ముదే చిరాదుద్ధృతాం జరద్దవీం చిరంతనాం శ్రుతిలక్షణాం గాం
 అహోబలేతి నిపాతావత్యాశ్చర్పార్థకావత్యంతహర్పార్థకా వా. నిరవద్యభాష్యసూక్త
 లక్షణైరమృతైస్సాదరం యథా స్వాత్మకా ౭పంకయతి ఉక్తపంక వినిర్ముక్తాం కరోతీ
 త్యర్థః-పృథ్వీవృత్తం. ౮౮. యయా శ్రుతిలక్షణయా గవా ప్రకటితం క్రియాఫల
 లక్షణం పయో దుగ్ధం ససుఖం త్రిలోకీస్థో జనః భుక్త్యే యస్యాశ్చ గోః వృద్ధతరే
 ౭తిప్రాచీనే ప్రవృద్ధా అధ్వరా యాగా యస్మిన్ తథాభూతే ప్రయాగసంజ్ఞకే భూసు
 రస్య ప్రజాపతిసంజ్ఞస్య బ్రాహ్మణస్య గృహే వాసః ఏవం భూతాం తాం గాం ఘోరై
 ర్భీమైః ఖరైస్తీక్షణైర్దర్శనైః పంకేన ప్రసృతే వ్యాప్తే కుతర్కలక్షణే ఛిద్రే పాతితాం స
 భాష్యకారో భాష్యసముద్రస్య సూక్తామృతైః ప్రతౌశ్య నిష్పంకామకరోత్-కా.౮౯.
 కైశ్చిద్వేదబ్రాహ్మైరుపనిషత్ మిథ్యావక్తీతి దూరముత్సారితా అభూత్ అన్వైర్పాట్ట
 ప్రాభాకరైర్నిస్సేదే కర్తణి వా యః నియోజ్యస్తం పరిచరితుమసావృపనిషదర్శనీతి
 ప్రణున్నా ప్రకర్షణ పీడితా. ఆర్థో న భవతి కింతు అర్థవదాభాసత ఇత్యర్థాభాసస్తస్య
 త్వమసి తస్మా త్వమసి తస్మై త్వమసీత్యేవమాదిరూపస్తం దధానైః చోరితో లాపిత
 స్తదభిన్నస్త్వమసీత్యేవమాదిరూపా వాస్తవో ౭ర్థో యైర్మృదుభిరివాతిపరుషైరేవ
 కోమలాభానై రవరై ర్నైర్మూయికాదిభిర్వంచితా సుచిర మశరణా సతీదాసం

౮౬. * (కేశేషు ద్రుపదాత్మజాం సుచరితాం దుశ్శాసనే నాసతా కృష్టాం సంసది భూభృతామశరణాం కృష్ణో యథా జుగుపత్, ఇత్థం దుర్వృతి భేదవాదిజనతాజాతాభిభూతిం త్రయీం లోకానుగ్రహజాగరూక ధిషణో ౭రక్షత్స కర్తందిరాట్. ౮౭. ఉజ్జ్వంభత్కవితావితానసలిలై స్సుగ్రంథగంధైశ్చృతిప్రేయో భాషణభూషణై స్సన్మృతిహితాలాప ప్రదీపప్రజైః, దుర్వాక్ష్ఠండుసమండనైః పరహితవ్యాపారహరోత్కరై ర్వాణీమర్వృతి శంకరః కిల చిరం మందోఘ బందికృతామ్. ౮౮) హంతుం బాద్ధో౭న్వధావత్తదను కథమపి స్వాత్మలాభః కణాదాజ్ఞాతః కౌమారిలార్యైర్నిజపదగమనే దర్శితం మార్గమాత్రమ్, సాంఖ్యై ర్దుగళిం విసీతం పరమథ రచితా ప్రాణధృత్యర్హతా౭న్వైరిత్థం ఖన్నం పుమాంసం వ్యధిత కరుణయా శంకరార్యః పరేశమ్. ౮౯. గ్రస్తం భూతైర్న దేవం కతిచన దదృశుః కేచ దృష్ట్వా ౭ప్యధీరాః కేచి ద్భూతైర్వియుక్తం వ్యధురథ కృతినః కే౭పి సర్వైర్విముక్తమ్, కిం త్యేతేషామసత్త్వం న విదధురజహన్వైవ భీతిం తతో ౭సౌ తేషా

శంకరార్యం ప్రపన్నా ఏషా ఉపనిషదానందం విందతి ప్రాప్నోతి - స్ర. ౮౬-౮౭-౮౮. జాధశ్శాన్యవాదీ హంతుమన్వధావత్ తతః పశ్చాద్యథాకథంచిత్రణాదా త్సాన్వత్తలాభో జాతః కౌమారిలాలరసంజ్ఞైర్భటపాదైరార్యైర్నిజపదగమనే మార్గ మాత్రం ప్రదర్శితం సాంఖ్యైః పరం కేవలం దుఃఖం విసీతమపినీతమథాన్వైః పాతంజలైః ప్రాణధృత్యా ప్రాణనిరోధే నార్హతా తస్య పూజ్యతా రచితా ఇత్థ మత్యంతం భేదం ప్రాప్తం పురుషమాత్మానం కరుణయా శంకరార్యః పరేశమకృత. ౮౯. భూతైః పృథివ్యాదిభిర్గ్రస్తం దేవమాత్మానం కతిచన న దదృశుః కేచిచ్ఛార్వాకా న దృష్టవంతఃకేచిచ్ఛయోగాచారాదయో దృష్ట్వా౭ప్యధీరాః ఊజీకవిజ్ఞానమాత్మేతి త్రైస్త్వి కృతత్వాత్ కేచిత్ తార్కికా మిమాంసకాశ్చ భూతైర్వియుక్తం వ్యధుః. అథ కృతిన స్యాంఖ్యాస్సర్వైర్భూతైస్సద్గుణైశ్చ విసిర్దుక్తం వ్యధుః కింతు ఏతేషామసత్త్వం న విద ధుస్తస్మాదసావాత్సా భీతిం భయం న త్యక్తవాక్ శంకరస్తు తేషాం సత్తాముచ్ఛిద్య తమా త్మానమభయమకృత యతశ్శంకరస్య బ్రహ్మవిద్యాధీశస్య మహాదేవస్యాంశో జ్ఞానకలాప

* ఏతత్ స్లోకద్వయం ప్రక్షిప్త మివ ప్రతిభాతి. వ్యాఖ్యాకృత్యాం నవ్యాఖ్యాతమ్.

ముచ్చిద్య సత్తామభయమకృత తం శంకరశ్శంకరాంశః. ౯౦. చా
 రావైకై ర్నిష్టుతః ప్రాగ్భలిభిరథ మృషారూపమాపాద్య గుప్తః కాణా
 దైర్వా నియోజ్యో వ్యరచి బలవతా ౭౭కృష్య కామారిలేన, సాంఖ్యై
 రాకృష్య హృత్వా మలమపి రచితో యః ప్రధానైకతంత్రో కృష్టావై
 సర్వేశ్వరం తం వ్యతనుత పురుషం శంకరశ్శంకరాంశః. ౯౧. * (ఉన్న
 త్రో యది చంపకేన సదృశో నిబో యది స్వాత్సమో మాకందేన
 మహితలే యది నిభః కుందేన భూతద్రుమః, సంప్రాప్తా యది చం
 దనేన తులనాం బర్హురవంశాదయస్సిద్ధాంతేన యతీశ్వరస్య మహతా
 తుల్యో ౭౮ర స్సాన్యత్తదా. ౯౨.) వాచః కల్పలతాః ప్రసూనసుమ
 నస్సందోహసందోహనా భాష్యే భూష్యతమే సమీక్షితవతాం శ్రే
 యస్కురే శాంకరే, భాష్యాభాసగిరో దురన్వయగిరా ౭౯శ్శిష్టా విస్ఫుష్టా
 గుణైరిష్టా స్ఫుః కథమంబుజాసనవధూదౌర్భాగ్యగర్భీకృతాః. ౯౩.
 కామం కామకిరాతకార్తుకలతాపర్యాయనిర్యాతయా నారాచచ్ఛట
 యా విపాటితమనోధైర్యైర్ధియా కల్పితాః, ఆచార్యాననవర్యనిర్య
 దభిదాసిద్ధాంతశుద్ధాంతరో ధీరో నానుసరీసరితి విరసాః గ్రంథా

తారః. ౯౦. ప్రాక్ పురాచారావై ర్నిష్టుతో ౭౮లపితో ౭౯ానంతరం బలిభిః కాణా
 దైర్వైషా మిథ్యాభూతం కర్తృత్వాదివిశిష్టం జ్ఞానాదిగుణకం రూపమాపాద్య గుప్తో
 రక్షితః హేలి ఖేదే కామారిలేన బలవతా తేభ్యో భూతేభ్య ఆకృష్య పృథక్కృత్యోస్విర్
 కామో యతేతే' త్యాదివిధా దాస ఇవ నియోజ్యో వ్యరచి విరచితః తతో ౭౮ాకృష్య
 సాంఖ్యైర్నలం హృత్వా ౭౯ి యః ప్రధానైకతంత్రో రచితస్తం పురుషం శంకరః పరేశం
 వ్యతనుత. ౯౧. ౯౨. భూష్యతమే శ్రేయస్కురే శాంకరే భాష్యే యా వాచ స్తాః
 ప్రసూనసుమనసాం ఫలపుష్పిణాం సందోహస్య సముదాయస్య సందోహనం యాభ్య
 స్తథాభూతాః కల్పలతాస్తత్తుల్యాస్తా గిరస్సమీక్షితవతాం పురుషాణామన్యదీయభాష్య
 భాసవాచో దురన్వయగిరా ఆలింగితా గుణైస్త్యక్తా అంబుజాసనస్య చతుర్
 ఖస్య వధాస్సరస్యత్యా దౌర్భాగ్యేన గర్భీకృతాః కథమిష్టాస్ఫురితృర్థః - శా.
 ౯౩. కామం యథేష్టం కామకిరాతస్య ధమర్లతాతః పర్యాయేణ క్రమేణైకదైవ వా
 నిర్యాతయా నిస్సృతయా నారాచాఖ్యేమాణాం ఫటయా సమూహేన విపాటితం
 మనో ధైర్యం యేషాం తైర్ధియా స్వబుధ్యా కల్పితాః విరసాః అబంధాపహే

* ఏషశ్లోకః వ్యాఖ్యాతృభ్యం న వ్యాఖ్యాతః ప్రక్షిప్తఇవ ప్రతిభాతి.

నబంధాపహాః. ౯౪. సుధాస్పందాహంతా విజయి భగవత్పాదరచనా
సమస్కంధాన్త్రాన్త్రచయతి నిబద్ధా యది తదా, విశంకాం భం
గానాం మృడముకుటశృంగాటసరితః కృతౌ తుల్యా కుల్యా నియతము
పశల్యాదృతగతిః. ౯౫. యయా దీనాధీనా ఘనకనకధారా సమరచి
ప్రతీతిం నీతా ౭సౌ శివయువతిసౌందర్యలహరీ, భుజంగో రాద్రో ౭పి
శ్రుతభయహృదాధాయి సుగురోర్గిరాం ధారా సేయం కలయతి
కవేః కస్య న ముదమ్. ౯౬. గిరాం ధారా కల్పద్రుమకుసుమధారా పర
గురో స్తదధాచీంతామణికిరణవేణ్యా గుణనికా, అభంగవ్యంగ్యోఘ
స్సరసురభిదుగ్ధోర్తి సహభూర్దివం భవ్యైః కావ్యైః సృజతి విదుషాం శం
కరగురుః. ౯౭. వాచామోచాఫలాభాశ్రమశమనవిధౌ తే సమర్థా

బంధనాశాసమర్థాః గ్రంథాః ఆచార్యాననవర్యాన్నిర్యతా నిర్వలేనాభిదా సిద్ధాం
తేన శుద్ధాంతఃకరణో ధీరః నానుసరీసరీతి ఆనుసరణం నైవ కరోతి. ౯౪. కించ
సుధాస్పందస్యామృతప్రవాహస్యాహంతాయా విజయినీ యా భగవత్పాదరచనా
తత్పుమస్కంధాన్త్రమవర్యానాంస్తుల్యప్రకారాః గ్రంథాన్నిబద్ధా గ్రంథకర్తా యది
రచయతి తదా 'గ్రామాంతముపశల్యం స్యా' దిత్యమరాన్నియతముపశత్యే గ్రామాంత
ఆదృతా గతిర్యస్యాస్యా కుల్యా ౭ల్పా కృత్రిమా సరిత్ మృడస్య శివస్య ముకుటమేవ
శృంగాటశ్చతుష్పదస్య సరితో గంగాయా భంగానాం తరంగానాం కృతౌ కరణే
తుల్యా ఇతి విశంకామపి రచయతి. ౯౫. యయా గిరాం ధారయా అమలాత్మకనక
ధారా దీనాధీనా సమరచి సమ్యక్ రచితా యయా చ శివయువతిసౌందర్యలహరీ
ప్రతీతిం నీతా ప్రకటితా రాద్రో ౭పి భుజంగస్సర్ప శ్చ)తేన భయహృత్ ఆధాయి
కృతః ప్రసిద్ధం చ శంకరనామాంకితప్రాకృతమంత్రస్య సర్వవిషహరిత్వం సేయం సుగురోః
శ్రీశంకరస్య గిరాం ధారా కస్య కవేర్దుదం న కలయతి కింతు సర్వస్యాపి ముదం
ప్రయచ్ఛతీత్యర్థః. ౯౬. పరగురోః శ్రీశంకరస్య గిరాం ధారా కల్పవృక్షకుసుమానాం
ధారా తస్యా ధారాయా ఆర్థవక్త్రైశ్చింతామణిలక్షణాంగనాయాః కిరణలక్షణాయా
వేణ్యాః కేశబంధస్య గుణనికా నృత్యరూపా. ని. 'భవేద్గుణనికా నృత్యే శూన్యాంకే
పాతనిశ్చితా' వితి విశ్వప్రకాశః - అభంగో యో వ్యంగ్యానాం వ్యంజనావృత్త్యా
గమ్యానామోఘస్పముదాయః అభంగానాం వ్యంగ్యానామోఘో వా సురసురభి
దుగ్ధోర్తి సహభూర్దేవకామధేనుదుగ్ధతరంగసదృశః ఆతో విదుషాం శంకరగురుర్భవ్యైః
కావ్యైర్దివం సృజతి. ౯౭. యేషు వాచా వాచో మోచాఫలాభాః కదళీఫలతుల్యాః

స్తదథా వ్యంగ్యం భంగ్యంతరం తత్థలు కిమపి సుధామాధురీసాధు
రీతిః, మన్యే ధన్యాని గాఢం ప్రశమికులపతేః కావ్యగవ్యాని భవ్యా
న్యేకశ్లోకోఽపి యేషు ప్రథితకవిజనానందసందోహకండః. ౯౮. వా
గ్దుంపైః కురువిందకందశనిభైరానందకందై స్సతా మథౌమై రరవింద
బృందకుహరస్యందన్నరందోజ్జ్వలైః, వ్యంగ్యైః కల్పతరుప్రఫుల్లసుమన
సౌనరభ్యగర్భిక్పతైర్దత్తే కస్య ముదం న శంకరగురోర్భవ్యార్థకా
వ్యావళిః. ౯౯. తత్తాదృగ్యతిశేఖరోద్భృతనిషద్యాప్యం నిశమ్యేర్ష్య
యా కేచిద్దేహదీతటస్థవిదుషా మహ్మంఘ్రి పక్షశ్రితాః, మౌఘ్యా
త్థండయితం ప్రయత్న మనుమానై కేక్షణా విక్షమా శ్చక్ర రాభవ్య
విచార్య చిత్రకీరణం చిత్రాః పతంగా ఇవ. ౧౦౦. నిఘర్షణచ్చేదనతాప
నాద్యై ర్యథా సువర్ణం పరభాగ మేతి, వివాదిభిస్సాధు విమథ్యమానం

యేషు చ తే తాసాం వాచామర్థాః శ్రమశమనవిధౌ సమర్థాః యేషు చ కిమప్య
నిర్వాచ్యం భంగ్యంతరం విపక్షితరూపాదపి చారుతరూపాంతరాస్పదం తత్ప్రసిద్ధం
వ్యంగ్యం యేషు చ సుధావన్తాధురీసాధురీతిస్తాని కావ్యుత్తణాని భవ్యాని గవ్యాని
గోదుగ్ధాని గాఢమత్యంతం ధన్యాని మన్యే యేషు కావ్యేషు ఏకశ్లోకోఽపి కవిజ
నానామానందసమూహస్య కందో మూలం. ప్ర. ౯౮. శంకరగురోర్భవ్యోఽర్థో
యేషాం లేషాం కావ్యానామావళిః పక్షిః వాచాం గుంధైరథౌమైర్వ్యంగ్యైశ్చ
కస్య ముదం న దదాతి వాగ్దుంపాన్విశినష్టి-కురువిందో ముస్తకః. ని. 'కురువిందో' మేషు
నామా ముస్తా ముస్తకమస్త్రీయా' మిత్యమరః - తస్య కందశనిభైర్నవాంకుర
తుల్యైస్సతామానందస్య కందైర్నూలైః - అథార్థాఘాన్విశినష్టి - అరవిందబృందస్య
కమలసముదాయస్య చిద్రేభ్యస్సృజన్తరందః స్రవన్తకరంద స్తద్వద్మజ్జ్వలై రథ
వ్యంగ్యాన్విశినష్టి-కల్పవృక్షస్య ప్రఫుల్లసుమనస స్సృగంధైరర్భిక్పతైః. ౯౯. యతిశేఖ
రేణోద్భృతముపనిషద్యాప్యం తత్తాదృక్ తథాభూతప్రభావం నిశమ్య గంగాతటస్థ
విదుషాం మధ్యే కేచిద్దైతమపక్షం శ్రితా భేదవాదినోఽనుమానమేకం ప్రధానమీ
క్షణం జ్ఞానసాధనం యేషాం లేవిక్షమాః క్షమావినిర్దుక్తా అసమర్థావాశ్చర్వయీ మాతృ
ర్యేణ భవిష్యదవిచార్య ఖండయితం ప్రయత్నం చక్రః చిత్రకీరణం చిత్రభానుమగ్నిం
చిత్రాః పతంగా ఇవ - కా. ౧౦౦. త్రై దూష్యమాణం తదీయం భావ్యం న దుష్టతా
మగాతృత్వ్యతాళిశయేన రరాజేతి సదృష్టాంతమాహః—నిఘర్షణాదిభిర్యథా సువర్ణం
పరముత్కృష్టం భాగం భాగ్యం ప్రాప్నోతి తథా వివాదిభి రతిశయేన మధ్య

తథా మునేర్భాష్యమదీసి భూయః. ౧౦౧. స భాష్యచంద్రో ముని
దుగ్ధసింధో దుగ్ధాయ దాస్యన్నమృతం బుధేభ్యః, విధూయ గోభిః
కుమతాంధ కారా సతర్పయద్విప్రమనశ్చకోరాః. ౧౦౨. అనాదివా
క్యాగరమంధనోఽథా సేవ్యా బుధైర్ధిక్కుతదుస్సపత్నైః, విశ్రాణయంతీ
విజరామరత్వం విదిద్యుతే భాష్యసుధా యతీందోః. ౧౦౩. సతాం
హృదబ్జాని వికాసయంతీ తమాంసి గాఢాని విదారయంతీ, ప్రత్యర్థ్య
లూకాన్పురిలాపయంతీ భాష్యప్రభాఽభాద్యతివర్యభానోః. ౧౦౪.
న్యాయమందరవిమంధనజాతా భాష్యనూతనసుధా శ్రుతిసింధోః, కేవల
శ్రవణతో విబుధేభ్యశ్చిత్రమత్ర వితరత్యమృతత్వమ్. ౧౦౫. పాదా
దాసీత్పద్మనాభస్య గంగా శంభోర్వక్త్రాచ్ఛాంకరీ భాష్యసూక్తిః, ఆద్యా

మానం మునేర్భాష్యమత్యంతమద్యుతత్ - ఉపేంద్రవక్త్ర. ౧౦౧. సఇతి. స భాష్య
లక్షణశ్చంద్రో మునిలక్షణాత్ తీరసముద్రాదుత్థాయ పండితలక్షణేభ్యోదేవేభ్యో
మోక్షలక్షణమమృతం దాస్యన్వాగ్లక్షణైః కిరణైః కుమతలక్షణాంధకారాన్పుకంప్య
దూరీకృత్య విప్రాణాం ముముక్షుబ్రహ్మణానాం మనోలక్షణాః చకోరాసతర్పయత్ -
ఉ. ౧౦౨. ఇదాసీం భాష్యం సుధారూపేణ వర్ణయతి. అనాదీతి. యతిలక్షణస్య చం
ద్రస్య భాష్యలక్షణా సుధా అనాదిభూతవేదవాగ్లక్షణాత్సముద్రాదుత్థితా ధిక్కుతా
దుష్టశత్రవః కామక్రోధాదయ ఆంతరా బాహ్యశ్చ వాదినో యై నైః పండితలక్షణై
ర్దేవై సేవ్యా పునశ్చ జరామరణరహితత్వం సంపాదయంతీ విదిద్యుతేఽతిశయేన లభాసే.
౧౦౩. ఇదాసీం భాష్యం భానురూపేణ వర్ణయతి. సతామితి. సతాం హృదలక్షణాని
కమలాని వికాసయంతీ గాఢాని బాహ్యప్రభాభిర్విదారయతుమశక్యాన్యజ్ఞానలక్షణాని
తమాంసి విదారయంతీ ప్రతివాదిలక్షణామలూకాన్పుకీర్ణేణ విలాపయంతీ యతిశ్రేష్ఠ
లక్షణస్య సూర్యస్య భాష్యలక్షణా ప్రభాఽభాత్ అద్యుతత్. ౧౦౪. ప్రసిద్ధసుధాయా
భాష్యసుధాయాం వ్యతిరేకం దర్శయతి. న్యాయేతి. వ్యాసోక్తన్యాయలక్షణేన మంద
రాచలేన విశేషేణ మంధనాత్ శ్రుతిలక్షణాత్సముద్రాజ్ఞాతా భాష్యనూతనసుధా
శ్రవణమాలాద్విబుధేభ్యః పండితేభ్యః ఆత్ర జీవద్ద కాయాం చిత్రం ప్రసిద్ధామృత
విలక్షణమమృతత్వం మోక్షరూపం వితరతి ప్రయచ్ఛతి సా తు నైవం విధా-స్వా.
౧౦౫. ఇదాసీం గంగాతః భాష్యసూక్తైర్వ్యతిరేకం దర్శయతి. పాదాదితి. గంగా
పద్మనాభస్య విష్ణోః పాదాదాసీత్ భాష్యసూక్తిస్తు శంభోర్ముఖాదాసీదిత్యేకో వ్యతిరేకః

లోకాన్త్యశ్యతే మజ్జయంతీత్యన్యాయా మగ్నానుద్ధరత్యేషభేదః. ౧౦౬. వ్యాసో దర్శయతి స్త. సూత్రకలితన్యాయాఘరత్నావళీరథాలాభవశా న్న కైరపి బుధైరేతా గృహీతాశ్చిరమ్, అథాప్త్యా సులభాభిరాభిరధు నా తే మండితాః పండితా వ్యాసశ్చాపి కృతార్థతాం యతిపతేరౌదా ర్యమాశ్చర్యకృత్. ౧౦౭. విద్యజ్జాలతపఃఫలం శ్రుతిపదూధమ్మిల్లమల్లీ స్రజం సద్వైయాసికసూత్రముగ్ధ మధురాగణ్యాతిపుణ్యోదయమ్, వా గ్దేవీచిరభోగ్యభాగ్యవిభవప్రాగ్భారకోశాలయం భాష్యంతే నిసిబంతి హంత న పునర్యేషాం భవే సంభవః. ౧౦౮. మంథానాద్విధురంధరా శ్రుతిసుధాసింధోర్యతిత్తైపతేర్గ్రంథానాం ఫణితిః పరావరవిదామానంద సంధాయినీ, ఇంథానైః కుమతాంధకారపటలైరంధీభవచ్ఛుషాం పం

అద్యా గంగా లోకాన్తజయన్తీ దృశ్యతే అన్యా భాష్యసూక్తిస్సంసారసాగరే మగ్నా నుద్ధరతీత్యేష ద్వితీయో వ్యతిరేకః-శాలి. ౧౦౬. సూత్రైః కలితా న్యాయసమూహ రత్నానామావలీర్తాలా వ్యాసో దర్శయతి స్త. యథా శిల్పివరేణ గ్రంథనం కృత్వా ప్రదర్శితా రత్నమాలాస్తద్యోగ్యధనాలాభా తే- ౭౩ న గృహ్లాన్తి తథాఽథాలాభవశా దేతా మాలాశ్చిరకాలం కైరపి పండితైర్న గృహీతా ఇదాసీం తు యతిపతేస్సకాశా దర్థప్రాప్త్యా సులభాభిరాభిర్తాలాభిస్తే పండితా ఆలంకృతా వ్యాసశ్చాపి కృతార్థతాం ప్రాప్తా అతోయతిపతేః శ్రీశంకరస్యాదార్యమాశ్చర్యకృత్-శా. ౧౦౭. విదుషాం సమూ హస్య తపసః ఫలం శ్రుతిలక్షణాయా వధ్వా ధమ్మిల్లస్య కేశబంధస్య మాలతీస్రజం సద్వైయాసికసూత్రలక్షణసుందరమధురాఖ్యనగర్యా అగణనీయస్యాతిపుణ్యస్యోదయ భూతం వాగ్దేవ్యా యాని చిరభోగ్యభాగ్యాని తేషాం విభవతిశయభూతార్థసంఘాత స్యాలయం భాష్యం తే నితరాం విబంతితేకే ఇత్యపేక్షాయామాహ యేషాం సంసారే పునర్జన్మ నాస్తి. హంతేతి హర్షే. ని. 'ముగ్ధస్తు సుందరే మూఢే' 'మధురా శతపుష్పాయాం మిశ్రేయానగరీ భిదోః, కోశో ౭స్త్రీ కుట్టలే పాలే దివ్యే ఖడ్గపిఢానకే, జాతీకోశేర్థసం ఘాత' ఇతిమేదినీ. ౧౦౮. శ్రుతిలక్షణస్య సుధాసింధోః క్షీరసముద్రస్య మంథానాదే ర్ధురం ధరతీతి తథాభూతా తత్సదృశా యతిరాజస్య గ్రంథానాం సూక్తిః పరే బ్రహ్మ దయోఽవరే యస్తాత్తం పరమాత్మానం విదంతీతి తథా కార్యకారణవిదో వా స్థూలసూక్ష్మ విదోవా తత్త్వంపదార్థవిదో వా తేషామానందాధాయినీ ఇంథానై ద్దీప్తిం కుర్వన్తిస్తర్క లక్షణార్కప్రకాశైః కుమతాంధకారసమూహైరంధీభవచ్ఛుషాం మార్గం స్ఫుట యంతీ అకాండకమభాత్ న తు రహసి అకాణ్డకమకుల్పితం యథా స్వాత్మథా ఽభా

థానం స్ఫుటయంత్య కాండకమభాత్తర్కార్కవిద్యోతితైః. ౧౦౯. ఆ
సీతానాథ నేతు స్థలకృతసలిలదైవత ముద్రాత్సముద్రా దారుద్రాక్షణా
ద్రాగవనతశిఖరాద్యోగసాంద్రాన్న గేంద్రాత్, ఆ చ ప్రాచీనభూమిధర
ముకుటతటాదాతటాత్పశ్చిమాదేరదైవితాద్యాపవర్గా జయతి యతివ
రోణోద్ధృతా బ్రహ్మవిద్యా. ౧౧౦.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తద్భగ్విద్యాప్రతిష్ఠితః,
సంక్షేపశంకరజయే పప్తస్సర్గ ఉపాగమత్.

దిలివా. ని. 'కుప్తితే రహసి స్తంభే కాండ' మితి విశ్వప్రకాశః. ౧౦౯. సీతానాథస్య
నేతా రామేశ్వరస్తస్య సముద్రాత్ స్థలకృతం నేతుబంధనేన యత్సలిలం తేన దైవత
ముద్రా యత్ర తత్పర్యంతం పునశ్చ రుద్రేణ త్రిపురసంహారసమయే యదాక్షణం
తస్మాద్దాగ్ ఝటితి అవనతాని నమ్రాభూతాని శృంగాణి యస్య భోగైస్సాంద్రాత్
ఘనీభూతా న్న గేంద్రాత్సు మేరోస్తత్పర్యంతం తథోదయాచలమకుటతటపర్యంతం తథా
ఽస్తాచలాద్రేస్తటపర్యంతమదైవతో దైవతశూన్య ఆద్యోఽకార్యభూతోఽపవర్గో
యస్యాస్సా యతివరోణ యతిరాజేన ఉద్ధృతా బ్రహ్మవిద్యా జయతి. సరోష్కత్కవేణ
వర్తతే. స్త. ౧౧౦.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

ప ప్త స్స ర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

సప్తమసర్గ ప్రారంభః.

స జాతు శారీరకసూత్ర భాష్యమథ్యాపయన్న భ్రసరిత్యమిషే,
శిష్యాశిశంకాశ్శమయన్న హస యావన్న భోమధ్యమితో విసస్వాత్.
౧. శ్రాంతేష్వథాధీత్య శనైర్వి నేయేష్వాచార్య ఉత్తిష్ఠతి యావదేషః,
తావద్ద్విజః కశ్చన వృద్ధరూపః కస్తస్త్విం కిమథ్యాపయసీత్యపృచ్ఛత్. ౨.
శిష్యాస్తమూచు ర్భగవానసౌ నో గురు స్సమస్తోపనిషత్స్వతంత్రః,
అనేన దూరీకృతభేదవాదమకారి శారీరకసూత్ర భాష్యమ్. ౩. స చా
బ్రవీద్భాష్యకృతం భవంతమేతే వదంత్యద్భుతమేతదాస్తామ్, అథైక

ఏవం సపరికరాం బ్రహ్మవిద్యాప్రతిష్ఠితముపవర్ణ్య వ్యాసదర్శనాదికం వర్ణ
యితుముపక్రమతే. సఇతి. సశ్రీశంకరః కదాచిత్ ఖనదీ గంగా తత్సమీపే శారీరక
సూత్ర భాష్యం పాఠయత్ శిష్యపక్షిశంకాశ్శమయత్ ఉవాస - యావత్కాలం
సూర్య ఆకాశస్య మధ్యమితః స్తావః. ఉపకా.౧.శనైర్వధీత్యశ్రాంతేషు శిష్యేషు సత్సు
యావ దేష ఆచార్యశ్శనైరుత్తిష్ఠతి తావద్వృద్ధరూపః కశ్చ న బ్రహ్మణ స్త్వం కః
కిం పాఠయసీతి పృష్టవాత్. ఇంద్రవక్త్ర. ౨. తం వృద్ధరూపం బ్రహ్మణం శిష్యాః
ప్రశ్నద్వయస్యోత్తరమూచుః తత్ర ప్రథమప్రశ్నోత్తరం భగవానితి. ద్వితీయస్యో
త్తరమాచుః అనేన దూరీకృతో భేదవాదో యత్ర తత్ శారీరకసూత్ర భాష్య
మకారి కృతం తదేవ పాఠయతీత్యర్థః. ఉ. ౩. ఏవం శిష్యోక్తం నిశమ్య స చ బ్రహ్మ
ణో భాష్యకారమభావత ఏతే త్వాం భాష్యకారం వదంతి ఏతదద్భుతమాస్తాం
లిప్తుః-హే యతే యది త్వం పరిమర్షిణా వేదవ్యాసేన ప్రోక్తం సూత్రమర్థతో
జానాసి తక్షణికమపి తత్సూత్రం ఉచ్చారయ తదర్థవ్యాఖ్యానయైకస్య సూత్రస్యో

ముచ్చారయ పారమర్షం యతే లగ్నతస్త్వం యది వేత్త సూత్రమ్. ౪. తమబ్రవీద్భాష్యకృగర్వవాచం సూత్రార్థవిదోభ్యే లస్తు నమో గురుభ్యః, సూత్రజ్ఞతా లహంకృతిరస్తి నో మే తథా లపి యత్పృచ్ఛసి తద్బ్రవీమి. ౫. పప్రచ్ఛ సోలగ్నాయమథాధికృత్య తృతీయమారంభగతం యతీశమ్, తదంతరేత్యాదికమస్తి సూత్రం బ్రూహ్యేతదర్థం యది వేత్త కించిత్. ౬. స ప్రాహ జీవః కరణావసాదే సంవేష్టితో గచ్ఛతి భూతసూత్రైః, తాండిశ్రుతౌ గౌతమజై మినీయప్రశ్నోత్తరాభ్యాం ప్రథితో లయమర్థః ౭. ఇత్యుక్తమర్థం నిశమయ్య తేన స వావదూక

చ్చారణం కుర్విత్యర్థః. ౪. ఏవముక్తో భాష్యకారస్తం బ్రాహ్మణం శ్రేష్ఠం వాచమువాచ-సూత్రార్థవిదోభ్య గురుభ్యో నమో లస్తు సూత్రజ్ఞతా లభిమానో యద్యపి మమ నాస్తి తథా లపి యత్పృచ్ఛసి తద్బ్రవీమి. ౫. అథ భాష్యకారోక్తేరంతరం న బ్రాహ్మణో యతీశం పప్రచ్ఛ-యత్పృష్టవా తదాహ తృతీయమధ్యాయమధికృత్య తృతీయాధ్యాయ ఆరంభగతం 'తదంతరప్రతిపత్తౌ రహంతి సంపరివ్వక్తః ప్రశ్ననిరూపణాభ్యాం' మితి సూత్రమస్తి ఏతస్సార్థం యది త్వం కించిత్ జానాసి తర్హి బ్రూహి. ౬. ఏవం పుష్పస్స భాష్యకార ఉక్తసూత్రస్సార్థం ప్రోక్తవా తే జీవః కరణానామింద్రియాణామవసాదే మరణసమయే దేహంతరప్రతిపత్తౌ దేహబీజైర్భూతసూత్రైస్సంపరివ్వక్తస్సంవేష్టితో రంహతి గచ్ఛతీత్యవగంతవ్యం కుతః ప్రశ్ననిరూపణాభ్యాం తాండిశ్రుతౌ గౌతమజై మినీయప్రశ్నప్రతిపదనాభ్యాం ప్రశ్నస్తావత్ * వేత్త యథా 'పంచమ్య మాహుతా వాపః పురుషవచసో భవంతీతి ప్రతిపచనం చ ద్యుష్టస్య పృథివీ పురుష యోషిత్సు పంచస్వస్తిషు శ్రద్ధా సోమ వృష్టస్స రేతో రూపః పంచాలలహుతీర్దర్శయిత్వా ఇతి తు పంచమ్య మాహుతా వాపః. * పురుషవచసో భవంతీతి తస్మాదాభ్యాం ప్రశ్నప్రతిపదనాభ్యామయమర్థః ప్రథితః. ౭. ఇత్యేవం ప్రకారేణ తేనోక్తం సూత్రార్థం శ్రుత్వా స వావదూకో లిపివక్తా బ్రాహ్మణః శతథా వికల్ప్య పండితకుంజరాణాం మధ్యే విస్తయమాదధానో లఖండయత్ ఖండితవా తథాహి వ్యాపినాం కరణానామాత్మనశ్చ దేహంతరప్రతిపత్తౌ కర్తవశాద్వృత్తిలాభస్తత్ర భవతి. యద్వా కేవలనైవైవాత్మనో వృత్తిలాభస్తత్ర భవతీంద్రియాణి తు దేహపదభినవాన్యేవ తత్రతత్ర భోగస్థాన ఉత్పద్యంతే. యద్వా మన ఏవ కేవలం భోగస్థానమభి ప్రతిష్ఠతే యద్వా జీవ ఏవోత్పృజ్య దేహాద్దేహంతరం ప్రతిపద్యతే

* అప్పట్లేన సర్వేషామేవ దేహబీజానాం భూతసూత్రైః సామూహదానం.

శ్చతథా వికల్ప్య, అఖండయత్పండితకుంజరాణాం మధ్యే మహా
విస్తయమాదధానః. ౮. అనూద్య సర్వం ఫణితం తదీయం సహస్రథా
తీర్థకర శ్చఖండ, తయోస్సురాచార్యఫణీంద్రవాచో ద్వినిష్టకం

శుక ఇవ పృథ్వాద్వృక్షాంతరం కించ దేహంతరప్రతిపత్తౌ కరణానాం జీవేన సహ
గమనం శ్రుతివిరుద్ధం. తథా చ శ్రుతిః 'యత్రాస్య పురుషస్యమృతస్యాగ్నిం వా గమ్యేతి
వాతం ప్రాణశ్చక్షురాదిత్యం మనశ్చంద్రమసం దిశశ్శ్రీతమిత్యాద్యాః. అపిచ
ప్రథమే ౭గ్నావపాం శ్రవణాభావాత్ పంచమ్యామామతా వాపహ పురుషవచసో
భవంతీతి నిర్ధారయతుం న శక్యతే. అత్ర హి ద్యులోక ప్రముఖాః పంచాగ్నయశ్శ్రద్ధా
దీనాం పంచానామామలీనామాధారత్వేనాధీతాః తత్ర ప్రథమే ౭గ్నౌ శ్రుతాం
శ్రద్ధాం పరిత్యజ్యాశ్రుతానామపాం పరికల్పనం సాహసమాత్రం శ్రద్ధాయాః
ప్రత్యయ విశేషత్వప్రసిద్ధేః కించ అస్త్యపాం శ్రద్ధాదిక్రమేణ పంచమ్యామామతా
పురుషాకారప్రతిపత్తిస్తథా ౭పి తత్పరిష్కృతస్య జీవస్య గమనం తు న వాచ్యం తద్గమ
నస్యాశ్రుతత్వాదిత్యేవమాదినా శతథా వికల్ప్య ఖండితవానిత్యర్థః. ౮. తదీయం
భాషితం సర్వమనూద్య కాస్త్రకారః శ్రీశంకరస్సహస్రథా చఖండ-న తావత్సాం
ఖ్యజ్ఞాద్ధవై కేషికదిగంబరాణాం కల్పనా ఆదర్శవ్యా ఉదాహృతశ్రుతివిరోధాత్
న చాపృష్టప్రపణసామర్థ్యాప్తౌత్సప్రతిపచనాభ్యాం కేవలాభిరద్విస్సంపరిష్కృతో రంహ
తీతి వాచ్యం. తాసాం భూయస్తాపేక్షయా ౭పృష్టప్రయోగావిరోధాత్. న హి కేవ
లానామపాం దేహారంభకత్వం సంభవతి త్రిపుత్కరణశ్రుతేః త్రయాణామపి
తేజోబన్నానాం దేహే కార్యోపలభ్యా తస్య త్రయాత్మకత్వాచ్చ. నను పార్థివో
ధాతుర్భూయిష్టో దేహేమాపలత్యుత ఇతి చేన్నైష దోషః. ఇతరాపేక్షయా ౭పాం
బాహుళ్యసంభవాత్ తస్మాదపృథేన సర్వేషామేవ దేహబీజానాం భూతసాత్త్వాణా
ముపాదానం యుక్తం కించ ప్రాణానాం దేహంతరప్రతిపత్తౌ గతిః శ్రావ్యతే 'తము
త్క్రామంతం ప్రాణో ౭నూత్క్రామతి ప్రాణ మనూత్క్రామంతం సర్వే ప్రాణా అనూ
త్క్రామంతీ'త్యాది శ్రుతిభ్యస్సా చ ప్రాణానాం గతిరాశ్రయమంతరేణ న సంభ
వతీత్యతః ప్రాణగతిప్రయుక్తానాం తదాశ్రయాణామపామపి భూతాంతరోపసృష్టా
నాం గతిరథాదవగమ్యతే. న హి నిరాశ్రయాః ప్రాణాః క్వచిద్గచ్ఛంతి తిష్ఠంతి వా జీవ
తో ౭దర్శనాత్ వాగాదీనామగ్న్యదిగతిశ్రుతిష్ట గౌణీ లోమసు కేశేషు చాదర్య
సాదోషధీరోమాని వనస్పతీ కేశాః' ఇతి హి తత్ర తత్రామ్నాయతే న చ లేమాముల్
ప్ల్యత్య లేషు గమనం సంభవతి న చ జీవస్య ప్రాణోపాధిప్రత్యాఖ్యానేన గమనమవశ

వాక్కులహో జబ్బంభే. F. ఏవం వదంతౌ యతిరాడ్విజేంద్రావిలోక్య
పార్శ్వస్థితపద్మపాదః, ఆచార్య మాహేతి మహీసురోఽయం వ్యాసో
హి వేదాంతరహస్యవేత్తా. ౧౦. త్వం శంకరశృంకర ఏవ సాక్షా
ద్వాన్యసస్తు నారాయణ ఏవ నూనమ్, తయోర్వివాదే సతతం ప్ర
సక్తే కిం కింకరోఽహం కరవాణి సద్యః. ౧౧. ఇతీదమాకర్ణ్య వచో
విచిత్రం స భాష్యకృత్సూత్రకృతం దిదృక్షుః, కృతాంజలిస్తుం ప్ర

ల్యుతే నాసి ప్రాక్షైర్విసా దేహంతర ఉపభోగ ఉపపద్యతే తస్మాద్వాగాద్యధిష్ఠా
శ్రీణామగ్నాన్యదిదేవతానాం వాగాద్యుపకారిణీనాం మరణకాలే ఉపకారనివృత్తి
మాత్రమపేక్ష్య వాగాదయోఽగ్నాన్యదీక్ గచ్ఛంతీత్యుపచర్యతే. యత్తు ప్రథమే
ఽగ్నావిత్వాది తదపి న దోషావహం యతస్తత్రాపి ప్రథమేఽగ్నౌ తా ఏవాఽఽ
పశ్చద్ధాశబ్దేనాభిప్రేయంతే ఏవం హి సత్వాదిమధ్యావసానసంగాదనాకులమేతదేకం
వాక్యముపపద్యతే ఽన్యథా పునః పంచమ్యామాహుతావహం పురుషవచస్తస్వప్ర
కారే పృష్టే ప్రతిపచనావసరే ప్రథమాహుతిస్థానే యద్యనయోర్హోమ్యుదవ్యం
శ్రద్ధాం నామావతారయేత్తతోఽన్యథా ప్రశ్నోఽన్యథా ప్రతిపచనమిత్యేకవా
క్యతా న స్యాత్. న చ శ్రద్ధాఖ్యైః ప్రత్యయో మానసో జీవస్య వా ధర్మస్యై
ధర్మిణో నిష్క్రమ్య హోమాయోపాదాతుం శక్యతే పశ్చాదిభ్య ఇవ హృదయాదీని
తస్మాదావేవ శ్రద్ధాశబ్దేనోపాదేయాశ్చద్ధా వా ఆప ఇతి వైదికప్రయోగదర్శనా
దపి శ్రద్ధాశబ్దస్యాప్రసవత్రిః. గచ్ఛంతీనామహం బీజరూపతయా సూక్ష్మత్వగుణ
యోగేన మాణవకే సింహశబ్దఇవ తాసు శ్రద్ధాశబ్దవివోచపన్నుః. శ్రద్ధాపూర్వకకర్తృస
మవాయాచ్ఛాపు శ్రద్ధాశబ్ద ఉపపద్యతే పురుషేషు మంచశబ్ద ఇవ 'ఆపోహస్తై
శ్రద్ధాం సన్నమంతే పుణ్యాయ కర్తృణ' ఇతి శ్రుతే. శ్రద్ధాహేతుత్వాచ్చ తాసు
శ్రద్ధాశబ్దోపపత్తిః. యద్యవ్యత్ర జీవానాం శ్రవణం నాస్తి తథా ఽపి య ఇష్టా
పూర్తాదికారిణః పితృయానేన గంతారః శ్రుతాస్త ఏవేహపి ప్రతీయంతే - ఇత్యా
ద్యనేకప్రకారేణ ఖండితవాక్. బృహస్పతిశేషనాగతుల్యవాచోస్తయోర్వాక్కు
లహో దినాద్వకం జబ్బంభే. ఉ. F. ఏవం ప్రకారేణ వదంతౌ యతిరాడ్విజేంద్రా
విలోక్య పార్శ్వే స్థితః పద్మపాదః. ఆచార్యమితీదమాహాయం బ్రాహ్మణో వేదాంతర
హస్యవేత్తా వ్యాసః. హిరవధారణే-ఉ. ౧౦. తథాచ యువయోశ్శివవిష్ణోర్వివాదే
ప్రవృత్తే కింకరేణ మయా కిమనుష్ఠేయమిత్యాహ—త్వమితి. ౧౧. ఇతీదం విచిత్రం
పద్మపాదవచో నిశమ్య స భాష్యకారస్సూత్రకారం దిదృక్షుః ప్రయతస్సానధానః

యతః ప్రణమ్య బభాణ వాణీం నవపద్యరూపామ్. ౧౨. భవాంస్త
 టిచ్చారుజటాకిరీటః ప్రవద్దు కాంభోధర కాంతి కాంతః, శుభ్రోపవీతీ ధృత
 కృష్ణచర్తా కృష్ణో హి సాక్షాత్కల్పిదోషహంతా. ౧౩. భావత్కసూ
 త్రం ప్రతిపాద్య తాదృక్పరావరాధప్రతిపాదకం సత్, అదైవతభాష్యం
 తవ సంమతం చేత్సోధ్యా మమా౭౭గః పురతో భవా౭౭తు. ౧౪.
 ఏవం వదన్నయమత్తైత కృష్ణమారాచ్ఛామికరప్రతిచారుజటా
 కలాపమ్, విద్యుల్లతావలయపేష్టితవారిదాభం చిన్తుద్రయా ప్రకట
 యంతమభీష్టమర్థమ్. ౧౫. గాఢోపగూఢమనురాగజుషా రజన్యా
 గర్వాపదం విదధతం శరదించుబింబమ్, తాపింఛరీతతనుకాంతిర్ఘటిపరీతం
 కాంతేందుకాంతఘటితం కరకం దధానమ్. ౧౬. సప్తాధికాచ్ఛదరవిం
 శతిమాక్తికాధ్యాం సత్యస్య మూర్తిమివ బిభ్రతమక్షమాలామ్,
 తత్తాదృశస్వపతివంశవివర్ధనాత్పాక్తారావలీముపగతా మివ చాను

కృతాజ్ఞానిస్తం ప్రణమ్య నవపద్యరూపాం స్తులివృత్తరూపాం వాణీం జగాద-ఉపేంద్ర.
 ౧౨. యదువాచ తదాహ భవాన్ విద్యుద్వచ్చారుజటాకిరీటేన ప్రవద్దు కాంభోధరస్య
 కాంతిరవ యా కాంతిస్తయా కాంతశ్శుభ్రముపవీతం యస్య ధృతం కృష్ణచర్త యేన
 స కలిదోషహంతా కృష్ణచైవపాయనో వ్యాస ఏవ సాక్షా న్నత్యన్యః కశ్చన బ్రహ్మణ
 ఇత్యర్థః. ఉ. ౧౩. భవదీయసూత్రే ప్రతిపాద్యస్య తాదృశస్య నిర్విశేషసవిశేషార్థస్య
 కార్యకారణాత్మకస్య వా తస్య ప్రతిపాదకం అదైవతభాష్యం తవ సత్సమీచీనం సంమ
 కం చేత్తర్హి మమాపరాధం ఊమిత్యా శీఘ్రం మమాగ్రే ప్రత్యక్షో భవ-పాఠాంతరేభా
 వత్కసూత్రం ప్రతిపాద్య తత్తాదృక్ పరావరాధప్రతిపాదకమిత్యర్థః. ౧౪. ఏవం
 వదన్ సన్ ఆధానంతరమయం శ్రీశంకరః కృష్ణమారాద్దురాదవలీకితవాన్ తం విశి
 నష్టి చామికరవ్రతతయస్సువర్ణమయ్యోలతాస్తద్వల్ సుందరాణాం జటానాం కలాపా
 యస్య విద్యుల్లక్షణలతావలయేన పేష్టితేన మేఘేన తుల్యం చిన్తుద్రయా జ్ఞానముద్ర
 మా౭భీష్ట మర్థం ప్రకటయంతం-వసంతలిలకా. ౧౫. పునస్త మేవ పంచభిర్విశినష్టి అను
 రాగజుషా రజన్యాతత్యంతమాలింగితం శరచ్ఛంద్రబింబం నిందాస్పదం ఘర్వంతం యతః
 కాపించ్చస్తమాలస్తత్తుల్యస్యశరీరకాంతిర్ఘటిభిర్వ్యాక్తం కాంతో యశ్చంద్రకాంత
 మణిస్తేన నిర్మితం కరకం కమండలుం దధానం. ౧౬. సప్తాధికైరచ్ఛదరైః స్వపృచ్ఛిద్రై
 వంశతిసంఖ్యాకైరాధ్యామక్షమాలాం సత్యస్య మూర్తిమివ బిభ్రతం తత్తాదృశస్య స్వపతి

నేతుమ్. ౧౭. శార్దూలచర్తోద్వహనేన భూతేరుద్ధూళనేనాపి జటాల
తాభిః, రుద్రాక్షమూలావలయేన శంభోరర్థాసనాధ్యాసనసఖ్యపాత్రమ్.
౧౮. అద్వైతవిద్యాసృణి తీక్షణధారా వశీకృతాహంకృతికుంజరేంద్రమ్,
స్వశాస్త్రశంకూజ్జ్వల సూత్రదామనియంత్రితాకృత్రిమ గోసహస్రమ్.
౧౯. తత్తాదృగతుజ్జ్వలకీర్తిశాలి శిష్యాశిష్యశోభితపార్శ్వభాగమ్,
కటాక్షవీక్షామృతవర్షధారా నివారితాశేషజనానుతాపమ్. ౨౦. విలో
క్య వాచంయమసార్వభౌమం స శంకరోఽశంకితదర్శనం తమ్, గురుం
గురూణామపి హృష్టచేతాః ప్రత్యుద్యయా శిష్యగణైస్సమేతః. ౨౧.
అత్యాదరాచ్చాత్రగణైస్సహసౌ ప్రత్యుద్గతస్తచ్చరణౌ ప్రణమ్య,
యత్యగ్రగామీ వినయా ప్రహృష్ట ఇత్యబ్రవీ త్సత్యవతీ సుతం
ః. ౨౨. ద్వైపాయన స్వాగతమస్తు తుభ్యం దృష్ట్వా భవంతం చరి
తా మయాఽర్థః, యుక్తం తదేతత్త్వయి సర్వకాలం పరోపకార

వంశస్య చంద్రవంశస్య వర్ధనాత్పాగుపగతాం తారావళీమశ్విన్యాదినక్షత్రమాలాం
భవత్సవినంశం వర్ధయిష్యామిత్యనునయం కర్తుమిత్యుత్పేక్షాద్వయం. ౧౭. శార్దూల
చర్తోద్వహనాదినా శంభోరర్థాసనాధ్యాసనసఖ్య సఖ్యస్య పాత్రం - ఇంద్ర. ౧౮.
అద్వైతవిద్యాలక్షణస్యాంతుశస్య తీక్షణయా ధారయా వశీకృతోఽహంకారలక్షణో
గజేంద్రో యేన తం స్వశాస్త్రమద్వైతశాస్త్రం తల్లక్షణే శంకా స్థానాపుజ్జ్వలయా
త్రలక్షణదామభిర్నియంత్రితమకృత్రిమానాం శ్రుతిలక్షణగవాం సహస్రం యేన తం-
ఉ. ౧౯. తత్తాదృశామతుజ్జ్వలకీర్తిశాలినాం శిష్యాణాం పక్షిభిః సంశోభితః పార్శ్వ
భాగో యస్య తం కటాక్షేణాభివీక్షాలక్షణయాఽమృతధారయా నివారితోఽశేష
జనానామాధ్యాత్మికాదిరూపోఽనుతాపో యేన తం సర్వో జనానుతాపో యేనేతి
వా. ౨౦. వాచంయమానాం నియంత్రితసర్వేంద్రియాణాం మునీనాం రాజానుమతం
కికమసంభావితం దర్శనం యస్య తం గురూణామపి గురుం విలోక్య ప్రహృష్టచేతాః
స శంకరః శిష్యగణైః సంయుక్తః ప్రత్యుద్యయా. ౨౧. అత్యాదరాచ్చిష్యగణైస్సహ
ప్రత్యుద్గతోఽసౌ శంకరస్తస్య వ్యాసస్య చరణౌ ప్రణమ్య యత్యగ్రగామీ వినయ
యుక్తః ప్రహృష్టః సక్రిశంకరః సత్యవతీపుత్రమిలీదమువాచ-ఇంద్రవక్త్ర. ౨౨. యదు
వాచ తదాహ-హే ద్వైపాయన స్వాగతం తుభ్యమస్తు భవంతం దృష్ట్వా మయా సర్వే
పునుర్ధాశ్చరితాస్త దేతదస్త దాదేః సర్వార్థ సంపాదకత్వం త్వయి యుక్తం తత్ర హేతు

ప్రతదీక్షితత్వాత్. ౨౩. మునే పురాణాని దశాష్ట సాక్షాచ్ఛృత్యర్థగ
ర్భాణి సుదుష్కరాణి, కృతాని పద్యద్యయమద్య కర్తుం శో నామ
శక్నోతి సుసంగతార్థమ్. ౨౪. వేదార్థవం వ్యతియుతం వ్యదధాశ్చతు
ర్థా శాఖాప్రభేదనవశాదపి తాన్విభక్తాః, మందాః కలౌ ఊతిసురా
జనితార ఏతే వేదాన్లపీతుమలసా ఇతి చింతయిత్వా. ౨౫. ఏష్య
ద్విజానాని భవంతమర్థం గతం చ సర్వం న న వేత్సి యత్తత్, నో
చేత్కథం భూతభవద్భవిష్యత్కథాప్రబంధాన్రచయే రజానః. ౨౬
ఆభాసయన్నంతరమంగమాంధ్యం స్థూలం చ సూక్ష్మం బహిరంతరం
చ, అపానుదన్భారతశీతరశ్మిరభూదపూర్వో భగవత్పయోధేః. ౨౭.

మాహ సర్వేషు కాలేషు పరోపకారప్రతే దీక్షితత్వాత్-ఉ. ౨౩. పరోపకారప్రతినా
త్వయా కృతస్య లేశో ఽప్యన్యేన కర్తృమశక్య ఇత్యాశయేనాహ హే మునే, 'బ్రహ్మం
పార్థం వైష్ణవం చ శైవం లైంగం సగారుడం, నారదీయం భాగవతమాగ్నేయం
స్కాందసంజ్ఞితం, భవిష్యం బ్రహ్మవైవర్తం మార్కండేయం సవామనం, వారాహం
మాతృశృకార్మ్యం చ బ్రహ్మాండాఖ్య మితి త్రిపడిత్యుక్తాన్యష్టాదశపురాణాని సాక్షా
చ్ఛృత్యర్థగర్భాణ్యైః సుదుష్కరాణి త్వయా కృతాని అత్రాస్మి లోకే సుసంగ
తార్థం శ్లోకద్వయమపి కర్తుం కః శక్నోతి-ఉ. ౨౪. కించ వ్యతియుతం వ్యామిశ్రితం
వేదసముద్రం ఋగ్యజుస్సామాధర్వణలక్షణై శ్చతుర్భిః ప్రకారైర్యుక్తం త్వం వ్యదధాః
కృతవానసికలా మందప్రజ్ఞా ఏతే బ్రహ్మణా వేదాః గ్రహీతుమలసా జనితార ఉత్ప
త్స్యన్త ఇతి చింతయిత్వా శాఖాప్రభేదనవశాదపి తాన్ వేదాన్ విభక్తాన్ వ్యధాః
విహితవానసి-వసంతతిలకా. ౨౫. ఏష్యత్ భవిష్యత్ విజానాని తథా భవంతం వర్త
మానం గతమతీతం చ సర్వం జానాసి యత్త్వం న వేత్సి న జానాసి తన్నాస్త్రేప నో
చేత్ యదినైవ జానాసి త్వ్యజానన్ భూతభవద్భవిష్యత్కథాప్రబంధాన్ కథం
రచయేః కథం రచితవానసి-అఖ్యానకీప్వత్తం. ౨౬. అంతరమంగం సర్వాంతరమాత్మాన
మష్టమాత్రిశివావయవం తచ్ఛరీరం వాఽఽభాసయన్ స్థూలం కార్యం సూక్ష్మం కార
ణం బహిర్బగన్విభ్యాత్వాజ్ఞానమంతరం ప్రత్యగభిన్నపరమాత్మాజ్ఞానమాంధ్యం తమోఽపా
నుదన్భారతలక్షణో ఽత్రార్వశ్చంద్రో భగవత్పయోధేస్త్యతః క్షీరసముద్రాదభూత్
ప్రసిద్ధచంద్రస్తు బాహ్యం శివశరీరం తద్భిరోలక్షణావయవం వా ప్రకాశయన్ స్థూలం
బాహ్యం తమో నాశయతి. యద్వా బహిః స్థూలం కార్యరూపమంతరం సూక్ష్మం కార
ణరూపం అభివా స్థూలమర్థాజ్ఞానం సూక్ష్మం ధర్మాజ్ఞానం బహిః కామాజ్ఞానమంతరం

వేదాష్టఙంగం నిఖిలం చ శాస్త్రం మహాస్తహభారతవారిరాశిః, త్వత్త్వః
పురాణాని చ సంబధూపుస్సర్వం త్వదీయం ఖలు వాఙ్మయాఖ్యమ్.
ద్వీపే క్వచిత్సముదయన్నతమేవ ధామ శాఖాసహస్ర సచివశ్శుక
సేవ్యమానః, ఉల్లాసయత్యహా యస్త్రీలకో మునీనా ముచ్చైః
ఫలాని సుదృశాం నిజపాదభాజామ్. ౨౯. ధత్సే సదా౨౨ర్తి శమ
నాయ హృదా గిరీశం గోపాయసే ౨ధివదనం చ చిరంతనీర్గాః, దూరీ
కరోషి నరకం చ దయార్ద్రదృష్ట్యా కస్తే గుణాన్ గదితుమద్భుతకృష్ణ
శక్తః. ౩౦. యమామనంతి శ్రుతయః పదార్థం న సన్న చాసన్న
బహిర్న చాంతః, స సచ్చిదానందఘనః పరాత్మా నారాయణ స్త్వం

మోక్షాజ్ఞానమిత్యర్థః - ఉ. ౨౭ - ౨౮. దైవపాయననిరుక్తిం వృక్షరూపకేణాహ-
బుతమేవ ధామ సత్యస్వప్రకాశరూపం పరబ్రహ్మైవ క్వచిద్ద్వీపే సముదయః
వేదశాఖానాం సహస్రం సచివో యస్య శుకేన సేవ్యమానః కల్పవృక్షరూపీ యో
మునీనాం తిలకస్సుదృష్టీనాం స్వీయచరణభాజాముచ్చైః ఫలాని ఉత్కృష్టాని
మోక్షాదిరూపాణి ఫలాన్యుల్లాసయతి అహహేత్యాశ్చర్యే ౨తిప్రసిద్ధౌ వా. స త్వం
తదృతం ధామైవేతి వా-ఇంద్ర. ౨౯. హే౨ద్భుత కృష్ణ తే గుణాన్ వత్తం కశ్శక్తో
న కో౨పి సమర్థః. ఆద్భుతత్వమాహ సర్వేషామూర్తిశమనాయ గిరీశం మహాదేవం
సదైవ వా హృదా ధత్సే స తు గోపాదీనామేవా౨౨ర్తికాంతయే గోవర్ధనసంజ్ఞం
పర్వతం సప్తదినం హస్తేన ధృతవాన్. పునశ్చ చిరంతనీర్గాః శ్రుతీరధివదనం ముఖే
పాలయసి స తు ప్రసిద్ధాః నవీనా గాః వనే పాలితవాన్. పునశ్చ దయార్ద్రదృష్ట్యైవ
నరకం దూరీకరోషి స తు యుద్ధే నరకాసురం దూరీకృతవాన్ ఆతస్తవాద్భుతకృష్ణత్వ
మిత్యర్థః. వ. ౩౦. కింబహునా సర్వశ్రుతిప్రతిపాద్యః పరమాత్మా త్వమేవేత్యాహ-
యమితి. 'నానదాసీన్నీ సదాసీత్' 'అనంతరమబాహ్యం' 'సత్యం జ్ఞానమనంతం
బ్రహ్మ' 'విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ' 'ప్రజ్ఞానఘన' ఇత్యాది శ్రుతయో యం తత్త్వం పద
యోర్లక్ష్యార్థమామనంతి సకార్యకారణాదివిలక్షణస్సచ్చిదానందఘనః పురాణః పురుషః
పరమాత్మా నారాయణ స్త్వమేవ నరశబ్దేన స్థావరజంగమాత్తకం శరీరజాతమచ్యుతే తత్ర
నిత్యసన్నిహితాశ్చిదాభాసా జీవా నారా ఇతి నిరుచ్యంతే తేషామయనమూత్రయో
౨ధిష్ఠానం నరాణాం జీవానాం సమూహస్తేషామిదం భోగ్యతాతం చ నాదం తస్య
జడాజడప్రపంచస్య వా ఆధిష్ఠానం నారాయణః పూర్ణత్వాత్పురుషో౨భివృద్ధ్యాది
వికారకూన్యత్వేన నిర్వికారత్వాత్పురాణః. యద్వా యం తత్త్వంపదయోర్వాచ్యార్థం

పురుషః పురాణః. 30. ఇతి స్తుత స్తేన యథావిధాన మానేదివాన్వి
 ప్తరమాత్మనిష్ఠః, ద్వైపాయనః ప్రశ్రయనమ్రపూర్వకాయం యతీ
 శానమిదం బభాషే. 31. త్వమస్మదాదేః పదవీం గతో 2 భూరఖండ
 పాండిత్యమబోధయం తే, శుకర్షివత్ప్రీతికరో 2సి విద్వక్ పురేవ
 శిష్యైస్సహ మా భ్రమిస్త్యం. 33. కృతం త్వయా భాష్యమితిందు
 మాశే స్సభాంకణే సిద్ధముఖాన్నిశమ్య, హృదా ప్రహృష్టేన దిద్ధ
 ఊయా తే దృగధ్వనీనః ప్రశమిన్నభూవమ్. 34. ఇత్థం మునీంద్ర
 వచనశ్రవణోత్థహర్షం రోమాంచపూరమిషతో బహిరుత్ప్లవంతమ్,
 బిభ్రత్తమభ్రుచి మాఖ్యదదభ్రశక్తిం శ్రీశంకరశ్శుకమతార్ణవపూర్ణ
 చంద్రః. 35. సుమంతువైలప్రథమా మునీంద్రా మహానుభావా నను
 యస్య శిష్యాః, తృణాల్లఘ్నియానపి తత్ర కోహం తథా 2పి కా

లక్ష్మ్యార్థం చామనంతీత్యర్థః తత్ర పరమాత్మే 2త్యంతం లక్ష్మ్యార్థప్రతిపాదనం నారా
 యణస్పూర్వాంతర్యామి తత్పదవాచ్యార్థః పురి శయనా త్సురుషస్త్యంపదవాచ్యః పురా
 ణత్వమనాదిత్వముభయోర్విశేషణం - ఉ. 30. ఇత్యేవం ప్రకారేణ తేన శ్రీశంకరేణ
 స్తుతః ఆత్మనిష్ఠో ద్వైపాయనో వేదవ్యాసో యథావిధానమాసనం ఆసేదివాన్ ఉప
 విష్టవాన్. 'విభాషాయాం సదవసక్రవ' ఇతి క్త్యుః. ప్రశ్రయేణ నమ్రః పూర్వకాయో
 2గ్రభాగో యస్య తం యతీశమిదం పక్ష్యమాణమువాచ. 31. యదువాచ తదాహ
 అస్తదాదేః పదవీం త్వం గతో 2భూః పూర్వమేవ ప్రాప్తః తే 2ఖండపాండిత్యమబో
 ధయం క్షాతవానస్తి స్వపుత్రవత్ప్రీతికరో 2సి యతో విద్వక్ తస్మాదయం వాదాయా
 22గత ఇతి శిష్యైస్సహ త్వం పూర్వం యథాభ్రమం ప్రాప్తస్తథా మాభ్రమిః భ్రమం
 మాగాః-ఉ. 33. త్వయా భాష్యం కృతమితి శివస్య సంబంధిని సభాంకణే కస్యచిత్పి
 ధస్య ముఖాచ్చిత్వా ప్రహృష్టేన హృదా తప దర్శనేచ్ఛయా హే ప్రశమిన్ తే
 నేత్రపథచరో 2హం కాతో 2స్తి. 34. వివంభాతస్య మునీంద్రస్య వేదవ్యాసస్య
 వచనస్య శ్రవణాదుత్థితరోమాంచపూరవ్యాజేన బహిరుత్ప్లవ్య గచ్ఛంతం హర్షం ధార
 యన్ తుకాచార్యమతలక్షణసముద్రప్రవర్ధనే పూర్ణచంద్రః శ్రీశంకరో నవమేఘ
 కాంతిమనల్ప శక్తిం తం శ్రీవ్యాసమాఖ్యత్ ప్రోక్తవాన్-వ. 35. తద్వాక్యముదాహరతి
 త్రిభిః సుమంతువైలప్రే శంపాయనాద్యా మునీంద్రాః మహానుభావాః ప్రభావో యేషాం
 తేనను యస్య తే శిష్యాస్తస్మింస్త్యయి తృణాదప్యతిశయేన లఘుభూతో 2హం కః యద్య

రుణ్యమదర్శి దీనే. 3౬. సో ౭హం సమస్తార్థవివేచకస్య కృత్వా భవ
త్సూత్రసమాప్తరత్నేః, భాష్యప్రదీపేన మహర్షిమాన్యసీరాజనం దృష్ట
తయా న లజ్జే. 3౭. అకారి యత్సాహసమాత్తబుధ్యా భవత్ప్రీతిష్య
వ్యవదేశభాజా, విచార్య తత్సూక్తి దురుక్తిజాలమర్హస్సమీకర్తమిదం
కృపాభుః. 3౮. ఇత్థం నిగద్యోపరతస్య హస్తాత్ హస్తద్వయేనా౭౭ద
రతస్స భాష్యమ్, ఆదాయ సర్వత్ర నిరైక్షతాసౌ ప్రసాదగాంభీర్యగు
ణాభిరామమ్. 3౯. సూత్రానుకారిమృదువాక్యనివేదితార్థం స్వీయైః
పదైస్సహ నిరాకృతపూర్వపక్షమ్, సిద్ధాంతయుక్తివివేశితత్వస్వరూపం
దృష్ట్వా ౭భినంద్య పరితోషవశాదవోచత్. ౪౦. న సాహసం తాత
భవానకార్షీద్యత్సూత్రభాష్యం గురుణా వినీతః, విచార్యతాం సూక్త
దురుక్తమత్రే త్యేతన్నహత్సాహసమిత్యవైమి. ౪౧. మీమాంసకా
నామపి ముఖ్యభూతో వేత్థాఖిలవ్యాకరణాని విద్వత్, వినిస్సరేత్తే

ప్రేమం తథా ౭పి దీనే మయి కారుణ్యం దర్శితవానసి-ఉ. 3౬. సో౭హం లఘీయా
నసి తవ కారుణ్యపాత్రతాం గతస్సర్వేషామపనిషద్గతానామధానాం వివేచకస్యా
మత్రాభిప్రేతో ౭థో ౭యం నేతి విచిత్ర ప్రదర్శకస్య భవదీయసూత్రలక్షణస్య సహ
స్రకిరణస్య సూర్యస్య భాష్యలక్షణేన ప్రదీపేన సీరాజనమారాధికం కృత్వా హే
మహర్షిమాన్య ధాత్వేన్ న లజ్జే - ఇంద్ర. 3౭. యద్యప్రేమం తథా౭పి భక్త్యా
కృతం ప్రదీపేన సీరాజనం యథా సవితా స్వీకరోతి తథా భవత్సూత్రేణ స్వీకృ
తత్వా న్నత్యుచం భాష్యం త్వం శోభయితుమర్హసీత్యాశయేనా ౭౭హ భవత్ప్రీ
త్యవ్యవదేశపాత్రేణ మయా యత్సాహసం స్వబుధ్యా కృతం తద్విచార్య సూక్తిదురు
క్తిజాలమిదం నమం కర్తుం కృపాభుస్త్వం యోగ్యో ౭సి-ఉ. 3౮. ఇత్థమర్హ్యోప
రతస్య తూష్టిం స్థితస్య శ్రీశంకరస్య హస్తాత్స పేదవ్యాస ఆదరేణ హస్తద్వయేన భాష్య
మాదాయాసౌ వ్యాసః ప్రసాదగాంభీర్యగుణైరభిరామం సర్వత్ర సమ్యక్విచార
పూర్వకం దృష్టవాత్. 3౯. పునస్తద్విశిష్య - సూత్రానుసారిభిర్మృదువాక్యైర్నివే
దితో ఆర్థో యేన స్వీయైః పదైర్నిరాకృతాః పూర్వపక్షా యత్ర సిద్ధాంతయుక్తిభి
ర్వినివేశితం తస్య సిద్ధాంతస్య స్వరూపం యత్ర తథాభూతం భాష్యం న పేదవ్యాసో
దృష్ట్వా ౭భినంద్య పరితోషవశాదవోచదుక్తవాత్-వ. ౪౦. గురుణా వినీతో భవాత్
యత్సూత్రభాష్యమకృత తత్సాహసం న కృతవాత్ సూక్తదురుక్తమత్ర విచా
ర్యతామిత్యేతన్నహత్సాహసమిత్యవైమి తానామి - ఉప. ౪౧. తత్ర హేతుమాహ

వదనాద్యతీందోర్గోవిందశిష్యస్య కథం దురుక్తమ్. ౪౨. న ప్రాకృతస్త్యం సకలార్థదర్శి మహానుభావః పురుషోఽసి కశ్చిత్, యో బ్రహ్మచర్యాద్విషయాన్నివార్య పర్యవ్రజసూన్య ఇవాంధకారాత్. ౪౩. బహ్వర్థగర్భాణి లఘూని యాని నిగూఢభావాని చ మత్స్మతాని, త్వామేవమిథ్యం విరహాయ్ నాస్తి యస్తాని సమ్యగ్వివరీతుమిష్టే. ౪౪. నిసర్గదుష్టానతమాని కో వా సూత్రాణ్యలంబేదితుమర్థతస్సత్, క్లేశస్తతావాత్ వివరీతురేషాం యావాన్ప్రణేతుర్విబుధా వదంతి. ౪౫. భావం మదీయమవబుధ్య యథావదేవం భాష్యం ప్రణేతుమనలం భగవాన్ పీశః, సాంఖ్యాదినా విలులితం శ్రుతిమూర్ధ వర్తొద్ధర్తుం కథం పరశివాంశ మృతే ప్రభుస్సాన్యత్. ౪౬. రోషానుషంగకలయాఽపి సుదూరముక్తో

మిహంసకానామపీతి వేత్థ జానాసి - ఉ. ౪౨. కించ న ప్రాకృతస్త్యం కింతు సర్వార్థదర్శి కశ్చిన్నహానుభావః పురుషోఽసి తత్ర హేతుమాహ-య ఇతి. పర్యవ్రజః సన్నానం కృతవాత్. ఆనాయాసేన విషయనివారణే వృష్టాంతో యథా సూర్యోఽంధకారాన్నివార్య గచ్ఛతి తద్వత్. ౪౩. మత్స్మత్రభాష్యకరణాదపి త్వం ప్రాకృతో న భవనీత్యాశయేనాహ బహవోఽర్థా గచ్ఛే యేషాం నిగూఢో భావో యేషాం పునశ్చ లఘూని మత్స్మతాని యాని మాత్రాణి తాని త్వాం విహాయ ఏవంప్రకారేణ సమ్యక్ యో వివరీతుం వివరణం కర్తుం సమర్థస్య నాస్తి. ౪౪. కించ సూత్రకృత్ప్రశ్రమతుల్య ఏవైషాం వ్యాఖ్యాతుః పరిశ్రమ ఇతి దేవాః పండితాశ్చ పదంతిత్యాస నిసర్గాత్సవభావాదేవాతిశయేన దుష్టానాని సూత్రాణి యథా భూతార్థతో జ్ఞాతుం శోచాఽలం న శోఽపి సమర్థః హే సన్యత ఏషాం సూత్రాణాం ప్రణేతుర్యావాత్ క్లేస్తావానేవైషాం వివరణకర్తుః క్లేశ ఇతి విశేషజ్ఞా దేవాశ్చ పదంతి. ౪౫. ఏవం యథ త్వయా మదీయో భావో బుద్ధస్తథా తం యథావద్విజ్ఞాయ విశ్వర్యయుక్తోఽపి కర్తువ కర్తృమన్యథాకర్తుం సమర్థోఽపి కశ్చిద్భాష్యం ప్రణేతుమలం సమర్థో న భవతి యథా; దేవం భాష్యమితి వా యత ఏవమతః పరశివాంశం వినా సాంఖ్యాదినా వివరీతతా ప్రాపితం వేదాంతమార్గ ముద్ధర్తుం కథం ప్రభుస్సమర్థస్సాన్విదిత్యర్థః- వసం. ౪౬. యత్ర ధత్స ఇత్యాద్యుక్తం తత్రాహాద్భుతశంకరస్త్యం వర్ణయితుం న శక్యోఽద్యుతత్వ దర్శయతి-రోషస్య సంబంధలేశేనాపి రహితస్య తు రోషానుషంగేణ ముక్తో న భవ ఏవంభూతోఽచ్యుధిమానసం మనసి సకలా అపి కలా ధత్సే న తు శిరస్యేకామే

ధత్సేఽధిమానసమహో సకలాః కలాశ్చ, సర్వాత్మనా గిరిజయోపహిత
స్వరూపశ్శక్యో న వర్ణయితుమద్భుతశంకర స్త్వమ్. ౪౭. వ్యాఖ్యాస్య
సంఖ్యైః కవిభిః పునైతద్వాద్యాఖ్యాస్యతే కై శ్చిదితఃపరం చ, భవా
నివాస్తద్ధృదయం కిమేతే సర్వజ్ఞ విజ్ఞాతుమలం నిగూఢమ్. ౪౮. వ్యా
ఖ్యాహి భూయో నిగమాంతవిద్యాం విభేదవాదాన్ విదుషో విజిత్య,
గ్రంథాన్ భువి ఖ్యాపయ సానుబంధానహం గమిష్యామి యథాభి
లాషమ్. ౪౯. ఇత్యుక్తవంతం తమసావవోచత్కృతాని భాష్యాణ్యపి
పాఠితాని, ధ్వస్తాని సమ్యక్కుమతాని ధైర్యాదితః పరం కింకరణీయ
మస్తి. ౫౦. ముహూర్తమాత్రం మణికర్ణికాయాం విధేహి సద్వత్సల
సన్నిధానమ్, చిరాద్యతేఽహం పరమాయుషోంతే త్యజామి యావ
ద్వపురద్య హేయమ్. ౫౧. ఇతీదమాకర్ణ్య వచో విచింత్య సశం
కరం ప్రాహ కురుష్వ మైవమ్, అనిర్జితాస్సంతి వసుంధరాయాం త్వయా

శశికలాం బిభర్తి పునశ్చ సర్వాత్మనా సర్వాత్మభావేన గిరిజయా వేదాంతవాచి జాత
యా బ్రహ్మవిద్యాలక్షణయా పార్వత్యా యుక్తం స్వరూపం యస్య స త్వర్ధశరీరేణ
పార్వత్యా యుక్తస్వరూప ఇత్యర్థః. ౪౭. యదుక్తం లజ్జాసంపాదకం కర్తృకృత్వాఽపి
ధృష్టతయాఽహం న లజ్జ ఇతి తత్రాహ పూర్వమేతన్నదీయం సూత్రజాతమసం
ఖ్యైః కవిభిర్వాఖ్యాతం ఇతఃపరం చ కైశ్చిత్కవిభిరేతద్వాద్యాఖ్యాస్యతే పరం తు
భవానివ నిగూఢమస్తదభిప్రాయం విజ్ఞాతుం కిమేతే వ్యాఖ్యాతారోఽలం సమర్థా
నైవ శక్తాస్సర్వజ్ఞస్య తనైవైతద్విజ్ఞానే శక్తిర్న త్వన్యస్యాలబ్ధ స్వేత్యాశయవా
నాహ-హే సర్వజ్ఞేతి-ఉ. ౪౮. ఏవం సూత్రభాష్యం పుత్వా శృతిభాష్యకరణాదా
ప్రేరయన్ స్వగమనమామంత్రయతి - వ్యాఖ్యాహితి - వేదాంతవిద్యాముపనిషదం విభే
దవాదాన్పండితాన్ విజిత్య విషయసంబంధప్రయోజనాధికార్యాఖ్యానబంధయు
క్తాన్ గ్రంథాన్ ఆఖ్యాపయ-ఆఖ్యానకీ. ౪౯. ఇత్యుక్తవంతం తం శ్రీవ్యాస మసా
శ్రీశంకరోఽవోచత్ అవదత్ త్వదాజ్ఞా మయా పూర్వమేవ సంపాదితేతి దర్శయతి
నిగమాస్తభాష్యాణి కృతాని పాఠితాని చ పునశ్చ కుమతాని ధైర్యాత్సమ్యజ్ఞాశి
తాని తస్మాదితః పరం కించిదపి కర్తవ్యం నాస్తి. ౫౦. యత ఏవమతో హేసద్వ
త్సల ఘటికాద్వయం మణికర్ణికాయాం సామీప్యం విధేహి ఏతదర్థమహం చిరా
ద్యత్నం కరోమి పరమాయుషస్తవ సమీపేఽద్య యావద్ధేయం వపుశ్శరీరం త్య

బుధాః కేదిమదారవిద్యాః. ౧౨. జయాయ తేషాం కలిహాయనాని
 వస్త్రవ్యమేవ స్థిరధీస్త్యయా ౭పి, నో చేస్తుముతా భువి దుర్లభాస్యా
 ధ్నితిర్యథా మాతృధుతస్య బాల్యే. ౧౩. ప్రసన్నగంభీరభవత్ప్రణీత
 ప్రబంధసదర్శభవః ప్రహర్షః, ప్రోత్సాహయత్యాత్మవిద్యామృషీణాం
 వరేణ్య విశ్రాంతయితుం వరం తే. ౧౪. అప్టా వయాంసి విధినా తవ
 వత్స దత్తాన్యన్యాని చాప్త భవతా సుధియా ౭౭ర్జితాని, భూయా
 ౭పి షోడశ భవంతు భవాజ్ఞయా తే భూయాచ్ఛ భాష్యమిదమారవి
 చంద్రతారమ్. ౧౫. త్వమాయుషా ౭నేన విరోధివాదిగర్వాంకురో
 న్మూలనజాగరూకైః, వాక్యైః కురుషోఽన్యతభేదబుద్ధీనద్యైతవిద్యాపరి
 పంథినో ౭న్యాత్. ౧౬. ఇతీరయంతం ప్రతివాచమూచే స శంకర
 పావితసర్వలోకః, త్వత్సూత్రసంబంధవశాన్తదీయం భాష్యం ప్రచారం
 భువి యాతు విద్యత్. ౧౭. ఇతీరయిత్వా చరణౌ వవందే యతిర్తు నే
 స్సర్వవిదో మహాత్మా, ప్రదాయ సంభావ్య వరం మునీశో ద్వైపాయన

జామి తాపదిత్యర్థః. హే వరమా౭౭యుషా౭౭ం తే సమాప్తావితి వా-ఉ.పేం. ౧౦-౧౨
 తేషామదారవిద్యానాం జయాయ హేస్థిరధీర్యద్యపి తత్పరాభవహేతుభూతా
 గ్రంథాస్త్యయా రచితాస్తథా౭పి కలిపయవర్ణాణి త్వయా ౭పి వస్త్రవ్యమే
 వివక్షే దోషమాహ-నో చేదితి. యథా బాల్యే మాతృరహితస్య స్థితిర్దుర్లభా తద్వస్త్రాత్మః
 ద్రక్షణేణ త్వయా రహితా మోక్షేచ్ఛాభి దుర్లభా స్వాల్-ఉప. ౧౩. ఆయుషః సమా
 ప్తిం విచార్య వరదానాయా౭౭హ హే ఆత్మవిదాం ఋషీణాం వరేణ్య ప్రసన్నగం
 ఠాణాం భవత్ప్రణీతానాం ప్రబంధానాం సందర్శైర్భవో జన్మ యస్య స ప్రహర్ష
 తుభ్యం వరం ప్రదాతుం మాం ప్రోత్సాహయతి. ౧౪. వయాంసి వర్ణాణి భవస్య శివస్యా
 ౭౭జ్ఞయా-వరాంతరం దదాతి చ పునరిదం భాష్యమారవిచంద్రతారం భూయాత్
 యావత్సూర్యాది స్థితిస్తావద్భవత్ప్రత్యర్థః - వ. ౧౫. నమ షోడశవర్ష పరిమితాయుష
 మయా కిం కర్తవ్యమిత్యాకాంక్షాయామాహ త్వమనేనా౭౭యుషా౭౭న్యానద్యై
 విద్యాపరిసంధినః స్వవాక్యైస్త్యక్త భేదమతీత్ కురుష్వ - వాక్యాని విశిష్య. విరో
 వాదినాం గర్వస్య సములాఽచ్ఛేదనే జాగరూకైః సావధానైః - ఉ. ౧౬. ఇత్యేవ
 కథనం కుర్వంతం వేదవ్యాసం పవిత్రతలోకః సశంకరః ప్రతిపచనమువాచ యద్య
 మదీయం భాష్యం ప్రచారం గంతుం యోగ్యం న భవతి తథా ౭పి త్వత్సూత్రసంబ
 ధవశాల్ హే విద్యత్ భువి ప్రచారం గచ్ఛతు స్వలాభువోక్తి రియం. ౧౭. సంభాష

సోస్మి ౭తరథా ద్యతాత్తా. ౫౮. ఇత్థం నిగద్య ఋషివృష్టి తిరోహితే
 ౭స్మిన్నంతర్వివేకనిధిరవ్యథ విచ్యుతే సః, హృత్తాపహరి నిరుపాధిక్య
 పారసానాం తత్తాదృశాం కథమహో విరహో విషహ్యః. ౫౯. తత్త్వా
 దపద్దే నిజచిత్తపద్దే పశ్యన్మథంచద్విరహం విషహ్య, యతిక్షీతీశోఽపి
 గురోర్నియోగాస్తనో దధే దిగ్విజయే మనీషీ. ౬౦. భాష్యస్య
 వార్తిక మదైష కుమారిలేన భట్టేన కారయితు మాదరవాస్తునీంద్రః,
 వంధ్యాయమానదరవింధ్యమహీధరేణ వాచంయమేన చరితాం హరి
 తం ప్రతప్తే. ౬౧. తతస్స వేదాంతరహస్యవేత్తా భేత్తా మతానాం
 తదసమ్మతానామ్, ప్రయాగమాగా త్పృథమం జగీషుః కుమారిలం
 సాధితకర్తృజాలమ్. ౬౨. ఆనుజ్ఞతాం కిల తనూమసితాం సితాం చ
 కర్తుం కళిందసుతయా కలితాసుషంగామ్, అహ్నియ జహ్నుతసయా

పరమవశ్యం భావిపరం పరం ప్రదాయ సంపూజ్యేతి వా. ౫౮. ఇత్థం సంభాష్యస్మి
 స్మృషిశ్రేష్ఠే వేదవ్యాసే ౭ంతర్ధానం గతే అథానంతరమంతర్వివేకనిధిరసి సః శ్రీశం
 కరో విష్యథే వ్యథాం ప్రాప తత్ర హేతుః. హృత్తాపస్య హరి నిరుపాధిక్యపారసో
 యేహం తత్తాదృశాం వ్యాసప్రభృతీనాం విరహః కథమహో విషహ్యః కథమసి విష
 హ్యో న భవతీత్యర్థః. వ. ౫౯. తస్మి కథం తద్విరహం విషహ్య దిగ్విజయే మనో దధే
 ఇత్యాకాంక్షాయామాహ తదితి - గురోర్వేదవ్యాసస్య నియోగాదనుశాసనాత్ - ఉ.
 ౬౦. అథ దిగ్విజయే మనసః స్థాపనానంతరం కుమారిలేన భట్టేన భాష్యస్య వార్తికమా
 దరాత్కారయితు మేష మునీంద్రః వంధ్యావదాచరన్తో నిష్కలా దరా గర్తా యస్మిం
 స్తథాభూతో వింధ్యాచలా యేన లేన వాచంయమేన అగస్త్యేన మునినా చరితాం
 దక్షిణాం హరితం దిశం ప్రతి ప్రతప్తే ప్రస్థానం కృతవాక్ -వ. ౬౧. తతః ప్రస్థానా
 నంతరం వేదాంతరహస్యవేత్తాఽసమ్మతానామనభిమతానాం మతానాం ప్రసహ్య ర్ముడి
 తివా భేదనకర్తా సశ్రీశంకరః సాధితకర్తృకాండం కుమారిలం ప్రథమం జేతుమిచ్ఛుః
 ప్రయాగం తీర్థరాజమాగచ్ఛత్ ప్రథమం ప్రయాగమితి వా సంబంధః. ఉ. ౬౨.
 అథానంతరం ఆనుజ్ఞతాం పుంసాం తనూం శరీరమసితాం కృష్ణాం విష్ణుస్వరూపాం
 సితాం శ్వేతాం శివస్వరూపాం చ కర్తుం కళిందాఖ్యగిరిపుత్రావ్ర కాళింద్యా యము
 నయా సంపాదితోఽనుషంగస్సంబంధో యయా నిష్క్రూతాని నాశితా న్యఘాని యయా
 తాం జాన్త వీమన్తాయాంజసాఽర్థానాం చతుర్విధపురుషార్థానాం మార్గం మధ్యే
 ప్రయాగం ప్రయాగస్య మధ్యే అగమత్. 'పారే మధ్యే వృష్ట్యా'వేతి సమాసః

మధ నిహ్నుతాఘం మధ్యేప్రయాగమగమస్తునిరర్థమార్గమ్. ౬౩. గంగాప్రవాహైరుపసృద్ధవేగా కళిందకన్యా స్తిమితప్రవాహః, అపూర్వసఖ్యాగతలజ్జయేన యత్రాధికం భాతి విచిత్రపాథాః. ౬౪. అంతేవసద్భిరమలచ్ఛవిసంప్రదాయమధ్యేతుమాశ్రితజలాం కుహచిన్తరాశ్చైః, చక్రద్వయేన రజనీసహవాససౌఖ్యసంశీలనాయ కిల సంపలితాం పరత్ర. ౬౫. యత్రాప్లుతా దివ్యశరీరభాజ ఆచంద్రతారం దివిభోగజాతమ్, సుభుజ్జతే వ్యాధికథానభిజ్ఞాః ప్రాహేమమర్థం శ్రుతిరేవ సాక్షాత్. ౬౬. అజ్ఞాతసంభవతిరోధికథా ౭పి వాణీ యన్యాస్మితాసితతయైవ గృణాతి రూపమ్, భాగీరథీం యమునయా పరిచర్యమాణా మేతాం విగాహ్యా ముదితో మునిరిత్యభాణీత్. ౬౭. సిద్ధాపగే పురవిరోధిజటోపరోధక్రుద్ధా కుతశ్చతమదస్సదృశాన్విధతేస్స, బద్ధాన కిన్ము

విపం విదం తత్వనిపాతనం చ-వ. ౬౩. గంగా ప్రవాహైరుపయద్ధో వేగో యస్యాస్మా
విచిత్రజలా కళిందకన్యా యమునా యత్ర ప్రయాగమధ్యే ౭పూర్వసఖ్యా ఆగ
తా యా లజ్జా తయా స్తిమితోఽచంచలః ప్రవృత్తిః స్రోతో వా యస్యాస్తథా
భూలేవాధికం భాతి. ని. 'ప్రవాహన్తు ప్రవృత్తే స్యాదపి స్రోతసి వారిణీ'తి
మేదినీ - ఉ. ౬౪. కుహచిత్ కద్వి దమలకాంతలక్షణం సంప్రదాయమధ్యే
తుం సమాపే వసద్విశ్విమ్యైర్తరాత్నైర్నంనైరాశ్రితం జలం యస్యా స్తాం పర
త్రాన్యత్ర నశినీసహవాసలక్షణసౌఖ్యసంశీలనాయ చక్రద్వయేన సంవ్యాప్తాం
భాగీరథీం విగాహ్యేతి వ్యవహితేనాన్వయః. ని. 'రజనీ నలినీ రాత్రి హరిద్రా
జతుకానుచేతిమేదినీ - వ. ౬౫. తామేవ వర్ణయతి యత్ర యస్యాం యమునయా
సంగతాయాం గంగాయామాప్లుతా దివ్యశరీరభాజః పునశ్చ వ్యాధికథానభిజ్ఞాస్సంతః
దివి భవం భోగసముదాయం సమ్యగ్భుంజలే. నన్వత్ర కింప్రమాణమితి చేత్తత్రాహ
ఇమమర్థం సాక్షాచ్ఛ్రుతిరేవ ప్రాహ. తథాచ శ్రుతిః—'సితాసితే సరితే యత్ర
సంగతే తత్రాప్లుతాసో దివమత్సృతంతీ'త్యాద్యా - ఇంద్ర. ౬౬. కించ వాణీ శ్రుతి
రపి అజ్ఞాతా సంభవస్య జన్మనస్తీరోధేస్తీరోధానస్య చ కథా యయా సా యస్యా
యమునయా సంగతాయా గంగాయాస్సితాసితతద్రువ రూపం వర్ణయతి - తథా
భూతామేతాం యమునయా పరిచర్యమాణాం భాగీరథీం విగాహ్యా ముదితో మునిః
శ్రీశంకర ఇతి వత్స్యమాణమభాణీదుక్తవా - వ. ౬౭. హేసిద్ధాపగే త్రిపురవిరో
ధినశ్శివస్య జటాభిరుపరోధేన క్రుద్ధా శతమమువ్య శివస్య సదృశాత్ కుతః కిమర్థం
విధత్సే విహం త్వయా రచితానాం శివానాం జటాభిః కింను న బద్ధా భవితాసి కిం

భవితాసి జటాభిరేషా మద్ధాజడప్రకృతయో న విదంతిభావి. ౬౮. సన్తార్ధవర్తనపరాఽపి సురాపగే త్వ మస్థీని నిత్యమశుచీని కిమాదదాసి, ఆజ్ఞాతమంబ హృదయం తవ సజ్జనానాం ప్రాయః ప్రసాధనకృతే కృతమజ్జనానామ్. ౬౯. స్వాపానుషంగ జడతాభరితాజ్ఞానోఘాన్ స్వాపానుషంగజడతావిధురాన్ విధత్సే, దూరిభవద్విషయరాగహృదో ఽపి తూర్ణం ధూర్తావతంసయసి దేవి కవష మార్గః. ౭౦. ఇతి స్తువన్ తావసరాత్రి వేణీం శాట్య సమాచ్ఛాద్య కటిం కృపీశు, దోర్దండయు గ్ధౌధృతవేణుదండో ఽఘమర్షణస్నానమనా బభూవ. ౭౧. సస్నా ప్రయాగే సహ శిష్యసంఘైస్సవ్యయం కృతార్థో జనసంగ్రహార్థి, అ స్మారి మాతాపి చ సా పుషోష దధార యా దుఃఖమసోధ భూరి. ౭౨. అనుష్ఠితిం ద్రాగవసాయ్య వాతైః కల్వారశీతైరుపసేవ్యమానః,

బద్ధా న భవిష్యసి కింతు భవిష్యస్యేవ ఏవమాక్షిష్య స్వయమేవ ప్రతిక్షిపతి జడప్రకృ తయో భవిష్యన్న జానంతి అత్ర నిందయా స్తుతేరవగమాద్యజన్తుతిః. 'ఉక్తిర్వావిజ స్తుతిర్నిందా స్తుతిభ్యాం స్తుతినిందయో' రిత్యుక్తేః. ౬౮. హేసురాపగే సన్తార్ధవర్తన పరా ఽపి త్వం నిత్యమపవిత్రాణ్యస్థీని కిమర్థమాదదాసీత్పాక్షేపః స్వయమేవ సమా ధత్తే హేదేవి తవ హృదయమాజ్ఞాతః తవాభిప్రాయో బుద్ధప్రప జలే కృతం మజ్జనం యైశ్చేషాం సజ్జనానాం ప్రాయః ప్రసాధనకృతే శివరూపాణాం తేషామలంకారార్థ మాదదాసీత్కర్థః. 'జిద్రహితాకారపూర్వకత్వాత్పరస్మై పదప్రయోగో న దోషావహః' 'అఘోదోఽనాస్య విహరణే' ఇతి జిద్ధిహణాల్ జ్ఞాపకాత్తథా చ లోకోపకారాయ యథోక్తా తవ ప్రవృత్తిరిత్యర్థః. ౬౯. స్వాపానుషంగేణ నిద్రానుషంగేణ యా జడ తా తయా భరితాన్ని ద్రానుషంగజడతావిధురానేవ విధత్సే దూరిభవద్విషయరాగో యస్తాత్తథాభూతం హృద్యేషాం తాంస్తు ముఖాదిముండనేన ధూర్తావతంసయసి ధూర్త శిరోమణీన్కరోషి తథా చైష కో వా మార్గః అత్ర తథా దూరిభవద్విషయరాగ హృదో ధూర్తో ధుత్తూరపుష్పం తదవతంసః శివస్తద్రూపాన్ కరోషీతి శ్లేషేణ స్తుతిః 'ధూర్తం తు ఖండలవణే ధుత్తూరే నా విటే త్రిప్వీతి మేదిసి - ఇం. ౭౦. ఇత్యేవం త్రివేణీం స్తువన్ సన్ తావసరాత్ శాట్య కటిం సమ్యగాచ్ఛాద్య భుజదండయుగ్తే నోర్ధ్వం ధృతో వేణుదండో యేన స కృపీటే జలే. ని. 'కృపీటముదరే తోయే' ఇతి మేదిసి-అఘమర్షణస్నానే మనో యస్య తథాభూతో బభూవ. ఉ. ౭౧. యా పుషోష గర్భే దధార దుఃఖంచ భూరి ఆసోధ సా మాతాఽప్యస్తూరి స్తృతా - ఆఖ్యా. ౭౨. ద్రాగ్ ర్ముడితి ఆనుష్ఠితమనస్తానం ఆవసాయ్య సమశ్య కల్వారశీతైర్వాతైరుపసేవ్యమానః

తీరే విశ్రామ తమాలశాలిన్యత్రాంతరే ఽశ్రూయత లోకవార్తా. 23. గిరేరవప్లుత్య గతిస్సతాం యః ప్రామాణ్య మామ్నాయగిరామవా దీత్, యస్య ప్రసాదాత్ప్రిదివోకసో ఽపి ప్రవేదిరే ప్రాక్షనయజ్ఞ భాగాన్. 24. సో ఽయం గురోరున్నథనప్రసక్తం మహత్తరం దోష మపాకరిష్టుః, అశేష వేదార్థవిదాస్తికత్వాత్తుమానలం ప్రావిశదేషధీరః. 25. ఆయం హ్యధీతాఖిలవేదమంత్రః కూలంకషాలోడిత సర్వతంత్రః, నితాంతదూరికృత దుష్టతంత్రస్త్రిలోక్యవిభ్రామితకీర్తియంత్రః. 26. శ్రుత్వేతి తాం సత్త్వమేష గచ్ఛన్ వ్యలోకయత్తం తుషరాశినం స్థమ్, ప్రభాకరాదైః ప్రథితప్రభావై రుపస్థితం సాశ్రుముఖై ర్వి నేయైః. 27. ధూమాయమానేన తుమానలేన సందహ్యమానే ఽపి పపుష్యశేషే, సదృశ్యమానేన ముఖేన బాష్పపరితఃపద్మశ్రియమాద థానమ్. 28. దూరే విధూతాసుమపాంగభంగా తం దేశికం దృష్టి పథావతీర్ణమ్, దదర్శ భట్టో జ్వలదగ్నికల్పో జుగోప యో వేదఃథం జితారిః. 29. అదృష్టపూర్వం శ్రుతపూర్వవృత్తం దృష్ట్వా ఽతిమోదం

తమాలశాలిని తీరే విశ్రమం కృతవాన్ ఆత్రాంతరే లోకవార్తా అశ్రూయత-ఉ. 23. తామేవ దర్శయతి గిరేరితి-యస్సతాం గతిః పర్వతాదవప్లుత్య వేదగిరాం ప్రామాణ్య మవాదీత్. 24. సోఽయం భట్టపాదః గురోరున్నథనా త్వీనక్తం ప్రాప్తం మహత్త రం దోషమపాకరిష్టుస్సర్వవేదార్థజ్ఞ ఏష ధీర ఆస్తికత్వాత్తుమాన్గ్నిం ప్రావిశత్. 25. ఆయం భట్టపాదః హి ప్రసిద్ధమధీతాఖిలవేదమంత్రః పునశ్చ కూలంకషా నదీ తద్వ దాలోడితాని అవగాహితాని సర్వకాస్త్రాణి సర్వసిద్ధాంతా వా యేన సనితాంతం దూరి కృతాని దుష్టతంత్రాణి యేనాతపివ విభ్రామితం కీర్తిలక్షణం యంత్రం యేన సః-ఉ. 26. ఇతి తాం లోకవార్తాం శ్రుత్వా తం వ్యలోకయత్ దృష్టవాన్-ఉ. 27. తం విశిన్వప్తి-ధూమాయమానేన తుమాన్గ్నినా ఽశేషే పపుషి సందహ్యమానే ఽపి సందృశ్య మానేన ముఖేనోద్భవాత్తకమలస్య శ్రియమాదధానం. ని. 'బాష్పమూష్టాశ్రుకశిపా' ఇతి మేదిన్. 28. కటాక్షభంగా దూరే విధూతాన్యథాని యేన తం దృష్టిమార్గే ఽవ తీర్ణం దేశికం శ్రీశంకరం జ్వలదగ్నితుల్పో భట్టపాదో దదర్శ యో జితారిరేవదమార్గం జుగోప. 29. అదృష్టపూర్వం శ్రుతపూర్వం వృత్తం చరితం యస్య తం శ్రీశంకరం దృష్ట్వా భట్టో ఽతిహర్షం జగమ తతశ్చ శిష్యగణైః పూజాం కృతవాన్ తాం

స జగామ భట్టః, అచీకరచ్చిష్యగజైస్సపర్యా ముపాదదే తామపి
దేశికేంద్రః. ౮౦. ఉపాత్తభిక్షః పరితుష్టచిత్తైః ప్రదర్శయామాస స
భాష్యమస్తై, సర్వో నిబంధో హ్యమలోఽపి లోకే శిష్టేషీతస్సంచ
రణం ప్రయాతి. ౮౧. దృష్ట్వా భాష్యం హృష్టచేతాః కుమారః ప్రోచే
వాచం శంకరం దేశికేంద్రమ్, లోకేఽత్వల్ప మత్సరగ్రామశాలీ
సర్వజ్ఞానో నాల్పభావస్య పాత్రమ్. ౮౨ అష్టా సహస్రాణి విభాంతి
విద్యై సద్వార్తికానాం ప్రథమేఽత్ర భాష్యే, అహం యది స్యామ
గృహీతదీక్షోఽధ్యుపం విధాన్యే సునిబంధమస్య. ౮౩. భవాదృశాం
దర్శనమేవ లోకే విశేషతోఽస్మిన్సమయే దురాపమ్, పురార్జితైః
పుణ్యచయైః కథంచిత్త్వమద్య మే దృష్టిపథం గతోఽభూః. ౮౪.
అసారసంసారపయోధిమధ్యే నిమజ్జతాం సద్భిరుదారవృత్తైః, భవా
దృశై స్సంగతిరేవ సాధ్యా నాన్యస్తదుత్తరవిధాపుపాయః. ౮౫. చిరం
దిదృక్షే భగవంతమితథ త్వమద్య మే దృష్టిపథం గతోఽభూః, న
హ్యత్ర సంసారపథే నరాణాం స్వేచ్ఛావిధేయోఽభిమతేన యోగః.
౮౬. యునక్తి కాలః క్వచిదిష్టవస్తునా క్వచిత్త్వరిష్టేన చ నీచవస్తునా,

సపర్యామనపేక్షితామపి దేశికేంద్రస్త్వికృతవాత్. ౮౦. ఉపాత్తా భిక్షా యేన
పరితుష్టచిత్తస్య శ్రీశంకరోఽస్టై భట్టపాదాయ భాష్యం దర్శయామాస. నను కిమర్థం
దర్శయామాసేత్యపేక్షాయా మాహ. సర్వ ఇతి. ౮౧. తత్ర హేతుమాహ - హి
యస్తాల్లోకేఽల్పః క్షుద్రోమత్సరగ్రామశాలీ సర్వజ్ఞానస్సర్వజ్ఞస్తు మాత్సర్యాదిలక్ష
ణస్య క్షుద్రభావస్య పాత్రం న భవతీత్యర్థః. కా. ౮౨. యదువాచ తదాహ. అష్టావితి.
హేవిద్యన్నత్రాస్మిన్ గ్రంథే ప్రథమేఽధ్యాయే భాష్యే సద్వార్తికానామష్టా
సహస్రాణి భాంతి త్స్మి కర్తవ్యానీతి చేత్రత్రాహఽహం యద్యగృహీతదీక్షః స్యాం
తర్హ్యస్య భాష్యస్య సునిబంధం విధాన్యే-ఉ. ౮౩. తిష్ఠత్యేతద్భవద్దర్శనం త్వదిదుర్లభం
మయా లబ్ధమిత్యాహ భవాదృశామితి-ఉపేం. ౮౪. యతో భవాదృశాం సంగతిరేవ
సంసారాదుద్ధరోపాయ ఇత్యాహసారేతి - తదుత్తరవిధౌ సంసారోత్తరణవిధౌ-ఉ.
౮౫. నన్వేపం తస్మా భూర్వం దర్శనేచ్ఛా తవ కుతో నోత్పన్నేతిచేత్రత్రాహ-చిర
కాలమాలభ్యేత్థం దర్శనమిచ్ఛామి పరం త్వద్య దృష్టిమాగ్నే త్వం గతోఽసి. నన్వే
పం తస్మా కిమితి స్వాభిలషితం త్వయా న సంపాదితమితి చేత్రత్రాహ. నహీతి. ౮౬. తస్మా
తో వా యునక్తితి చేత్ తత్రాహ - యునక్తితి. ఆతః కారణాత్పుభయభే కాలకృతే

తథైవ సంయోజ్య వియోజయత్యసౌ సుఖాసుభే కాలకృతే ప్రవే
ద్వ్యతః. ౮౭. కృతో నిబంధో నిరణాయి పంథా నిరాసి నైయామిక
యుక్తిజాలమ్, తథాఽన్వభూవం విషయోత్థజాతం న కాలమేనం పరి
హర్తుమిశే. ౮౮. నిరాస్యమిశం శ్రుతిలోకసిద్ధం శ్రుతేస్సత్తో
మాత్వముదాహరిష్యత్, న నిహ్నువే యేన వినా ప్రపంచస్సౌఖ్యాయ
కల్పేత న జాతు విద్యత్. ౮౯. తథాగతాక్రాంతమభూదశేషం స వైది
కోధ్వా విరళీబభూవ, పరీత్య తేషాం విజయాయ మార్గం ప్రావర్తి సం
త్రాతుమనాః పురాణమ్. ౯౦. శిష్యసంఘాః ప్రవిశంతి రాజ్ఞాం గేహం
తదాది స్వవశే విధాతుమ్, రాజా మదీయాఽజిరమస్సదీయం తదాద్రి
యధ్వం న తు వేదమార్గమ్. ౯౧ వేదోఽప్రమాణం బహుమాన

అహం విజానామి-ఇం. ౮౭. అహం తు సర్వం కర్తవ్యం కృతవానేవేత్యాహ. కృత
ఇతి. పునశ్చ కర్తమాగ్లో నిర్ణీతః పునశ్చ నైయామికయుక్తిజాలం నిరస్తం విషయోత్థం
సుఖదుఃఖజాతం చాన్వభూవం. నన్వేపం భూతస్తవమేవం కాలం కిమితి న పరిహర
సీతి చేత్తత్రాహ నేతే నమగ్ధో న భవామి. ౮౮. నను కిమర్థమేవం విధాతుం ప్రవృ
త్తోఽసీతి జిజ్ఞాసాయామిశ్వరనిరాసగురుద్రోహలక్షణయోః పాపయోః ప్రాయ
శ్చిత్తం కర్తం ప్రవృత్తోఽస్మీతి దర్శయితుముపక్రమతే - నిరాస్యమితి 'ఈశానో భూ
తభిష్యస్యే'త్యాదిశ్రుతే గ్లోకాచ్చ సిద్ధ మిశం నిరాకృతవాత్. కిమిచ్ఛన్నితి చే
త్తత్రాహ వేదస్య స్వతః ప్రామాణ్యముదాహరిష్యత్ హే విద్యత్ జాతు కదాచి
త్ప్రపంచో జగజ్జ్యేన వినా సౌఖ్యాయ న కల్పతే యోగ్యో న భవతి తమిశం న
నిస్తువే నైవాపలపామి తన్నిషేధే మదిభిప్రాయో నాస్తీత్యర్థః. ౮౯. ఏవమేకం
పాపం ప్రదర్శ్య ద్విలీయం దర్శయతి - తథాగతైస్సుగతైరాక్రాంతమశేషం సర్వ
మభూత్ లేన చ స వైదికః పంథా విరళీబభూవేతి పరీత్య తేషాం విజయాయ
పురాణం వేదమార్గం సంత్రాతుమనా అహం ప్రవృత్తః. ౯౦. శిష్యసంఘై సృహితా
స్సుగతాః రాజ్ఞో గేహం ప్రవిశంతి తదాది రాజాది స్వవశే విధాతుం రాజా మదీయ
స్తథాఽజిరం విషయో దేశోఽస్సదీయస్తస్మాద్వేదమార్గం నైవాద్రియధ్వం. యద్వా
తత్తస్మాదస్సదీయ మజిర మస్సదీయశాస్త్రవిషయ మాశ్రయధ్వం న తు వేదమార్గమితి
వదంతో విచరంతీతి పరేణాన్వయః. ని. 'అజిరం స్రాంగణే చాంతే విషయే దద్యకే
ఽనిల'ఇతి మేదినీ. ౯౧. వేదోఽప్రమాణం బహుమానేన ప్రత్యక్షాదిప్రమాణేన
బాధాత్పరస్పరవ్యాఘాతవాచకత్వాచ్చేత్యేవం వదంతో లోకే విచరంతి స్త ఏషాః

బాధాత్పరస్పర వ్యాహతివాచకత్వాత్, ఏవం వదంతో విచరంతి లోకే
 న కాచిదేహం ప్రతిపత్తిరాసీత్. ౯౨. అవాదిషం వేదవిఘాతదత్తై
 స్తాన్నాశకం జేతుమబుధ్యమానః, తదీయసిద్ధాంతరహస్యవార్ధిన్ని షేధ్య
 బోధాద్ధి నిషేధ్యబాధః. ౯౩. తదా తదీయం శరణం ప్రపన్నస్సిద్ధాంత
 మశ్రేషమసుద్ధతాత్మా, అదూదుషద్వైదికమేవ మార్గం తథాగతో
 జాతు కుశాగ్రబుద్ధిః. ౯౪. తదాఽపతన్తే సహసాఽశ్రుబిందుస్తచ్చా
 విదుః పార్శ్వనివాసిన్ ౨న్యే, తదా ప్రభృత్యేవ వివేశ శంకా
 మయ్యాప్తభావం పరిహృత్య తేహమ్. ౯౫. విపక్షపాతీ బలవాన్
 ద్విజాతిః ప్రత్యాదదద్దర్శనమస్తదీయం, ఉచ్చాటనీయః కథమప్యసా
 యైర్నైతాదృశః స్థాపయతుం హి యోగ్యః. ౯౬. సమ్యుక్త్య చేత్థం
 కృతనిశ్చయాస్తే యే చాపరేఽహింసనవాదశీలాః, వ్యపాతయన్నచ్చ
 తరాత్ప్రమత్తం మామగ్రసాధాద్వినిపాతభీరుమ్. ౯౭. పతన్వతస్సాధ
 తలాన్యరోరుహం యది ప్రమాణం శ్రుతయో భవంతి, జీవేయమస్మి
 న్పతితోఽసమస్థలే మజ్జీవనే తచ్చుత్తిమానతా గతిః. ౯౮. యదీతి

సుగతానాం కాచిత్ప్రతిపత్తిః ప్రతిక్రియా నాఽఽసీత్-అఖ్యా. ౯౨. వేదవిఘాత
 దత్తైస్తైరవాదిషం వాదం కృతవాన్ పరం తు తదీయసిద్ధాంతరహస్యజలధీనబుధ్య
 మానస్తాన్ జేతుం నాశకం హి యతో నిషేధ్యస్య జ్ఞానాన్నిషేధ్యస్య బాధో
 భవతి నాన్యభేత్సర్గః. ఉ. ౯౩. తదాసీం తదీయం శరణం ప్రపన్నోఽనుద్ధతాత్మా
 తదీయం సిద్ధాంతమశ్రేషం జాతు కదాచిత్తీక్షణబుద్ధిః సుగతో వైదికమేవ మార్గ
 మదూదుషత్. ౯౪. తదా సహసా మేఽశ్రుబిందురపతత్ తచ్చాశ్రుపతన
 మన్యే పార్శ్వనివాసిన్ ౨విదుస్తదాప్రభృత్యేవ మయ్యాప్తభావం పరిహృత్య
 స్థితానాం లేహం శంకా వివేశ. ఉ. ౯౫. దర్శనం కాస్త్రం. ఉ. ౯౬. ఇత్థం సమ్యు
 క్త్య కృతనిశ్చయాస్తే యే చాన్యేఽహింసనవాదశీలాః వినిపాతభీరం వినిపాతాత్
 భయశీలం ప్రమత్తం మామచ్చతరాత్ శ్రేష్ఠసాధాద్వ్యపాతయన్. ౯౭. సాధతలా
 త్పతన్వతన్ ఆరోరుహం పునఃపునరారాధః యది శ్రుతయః ప్రమాణం భవంతి తత్త
 ర్హాస్తిన్ విషమస్థలే పతితః జీవేయం యతః శ్రుతిప్రామాణ్యస్య మజ్జీవనేనైవ గతిః.
 ౯౮. ఇహ వేదప్రామాణ్యే యదీతి సంజేహ ప్రతిపాదకపదస్య ప్రయోగాద్వాస్యజేన కప
 లేన కాస్త్రస్య శ్రవణాచ్చ హేతోరుచ్చదేశాత్పతతో మమ తదేకం చక్షుర్వ్యసం

సందేహపదప్రయోగాద్వ్యాజేన శాస్త్రశ్రవణాచ్చ హేతోః, మమో
 చ్చదేశాత్పతతో వ్యసజ్జీతదేశచక్షుర్విధికల్పనా సా. ౯౯. ఏకాక్షర
 స్యాపి గురుఃప్రదాతా శాస్త్రోపదేష్టా కిము భాషణీయమ్, అహం హి
 సర్వజ్ఞగురోరధీత్య ప్రత్యాదిశే తేన గురోర్నహఃగః. ౧౦౦. తదేవమిత్యం
 సుగతాదధీత్య ప్రామాతయం తత్కులమేవ పూర్వమ్, జైమిన్యపజ్ఞే
 ౭భినివిష్టచేతాశ్శాస్త్రేనిరాస్థం పరమేశ్వరం చ. ౧౦౧. దోషద్వయస్యా
 స్య చికిత్సర్తన్యభోదితాం నిష్క్రొతిమాశ్రయాశమ్, ప్రావిక్షమేషా
 పునరుక్తభూతా జాతా భవత్పాదనిరీక్షణేన. ౧౦౨ భాష్యం ప్రణీతం
 భవతేతి మోగిన్నాకర్ణ్య తత్రాపి విధాయ వృత్తిమ్, యశో ౭ధిగచ్ఛే
 యమితి స్త వాంఛా స్థితా పురా సంప్రతి కిం తదుక్త్యా. ౧౦౩. జానే
 భవంతమహామార్య జనార్థజాతమద్వైతరక్షణకృతే విహితావతారమ్,
 ప్రాగేవ చేన్నయనవర్త్య కృతార్థయేథాః పాపక్షయాయ బత నేదృశ

క్షీత్ కించ సా చక్షురస్య నాశం గచ్ఛత్సితి విధేదైవస్య కల్పనా. ౯౯. ఏకాక్షరస్యాపి
 ప్రదాతా గురుర్భవతి శాస్త్రోపదేష్టా స భవతీతి కిము వక్తవ్యం అహం తు సర్వజ్ఞాత్సు
 గతాత్. ని. 'సర్వజ్ఞస్సుగత' ఇత్యమరః. గురోరధీత్య తేనాధీతేన గురోర్నహః
 ప్రత్యాదిశే ప్రత్యర్థితవాత్. ౧౦౦. మహాపరాధమేవాహ - తదేవమనేన ప్రకారేణ
 సుగతాదధీత్య తస్య సుగతస్య కులమేవాదౌ ప్రామాతయం జైమినిరుపజ్ఞా ఆద్యజ్ఞానం
 యత్ర. ని. 'ఉపజ్ఞా జ్ఞానమాద్యం స్యా' దిత్వమరః. తస్మిన్ శాస్త్రే ౭భినివిష్టం చేతో
 యస్య సః అహం పరమేశ్వరం చ నిరాస్థం నిరస్తవాత్. ౧౦౧. అస్యోద్దాహృతస్య
 దోషద్వయస్య యభోక్తాం నిష్క్రొతిం చికిత్సుః హే ఆర్థాత్ ఆశ్రయాశం పాపకం
 ప్రావిక్షం ప్రవేశం కృతవానస్మి. ని. 'ఆశ్రయాశో బృహద్భూయః కృశానుః పాపశో
 ౭నలః' ఇత్యమరః. తవ పాదనిరీక్షణస్య నిష్క్రొతిరూపత్వాదేషా నిష్క్రొతిస్తవ పాద
 నిరీక్షణేన పునరుక్తభూతా జాతా సంపన్నా. ౧౦౨. నను శాబరభాష్యపదస్తద్భాష్యే
 ౭పి త్వయా వార్తికంకర్తవ్యం స్థితమితి చేత్తత్రాహ భాష్యం భవతా ప్రణీతమితి శ్రుత్వా
 హే యోగిన్ భవత్ప్రణీతే భాష్యే వృత్తిం విధాయ యశో ౭ధిగచ్ఛేయమితి వాంఛా
 పురా స్థితా పరం తు సంప్రతి తదుక్త్యా కిం నిష్ఫలత్వాత్ స్తేలిపాదపూరణే. ౧౦౩.
 ఆర్యాణామర్థే జాతమార్యాణామర్థసముదాయో యస్తాత్తథాభూతమితి వా హేతర్య
 జనార్థం జాతమితి వా, పునశ్చాద్వైతరక్షణాయ విహితో ౭వతారో యేన తథాభూతం

మాచరిష్యమ్. ౧౦౮. ప్రాయోఽధునా తదుభయప్రభవాఘశాంత్యై
ప్రావిక్షమాన్య తుషపాచకమాత్తదీక్షః, భాగ్యం న మే లజని హి
శాబరభాష్యవత్త్వద్భాష్యే లపి కించన విలిఖ్య యశో లధిగంతుమ్.
౧౦౯. ఇత్యుచివాంసమథ భట్టకుమారిలం తమీషద్వికస్వరము
ఖాంబుజమాహ మానీ, శ్రుత్యర్థకర్తవిముఖాః సుగతాన్నిహంతుం
జాతం గుహం భువి భవంతమహం తు జానే. ౧౧౦. సంభావనాల్పి
భవతో న హి పాతకస్య సత్యం వ్రతం చరసి సజ్జనశిక్షణాయ, ఉడ్జీవ
యామి కరకాంబుగణోక్షణేన భాష్యే లపి మే రచయ వార్తికమంగ
భవ్యమ్. ౧౧౧. ఇత్యుచివాంసం విబుధావతంసం స ధర్మవిద్భ్రష్టా
విదాం వరేణ్యమ్, విద్యాధనశ్శాన్తిధనాగ్రగణ్యం స ప్రశ్రయం వాచ
మువాచ భూయః. ౧౧౨. నార్హామి శుద్ధమపి లోకవిరుద్ధకృత్యం
కర్తుం మయీష్య మహితోక్తిరియం తవార్హా, ఆజానతో లతికుటిలే

భవంతమహం జానామి అతో యది తుహనలప్రవేశా త్సాగేవ పాపక్షయాయ మమ
నేత్రమార్గం కృతార్థ యేథాస్తర్హి హేయతే ఈదృశం ప్రాయశ్చిత్తం నాచరిష్యం-
వసం. ౧౦౮. అధునా తు ప్రాయో గురుద్రోహేష్వరనిరాసప్రభవాఘశాంత్యర్థమాత్తదీక్ష
స్తుహనలం హే ఆర్యప్రావిక్షం మమ భాగ్యానుదయ ఏవ భవద్భాష్యవార్తికాకరణనిదాన
మిత్యాహ భాగ్యమితి. ౧౦౯. ఏవం భట్టపాదోక్తముదాహృత్య శ్రీశంకరవాక్యముదా
హర్తమాహ-ఇత్యేవముక్తవంతం భట్టకుమారిలమీషద్వికస్వరముఖకమలమథ తదుక్త్యనం
తరం మానీ శ్రీశంకర ఉవాచ యద్యవ్యస్యే న జానంతి తథా లపి శ్రుత్యర్థాత్కర్తృణో
విముఖాన్సుగతాః నిహంతుం భువి జాతం స్కందం భవంతమహం తు జానే. ౧౧౦.
దోషద్వయనివృత్తయే తుహనలం ప్రావిక్షమిత్యుక్తం తత్రాహ - సంభావనేతి. తథా లపి
సజ్జనానాం శిక్షణాయ సత్యవ్రతం చరసి యతఏవమతః కమండలుజలకణినించనేన
భవంతముడ్జీవయామి. నను కిమర్థం జీవయసీతి చేత్రత్రాసంగ హేభట్టకుమారిల మే
భాష్యేల్పి భవ్యం వార్తికం రచయ. ౧౧౧. ఇత్యుచివాంసం దేవశిరోమణిం పండితా
వతంసం వా బ్రహ్మవిదాం మధ్యే శ్రేష్ఠతమం శాంతిధనేషు యలిష్వగ్రే గణనీయం
శ్రీశంకరం ధర్మజ్ఞో విద్యాధనస్సభట్టపాటస్సప్రశ్రయం యథాతథా వాచం పున
రువాచ-ఉ. ౧౧౨. యదుక్తం శ్రుత్యర్థేత్యాది తత్రాహ-నేతి శుద్ధమపి లోకవిరుద్ధం
కృత్యం కర్తుం యోగ్యో న భవామి హేస్తుత్య మయ్యతిక్షుద్రే లపీయం మహితోక్తి
స్తవ యోగ్యా ఆజానతస్సభావతోలతికుటిలే లపి జనే మహంత స్తు గుణమారో

౭పి జనే మహంతస్త్వారోపయంతి హి గుణం ధనుషీన శూరాః. ౧౦౯. సంజీవనాయ చిరకాలమృతస్య చ త్వం శక్తో ౭సి శంకరదయో ర్నిశదృష్టిపాతైః, ఆరభమేతదధునా వ్రత మాగమోక్తం ముంచన్ సతాం న భవితాస్తి బుధావినిద్యః. ౧౧౦. జానే తవాహం భగవన్ప్రభావం సంహృత్య భూతాని పునర్యథావత్, స్రష్టుం సమర్థో ౭సి తథావిధో మాముజ్జీవయేశ్చేదిహ కిం విచిత్రమ్. ౧౧౧. నాభ్యుత్సహే కింతు యతిక్షీతీద్ర సంకల్పితం హేతు మిదం వ్రతాగ్ర్యమ్, తత్తారకం దేశికవర్య మహ్య మాదిశ్య తద్భిప్తా కృతార్థయేథాః. ౧౧౨. అయం చ పంథా యది తే ప్రకాశ్యస్సుధీశ్వరో మండనమిశ్ర శర్తా, దిగంతవిశ్రాంతయశా విజేయో యస్మిన్జాతే సర్వమిదం జితం స్యాత్. ౧౧౩. సదా వదన్ యోగవదం చ సాంప్రతం స విశ్వరూపః ప్రథితో మహీతలే, మహాగృహీ వైదికకర్తృత్వరః ప్రవృత్తిశాస్త్రే నిరతస్సుకర్తృతః. ౧౧౪. నివృత్తిశాస్త్రే న కృతాదరస్వయం కేనాప్య పాయేన వశం స నీయతామ్, వంశగతే తత్ర భవేన్ననోరథః తదం

వయంతి తత్ర దృష్టాంతో యథా ౭౭జానతో ౭తికుటిలే ౭పి ధనుషి శూరా గుణం జ్యామరోపయంతి తద్వత్-వ. ౧౦౯. హే శంకర యద్యపి చిరకాలం మృతస్యాపి దయాలక్షణోర్నివాస్తదృష్టిపాతైశ్శంకరేత్యాద్యైకం వా వదం సంజీవనాయ త్వం శక్తో ౭సి తథా ౭వ్యధునా ౭౭రల్లం వేదోక్తమేతద్వ్రతం త్వజన్ సతామవినిద్యో న భవితాస్తి ఏశజ్ఞాతుం యోగ్యో ౭సీతి జ్ఞాపనాయ సంబోధయతి హేబుధేతి. ౧౧౦.

కించ సమస్తభూతాని సంహృత్య పునర్యథావత్స్రష్టుం సమర్థస్య తవ వైచిత్ర మిత్యాహ తాన ఇతి-ఇంద్ర. ౧౧౧. యద్యపిేవం తథా ౭పి హేయలిరాజ సంకల్పిత మిదం వ్రతాగ్ర్యం త్యక్తుం నాభ్యుత్సహే - యద్యహమవశ్యమనుగ్రాహ్యస్తక్రీడం విభే హీత్యాహ-తత్రస్తాత్ హేదేశికవర్య తత్తారకం కాశ్యాముపదిశ్యమానం బ్రహ్మ మహ్య ముపదిశ్య కృతార్థయేథాః. ౧౧౨. అదైవశమార్గప్రకాశనాయ మాం జేతుమయ మాగత ఇతి విజ్ఞాయాహ అయంచేతి దిశామంతే విశ్రాంతం యో యస్య. ౧౧౩. సదా యోగస్య కర్తృయోగస్య వదం మార్గం సాంప్రతం న్యాయ్యం వదన్సవిశ్వరూపా భూతలే ప్రథితః-ఉ. ౧౧౪. కించ నివృత్తిశాస్త్రే న కృతాదరః స్వయం తస్మాత్సమన్వనః కేనాప్య పాయేన వశం నీయతాం తత్ర తస్మిన్ వశం ప్రాప్తే భవన్సనోరథో భవే

తికం గచ్ఛతు మాచిరం భవాన్. 3౧౫. ఉంచేక ఇత్యభిహితస్య హి
తస్య లోకైరుంచేతి బాన్ధవజనైరభిధీయమానా, హేతోః కుతశ్చిదిహ
వాక్సురుషా ౭భిశస్తా దుర్వాససా ౭జని వధూర్ద్వయభారతీతి. ౧౧౬.
సర్వాసు శాస్త్రసరణీషు సవిశ్వరూపా మత్తో ౭ధికః ప్రియతమశ్చ
మదాశ్రవేషు, తత్ప్రేయసీం శమధనేంద్ర విధాయ సాక్ష్యే వాదే
విజిత్య తమిమం వశగం విధేహి. ౧౧౭. తేనైవ తావకకృతివ్యపి
వార్తికాని కర్తంధి వర్యతమ కారయ మావిలంబమ్, త్వం విశ్వనాథ
ఇవ మే సమయే సమాగాస్తత్తారకం సమృద్ధిశ్య కృతార్థయేథాః.
౧౧౮. నిర్వాణజకారుణ్య ముహూర్తమాత్రమత్ర త్వయా భావ్య
మహం తు యావత్, యోగీంద్రహృత్పంకజ భాగ్యమేతత్త్యజామ్య
సూన్ రూపమవేక్షమాణః. ౧౧౯. ఇత్యూచివాంస మిమ మిద్ధసుఖ
ప్రకాశం బ్రహ్మోపదిశ్య బహిరస్తరపాస్తమోహమ్, తన్వన్దయానిధి
రసౌ తరసా ౭భ్రమార్గా చ్ఛ్రిమండనస్య నిలయం స ఇయేష గంతుమ్.
౧౨౦. అథ గిరముపసంహృత్యా ౭౭దరా ద్భట్టపాద శ్శమధనపతినా

దతస్తప్తమిహం శీఘ్రం భవాన్ గచ్ఛతు - ఉ. ౧౧౫. ఉంచేక ఇతి లోకైరభిహి
తస్య తస్య మండనస్య వధూరుంచేతి బాన్ధవజనైరభిధీయమానా కుతశ్చిద్దేహోర్వాన్
సరస్వతీ దుర్వాససా సురుషా ౭భిశస్తా ద్వయభారతీతి అజని ప్రాదుర్భూతా ఏతే
న 'ఉంచేక' 'ఉంచా' ఇతి మండనసరస్వతోః ప్రాకృతస్మామ కథితమితి బోధ్యం-వ.
౧౧౬. కించ సర్వాసు శాస్త్రసరణీషు స విశ్వరూపా మత్తో ౭ధికః మదాశ్ర
వేషు మమ శిష్యేషు మధ్యే ప్రియతమశ్చ తస్మాత్ హే శమధనేంద్ర తస్య ప్రేయసీ
మతిశయేన ప్రియాం సరస్వతీం సాక్ష్యే విధాయ తమిమం విశ్వరూపం వాదే విజిత్య
వశగం విధేహి. ౧౧౭. తేనైవ తావకకృతివ్యపి వార్తికాని కారయ హేపరివ్రాజ్యే
వృతమ. ని. 'భిక్షుః పరివ్రాట్ కర్తంధీ'త్యమరః. విలంబం మా కరు త్వం విశ్వనాథ ఇవ
మే సమయే సమాగాస్తత్తారకం సమృద్ధిశ్య కృతార్థయేథాః-వ. ౧౧౮. హే
నిర్వాణజకారుణ్య ముహూర్తమాత్రం త్వయా ౭త్ర భవితవ్యమహం తు యావత్
యోగీంద్రహృత్కమలభాగ్యమేతత్తవ రూపమవేక్షమాణో ౭సూంస్యజామి-ఉ. ౧౧౯.
ఇత్యూచివాంసమిమం భట్టపాదం సందీప్తసుఖప్రకాశాత్తకం బ్రహ్మోపదిశ్య బహిరం
తరపాస్తమోహం కుర్వన్ దయానిధిరసౌ శ్రీశంకరో ౭భ్రమార్గాదాకాశమార్గాన్తం
డనస్య నిలయం గంతుమియేషేచ్ఛతి స్త - వ. ౧౨౦. అథోపదేశానంతరమాదరాదరసౌ

౭సౌ బోధితాద్వైతతత్త్వః, ప్రశమితమమతస్సంస్తత్ప్రసాదేన సద్యో
విదళదఖిలబంధో వైష్ణవం ధామ పేదే. ౧౨౧.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తద్వ్యాససందర్శచిత్రగః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గో ౭సౌ సప్తమో ౭భవత్.

భట్టపాదో గిరముపసంహృత్య శమధనానాం యలివరాణామధీశేన బోధితమద్వైత
తత్త్వం యస్తే ప్రశమితా మమతా యేన స తథాభూతస్సక్ తస్య శ్రీశంకరస్య
ప్రసాదేన సద్యోవిదళితాఖిలబంధో వైష్ణవం ధామ ప్రాప్తేత్యర్థః. మాలినీపుత్రం. ౧౨౧.

ఇతి శ్రీమత్పురమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
పంశావతంసరామకుమారనూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

సప్తమస్సర్గః.

శ్రీ ర స్త్ర.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

అష్టమసర్గ ప్రారంభః.

అథ ప్రతస్థే భగవాన్ ప్రయాగాత్త స్తండనం పండితమాశు
జేతుమ్, గచ్ఛన్ ఖసృత్యా పురమాలులోకే మాహిష్ఠతీం మండనమం
షితాం సః. ౧. అవాతరద్రత్నవిచిత్రవస్త్రాం విలోక్య తాం విస్మిత
మానసోఽసౌ, పురాణవత్పుష్కరవర్తనీతః పురోపకంఠస్థవనే మనో
జ్ఞే. ౨. ప్రపుల్లరాజీవవనే విహారీ తరంగరింఖత్కుణశీకర్దారీః, రేవామ

నమశ్శర్వాయ శాంతాయ విముక్తాయ జటాదిభిః, నిరస్తవామమార్గాయ
యతీంద్రాయ కృపాశఃపే. ఏవం వ్యాసదర్శనాదికం నిరూప్యాఽఽచార్యమండనసంవాదం
సపరికరం పర్ణయితుముపక్రమతే - అథ భట్టపాదం బ్రహ్మోపదిశ్య తస్య వైష్ణవపద
ప్రాప్తేరనంతరం స భగవాన్ యోగీంద్రః మండనం పండితం జేతుం శీఘ్రం
ప్రయాగాత్తీర్థరాజాత్ప్రతస్థే ప్రస్థానం కృతవాన్-తతః ఆకాశమార్గేణ గచ్ఛన్
స మండనేన మండితామలంకృతాం మాహిష్ఠతీం పురం తన్నామకనగరం ఆలులాశే
ఆసమంతాదవలూకితవా ఉ. ౧. రత్నవిచిత్రవస్త్రాం విచిత్రతైర్నైర్హీరకాదిభి ర్విచి
త్రాః వస్త్రా అట్టాలికా యస్యాం తాం మాహిష్ఠతీం విలోక్య విస్మితం విస్తయం
ప్రాప్తం మానసం మనో యస్య స ఆసౌ యోగీంద్రః మనోజ్ఞేఽఽతిరమ్యే పురోపకం
ఠస్థవనే పురసమీపస్థవనే పురాణవత్పురాణః పురాణపురుషో విష్ణుస్తద్వత్పుష్కరవర్త
నీతః ఆకాశమార్గాదవాతరదవతీర్ణః. ని. 'వోమ పుష్కరమంబరం, సరణిః పద్ధతిః
పద్మ్యా పర్వ న్యేకపదీతి చేత్యమరః. ఉపేంద్ర. ౨. తస్మిన్పుల్లకమలవనే విహారీ
విహరణశీలస్తరంగేభ్యో రింగన్తో నిస్సృపంతో యే కణశీకరా అలిసూక్షాంబుకణాః.
ని. 'కణోఽఽలిసూక్షే ధాన్యాంశే' - 'శీకరం శబలే వాతహృతాంబుకణయోః పుమా'
నితి మేదిసి-తైరాద్ధో) రేవామరుత్కంఠపితాస్సాలానాం పృథ్వీకేమణాం మాటాః

రుత్తంపితసాలమాలశ్రమపకృద్భాష్యకృతం సిషేవే. 3. తస్మిన్ తస్య విశ్రమ్య కృతాహ్నికస్సౌ స స్వస్తికారోహణశాలినీనే, గచ్ఛన్నసౌ మండనపండితాకో దాసీ స్తదీయ్యా స్స దదర్శ మాగ్నే. ౪. కుత్రాలయో మండనపండితస్యేత్యేతాస్స పప్రచ్ఛ జలాయ గంత్రిః, తాశ్చాపి దృష్ట్వా ఽదృఘతశంకరం తం సంతోషవతో దదురుత్తరోక్తిం. ౫. స్వతఃప్రమాణం పరతః ప్రమాణం కీరాంగనా యత్ర గిరం గిరంతి, ద్వారస్థనీ డాంతరసన్నిరుద్ధా జానీహి తన్మండనపండితాకః. ౬. ఫలప్రదం కర్త ఫలప్రదో ఽజః కీరాంగనా యత్ర గిరం గిరంతి, ద్వారస్థనీ డాంతరసన్నిరుద్ధా జానీహి తన్మండనపండితాకః. ౭. జగద్భ్రువంస్యా జ్జగదభ్రువంస్యా త్కిరాంగనా యత్ర గిరం గిరంతి, ద్వారస్థనీ డాంతరసన్నిరుద్ధా జానీహి తన్మండనపండితాకః. ౮. వీత్వా తదుక్తి

పక్ష్యాయో యేన స శ్రమాపహరకః. భాష్యకారం సిషేవే సేవితవాక్-ఉ. 3. తస్మిన్ తస్యనే సక్రిశంకరో విశ్రమ్య విశ్రమం కృత్వా కృతమాహ్నికమహ్ని కర్తవ్యం యేన తథాభూతస్సౌ మధ్యాహ్నకాలే యత్ర సూర్య ఆయాతి తత్ప్రస్తికం సిద్ధాంతశిరో మణ్యాదౌ ప్రసిద్ధం తదారోహణశాలిని ఇనే సూర్యే సత్యసౌ మండనపండితస్యాకో గృహం ప్రతి గచ్ఛన్న తదీయా మండనపండితస్య దాసీ మాగ్నే దదర్శ. ఇంద్ర. ౪. దృష్ట్వా చ కిం కృతవానిత్య పేక్షాయామాహ—కులేతి. మండనపండితస్యాలయో వాస స్థానం కులేత్యేతాస్తస్య దాసీ జలానయనార్థం గంత్రిః గమనక ర్తృస్సభాష్యకారః పప్రచ్ఛ తాశ్చాపి అదృఘతశ్చాసౌ శంకరశ్చేత్యదృఘతశంకర స్తం - అదృఘతత్వం చ శంకరత్వే సతి ఏకవక్త్రద్వినేత్రాదిమత్త్వం యద్వాదదృఘతమనిర్వాచ్యం శం మఖం కరోతీతి తథా తం దృష్ట్వా ఽవలూక్య సంతోషవత్త ఉత్తరం ప్రతివచనం దదుః. అపి శబ్దేన తాదృశశంకరదర్శనం నికృష్టనామపి సుఖజనకమాసీత్కిముతోగ్నృష్టనామితి సూచితం. ౫. తాభీర్దత్తముత్తరముదాహరతి త్రిభిః - స్వతఃఇతి. వేదవాక్యం స్వతః ప్రమాణముత పరతః ప్రమాణమితి విచారార్హికాం గిరం వాచం యత్ర మండనాలయే కీరాణాం శుకాదిపక్షిణామంగనా అపి ద్వారస్థస్య నీడస్య పంజరాది రూపస్యాంతరే మధే సమ్యక్ నిరుద్ధాః గిరంతి ఉచ్చారయంతి తత్రాదృశం మండన పండితస్యాకః గృహం జానీహి. ౬. సుఖదుఃఖాదిఫలప్రదం కర్త కింవా ఽజో జన్త శూన్యస్సర్వశక్తిస్సర్వజ్ఞః పరమాత్మేతి విచారార్హికాం - సమానమన్యత్. ౭. కించ జగల్ భ్రువం ప్రవాహరూపేణ నిత్యం న కదాఽప్యనీధృశం స్వాల్ కింవా ఽభ్రువమనిత్యం స్వాదితి విచారార్హి కామిత్యర్థః. ౮. తాభీర్దత్తం ప్రతివచనం

రథ తస్య గేహాద్గత్వా బహిస్సద్గతౌ కవాటగుప్తమ్, దుర్వేశమా
లోచ్య స యోగశక్త్యా వ్యోమాధ్వనాః ౭వతరదగ్గణాంతః. ౯.
తదా స లేఖేంద్రనికేతనాభం స్ఫురన్తరుచ్చంచలకేతనాభం, సమగ్ర
మాలోకత మండనస్య నివేశనం భూతలమండనస్య. ౧౦. సౌధాగ్ర
సంఘన్ననభోఽవకాశం ప్రవిశ్య తత్ప్రాప్త్య కవేస్సకాశమ్, విద్యా
విశేషాత్తయశఃప్రకాశం దదర్శ తం పద్మజసన్నికాశమ్. ౧౧. తపోమ
హిమ్నైవ తపోనిధానం సజైమినిం సత్యవతీతనూజమ్, యథావిధి శ్రా
ద్ధవిధౌ నిమన్త్య తత్పాదపద్మాన్యవనేజయంతమ్. ౧౨. తత్రాంతరిక్షౌ
దవతీర్య యోగివర్య స్సమాగమ్య యథార్హమేషః, ద్వైపాయనం
జైమిని మప్యభాభ్యాం తాభ్యాం సహర్షం ప్రతినందితోఽభూత్.

శ్రుత్వా భగవాన్సామ్యకారో యత్కృతవాంస్తదాహ—పీలేతి. తాసాం దాసీనా
ముక్తిర్వచనాని కర్ణపుటేన పీత్వా ౭వధార్య తస్య మండనస్య గేహాద్గతౌ త్వా
కవాటైర్గుప్తం రక్షితం దత్తకవాటం దుర్వేశం దుర్ఘటః ప్రవేశో యస్మిన్ తాదృ
శం తస్య సద్ధ భవనమవలూక్య స యోగేంద్రః యోగశక్త్యా వ్యోమాధ్వనాః ఆకాశ
మార్గేణాగ్గణాంతశ్చత్వరమధ్యే ౭వతరత్. ౯. తతశ్చ యద్వృత్తం తదాహ—
తదేతి. తదా తస్మిన్నవతరణకాలే స యోగేంద్రః భూతలమండనస్య భూ-
కాలంకారస్య మండనస్య నివేశనం వాసస్థానం సమగ్రం ఆలోకత దృష్టవాన్. నివే
శనం విశిషిష్టే లేఖాః దేవాః. ని. 'లేఖా అదితినందనాః' ఇత్యమరః. లేఖామింద్రస్య
యన్నికేతనం గృహం తస్యా ౭౭భా కాంతిరివ కాంతిర్యస్య తత్ దేవేంద్రగృహ
తుల్యమిత్యర్థః. స్ఫురతా మరుతా వాయునా చంచలస్య కేతనస్య కేతోరాభా
యన్తంస్తత్. ని. 'కేతనం తు నిమంత్రణే, గృహే కేతో చ కృత్యే చేతి మేదిసి.
౧౦. సౌధస్య ప్రాసాదస్యాగ్రేణాగ్రభాగేన సంఘన్నం నభస్తదాత్మకౌ ౭వకాశో
యస్మింస్తత్ సద్ధ ప్రవిశ్య కవే మండనస్య సకాశం సమాపం ప్రాప్య తం కవిం
దదర్శ. కవిం విశిషిష్ట-విద్యాయా విశేషాత్సర్వత ఆధిక్యాదాత్తః ప్రాప్తో యశసః ప్రకా
శోయం తం పద్మజేన బ్రహ్మణా సమం. ఆ. ౧౨. పునస్తం విశిషిష్ట - సత్యవత్సా
స్తనూజమాత్మజం వ్యాసం జైమినినా సహ వర్తమానం తపోనిధానం తపోమాహర్లే
నైవ శ్రాద్ధ విధౌ యథావిధి నిమంత్ర్య తయో ర్వాన్యసజైమిన్యోః పాదకమలాన్య
వనేజయంతం ప్రక్షాలయంతం. ఉ. ౧౨. ఏతాదృశం మండనం దృష్ట్వా య
త్కృతవాన్ తదాహ - తత్ర తస్మిన్ మండనగృహే ౭ంబరాదాకాశాదవతీర్య

౧౩. అథ ద్యుమార్గాదవతీర్ణమంతికే మున్యో స్థితం జ్ఞానశిఖోః
వీతినం, సన్న్యాస్యసా విత్యవగత్య సోఽభవత్ప్రపృత్తిశాస్త్రైకరతో
ఽపి కోపనః. ౧౪. తదాఽతిరుష్టస్య గృహశ్రమేశితుర్యతీశ్వరస్యాపి
కుతూహలం భృతః, క్రమాత్కిలైవం బుధశస్త్రయోస్తయోః ప్ర
శ్నోత్తరాణ్యాసు రథోత్తరోత్తరమ్ ౧౫. కుతో ముండ్యాగళా
న్దుండీ పథాస్తే పృచ్ఛ్యతే మయా, కిమాహ పంథాస్తవ్నాతా ముం

వ్యాసం జైమినిం చైవో యోగశ్రేష్ఠో యథాయోగ్యం సమాగమ్య తాభ్యాం చోభా
భ్యాం సహర్షం యథా స్వాత్మకాఽభినందితోఽభూత్. ఇం. ౧౩. అథానంతరం సః
మండనః ఆకాశమార్గాదవతీర్ణం మున్యోర్వాసజైమిన్యోరంతికే సమీపే స్థితం జ్ఞాన
మేవ శిఖా ఉపవీతం చాస్యాస్తీతి తం శిఖోపవీతవిపర్జితమితి యావత్. ఆసౌ
సన్న్యాసీత్యవగత్య బుధా ప్రపృత్తిశాస్త్రైకరతోఽపి కోపనః కోపయుక్తోఽభవత్.
'అక్రొధనైక్యాచపరైశ్చతతం బ్రహ్మచారిభిః - భవితవ్యం భవద్భిశ్చ మయా చ శ్రాద్ధ
కర్తణీ'త్యాదిప్రపృత్తిశాస్త్రేణ శ్రాద్ధావికర్తృణి కోపస్య నిషిద్ధత్వాత్ తదభిరతత్వేన
కోపాయోగ్యోఽపీత్యపిశబ్దార్థః. ఉ. ౧౪. తదా తస్మిన్కాలే గృహస్థాశ్రమస్యేశితు
రీశ్వరస్య మండనస్యాతివ్రద్ధస్య యతీశ్వరస్య చ కోపరహితస్యాపి కుతూహలం కాతుకం
భృతః ధారయతః ఏవం కిల పక్ష్యమాణప్రకారేణ బుధశ్రేష్ఠయోస్తయోరభ క్రమేణో
త్తరోత్తరం ప్రశ్నోత్తరాణి ఆసుర్బభూవుః. పంశ. ౧౫. ప్రశ్నోత్తరాణ్యుదాహర
న్నాదౌ మండనకర్తృకం ప్రశ్నముదాహరతి. కుతః. ముండీకుతః గృహద్వారాణాం
కవాటైః పిహితత్వాన్దుండీ శ్రాద్ధకర్తృణి ద్రష్టుమయోగ్యో భవాత్ కేన మార్గేణప్రవిష్టః.
ఏవం మండనోక్తం శ్రుత్వా తద్వచనస్య కింపర్యంతం భవాన్దుండీత్యర్థం ప్రకల్ప్యై
ఽహ-భగవాన్ ఆగళాత్ గళపర్యంతం ముండీ మత్ప్రీత్యార్థ ఏతేన న బుద్ధ ఇత్య
వగత్య మండన ఆహ-పంథాః మార్గస్తే తవ మయా పృచ్ఛ్యతే న తు కిం పర్యంతం
భవాన్ ముండీతి ఏవముక్తస్తద్వచనస్య తవ పథానం ప్రతి మయా ప్రశ్నః కృత
ఇత్యర్థం ప్రకల్ప్యహ భగవాన్ -కిమాహ-పంథాస్తవయా పృష్టః-పంథాస్తాం ప్రతి
కిమాహ కిముక్తవాన్ ఏవం వివరీతం శ్రుత్వా కువితస్సన్దందన ఆహ - త్వన్మాతేతి -
మయా పృష్టః పంథాస్తవ్నాతా ముండా ఇత్యాహ ఏవమాకృష్టో భగవానువాచ-తత్తై
వేతి త్వయా పృష్టేన పథా త్వాం ప్రతి త్వన్మాతా ముండీతి యదుక్తం తత్తతైవ -
హి యస్తాత్పంథానం ప్రతి త్వమపృచ్ఛస్తాం ప్రహరం ప్రత్యేవ పంథాస్తవ్నాతా

దేత్యాహ తదైవ హి. ౧౬. పంథానం త్వమపృచ్ఛస్త్యాం పంథాః
ప్రత్యాహ మండన, త్వన్మాతేత్యత్ర శబ్దో ౭యం న మాం బ్రూయాద
పృచ్ఛకమ్. ౧౭. అహో పీతా కిము సురా నైవ శ్వేతా యత స్తస్మిన్,
కిం త్వం జానాసి తద్వర్ణమహం వర్ణం భవాన్రసమ్. ౧౮. మత్తో
జాతః కళంజాశీ విపరీతాని భాషతే, సత్యం బ్రవీతి పితృవత్త్వతో
జాతః కళంజభుక్. ౧౯. కంథాం వహసి దుర్బుధ్యే గర్దభేనాపి దుర్వ

ముండేత్యాహ హేమండనేతి సంబోధయన్మండితశిరోమణిస్త్యమిదం జ్ఞాతుం యోగ్యో
౭సీతి సూచయతి తస్మాత్త్వన్మాతేత్యత్రాయం త్వచ్ఛబ్దః మామపృచ్ఛకం న బ్రూయాత్-
మద్వాచకో న భవతీత్యర్థః. 'వత్తో' క్తిః శ్లేషకాకుభ్యామపరార్థత్వకల్పనం. ౧౬ - ౧౭.
ఏవముక్తో ౭తిరుష్టస్సన్దందన ఆహ - అహో కిము సురా మదిరా పీతా కిం త్వయా
మద్వహానం కృతం అన్యథా విపరీతభాషణం కథం స్యాత్ ఏవమాక్రమ్యో భగవాన్
తద్వచనస్య సురా కిము పీతా పీతవర్ణేత్యర్థం ప్రకల్పానిహ-నైవేతి. సురా పీతా పీత
వర్ణా నైవ భవతి - యతః కారణాత్ శ్వేతా శ్వేతవర్ణా స్వానుభూతమప్యర్థం కుతో
న స్మరసీత్యాశయేనాహ స్మర స్మరణం కురు. సురేతి క్వచిత్పాఠః. ఏవముక్తో మండన
ఆహ-కిమితి తస్యాః సురాయా వర్ణం త్వం యతిః కిం జానాసి తద్వర్ణజ్ఞానం యలేస్త
వాత్యంతానుచితమిత్యర్థః. ఏవమాక్షిప్తో భగవానువాచాహం వర్ణం జానామి భవాన్స్తు
రసం జానాతి తథా చ తద్వర్ణజ్ఞానవానప్యహం న ప్రత్యవాయీ త్వం తు తద్రసాను
భవితా ప్రత్యవాయూర్హ్యః. 'న సురాం పిబే'దితి నిషేధేన పానస్య ప్రత్యవాయజనకత్వ
బోధనాత్ న తు తద్వర్ణజ్ఞానస్యేతి భావః. ౧౮. ఏవం విపరీతాని పచనాని శ్రుత్వా
౭తిరుష్టో మండన ఆహ. మత్తఇతి. కలంజం విపలిప్తబాజేన హతస్య మృగస్య మాంసం
కలంజం న భక్షయేదితి వాక్యేన నిషిద్ధమశితుం భోక్తుం శీలమస్యేతి స కలంజాశ్యభక్ష్య
భక్షణశీలా మత్త ఉన్నతో జాతః యతో భవాన్విపరీతాని భాషతే ఏవమత్యాక్రమ్యో
భగవాన్ స్తద్వాక్యస్య మత్తో మత్సకాకా జ్ఞాతః కలంజాశీ విపరీతాని భాషత ఇత్యర్థం
ప్రకల్పానిహ సత్య మితి. యథా పీతా త్వం కలంజాశీ విపరీతాని భాషసే తథా త్వత్త
త్వత్సకాకా జ్ఞాత ఉత్పన్నః కలంజభుక్ విపరీతాని బ్రవీతి భాషత ఇతి సత్యం
యథార్థమేవేత్యర్థః. ౧౯. ఏవం పునః పునర్విపరీతం భగవద్వాక్యం శ్రుత్వా ప్రకా
రాంతరేణాక్షిపతి కంథామితి - గర్దభేనాపి దుర్బుధ్యం వోధుమశక్యాం కంథాం వహసి

హమ్, శిఖాయజ్ఞోపవీతాభ్యాం కస్తే భారో భవిష్యతి. ౧౦. కంఠాం
వహామి దుర్బుద్ధే తవ పిత్రాపి దుర్భరామ్, శిఖాయజ్ఞోపవీతాభ్యాం
శ్రుతేర్భారో భవిష్యతి. ౧౧. త్యక్త్వా పాణిగృహీతీం స్వామశక్త్యా
పరిరక్షణే, శిష్యపుస్తకభారేచ్ఛోర్వాభ్యాతా బ్రహ్మనిష్ఠతా. ౧౨.
గురుశుశ్రూషణాలస్యాత్సమావర్త్య గురోః కులాత్, స్త్రియశ్శుశ్రూ
షమాణస్య వ్యాభ్యాతా కర్తనిష్ఠతా. ౧౩. స్థితోఽసి యోషితాం
గర్భే తాభిరేవ వివర్ధితః, అహో కృతఘ్నుతా మూర్ఖ కథం తా ఏవ

తథా చాతిభారభూతాం కంఠాం వోధుం సమర్థస్య లే తవ శిఖాయజ్ఞోపవీతాభ్యాం
శో భారో భవిష్యతి న శోఽపీత్యర్థః. స్వల్పభారభయాదనల్పభారవాహకస్య తవాహో
దుర్బుద్ధితేలి సూచయన్ సంబోధయతి హే దుర్బుద్ధే ఇతి. ౧౦. ఏవమాక్షిప్తా భగవా
నసి కాతుకాదాక్షేపం ప్రతిక్షిప్త్ శిఖాయజ్ఞోపవీతాభ్యామిత్యాదేరుత్తరమాహ-కన్ఠా
మితి - తవ పిత్రాఽపి దుర్భరాం స్త్రీభిస్తీరక్క్మలేన పునశ్చ తాస్వేవ ప్రితిమతా గర్భ
భేన తవ పిత్రాఽపి దుర్వహం కన్ఠాం శిఖాయజ్ఞోపవీతే విహాయ వహామి యత
స్తాభ్యాం పరీక్ష్య లోకానన్తర్వచితాన్ బ్రహ్మణో నిర్వేద మాయాత్. 'యదహారేవ
విరజేత్తదహారేవ ప్రవ్రజేత్' 'బ్రహ్మచర్యాద్వా గృహేద్వా వనాద్వా' 'సన్యస్య
శ్రవణం కుర్యాత్' 'న కర్మణా న ప్రజయా ధనేన త్యాగేనైకే అమృతత్వమానకుః'
'అథ పరివ్రాడ్వివర్జనానా ముండోఽపరిగ్రహ' ఇత్యాదిశ్రుతేర్భారో భవిష్యతి న చ
వైదికేనావశ్యమపాకరణీయః. చాతాస్తరే తు విధినిషేధాత్తితా శ్రుతిర్భారో భవిష్య
తీత్యర్థః. అతస్తద్భారవిమోక్షణాయ కన్ఠావాహకస్య మమ సుబుద్ధిత్వమవిదిత్వా దుర్బు
ద్ధిత్వం పదతస్తనాహో దుర్బుద్ధితేలి ధ్వనయన్ సంబోధయతి - హేదుర్బుద్ధే ఇతి.
౧౧. సన్నానం వివా బ్రహ్మనిష్ఠతా న సిద్ధ్యతీతి శిఖాయజ్ఞోపవీతే మయా త్యక్తే
ఇతి బోధకం భగవద్వాక్యం శ్రుత్వా మండన ఆహ - త్యక్తేతి స్వాం స్వీయాం
పాణిగృహీతీం భార్యాం పరిరక్షణేఽశక్త్యా విహాయ శిష్యపుస్తకభారేచ్ఛోర్వవ యా
బ్రహ్మనిష్ఠతా సా వ్యాభ్యాతాఽహో లోకే ప్రథితా. ౧౨. ఏవమాక్షిప్తస్తం
ప్రత్యాక్షీపతి గురుశుశ్రూషణే ఆలస్యాద్గురోః కులా త్సమావర్త్య సమావర్తనం విధా
య స్త్రియః శుశ్రూషమాణస్య తవ యా కర్తనిష్ఠతా సా వ్యాభ్యాతా. ౧౩. మండన
ఆహ యోషితాం స్త్రీణాం గర్భే స్థితోఽసి తాభిరేవ వివర్ధితస్తస్యం తా ఏవ కథం
నిందసీత్యహో హే మూర్ఖ తాదృశస్త్రీకృతోపకారనాశకస్య తవ కృతఘ్నుతా. ౧౪.

నిందసి. ౨౪. యాసాం స్తస్యం త్వయా పీతం యాసాం జాతో ౭సి
యోనితః, తాసు మూర్ఖతమస్త్రీషు పశువద్రమసే కథమ్. ౨౫. వీర
హత్యామవాప్తో ౭సి వహ్నినుద్వాస్య యత్నతః, ఆత్మహత్యామవా
ప్తస్త్య మవిదిత్వా పరం పదమ్. ౨౬. దౌవారికాన్వంచయిత్వా
కథం స్తేనవదాగతః, భిక్షుభ్యో ౭న్న మదత్వా త్వం స్యేనవదోభి
క్ష్యసే కథమ్. ౨౭. కర్తకాలే న సంభాష్య అహం మూర్ఖేణ సంప్రతి,
అహో ప్రకటితం జ్ఞానం యతిభంగేన భాషిణా. ౨౮. యతిభంగే ప్ర
వృత్తస్య యతిభంగో న దోషభాక్, యతిభంగే ప్రవృత్తస్య పంచ

భగవానువాచ- యాసాం యోషితాం స్తస్యం స్తనభవం పయస్త్యయా పీతం యా
సాం చ యోనితో జాతో ౭సి తాసు స్త్రీషు హేమూర్ఖతమ పశువత్కథం
రమసే. ౨౫. మండన ఆహ. వీరేతి. గార్హ పత్యాహవసీయదక్షిణాభ్యాక్ వహ్నిక్
యత్నతః ప్రయత్నేనోద్వాస్య వీరశ్యేంద్రస్య హత్యామవాప్తో ౭సి. తథాచ శ్రుతిః.
'వీరహా వా ఏష దేవానాం యో ౭గ్నిముద్వాసయతి' ఇతి ఏవమాక్రష్టో భగవా
నువాచ పరం పదం పరమాత్మస్వరూప మవిదిత్వా ౭౭త్తహత్యా మవాప్తః ప్రాప్తః-అస
న్మేవ న భవతి-అసద్భ్రష్టాతి వేద చేత్' 'అసూర్యా నామ తే లోకా అంధేన
తమసా పృథాః, తాంస్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛంతి యే కే చాత్మహనో జనాః. 'అన్యథా
సంతమాత్తానం యో ౭న్యథా ప్రతిపద్యతే, కిం లేన న కృతం పాపం చోరేణాత్మా
వహారిణా'. ఇత్యాదిశ్రుతిస్త్రుతిభ్యః. ౨౬. ఏవం వాక్యచాతుర్యేణ ప్రతిబద్ధో మం
డనః ప్రకారాంతరేణాక్షిపతి - దౌవారికాక్ ద్వారపాలాక్ పంచయిత్వా చోరప
త్కథమాగతః ప్రత్యాక్షిపతి భగవాక్ భిక్షుభ్యో ౭న్నం లేమం భాగమదత్వా
స్యేనవ త్కథం భోక్ష్యసే. ౨౭. ఏవం ప్రత్యుత్తరః పరాడితో వత్తుమశక్తస్సన్నం
డన ఆహ - సంప్రతీదాసీం కర్తకాలే ౭హం మూర్ఖేణ త్వయా సంభాష్య భాషణ
యోగ్యో న భవామి, ఏవముక్తో భగవానువాచ యతో పాఠవిచ్ఛేదే భంగేన భేదేన
విసంధినా భాషణకర్తృ త్వయా ౭హో జ్ఞానం ప్రకటితం. ౨౮. మండనఆహ యతే
స్తవ భంగే ప్రవృత్తస్య మమ తత్సూచకో యతిభంగో న దోషభాక్ దోషయుక్తో
న భవతీత్యర్థః. ఏవముక్తో భగవానువాచ యతిభంగే ప్రవృత్తస్యేత్యత్ర యతేః
సకాశాద్భంగ ఇతి పంచమ్యంతం సమస్యతాం న తు షష్ఠ్యంతం తథాచ యతే
సృకాశాద్భంగే జయవిపర్యయే సతి ప్రవృత్తస్య యతిభంగో దోషభాష్టు భవతీతి

మ్యంతం సమస్యతామ్. ౨౯. క్వ బ్రహ్మ క్వచ దుర్దేహాః క్వ సన్న్యాసః
 క్వవా కలిః, స్వాద్వన్న భక్ష్యకామేన వేషో ఽయం యోగినాం ధృతః.
 ౩౦. క్వ స్వర్గః క్వ దురాచారః క్వాగ్నిహోత్రం క్వ వా కలిః, మన్యే
 మైథునకామేన వేషో ఽయం కర్త్తాణాం ధృతః. ౩౧. ఇత్యాదిదుర్వాక్య
 గణం బ్రువాణో రోషేణ సాహంకృతి విశ్వరూపే, శ్రీశంకరే వక్తరి
 తస్య తస్యోత్తరం చ కాతుహలతశ్చ చారు. ౩౨. తం మండనం సస్థిత
 జైమినీక్షీతం వ్యాసో ఽబ్రవీజ్జల్పసి వత్స దుర్వచః, ఆచారణా నేయ
 మనిందితాత్మనాం జ్ఞాతాత్మతత్త్వం యమినం ధుతైషణమ్. ౩౩. అభ్యా
 గతోఽసౌ స్వయమేవ విష్ణురిత్యేవ మత్వాఽఽశు నిమంత్రయ త్వమ్,
 ఇత్యాశ్రవం జ్ఞాతవిధిప్రతీతం సుధ్యగ్రణీస్సాధ్యశిష్యునిప్తమ్. ౩౪.
 అధోపసంస్పృశ్య జలం సశాన్త స్ససంభ్రమం మండనపండితోఽపి,

త్వద్వాక్యార్థః. ౨౯. మండన ఆహ క్వేతి. ౩౦. భగవానువాచ క్వ స్వర్గ ఇతి. ౩౧.
 ఉపసంహరి - ఇత్యాదిదుర్వాక్యగణం సాహంకృతివిశ్వరూపే రోషేణ బ్రువాణో
 శ్రీశంకరే చ తస్య తస్య వచనస్యోత్తరం చారు సుందరం కాతుకాదేవ న తు శోపా
 ద్వక్తరి సతి తం మండనం వ్యాసో ఽబ్రవీదితి పరేణాన్వయః. అదివదేన. 'కింజడో
 జడతా దేహే భౌతికే న చిదాత్మని, కిమభాగ్యోఽసి యత్యర్పారహితో
 ఽభాగ్య ఉచ్యతే, కిం దూషయసి పాపేన దూషితో జాయతే నరః, చోరైరుపా
 త్రితః కిం త్వం సతు షడ్వర్గపీడితః, అస్థాధితః కిమర్థం త్వం సమాయాతో గృహే
 మమ, తవ భాగ్యవశాద్విష్ణురహమత్ర సమాగత' ఇత్యాదివాక్యజాతం గ్రాహ్యం.
 ఉపజాతివృత్తం. ౩౨. సస్థితేన జైమినీక్షీతం తం మండనం వ్యాస ఉవాచ హే
 వత్స జ్ఞాతం సాక్షాత్ కృతమాత్మతత్త్వం యేన తం ధుతాః విగతాః పుత్రదారలూ
 కైషణా యస్తాత్తం యమినం ప్రతి యద్దుర్వచః జల్పసి ఇయమనిందితాత్మనామాచా
 రణా ఆచారో న భవతి-ఇంద్ర. ౩౩. తథా చానిందితాత్వా త్వమేవం కర్తుం యోగ్యో
 నీత్యాహ అసౌ యతిః స్వయమేవ విష్ణురాగత ఇతి మత్వా జ్ఞాతాత్మతత్త్వం ధుతై
 షణం యమినమిమమాశు శీఘ్రం త్వం నిమంత్రయ ఇత్యేవంప్రకారేణాశ్రవం వ
 చనస్థితం. ని. 'అశ్రవోంగీకృతౌ క్లేశే నాన్యవద్వచనస్థితౌ ఇతి మేదిసి, జ్ఞాతవిధిప్రతీతం
 ప్రఖ్యాతం తం మండనం సుధ్యగ్రణీర్ధుర్వాక్యసః సాధు యథా స్యాత్తథా ఽశి
 షత్ శిక్షణం కృతవాణ్-ఇం. ౩౪. అథ వ్యాసకృతశిక్షానంతరం స మండనపండితోఽపి
 కాంతస్సృక్ జలం ఉపసంస్పృశ్యాఽఽచమనాదికం కృత్వా వ్యాసాజ్ఞయా స్వయం చ

వ్యాసాజ్ఞయా శాస్త్రవిదర్పయిత్వా న్యమంత్రయదైఖ్యకృతే మహర్షిమ్. ౩౫. స చాబ్రవీత్సామ్య వివాదభిక్షామిచ్ఛస్థవతస్నిధిమాగతోఽస్మి, సాన్యోన్యశిష్యత్వపణా ప్రదేయా నాస్త్యాదరః ప్రాకృతభక్తభైశ్చే. ౩౬. మమ న కించిదపి ధ్రువమీప్సితం శ్రుతిశిరఃపథవిస్తృతిమంతరా, అవహితేన మభేష్వపధీరితస్స భవతా భవతాపహిమద్యుతిః. ౩౭. జగతి సంప్రతితం ప్రథయామ్యహం సమభిభూయ సమస్తవివాదినం, త్వమపి సంశ్రయమే మతముత్తమం విగద వావద వాఽస్మి జితస్త్వिति. ౩౮. ఇతి యతిప్రవరస్య నిశమ్య తద్వచనమర్థవదాగతవిస్తయః, పరిభవేవ నవేన మహాయశాస్స నిజగౌ నిజ

శాస్త్రవిత్ మహర్షిం శంకరాచార్యమర్పయిత్వా భైక్ష్యకృతే భైక్ష్యార్థం న్యమంత్రయత్-ఉ. ౩౫. ఏవం భైక్ష్యకృతే మండనేన నిమంత్రితో మహర్షిః కిముక్తవానిత్యత ఆహ సచ మహర్షిరబ్రవీత్ హే సామ్య ప్రియదర్శన వివాదభిక్షామిచ్ఛ భవత్సన్నిధిం తవ సమీపమాగతోఽస్మి తస్మాత్సా వాదభిక్షాన్యోన్యశిష్యత్వపణా ప్రదేయా ప్రాకృతాన్యభైశ్చేతు మమాదరో నాస్తి. ౩౬. నమ 'వాదవాదాన్త్యజేత్తర్కాన్న పక్షం కంచనాశ్రయేదితి సన్నాహినస్తవ నిషిద్ధాం వాదభిక్షాం కథం యాచస ఇతి చేత్తత్రాహ. మమేతి. శ్రుతిశిరసాం వేదాంతానాం పంథా మార్గస్తస్య విస్తృతిం విస్తారం వినా మమ కించిదపి ధ్రువమీప్సితమజస్రమాప్తుమిష్టం న భవతి తథా చ స్వఖ్యాత్యాద్యర్థం వాదాద్వాశ్రయణనిషేధవరముదాహృతవాక్యం న తూక్తప్రయోజనవాదాశ్రయణనిషేధవరం ఏతాదృశవాదస్య లోకోపకారకత్వాత్ స పథాః భవ ఏవ తాపః దుఃఖం సంసారసంబంధ్యాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికలక్షణం దుఃఖమితి వా. తస్య హిమద్యుతిశ్చంద్రః ఔష్ణ్యనివృత్తిపూర్వకైత్యజనకహిమద్యుతిః నిఖిలదుఃఖనివృత్తిపూర్వకవరమానందప్రాప్తికర ఇత్యర్థః. మభేషు యజ్ఞేష్వపహితేన సావధానేన భవతాఽపధీరితస్తిరస్కృతః - ద్రుత. ౩౭. అతో యో వేదాంతమాత్తో భవ దాదిభిరపధీరితస్తమహం సమస్తవివాదినం సమ్యగభిభూయ తిరస్కృత్య జగతి ప్రథయామి సర్వోత్కృష్టత్వేన ప్రకటికరోమి తస్మాత్త్వమపి మే మతం వేదాంతసిద్ధాంతత్వాదుత్తమం సంశ్రయ విగద వా యద్వా వివాదం కరు జితస్త్వिति జితోఽస్మీత్యేవం వా వద. ౩౮. ఇతి. యతిప్రవరస్య తత్రాదృశమర్థవద్వచోఽర్థయుక్తం వచనం నిశమ్య శ్రుత్వా నవేనాపూర్వేణ పరిభవేన తిరస్కారేణాఽఽగతవిస్తయః ప్రాప్తవిస్తయస్స మండనో నిజగౌరవముస్థితో నిజగౌ జగాద. ౩౯. సహస్రముఖే ఫణిమామకే

గౌరవమాస్థితః. ౩౯. అపి సహస్రముఖే ఫణినామకే న విజితస్త్వితి జాతు ఫణిత్యయమ్, న చ విహాయ మతం శ్రుతిసంమతం మునిమతే ని పతేత్పరికల్పితే. ౪౦. అపి కదాచిదుదేష్యతి కోవిదస్సరసవాదకథాఽపి భవిష్యతి, ఇతి కుతూహలినో మమ స్వదా జయమహోఽయ మహో స్వయమాగతః. ౪౧. భవతు సంప్రతి వాదకథాఽఽవయోః ఫలతు పుష్కలశాస్త్రపరిశ్రమః, ఉపనతా స్వయమేవ న గృహ్యతే నవ సుధా వసుధావసభేన కిమ్. ౪౨. అయమహం యమహంతురపి స్వయం శమయితా మయి తావకసద్గిరామ్, సుకలహం కలహంసకలా భృతాం దిశ సుధాంశుసుధామలసత్తనో. ౪౩. అపితు దుర్హృదయ స్త

శేషనాగే సత్యవ్యయం మణ్డినో జాతు కదాచిద్విజిత ఇతి తు న ఫణతి నైవ వదత్యతో ఽయం వేదసమ్మతం మతం విహాయ పరికల్పితే మునేర్వాస్యసస్య తవ వా మతే న చ నిపతేత్. ౪౦. ఇదం తు మదభిలషితమేవ సిద్ధమిత్యాశయేనాఽఽహ అపి కదాచి త్కృత్సిన కోవిదః పండిత ఉదేష్యతి రసేన సహితా సరసా చాసౌ వాదకథా చ సా ఽపి కదాచిద్భవిష్యతి ఇతి కుతూహలినో మమాహో ఽద్యాయం జయమహో జయో త్వవస్వయమాగతః. ౪౧. తస్మాత్సంప్రతీదానీమావయోర్వాదకథా భవతు జాయమాన యా చ వాదకథయా శాస్త్రపరిశ్రమః ఫలతు సఫలో భవతు బహుకాలమారభ్యాభిలా షాస్పదాఽమృతతుల్యా వాదకథా గృహీతుం యోగ్యవేత్త్యాశయేనాఽఽహ స్వయ మేవోపనతా సమీపమాగతా నవసుధా నవీనాఽననుభూతపూర్వా సుధా వసుధాభవ నేన భూమినివాసినా మర్త్యేన కిం న గృహ్యతే ఽపితు గృహ్యత ఏవేత్యర్థః. ౪౨. స్వ గౌరవం ద్యోతయన్ సస్మిన్వాదాత్తక్యం సుకలహం ప్రార్థయతే అయమహం మండనః యమస్య మృతోర్హృంతురీశ్వరస్యాపి శమయితా ఈశ్వరస్య యమహంతృత్వం తు 'మృత్యుర్యస్యోపసేచన'మితి శ్రుతిసిద్ధం నిరీశ్వరవాదిమిమాంసకత్వాదీశ్వరో నాస్తీతి స్థాపనేన తస్మాపి స్వయం శమనకర్తా ఏతాదృశే మయి కలహంసానాం కలా బిభ్రతీతి తాస్తాసాం కలహంసకలాభృతాం తావకసద్గిరాం సుకలహం దిశ ఈరయ ఏతస్మిన్ యోగ్యోస్తీతి సూచయన్సంబోధయతి సుధాంశోశ్చంద్రస్య యత్సుధామ తద్వల్లసంతీ ద్యోతమానా తనూర్యస్య తస్య సంబోధనం హేసుధాంశుసుధామలసత్తనో ఇతి. ౪౩. మమ వాక్చతుర్వమజ్ఞాత్వా మయా సహ వాదమిచ్ఛసీతి సూచయన్నాహ- అపితు దుర్హృదయానాం స్తయో గర్వ ఏవ కాననం వనం తస్య క్షతో ఛేదనే కతో

య కాననక్షతికతోరకుతారధురంధరా, న పటుతా మమ తే శ్రవణాన్తి
కం నను గతాఽనుగతాఖిలదర్శనా. ౪౪. అత్యల్పమేతద్భవతేరితం
మునే భైక్ష్యం ప్రకుర్వే యది వాదదిత్సుతా, గతో ఽద్య మోహం
శ్రుతవాదవార్తయా చిరేస్పితేయం వదితా న కశ్చన. ౪౫. వాదం
కరిష్యామి న సందిహే ఽత్ర జయాజయా నౌ వదితా న కశ్చిత్, న
కంఠశోమైకఫలో వివాదో మిథో జగీషూ కురుతస్తు వాదమ్. ౪౬.
వాదే హి వాదిప్రతివాదినౌ ద్వౌ విపక్షపక్షగ్రహణం విధత్తః, కా
నౌ ప్రతిజ్ఞా వదతో శ్చ తస్యాం కిం మానమిష్టం వద కస్స్వభావః.
౪౭. కః పార్శ్నికో ఽహం గృహమేధిసత్తమస్తస్వం భిక్షురాజో వదతా
మను త్తమః, జయాజయా నౌ సపశౌ విధీయతాం తతః పరం సాధు

రకుతారతుల్యా అనుగతాన్యనుసృత్యాన్యఖిలదర్శనాని సర్వకాస్త్రాణి యయాఽనుగతా
న్యనుసూతాన్యఖిలదర్శనాని యస్యామితి వా ఏవం విధా మమ పటుతా చాతురీ నను
నిశ్చయేన తే తవ శ్రవణస్య కర్ణస్యాంతికం సమాపం న గతా న ప్రాప్తా యతో మత్తో
వాదభిక్షాం యాచస ఇత్యర్థః. ౪౪. కించాత్యల్పమితి. హే మునే యది తవ వాదదిత్సుతా
వాదదానేచ్ఛుత్వం తర్హి వాదభైక్ష్యం ప్రకుర్వ ఇత్యేతద్భవతా ఽత్యల్పమిరితం కథి
కం యతోఽహం శ్రుతా యా వాదవార్తా తయైవ యాచనాం విస్తేవ వాదం కర్తుం
గతోద్యమః ప్రాప్తోద్యమః ఇదం కుత ఇత్యత అహ యత ఇయం వాదవార్తా చిరే
స్థితా చిరకాలాదాప్తమిష్టా తర్హి కిమితి కేనచేద్వాదో న కృత ఇతి తత్రాహ వదితా
వాదకర్తా న కశ్చన శో ఽపి న మిళిత ఇత్యర్థః. ౪౫. వాదం కరిష్యామి అత్ర
వాదకరణే న సందిహే సందేహం న కరోమి పరం తు నౌ అపయోర్జయాజయా అయం
జయం ప్రాప్తోఽయం తు పరాజయమితి వదితా కశ్చిన్నధ్యస్తో న భవతిమాస్తుచేన్నే
త్యాహ యత అపయోర్వివాదః కంఠస్య శోష ఏవైకం ఫలం యస్య న కంఠశోమైకఫలో
న భవతి తు శబ్దో హ్యర్థః హి యస్తాత్పరస్పరం విజగీషూ వివాదం కురుతః అత ఇత్యర్థః.
౪౬. వాదరితిం దర్శయతి. హి యస్తాత్ వాదే వాదిప్రతివాదినౌ ద్వౌ విపక్షపక్షయో
ర్గ్రహణం విధత్తః ఇతి రీతిస్తస్తానౌ అపయోర్వివదతోః ప్రతిజ్ఞా కా తస్యాం
ప్రతిజ్ఞాయాం మానం ప్రమాణం కిమిష్టం స్వభావః స్వీయో భావో ఽభిప్రాయః. ౪౭.
కః పార్శ్నికస్సమిపస్థో మధ్యస్థః క ఇతి సర్వం వద కించాహం గృహమేధిసత్తమ
స్తస్వం తు వదతామను త్తమో భిక్షురాజస్తస్మా దాదౌ నౌ జయాజయా సపశౌ విధీ

వదావ సుస్థితా. ౪౮. అద్యాతిభన్యోఽస్మి యదార్యపాదో మయా
 సహభ్యర్థయతే వివాదమ్, భవిష్యతే వాదకథా పరేష్యుర్వాధ్యా
 హ్నికం సంప్రతి కర్త కుర్యామ్. ౪౯. తథేతి సూక్ష్మే స్థితశంకరేణ భవి
 ష్యతే వాదకథా శ్వ ఏన, తత్సాక్షిభావం వ్రజతం మునీంద్రా విత్య
 ర్థయద్బుదరిజై మినీ సః. ౫౦. విధాయ భార్యాం విదుషీం సద
 స్యాం విధీయతాం వాదకథా సుధీంద్ర, ఇత్థం సరస్వత్యవతారతాజ్ఞా
 తద్ధర్మపత్న్యాస్త మభాషిషాతామ్. ౫౧. అథానుమోద్యాభిహితం
 మునిభ్యాం స మండనార్యః ప్రకృతం చికిత్సుః, ఆనర్ప దైవోపగతా
 న్తునీంద్రా నగ్నీ నివ త్రీస్తునిశేఖరాంస్తా. ౫౨. భుక్త్వోపవిష్టస్య
 మునిత్రయస్య శ్రమాపనోదాయ తదీయశిష్యా, అతిష్ఠతాం పార్శ్వ
 గతావబుద్ధౌ సచామరౌ వీజనమాచరంతా. ౫౩. అథ క్రియాంతే
 కిల సూపవిష్టాస్త్రయ్యంతవేద్యార్థవిదస్త్రయౌ ౭మీ, అమంత్రయం
 శ్చారు పరస్పరం తే ముహూర్తమాత్రం కిమపి ప్రహృష్టాః. ౫౪.
 తేషాం ద్విజేంద్రాలయనిర్గతానామదర్శనం జగ్గుతురంజనా ద్వా,

యతాం తతః పరం ద్వాపసి సుస్థితౌ వదావ వాదం కరనావ. ౪౮. ఏవం ప్రాగ
 ల్యభివార్వకముక్త్యా నమ్రతాభివార్వకమాహ - అద్యాహమతిభన్యోఽస్మి యద్యస్తా
 దార్యపాదో భవాన్తయా సహ వివాదమభ్యర్థయతే ప్రార్థయతే. ౪౯. వాదకథా
 శ్వ ఏన భవిష్యత ఇతి తథైవ స్థితయుక్తేన శంకరేణ సుష్మాక్తే సతి హే మునీంద్రా
 తస్య వివాదస్య సాక్షిభావం వ్రజతమితి వ్యాసజైమినీ సః మండనః ప్రార్థయత్.
 ౫౦. తస్య మండనస్య ధర్మపత్న్యాసరస్వత్యవతారతాజ్ఞా ఇయం సరస్వత్యవతార
 భూలేత్యభిజ్ఞా హేసుధీంద్ర విదుషీం భార్యాం సదస్యాం విధాయ వాదకథా విధీ
 యతామిత్యనేన ప్రకారేణ తం మండనమభాషిషాతాముక్తవంతా. ౫౧. మునిభ్యాం
 వ్యాసజైమినీభ్యాం. ౫౨. వీజనం చామరసంచాలన మాచరంతా స్థితవంతా. ౫౩. ఋగ్య
 జాస్సామాఖ్యవేదత్రయ్యా అంత ఉపనిషద్భాగస్తేన తత్ర వా వేద్యమర్థం పరమపూరు
 షార్థభూతం పరమాత్మానం జానంతీతి త్రయ్యంతవేద్యార్థవిదో ౭మీ త్రయౌ వ్యాస
 జైమినీశంకరాః క్రియా యాః పూర్వోక్తా యా అంతే సూపవిష్టాః పరస్పరం
 ప్రహృష్టాస్తే ముహూర్తమాత్రం చారు కిమప్యమంత్రయన్. ౫౪. ద్విజేంద్రస్య
 మండనస్య గృహాన్నిర్గతానాం మధ్యే ద్వా వ్యాసజైమినీ శీఘ్రం అదర్శనం ప్రాచతు
 స్త్వతీయశృంకరాచార్యః రేవాయా నర్తదాయాస్తబే రమ్యాః కదంబాస్సాలా

రేవాతపీ రమ్యకదంబసాలే దేవాలయే ౭వస్థితవాంస్తృతీయః. ౧౪. ఇతి స యతివరేణ్యో దైవయోగా ధ్నురూణా మితరజనదురాపం దర్శనం ప్రాప్య హృష్టః, తదుదితవచనాని శ్రావయ న్నాత్మశిష్యా సనయ దమృతతుల్యా న్యాత్మ విత్తాం త్రియామామ్. ౧౫. ప్రాతశ్శోణసరోజ బాంధవరుచిప్రద్యోతితే వ్యోమని ప్రఖ్యాత స్సవిధాయ కర్త నియతం ప్రజ్ఞావతామగ్రణీః, సాకం శిష్యవరైః ప్రపద్య సదనం సన్నండితం మాండనం వాదాయోపవివేశ పండితసభామధ్యే ముని ర్ధ్యేయవిత్. ౧౬. తత స్సమాదిశ్య సదస్యతాయాం సధర్మిణీం మండనపండితో ౭పి, సశారదాం నామ సమస్తవిద్యా విశారదాం వాదసముత్సుకో ౭భూత్. ౧౭. పత్యా నియుక్తా పతిదేవతా సా సదస్యభావే సుదతీ చకాశే, తయోర్వివేక్షం శ్రుతతారతమ్యం సమాగతా సంసది భారతీవ. ౧౮. ప్రవృద్ధవాదోత్సుకతాం తదీయాం విజ్ఞాయ విజ్ఞః ప్రథమం యతీంద్రః,

శ్చ యస్త్రిక్ తస్త్రిక్ స్థితే దేవాలయే ౭వస్థితవాన్. ౧౪. ఇత్యేవం ప్రకారేణ యతి శ్రేష్ఠః గురూణా మితి బహువచనమాదరార్థం వ్యాసజైమిన్యోర్దర్శన మితరజనైః ప్రాప్త మశక్యం దైవయోగా త్యాప్తిప్య హృష్ట నై ధ్నురభి రుదితాని వచనా న్యమృత తుల్యాని స్వశిష్యాన్ శ్రావయం స్తాం త్రియామాం రాత్రి మాత్మ విదనయత్ - మానీనీ. ౧౫. ప్రాతఃకాలే శోణసరోజానాం రక్తకమలానాం బాంధవస్య సూర్యస్య రుచ్యా కాంత్యా ప్రద్యోతితే వ్యోమన్యాకాశే సతి స యతిప్రవరః ప్రజ్ఞావతా మగ్రణీర్నియతం నిత్యం కర్త స్సానాది విధాయ శిష్యవరై స్సాకం మండనస్యేదం మాండనం సదనం భవనం సన్ని ర్నండితం ప్రపద్య ప్రాప్య ధ్యేయం బ్రహ్మజానా తీతి ధ్యేయవిస్తునిః పండితసభామధ్యే వాదాయ ఉపవివేశ పాఠాంతరేతు మండనం ప్రతీతి వ్యాఖ్యేయం - శార్దూ. ౧౬. తత స్సభామధ్యే వాదార్థం యతే రుపవేశన స్యానంతరం స మండనపండితో ౭పి స ధర్మిణీం భార్యాం శారదాం సరస్వతీం నామప్ర సిద్ధాం సమస్తవిద్యాను విశారదాం కుశలాం సదస్యతాయాం సభానాయకతాయాం సమాదిశ్య వాదం ప్రతి సముత్సుక స్సమ్యగుత్కంఠితో ౭భూత్ - ఉపేం. ౧౭. సా శారదా పతిదేవతా సుష్మదంతవతీ సదస్యభావే పత్యా నియుక్తా చకాశే తయో ర్యతిమండనయోః శ్రుతస్య తారతమ్యం వివేక్షం సమాగతా సంసది భారతీవ. ౧౮. తదనంతరం భగవాన్ భాష్యకారః కిం కృతవానిత్యపేక్షాయామాహ తదీయాప్ర వృద్ధా యా వాదోత్సుకతా తాం విజ్ఞాయ విజ్ఞః పరాభిప్రాయజ్ఞః పరం శారణ

పరావరజ్ఞ సుపరావరై క్యపరాం ప్రతిజ్ఞా మకరో త్వక్వీయామ్. ౬౦. బ్రహ్మైకం పరమార్థ సచ్చిదమలం విశ్వప్రపంచాత్తనా శుక్తీరూప్య పరాత్తనేన బహుళాజ్ఞానావృతం భాసతే, తజ్ఞానాన్నిఖలప్రపంచ నిలయా స్వాత్మ వ్యవస్థా పరం నిర్వాణం జనిముక్త మభ్యుపగతం మానం శ్రుతేర్నస్తకమ్ ౬౧ బాధం జయే యది పరాజయ భాగ హం స్యాం సన్నాస్యసమంగ పరిహృత్య కషాయ చైలమ్, శుక్లం వసీయ వసనం ద్వయభారతీయం వాదే జయాజయఫలప్రతిదీపికా ౬౨. ఇత్థం ప్రతిజ్ఞాం కృతవత్సదారాం శ్రీశంకరే భిక్షువరే స్వక్వీయామ్, స విశ్వరూపో గృహమేధివర్య శ్చక్రే ప్రతిజ్ఞాం స్వమతప్ర

మవరం కార్యం యద్వా పరం భవిష్య మవరం భూతం తే పరావరే జానాతీతి పరావరజ్ఞః యద్వా పరే బ్రహ్మైకయో ౭వరే యస్మాత్తం పరమాత్మానం జానాతీతి తథా పరావరావీశజీవాపభేదేన జానాతీతి వా. అతఏతాదృశస్సయతీష్ఠ్యః ప్రథమం పరావరయో రీశజీవయో చైక్యపరాం స్వక్వీయాం ప్రతిజ్ఞా మకరోల్. ౬౦. తామేవో దాహరతి బ్రహ్మైకం పరమార్థసచ్చిదానందమలం బహుళేన నిబిడేనానాదిసిద్ధే నాజ్ఞానేనావృతం సత్ సకలప్రపంచాత్తనా భాసతే శుక్తి ర్యథా రూప్యపరాత్తనా రూప్యాత్తకపరస్వరూపేణ భాసతే తద్వత్ తస్య పరావరైక్యస్య జ్ఞానాన్నిఖలప్రపంచస్య నితరాం కారణేనాజ్ఞానేన సహ లయో బాధో యస్యామితి వా ఏవం విధా యా స్వాత్మ ని వ్యవస్థా వ్యవస్థితి స్సావరం నిర్వాణం జనిముక్తం జన్మవినిర్ముక్త మభ్యుపగతం ఆస్యాం ప్రతిజ్ఞాయాం ప్రమాణం శ్రుతేర్నస్తకం వేదాంతాః ప్రమాణ మిష్టం. తథాచ శ్రుతేర్నస్తకం. 'ఏకమేవా ద్వితీయం' 'సత్యం జ్ఞాన మనంతం' 'విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ' 'సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ' 'వాచారంభణం వికారో నామధేయం మృతికేత్యేవ సత్యం' 'తరతి శోక మాత్మవిల్' 'తత్ర కో మోహః క శోక ఏకత్వ మనుపశ్యతః' బ్రహ్మవేద బ్రహ్మైక భవతి' 'నచ పునరావర్తత' నచ పునరావర్తత ఇత్యాది-శా. ౬౧. తత్ర పణం దర్శయతి. బాధమితి. దృఢే ౭వ్యస్తజ్ఞయే యది పరాజయభాగహం స్యాం తస్మి అంగ మే మండన కషాయవస్త్రం సన్నాస్యసం పరిత్యజ్య శుక్లం వస్త్రం వసీయ ఆచ్ఛాదనార్థ మంగీకుర్యాం క్రియ మాణే వాదే జయాజయఫలస్య ప్రతిదీపికా ఇయ ముభయభారతీ అస్తు. వసం. ౬౨.

తిష్ఠామ్. ౬౩. వేదాంతా న ప్రమాణం చితివపుషి పదే తత్ర సంగత్య
యోగా త్పురోభాగాః ప్రమాణం పదచయగమితే కార్యవస్తున్య
శేషే, శబ్దానాం కార్యమాత్రం ప్రతి సమధిగతాశక్తి రభ్యన్నతా
నాం కర్తృభ్యో ముక్తి రిష్టా తదిహ తనుభృతామాయుష స్యాత్స
మాప్తే. ౬౪. వాదే కృతే ౭స్త్రిన్యది మే జయాన్య స్త్వయోదితా
తస్య ద్విపరీతభావః, యేయం త్వయా ౭భూ ద్దదితా ప్రసాక్ష్యే జానా
తిచేత్సా భవితా వధూ ర్థే. ౬౫. జేతుః పరాజిత ఇహాశ్రమమాదదీతే
త్యేతా మిథః కృతఃకౌ యతివిశ్వయాపా, అంబా ముదారధిషణా మభి
షిచ్య సాక్ష్యే జల్పం విలేనతు రథో జయదత్తదృష్టి. ౬౬. ఆవశ్యకం
పరిసమాప్య దినేదినే తా వాదం సమం న్యతనుతాం కిల సర్వవేదా,

విశ్వయాపా మణ్డనః స్వమతే ప్రతిష్ఠా యస్యాస్తభాభూతాం ప్రతిజ్ఞామ్. ఉప. ౬౩.
మండనకృతాం ప్రతిజ్ఞా ముదాసరతి. వేదాంతాది. చితివపుషి చిత్స్వయాపే పదే
పరమాత్మని వేదాంతాః ప్రమాణం న భవంతి తత్రచిద్రూపే సిద్ధే వస్తుని కా
ర్యానన్వితే సంగతే శ్మక్తే రయోగా ద్వేదాంతేభ్యః పురోభాగాః పదచయేన
పదసముదాయాత్మకేన వాక్యేన గమితే బోధితే ౭శేషే కార్యవస్తుని ప్రమాణం
అభ్యన్నతానాం ప్రసిద్ధానాం ఘటమానయేత్వాదికానాం శబ్దానాం కార్యమాత్రం
ప్రతి శక్తి స్సమధిగతా కర్తృభ్య శ్చ ముక్తిరిష్టా ౭భిమతా తత్కర్త ఇహాస్తి
లోకే తనుభృతాం దేహభృతాం జీవానా మాయుషా జీవనస్య సమాప్తే స్సమాప్తి
వర్యంత మిష్టం స్యాత్. 'యావజ్జీవ మగ్నిహోత్రం జామాయా' దితి వచనాల్
సమాప్తి రితి పాఠేతు తత్తస్మా దిహాస్తిన్కర్తణి తనుభృతామాయుష స్సమాప్తి
స్సన్య దితి వ్యాఖ్యేయం - స్రగ్ధ. ౬౪. పఠం దర్శయతి అస్తి న్వాదే కృతే సతి
యది మే జయా దన్యః పరాజయ సన్య త్తర్హి స్త్వయోదితా త్వదుక్తా ద్విపరీత
భావ శ్శుక్లవసనం గృహాశ్రమం విహాయ కషాయవస్త్రపరిధానం స్యా దేవేయ ముభయ
భారతీం ప్రసాక్ష్యే త్వయా కథితాభూత్ నైవేయం వధూర్థే జానాతిచేత్ ప్రసా
క్ష్యే భవితా భవిష్యతి-ఉప. ౬౫. ఇహాస్యాం సభాయాం వాదే వా పరాజితః జేతు
రాశ్రమ మంగీకుర్యా దితి కృతపణో యతిమండనో ఉదారబుద్ధి మంబాం సరస్వతీం
సాక్ష్యే ౭భిషిచ్యాథో అనంతరం జయే చత్రా స్థాపితా దృష్టి ర్యాభ్యాం తా జల్పం
విజిగ్ఘకథాం విలేనతు ర్విస్తాంతవంతా విత్యర్థః. వసంతతిలకా వృత్తం. ౬౬. సర్వ
వేదా సర్వజ్ఞా తా సమం మిథః వాదం వితనుతాం విస్తాంతవంతౌ ఏవం విజేతు
మనసో రుపవిష్టయో ర్యతిమండనయో ర్గతే తాం ప్రసిద్ధాం పుష్పనిర్మితా మేకైకాం

ఏవం విజేతుమనసో రుపవిష్టయో స్తాం మాలాం గళే న్యధిత సోభయ
భారతీయమ్. ౬౭. మాలా యదా మలినభావ ముపైతి కంఠే యస్యాపి
తస్య విజయేతరనిశ్చయ స్సాన్యత్, ఉక్త్వా గృహం గతవతీ గృహకర్త
సక్తా భిక్షాశనేఽపి చరితుం గృహిమస్కరిభ్యామ్. ౬౮. అన్యోన్యసం
జయఫలే విహితాదరా తౌ వాదం వివాదపరినిర్ణయ మాతనిష్టామ్,
బ్రహ్మదయ స్సరవరా అపి వాహనస్థా శ్రోతుం తదీయసదనం స్థిత
వంత ఊర్ధ్వమ్. ౬౯. తతస్తయో రాస మహాన్వివాద స్సదస్యవిశ్రా
ణితసాధువాదః, స్వపక్షసాక్షీకృతసర్వవేదః పరస్పరస్యాపి కృతప్ర
మోదః. ౭౦. దినేదినే చాధిగతప్రకర్షో భూరీభవత్పండితసన్నికర్షః,
అన్యోన్యభంగాహితత్వతర్హస్తథా ఽపి దూరీకృతజన్యమర్షః. ౭౧.
దినేదినే వాసరమధ్యమే సా బ్రూతే పతిం భోజనకాల మేవ, సమేత్య

మాలాం నేయ ముభయభారతీ న్యధిత స్థాపితవతీ. ౬౭. తయో ర్గళే కంఠే మాలాం
నిధాయ యదుక్తవతీ తదాహ—మాలాయదేతి. యదా యస్మిన్ కాలే యస్య గళే
మాలా మలినభావ ముపైతి ప్రాప్నుయాత్ తస్య తదా విజయేతరస్య పరాజయస్య
నిశ్చయః స్యా దిత్యుక్త్వా గృహం గతవతీ యతో గృహకర్తసక్తా ఽపి చ భిక్షాచా
శనం భోజనం చ భిక్షాశనే చరితుం గృహిణే గృహస్థార్థ మశనం మస్కరిణే యత్సర్థం
భిక్షాం నిర్తాతు మిత్యర్థః. ౬౮. సాక్ష్యే స్థాపితాయాః కృత్య ముక్త్వా వాదికృత్య
మాహ—తౌ యతిమండనౌ అన్యోన్యసంజయాత్మకే ఫలే విహితాదరా వాదం జల్పా
త్తక మాతనిష్టాం విస్తారితవంతౌ తస్మిన్ కాలే బ్రహ్మదయో ఽపి సురశ్రేష్ఠా వాహ
నస్థా స్సంతః వివాదస్య పరినిర్ణయం శ్రోతుం తదీయం సదనం భవన మూర్ధ్వ మంత
రిక్షే స్థితవంతః. ౬౯. తతో వాదవిస్తారానంతరం బ్రహ్మదేః స్థిత్యనంతరంచ తయో
ర్యతిమండనయో ర్మహాన్ వివాద ఆస బభూవ వివాదం విజినప్తి సదస్యైః సృభైః
విశ్రాణితో దత్త సాధువాదో యస్మై స స్వస్వపక్షే సాక్షీకృతా స్సర్వే వేదా యన స
పరస్పరస్యాపి కృతః ప్రయోదః ప్రవాన్తో యన - ఉపేం. ౭౦. పున ర్వివాదం విజి
నప్తి దినేదినే చాధిగతః ప్రకర్షో యన స భూరీభవతాం పండితానాం సన్నికర్ష
స్సాన్నిధ్యం యస్య సః అన్యోన్యభంగేన విపదతో రంతఃకరణే ఆహితః స్థాపిత స్తర్షో
జనూభిలాషో యన తథా ఽపి దూరీకృతో జన్యమర్షో యుద్ధరోషో యస్తాత్మః. ౭౧.
'జన్యం హట్టే పరీవాదే సంయుగే జనకే పున' రితి విశ్వప్రకాశః - ఉపేం. ౭౧. సా
ఉభయభారతీ ప్రతిదినం మధ్యాహ్నే సమాగత్య పతిం భోజనకాల మేవ వక్తృ భిక్షుం

భిక్షుం సమయంచ ధైర్యే దినా న్యభూవన్నితి పంచమాణి. 22. అన్యోన్య ముత్తర మఖండయతాం ప్రగల్భం బద్ధాసనౌ స్థితవికాసిముఖారవిందౌ, నస్వేదకంపగగ నేక్షణశాలినౌ వా నక్రోధవాక్కుల మవాది నిరుత్తరాభ్యామ్. 23. తతో యతిత్వాభృదవేక్ష్య దాత్యం ఊదక్ష మంతస్య విచక్షణస్య, చిత్తేప తం ఊభితస్వపక్షం విద్యత్సమతౌ ప్రతిభా తకక్షమ్. 24. తతస్సస్థిధాంతసమర్థనాయ ప్రాగల్భ్యహీనోఽపి సభ్య ముఖ్యః, జగాద వేదాంతపచః ప్రసిద్ధమద్వైతసిద్ధాంత మపాకరిష్టుః. 25. భోభో యతిత్వాధిపతే భవద్భి ర్జీవేశయో ర్వాస్తవ మైకరూప్యమ్,

శ్రీశంకరం ధైర్యే సమయంచ వదతి ఇత్యేవం ప్రకారేణ పంచమాణి పంచవాషడ్వా దినాని అభూవన్. 22. దృఢతయా బద్ధ మాసనం యాభ్యాం తౌ స్థితేన మందవాసిలేన వికాసయుక్తే ముఖకమలే యయోస్తౌ యతిమండనౌ ప్రగల్భ ముత్తర మన్యోన్య మఖండయతాం ఖండితవంతౌ పున శ్చ స్వేదః ప్ర స్వేదః గగనేక్షణం ఉత్తరాప్రతిభానే ఆకాశం ప్రతి నిరీక్షణం స్వేదకంపగగ నేక్షణశాలినౌ న బభూవతుః నవా నిరుత్తరాభ్యాం క్రోధేన వాక్కులం క్రోధవాక్కులం అవాది కథితం - ప. 23. తతో బహుకాలపర్యంతం వాదప్రవృత్త్యనంతరం యతిత్వాభృత్ యతి రాజస్తస్య విచక్షణస్య మండనస్య ఊదం విచారాత్మకం పేషణం క్షమలే సహత ఇతి ఊదక్షమం దాత్యం కుశలతా మవేక్ష్య ఊభితా స్సర్వే పతా యేన తథాభూత మపి విదుష ఆచార్యస్య సమక్షే సమ్ముఖేఽప్రతిభాతాః కత్యాః కోట్యో యస్య సతాదృశం తం చిత్తేప యద్వక్తవ్యం తదుచ్యతామితి పునః ప్రేరితవాన్ - ఉ. 24. తదనంతరం మండనో యత్క్రృతవాం స్తదాహ తతః స్వసిద్ధాంతసమర్థనాయ ప్రాగల్భ్య హీనోఽపి సభ్యముఖ్య స్స మండనః వేదాంతపచోభిః ప్రసిద్ధమద్వైతసిద్ధాంత మపాకరిష్టు రువాచ - ఉప. 25. యదువాచ తదుదాహరతి భో భో ఇతి సంభ్రమే విష్వా యతిత్వాధిపతే యతిరాజ జీవేశ్వరయో ర్వాస్తవ మైకరూప్యం విశుద్ధం యద్భవద్భి రంగీక్రియలేతతప్ర ప్రమాణం వయం సప్రతీమః నజానీమః తత్ర ప్రమాణం నాస్తీత్యర్థః. అయం భావః. నహి శ్రుతిమంత్రకముక్తార్థే ప్రమాణం భవితు మర్హతి శుద్ధబుద్ధోదాసీనతయోపేక్షణీయం బ్రహ్మభూత మభిదధత స్తస్యాపురుషార్థోపదేశేనోఽప్రయోజనశక్తప్రసంగాత్. కించ యథా లౌకికవాక్యాని ప్రమాణాంతరావగతార్థ బోధకాని న స్వతః ప్రమాణం తథా భూతార్థానువాదకత్వేన శ్రుతిమంత్రకస్యానపేక్ష్యలక్షణం ప్రామాణ్యం వ్యాహస్యేత తథాచ ప్రత్యక్షాది విషయస్య పరినిష్ఠిత

విశుద్ధ మంగీక్రియతే హి తత్ర ప్రమాణమేవం న వయంప్రతీముః. ౭౬.
సప్రత్యవాదీ దిద మేవ మానం యచ్ఛేత్తకేతుప్రముఖాన్విసేయాన్,
ఉద్దాలకాద్యా గురవో మహంత స్సంగ్రహాయంత్యాత్మతయా పరే

వస్తునః ప్రతిపాదనాసంభవా తత్ప్రతిపాదనే చ హేయోపాదేయరహితే పురుషా
ర్థాభావా చ్ఛ్చుతిమస్తకస్య తత్ర ప్రమాణత్వాభావేన భవత్సిద్ధాంతే వయం
ప్రమాణం న ప్రతీమ ఇతి-ఉ. ౭౬. ఏవం మండనకర్తృక మాక్షేప ముదాహృత్య
భాష్యకృత్కర్తృక ముత్తరముదాహర్తూమాహః—న భగవాన్ భాష్యకారః ప్రత్య
వాదీ త్ప్రతిపత్తరం దత్తవాన్ ఇదమేవ ప్రమాణం యచ్ఛేత్తకేతు ప్రభృతిన్
శిష్యోన్ ఉద్దాలకాద్యాః మహంతో గురవః పరేశం పరమాత్మాన మాత్మతయా
గ్రాహయంతి. 'తత్త్వమసి క్షేతకేత' ఇతి ఆద్యప్రముఖపదాభ్యాం జనకయాజ్ఞ
వల్క్యదయో గృహ్యంతే తథాచాహ—జనకం ప్రతి యాజ్ఞవల్క్యః. 'అభయం
వై జనక ప్రాప్తో ౭సి తదాత్మానమేవ వేదాహం బ్రహ్మాస్మితి తస్మా త్తత్సర్వ మభవ
త్తత్ర శో మోహః క శ్లోక వికత్వ మనువశ్యత ఇత్యాది - ఆయమభిసంధిః పుం
వాక్యదృష్టాంతేన భూతార్థతయా సాపేక్షత్వేనాప్రామాణ్యపత్తి మభిప్రేత్య ప్రత్య
గభిన్నే బ్రహ్మాణి ప్రమాణం న వయం ప్రతీముః ఇతి వదతా త్వయా వక్తవ్యం కిం
పుంవాక్యానాం సాపేక్షత్వం భూతార్థత్వే నోత పౌరుషేయత్వేన. ఆద్యే ప్రత్యక్షా
దీనా మపి భూతార్థతయా సాపేక్షత్వే నాప్రామాణ్య ప్రసంగః ద్వివీధీయ తు అపౌరు
షేయాణాం వేదాంతానాం ప్రత్యక్షాదీనా మివ భూతార్థానా మపి నాప్రామాణ్యం
తథాచ బ్రహ్మత్వభావస్య పరినిష్ఠితవస్తుస్వరూపత్వే ౭సి తత్త్వమసీత్యాది శాస్త్రమంత
రేణానవగమ్యమానతయా ప్రత్యక్షాదివిషయత్వాభావేనాసంధిగతగంతృత్వవసాం వేదా
న్తానాం ప్రత్యగభిన్నే బ్రహ్మాణి ప్రామాణ్యమవశ్యమాప్తేయం నాపి హేయోపాదేయ
రహితత్వా దపురుషార్థత్వం హేయోపాదేయశూన్య బ్రహ్మత్వావగమా దేవ సర్వ
క్షేత్రనిపుత్తిపూర్వకపరమానందప్రాప్త్యా పురుషార్థసిద్ధేః ద్వివిధం హ్యుపాదేయం కింఽ
దప్రాప్తం యథా గ్రాహ్యది కించి త్సునః ప్రాప్త మపి విభ్రమవశా దప్రాప్తమివా
వగతం యథా స్వగ్రీవావసద్ధం స్త్రవేయకం ఏవం హేయ మపి ద్వివిధం కించి దహీ
నం యథా వ్యావహారికసర్వాది కించి త్సున ర్హీనం యథా చరణాభరణే నూపురాదౌ
సహారోపితసర్వాదికేవం చ బ్రహ్మత్వభావస్యా౭౭ద్యహేయోపాదేయత్వాభావేఽ
ఆవిద్యాసహారోపిత శో కాదేస్తత్త్వమస్మాదివాక్యజనిత తత్త్వజ్ఞానాదవగతిపర్యంతాః
పుత్రై ప్రాప్త మహ్యునందరూప మప్రాప్త మివ ప్రాప్తం భవతి త్యక్త మేవ శోకాది

శమ్. ౨౨. వేదావసానేషు హి తత్త్వమాది వచాంసి జప్తాన్యఘమర్ష
ణాని, హుంఘణ్ముఖానీవ వచాంసి యోగిన్ వైషాం వివత్ ౨ స్త్రీ కు
హస్విదర్థే. ౨౦. అర్థాప్రతీతౌ కిల హుంఘడాదే ర్జప్సోపయోగిత్య
మభాణి విజ్ఞైః, అర్థప్రతీతౌ స్ఫుట మత్ర సత్యాం కథం భవే త్స్పృజ్ఞ
జపార్థతైవ. ౨౧. ఆపాతత స్తత్త్వమసీతి వాక్యా ద్యతీశజీవేశ్వరయో

మత్యక్తం భవతీతి తస్య పరమపురుషార్థత్వసిద్ధిరితి. ౨౨. నను భూతార్థతయా వేదా
స్తానా మపౌరుషేయత్వాసిద్ధ్యా వేదాస్తాః పౌరుషేయాః వాక్యత్వాల్ భారతాది
వదిత్యమమానస్యాప్రత్యూహముత్పత్తేః పౌరుషేయత్వస్య దుర్వారత్వా ద్యేదాంత
వచసాం కస్తింశ్చి దర్థే వివత్ నాస్తి కింతు జప్తాని తా న్యఘమర్ష ణానీత్యభ్యుపగం
తవ్య మిత్యాశయవా న్మండన ఆహ వేదావసానేషు వేదాస్తేషు హి యస్తాల్ హుం
ఘణ్ముఖాని వచనాని యథా జప్తా న్యఘమర్ష ణాని తథా తత్త్వమస్యాదివచాంసి జప్తాని
పాపనివర్తకాని తస్మాల్ హేయోగిన్వేషాం తత్త్వమస్యాదివచసాం కుహస్వి దర్థే
కస్తింశ్చి దర్థే వివత్ నాస్తిత్వర్థః. ౨౦. ఏతద్దూషయతి భగవాన్ అర్థస్యాప్రతీతావ
ప్రతిభానే కిల ప్రసిద్ధం హుంఘడాదే ర్జప్సోపయోగిత్యం విజ్ఞై రభాణి భాషితం అత్ర
తత్త్వమస్యాదివచనేషు స్పష్టం యథా స్యా త్తథా ౨ర్థస్య ప్రతీతౌ సత్యా మేషాం
జపార్థతైవ కథం భవే త్కేనాపి ప్రకారేణ న భవతీత్యర్థః. ప్రాజ్ఞ స్త్వం దృష్టాంత
వైషమ్యం కథం న జానాసీతి సూచయ స్సంబోధయతి హేప్రాజ్ఞేతి-ఆ. ౨౧. ఉక్తం
పక్షం విహాయ పక్షాంతరాలంబనాయ మండన ఆహ ఆపాతతఇతి:—హేయతీశ
యద్యపి జీవేశయో రభేద స్తత్త్వమసీతివాక్యాదాపాతతః ప్రతీయతే తథా ౨పి
మఖాదికర్తృప్రశంసయా ఈకాభిన్నో ౨యం మఖాదికర్తేతి స్తుత్యా తయో రభేదః
విభే శ్చేష వివేత్యర్థః. ఆయంభాషః. వేదాంతవచసాం తత్త్వద్విహితకర్తృ పేక్షితకర్తృ
దేవతాది ప్రతిపాదనపరత్వే వైషక్రియార్థత్వమభ్యుపేయం కార్యస్యభూర్వస్య మా
నాంతరాగోచరతయా ౨త్యంతాననుభూతభూతభూర్వస్య తత్త్వేన సమారోపేణ వా పురుష
బుద్ధా వసారోహత్*తదర్థానాం వేదాస్తానాం కార్యపరత్వాంగీకారస్యావశ్యకత్వాల్
తథాచ జైమినీనాపి 'అమృత్యస్య క్రియార్థత్వా దానర్థక్య మతదర్థానామితి సూ
త్రేణ అక్రియార్థానా మర్థవాదానా మానర్థక్యం భూర్వపక్షం కృత్వా 'విధినాల్వేక
వాక్యత్వాల్ స్తుత్యర్థేన విధ్యధీనాన్యూరితి అక్రియార్థానా మానర్థక్యం భూర్వపక్షోక్త
మంగీకృత్యైవార్థవాదానాం విధ్యేకవాక్యతయా ప్రామాణ్యం ప్రతిపాదితం నచాక్రి

* యజ్ఞాది పరార్థానాం.

రథేదః, ప్రతియతేఽథాపి మఖాదికర్తృప్రశంసయాస్యాద్విధిశేషవచః.
౮౦. క్రత్వంగయూపాదికమర్యమాదిదేవాత్తనా వాక్యగణః ప్రశం
సన్, శేషః క్రియాకాండగతో యది స్యాత్కాండంతరస్థోఽపి భవే

యార్థత్వే ఽపి వేదాంతానాం బ్రహ్మరూపవిధిపరత్వస్వీకారేణ న సిద్ధాంతసూత్ర
విరోధ ఇతి వాచ్యం సర్వేషాం విధీనా మనాగతోత్పాద్యభావనావిషయత్వేన పరినిష్ఠిత
వస్తుస్వరూపవిధేరసంభవాదితి-ఉ. ౮౦. వేదాంతానాం కార్యపరత్వస్వీకారేణ పౌరు
షేయత్వం ప్రతిపాదయతా త్వయా వక్తవ్యం కిం తత్కార్యం యదశక్యం పురు
షేణ జ్ఞాతుమపూర్వమితి చేత్ మానాంతరానవగతేసంగతిగ్రహణం యోగాత్ లిక్ష్ణా
దీనా మదోధకత్వ ప్రసంగః. స్వర్గకామపదసమభివ్యాహరసంఖ్యాకతర్కానుగృహీత
వేదాదేవ క్రియాలక్షణా పూర్వే లిక్ష్ణాదీనాం సంగతిగ్రహణం దోషధకత్వ మితిచేత్
చైత్య వందనాదివాక్యేష్యపి స్వర్గకామ ఇత్యాదిపదసంబంధాదపూర్వకార్యత్వప్రసం
గేన లేషా మవ్యవహరచనతయాఽపౌరుషేయత్వప్రసక్తః సృష్టేన పౌరుషేయత్వేన
లేషా మపౌరుషేయత్వ ప్రతిషేధఇతిచేత్ వాక్యత్వాదిలింగేన వేదానా మపి పౌరు
షేయత్వానుమానా దపూర్వార్థతా న స్యాత్ స్వర్యమాణకర్తృకత్వేన వాక్యాది
సోపాధిక మితిచేత్ యథా వేదాంతానాం కార్యార్థత్వపక్షే లేషాం పౌరుషేయత్వా
నుమానం కర్తృస్వరూపాధినా నిరస్యతే తథా లేషాం సిద్ధార్థత్వపక్షే తన్నిరసనస్య
సమానత్వా త్రేషాం కార్యార్థత్వకల్పనమప్రయోజకం తస్మా ద్వేదాంతానామపౌరు
షేయత్వ సంపాదనాయ క్రియార్థత్వం నైవాభ్యుపేయమ్. 'సదేవ సౌమ్యేద మగ్ర
ఆసీత్ - ఏకమేవాద్వితీయం ఆత్మావా ఇద మేక ఏవాగ్ర ఆసీత్తదేవబ్రహ్మపూర్వ
మనవరమనంతర మబాహ్య మయమాత్మా బ్రహ్మ సర్వాసభూ ర్బ్రహ్మై వేద మమృతం
పురస్తాదిత్యాదివాక్యేషాపక్రమోపసంహారాదిషడ్విధ తాత్పర్యలిక్ష్ణేన బ్రహ్మజ్ఞభావ
ప్రతిపాదకత్వేన సమనుగతేషు స్థితానాం పదానాం ప్రత్యగభిన్న బ్రహ్మస్వరూప
విషయే నిశ్చితే సమన్వయేఽవగమ్యమానేఽర్థాంతరకల్పనాయాస్మృతహాన్యశ్చుతకల్పనా
గస్తాయా ఆయుక్తత్వాత్. యత్ర త్వస్య సర్వమాత్మైవాభూ త్తత్వేన కం పశ్యేది
త్యాదిక్రియాకారకఫలనిరాకరణశ్చిత్తే ప్రకరణా న్తరపఠితవేదాంతవాక్యానాం కర్తృది
ప్రశంసయా విధిశేషత్వాసంభవా చేత్యాశయవాక్ భగవాన్ ఆహ—క్రత్వం
గయూపాదికమితి. 'ఆదిత్యో యూషః యజమానః ప్రస్తర' ఇత్యాదివాక్యగణః
క్రత్వంగయూపప్రస్తరాదికం ఆదిత్యయజమానాద్యాత్తనా ప్రశంసన్ క్రియా
కాండగతత్వాత్ శేషో యది స్యాత్తస్మి భవతు నామ తథా ఽపి కాండంతరే జ్ఞాన

తృతీయః సః. ౧౧. తద్వ్యాస్తే జీవే పరమాత్మదృష్టి విధాయకః కర్తృసమృ
ద్ధయే ౭వ్యక్త, అబ్రహ్మణి బ్రహ్మధియం విధత్తే యథా మనో ౭న్నార్క
సభస్వదాదా. ౧౨. సంక్రమయతే ౭న్యత్ర యథా లిజాదిర్విధాయతో
బ్రహ్మవిభావనాయ, తథా విధేరశ్రవణా స్తనీషీక సంజాఘటిత్యత్ర
కథం విధానమ్. ౧౩. యద్యత్ప్రతిష్ఠాఫలదర్శనేన విధిర్యతీనాం వర

కాండే స్థితస్తత్త్వమస్యహం బ్రహ్మస్మి' త్యాదివాక్యగణో విధిశేషః కథం భవేత్ -
ఇంద్ర. ౧౧. ఏవముక్తో మండన ఆహ-హే అర్హ౯ యద్యేవం తస్మి తత్త్వమస్యా
దివాక్యగణో జీవే పరమాత్మదృష్టివిధాయతో ౭స్తు. కిమర్థమితి చేత్తత్రాహ - కర్తృ
సమృద్ధయే తత్ర దృష్టాంతో యథా 'మనో బ్రహ్మేత్యుపాసీత అన్నముపాస్య,
ఆదిత్యోబ్రహ్మేత్యాదేశః, వాయుర్వాప సంవర్గః, స్రాణో వాప సంవర్గః' ఇత్యాది
వాక్యగణః కర్తృణాం సమ్యగభివృద్ధయే ౭బ్రహ్మణి మనఃఆదౌ బ్రహ్మధియం విధత్తే
తద్వత్తథాచారోపిత బ్రహ్మభావస్య జీవస్యో పాస్తి పరా వేదాంతా న తస్య బ్రహ్మ
త్వత్వే ప్రమాణమితి భావః - ఆ. ౧౨. ఏతద్దూషయతి భగవాన్ అన్యత్ర 'మనో
బ్రహ్మేత్యుపాసీతే' త్యాదివాక్యే యథా బ్రహ్మవిభావనాయ విధాయతో లిజాది
శ్రూయతే తథా ౭త్ర తత్త్వమస్యాదివాక్యే లిజాదిరూపస్య విధేరశ్రవణాల్
విధానం కథం సంజాఘటితి కేన ప్రకారేణ ఘటతే న కేనాపీత్యర్థః. మనీషీ సక్
కథమేవం భావన ఇతి సంబోధనాశయః తథా చ విధ్యభావేనారోపితబ్రహ్మభా
వస్య జీవస్యోపాస్తిపరత్వం వేదాంతానాం న సంభవతీతి తస్య బ్రహ్మత్వత్వ ఏవ వే
దాంతాః ప్రమాణమితి భావః - ఉ. ౧౩. నను సస్తు వేదాంతా బ్రహ్మత్వత్వే ప్రమా
ణం పరం తు జ్ఞానవిధిద్వారా తత్ర విధేః కల్పయితుం శక్యత్వాదితి మన్వానో మండన
ఆహ యద్యత్ప్రతిష్ఠాఫలదర్శనేన హే యతీనాం మధ్యే శ్రేష్ఠేతి సంబోధనేనాధ్వర
మిహంసానధ్యయనం సూచయతి రాత్రిసత్రే విధిః ప్రకల్ప్యతే తద్విధిహఃపి బ్రహ్మ
త్వైకత్వే ౭పి ముక్తిఫలశ్రుతేస్స విధిః కల్పయితుం యుక్తః-అయమర్థః. 'ప్రతిష్ఠాంతి
హవా య ఏతా రాత్రిరుపయంతీతి శ్రూయతే తత్ర రాత్రి శబ్దేనాయుర్జ్యోతి
రిత్యాదివాక్యవిహితాస్సామయగవిశేషా ఉచ్యంతే ౭త్ర యద్యపి ప్రతిష్ఠాంతీతి పర
మానాపదేశాల్ సిద్ధరూపైవ ప్రతిష్ఠా ప్రతీయతే న సాధ్యరూపా తథా ౭పి శ్రుతా
యా ఏవ ప్రతిష్ఠాయా విపరీతామేన ఫలకల్పనస్యాత్యంతాశ్చితస్వర్గస్య ఫలత్వకల్ప
నాపేక్షయా పరత్వాల్ యత్తదోర్వ్యత్యాసేన యోజనయా ప్రతిష్ఠాంతీత్యత్ర
సన్నధాంతర్యావేన చ యే ప్రతిష్ఠానంతి తే ఏతా రాత్రిరుపేయంతి వాక్యవిహరి
ణామేన యథా రాత్రివిధిః ప్రకల్ప్యతే తథోపాపి. 'బ్రహ్మవేద బ్రహ్మేవ భవతీ'తి,

రాత్రిసత్రే, ప్రకల్ప్యతే తద్వదిహాపి ముక్తిఫలశ్రుతేః కల్పయితుం
 స యుక్తః. ౮౮. తర్హి క్రియాజన్యతయా విముక్తి స్వస్తిగ్రాహివద్ధంత
 ముక్తిఫలశ్రుతేః 'బ్రహ్మ బుభూషుర్బ్రహ్మవేదనం కుర్యా'దితి విధిః కల్పయితుం యుక్తః
 'తథా చాత్మా వారే ద్రష్టవ్యః, య ఆత్మా ఒపహతపాప్తాసో ఒన్వేష్టవ్యః సు విజి
 జ్ఞానితవ్యః, ఆత్మే త్యేవోపాసీత, ఆత్మానమేవ లోకముపాసీత, బ్రహ్మవిద్యౌహైవ భవతీ'
 త్యాదిఘ విధానేషు సత్సు కో వా ఒత్తా కిం బ్రహ్మేత్యాకాంక్షాయాం తత్స్వ
 రూపసమర్పణేన 'నిత్యస్మరన్వజ్ఞ స్మరన్వగతో నిత్యతృప్తో నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావో విజ్ఞా
 నమానందం బ్రహ్మ'త్యేవమాదయస్పర్శే వేదాంతా ఉపయుక్తాప్రదుపాసనాచ్చ శాస్త్ర
 దృష్టో ఒదృష్టమోక్షో భవిష్యతి కర్తవ్య విధ్య ననుప్రవేశే తు వస్తుమాత్రకథనే హనో
 పాదానాసంభవాత్ 'సత్తద్విపా వసుమతీ' 'రాజాసా గచ్ఛతీ'త్యాదివాక్యవద్వేదాన్త
 వాక్యానామానర్థక్యమేవ స్యాత్ కించ వేదాంతానాం ప్రవృత్తినివృత్త్యబోధకత్వే
 శాస్త్రత్వమేవ న స్యాత్ తత్పరస్యైవ శాస్త్రత్వబోధనాత్ యథాఒపహుః 'ప్రవృత్తి
 ర్వా నివృత్తిర్వా నిత్యేన కృతకేన చా'పుంసాం యేనోపదిశ్యేత తచ్ఛాస్త్రమభిధీయత్
 ఇతి-అపిచ రజ్జునియం నాయం సర్వ ఇత్యాదిశ్రవణేన యథా భయకంపాది నివర్తతే న
 తథా సంసారిశ్చ భ్రాంతి ర్బ్రహ్మస్వరూపశ్రవణేన నివర్తతే శుక్తబ్రహ్మస్వరూపస్య య
 థాపూర్వం సుఖదుఃఖాదిసంసారధర్మదర్శనాత్. 'మంత్రవ్యో నిధిధ్యానితవ్య' ఇతి శ్రవ
 ణోత్తరకాలయోర్నననిధిధ్యాననయోః శ్రవణాచ్చేతి. ౮౯. ఏతద్దూషయతి భగవాం
 స్తర్హి మోక్షర్యోపాస్తిరూపక్రియాఫలత్వే సతి విముక్తి ర్విసశ్వరా స్యాత్ క్రియా
 జన్యత్వాత్స్వస్తిగ్రాహివదితి. అయమర్థః. కర్తవ్యవిధిశేషత్వేనాత్మోపదేశో న యుక్త స్వ
 గ్రాహివ న్నోక్షస్యానిత్యత్వసాతశయత్వయోరవిష్టయో రావత్తే. నను జ్ఞానస్యాపి మానస
 క్రియాత్వాద్భవన్త తేఒపి విముక్తే రనిత్యత్వం కుతో న స్యాదిత్యాశంక్య జ్ఞానస్య మాన
 సత్వే ఒపి యథాభూతవస్తువిషయప్రమాణజన్యత్వేన కర్తు మకర్తుమన్యథా వా కర్తుమశ
 క్యత్వా త్కేవలవస్తుతంత్రత్వేన చోదనాతంత్రత్వాభావాత్ పురుషతంత్రత్వహా
 న్యత్వాచ్చాన్తస్సతే నోక్షదోష ఇత్యాశయేనాహ - ఉపాసనేతి - యథా 'యస్యై
 దేవతాయై హవి ర్గృహీతం స్యా త్తాం ధ్యాయే ద్వషట్యురిష్యత్' 'సంధ్యాం మనసా
 ధ్యాయే'దిత్యేవ మాదిఘ ధ్యానం చింతనం మానసం పురుషతంత్రత్వా త్కర్తు మకర్తు
 మన్యథా వా కర్తుం శక్యం తథా మనసః క్రియోపాసనైవ కర్తు మకర్తుమన్యథావా
 కర్తు మర్హా న తు జ్ఞానం తథాచ తజ్జన్యవిముక్షేరనిత్యత్వం స్వప్తమేవేత్యర్థః. తస్మాత్

వివశ్వరా స్వాత్, ఉపాసనా కర్తు మకర్తుమన్యథా వా కర్తుమర్హా మన
సః క్రియేవ. ౮౫. మాభూదిదం తత్త్వమసీతి వాక్యముపాసనాపర్యవ
సాయి కామమ్, కింత్వస్య జీవస్య పరేణ సామ్యప్రత్యాయకం సత్తమ
బోధవీతు. ౮౬. కిం చేతనత్వేన వివక్తి సామ్యం సార్వజ్ఞసార్వాత్మ్య
ముఖైర్గుణైర్వా, ఆద్యే ప్రసిద్ధం న ఖలూపదేశ్యమంతే స్వసిద్ధాంతవిరు
ద్ధతాస్వాత్. ౮౭. నిత్యత్వమాత్రేణ మునే పరాత్మగుణోపమానైస్సుఖ
బోధపూర్వైః, గుణై రవిద్యావృత్తితో ఒప్రతీతైస్సామ్యం బ్రవీ త్వ
స్య తతో న దోషః. ౮౮. యద్యేనమేతస్య పరత్వమేవ ప్రత్యాయ

ద్విషయే లిజాదయ శ్రూయమాణా అప్యనియోజ్యవిషయత్వా త్కుంతీభదన్తో విధిచ్ఛా
యారూపత్వాత్ స్వాభావికప్రవృత్తివిషయవిముఖకరణార్థాః. అన్యథా 'క్షీయంతే
చాస్య కర్తాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే-ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్నబిభేతి కుత
శ్చన-అభయం వై జనక ప్రాప్తో ఒసి, తదాత్మానమేవాపేదహం బ్రహ్మస్మి'త్యాద్యాః
శ్రుతయో బ్రహ్మవిద్యానంతరం మోక్షం ప్రదర్శయంతోఽపి మోక్షస్య జ్ఞానజన్యా
పూర్వజన్యత్వం వారయంతోఽపి నోపపద్యేర్క బ్రహ్మవగతో సత్యాం సర్వకర్తవ్యతా
హనేః కృతకృత్యతాయాశ్చాస్తాకమలంకారత్వాత్ మననాదిసహకృతేన శ్రవణేన
బ్రహ్మస్వరూపసాక్షాత్కారే సంసారిత్వనివృత్తేశ్చుత్తిస్తృత్యుభవసిద్ధత్వాద్భిత్తకాన
నేనైతత్తప్తిలిపాదకస్య ముఖ్యకాస్త్రత్వాచ్చ న కోపి దోషఇతి. ౮౫. ఏవముక్తా
మండన స్తత్త్వ మస్యాదివాక్యస్యోపాసనాపర్యవసానాభావ మంగీకృత్య ప్రకారాం
తరేణాక్షిపతి ఇదం తత్త్వమసీతి వాక్య ముపాసనాపర్యవసాయి యథేష్టం మాభూత్
తథావైక్యప్రతిపాదకం నాస్తి కింత్వస్య జీవస్య పరమేశ్వరేణ సాదృశ్యస్య ప్రతి
పాదకం హే సత్తమ బోధవీతు భవతు. ౮౬. ఏతద్వికల్ప్యి దూషయతి భగవాన్.
కిమితి. తత్త్వమసీతి వాక్యం కిం చేతనరూపేణ సాదృశ్యం ప్రపదతి కింవా సార్వజ్ఞ
సార్వాత్మ్యసర్వశక్తిత్వ ప్రభృతిభి ర్గుణై స్సామ్యం వివక్తి అథ చేతనత్వేన సామ్యస్య
ప్రసిద్ధత్వాదుపదేశానర్థక్యం ద్వితీయే జీవస్య పరమాత్మస్వరూపాపత్త్యా భేదో నాస్తీతి
స్వసిద్ధాంతవిరుద్ధతా స్వాత్ తస్మా దైక్యప్రతిపాదక మేవోక్తవాక్య మభ్యుపేయ
మిత్యర్థః. ఇంద్ర. ౮౭. ఏవ ముక్తో మండన ఆహ—నిత్యత్వమాత్రేణ పరమాత్మగుణ
సద్భూతై స్సుఖబోధాంత్యాదిభిరవిద్యాపరణాదప్రతీతైరస్య జీవస్య పరేణ సామ్య
ముక్తవాక్యం హేమునే బ్రవీతు తస్మాన్నోక్తదోషః - ఉ. ౮౮. ఏవముక్తో భగవా
నాహ—యద్యేవం తస్మి తస్య జీవస్య పరమాత్మత్వమేవోక్తవాక్యం బోధయతు అత్ర

త్వత్ దురాగ్రహః కః, త్వయైవ తస్య ప్రతిభాసశంకా విద్వన్న విద్యావరణాన్నిరస్తా. ౮౯. భో శ్చేతనత్వేన శరీరిసామ్య మావే ద్యతామస్య జగత్ప్రసూతే, చిదుత్థితత్వేన సరోదితస్యా వృణుప్ర థాన ప్రభృతే ర్నిరాసః. ౯౦. హంతైవమ స్తీతి తదా ప్రయోగ స్సాన్యత్త్విన్నతే తత్త్వమసీతి న స్యాత్, తదైక్షతేత్వత్ జడత్వశంకా వ్యావర్తనాచ్చుత్త్ర పునర్న చోద్యమ్. ౯౧. న న్వేవమవైక్యకృప రత్వమస్య ప్రత్యక్షపూర్వప్రమితిప్రకోపాత్, న యుజ్యతే తజ్జపమా త్ర యోగిస్వాధ్యాయవిధ్యాశ్రిత మభ్యుపేయమ్. ౯౨. అక్షేణచే

తస్య పరత్వే దురాగ్రహః కః. న న్వేవం తస్మి తస్య పరత్వం కుతో న ప్రతిభాసతే ఇతి చేత్తత్రాహ—తస్య సుఖబోధానంతరూపస్య పరత్వస్య ప్రతిభాసశంకా తు అవి ద్యావరణాత్త్వయైవ నిరస్తా. విద్వాంసక్ కథమేవం భావన ఇతి సంబోధనాశయః. ౮౯. ఏవముక్తో మండనః ప్రకారాంతర మాలంబ్యాఽఽహ—హేయతీకాస్య జగత్కారణస్య చేతనత్వేన జీవేన సామ్యమావేద్యతాం తథాచ చితశ్చేతనాజ్ఞకత ఉత్థిత త్వాత్ పరై సాంఖ్యాదిభిరుదితస్య ప్రధానపరమాణ్వాదేర్నిరాసో ఽపి సిద్ధ్య తీత్యర్థః. ౯౦. ఏవముక్తో భగవానాహ హంత హేమండనైవంచేత్తదా త్వన్నతే తజ్జగత్కారణం త్వం త్వత్పద్యశమస్తీతి ప్రయోగస్సాన్యత్ - తత్త్వమసీతి న స్యాత్ జడత్వశంకాయాస్తు. 'తదైక్షత బహు స్యాం ప్రజాయేయ'తీక్షణక్రవణాత్తత్త్వమ సీతి జగత్కారణస్య చేతనాభేద ప్రతిపాదనేన చ వ్యావర్తనా త్పునరత్ర చోద్యభా వా త్ప్రధానాదే ర్నిరాసాయైవం న వాచ్యమిత్యర్థః. ౯౧. ఏవం సర్వతః ప్రతిబద్ధో మండన ఇమమపి పక్షముపేక్ష్య పునస్తత్త్వమస్వాదివాక్యస్య జపోపయోగిత్యాల మ్పనాయ పరపక్షే ప్రత్యక్షవిరోధమాపాదయతి - న న్వేవం సామ్యప్రతాయకత్వే ప్యుపోక్తవాక్యవైక్యపరత్వం నాహమిశ్వర ఇతి ప్రత్యక్షాత్ప్రకాయా జ్యేష్ఠ ప్రమాయాః ప్రకోపా న్న యుజ్యతే తత 'స్వాధ్యాయోఽభ్యేతవ్య' ఇతి విధినా శ్రిత ముక్తవాక్యం జపోపయోగ్య మభ్యుపేయ మితి. ౯౨. ఏత ద్దూషయతి భగ వాక్ అక్షేణంద్రియేణ చేత్ భేద మితి ద్భేదప్రమా యది స్యాత్తదా ఽభేద వాదిశ్రుతివాక్యస్య బాధ స్సాన్యత్ అక్షస్య భేదేనాసన్నికర్తా ద్భేదప్రమైవ సహి భవే తేన కారణేనాస్య వాక్యస్య కుతో విరోధో నకేనాపి విరోధో ఽస్య ప్రత్యక్షస్య కస్తా ద్ధేతో ర్విరోధ ఇతివా లేన ప్రత్యక్షేణ ఆస్యవాక్యసేతివా ఆయ మర్థః. ఇంద్రియం భేదే న ప్రమాణం తదసన్నికృష్టత్వా త్సమృతవత్ నన హేత్వసిద్ధి రితిచే దింద్రియస్య భేదేన సంయోగ సమవాయతాదాత్మ్యానా

ద్వేద మిత స్తదాస్యా దభేదవాదిశ్రుతివాక్యబాధః, అసన్నికర్షా న్న
భవేద్ధి భేద ప్రమేయ తేనాస్య కుతో విరోధః. ౯౩. భిన్నోఽహ
మిశాదితి భాసలే హి భేదస్య జీవాత్తవిశేషణత్వమ్, తత్సన్నికర్షో
ఽస్త్యథ సంప్రయోగాభావేఽపి భేదేంద్రియయోర్హనీషిక్. ౯౪.
అతిప్రసక్తే ర్న తు కేవలస్య విశేషణత్వస్య తదభ్యుపేయమ్, భేదా

మన్యతమ సన్నికర్ష స్తదన్యోవా. ఆద్యే న తావత్సమవాయోఽసంభవాత్తదసిద్ధేశ్చ
నను రూపీ ఘటో మృద్ధట ఇతి ప్రత్యయస్య సంయోగానగాహిత్యాత్పరిశేష
త్సమవాయ ఏవ సిద్ధతీతిచే న్న గుణగుణిణో రవయవావయవిణో శ్చాత్ప్రత్యభేదే
తత్సంబంధస్య చ తథాత్వే దండపురుషదావివ శుక్లో ఘటో మృద్ధట ఇతి సమానాధి
కరణ ప్రత్యయానువపత్త్యే. కించ సమవాయభ్యం సంబద్ధ సమవాయో విశిష్టప్రత్యయ
నియామక ఉతాసంబద్ధః - నాద్య స్తస్య తస్మాదన్యోన్యసంబద్ధః కల్పయతవ్య
ఇత్యనవస్థాపాతాత్. నను సమవాయభి ర్నిత్యసంబద్ధ ఏవాయం గృహ్యతే అతో
నోక్తదోష ఇతిచే త్తర్హి సంయోగోఽపి సంయోగిభి ర్నిత్యసంబద్ధత్వా త్సంబంధాం
తరం నావేక్షేత అర్థాంతరత్వాదపేక్షత ఇతిచే త్తర్హి సమవాయోఽపి తథాత్వా
త్కుతో నాపేక్షతే సంయోగో గుణత్వా త్తథేతిచే న్న గుణపరిభాషాయా ఆతం
త్రత్వా దపేక్షాకారణస్య చ తుల్యత్వాత్ నాంత్యోఽతిప్రసంగాత్. కించ సః
అనేక ఏకో వా-ఆద్యేఽపసిద్ధాంతో గౌరవం చ-ద్వితీయే రూపజ్ఞానాదిసమవాయస్య
వాయుఘటాదివృత్తిసమవాయాభేదాత్ రూపీ వాయుః ఘటో జ్ఞానవానితి ప్రతీతి
ప్రసక్తః. న చ తత్రరూపాదేరభావాత్, నోక్తప్రతీతి రితి వాచ్యం - తద్వృత్తిత్వ
ప్రయోజకసంబంధే సతి తదభావవ్యవహారస్య వ్యాపాతత్వా త్తస్మా న్నకథమపి సమ
వాయ సిద్ధ్యతి అవయవావయవ్యాదీనాం సంబంధస్తు తాదాత్మ్యం తచ్చ సభిన్నా
భిన్నత్వం విరుద్ధయో ర్భేదాభేదయో రేకత్రాసంభవాదీతు భిన్నత్వే సతి అభిన్న
సత్తాకత్వం తచ్చానిర్వాచ్యం-నాపి సంయోగతాదాత్మ్యే తదభావస్య సుప్రసిద్ధే ర్న
ద్వితీయే స్తదన్యసన్నికర్షస్య క్వాప్యప్రసిద్ధేరితి. ౯౩. నను భేదన్యాన్యోన్యాభావ
రూపత్వా దభావే చ విశేషణతాయా సన్నికర్షత్వా దసన్నికర్షాసిద్ధిరితి మండనశృంకలే
హి యస్తా దీశా దహం భిన్న ఇతి భేదస్య జీవాత్తవిశేషణత్వం భాసలే అథ తస్మా ద్ధేమ
నీషిక్ భేదేంద్రియయో స్సంయోగాది సంప్రయోగాభావేఽపి తత్సన్నికర్షో విశేష
ణతాసన్నికర్షోఽస్తు - ఇం. ౯౪. పరిహరతి భగవాన్ - కేవలస్య విశేషణత్వస్య విశే
షణతామాత్రస్య తత్సన్నికర్షత్వం నైవాభ్యుపేయం తత్ర హేతు రితిప్రసక్తే.

శ్రయే హింద్రియసన్నికృష్టే న సన్నికృష్టత్వమిహఽఽత్తనోఽఽస్తి. ౯౫. భేదాశ్రయాత్తేంద్రియసన్నికర్షో నేత్యుక్త మేత చ్చతురం న య స్తాత్, చిత్తాత్తనోఽర్థివ్యతయా ద్వయో రప్యస్త్యేవ సంయోగసమా శ్రయత్వమ్. ౯౬. ఆత్మా విభు స్సాన్య దభవాఽణుమాత్రః సంయోగి తా నోభయథాఽపి యుక్తా, దృష్టాహి సా సావయవస్యలోకే సంయో గితా సావయవేన యోగిత్. ౯౭. మనోఽక్షమిత్యభ్యుపగమ్య భేదా సంగిత్వము క్తం పరమార్థతస్తు, సాహాయ్యకృల్లోచనపూర్వకస్య దీపాదివ న్నేంద్రియమేవ చిత్తమ్. ౯౮. భేదప్రమా నేంద్రియజాఽస్తు తర్హి.

భిత్త్యాదివ్యవహితభూతలాదినిష్ఠఘటాద్యభావేఽపి విశేషణతా మాత్రస్య సత్త్వేన ప్రత్యక్షత్వప్రసంగా తస్మా ద్భేదాశ్రయహింద్రియసన్నికృష్టే సతి విశేషణతాయా సన్నికర్షత్వ మభ్యుపేయం. నచ సన్నికృష్టత్వమిహేంద్రియ ఆత్మనోఽఽరస్తి వస్తుత్వస్య అధికరణేంద్రియసన్నికర్షోపి న కారణం పరమతే కర్ణపలయావచ్ఛిన్ననభసవవ శోలేంద్రియత్వా త్వవైవ స్వగ్రాహ్యశబ్దాభావాధికరణత్వా త్వేన స్వస్యాసన్ని కర్షా దధికరణేంద్రియసన్నికర్షాభావేన శబ్దాభావే ప్రత్యక్షత్వం న స్యా దితి ధ్యేయం - ఉ. ౯౫. ఏతదనహమానో మండన ఆహ - భేదాశ్రయస్సాత్మన ఇంద్రి యణ సన్నికర్షో నాస్తీతి త్వయోక్త మేత న్న సమాచీనం యస్తాత్ చిత్తాత్తనోఽర్థివ్యత్వేనోభయో రపి సంయోగసమాశ్రయత్వ మస్త్యేవ - ఇంద్ర. ౯౬. ఏవ మాక్షిప్తా భగవాన్ వికల్ప్యాక్షేపం ప్రతిక్షిపతి - ఆత్మావిభు స్సాన్య దభవాఽణు మాత్రః పక్షద్వయేఽపి సంయోగితా న యుక్తాహి యస్తా త్సావయవస్య సావ యవేన సా సంయోగితా లోకే దృష్టా తస్మా దిత్యర్థః. భార్యాదియోగిత్వముమభూత మపలఙ్ఘిత మనర్హోస్తీతి కటాక్షేణ సంబోధయతి హేయోగిన్నితి. ౯౭. కించ మన ఇంద్రియ మిత్యంగీకృత్య భేదేనాస్యాంగిత్వముక్తం. వస్తుత్వస్తు మనోనేంద్రియం చక్షురాది సహకారిత్వాత్ దీపవత్. 'ఇంద్రియభ్యః పరాహ్యర్థా అర్థేభ్యశ్చ పరం మనః' ఇత్యాది శ్రుత్యా మనసోఽనింద్రియత్వావధారణాదేవేత్యుక్తం 'మనస్స హి నేంద్రియా'ణీతి వచనంతు న మనస ఇంద్రియత్వే ప్రమాణం 'యజమానపంచమా ఇదాం భక్షయన్తి-వేదానధ్యాపయామాస మహాభారతపంచమా ని'త్యాదిపదనింద్రి యేణాపి మనసా పట్టస్సంఖ్యాపూర్ణ త్వసంభవాత్. 'ఇంద్రియాణాం మనశ్చాస్మి'తి వచన మపి 'నక్షత్రాణా మహంశశీ'తివత్ న మనస ఇంద్రియత్వే ప్రమాణమితి-ఉ. ౯౮. ఏవం నిరుద్ధో మండన ఆహ భేదప్రమేంద్రియజా నచే తర్హి సాక్షిస్వరూపై వాస్తు తథాఽపి హేయోగిత్ శయా సాక్షిస్వరూపయా భేదప్రమయా విరోధా

సాక్షిస్వరూపైవ తథా ఽపి యోగిన్, తయా విరోధా త్వరమాత్మజీ
వా భేదంకథం బోధయితుం ప్రమాణమ్. ౯౯. ప్రత్యక్ష మాత్మేశ్వర
యోరవిద్యా మాయాయుజో ద్యోతయతి ప్రభేదమ్, శ్రుతిస్తయోః
కేవలయో రభేదం భిన్నాశ్రయత్వా న్న తయో ర్విరోధః. ౧౦౦.
స్వాద్వా విరోధ స్తదపి ప్రవృత్తం ప్రత్యక్షమగ్రే ఽబలమేవ బాధ్యమ్,

త్వరమాత్మజీవయో రభేదం బోధయితుం కథం ప్రమాణం 'తత్త్వమస్యాది వాక్య
మితి శేషః. ౯౯. మండనోక్త మంగీకృత్య విషయభేదా ద్విరోధం పరిహరతి
భగవాన్ సాక్షిస్వరూపం ప్రత్యక్షం జీవాత్మనో రవిద్యామాయాయుక్తయోః
ప్రభేదం ద్యోతయతి శ్రుతిస్త తద్వినిర్ముక్తయోః శుద్ధయో స్తయో స్థితేశ్వరయో
రభేదం ద్యోతయతీత్యేవం శ్రుతిప్రత్యక్షయోర్భిన్నాశ్రయత్వా న్న విరోధః.
౧౦౦. విరోధ మంగీకృత్యాపి పరిహరతి. స్వాద్వా విరోధః తదాప్యగ్రే ప్రథమం
ప్రవృత్తం బలహీనం భేదప్రత్యక్ష మేవ ప్రాబల్యత్యా భేదవాదిశ్రుత్యా చరమ
ప్రవృత్త్యా బాధ్యం అపచ్ఛేదన్యాయోన్మక్తయా రీత్యా ఽపచ్ఛేదనయతివా. తథాచ
షష్ఠం పారమర్షం సూత్రం పౌర్వాపర్యే పూర్వదౌర్బల్యం ప్రకృతివదితి జ్యోతి
ష్టోమే బహిష్కృతమానార్థం హవిర్ధానాన్నిర్గచ్ఛ తాం ఋత్విగ్యజమానానాం ఆధ్వర్యం
ప్రస్తాతా ఽన్వారభతే ప్రస్తోతార ముద్గాతోద్గాతారం ప్రతిహరేత్వాదినా ఽన్వారం
భణం విహితం తద్విచ్ఛేదనిమిత్తం ప్రాయశ్చిత్తం శూయతే యద్యుద్గాతాపచ్ఛిద్యేతా
దక్షిణం తం యజ్ఞమిష్టాస్ తేన పున ర్యజేత తత్ర త ద్దద్యాత్ యత్పూర్వస్మిన్
దాన్యం స్యాత్ యది ప్రతిహరేత్పచ్ఛిద్యేత సర్వవేదసం దద్యా దితి తత్రోద్గాతృ
ప్రతిహర్యోః క్ర మేణ విచ్ఛేదే విరుద్ధప్రాయశ్చిత్తయోః సముచ్చయాసంభవాత్ కిం
పూర్వం కార్య ముత పర మితి విషయే ఽనుపజాతవిరోధితయా పూర్వమితి ప్రాప్తే
రాధాంతః పౌర్వాపర్యే సతి నిమిత్తయోః పూర్వస్య నైమిత్తికస్య దౌర్బల్యం ఉత్త
రస్య పూర్వనిరపేక్షస్య తద్బాధకతయోదితత్వాత్ పూర్వోదయకాలఉత్తరస్యాప్రాప్త
త్వేన పూర్వేణ బాధ్యత్వాయోగాత్ తదుక్తం. 'పూర్వం పరమజాతత్వాదబాధ
త్వైవ జాయతే, పరస్యానన్యథోత్పాదా న్నత్వబాధేన సంభవః' తత్ర దృష్టాంతః
ప్రకృతివత్ యథా ప్రకృతో కృతోపకారాః కుశాః ప్రథమ ముపిదేశేన వికృతా
పుపకారకాంక్షిణ్యాం ప్రాప్తాః కల్పిపకారచరమభావిభి రపి శరై ర్నిరపేక్షై ర్వా
ధ్యంతే తద్వత్తథాచ యథా ప్రథమప్రవృత్తం దుర్బలం పూర్వనైమిత్తిక మేవ పశ్చా
త్ప్రవృత్తేన ప్రబలేనోత్తరేణ నైమిత్తికేన బాధ్యం తద్వద్యథోక్తం ప్రత్యక్ష మేవ

ప్రాబల్యవత్త్యా చరమప్రవృత్త్యా శ్రుత్వా హ్యపచ్ఛేదనయోక్తరీత్యా. ౧౦౧. నన్వేష మన్యస్త్యనుమానబాధోఽభేదశ్రుతే స్యంయమిచక్ర వర్తిక, ఘటాదివ ద్భ్రష్టానిరూపితేన భేదేన యుక్తోఽయ మసర్వ విత్వాత్. ౧౦౨. కిమేష భేదః పరమార్థభూతః ప్రసాధ్యతే కాల్పనికోఽథవాద్యే, దృష్టాంతహాని శ్చరమే తు విద్వన్నూరీకృతోఽస్తాభి రసాధనీయః ౧౦౩. స్వప్రత్యయాబాధ్యభిదాశ్రయత్వం సాధ్యం ఘటాదాచ తదస్తియోగి, త్వయాఽఽత్తబోధేన భిదాన బాధ్యే త్వన భ్యుపేతేతి న తోఽపి దోషః. ౧౦౪. నను స్వశబ్దేన సుఖాదిమాన్వా యథోక్తశ్రుత్వా బాధ్యం హి శబ్దో లోకప్రసిద్ధిం ద్యోతయతి యథా పూర్వం ప్ర వృత్తం రజతజ్ఞాన మేవ పశ్యాత్పువ్రతేన శుక్తిజ్ఞానేన బాధ్యమన్యథా తదనపబా ధనే తదపబాధనాత్తకస్య తస్మాత్ప్రత్యనుపపత్తేస్తద్విదిత్యర్థః - ఇం. ౧౦౧. ఏవ ముక్తో మండనోఽయం జీవో బ్రహ్మనిరూపితభేదవాత్ అసర్వజ్ఞత్వాత్ ఘటాదివ దిత్వనుమానేన శ్రుతే ర్వాధం శంకతే. నన్వేషం ప్రత్యక్షేణాభేదశ్రుతే ర్వాధాభావేఽపి హే సంయమిచక్రవర్తినిత్యనేన తర్కానధికారం ద్యోతయతి అనుమానే నాభేదశ్రుతే ర్వాధోఽస్తి తదేవ దర్శయతి—ఘటాదివదితి. ఉపలక్షణమేత ద్భ్రష్టా ధర్మిక భేదప్రతియోగిత్వస్యాపి - అసర్వజ్ఞత్వాదితి పదార్థత్వాదిత్యస్యాప్రపలక్షణం. పదం బ్రహ్మ, తదర్థత్వాత్తచ్ఛేషత్వా త్తన్నియమ్యత్వాదితి వా. ఉ. ౧౦౨. మండ నోక్త మనుమానం వికల్ప్య దూషయతి—భగవాత్ భాష్యకారః. కిమేష బ్రహ్మనిరూ పితో భేదః పరమార్థభూతః ప్రసాధ్యతేఽథవా కాల్పనికః. ఆద్యే దృష్టాంతహానిః ఘటాదేరుక్తభేదవత్త్వతత్ప్రతియోగిత్వయోరభావాత్. అంత్యే తు స్వీకృతోఽస్తాభి ర్న సాధనీయః. పరస్పరప్రతియోగిక కాల్పనికవ్యావహారిక భేదస్యాస్తాభి రన్యంగీకృతత్వా త్పిదసాధనమిత్యర్థః. ఏతేన జీవస్య బ్రహ్మణో భేదాభావే తన్నియమ్యత్వానుపపత్తిరితి ప్రత్యుక్తా. నియమ్యత్వాదే స్వస్వమానసతాకనియంత్రాది భేదసాపేక్షత్వా త్తస్య చ స్వీకారాత్. ౧౦౩. ఏవముక్తో మండన ఆహ - బ్రహ్మనిరూపితస్వజ్ఞానాబాధ్య భేదవత్త్వం సాధ్యం తచ్చ ఘటాదా వస్తి. ఆత్మజ్ఞానేన ఘటాదిగతభేదస్యాబాధ్య త్వాత్. హే యోగి ఆత్మజ్ఞానేన న బాధ్యాభిదాత్వయాఽనభ్యుపేతా ఆత్మ జ్ఞానాబాధ్యో భేద స్త్వయా నాంగీకృతః సృచాస్తాభి సాధనీయ ఇతి హేతో ర్న తోఽపి దృష్టాంతహానియాదిరూపా దోషః. ౧౦౪. ఏతదపి వికల్ప్య దూష యతి—భగవాత్. నను స్వశబ్దేన సుఖాదిమాన్ జీవపదవాచ్యః కర్తాదిరూప ఆత్మా ఏవక్షిణోఽథవా సుఖాదిరహితః. ఆద్యే సుఖదుఃఖాదిమతః శరీరిణః ప్రత్య

వివక్షిత స్తద్విధురో ౭థవా ౭౭త్వా, ఆద్యే ౭స్తద్విష్టం నతు సాధ్య మంతే దృష్టాంతహానిః పునరేవ తే స్యాత్. ౧౦౫. యోగి న్ననౌ పాధిక భేదవత్త్వం వివక్షితం సాధ్యమిహత్వదిష్టః, జౌపాధిక స్త్రీశ్వర జీవభేదో ఘటేశభేదో నిరుపాధిక శ్చ ౧౦౬. ఘటేశభేదే ౭ప్య సధి ర్హ్యవిద్యా తవానుమానేషు జడత్వమేవ, చిత్త్వా దభిన్నః పరవ త్పరస్తా దాత్మేతి వా ౭త్ర ప్రతిపక్ష హేతుః. ౧౦౭ ధర్మ

యేనాబాధ్యస్య వ్యావహారికానిర్వచనీయభేదస్యాస్తద్విష్టత్వాన్నైవ * తత్సాధ్యం అంతే దృష్టాంతహానిః పునరేవ తే స్యాత్. ఘటాదేః సుఖదుఃఖాది విభురాత్మస్వజ్ఞాన విలసితత్వేన తద్బోధబాధ్యత్వ స్వీకారా తద్బోధాబాధ్యస్య భేదస్య క్వాప్యనభ్యుప గమాత్. ఘటాదావపి వ్యాప్త్యభావేన వ్యాప్యత్వాసిద్ధేః. ౧౦౫. ఏవముక్తో మండన ఆహ—హే యోగి ఆనాపాధిక భేదవత్త్వ మిహస్మిన్ననుమానే వివక్షితం. నను జీవేశ భేదస్య నిరుపాధికత్వే ౭పి ఘటాది భేదవన్విధ్యాత్మోపపత్తేః. సిద్ధ సాధనతా ౭త్రాపి తదవస్థేత్యాశంక్యాహ—త్వదితి. జీవేశభేదస్య నిరుపాధికత్వే తత్త్వజ్ఞానా దవిద్యాదే ర్నిపుత్రావపి తత్కార్యఘటాదిభేదవత్తత్త్వస్మిన్పత్తే రయోగా తత్కృత్య త్వసిద్ధిభియాపాధిక స్వేశ్వరజీవభేదస్య తవేష్టత్వా దస్తాభి క్వానాపాధిక భేదవత్త్వ స్య సాధ్యమానత్వాత్ న సిద్ధసాధనం, నాపి దృష్టాంతహాని స్తత్ర నిరుపాధిక భేదస్య తవేష్టత్వాదిత్యాహ—ఘటేశభేద ఇతి - ఆఖ్యానకీ. ౧౦౬. పరిహరతి భగవాన్— ఘటేశభేదే ౭ప్యవిద్యాయా ఉపాధిత్వేనానాపాధికస్య తస్య తత్రానంగీకారాద్దృష్టాంత హానిరేవేత్యర్థః. కించ తవానుమానేషు జడత్వ ముపాధి రేవ ఘటాదే ర్జడత్వేన దృశ్య తయా మిథ్యాత్వాత్ తద్గోచరజ్ఞానస్య ఘటతద్భేదహేత్వజ్ఞాననిపుత్త్యయోగ్యత్వా త్తత్ర స్వజ్ఞానాబాధ్య భేదవత్త్వం జాడ్యప్రయుక్తమితి జడత్వముక్తసాధ్యవ్యాపకం. సాధనవతి స్వప్రకాశాత్తస్యభావాత్సాధనావ్యాపకం. తత్తన్న సోపాధికత్వాదయం హేత్వాభాన ఇత్యర్థః. నను ప్రమేయత్వాతిరక్తజడత్వాభావత్వస్య చ కేవలాన్య యిత్యాత్సాధనవ్యాపకత్వాదినా నోపాధిత్వమితి చేత్ న తస్మాన్స్వప్రకాశత్వా దాత్మనః స్వప్రకాశత్వస్య చ శ్రుతిన్యాయసిద్ధత్వా త్పదార్థత్వాదితి ప్రతిపక్ష హే తుః. ప్రతిపక్షం దర్శయతి—యద్వా - అత్తా పరప్రతియోగిక భేదశూన్యః చిత్త్వా త్తత్ర దృష్టాంతః పరవదితి ప్రతిపక్షస్సాధ్యాభావసాధో హేతుర్యస్య న తవ హేతు సృష్టృతిపక్ష ఇత్యర్థః. ఉ. ౧౦౭. ఏవముక్తో మండనో బ్రహ్మపక్షకాను

* స్వజ్ఞానాబాధ్యభేదవత్త్వమ్-పాతాన్తరం.

ప్రమాబాధ్యశరీరిభేదో హ్యసంసృతౌ బ్రహ్మణి సాధ్యమిష్టమ్, త్వ.
యేష్యతే బ్రహ్మధియా ౭౭త్తభేదో బాధ్యో ఘటాదిప్రమయా త్వ
బాధ్యః. ౧౦౮. కిం కృత్స్నధర్మిప్రమయా న బాధ్యః కింవా స య
త్కించన ధర్మిబోధాత్, ఘటాదికే బ్రహ్మణి చా౭౭త్తభేదన్యైక్యాత్పు
నస్సాన్యస్స సుపూర్వదోషః. ౧౦౯. కించాగుణో వా సగుణో మనీ
షిః వివక్ష్యతే ధర్మిపదేన నాన్త్యః, భేదస్య తద్బుధ్య విబాధ్యతేష్టే
ర్నా౭౭ద్య శ్చ తత్త్రోభయథా౭పి దోషాత్. ౧౧౦. కిం నిర్విశేషం
ప్రమితం నవాంత్యే ప్రాప్తా౭౭శ్రయా సిద్ధి రథా౭౭ద్యకల్పే, శరీర్యభేదే

మానం ప్రయంజ నిర్ధసాధ్యత్వాదిపరిహారం శంకతే—ధర్మిప్రమా౭బాధ్యశరీరి
భేదో బ్రహ్మణి సాధ్య మిష్టం హి యస్మా త్సంసృతి శూన్యే - బ్రహ్మ జీవప్రతి
యోగికధర్మిప్రమా౭బాధ్యభేదవ త్సంసృతిశూన్యత్వా ద్ఘటాదివ దిత్యేవ మన్వదిష్ట
త్వా దాత్మప్రతియోగికభేదస్య చ బ్రహ్మజ్ఞానేన బాధ్యత్వస్య తవేష్టత్వా దస్మాభిశ్చ
తద్వివరితస్య సాధ్యమానత్వా న్న సిద్ధసాధనం, నాన్వి దృష్టాంతహానిః. ఘటాది ప్ర
మయా తథాభూతభేదస్యాబాధ్యతాయా స్తవాపీష్టత్వాదిత్యాహ — త్వయేతి.
౧౦౮. ఏతద్వికల్ప్య దూషయతి—భగవాన్. కిం స భేద స్సమస్తధర్మి ప్రమయా
న బాధ్యః కిం వా యత్కించన ధర్మిబోధా న్న బాధ్యః తత్ర ఘటగతజీవభేద
స్యాపి స్వధర్మిబ్రహ్మజ్ఞానబాధ్యత్వస్వీకారేణ యావద్ధర్మజ్ఞానాబాధ్యత్వస్యాసంప్రతి
పత్త్యా దృష్టాంతహానే రాద్యపక్షానంభవ మభిప్రేత్య ద్వితీయే దోషమాహ—పునః
పూర్వోక్తసిద్ధసాధనలక్షణో దోష స్సాన్యిత్. తత్ర హేతు మాహ—ఘటాదాదితి.
స్వరూపాతిరిక్తభేదవాదిమతే ఘటాదౌ బ్రహ్మణి చాత్మ భేదన్యైక్యాత్తద్ధర్మిఘట
జ్ఞానాబాధ్యజీవభేదస్య బ్రహ్మణ్యస్సాభిరపి స్వీకృతత్వాదిత్యర్థః. ౧౦౯. పునః ప్రకా
రాంతరేణ వికల్ప్య దూషయతి—కించేతి. హే మనీషిః, ధర్మిపదేన కిం వేదాంత
తాత్పర్యగోచర స్సత్యజ్ఞానాదిరూపా నిర్గుణో వివక్ష్యతే కింవా బ్రహ్మేశాదిపద
వాచ్యో ౭నవచ్ఛిన్నత్వసర్వజ్ఞత్వాదివిశిష్ట సుగుణః న ద్వితీయః భేదస్య తత్పరీమా
౭విబాధ్యతాయా ఇష్టత్యేన సిద్ధసాధనత్వాత్. నచాద్యపక్షః ఉభయధాపి ప్రమితత్వా
ప్రమితత్వలక్షణపక్షద్వయే ౭పి వక్ష్యమాణవిధయా దోషస్య సత్త్వాదిత్యర్థః. ౧౧౦.
ఉభయథా ౭పి దోషా దిర్ముక్తం విపుణోతి—కిం నిర్గుణం బ్రహ్మ ప్రమితం సత్పక్షః
కింవా౭ప్రమితం ద్వితీయే ప్రాప్తాశ్రయాసిద్ధిః. అథా౭౭ద్యవత్తే బ్రహ్మదిపదలక్ష్యస్యా
ద్వయానందస్య ప్రత్యగ్బోధాత్మజీవాభేదే నిర్ధారితతాత్పర్యైస్తత్వమస్యాదివేదాంతై
ర్జ్ఞాతాభేదేన పరమాత్మ నః సిద్ధే ధర్మిగ్రహకవేదాంతప్రమాణస్య ప్రరోహః ప్రాప్నోతి

నవరస్య సిద్ధేః ప్రాప్నోతి ధర్మిగ్రహమానశోఽపః. ౧౧౧. భోద్వాసుపక్షా
సయుజా సఖాయే త్యాద్యా శ్రుతి ర్భేద ముదీరయంతీ, జీవేశయోః
విప్లుభోక్త్రభోక్త్రో స్తయో రభేదశ్రుతిబాధికా ౭స్తు. ౧౧౨. ప్రత్యక్ష
సిద్ధే విఫలే పరాత్త భేదే శ్రుతిర్నో నయవిత్ప్రమాణమ్, స్యా దన్యథా
మాన మతత్పరో ౭పి స్యాద్ధే ౭ర్థవాద స్సకలో ౭పి విద్వత్. ౧౧౩.
స్మృతిప్రసిద్ధార్థవిబోధి వాక్యం యథేష్యతే మూలతయా ప్రమాణమ్,
ప్రత్యక్షసిద్ధార్థవాక్యమేవం స్యాదేవ తస్మాలతయా ప్రమాణమ్.

తి. తథాచ జ్యోతిష్టోమో న స్వర్గఫలః క్రియాత్వా న్నర్దనక్రియాపదిత్యనుమానం
'జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గకామో యజేత' ఇతి పేదబోధితవిషయత్వాద్యథాభాసరూపం
తథేదమపీతిభావః. ౧౧౧. ఏవం సర్వతః ప్రతిరుద్ధో మండనో ౭నుమానవిరోధం
స్థాపయతు మశక్తః శ్రుతివిరోధముద్భావయతి—భోఇతి. 'ద్వాసుపక్షా సయుజా
సఖాయా నమానం వృక్షం పరివన్దుజాతే-తయో రన్యః విప్లుం స్యాద్వస్త్యనశ్చన్న
నోఽభిచాకశీతి' ఇతిశ్రుతిః కర్తృఫలభోక్త్రభోక్త్రో ర్జీవేశయో ర్భేద ముదీరయంతీ
తయో ర్జీవేశయో రభేదశ్రుతే ర్పాధికా ౭స్తు. ౧౧౨. పరిహరతి—భగవాత్. ప్ర
త్యక్షసిద్ధే విఫలే స్వర్గాపవర్గాఖ్యఫలకూన్యే ప్రత్యుత 'మృత్యో సృ మృత్యు మాప్నోతి
య ఇహ నానేవ పశ్యతి' ఇతి శ్రుత్యుక్తానర్థప్రదే పరడేవయో ర్భేదే శ్రుతిః ప్రమా
ణం న స్యా దత్ర భేదే ప్రత్యక్షప్రతిపక్షత్వమాత్రమంగీక్రియతే తత్ర శ్రుతి
ప్రామాణ్యవారణాయ న తు తత్ర ప్రమాణం తదనంభవ స్యాక్తత్వా త్సిద్ధాంతే
శుక్తిరూప్యవ తస్యానుభవమాత్ర సిద్ధత్వస్వీకారా దజ్ఞాతే ౭ర్థే శ్రుతిప్రమాణస్య
న్యాయేన నిర్ధారితవతో జైమినేర్నార్యయాభిజ్ఞస్య తవైవం కథనం న శోధన మితి
ధ్వనయ న్నాహ—హే నయవిత్. తథాచ భేదస్యాన్యత సిద్ధా వపూర్వత్వాభావా
న్నశ్రుతితాత్పర్యగోచరతా. యేన వాక్యేన యత్ర ప్రతీత్యుత్పాదనేన మానాభావ
ప్రయుక్తాసత్వశంకా నివర్త్యతే తస్య తత్ర తాత్పర్య మన్యథా తస్య తదర్థత్వాయో
గాత్ యత్పర శృట్వ సృ శబ్దార్థ ఇతి న్యాయాత్, విపక్షే ౭పసిద్ధాంతపండం పాత
యతి—అన్యథా స్యాద్ధే ౭తత్పరో ౭స్వర్థవాద స్సకలో ౭పి ప్రమాణం స్యాత్
ఏత జ్ఞాతుం యోగ్యోఽసీతి సూచయితు మాహ—హే విద్వస్మితి - ఇం. ౧౧౩.
ఏవముక్తో మండన ఆహ—'క్షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విద్ధి సర్వక్షేత్రేఘ భారత' ఇత్యాది
స్మృతి ప్రసిద్ధస్యార్థస్య విబోధకతత్త్వమస్యాదిశ్రుతివాక్యం మూలతయా యథా
ప్రమాణమిష్యతే తథాప్రత్యక్షేణ సిద్ధో ౭ర్థో యస్య తథాభూతం వాక్యం ప్రత్య
క్షస్య మూలతయా ప్రమాణం స్యా తథాచ భేదస్య ప్రత్యక్షాదిప్రవృత్తేః ప్రాగ్

౧౧౪. శ్రుతి స్తన్నతే ౭ర్థే యది వేదవిద్విర్భవే న్న తన్మూలతయా ప్రమాణమ్, కథం భవే ద్వేదకథాసభిజ్ఞైర్జ్ఞాతే ౭పి భేదే పరజీవయో న్నా. ౧౧౫. జీవేశ్వరౌ సా వదతీత్యుపేత్య ప్రాచోచ మేత త్పరమా ర్థతస్తు, వివిచ్య సత్వాత్పురుషం సమస్తసంసారరాహిత్య మముష్య వక్తి. ౧౧౬. యదీయ మాఖ్యాత్యథ సత్వజీవౌ విహాయ సర్వజ్ఞశరీర భాజౌ, జడస్య భోక్తృత్వ ముదాహరంతీ ప్రామాణ్య మర్హ న్న-భ మశ్నువీత. ౧౧౭. సచోదనీయా వయమత్ర విదన్వన్యత స్త్వయా వైంగ్యరహస్య మేవ, అత్తీతి సత్వం త్వభివశ్యతిజ్ఞ ఇతి స్త సమ్యగ్వి వృణోతి మంత్రమ్. ౧౧౮. శారీరవాచీ నను సత్వశబ్దః క్షేత్రజ్ఞశబ్దః

పూర్వతాయా నిరపేక్షశ్రుతి ప్రమేయత్వా చ్ఛ్రుతీ స్తత్ర తాత్పర్యోపపత్తిరితి భావః. ౧౧౪. పరిహరతి—భగవాన్. యది వేదవిద్వి స్తన్నతే ౭ర్థే శ్రుతి స్తన్మూల తయా ప్రమాణం స భవేత్ కింతవనధిగతగంత్య త్వేనైవ వేదవిద్వి స్తన్నర్యమానార్థస్య తతవివ భాతత్వా తర్హి వేదకథాసభిజ్ఞైరపి పర జీవయోర్భేదే జ్ఞాతే సాశ్రుతి స్తన్మూల తయా ప్రమాణం కథం భవేత్ నకేనాపి ప్రకారేణేత్యర్థః. తథాచ వేదకథాసభిజ్ఞై ర్నిరపేక్షతయా ప్రథమ ప్రవృత్తైః ప్రత్యక్షాదిభి ర్జ్ఞాతేభేదే శ్రుతేః ప్రమేయత్వా భావా న్న తస్యా స్తత్ర తాత్పర్య మితి భావః. ౧౧౫. కించ సాశ్రుతి ర్జీవేశ్వరౌ వద తీత్యంగీకృత్యైతత్ప్రాచోచం. పరమార్థతస్తు కర్తృఫలభోక్తు సుత్వా ద్దుద్ధేః పురుషం వివిచ్య సా శ్రుతి రముష్య పురుషస్య సమస్తసుఖదుఃఖభోక్తృత్వలక్షణస్య సంసారస్య రాహిత్యం వక్తి. ౧౧౬. ఉక్తశ్రుతిర్థ మసహమానో మండన ఆహ—యదీయం శ్రుతిః పరజీవౌ విహయాథ సత్వజీవౌ వక్తి తర్హి ప్రత్యక్షవిరుద్ధం జడస్య సత్వస్య భోక్తృత్వ ముదాహరంతీ హే ౭ర్హన్ ప్రామాణ్యం కథ మశ్నువీత కేన ప్రకారేణ ప్రాప్నుయా త్పృత్యక్షవిరుద్ధార్థప్రతిపాదకత్వేన 'యజమానః ప్రస్తరః' ఇత్యాదిశ్రుతివ త్సన్వి ర్థే ప్రామాణ్యమపవత్రే. ౧౧౭. అస్య మంత్రస్య వైంగ్యరహస్యబ్రాహ్మణేనైవ మేవ వ్యాఖ్యాతత్వా నైవమితి పరిహరతి—భగవాన్. అత్రాస్మిన్నర్థే త్వయా వయం నశంకనీయా యతః 'తయో రన్యః పిప్పలం స్వాద్వత్తి' ఇతి సత్వం 'అనశ్నున్ననోఽి అభిచాకశీత్యనశ్నున్ననోఽిభివశ్యతి జ్ఞస్తా వేతో నశ్చక్షేత్రజ్ఞా' వితి వైంగ్యరహస్య మేవేమం మంత్రం వివృణోతీత్యర్థః. విద్వాం స్త్వమేత జ్ఞాతుం యోగ్యో ౭సీతి సంబోధనాశయః. ౧౧౮. ఉక్తబ్రాహ్మణస్యాపి శారీరక్షేత్రజ్ఞప్రతిపాదకత్వా ద్వా

పరమాత్మవాచీ, తత్రాప్యతో నాన్యపరత్వ మస్య వాక్యస్య వైంగోఽ
దితపర్తనా ౭పి. ౧౧౯. తదేతదిత్యాదిగిరా హి చిత్తే ప్రదర్శితా
సత్త్వపదస్య వృత్తిః, తేత్రజ్ఞశబ్దస్య చ వృత్తి రుక్తా శారీరకే ద్రష్టరి
తత్ర విద్వత్. ౧౨౦. యేనేతి హి స్వప్నదృశి క్రియాయాః కర్తోచ్యతే
తత్ర స జీవ ఏవ, తేత్రజ్ఞశబ్దాభిహిత శ్చ యోగిన్ స్యా త్స్వప్నదృ
శ్సర్వవిదీశ్వరో ౭పి. ౧౨౧ తిజ్ఞప్రిత్యయేనాభిహితో ౭త్ర కర్తా తత
స్త్వతీయాకరణే ౭భ్యుపేయా, ద్రష్టాచ శారీరతయా మనీషిన్ విశే
ష్యతే తేన స నేశ్వర స్స్యాత్. ౧౨౨. వృత్తి శ్శరీరే భవతీ త్యముష్టి
న్నర్థే హి శారీరపదస్య యోగిన్, తస్మిన్ భవ స్సర్వగతో మహేశః
కథం న శారీరపదాభిధేయః. ౧౨౩. భవన్ శరీరాదితరత్ర చేశః కథం
న శారీరపదాభిధేయః, నభ శ్శరీరే ౭పి భవత్యథాపి నకే ౭పి శారీర

సపక్షేతి వాక్యస్య నాన్యపరత్వమితి మండన శృంకలేనను తత్ర వైంగ్యరహస్య
బ్రాహ్మణే ౭పి సత్త్వశబ్దః శారీరవాచీ, తేత్రజ్ఞశబ్దః పరమాత్మవాచీ. ఆతః కారణాత్
వైంగ్యరహస్యోక్తమార్గేణాప్యస్య వాక్యస్య బుద్ధ్యా౭౭త్వ పరత్వం నాస్తీత్యర్థః. ౧౧౯.
సత్త్వతేత్రజ్ఞశబ్దయో రంతఃకరణశారీరపరతయా ప్రసిద్ధత్వా తత్రైవవ్యాఖ్యాతత్వాచ్చ
మైవ మిత్యుత్తర మాహ భగవాన్. తత్ర వైంగ్యరహస్యే 'తదేతత్సత్త్వంయేన స్వప్నం
పశ్యత్యభ యో ౭యం శారీర ఉపద్రష్టా స తేత్రజ్ఞ స్తావేత్ సత్త్వతేత్రజ్ఞా' వితి
గిరా సత్త్వపదస్య వృత్తి చిత్తే ప్రదర్శితా తేత్రజ్ఞశబ్దస్య చ శారీరకే ద్రష్టరి వృత్తి
రుక్తా-హి రితి ప్రసిద్ధార్థో నిపాతః. ౧౨౦. ఉదాహృతవైంగ్యరహస్యగిరా ౭పి జీవ
పరమాత్మనా వేవ సిద్ధత ఇతి మండన శృంకలే యేనేత్యనేన హి తత్తోదాహృతగిరి
స్వప్నదర్శనక్రియాయాః కర్తోచ్యతే. స కర్తా జీవ ఏవ తథా తేత్రజ్ఞశబ్దాభిహిత
స్వప్నద్రష్టా ఈశ్వరో ౭పి స్యా ద్యతో హే యోగిన్ స సర్వజ్ఞ ఇత్యర్థః. ౧౨౧.
కర్తృత్వస్య తిజ్ఞ ప్రత్యయేనాభిహితత్వాత్ శారీర ఇతి విశేషణాచ్చ మైవ మితి భగ
వాన్పరిహరతి అత్ర గిరితిజ్ఞ ప్రత్యయేన కర్తోక్త స్తస్మాత్కరణే తృతీయా స్వీకరవ్యా
౭నభిహిత ఇత్యధికారాత్. ద్రష్టాచ శారీరఇతి శారీరత్వేన విశేష్యతే తేన హేతునా
స ద్రష్టా ఈశ్వరో న స్యా దిత్యర్థః. మనీషిణా త్వయైవం న వక్తవ్యమితి సంబోధనా
శయః. ౧౨౨. ఏవముక్తౌ మండన స్సత్త్వపదస్య జీవే వృత్తిం ప్రతిపాదయతు మశక్త
శ్శారీరపదస్య పరమాత్మని వృత్తిం దర్శయతి శరీరే భవతీత్యస్మిన్నర్థే హి యస్మాత్
హే యోగిన్ శారీరపదస్య వృత్తి స్తస్మా త్సర్వగతత్వా తస్మిన్ శరీరే భవ స్సహేశ
శ్శారీరపదాభిధేయః కథం న భవేత్ ఆపితు భవేదేవ. ౧౨౩. పరిహరతి భగవాన్

మితీరయంతి. ౧౨౪. యద్యేష మంత్రో ౭నభిధాయ జీవప్రాజ్ఞా వదే
ద్బుద్ధిశరీరభాజా, అత్తీతి భోక్తృత్వమచేతనాయా బుద్ధే ర్వదే
త్తర్హి కథం ప్రమాణమ్. ౧౨౫. అదాహక స్యాప్యయసః కృశానో
రాన్లెషణా ద్దాహకతా యథా ౭త్తే, తత్తైవ భోక్తృత్వ మచేతనా
యా బుద్ధే రపి స్యా చ్చిదనుప్రవేశాత్. ౧౨౬. ఛాయాతపా
యద్వదతీవ భిన్నా జీవేశ్వరా తద్వదితి బ్రువాణా, ఋతం పిబంతా
వితి కాతకేషు శ్రుతి స్త్వభేదశ్రుతిబాధికా ౭స్తు. ౧౨౭. భేదం
వదంతీ వ్యవహారసిద్ధం నబాధతే ౭భేదపరశ్రుతిం సా, ఏషా త్వపూర్వా
ర్థతయా బలిష్ఠా భేదశ్రుతేః ప్రత్యుత బాధికా స్యాత్. ౧౨౮. మా

సర్వగత్వాదీశ శరీరా దితరత్రాపి భవన్ కారీరపదాభిధేయః కథం తత్ర దృష్టాంతో
యథాకాశం వ్యాపకత్వాచ్ఛరీరే ౭పి భవతి తథా ౭పి కారీర పదాభిధేయం కే
౭పి న కథయంతి తద్వదిత్యర్థః. ఉ. ౧౨౪. ఏవం తర్హి మంత్రస్య ప్రామాణ్యం
బాధ్యేతేతి శంకితం మండనః స్తారయతి యద్యేష మంత్రో జీవేశావసభిధాయ
బుద్ధిజీవా వదేత్ బుద్ధే శ్చాచేతనాయాం అత్తీతి భోక్తృత్వం వదే తర్హి
ప్రమాణం కథం ప్రమాణం న భవే దిత్యర్థః. ఇం. ౧౨౫. పరిహరతి భగవాన్.
అదాహకస్యాపి లాహాపిండస్య వహ్ని సాదాత్మాని దృఢా దాహకత్వ మాస్తే తత్తైవ
చైతన్యానుప్రవేశా దచేతనాయా బుద్ధే రపి భోక్తృత్వం స్యా త్తథాచాయోద
హతీతి వాక్యవ దత్తీతి వాక్యమపి సుఖదుఃఖాదివిక్రియావతి సత్వే భోక్తృత్వ మా
రోప్య ప్రవృత్తం ప్రమాణ మేవ. న హీయం శ్రుతిరచేతనస్య సత్వస్య భోక్తృత్వం
వత్తుం ప్రవృత్తా, కింతు చేతనస్య తేత్రజ్ఞస్యాభోక్తృత్వం బ్రహ్మస్యభావతాం చ
వత్తుం ప్రవృత్తేతి భావః. ఉ. ౧౨౬. ఏవ ముక్తిమండనః. 'ఋతం పిబంతే' సుకృతస్య
లోకే గుహం ప్రవిష్టా పరమే పరాధ్యే-ఛాయాతపా బ్రహ్మవిదో వదంతి పంచాగ్న
యో యచ త్రిణాదికేతాః' ఇతి కథవత్తీస్థా శ్రుతి రభేదశ్రుతే ర్భాధికా స్త్విత్యాహ-
ఋతం కర్తృఫలం పిబంతే పానప్రయోజ్యప్రయోజకా వితి కాతకేషు. శ్రుతిస్తు
'ఛాయాతపా యద్వదతీవ భిన్నా జీవేశ్వరా తద్వత్' ఇతి బ్రువాణా ౭భేద శ్రుతే
ర్భాధికా ౭స్తు-ఉ. ౧౨౭. ఇయ మపి శ్రుతిర్నబాధికా ప్రత్యుత బాధ్యేతి పరిహ
రతి భగవాన్. వ్యవహారసిద్ధం భేదం వదంతీ సా భేదశ్రుతి స్తదసిద్ధా భేదపరాం
శ్రుతిం నబాధతే ప్రత్యుతాపూర్వో ౭ర్థో యస్యా స్తత్తయా ౭పూర్వార్థబోధక
తయా బలిష్ఠా ఏషా భేదశ్రుతి ర్భేదశ్రుతే ర్భాధికా స్యాత్. అపూర్వేతి అజ్ఞాతజ్ఞాప
కకయేతి యావత్. ౧౨౮. ఏవముక్తి మండన ఆహ - ప్రమాణాంతరేణ ప్రత్యక్షే

ంతరోపాద్భులితా హి భేదశ్రుతి ర్భులిష్టా యమినాం వరేణ్య, తద్భు
తుం సా ప్రభవత్యభేదశ్రుతిం ప్రమాణాన్తరబాధితార్థామ్. ౧౨౯.
బల్య మాపాదయతి శ్రుతీనాం మానాంతరం నైవ బుధాగ్రయా
న్, గతార్థతాదానముఖేన తాసాం దౌర్బల్య సంపాదక మేవ
తు. ౧౩౦. ఇత్యాద్యా నృథయుక్తి రస్య శుశుభే దత్తానుమోదా
రాం దేవ్యా తాదృశవిశ్వరూపరభ సావప్తంభముష్టింభయా, భర్తృ

పాద్భులితోపబంహితా భేదశ్రుతి ర్హే యమినాం వరేణ్య, బలిష్టా త త్తస్మా
న్ భేదశ్రుతిః ప్రత్యక్షప్రమాణబాధితార్థా మభేదశ్రుతిం బాధితుం ప్రభవతి న
భేదశ్రుతిర్భేదశ్రుతి మిత్యర్థః. ౧౨౯. పరిహరతి భగవాన్ హేమధానా
గ్రయాయన్ ప్రమాణాన్తరం శ్రుతీనాం ప్రాబల్యం నాపాదయతి కింతు గతా
తాదానముఖేన తాసాం శ్రుతీనాం దౌర్బల్యసంపాదక మేవ బుధాగ్రయాయన
వేయముక్తి రశోభనేతి సంబోధనాశయః. గతార్థేతి. అనువాదకత్వ సంపాదన
్వరా. ౧౩౦. ఉపసంహరతి ఇతీతి. ఆస్య క్రిశంకరస్యేత్యాద్యా నృథయుక్తి
శుశుభే ఆద్యపదేన 'ముక్తో ఒక్తులే కామగణా స్సహేశేత్యేవం వదంతీ ఖలు తైత్తి
మా, శ్రుతిర్విసా భేద మబాధ్య మర్థా ధీనా సతీ సత్త్వ మముష్య వక్తి. ౧.
వం యతో ఒక్షాననివృత్తితో ఒయం సత్యామితానందవిదాత్తభావం, గతో
క్తులే సౌమ్య స సర్వకామాం స్తదంతరస్థానితి సా బ్రవీతి. ౨. ద్రష్టవ్య ఆత్మేతి
ః పరాత్మ నః కర్తృత్వ కర్తృత్వ మియం హి వక్తి, సందర్శనేతో యతిరాజ భేద
తో ఒన్యథా స్యా చ్ఛ్రుతి రప్రమాణం. ౩. నేయం శ్రుతి స్తాత్వికభేదగాస్త్య
త్తశ్రుతీ ర్వేదవిదాం వరేణ్య, విరోధతో బ్రహ్మపరత్వతోఒస్యా స్తాత్పర్యగత్యా
మానభావః. ౪. నన్యస్త్యభేదశ్రుతి రేవ యోగి స్పృశ్యతా భేదపరేతి మైవం,
తీతితో వా వ్యవహరసిద్ధో భేదో న తై భేదమితి ప్రశోపాత్. ౫. అథాస్తు భేదే
తిశేఖరాథాపత్తిర్నచై వం ననుసత్యభేదం, వినోపపత్త్యా రహితో నచార్థ స్తస్మా దభే
ర్థశ్రుతి ర్భులిష్టా. ౬. స్యాచ్చేదభేదో ఒన్య పరాత్మనా మునే తర్హ్యోపలభ్యేత
ోపలభ్యతే, తస్మా దసా నాస్తి తతో యలే భిదా పద్మప్రమాణస్య తు గమ్యతాం
౧. ౭. యథావృతో నైవ ఘటః ప్రదృశ్యతే తథా వృతో ఒసా వపినైవ
సతే, అవిద్యయా తత్త్వవిదా మనావృతః ప్ర కాశలేతో న భిదాంత్యమానగా".

ఇత్యాదిదృథయుక్తికాతం గ్రాహ్యం తాం విశిషిష్టి గిరాం దేవ్యా ఒధిష్ఠత్వ

న్యాసవిలక్ష్య సూక్తిజననీ సాక్షిత్వకుక్షింభరిః సన్తాపూద్భుత పుష్పవృ
ష్టిలహరీ సాగంధ్యపాణింధయా. ౧౩౧. ఇత్థం యతిక్షితిపతే రను
మోద్య యుక్తిం మాలాం చ మండనగళే మలినా మవేక్ష్య, భిక్షార్థ
ముచ్చలత మద్య యువా మితిమా వాచప్య తం పునరువాచ యతీంద్ర
మంబా. ౧౩౨. కోపాతిరేకవశత శ్శసతా పురా మాం దుర్వాససా
తదవధి ర్విహితో జయస్తే, సాఽహం యథాగత ముపైమి శమిప్రవీరే
త్సుక్త్వా ససంధ్రమ మముం నిజధామ యాంతీమ్. ౧౩౩. బబంధ ని
శ్శంక మరణ్యదుర్గా మంలేణ తాం జేతుమనా మునీంద్రః, జయో
ఽపి తస్యాః స్వమతైక్యసిద్ధ్యై సార్వజ్ఞతః స్వస్య స మానహేతోః.
౧౩౪. జానామి దేవీం భవతీం విధాతు ద్వేషస్య భార్యాం పురభి త్సగ
ర్భ్యమ్, ఉపాత్తలక్ష్యేది విచిత్రయాపాం గుప్త్యై ప్రపంచస్య కృ

దేవతయా సరస్వత్యా దతోఽనుమోదో యస్యై తయానుమోదితేతి యావత్. తథా
తాదృశస్య విశ్వరూపస్య మండనస్య యో రభసావప్తంభో వేగస్య హర్షస్య వా
స్తంభస్తస్య ముష్టింధయా నిష్పిద్య సారాకర్షి కా తథా భర్తు రాస్య ససాస్యస్య
విలక్ష్యేణ సంవ్యాజేన యా సూక్తి స్తస్యా జననీ సరస్వత్యేవ సాక్షిత్వకుక్షింభరిః
సాక్షిత్వవతీ యస్యా స్తథా క్లామయా సహ వర్తమానా యా అద్భుతపుష్పవృష్టి
లహరీ తస్యా స్సాగంధ్యస్య పాణిం ధయతి హస్తం పిబతీతి తథా కార్దూ. ౧౩౧.
ఇత్థ మేవం ప్రకారేణ యతిరాజస్య యుక్తి మనుమోద్య మాలాం చ మండనగళే
మలినా మవేక్ష్యాద్య యువాం భిక్షార్థ ముచ్చలత మితిమా శంకరమండనా వాచప్య
వాచాంబా సరస్వతీ కం యతీంద్రం పున రువాచ. ౧౩౨. పురా కోపాతిరేకవశతో
మాం శవతా దుర్వాససా తవ జయ స్తస్యావధి ర్విహిత స్తస్య జాతత్వా త్సాహం
హేళమీప్రవీర, యథాగత ముపైమ్యనుగచ్ఛామీత్యేవ మముం ససంధ్రమ ముక్త్వా
నిజధామ యాంతీం బబంధే త్యన్వయః. ససంధ్రమం యాంతీమితి వా. ౧౩౩. నిశ్శం
క మరణ్యదుర్గామస్త్రేణ వనదుర్గామస్త్రేణ మునీంద్ర స్త్రీశంకరో బబంధ కిమర్థం
ఇత్యపేక్షాయా మాహ- తాం సరస్వతీం జేతుమనాః. నను యతీంద్రస్య తస్య తజ్జయ
సిద్ధమానేన కిమిత్యాశంక్యాహ- తస్యాః సరస్వత్యా జయోఽపి స్వమతైక్యసిద్ధ్యై
న తు స్వస్య సర్వజ్ఞతానిమిత్తక మానపూజాదిసిద్ధ్యర్థం - ఉ. ౧౩౪. మంలేణ
బధ్వా కి ముక్తవా నిత్యపేక్షాయాం తద్వచన ముదాహరతి.—దేవస్య విధాతు
ర్భిష్టానో భార్యాం త్రిపురసంభేదకస్య మహాదేవస్య సగర్భ్యాం సహోదరాం

తావతారామ్. ౧౩౫. వ్రజ జనని తదా త్వం భక్తచూడామణిస్తే
నిజపద మనుదాస్యామ్యభ్యనుజ్ఞాం యదైతుమ్, ఇతి నిజవచనే ౭స్తిం
చ్చారదాసంమతే ౭సౌ ముని రథ ముదితో ౭భూ న్నాణ్డనం హృ
ద్భుతుః. ౧౩౬.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తన్వండనార్యకథాపరః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గో ౭సావప్తమో ౭భవత్.

ఉపాత్తం లక్ష్మ్యదీనాం విచిత్రం రూపం యయా తథాభూతామిదానీం ప్రపంచస్య
రక్షణార్థం కృతావతారాం - దేవీం భవతీం సరస్వతీం త్వా మహం జానామి. ఉ.
సరస్వత్యాః శివసగర్భ్యత్వం 'నీలకంఠం రక్తబాహుం శ్వేతాంగం చంద్రశేఖరమ్,
జనయామాస పురుషం మహాకాళీ సితాం స్త్రీయమ్'. ఇత్యాదే రవగస్తవ్యం. ౧౩౫.
తస్మాత్ హేజనని, తే భక్తచూడామణి రహం యదా నిజస్థానమేతుం గంతు మభ్య
నుజ్ఞా మభిదాస్యామి తదా త్వం నిజపదం వ్రజ - ఇత్యేవం భూతే నిజవచనే కార
దయా సరస్వత్యాసంమతే సతి మాండనం హృన్వండనస్యాభిప్రాయం జ్ఞాతుమిచ్ఛు
రసౌ మునిః శ్రీశంకరో ముదితో ౭భూత్-మాలినీ. ౧౩౬.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలచీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
పంకావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే
శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
అష్టమ స్కంధః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, నవ్యాఖ్యానే

నవమసర్గ ప్రారంభః.

అథ సంయమిక్షీతిపతేర్వచనై ర్నిగమార్థనిర్ణయకరైస్సనయైః,
శమితాగ్రహోఽపి పునరవ్యవదత్ప్రతసంశయ స్సపది కర్తజడః.
౧. యతిరాజ సంప్రతి మమాభినవా న్న విషాదితోస్త్యవజయాదపి
తు, అపి జైమినీయవచనా న్యహహోన్మధితాని హీతి భృశ మస్తి
కృశః. ౨. స హి పే త్యనాగత మతీత మపి ప్రియకృ త్సమస్తజగతో
ఽధిక్రితః, నిగమప్రవర్తనవిధౌ స కథం తపసానిధి ర్వితథసూత్రపదః.
౩ ఇతి సందిహాన్ మవద త్తమసౌ నహి జై మినావపనయోఽస్తి మనాక్,

ఏవం మండనాచార్యసంవాదం సపరికరం నిరూప్య సార్వజ్ఞోపాయం సప్ర
పంచం నిరూపయతు ముసక్రమతే అథాచార్యయుక్తీనాం సరస్వతీకృతానుమోదనస్య
స్వగళస్థమాలాయా మలినీభావస్య చానంతరం సంయమిరాజస్య శ్రీశంకరస్య వేదార్థ
నిర్ణయకరైః పునశ్చ న్యాయసహితై ర్వచనై శృమిత ఆగ్రహో యస్య స తథాభూతో
ఽపి నపది తత్తతే కృతసంశయః పున రవోచత్ యతః కర్తజడః. ప్రమితాక్షరా
వృత్తం. 'ప్రమితాక్షరా సజనసైరుదితా' ఇతిలక్షణాత్. ౧. యదువాచ తదాహ-అపి
హే యతిరాజ సంప్రతి మమాభినవాదవజయాద్విషాదం న ప్రార్తోఽస్తి అసితు
జైమినీయవచనాని. అహహేతి నిపాతా నాశ్చర్యాతిశయాధావత్యంతభేదార్థా వా.
ఉన్మధితానీతి కారణా దత్యంతం కృశోఽస్తి. ౨. హి యస్తా త్స జైమిని ర్భవిష్యం
భూతం చ జానాతి పునశ్చ జగతః ప్రియకరణార్థం వేదస్య వేదార్థస్య వా ప్రవర్తన
విధావధికృత స్తథా చైవంభూత స్తపసాం నిధి స్స కథం వితథసూత్రపదో వితథాని
వ్యర్థాని సూత్రపదాని యస్య. వితథసూత్రేషు వ్యవసాయో వా యస్య తథాభూతః
కథంభవే దిత్కరః. ౩. ఇత్యేవం సందేహం ప్రాప్తవంతం తం మండన మసౌ శ్రీశం

ప్రమిమిమహే న వయ మేవ మునే హృదయం యథావ దనభిజ్ఞతయా. ౪. యది విద్యతే కవిజనావిదితం హృదయం మునే స్తదిహ వర్ణయ భాః, యది యుక్త మత్ర భవతా కథితం హృది కుర్తహే దశదహంకృతయః. ౫. అభిసంధిమానపి పరే విషయప్రసరన్తతీ నను జిఘృక్షు రసౌ, తదవాప్తిసాధనతయా సకలం సుకృతం న్యయాపయ దితి స్త పరమ్. ౬. వచనంత మేత మిత ధర్మచయం విదధాతీ జోధజని హేతుతయా, తదవేక్షయైవ స చ మోక్షపరోనిరధారయ స్సపరథేతి వయమ్. ౭. శ్రుతయః క్రియార్థకతయా సఫలా అతదర్థకాని తు వ చాంసి వృథా, ఇతి సూత్రయ స్సను కథం మునిరా డపి సిద్ధవస్తు

కరో ౭వోచత్ జైమినా మనాక్ ఈష దపి అపనయో ౭న్యాయో నహి, కింతు వయ మేవానభిజ్ఞతయా మునే రభి ప్రాయం యథావ స్తుప్రమిమిమహే ప్రమా తుం న శక్నుమః. ౪. ఏవం శ్రుత్వాత్మత్మతో మండన ఆహ-యది కవిజనై రవ్యవిది తం మునే హృదయ మభిప్రాయో విద్యతే తత్తర్హిహస్తదగ్గై వర్ణయ. నను మన్యభి ప్రాయవిత్వాభిమానవతాం భవద్విధానామగ్నే తద్వర్ణనం నిష్ఫల మిత్యాశంక్యాహ-యది భవతా ౭త్రాస్తి హృదయవర్ణనే ప్రసక్తే యుక్తం కథితం తర్హి దభితాహం కృతయ స్సంతో వయం తత్ హృది కుర్తహే. ౫. ఏవం ప్రాథిత స్స క్రిశంకరో జైమిన్యభిప్రాయమావిష్కరోతి పరే బ్రహ్మణ్యభిప్రాయవానపి విషయేషు ప్రవాహీ కృతబుద్ధి తత్రానిధికార మాలాచ్య తత్రాధికారాయ తా ననుగృహీతు మిచ్ఛు రసౌ మునిః పరబ్రహ్మప్రాప్తిసాధనతయా పరం కేవలం సుకృతం పుణ్యం కర్తాతిశయేన నిరూపితవాక్ నతు పరం బ్రహ్మేత్యర్థః. ౬. నన్విదం భవద్వి కథం జ్ఞాత మితిచేత్ శ్రుత్యర్థ నిర్ణాయకస్య శ్రుత్యననురూపాభిప్రాయవత్త్వాభావనిశ్చయా దిత్యాశయే నాహ-వచన మితి. 'తమేతం వేదానువచనేన బ్రహ్మణా వివిదిషంతి యజ్ఞేన దానేన తపసానాశకేన' ఇతివచనం పరబ్రహ్మవగతిజన్త హేతుతయా బ్రహ్మచర్యావిధర్మసము దాయం విదధాతి. యద్యపి ప్రత్యయార్థప్రధానతాపక్షే సన్నధేచ్ఛా జనిహేతుతయా తద్విధాయకం తథావ్యక్తేన జగముషటివ త్వీకృత్యర్థప్రధానతాశ్రయేణైవ ముక్తం. తద్వచనావేక్షయైవ సచ మోక్షపరో జైమిని ర్ధర్మనిచయం నిరధారయత్ నాన్యథేతి వయం మన్తహ ఇత్యధ్యాహరః. ౭. నను 'అహ్నియస్య క్రియార్థత్వా దానర్థకృ మత దధానా' మితి సూత్రయన్ వేదస్య సిద్ధవస్తుపరతాం కథం మనుజ ఇతి మండన శృంకలే శ్రుతయః క్రియార్థకతయా సఫలా ఆక్రియార్థకాని తు వచాంసి వృథా ౭నర్థకానీతి సూత్రయ స్తునిరాడ్యేదవచసాం సిద్ధవస్తుపరతాం నను కథం మనులే

పరతాం మనుతే. ౮. శ్రుతిరాశి రద్వయపరోఽపి పరంపరయా ౭౭త్త
బోధఫలకర్తృణి చ, ప్రసరత్కటాక్ష ఇతి కార్యపరత్వ మసూచి తత్ప్ర
కరణస్థ గిరామ్. ౯. నను సచ్చిదాత్మ పరతాభిమతా యదికృత్స్న వేదనిచ
యస్య మునేః, ఫలదాత్మతామపురుషస్య వద న్నకథం నిరాహ పర
మేశమపి. ౧౦. నను కర్తృపూర్వక మిదం జగదిత్యనుమాన మాగ
మవచాంసి వినా, పరమేశ్వరం ప్రథయతి శ్రుతయ స్త్వనువాదమా
త్రమితి కాణభుజాః ౧౧. స కథంచి దౌపనిషదం పురుషం మనుతే
బృహంత మితి వేదవచః, కథయత్య వేదవిదగోచరతాం గమయే త్కథం
త మనుమాన మిదమ్. ౧౨. ఇతి భావ మాత్మని నిధాయ ముని స్స
నిరాకరో న్ని శితయుక్తీశత్రైః, అనుమానమిశ్వరపరం జగతః ప్ర
భవం లయం ఫలమవేశ్వరతః. ౧౩. తదిహస్తదు క్తవిధయా నిషదా

ఇత్యర్థః. ౮. ఉత్తమాత్రస్య కర్తృకాండాభిప్రాయత్వాన్వైవ మితి పరిహరతి భగవాన్
శ్రుతిరాశిః పరంపరయా ఽదివీతీయబ్రహ్మపరోఽపి ఆత్మబోధః ఫలం యస్య, తస్మిన్
కర్తృణి ప్రసరత్కటాక్షః ప్రవాహీకృతదృష్టి రిత్యుతః కర్తృ ప్రకరణస్థగిరాం కార్య
పరత్వ మసూచి సూత్రితవాక్. ౯. నన్వేషం తర్హి ఫలదాత్మత్వం కర్తృణ స్వీకృత్య
పరేకం కిమర్థం నిరాహేతి మండన శ్లోకతే. నను కృత్స్న వేదకదంబస్య సచ్చిదాత్మ
పరతా యది మునే రభిమతా తర్హి పురుష త్వరమాత్మనో భిన్నస్య కర్తృణః ఫలదా
త్మత్వం వద న్నక మునిః పరమేశ్వర మపి కథం నిరాకృతవా నిత్యర్థః. ౧౦. అనుమాన
గమ్యం తం నిరాకృతవా న్నతు వేదనిచయగమ్యమితి సమాధత్తే భగవాన్. సన్నితి.
ఇదం జగత్ కర్తృపూర్వకం కార్యత్వాత్. ఘటాదిపదిత్యను మానం వేదవ
చాంసి వినా పరమేశ్వరం సాధయతి. శ్రుతయస్తు అనుమానసిద్ధార్థస్యాను వాద
మాత్రమితి కాణభుజాః కాణాదాః. ౧౧. దౌపనిషద ముపనిషదేకగమ్యం బృహంతం
పురుష మవేదవిత్ కథంచి దపి న మనుతే న విజానాతీతి వేదవచః పరమాత్మనో
౭వేదవిదగోచరతాం కథయతి. తథాచ శ్రుతిః 'తంత్రోపనిషదం పురుషం
పృచ్ఛామి నావేదవిత్తునుతే తం బృహంత' మితి - తస్మా దిదం కాణాదోక్త మను
మానం తం కథం గమయేదితి భావమితి పరేణాన్వయః. ౧౨. ఇత్యుక్తం భావ మాత్మని
బుద్ధా నిధాయ స ముని స్తీక్షణయుక్తీశత్రై రీశ్వరపర మనుమానం నిరాకరోత్. తథేశ్వ
రాత్ జగతః ప్రభవం ప్రలయం ఫలం చ నిరాకరోత్. ౧౩. తత్తస్మా దిహస్తిన్
మునే ర్వచసి ఆస్తదు క్తవిధయా నిషదారహస్యేనాన్వాపి విరుద్ధం న భవతి. తథా

న విరుద్ధ మణ్విపి మునే ర్వచసి, ఇతి గూఢభావ మనవేక్ష్య బుధా
స్తమనీశ వాద్యయ మితి బ్రువతే. ౧౪. కిము తావతైవ స నిరీశ్వర
వాద్యభవత్పురాత్నవిదుషాం ప్రవరః?, న నిశాటనాహితతమః క్వచి
దప్యహని ప్రభాం మలినయే త్తరణే. ౧౫. ఇతి జైమినీయవచనాం
హృదయం కథితం నిశమ్య యతికేసరిణా, మనసా ననంద కవిరాణ్నిత
రాం సహ శారదా శ్చ సదసస్పతయః. ౧౬. విదితాశయో ౭పి పరి
వర్తిమనా గ్విశయః సజైమిని మవాప హృదా, అవగంతుమస్య వచ
సా ౭పి పునః సచ సంస్మృతః సవిధ మాప కవే. ౧౭. అవదచ్చ శృ
ణ్వీతి సభావ్యకృతి ప్రజహాహి సంశయ మిమం సుమతే, యదవోచ
దేష మమ సూత్రతతే హృదయం తదేవ మమ నాపరథా. ౧౮. న
మమైవ వేద హృదయం యమిరా డపి తు శ్రుతే స్సకలశాస్త్ర
తతే, యదభూ ద్భవిష్యతి భవ త్తదపి హ్యయ మేవ వేద నతథా
త్వితరః. ౧౯. గురుణా చిదేకరసతత్పురతా నిరణాయ హి శ్రుతిశిరో

చోక్తం గూఢభావ మనవేక్ష్య బుధా స్తం జైమిని మనీశ్వరవాద్యయమితి కథయంతి.
౧౪. పర మేశ్వరపరామమానభండనమాలేణ తస్మానీశ్వరవాదిత్వం న సంభవతీత్యా
హ—కిము తావతైవ సవరాత్నవిదుషాం ప్రవరః నిరీశ్వరవాదీ అభవత్? సికాటనై
ర్దేచకాదిభి రాహితం స్థాపితం తమో దివసే తరణే సూర్యస్య ప్రభాం క్వచిదపి న
మలినయేత్ నైవ మలినాం కుర్యాత్. ౧౫. ఇత్యేవం ప్రకారేణ యతిసింహేన కథితం
జైమినీయవచనానాం హృదయం నిశమ్య స కవిరాట్ మండవో మనసా ౭త్యంతం
ననంద, శారదయా సహ వర్తమానాశ్చ సభానాయకా స్తథైవ ననందుః. ౧౬. యతి
రాజోక్త్యా విదితాభిప్రాయో ౭పి సమండనః పరివర్తీ వర్తమానో మనాగీషద్విశయః
సంశయో యస్య స అస్య జైమినీ ర్వచసా ౭పి చ తమభిప్రాయ మవగంతుం మనసా
జైమినిం ప్రాప. తస్య ధ్యానం కృతవా న్న చ జైమినిః కవే మండనస్య సమాప
మవాప. ౧౭. సజైమినిః శృణ్వీత్యవదచ్చ. హే సుమతే. భావ్యకారే క్రిశంకరే. ఏలే
నోక్త ఏవ మునేరాశయ ఉతాన్య ఇతీమం సంశయం పరిత్యజ, యతో మమ సూత్ర
తలే ర్యత్ హృదయ మేషః అవోచ త్తదేవ మమ హృదయం నాన్యథా. ౧౮.
కించ న కేవలం మమైవ హృదయం యమిరాట్ జానాతి, అపితు శ్రుతే స్సర్వశాస్త్ర
తలే శ్చ హృదయం వేద, యచ్చ భూతం భవిష్యత్ వర్తమానం తదప్యయమేవ
వేద; ఇతరస్తు న తథా వేద. ౧౯. తథా చైతదుక్త ఏవ మమాశయో వ్యాసశిష్యస్య

వచనామ్, కథ మేక సూత్ర మపి తద్విమతం కథయామ్యహం తదుప
సాదితధీశః? ౧౦. అల మాకలయ్య విశయం సుయశ శృణు మే రహ
స్య మిమ మేవ పరమ్, త్వ మవేహి సంస్మృతినిమగ్నజనోత్తరణే గృహీ
తవపుషం పురుషమ్. ౧౧. ఆద్యే సత్వముని స్మృతాం వితరతి జ్ఞానం
ద్వితీయే యుగే దత్తో ద్వాపర నామకే తు సుమతి ర్వాప్యసః కలౌ శం
కరః, ఇత్యేవం స్ఫుటమిరితో ౭స్య మహిమా శైవే పురాణే యత
స్తస్య త్వం సుమతే మతే త్వవతరే సుసారవార్ధిం తరేః. ౧౨. ఇతి
బోధితద్విజవరో ౭ంతరథా న్న వసోపగుహ్యా యమినా మృషభం, స చ
యాయజ్ఞాకపరిషత్ప్రీముఖః ప్రణిపత్య శంకర మవోచ దిదమ్. ౧౩.
విదితో ౭స్తి సంప్రతి భవా జ్జగతః ప్రకృతి ర్నిరస్తసమతాలితయః,

మమ తద్విరుద్ధకథనాసంభవాదిత్యాహ—గురుణా శ్రీవేదవ్యాసేన వేదాంతవచనాం
చిచేకరసతత్పరతా నిరణాయి, తద్విరుద్ధమేకసూత్ర మప్యహం కథం కథయామి? యత
స్తస్మా త్పరిస్తాప్తబుద్ధిః. ౧౦. తస్మాత్ హేసుయశః సంశయమల మాకలయ్యాలంకృత్వా
విముచ్య మమ వచనా ద్రహస్యం శృణు. సంస్మృతిసాగరనిమగ్నజనోత్తరగార్థం గృహీత
విగ్రహం పరంపురుషం పరమాత్మానం శివమేవమం త్వం జానీహి. యద్వా-ఇమ మేవ
పరం పురుషమవేహి. నను నిర్విగ్రహస్య తస్య కథం తద్వత్తా? ఇత్యాశంక్యాహ-సంస్మ
రీతి. ౧౧. నను కుత ఏకజ్ఞాతం? ఇతిచే తత్రాహ - యత ఆద్యే కృతయుగే సత్వ
మునిః కపిలాచార్య స్మృతాం జ్ఞానం ప్రయచ్ఛతి. ద్వితీయే త్రేతాసంజ్ఞకే యుగే దత్తో
ద్వాపరనామకేతు సుమతి ర్వాప్యసః కలౌ శంకర ఇత్యేవ మస్య మహిమా శైవే పురా
ణే స్ఫుటం యథాస్యాత్తథా యతః కథిత స్తస్మా త్తస్య మతే హే సుమతే, త్వ మవతరేః
ప్రవిష్టో భవ తతః కిం? ఇతిచే తత్రాహ - సంసారసముద్రం తరే స్తీర్ణో భవ. కార్డు
లవిక్రీడితంపుత్రం. ౧౨. తతః కింపుత్రం? ఇత్య పేక్షాయా మాహ - ఇత్యేవంబోధితో
ద్విజవరో మణ్డనో యేన స శైమిని ర్యమినాం ఋషభం మనసా ఆలింగాస్తర్ధాన
మగాత్. సచ యాయజ్ఞాకానాం ఇత్యాశీలనాం సదసి ప్రముఖ శ్రేష్ఠో మండన
శృంకరం ప్రణిపత్యేదం వత్సమాణ మవోచత్-ప్ర. ౧౩. సంప్రతి భవా విదితో
౭స్తి, కోఽనా వహం? ఇతి తత్రాహ-జగతః ప్రకృతిః కారణ మతవివ నిరస్తసమతాలి
తయః జగత్కారణస్య ఆనేకత్వే ఏకస్య సిన్ధుతాయామపరస్య జీహీర్ణాయా మన్యస్య
సిన్ధుత్యనవస్థిత్యా ౭పాతాత్. నను సాంఖ్యాద్యభిమతం ప్రధానాదిరూపం మాం
జానాసీతిచే తత్రాహ - అవదోధమాత్రవపుః నను విగ్రహవంతం మాం కథమేవం కా

అవబోధ మాత్రవపు రవ్యబుధోద్ధరణాయ కేవల ముపాత్తతనుః. ౨౪. యదేక ముదితం పదం యతివరత్రయీమస్తకై స్తదస్య పరిపాలక స్త్వ మసి తత్వమన్యాయుధః, పరంగళితసౌగతప్రలపితాంధకూపాంతరే పతే త్కథ మివాన్యథా ప్రళయ మద్య నావత్స్యతే. ౨౫. ప్రబుద్ధో ఽహం స్వప్నాదితి కృతమతిః స్వప్నమపరం యథా మూఢ స్వప్నే కలయతి తథా మోహవశగాః, విముక్తిం మన్వంతే కతిచిదిహ లోకాంతర గతిం హసంత్యేతాన్ దాసాస్తవ గళితమాయాః పరగురోః. ౨౬. ముహూర్ధ్నిగ్భేది ప్రలపితవిముక్తిం యదుదయే ఽవ్యసారస్సంసారో విరమతి నకర్తృత్వముఖరః, భృశం విద్వన్తోదే స్థిరతమవిముక్తిం త్వదు దితాం భవాతీతా యేయం నిరవధి చిదానందలహరి. ౨౭. అవిద్యా రాక్షస్యా గిళితమఖలేశం పరగురో పిచండం భిత్వా స్యా స్సరభస మముష్టా దుదహరః, వృతాం పశ్యన్ రక్షోయువతిభి రముష్య

నాసి? ఇతిచే త్తత్రాహ-వివంభూతోఽవ్యస్తదాద్యజ్ఞజనోద్ధరణాయ కేవలం గృహీత విగ్రహోనతు వస్తుత స్తద్వానిత్యర్థః. ౨౪. అబుధోద్ధార శ్చ త్వయా సంపాదిత ఏవ పేదాంతవేద్యస్థాపనాదిత్యాశయేనాహ— 'అత్తావా ఇద మేక వివాగ్ర ఆసీత్' 'బ్రహ్మవా ఇద మగ్ర ఆసీ దేక మేవ' 'సదేవ సౌమ్యేద మగ్ర ఆసీ దేకమేవాద్వితీయ' మిత్యాదిభిః ఋగ్యజుర్సామాఖ్యవేదత్రయీనుస్తకై ర్యదేకం పదం కథితం తస్మాస్య పదస్య తత్త్వమన్యాయుధ స్త్వం పరం కేవలం పరిపాలకోఽసి, అన్యథాగళితాః పుమర్థభ్రష్టా యే సౌగతా స్తైః ప్రలపితలక్షణస్యాంధకూపస్యాంతరే ఽద్య పతత్ తత్పదం కథమివ ప్రలయం నావత్స్యతే? ఆపితు ప్రచప్యత ఏవ. పృథ్వీ. ౨౫. కించ యథా కశ్చిన్ మూఢ స్వప్నే శ్రమం ప్రాప్య సుప్త్యా ప్రబుధః ప్రబోధరూప మపరం స్వప్న మేవాహం స్వప్నాత్ప్రబుధ ఇతి కృతబుధిః కలయతి మన్వతే, తథేవా లోకే కేచి దవివేకవశవర్తినో బంధరూపామేవ లోకాంతరగతిం విముక్తిం మన్వంతే. తవ పర గురో ర్దాసాస్తవ విగళితమాయా ఏతాన్ హసంతి-శి. ౨౬. తస్మా ద్భేదవాదిప్రలపితవి ముక్తిం మహూర్ధ్నిక్, యతో యస్యా ఉదయే ఽపి కర్తృత్వప్రముఖో ఽసార స్సంసారో న శామ్యతి త్వదుక్తాం స్థిరతమాం విముక్తిం మోదే ఽనుమోదే యత స్సర్వానర్థనివృత్తిపూర్వక పరమానందప్రాప్తిరూపేత్యాహ-సేయం త్వదుక్తా స్వస్వరూప రూపా. ఏవంభూతాయా అపి నాశవత్త్వే ఽనుపాదేయత్వం స్యా దిత్యతః స్థిరతమే త్యుక్తం. ౨౭. కించావిద్యాలక్షణయా రాక్షస్యా గిళిత మఖలేశం హేపరగురో అస్యాపిచండముదరం భిత్వా సరభసం యథా స్యా త్తథాఽముష్టా దుదరా త్సకాశా

ప్రియతమాం హనూమాన్ లోకేడ్య స్తవతు కియతీ స్యా న్నహి
తతా. ౨౮. జగదార్తిహ న్ననవగమ్య పురా మహిమాన మిదృశ
మచిత్త్య మహమ్, యదహం పురా బ్రువ మసాం ప్రత మప్య
ఖలం ఊమస్వ కరుణాజలధే. ౨౯. కపిలాక్షపాదకణభుక్ప్రముఖా
అపి మోహ మియు రమితప్రతిభాః, శ్రుతిభావనిర్ణయ విధా
వితరః ప్రభవే త్కథం పరశివాంశ మృతే? ౩౦. సమేతైరేతైః కిం
కపిలకణభుగ్గౌతమవచ స్తమస్తోమై శ్చేతోమలినిమసమారంభణచణైః,
సుధాధారోద్ధార ప్రచురభగవత్పాదవదనప్రరోహ ద్వాహారామృత
కిరణపుంజే విజయిని. ౩౧. భిందానై ర్దేవ మేతై రభినవయవనై స్సద
వీభంజనోత్తై ర్వాస్తా సర్వేయ ముర్వి క్వ జగతి భజతాం కై వ
ముక్తిప్రసక్తిః, యద్వా సద్వాదిరాజా విజితకలిమలా విష్ణుతత్వాను

దుదహర ఆపృతవా నసి. తథాచ రక్షసాం యువతిభి ర్వృతాం నతు గిలితాస్తత్రాప్య
ముష్యా ఖలేశస్య రామచంద్రస్య ప్రియతమాం సీతాం నతు తం తత్రాపి వశ్యక్
న తు రక్షీయువతినాశేనానారత్ హనూమాన్ లోకేడ్యః, ఏవం భూతస్య తవతు
మహత్తా కియతీ స్యా తస్యాః పరిమాణం నాస్తీత్యర్థః. ౨౮. ఏవం స్తుత్యా సమ్ముఖ
కృత్య ఊమావయతి. హే జగదార్తిహ, ఈదృశ మచిత్త్యం తవ మహిమానం పూర్వ
మబుధ్వా యదహ మన్యాయ్యం పురా బ్రువం తత్సర్వం ఊమస్వ. యతో హే
కరుణాసముద్ర-ప్ర. ౨౯. ఏవం ఊమాప్య పున స్తస్మితి - ఆపరిమితప్రతిభాః కపిలగౌ
తమ కణాదప్రభృతయో బి శ్రుతిభావనిర్ణయవిధా మోహం ప్రాప్తాః. తత్ర పర
శివాంశం త్వాం వినా బన్యః కథం ప్రభవేత్? ౩౦. తథాచేదాసీం లేహం వచస్తమః
పుంజా ఆకించిత్కరా ఏవేత్యాహ-సమేతైరితి. సుధాధారోద్ధారప్రచురా ధృగవత్పా
దముఖలక్షణా చ్ఛంద్రా త్వరోహంతో వ్యాహరలక్షణా అమృతకిరణా స్తేహం పుంజే
విజయిని సతి మనసో మలినిమ్నా మాలిన్యస్య సమారంభణేన చణై ర్వితైః కపిలాదివచ
స్త మస్తోమైర్మిలితై రసి కిం? స్వకార్యకరణాయ స్థాతు మప్యశక్తత్వాత్ - ౩. ౩౧.
దుర్వాదిభి ర్వాస్తా ముర్వి మాణిచ్యోన్ముతాం చింతాం దర్శయతి-దేవం పరమాత్మ
లక్షణా స్తేవప్రతిమాం భిందానైః తద్భేదనపరై ర్హేమదేన మతై రేతై రుపలభ్య
మానైః ర్వాదిలక్షణాభినవయవనైః శ్రుతిలక్షణ సద్గవీభంజనోత్సుకై స్సర్వేయం
భూమి ర్వాస్తా. తతశ్చ జగతి ఏవంవిధాన్ సేవతాం కస్తిన్ దేశే కస్తిన్ కాలే
వా ముక్తి ప్రసక్తిః? కైవ క్వాసి కాసినాస్తి. పునరాచార్యశిష్యానాలాచ్యానా—

రక్తా ఉజ్జృంభంతే సమంతాద్దిశిదిశి కృతినః కిం తయా చింతయా మే?.
 32. కథమల్పబుద్ధివివృతిప్రచయప్రబలోరగక్షతిహతాశ్శ్రుతయః, న
 యది త్వదుక్త్యమృతనేకధృతా విహరేయురాత్మవిధృతానుశయాః?.
 33. భవదుక్తసూక్త్యమృతభానుకరా న చరేయురార్య యది కశ్చ
 మయేత్?, అతితీవ్రదుస్సహభవోష్ణకరప్రచురా తపప్రభవతాపమి
 మమ్. 34. బత కర్తయంత్రమధిరువ్యా తపః శ్రుతగేహదారసుతపృత్య
 ధనైః, అతియాధమానభరితః పతితో భవతోద్ధృతోఽస్తి భవకూప
 బిలాత్. 35. అహమాచరం బహుతపోఽసుకరం నను పూర్వజన్మసు
 న చేదధునా, జగదీశ్వరేణ కరుణానిధినా భవతా కథా మమ కథం
 ఘటతే? 36. శాంతిప్రాక్సుకృతాంకురం దమసముల్లాసోల్లసత్పల్లవం

యద్వా సద్వాదీ భవా రాజా యేషాస్తే విజితకలిమలా విష్ణుతత్వాసురక్తా వశీకృత
 చిత్తా భవచ్ఛిష్యా దిశిదిశి సమంతాద్విజృంభంతే 2తప్తయా చింతయా మమ కిం?
 న కిమపీత్యర్థః. ప్ర. 32. కించ అల్పబుద్ధీనాం యా వివృతయో వ్యాఖ్యాస్తానాం
 ప్రచయః ప్రచారస్స ఏవ ప్రబలోరగస్తక్కర్తృకక్షత్యా హతాః శ్రుతయో యది
 త్వదుక్తిలక్షణామృతనేకేన ధృతా న స్యుస్తర్వాత్తని కృతాభిప్రాయాః కథం విహ
 రేయుః? జీవనం లభ్యా విహరం కుర్యురిత్యర్థః. ప్ర. 33. కించ భవదుక్తసూక్తి
 లక్షణస్యామృతభానోస్సుధాకిరణస్య చంద్రస్య భానవోఽంశవో హే ఆర్య, యది
 న విచరేయుస్తర్వ్యతితీప్రస్యాతఏవ దుస్సహస్య భవలక్షణసోష్ణభానోన్మానర్యన్మ
 ప్రచురాతపాత్ ప్రభవో యస్య తథాభూతమిమమనుభూయమానం తాపం క శ్చమ
 యేత్? అతితీవో) దుస్సహా భవోష్ణకరప్రచురాతపప్రభవోయస్తాపస్తమిమమితి వా.
 34. అతపివైవంవిధోఽప్యహం త్వయోద్ధృతోఽస్మిత్యాహ-బత ఖేదే, హర్షే వా.
 కర్తయంత్రమధిరువ్యా తపఆదిభిరతియాధాభిమానేన భరితో వ్యాప్తస్సంసారకూపబిలే
 పతితోఽహం తస్మాత్ భవతోద్ధృతోఽస్మి. 35. నన్వేకస్యోద్ధరణేఽపరస్యాను
 ధరణే వైషమ్యం మమ స్యాదితి చేత్ తత్కృత సుకృత దుష్కృతానుసారిత్వాత్తప
 నేత్యాహ-అహం పూర్వజన్మసు నిశ్చయేనానుకరమతికష్టసాధ్యం బహుతపోఽచరం
 నోచేదధునా అస్తి జన్మని కరుణానిధినా జగదీశ్వరేణ భవతా సహ మామత్యంతా
 యోగ్యస్య కథా కథం ఘటతే? 36. అతోఽసంఖ్యాతైరేవ స్వపుణ్యైః సుగురో
 స్తవ గిరాం పరిచయం లభ్యవానస్మి తం విజినప్తి-శాన్తిరూపేణ పరిణతస్య ప్రాక్కృతస్య
 సుకృతస్య బీజభూతస్యాంకురం దమసముల్లాససోల్లసత్పల్లవం వై రాగ్యదుమస్య వై రా

వైరాగ్యదుష్టమకోరకం సహనతావల్లిప్రసూనోత్కరమ్, ఏకాగ్రీసుమనో
మరందవిసృతిం శ్రద్ధాసముద్యత్ఫలం విందేయం సుగురోర్గిరాం పరి
చయం పుణ్యైరగణ్యైరహమ్. 32. త్రిదివాకసామపి పుమర్థకరీ
మిహ సంసరజ్జనవిముక్తికరీమ్, కరుణోర్మిళాం తవ కటాక్షర్పురీమవగా
హతే లత్ర ఖలు ధన్యతమః. 33. కేచిచ్ఛంచలలోచనాకుచతటిచేలాం
చలోచ్చాలనస్పర్శ ద్రాక్షిరిరంభసంభ్రమకలాలీలాసు లోలాశయాః,
సంత్యేతే కృతినస్తు నిస్తులయశఃకోశాదయశ్శ్రీగురువ్యాహరక్షరితా
మృతాభిలహరీదోలాసు ఖేలంత్యమీ. 34. చింతాసంతానతంతు
గ్రధితనవభవత్సూక్తిముక్తాఫలామై రుద్యద్యైశద్యసద్యఃపరిహృతతిమి
రైర్హారిణో హారిణో లమీ, సంతస్సంతోషవంతో యతివర కిమతో

గృలక్షణపారిజాతస్య కోరకం కలికాభూతం, తితిక్షావల్ల్యా ప్రసూనోత్కరం పుష్పని
చయం, ఏకాగ్రీసుమనసస్సమాధానపుష్పస్య మరందవిసృతిం మకరందవిస్తారం, శ్రద్ధా
యాస్సముద్యత్ఫలం, తథా చ శాంత్యాదిమతాధికారిణా లభ్యం తమహమసంఖ్యాతైః
పురాకృతైః పుణ్యైః ప్రాప్తవానస్తీత్యహో యద్భాగ్యమాహాత్మ్యమితి భావః. కా. 32.
అతోఽత్రాస్తి లోకే తవ కటాక్షర్పురీం ధన్యతమోఽవగాహతే. తాం విశిష్య-
దేవానామపి చతుర్ధధపురుషార్థకరీమహ చ సంసరతాం జనానాం విముక్తికరీం కరు
ణాలక్షణోర్మిభిర్వాప్తామ్. ప్ర. 33. నను ప్రమదాలీలాసు లోలాశయానాముక్త
ర్పుర్యవగాహనాసంభవత్కథమిహ సంసరతాం విమోక్షకరత్వం తస్యా? ఇత్యా
శంక్యాహ-కేచిదేతే విషయిణశ్చంచలే లోచనే యాసాం తాసామంగనానాం కుచ
తటివస్త్రైకదేశోచ్చాలనాదిరూపాసు లీలాసు చంచలాంతఃకరణాస్సంతి చేత్ సంకు
తథా లబ్యమీ వశీకృతచిత్తా ఆప్రతిమయశసాం కోశాదయః పాత్రమంజూషాది
రూపాః శ్రీగురోస్తువ వ్యాహరేభ్యః క్షరితస్య నిస్సృతస్యామృతస్య యోఽభిస్తస్య
లహరీలక్షణాసు దోలాసు ఖేలంతి. తత్ర ద్రాక్షిరిరంభో ఝటితి ఆలింగనం 'సంభ్రమ
స్తవరయా కాలే భూషాస్థాన వివర్యయః' కలాశీల్పనైపుణ్యం 'ప్రియానుకరణం లీలా
వాగ్గిర్గత్యా చ చేష్టయా'-శార్దూ. 34. కించ ఉద్యుద్యైశద్యేన ప్రోద్యుద్యైశక్తతాలక్ష
ణేన శౌక్త్యేన సద్యః పరిహృతమజ్ఞానలక్షణం తిమిరం యైః చింతాయా విచారస్య
సంతానలక్షణైస్తంతుభిర్గ్రథితానాం నవీనానాం భవత్సూక్తిలక్షణముక్తాఫలానాం
సమూహైః హారిణో హరికాలినోఽహారిణో యుద్ధరహితా హారిణో మనోజ్ఞా ఇతి వా.
అమీ సంతో భవద్భిష్యాస్సంతోషవంతస్సంతి. అతో హే యతివర చండితానాం

మండనం పండితానాం విద్యాహృద్వ్యాప్త్యయం తాఞ్శుతమఖముఖరా
 న్వారయంతీ వృణీతే. ౧౦. సంతస్సంతోషహాపం దధతు తవ కృతా
 మ్నాయశోభైర్యశోభిస్సౌరాలోక్తైరులూకా ఇవ నిఖిలఖిలా మోహ
 మాహా వహంతు, ధీరశ్రీ శంకరార్యప్రణతిపరిణతిభ్రశ్యదంతద్ధరం
 తథ్వాంతాస్సంతో వయం తు ప్రచురతరనిజానందసింధౌ నిమగ్నాః.
 ౧౧. చింతాసంతానశాఖి పదసరసిజయోర్వాందనం నందనం తే
 సంకల్పః కల్పవల్లీమనసి గుణనులేర్వర్ణనా స్వర్ణదీయమ్, స్వర్ణో దృగ్గో
 చరస్త్వత్పదభజనమతస్సంవిచార్యేద మార్యా మన్యంతే స్వర్గ
 మన్యం తృణవదతిలఘుం శంకరార్య త్వదీయాః. ౧౨. తదహం
 విసృజ్య సుతదారగృహం ద్రవిణాని కర్త చ గృహే విహితమ్, శరణం
 వృణోమి భగవచ్చరణావనుశాధి కింకరమముం కృపయా. ౧౩. ఇతి
 సూన్యతోక్తిభిరుదీర్ఘగుణస్సుధియా ౭౭త్త వాననుజిఘృక్షురసౌ, సము
 దైక్షతాస్య సహధర్తచరీం విదితాశయా మునిమవోచత సా. ౧౪.
 యతిపుండరిక తవ వేద్మి మనో నను పూర్వమేవ విదితం చ మయా,

మండనమతఃపరం కిమయమేవ పండితానామలంకారో న త్వన్యోఽతవీవతిరమ్యా
 విద్యా బ్రహ్మవిద్యాలక్షణాంగనా పురందరప్రముఖాన్ వారయంతీ ఏతాన్ వృణీతే.
 ప్ర. ౧౦. కించ తవ కృతామ్నయస్యోపదేశస్య శోభా యేష తైర్యశోభిః సంతః
 సంతోషస్య పోషం పుష్టిం ధారయంతు. ఆహా సూర్యసంబంధ్యాలోక్తైరులూకా ఇవ
 తైర్నిఖిలఖిలా మోహం వహంతు. వయం తు ధీరాశ్చ తే శ్రీశంకరార్యప్రణలేః పరి
 ణత్యా ప్రణామస్య పరిణామేన భ్రశ్యదంతద్ధరంతం తమో యేషాం. తాదృశాః సంతః
 ప్రచురతరనిజానందసాగరే నిమగ్నాః. ధీరశ్చాసౌ శ్రీశంకరశ్చేతి వా. ౧౧. కించ
 తే చిన్తనం సర్వాభిలషితసంపాదకత్వాత్కల్పవృక్షస్తథా తే పదకమలయోర్వాందనం
 నందనం తథా త్వద్విషయతో మనసి సంకల్ప ఆరాధనాదీచ్ఛా కల్పవల్లీ తథా తవ గుణ
 స్తులేర్వర్ణనా ఇయం స్వర్ణదీ గంగా తథా స్వర్గస్తే దృగ్గోచరః కటాక్షవిషయోఽతో
 హే శంకరార్య, ఇదమేవవిధం త్వద్భజనం విచార్య త్వదీయాః పర్ణితాదన్యం స్వర్గం
 కుష్క-తృణవదతిలఘుం మన్యంతే. ౧౨. తత్తస్మాదహం సుతాది సర్వం పరిత్యజ్య
 భవచ్చరణౌ శరణం వృణోమి, అతోఽముం మాం కింకరం శాధి ఆజ్ఞాపయ. ప్ర. ౧౩.
 ఇత్యేవం సుఖుద్ధినా మండనేన సూన్యతోక్తిభిరుదీర్ఘగుణ ఆత్మవాససౌ శ్రీశంకర
 స్తవనుగృహీతుమిచ్ఛురస్య మండనస్య సహధర్తచరీం పత్నీం సముదైక్షత. విదితో
 మునేరాశయో యయా సా సరస్వతీ మునిమవోచత. ౧౪. యదువాచ తదాహ-

ఇహ భావి తాపసముఖాదఖిలం తదుదీర్యతే శృణు ససభ్యజనః. ౪౫. మయి జాతు మాతురుపకంఠజుషి ప్రభయా తటిత్సృతిభటోచ్చటః, సితభూతిరూపితసమస్తతనుః శ్రమణో ఒభ్యయాద పరసూర్యఇవ. ౪౬. పరిగృహ్య పాద్యముఖయా ఒర్హణయా రచితాంజులిర్నమితపూర్వ తనుః, జననీ తదా త్తపరివస్యమముం మునిమన్వయం జ్ఞు మమ భావ్య ఖిలమ్. ౪౭. భగవన్న వేద్ధి దుహితుర్దమ భావ్యఖిలం చ వేత్తి తపసా హి భవాన్, ప్రణతే జనే హి సుధియః కథయంత్యపి గోప్యమార్య సదృశాః కృపయా. ౪౮. కియదాయురాప్యతి సుతాన్కృతి వా దయితం కథం విధమువైష్యతి చ?, అథచ క్రతూనపి కరిష్యతి మే దుహితా ప్రభూతధనధాన్యవతీ. ౪౯. ఇతి పృష్టభావిచరితః ప్రసువా ష్టణమాత్ర మిలితవిలోచనకః, సకలం క్రమేణ కథయన్తి దమప్యపరం జగాద సుర హస్యమపి. ౫౦. నిగమాధ్వని ప్రబలబాహ్యమతైరమితైరధిక్షీతి ఖలే

హేయతి వ్యాఖ్య. ని. 'పుండరీకం సితాంభోజే సితచ్ఛత్రే చ భేషజే, శోశకారాం తతే వ్యాఘ్రే పుండరీకో ఒన్నిదిగజే' ఇతి విశ్వప్రకాశః. అహం తప మనోగతం వేద్ధి పూర్వమేవ చేహన్తిన్ స్వజన్తని యత్సర్వం భవిష్యత్. తాపసముఖాన్తయా విదితం తదుదీర్యతే సభ్యజనైస్తుహ త్వం శృణు. ౪౫. ఏవం తాపసముఖాద్విదితం వృత్తాంతం శ్రావయితుమభిముఖకృత్వ తం శ్రావయతి - జాతు కదాచిత్ మాతురుపకంఠ జుషి మాతృసామీప్యం సేవమానాయాం మయి సత్త్వాం ప్రభయా విద్యుత్ప్రతిభటా జటా యస్య సితభూత్యా శ్వేతభస్మనా రూషితా లిప్తా తనుశ్శరీరం యస్య స అపర సూర్య ఇవ కశ్చిత్తపస్వి అభ్యయాత్. ౪౬. తదా పాద్యాద్యయా పూజయా మునిం పరిగృహ్య రచితాంజలిః నమితా పూర్వతనుశ్శిరోభాగో యయా సా జనన్యా ఒత్తా పరివన్యా పూజా యేన తమముం మునిం మమ భవిష్యమఖిలమన్వయం జ్ఞు పృష్టవతీ. ౪౭. హే భగవన్ స్వదుహితుర్భవిష్యదహం న జానామి భవాన్ హి తపసా వేత్తి ఆర్యసదృశాః నమ్రే జనే గోప్యమపి కృపయా కథయంత్యేవ. ౪౮. ఏవం తం సమ్ముఖకృత్వ గుహ్యం పృచ్ఛతి - మే దుహితా కియదాయుః ప్రాప్యతి? సుతాన్ కతి వా ప్రాప్యతి? పరిం కీదృశమువైష్యతి? తథా ప్రభూతధన ధాన్యవతీ సతీ యజ్ఞానపి కరిష్యతి. ౪౯. ఇద్యేవం ప్రసువా జనన్యా పృష్టం భావి చరితం యస్మై స ష్టణమాత్రం మిలితే విలోచనే ఏవ విలోచనకే కేలే యేన సక్ర మేణ సకలం కథయన్ ఇదమప్యపరమిగోప్యమపి జగాద. ౫౦. వేదబాహ్యం మతం

ద్రుహిణః, పునరుద్దిగ్ధిర్దురవతీర్య ఖలు ప్రతిభాతి మండనకపీంద్రమిహత్. ౧౧. తమవాప్య రుద్రమివ సా ౭ ద్రిసుతా దుహితా తవాచ్యుతమివా భిసుతా, అనురూపమాహృత సమస్తమఖా ససుతా భవిష్యతి చిరం ముదితా. ౧౨. అథ నప్తమాపనిషదం ప్రబలైః కుమతైః కృతాంత మిహ సాధయితుమ్, నను మోనుషం వపురు వేత్యశివస్సమలంకరిష్యతి ధరాం స్వపదైః. ౧౩. సహ తేన వాదముపగమ్య చిరం దుహితుః పతిస్తు యతి వేషజుహ, విజితస్తమేవ శరణం జగతాం శరణం గమిష్యతి విసృష్ట గృహః. ౧౪. ఇతి గాముదీర్య స మునిః ప్రయయా సకలం యథాతథ మభూచ్ఛ మమ, భవదీయశిష్యపదమస్య కథం వితథం భవిష్యతి మునే ర్వచసి? ౧౫. అపి తు త్వయా ౭ద్య న సమగ్రజితః ప్రథితాగ్రణీర్తమ పతిరద్యహమ్, వపురర్థమస్య న జితామతిమ స్సపి మాం విజిత్య కురు శిష్యమిమమ్. ౧౬. యదపి త్వమస్య జగతః ప్రభవో నను సర్వవిచ్ఛ

యేషాం. కర్తధారయో వా. ప్రబలైశ్చ తైర్బాహ్యమలైరసంఖ్యాతైర్వేదమాగ్నే ౭ధి షీతి భూమా ఖలే ఉచ్చిన్నే సతి ద్రుహిణో బ్రహ్మ వేదమార్గమధ్యమిచ్ఛుర్నందన కపీంద్రవ్యాజేనావతీర్య కిల భాతి ప్రకాశతే. ౧౧. పర్వతసుతా పార్వతీ రుద్రమివ, సముద్రసుతా లక్ష్మీర్విష్ణుమివ, సా తవ సుతా తం ద్రుహిణావతార మనురూపం మం డనమవాప్యాహృతాః సర్వే మఖా యజ్ఞా యగూ. సుతైస్సహ వర్తమానా చ సతీ చిరకాలం ముదితా భవిష్యతి. ౧౨. అథానంతరమిహాస్తిక్ ౭౧కే బ్రబలైః కుమతై ర్నప్తమాపనిషదం కృతాంతం సిద్ధాంశం సాధయితుం నను శివో మానుషం. వపురవాప్య స్వచరణన్యాయైర్భూమిమలంకరిష్యతి. ౧౩. తేన యతివేషజుహ శ్రీశంకరేణ సహ తవ దుహితుః పతి ర్వాదం ప్రాప్య తేన విజితః సక్ పరిత్యక్తగృహో జగతాం శరణం తం శరణం గమిష్యతి. ౧౪. ఇతి వాచముదీర్య స మునిః ప్రయయా మమ సర్వం భవిష్యత్ యథా తేనోక్తం తథైవాభూత్ తస్మాదస్య మమ పఠ్యుర్భవదీయశిష్యపదం మునే ర్వచసి కథమసత్యం భవిష్యతి? ౧౫. యద్యప్యేవం తథా ౭పి మదవిజయేన సకలస్యాప రాజితత్వా స్తాం విజిత్యైనం శిష్యం కుర్విత్యాహః—అపి తు కింతు ప్రథితానామగ్రణీ ర్తమ పతిరద్య త్వయా సమగ్రో జితో న భవతి ఇతి తథా యద్యస్తాదహమస్యార్థం శరీరం న జితా 'అత్తనో ౭ర్థం పత్నీ' ఇతి శ్రుతేః. విశ్ణోశ్చ యోగ్యో ౭సీతి సూచయక్ సంబోధయతి.—హేమలిమన్నితి. తస్మాన్తాం విజిత్యైనం శిష్యం కురు. ౧౬. నను మత్స్వరూపాభిజ్ఞా మయా సహ వాదం కథమిచ్ఛసీతి చేతత్రాహ-యద్య

పరమః పురుషః, తదసి త్వయైవ సహవాదకృతే హృదయం బిభర్తి మమ తూత్కలికామ్. ౧౭. ఇతి యాయజ్ఞాకసహధర్మచరీకథితం వచోఽర్థ వదగర్హ్యపదమ్, మధురం నిశమ్య ముదితస్సుతరాం ప్రతివక్తుమైహత యతిప్రవరః. ౧౮. యదవాది వాదకలహోత్సుకతాం ప్రతిపద్యతే హృదయమిత్యబలే, తదసాంప్రతం న హి మహాయశసో మహిళాజనేన కథయంతి కథామ్ ౧౯. స్వమతం ప్రభేత్తుమిహ యోయతతే సవధూజనోఽస్తు యదివాఽస్త్యైతరః, యతితవ్యమేవ ఖలు తస్య జయే నిజపక్ష రక్షణపరైర్భగవత్. ౨౦. అతఏవ గార్హ్యభిధయా కలహం సహయాజ్ఞ వల్క్యమునిరాడకరోత్, జనకస్తథాసులభయాఽబలయా కిమమీ భవంతి న యశోనిధయః. ౨౧ ఇతి యుక్తిమద్గదితమాకలయస్తుదితాం తరః శ్రుతిసరిజ్జలధిః, స తయా వివాదమధిదేవతయా వచసామియేష విదుషాం సదసి. ౨౨. అథ సా కథా ప్రవవృతే స్త తయోరుభయోః

వ్యస్య జగతస్త్యం కారణం సర్వజ్ఞశ్చ పరమః పురుషస్తథాఽపి త్వయైవ సహ వాదార్థం మమ తు హృదయముత్కంఠాం ధారయతి. ౧౭. ఇత్యేవం యజనశీలస్య పత్న్యై కథితమర్థపదనిందితపదం మధురం వచో నిశమ్యాత్యంతం ముదితో యతిశ్రేష్ఠః శ్రీశంకరః ప్రతివక్తుమైచ్ఛత్. ౧౮. మే హృదయం వాదకలహోత్సుకతాం ప్రతి పద్యత ఇతి త్వయా యదుక్తం హేఽబలే, తదయుక్తం. హి యస్మాన్మహాయశసః పధూ జనేన కథాం న కథయంతి. ౧౯. స్వమతరక్షణాయ ప్రవృత్తేన త్వయైతన్మ వాచ్య మిత్యాశయేన సరస్వత్యాహ-ఇహస్త్రి లోకే స్వమతం ప్రభేత్తుం యః ప్రయత్నం కరోతి, స పధూజనోఽస్త్యన్యోవాఽస్తు తస్య జయే హే భగవత్ స్వపక్ష రక్షణపరైర్యత్నః కర్తవ్య ఏవ ఖలు ప్రసిద్ధం. ౨౦. తత్రైవం విధౌ వృద్ధావుదా హరతి-అతఏవ గార్హ్యఖ్యయాఽబలయా సహ యాజ్ఞవల్క్య మునిరాట్ కలహమకరోత్. తయోస్సంవాదో బృహదారణ్యకే ఉక్తస్తథా జనక స్సులభయాఽబలయా సహ కలహమకరోదితి మోక్షధర్మేషాక్తం. యదుక్తం మహా యశస ఇతి. తత్రాహ - కిమేతావతాఽమీ యాజ్ఞవల్క్యదయో యశోనిధయో న భవంతి? అపితు భవంత్యేవ. ౨౧. ఇత్యేవం యుక్తియుక్తం తయా కథితమాకర్షయ స్తుదితాంతరః శ్రుతిపక్షానాం సదీనాం సముద్రస్స శ్రీశంకరో వచసామధిష్ఠా త్యా దేవతయా సరస్వత్యా విదుషాం సదసి వాదమియేష ఇచ్ఛతి స్త. ౨౨. అథా నంతరం పరస్పరజయోత్సుకయోశ్చ శ్రవణేన విస్తయీకృతా విపక్షణాయ

పరస్పరజయోత్సుకయోః, మతిచాతురీరచితశబ్దరురీశ్శ్రితివిస్తయ్యాకృత
వివక్షణయోః. ౬౩. అనయోర్విచిత్రపదయుక్తిభరైర్నిశమయ్య సంక
థనమాకలితమ్, న ఫణీశమప్యతులయన్న రవిం న గురుం కవిం కిమ
పరం జగతి. ౬౪. న దివా న నిశ్యపి చ వాదకథా విరరామ నైయ
మికకాలమ్మతే, ఇతి జల్పతోస్సమమనల్పధియోర్దివసాశ్చ సప్తదశ
చాత్యగమః. ౬౫. అథ శారదా ఒకృతవాక్ప్రముఖేష్వఖలేషు
శాస్త్రనిచయేషు పరమ్, తమజయ్యమాత్మని విచింత్య మునిం పున
రప్యచింతయదిదం తరసా. ౬౬ అతిబాల్య ఏవ కృతసన్న్యసనో నియ
మైః పరైరవిధురశ్చ సదా, మదనాగమేష్వకృతబుద్ధిరసౌ తదనేన
సంప్రతి జయేయమహమ్. ౬౭. ఇతి సంప్రధార్య పునరప్యమునా
కథనే ప్రసంగమథ సంగతితః, యమినం సదస్య ముమపృచ్ఛదసౌ
కుసుమాస్త్రశాస్త్రహృదయం విదుషీ. ౬౮. కలాః కియంత్యో వద
పుష్పధన్వనః కిమాత్తికాః కించ పదం సమాశ్రితాః, పూర్వే చ పక్షే

భ్యం తయోర్ద్వయోశ్శంకరసరస్వతోర్వాదకథా ప్రవప్యతే. తాం విశిష్టి-బుద్ధి
చాతుర్యాత్ రచితా శబ్దరురీ యత్ర సా. ౬౩. విచిత్రపదయుక్తిభరైర్వాక్ప్రమన
యోః కథితం శ్రుత్వా ఫణీశం కేషమపి నాతులయత్, నాసి సూర్యం, నాసి బృహ
స్పతిం, నాసి శుక్రం, జగత్యపరం నాతులయన్నిలి కిం వక్తవ్యం? ౬౪. నైయమిక
కాలం సంధ్యావందనాదిషు నియతం కాలం వినా. ౬౫. అథ శారదా ఒకృతవాక్ప్ర
ముఖేష్వనాదిసిద్ధవేదవాక్ప్రభృతిష్వఖలేషు శాస్త్రసమాహేషు తం పరం మునిం
జేతుమశక్యమాత్మని విచింత్య పునరపీదం వక్ష్యమాణం ఝడిత్యచింతయత్. ౬౬.
యదచింతయత్తద్దర్శయతి-అతిబాల్య ఏవ కృతం సన్న్యసనం యేన నియమైః పరై
రవిధురో-వికలశ్చ సదా కదాపి నియమవిదుర్జ్ఞో న భవతీత్యర్థః. అతః కామాగమే
ష్వయమకృత బుద్ధిస్తత్తన్నదనేన మదనాగమేనేదాసిమహం జయేయమ్. ౬౭.
ఇత్యేవమమునా కథనే ప్రసంగం సంప్రధార్య అథ ప్రసంగాత్పదస్యమం యమి
నం కామశాస్త్రస్య రహస్యమసౌ విదుషీ నరస్వత్యపృచ్ఛత్. ౬౮. యదపృచ్ఛత్త
దుదాహరతి-పుష్పధన్వనః కామస్య కలాః కియంత్యో ఇతి సంఖ్యావిషయకః ప్రశ్నః
కిమాత్తికా? ఇతి స్వరూపవిషయకః కింస్థానమాశ్రితా? ఇతి స్థానగోచరః పూర్వే
శుక్లే చ పక్షే ఒన్యథా కృష్ణపక్షే యా స్థితిస్తస్యా విచర్యయేణ తస్య కేన ప్రకారేణ
స్థితిరితి పక్షద్వయే-పి తస్య స్థితిప్రకారవిషయః. కథం యువత్యాం పురుషే చ

కథమన్యథా స్థితిః కథం యువత్యాం కథమేవ పూరుషే? ౬౯. నేతి
 రితః కించిదువాచ శంకరో విచింతయన్న త్ర చిరం విచక్షణః, తాసా
 మనుక్తౌ భవితాల్పవేదితా భవేత్తదుక్తౌ మమ ధర్మసంక్షయః. ౭౦.
 ఇతి సంవిచింత్య స హృదా ౭౭శు తదా౭నవబుద్ధపుష్పశరశాస్త్ర ఇవ,
 విదితాగమో౭పి సురిరక్షయిషుర్నియమం జగాద జగతి వ్రతినామ్.
 ౭౧. ఇహ మాసమాత్రమవధిః క్రియతామనుమన్యతే హి దివసస్య
 గణః, తదనంతరం సుదతి హాస్యసి భోః కుసుమాస్త్రశాస్త్రనిపుణత్వమపి.
 ౭౨. ఉరరికృతే సతి తథేతి తయా౭౭క్రమతే స్త యోగిమృగరాడ్గ
 నమ్, శ్రుతవిగ్రహః శ్రుతవినేయయుతో దధదభ్రచారమథ యోగ
 దృశా. ౭౩. స దదర్శ కుత్రచిదమర్త్యమివ త్రిదివచ్యుతం విగతసత్త్వ
 మపి, మనుజేశ్వరం పరివృతం ప్రలపత్సృమదాభిరాత్రిమదమాత్మ్య
 జనమ్. ౭౪. అథో నిశాభేటవశాదటవ్యాం మూలే తరోర్లోహవశా
 త్పరాసుమ్, తం వీక్ష్య మార్గే ౭మరకం నృసాలం సనందనం స్రాహ

కథమితి స్త్రీపురుషయోర్వైలక్షణ్యేన తస్య స్థితివిషయః. ౬౯. ఇతీరితో ౭స్త్రి
 న్నరే విచింతయన్ విచక్షణః శ్రీశంకరః కించిదపి నోవాచ. విచింతనమాహ-తాసాం
 కలానామకథవే మమాలృజ్ఞతా భవిష్యతి తాసాం కథనే తు మమ యతేర్ధర్మస్య
 సంక్షయః. ౭౦. ఇత్యేవం స శీఘ్రం మనసా సందింత్య విదితకామాగమో ౭పి జగతి
 వ్రతినాం కామకాస్త్రానభ్యాసాదివ్రతవతాం పరమహంసపరివ్రాజకానాం నియమం
 రక్షయితుమిచ్ఛుస్తస్మిన్ కాలే ౭నవబుద్ధకామశాస్త్ర ఇవ సన్ జగాద. ౭౧.
 యదువాచ తదాహ-ఇహాస్తిన్కలాదిసంకథనే మాసమాత్రమవధిః క్రియతాం హి
 యస్తాద్దివసస్య గణో వాదిభిరనుమన్యతే తథా చ మాసానంతరం భోః సుదతి, కామ
 శాస్త్రనిపుణత్వమపి త్యక్ష్యసి. ౭౨. తథేతి తయా సరస్వత్యా స్వీకృతే సతి యోగి
 రాట్ శ్రీశంకర ఆకాశమాక్రమతేస్తాథానంతరం శ్రుత విగ్రహస్వరూపం యస్య
 సః ప్రఖ్యాతవిగ్రహస్తథా శ్రుతైర్వివేదితమైశ్చియైః యుతః సుయోగవృష్ట్యా ౭శ్ర
 చారమాకాశగమనం దధత్. ౭౩. స కస్తింశ్చిద్దేశే విగతజీవమపి స్వర్గాత్పతితం దేవ
 మివ ప్రలపంతీభిః ప్రమదాభిః పరివృతం ఆర్తిమానమాత్మ్యజనో యస్య తం సరేశ్వరం
 దదర్శ. ౭౪. అథో నిశాయాం రాత్రౌ మృగయావశాత్. ని. 'అథేటో మృగయా స్త్రి
 నూం' ఇత్యమరః. అటవ్యాం వనే వృక్షస్య మూలే మోహో మూర్ఛనం తద్వశా
 త్పరాసుముత్కాంతప్రాణం తమమరకసంజ్ఞం రాశానం వీక్ష్య స సంయమింద్రః

స సంయమింద్రః. ౭౧. సౌందర్యసౌభాగ్యనికేతసీమాః పరశ్శతా
యస్య పయోరుహాక్ష్యః, స ఏష రాజాఽమరకాభిధానశ్చేతే గతాసుః
శ్రమతో ధరణ్యామ్. ౭౨. ప్రవిశ్య కాయం తమిమం పరాసోర్న్మ
పస్య రాజ్యేఽస్య సుతం నివేశ్య, యోగానుభావాత్పునరప్యవైతు
ముత్కంఠతే మానసమస్తదీయమ్. ౭౩. అన్యాదృశానామదసీయనా
నాకు శేశయాక్షీకిలకించితానామ్, సర్వజ్ఞతానిర్హరణాయ సోఽహం
సాక్షీత్వమప్యాశ్రయితుం సమీహే. ౭౪. ఇత్యుచివాంసం యతి
తల్లజం తం సనందనః ప్రాహ ససాంత్యమేనమ్, సర్వజ్ఞ నైవావిదితం
తవాస్తి తథాఽపి భక్తిర్ముఖరం తనోతి. ౭౫. మత్స్యేంద్రనామాహి
పురా మహాత్మా గోరక్షమాదిశ్య నిజాంగగుప్త్యై, నృపస్య కస్యాపి
తనుం పరాసోః ప్రవిశ్య తత్పత్తనమాససాద. ౭౬. భద్రాసనాధ్య
సిని యోగిపర్యే భద్రాణ్యనిద్రాణ్యభవత్ ప్రజానామ్, వవర్ష కా
లేషు చలాహకోఽపి సస్యాని చాశాన్యఫలాన్యభూవత్. ౭౭. విజ్ఞా

సనందనం పద్మపాదం ప్రోవాచ. ఉ. ౭౮. యస్య సౌందర్యసౌభాగ్యనికేతసీమాః పరశ్శ
తాః శతాదధికాః కమలనయనాః స ఏషాఽమరకసంజ్ఞో రాజా శ్రమతో గతప్రాణో
భూమా శేతే. ౭౯. పరాసోర్న్మపస్య తమిమం దేహం ప్రవిశ్య రాజ్యేఽస్య
పుత్రం నివేశ్య యోగప్రభావాత్పునరప్యపాగంతుమస్తదీయం మన ఉత్కంఠతే.
౮౦. సర్వజ్ఞతానిర్హరణాయ సర్వజ్ఞత్వనిర్వాహాయ అముష్య రాజ్య ఇమా అద
సీయా నానా అనేకవిధాః కుశేశయాక్ష్యః కమలాక్ష్యస్తాసాం యాని కిలకించితాని
'రోహిత్రహర్షభీత్యాదేః సంకరః కిలకించితం' ఇత్యుక్తాని. తేషామన్యాదృశానామథి
విలక్షణానాం సాక్షీత్వం సాక్షాద్భిప్రత్యక్షమప్యాశ్రయితుం సోఽహం సమీహే.
౮౧. ఇత్యుక్తవంతం యతిశ్రేష్ఠం తమేనం శ్రీశంకరం ససాంత్యం యథా న్యాత్తథా
ప్రోవాచ. హే సర్వజ్ఞ, సర్వవిదస్తవ యద్యపి కించిదప్యజ్ఞాతం నాస్తి తథాఽపి
తవ భక్తిరస్తన్నుభం కథనాయ ముఖరం వాచాలం కరోతి. ౮౨. ఏవం పురావృత్తం
వృత్తాంతం శ్రావయతుమభిముఖీకృత్య తం శ్రావయతి. హి ప్రసిద్ధం. పురా మత్స్యేంద్ర
నామా మహాత్మా స్వశరీరక్షణాయ గోరక్షసంజ్ఞం శిష్యమాజ్ఞాస్య కస్యచిన్నత
కస్య రాజ్యః శరీరం ప్రవిశ్య తస్య రాజ్యమాప్తవాత్. ౮౩. యోగిశ్రేష్ఠే తస్మిన్
భద్రాసనాధ్యసిని నృపాసనముపవిష్టే సతి ప్రజానాం భద్రాణి నిద్రావర్జితాని
అభవత్. అభ్రమసి కాలేషు వవర్ష. సస్యాని చేచ్ఛానుసారిఫలాన్యభూవత్. ౮౪. ఇ

య విజ్ఞాస్సచివా నృపస్య కాయే ప్రవిప్లం కమపీహ దివ్యమ్, సమా
దిశన్రాజసరోరుహాక్షీస్సర్వాత్తనా తస్య వశీక్రియామై. ౮౨. సంగీత
లాస్యాభినయాదికేషు సంసక్తచేతా లలితేషు తాసామ్, స ఏష విస్తృ
త్య మునిస్సమాధిం సర్వాత్తనా ప్రాకృతవద్భూష. ౮౩. గోరక్ష
ఏషో ౭థ గురోః ప్రవృత్తిం విజ్ఞాయ రక్షన్మహుథాఽస్య దేహమ్,
నిశాంతకాంతానటనోపదేష్టా నితాంత మస్యాభవదంతరంగః. ౮౪.
తత్రైకదా తత్సనిబోధనేన నివృత్తరాగం నిజదేశికం సః, యోగాను
పూర్వీముపదిశ్య నిన్యే యథాపురం ప్రాక్తనమేవ దేహమ్. ౮౫.
హంతేదృశో ౭యం విషయానురాగః కించోర్ధ్వరేతో ప్రతఖండనేన, కిం
నోదయేత్కిల్బిషముల్బణం తే కృత్యం భవానేవ కృతీ వివేక్తుమ్?.
౮౬. ప్రతమస్తదీయమతులం క్వ మహత్క్వచ కామశాస్త్రమతి
గర్వ్యమిదమ్?, తదపీష్యతే భగవతైవ యది హ్యనవస్థితం జగదిహైవ
భవేత్. ౮౭. అధిమేదిని ప్రథయితుం శిథిలం ధృతకంకణస్య యతి

హస్తిన్ నృపస్య కాయే ప్రవిప్లం కమపి దివ్యం విజ్ఞాః సచివా విజ్ఞాయ రాజ్ఞః కమ
లాక్షీః సర్వభావేన తస్య వశీకరగార్థం సమాదిశత్. ౮౨. ఏవం సంప్రేరితానాం
తాసాం లలితేషు సంగీతనృత్యాభినయాద్యేషు సక్తం చిత్తం యస్య ఏష మునిస్సమా
ధిం విస్తృత్య సర్వాత్తభావేన ప్రాకృతవద్భూష. ౮౩. అథానంతరమేష గోరక్షః
గురోః ప్రవృత్తిం విజ్ఞాయ బహుప్రకారేణాస్య గురోర్దేహం రక్షన్ సన్ నిశాంత
స్యాంతఃపురస్య కాంతానాం నర్తనోపదేష్టా సన్ అస్య గురోరత్యంతమంతరంగో
బభూవ. ౮౪. తత్ర తస్మిన్ దేశే ఏకస్మిన్కాలే తత్సనిబోధనేన నివృత్తరాగం నిజ
గురుం సః గోరక్షః యోగానుపూర్వీముపదిశ్య యథాపూర్వం ప్రాక్తనమేవ దేహం
నిన్యే. ౮౫. తథాచైవంవిధో ౭యం విషయయానురాగః కించోర్ధ్వరేతో ప్రతఖండనే
నోల్బణం పాపం కిం తే నోదయేత్? అసి తూదయేదేవ. తథా చ యత్కర్తవ్యం తద్భ
వానేవ వివేక్షం కృతీ సమర్థః. ఇవ. ౮౬. కిం చాస్తదీయమతులం మహద్వృత్తం క్వ?
క్వచేదమతినింద్యం కామశాస్త్రం? తదపి భవతైవ యదీష్యతే తర్హస్మిన్ లోకే జగ
దనవస్థితమేవ భవేత్. తథా చోక్తం - 'యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠస్తత్రదేవేతరో జనః, స
యత్కృమాణం కురుతే లోకస్తదనువర్తతే' ఇతి-ప్ర. ౮౭. ఇదం న మయా విదితం
క్షాపితం సర్వజ్ఞత్వాత్తవ కిన్తు ప్రేష్టాదితమిత్వాహ - శిథిలమిదుం యతిధర్మం భూహ

ధర్మమిమమ్, భవతః కిమస్యవిదితం తదపి ప్రణయాన్నయోదిత
మిదం భగవత్. ౮౮. స నిశమ్య పద్మచరణస్య గిరం గిరతి స్త గీష్పతి
సమప్రతిభః, అవిగీతమేవ భవతా ఫణితం శృణు సౌమ్య వచ్చి షర
మార్థమిదమ్. ౮౯. అసంగినో న ప్రభవంతి కామా హరేరివాభీర
వధూసఖస్య, వజ్రోలియోగప్రతిభాస్స ఏష వత్సావక్షీర్ణిత్యవివర్య
యో నః. ౯౦. సంకల్ప ఏవాఖిలకామమూలం స ఏవ మే నాస్తి సమ
స్య విష్ణోః, తన్మూలహినౌ భవపాశనాశః కర్తుస్సదాస్యాద్భవదోష
దృష్టేః. ౯౧. అచిచార్య యస్తు వపురాద్యహమిత్యభిమన్యతే జడమతి
స్సద్భ్రమమ్, తమబుద్ధతత్వ మధిక్యత్య విధిప్రతిషేధకాస్త్ర మఖిలం
సఫలమ్. ౯౨. కృతధీ స్త్వినాశ్రమమవర్ణమజాత్యవబోధమాత్ర
మజమేకరసమ్, స్వతయాఽవగత్య న భజేన్నివసన్నిగమస్య మూర్ధ్ని

ప్రకటయితుం ధృతకంకణస్య గృహీతప్రతిజ్ఞస్య భవతోఽవిదితం కిమస్తి? న కిమపి.
తథాఽపి హే భగవన్, ప్రణయాదిదం మయోక్తం. ౮౮. ఏవం పద్మపాదవాక్య
ముదాహృత్యాచార్యస్య తదుదాహర్తుమాహ - పద్మపాదస్య వచః శ్రుత్వా వాచ
స్పృతితుల్యా ప్రతిభా యస్య స ఉక్తవాత్. యద్యపి త్వయాఽనిందితమేవ కథితం, త
థాఽపి హే సౌమ్య, శ్రోతుం సావధానో భవ పరమార్థమిదం కథయామి. ౮౯. కిం
తదిత్యపేక్షాయామాహ - అసంగినః అసక్తివినిర్దుక్తస్య కామాః న ప్రభవంతి. తత్ర
దృష్టుంతః-గోపవధూసఖస్య క్రికృష్టస్యేవ కించ యో వజ్రోలిసంజ్ఞకయోగప్రతిభామి
స్స ఏష హే వత్స, నోఽస్సాకమవక్షీర్ణిత్యస్య రేతఃపాలేన ఊతవ్రతత్వస్య వివర్యయ
స్తదభావః తస్యా రేతఃకర్షణసామర్థ్యసంపాదకత్వాత్-ఉ. ౯౦. కించ సంకల్పవీవాఖి
లాభిలాషస్య మూలం స ఏవ కృష్ణతుల్యస్య మమ నాస్తి. తథాచ సజైవ సంసార
దోషదృష్టేః కర్తురపి కామమూలస్య సంకల్పస్య హానా సత్త్వాం భవపాశనాశస్సాన్యిత్.
౯౧. నన్యేవం తర్హి విధిప్రతిషేధకాస్త్రం నిష్ఫలం స్యాదితి చేత్రత్రాహ-యస్తు దేహ
ద్యవీచార్య దేహదేర్షడత్వాదినాఽనాత్మత్వమవిచార్యాహమిత్యహంప్రత్యాలంబనమా
త్మానం సుదృఢమభిమన్యతే యతో జడబుద్ధిస్తమబుద్ధతత్వమధిక్యత్య సర్వం విధిప్రతి
షేధకాస్త్రం సఫలం - ప్ర. ౯౨. ఏవమజ్ఞస్యాధికారిణస్సత్వాద్విధిప్రతిషేధకాస్త్రసా
ఫల్యముక్త్యా తత్త్వవిదో అధికారాభావమాహ - కృతా సంపాదితా మహావాక్య
జన్యా ధీర్యేన స త్వాశ్రమాదివినిర్దుక్తమాత్మానమాత్మత్వేనావగత్య వేదాంతప్రతి
పాద్యస్వరూపత్వాన్నిగమస్య మూర్ధ్ని వసన్విధికింకరతాం న భజేత్. విధిగ్రహణం

విధికింకరతామ్. ౯౩. కలశాదిమృత్ప్రభవమస్తి యథా మృదమం
తరా న జగదేవమిదం, పరమాత్మజన్యమపి తేన వినా సమయత్రయే
ఽపి న సమస్తి ఖలు. ౯౪. కథమజ్యతే జగదశేషమిదం కలయ
న్మృషేతి హృది కర్తృఫలైః, న ఫలాయ హి స్వపన కాలకృతం సుకృతాది
జాత్వనృతబుద్ధిహతమ్. ౯౫. తదయం కరోతు హయమేధశతాన్య
మితాని విప్రహననాన్యథవా, పరమార్థవిన్న సుకృతైర్దురితై రపి
లిప్యతే ఽస్తమితకర్తృతయా. ౯౬. అనధీత్రిశీర్షమదదాచ్ఛ యతీ
న్స్వకమండలాయ కుపితః శతశః, బత లోమహానిరపి తేన కృతాన

ప్రతిషేధస్యాప్యవలక్షణం. ౯౩. నను 'అవశ్యమేవ భోక్తవ్యం కృతం కర్త శుభా
శుభం, నాభుక్తం తీయతే కర్త కల్మషోటికతైరపి' ఇత్యాదివచనైః కర్తృఫలభోగస్యా
వశ్యకత్వావగమాత్కథం తేన తత్సవిదోఽసంబంధ? ఇత్యాశంక్య 'వాచారంభణం
వికారో నామధేయం మృత్రికేత్యేవ సత్యం' ఇతి శుత్కుక్తదృష్టాంతేన కాలత్రయే
ఽప్యాత్మవృత్తి రిక్తస్య ప్రపంచస్యాభావవిచారణేన ఇత్యమృషాత్వనిశ్చయాదిత్యాహ-
ఘటాద్యం మృత్ప్రభవం వస్తు యథా మృదం వినా నాస్తి తథా పరమాత్మజన్యమిదం
జగదపి పరమాత్మానం వినా కాలత్రయే ఽపి నాస్తి. 'తదనన్యత్వమారంభణశబ్దాదిభ్యః'
ఇతి న్యాయాత్కల్పితస్యాధిష్ఠానానరిక్తత్వం ప్రసిద్ధమితి ఖల్వర్థః. ౯౪. తథా వైవం
ప్రకారేణ ఇదం సర్వం జగన్తిథ్యేతి హృద్యమనందధానః కర్తృఫలైర్నకేనాపి ప్రకా
రేణ లిప్యతే. హి యస్తాత్స్వస్వకాలకృతం సుకృతం దుష్కృతం చ మృషాబుద్ధిహత
త్వాత్ కదాచిదపి ఫలాయ న భవతి. ౯౫. తత్తస్మాదయమశ్వమేధశతాని కరోతు, అథ
పాఽసంఖ్యాతాని విప్రహననాని కరోతు, తథాపి పరమార్థవిత్సుకృతైర్దురితైశ్చ న
లిప్యతే లేవకారణస్య కర్తృత్వస్య నివృత్తత్వాదితి. హేతుమాహ-అస్తంగతకర్తృత
యేతి. ౯౬. అయమమితాని బ్రహ్మహననాని వా కరోతు తథా ఽపి దుగితైర్న లిప్యత
ఇత్యుక్తం తత్ర ప్రమాణాకాంతాయాం 'త్రిశీర్షాణం త్వాష్ట్రమహన్నరున్ముఖాన్యతీక్
శాలాపుకేభ్యః ప్రాయచ్ఛత్తస్య మే తత్ర లోమాపి న మియతే న యో మాం వేద
నహ వైతస్య కేనచన కర్తృణా లోకో మియతే న స్తేయేన న భ్రూణహత్యయా' ఇతి
శుతిమర్థతః చతతి. త్రిశీరసం త్వష్టృపుత్రం విశ్వరూపమింద్రో ఽవధీత్. తథా
రాతి యథార్థం శబ్దయతీతి ఋగ్వేదాంతవాక్యం. తద్వేషాం ముఖే నాస్తితి తానరు
న్ముఖాన్ శతశః యతీక్ శాలాపుకసమూహాయ కుపితస్య అదాత్. తథా ఽపి
శతక్రతోరంద్రస్య తేన కర్తృణా లోమహానిరపి నైవ కృతేతి ఋగ్వేదినాం వాగి

శతక్రతోరితి హి బహ్వౌచగీః. ౯౭. బహుదక్షిణైరయజత క్రతుభి
ర్విబుధానతర్పయదసంఖ్యధనైః, జనకస్తథా ఒప్యభయమాప పరం
న తు దేహయోగమితి కాణ్వావచః ౯౮. న విహీయతే ఒహి రిపువద్ధురి
తైర్న చ వర్ధతే జనకవత్సుకృతైః, న స తాపమేత్యకరవం దురితం
కిమహం న సాధ్వకరవం త్వితి చ. ౯౯. తదనంగశాస్త్రపరిశీలనమప్యము
నైవ సౌమ్య కరణేన కృతమ్, న హి దోషకృత్తదపి శిష్టసరణ్యవనార్థ
మన్యవపురేత్య యతే. ౧౦౦. ఇతి సత్కథాస్సకథనీయయశా భవభీ
తిభంజనకరీః కథయన్, సుదుఃసదం చరణచారిజనైర్గిరిశృంగమేత్య
పునరేవ జగౌ. ౧౦౧. అథ సానుపశ్యత విభాతి గుహా పురతశ్శిలా
సమతలా విపులా, సరసీ చ తత్పరిసరే ఒచ్ఛజలా ఫలభారనమ్రతరు
రమ్యతటా ౧౦౨. పరిపాల్యతామిహ వసద్భిరిదం వపురప్రమాద

త్యర్థః. ౯౭. హయమేధశతాని కరోతు తథా ఒపి సుకృతైర్న లిప్యత ఇత్యుక్తాపి
ప్రమాణమాహ.— జనకో బహుదక్షిణైః క్రతుభిర్దేవానయజత తథాఒసంఖ్యధనై
రతర్పయత్ తథా ఒపి కేవలం సర్వభయశూన్యం పరమానందస్వరూపం మోక్షం
ప్రాప న తు తత్ఫలభోగాయ దేహసంబంధమాపేతి కాణ్వానాం వచనం. తథా చ
శ్రుతిః. 'జనకో హ వై దేహో బహుదక్షిణేన యజ్ఞేనేజే' 'అభయం వై జనకః
ప్రాప్తోసీ' త్యాద్యా. ౯౮. ఫలితమాహః—తథా చ తత్త్వవిద్యుత్రిపురింద్రస్తద్వత్
దురితైర్న హీయతే తథా జనకవత్సుకృతై శ్చ న వర్ధతే కించ న తత్త్వవిదహం
దురితం కిమర్థమకరవం సాధు కర్త చ కిమర్థం నాకరవమితి తాపమపి న ప్రాప్నో
తీత్యర్థః. తథా చ శ్రుతిః 'శత్సుకృతదుష్కృతే విధుమత ఏనగ్ం హవాపనతపతికి
మహం సాధు నాకరవం కిమహం పాపమకరవ' మిత్యాద్యా. ౯౯. తత్తస్మాద్యద్యపి
కామశాస్త్రపరిశీలనం హేసౌమ్యానేనైవ కరణేన వపుహ కృతమపి న చ దోషకృత్
తథా ఒపి శిష్టసరణీపరిపాలనార్థమన్యశరీరం ప్రాప్య యత్నం కరోమి. ౧౦౦. ఇత్యేవం
భవభయభంజనకరీః సత్కథాః కథయన్ కథనీయం యశో యస్య సచరణచారిజనై
రలిదుష్పాపమద్రిశృంగం ప్రాప్యాథ గిరిశృంగప్రాప్త్యనంతరం స శ్రీశంకరో భూ
యో ఒప్యవాచ. ౧౦౧. యదువాచ, తదుదాహరతిః—గుహాయాః పురతః సమం
తలం యస్యాస్సా. విపులా శిలా విభాతి తథా తస్యా గుహాయాః పరిసరే ప్రాంతభూమౌ
స్వచ్ఛజలా పునశ్చ ఫలానాం భారేణ నమైర్వృత్తై రమ్యం తటం యస్యాస్సా సరసీ
విభాతి హే విజేయో అనుపశ్యత. ౧౦౨. తథా చ యావత్కామకలాజ్ఞానాయోచితం

మనవద్యగుణాః, అహమాస్థితస్తదుచితం కరణం కలయామి యావ
దసమేషుకలామ్. ౧౦౩. ఇతి శిష్యవర్గమనుశాస్య యమిప్రవరో
విస్ఫుట్టకరణోఽధిగుహమ్, మహిషస్య వర్ష గురుయోగబలో ఽవిశదాతి
వాహికశరీరయుతః. ౧౦౪. అంగుష్ఠమారభ్యసమీరణం నయన్ కరం
ధ్రుమార్గాద్బహిరేత్య యోగవిత్, కరంధ్రమార్గేణ శనైః ప్రవిష్ట
వాన్ మృతస్య యావచ్ఛరణాగ్రమేకధీః. ౧౦౫. గాత్రం గతాసో
ర్వసుధాధిపస్య శనైస్సమాస్పందత హృత్ప్రదేశే, తథోదమీల
న్నయనం క్రమేణ తథోదతిష్ఠత్స యథాపురైవ. ౧౦౬. ఆదౌ తదంగ
ముదయన్తుఖకాంతి పశ్యాన్నాసాంతనిర్వదనిలం శనక్తైః పరస్తాత్,
ఉన్నీలదంఘ్రిచలనం తదనూద్య దక్షి వ్యాకోచముత్థితముపాత్త
బలం క్రమేణ. ౧౦౭. తం ప్రాప్తజీవముపలభ్య పతిం ప్రభూతహర్ష
స్వనాగ ప్రముదితాననపంకజాస్తాః, నార్యో విరేజారయణోదయసంప్ర

శరీర మాస్థితో ఽహం విషమేషుకలామనుభవామి తావదస్యాం శిలాయాం వసద్వి
శ్లేఽనవద్యగుణా ఇదం చ మద్యపురస్రమాదం యథా స్యాత్తథా పరిపాల్యతా
మిత్యర్థః. ౧౦౩. ఇత్యేవం శిష్యవర్గమనుశాస్య గుహాయాం త్యక్తదేహో గురుయోగ
బల ఆతివాహికేన జ్ఞానేంద్రియకర్షేంద్రియప్రాణమనోబుద్ధిరూపేణ లింగశరీరేణ
యుతో యమినాం ప్రవరః శ్రీశంకరోఽమరకాభిధస్య క్షీతిపస్య కాయమవిశత్.
౧౦౪. కథం విస్ఫుట్టదేహస్త చ్ఛరీరం ప్రవిష్టవాన్? ఇత్యపేక్షాయాం తత్ప్రకారం దర్శ
యతి, స్వశరీరస్యాంగుష్ఠమారభ్య దశమద్వారపర్యంతం ప్రాణవాయుం నయన్ సక్
శిరోరంధ్రమార్గాద్బహిరాగత్య మృతస్య రాజదేహస్య చరణాగ్రపర్యంతం కరంధ్రమార్
గేణ శనైః ప్రవిష్టవాన్ ఏవం సత్యప్రేక్షబుద్ధిరేవ. ఉ. ౧౦౫. తతః కింపుత్తమిత్య
పేక్షాయామాహః—మృతకస్య భూమిపతేగ్గాత్రం హృత్ప్రదేశే శనైస్సమాస్పందత
సమ్యక్ ప్రచలితం తథా హస్తాదిచలనక్రమేణ నయనముదమీలత్ తథా స రాజా
యథాభూర్వమేవోదతిష్ఠత్. ౧౦౬. క్రమేణేత్యుక్తం తత్ర కేన క్రమేణేత్యా
కాంతాయాం క్రమం నిరూపయతి. ఆదౌ తస్యాంగం గాత్రముదయంతీ ముఖకాంతి
ర్యస్థి తథాభూతం పశ్యాన్నాసాంతనిర్వర్ణచ్ఛన్నానివాయు ర్యస్థి శనక్తైః పశ్యా
దన్నీలచక్రరణయోశ్చలనం యస్థి తతః పశ్యాదుద్యన్నేత్రయోర్వ్యాకోచః.
సంకోచవినిర్తోకో యస్మిన్నిత్యేవం క్రమేణోపాత్తబలం సదుత్థితం. వ. ౧౦౭. తం
ప్రాప్తజీవం పతిముపలభ్య ప్రభూతో హర్షయుక్త శృణ్వో యాసాం ప్రముదితాని

పుల్లపద్మాస్ససారసరవా ఇవ వారిజన్యః. ౧౦౮. హర్షం తాసాముదిత
మతులం వీక్ష్య వామేక్షణానామాత్తప్రాణం నృపమపి మహామాత్య
ముఖ్యాగి ప్రహృష్టాః, దద్ధశ్శంఖాన్పణవపటహాన్ దుందుభీంశ్చాభి
జఘ్నుస్తేహం ఘోషాస్సపది బధిరీచక్రిరే ద్వాం భువం చ. ౧౦౯.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్సార్వజ్ఞోపాయగోచరః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గో ౭యం నవమో ౭భవత్.

ముఖకమలాని యాసాం తా నార్యో విరేణాః. తత్ర దృష్టాంతః. అరుణోదయేన సంప్ర
భుల్లాని కమలాని యాసు తాః సారసానాం శబ్దేన సహితాః పుష్కరిణ్య ఇవ. ౧౦౮.
తాసాం వామేక్షణానాముదితం హర్షం వీక్ష్య నృపలిమపి ఆత్తప్రాణం వీక్ష్య
మహామాత్యప్రముఖ్యాః ప్రహృష్టాస్సంతః శంఖాన్ పూరితవంతః పణవాదీన్వాద్య
విశేషాంశ్చాభిజఘ్నుస్తేహం శంఖాదీనాం శబ్దాః ద్వాం భూమిం చ బధిరీచక్రిరే.
మందాక్రాంతాపృతమ్. ౧౦౯.

ఇతి శ్రీమత్సరమహాంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త

వంశావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

న వ మ స్ప ర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్చంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్చంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

దశమస్కంధ ప్రారంభః.

అథ పురోహితమంత్రపురస్సరైర్నరపతిః కృతశాంతికర్తృభిః, విహితమాంగళికస్స యథోచితం నగరమాస్థిత భద్రగజో యయా. ౧. సమధిగమ్య పురం పరిసాంత్యితప్రియజనస్సచివైస్సహ సంమతైః, భువమపాలయదాదృతశాసనో నృపతిభిర్దివమింద్ర ఇవాధిరాట్. ౨. ఇతి నృపత్వముపేత్య వసుంధరా భవతి సంయమిభూభృతి మంత్రిణః, తమధికృత్య పరం కృతసంశయా ఇతి జజల్కురన్లృధియో మిథః. ౩. మృతిముపేత్య యథాపునరుత్థితః ప్రకృతిభాగ్యవశేన తథా త్వయమ్, నరపతిః ప్రతిభాతి న పూర్వవత్సముదితాఖిలదివ్యగుణోదయః. ౪. వసు దదాతి యయాతివద్ధి నే వదతి గీష్పతివద్ధిరమర్థవిత్, జయతి ఫాల్గునవ

ఏవం సార్వజ్ఞోపాయం సప్రపంచం నిరూప్య కామకలాతత్త్వం సపరికరం ప్రపంచయితుమారభతే. అథానంతరం కృతశాంతికర్తృభిః పురోహితాదిభిర్యథోచితం విహితమాంగళికః అస్థితో మంగలగజో యేన స నరపతిః నగరం యయా. ద్రుత విలంబితం. ౧. పురం సమధిగమ్య పరిసాంత్యితః ప్రియజనో యేన నృపతిభిరాదృతం శాసనం యస్య స అధిరాట్ సమ్యతైస్సచివైస్సహ దివమింద్ర ఇవ భువమపాలయత్. ౨. ఇత్యేవం నృపత్వం ప్రాప్య యితిరాజే శ్రీశంకరే భూమిమవతి సతి తం పరమధికృత్య తస్మిన్నరస్మిన్నన్లృబుధయో మంత్రిణః కృతసంశయాస్సంతః పరస్పర మూఢుః. ౩. జల్పనమేవోదాహరతి.—మృతిముపేత్య ప్రజాభాగ్యవశేన యథాపునరుత్థితస్తతైవ ప్రకృతిభాగ్యవశేనైవాయం న పూర్వవత్ప్రతిభాతి కింతు సముదితానూఖిలనానా దివ్యగుణానాముదయో యస్మిన్స్తథాభూతః ప్రతిభాతీత్యర్థః. ౪. గుణానేవోపవర్ణయతి. అర్థి నే యయాతివద్ధనం దదాతి తథా ౭యమర్థవిత్

త్పూరితాస్థివాన్మకలమప్యవగచ్ఛతి శర్వవత్. ౫. అనుసవనవిస్మత్వరై
రపూర్వై ర్వితరణపారుషశౌర్యధైర్యపూర్వైః, అనితరసులభైర్గుణై
ర్విభాతి ఊతిపతిరేష పరః పుమానివాఽఽద్యః. ౬ అన్మతుషు తరవ
స్సుపుష్పితాగ్రా బహుతరదుగ్ధదుఘాశ్చ గోమహిష్యః, ఊతిరభిమత
పృష్టిరాధ్యసస్యా స్వవిహితధర్మరతాః ప్రజాశ్చ సర్వాః. ౭. కాల స్తిష్య
స్సర్వదోషాకరోఽపి త్రేతామత్యేత్యద్య రాజ్ఞః ప్రభావాత్, తస్మాద
స్తద్రాజవర్ష ప్రవిశ్య. ప్రాప్తైశ్వర్యశ్శాస్తి కశ్చిద్ధరిత్రీమ్. ౮. తదయం
గుణవానిధిర్యథా ప్రతిపద్యేత స పూర్వకం వపుః, కరవామ తథేతి
నిశ్చయం కృతవంతస్సచివాః పరస్పరమ్. ౯. అథ తే భువి యస్య
కస్యచి ద్విగతాసో ర్వపురస్తి దేహినః, అవిచార్య తదాశు దహ్యా
తామితి భృత్యాన్ రహసి న్యయోజయన్. ౧౦. అథ రాజ్యధురం
ధరాధిపః పరమాప్తేషు నివేశ్య మంత్రిషు, బుభుజే విషయాన్విలాసినీ
సచివోఽన్యఊతిపాలదుర్లభాన్. ౧౧. స్ఫటికఫలకే బ్యోతస్సుశుభ్రే
మనోజ్ఞ శిరోగృహే వరయువతిభిర్ద్రివ్యన్న తైర్దురోదరకేళిషు, అధర

వాచస్పతివద్గిరం పదతి ప్రతిరాజ్ఞో ఽర్జునవజ్జయతి సర్వమపి మహాదేవవజ్జానాతి.
౫. అనుసవనం సర్వదా విసరణశీలైరపూర్వైః దాతృత్వాదిభిర్వాన్యస్త్రిన్ సులభై
ర్గుణై రేష భూమిపతిరాద్యః పరః పుమాన్ పరమాప్తేష విభాతి - పుష్పితాగ్రావృత్తం.
౬. కించ వృక్షా అన్మతుషు సుపుష్పితాగ్రాః గోమహిష్యశ్చ బహుతరదుగ్ధదుఘాః ఊతి
శ్చాభిమతా పృష్టిర్యస్యాం సా అధ్యసస్యా ప్రజాశ్చ సర్వాః స్వవిహితధర్మరతాః. ౭.
కింబహునా అద్య రాజ్ఞః ప్రభావాత్సర్వదోషాకరోఽపి కలికాలస్త్రేతామతిక్రమతి
తత ఉత్కృష్టో భవతి తస్మాత్పాప్తైశ్వర్యః కశ్చిదస్తద్రాజ్యశ్శరీరం ప్రవిశ్య పృథివీం
శాస్తిశాలి. ౮. తత్తస్మాదయం గుణసముద్రో యథా పూర్వం శరీరం స ప్రాప్నుయా
త్తథా కరవామేత్యేవం సచివాః పరస్పరం నిశ్చయం కృతవంతః-యోగినీ. ౯. అథైవం
నిశ్చయకరణానంతరం యస్య కస్యచిన్నతకస్య దేహినః శరీరం భూమావస్తి తదవిచా
ర్యాఽఽశు దహ్యాతామిత్యేవ భృత్యానేకాంలే న్యయోజయన్. ౧౦. ఏవం మంత్రి
ణాం జల్పనాది నిరూప్య రాజ్యశ్చరితం పర్ణయితుముపక్రమతే - అథ రాజదేహప్రవే
శాద్యనంతరం భూమిపః పరమాప్తేషు మంత్రిషు రాజ్యభారం నివేశ్య విలాసినీసహాయో
ఽన్యభూమిపాలానాం దుర్లభాన్ విషయాన్ బుభుజే. ౧౧. బ్యోతస్సుపశ్చుభ్రే
స్ఫటికఫలకే మనోజ్ఞాని శిరోగృహాణి ఉపబర్హాణాని యస్త్రిన్ తస్త్రిన్ దురోదరకే

దశనం బాహ్యవాహం మహాత్మలతాడనం రతివినిమయం రాజా ౨
కాక్షీత్ గ్లహం విజయే మిథః. ౧౨. అధరజసుధాశ్లేషా ద్రుచ్యం సు
గంధి ముఖానిలవ్యతికరవశాత్కామం కాంతాకరాత్తమతిప్రియమ్,
మధు మదకరం పాయంపాయం ప్రియాస్సమపాయయత్కనకచషకై
రిందుచ్ఛాయాపరిష్కృతమాదరాత్. ౧౩. మధు మదకలం మంద
స్విన్నం మనోహరభాషణం నిభృతపుళకం సీత్కారాధ్యం సరోరుహ
సౌరభమ్, దరముకుళితాక్షీషల్లజ్జం విసృత్వరమన్తథం ప్రచరదలకం
కాంతావక్త్రం నిపీయ కృతీ నృపః. ౧౪. వివృతజఘనం సందప్టోష్ఠ
ప్రణున్నపయోధరం ప్రసృతభణితం ప్రాప్తోత్సాహం రణన్తణిమేఖ
లమ్, నిభృతకరణం నృత్యద్భూతం గతేతరభావనం ప్రసృమరసుఖం
ప్రాదుర్భూతం కిమప్యపదం గిరామ్. ౧౫. మనసిజకలాతత్వాభిజ్ఞో

శిష్య ద్యూతకారశ్రీడాసు అత్తైర్దీవ్యైః సఖ రాజా మిథో జయే అధరదశనం బాహ్య
వాహం భుజేనోద్వహనం మహాత్మలైస తాడనం రతివివర్యయం గ్లహంపణమకాక్షీత్-
హరిణీపుత్రం 'రసయుగహయైః సౌమ్రాస్తా గోయదాహరిణీతదే'తి లక్షణాత్. ౧౨.
అధరాజ్ఞాతాయాః సుధాయాః శ్లేషాద్రుచ్యం ముఖవాయోర్వ్యతికరవాత్సంపర్కవశా
త్సుగంధి కాంతానాం కరేభ్యః ప్రాప్తమతవిపాతి ప్రియం మదకరమిందుచ్ఛాయయా
చంద్రప్రతిబింబేన హరిష్కృతం మధు మద్యం కామం యథేష్టమాదరాత్సువర్ణపాత్రైః
పీత్వాపీత్వా ప్రియాః సమపాయయత్. ౧౩. మధుమదేన కలమవ్యక్తాక్షరం మందస్విన్న
మిషలేస్విదయుక్తం మనోహరం భాషణం యస్మిన్ నిభృతరోమాంచం సీత్కారా
ధ్యం కమలస్య సౌరభవత్సౌరభం యస్య విసృత్వరః ప్రసరణశీలా మన్తథో యత్ర
ఏవంవిధం కాంతాముఖం నిపీయనృపః కృతకృత్యో ౭భూత్. ౧౪. వివృతే ఆవరణ
రహితే జఘనే యస్మిన్ సందప్టో ౭ధరోష్ఠో యస్మిన్ ప్రణున్న ప్రకర్షణ పీడితా
స్తనా యస్మిన్ ప్రసృతం మణితం రతికూడితం యస్మిన్ ప్రాప్త ఉత్సాహో యస్మిన్
రణంతీ మణిమేఖలా యస్మిన్ నిభృతమాపాదితం కరణం క్రియాభేదః సంవేశనం వా
యస్మిన్. ౧౫. 'కరణం హేతు కర్తృణోః, క్రియాభేదేంద్రియత్రైత్ర కాయసంవేశనేషు
చేతి మేదిసి. నృత్యంతి గాత్రాణి యస్మిన్ గతా ఇతరస్య భావనా యస్తాత్తథాభూతం
వాచామగమ్యం కిమప్యతిశయితం సుఖం ప్రాదుర్భూతమిత్యర్థః. ౧౫. తత్రాపి లక్ష్య
సందమేవాన్వభూదిత్యాహ-మనసిజేతి. 'శ్రద్ధా ప్రీతీరతి తైవ ధృతిః కీర్తి ర్మనోభవా.

మనోజ్ఞవిచేష్టిత స్సకలవిషయవ్యావృత్తాక్ష స్సదా ౭నుసృతోత్తమః, కృతకుచగురూపాస్త్యాత్మ్యంతం సునిర్వృతమానసో నిధువనవరబ్రహ్మ నందం నిరర్గళమన్వభూత్. ౧౬. పురేవ భోగాః బుభుజే మహీభృ త్సభోగినీభి సృహితో ౭వ్యరంస్త, కందర్పశాస్త్రానుగతః ప్రవీణై ర్వా త్స్యాయనే తచ్చ నిరైక్షతాద్ధా. ౧౭. వాత్స్యాయనప్రొదితసూత్ర జాతం తదీయభాష్యం చ నిరీక్ష్య సమ్యక్, స్వయం వ్యధత్తాభినవార్థ గర్భం నిబంధమేకం నృపవేషధారి. ౧౮. పారాశర్యవనిభృతి ప్రవిశ్య రాజ్ఞో వర్షేవం విహరతి తద్విలాసినీభిః, దృష్ట్వా తత్సమయమతీత

విమలా మోదినీ ఘోరా మదనోత్పాదినీ యదా, మోహినీ దీపనీ చైవ జ్ఞేయా వశకరీ తథా, రంజనీ చైవ మదనాకలాః స్త్ర్యంగేషు సర్వశః, దక్షిణాంగం సమాశ్రిత్య ఆశిర శ్చరణావధి, పాదే గుల్ఫే తథోరా చ భగే నాభౌ కుచే హృది, కక్షే కంఠే తథాష్టే చ గండే నేత్రే శ్రుతావపి, లలాటే చ శిరోదేశే వసేత్కామస్తిథిక్రమత్, దక్షి పుంస స్త్రియా వామే శుక్లే కృష్ణే విపర్యయ' ఇత్యుక్తప్రకారేణ మనఃజిన్య కామస్య కలా స్వభిక్షో మనోజ్ఞం విచేష్టితం యస్య సకలవిషయేషు వ్యాపారయుక్తానీంద్రియాణి యస్య సదా ౭నుసృతాః ప్రమదోత్తమా యేన కృతా యా కుచలక్షణగురూపాసనా తయా ౭త్యంతం సునిర్వృతమంతఃకరణం యస్య స నిరర్గళం నిరాబాధం నిధువనం మైథునం. ని. 'మైథునం నిధువనం రత' మిత్యమరః. తత్ర వరో యః బ్రహ్మనందస్త మనుభూతవాక్-హరిణీ. ౧౬. స మహీభృత్పురేవ భోగినీభిః ప్రమదాభిస్సహితో భోగాః బుభుజే వాత్స్యాయనే ప్రవీణైః సహితశ్చ కామశాస్త్రానుగతో ౭రంస్త తచ్చ కందర్పశాస్త్రం స్వయం సాక్షాద్బ్రష్టవాక్ - ఉ. ౧౭. తద్దృష్ట్వా నిబంధ మేకం చకారేత్యాహ-వాత్స్యాయనేన ప్రొదితం త్రివర్గప్రతిపత్తిః విద్యాసముద్యేశః నాగరికం వృత్తం నాయకసహాయదూతీకర్తృవిమర్శః ప్రమాణకాలభావేభ్యో రత్య వస్థాపనం స్త్రీతివిశేషః ఆలింగనవిచారాః చుంబనవికల్పాః నభరదశనజాతయః దశన ఛేద్యవిధయః దేశ్యా ఉపచారాస్సంవేశనప్రకారాః చిత్రరతాని ప్రహరణనియో గాః తదుక్తాశ్చ సీతాగ్రోపక్రమాః పురుషాయితం పురుషావస్థత్యాని ఔపరివృత్తం రతారంభావసానికం రతవిశేష, ప్రణయకలహ ఇత్యాదినమాసవ్యాసాత్మకం సూత్ర జాతం తదీయం భాష్యం చ సమ్యక్ నిరీక్ష్యాభినవార్థగర్భమేకం నిబంధమమర కాభ్యున్యవేషధారి వ్యధతేత్సర్వః. ౧౮. ఏవం రాజదేహప్రవేశానంతరం కృతం తదీయం చరితం నిరూప్య తచ్ఛిష్యచరితం వర్ణయతుముపక్రమతే-పరాశరేణ ప్రాక్తం

మస్య శిష్యా రక్షంతో వపురితరేతరం జజల్ముః. ౧౯. ఆచార్యై రవధిరకారి మాసమాత్రం సోఽతీతః పునరపి పంచమాశ్చ ఘస్రాః, అద్యాపి స్వకరణమేత్య న సునాథా న్కర్తుం తస్యససి న జాయతేఽనుకంపా. ౨౦. కిం కుర్తః క్వ ను మృగయామహే క్వ యామః కో జానన్నిహ వసతీతి నోఽభిదధ్యాత్, విజ్ఞాతుం కథమిమ మిత్తహే విచింత్యాప్యాసింధుక్షీతితలమన్యగాత్రగూఢమ్. ౨౧. గురుణా కరుణానిధినా హ్యధునా యది సంనిహితా విహితాస్త్యజితాః, జగతి క్వ గతిర్భజతాం త్యజతాం స్వపదం విపదంతకరం తదిదమ్. ౨౨. నిశ్చేషేంద్రియజాడ్యహృన్నవనవాక్లోదం ముహుస్తస్వతీ నిత్యాశ్లిప్త రజోయతీశ చరణాంభోజాశ్రయా శ్రేయసీ, నిష్ప్రత్యూహవిజృంభ మాణవృజినస్యోద్వాసనావాసనా నిస్సీమా హృదయేన కల్పితపరీరంభా

భిక్షుసూత్రమథిత ఇతి పారాశరీ యతిః. ని. 'పారాశర్యపిమస్కరీ' త్యమరః. లేహ మవనిభృతి రాజ్ఞి శ్రీశంకరే రాజ్ఞశ్శరీరం ప్రవిశ్యైవం తద్విలాసీభీర్విహరతి సతి తస్యాగమనకాలం తత్సంకేతం మాసమాత్రం వా వ్యతిక్రాంతం దృష్ట్వా ఆస్య శిష్యా క్శరీరం రక్షంతః, వరస్పరం జజల్ముః - ప్రహర్షణీ. ౧౯. తజ్జల్మనముదాహరతి. ఆచార్యైర్దాసమాత్రమవధిః కృతస్సోఽతీతః పునరపి పంచమాశ్చ దినాని వ్యతీతాని ఆద్యాపి స్వకరీరం ప్రవిశ్యాస్తాన్ననాథాన్ కర్తుం తస్య మనసి కరుణా న జాయతే. ౨౦. కస్తాత్మిం కుర్తః క్వ గచ్ఛామః న తు క్వచిద్గత్వా కశ్చన ప్రప్త్య ఇత్యాశంక్యాహుర్దానన్ సన్ ఇహ వసతీతి నః ఆస్తభ్యం కః ఆభిదధ్యాత్? నను సముద్ర సర్వంతం క్షీతితలమివ స్వయమేవ విజ్ఞేయ ఇతి తత్రాహుః ఆసింధు భూమితలం విచింత్యాన్విష్యాసి ఇమం గురుం విజ్ఞాతుం కిం సమర్థా భవామో? యతోఽన్యః కిరే గూఢం. ౨౧. తథా కరుణానిధిర్గురురపి యది సన్నిధిం న విధాన్యతి తర్హ్య హికం క్వాపి గతిర్నాస్తీత్యాశయేనాహుః. కరుణానిధినా గురుణాఽపి యది త్యక్తా వయమధునా సన్నిహితా న విహితాస్త్యర్హి విపదంతకరం తత్స్వపదం భజతాం పునశ్చేదం సర్వం త్యజతాం జగతి క్వ గతిర్న క్వాపీత్యర్థః. తోటకం ఇహ తోటకమంబుధిస్తైః ప్రథితం. ౨౨. సన్వేపం భూతగురువిరహపతాం భవతాం భం జీవన? మితి తత్రాహుః - సర్వేంద్రియజాడ్యహృద్యో నపినో నపినాక్లోదస్తం ముహుర్వితస్వతీ పునశ్చ నిత్యశ్లిప్తమస్పృష్టం రజో యాభ్యాం లే రజోగుణ లక్షణపాంసు వినిర్ముక్తయతీశస్య చరణకమలే ఆశ్రయో యస్య ఆశ్రవిత శ్రేయసి ఆతి

చిరం భావ్యతే. ౨౩. ఫలితైరివ సత్వపాదవైః పరిణామైరివ యోగ సంపదామ్, సమయైరివ వైదికశ్రియాం సశరీరైరివ తత్వనిర్ణయైః. ౨౪. సధనైర్నిజలాభవైభవాత్సకుటుంబై రుపశాంతికాంతయా, అతదన్య తయాఖలాత్తకైరనుగృహ్యేయ కదాను ధామభిః?. ౨౫. అవినయం వినయన్నసతాం సతామతిరయం తిరయన్భవపావకమ్, జయతి యో యతియోగభృతాం వరో జగతి మే గతిమేష విధాన్యతి. ౨౬. విగతమోహతమోహాతి మాప్యయం విధుతమాయతమా యతయో ౭భవన్, అమృతదన్య తదన్య దృశస్సృతావసతరేమ తరేమ శుగర్ల వమ్. ౨౭. శుభాశుభవిభాజకస్ఫురణదృష్టిముష్టింధయః క్షపాంధమత పాంధమస్కంధకదంధకుక్షింధరిః, కదా భవసి మే పునఃపునరనాద్య

శ్రేష్ఠా పునశ్చ నిష్ప్రత్యూహం నిర్విఘ్నం యథా స్యాత్తథా విజృంభమాణస్య వృజి ససౌద్యద్వాససావినాశికా నిరవధిరూపా వాసనా సా హృదయేన కల్పితాలింగనా చిరం భావ్యతే. తథా చ గురుచరణవాసనాభావన మేవ జీవనసాధనమితి భావః. కా. ౨౩. తత్ర కేచిదాత్మకృమావిఘ్నర్వంత ఆహుః. సత్వపాదవైర్వ్యవసాయరూపవృత్తైః ఫలితైరివ యోగసంపదాం పరిణామైరివ వైదికశ్రియాం సమయైర్భావైరివ. ని. 'సమయశ్శవణే భాస సంపదో' రితి విశ్వప్రకాశః. తత్త్వనిర్ణయైశ్శరీరవద్ధిరివ నిజ లాభవైభవాత్సధనైరివ ఉపశాంతిలక్షణయా కాంతయా కళత్రసహితైరివ తేభ్యో ౭న్యన్యాభావతయా సకలాత్త కైస్తేజోభిః కదా న్ననుగృహ్యేయానుగృహీతో భవిష్యా మితి ద్వయోరర్థః. వియోగినీ. ౨౪ - ౨౫. తత్ర కశ్చిదతీవ దుఃఖిత ఆచార్య ఏవ మమ గతిం విధాన్యతీత్యాహ—అసతామవినయం వినయన్ దూరీకుర్వన్నతామలివేగ వంతం సంసారాగ్నిం తిరయన్ ఆవగతం కరిష్యన్ యో యతియోగభృతాం వరో జగతి జయతి ఏష మమ గతిం విధాన్యతి-ద్రు. ౨౬. కేచిత్త తద్దర్శనేనైవ శోకసాగరస్య తరణం మత్వా ఆహుః. యం విగతా మోహలక్షణతమసాం సంహతిర్నస్మాన్నిరావ రణతత్వజ్ఞానవంతం ప్రాప్య యతయో విధుతమాయతమా అతిశయేన విధుతా కంపితా మాయా యై స్తథాభూతా అభవన్, తస్మాస్మామృత ప్రదన్య చక్షుషో మాగ్నే యదా ౭వతరేమ, తదా శోకసముద్రం తరేమ. ౨౭. సకలాసర్థనివర్తకమద్వయానందప్రావ కం తదీయముపదేశం స్మరన్ కశ్చిదాహ-పునఃపునశ్చే ౭నాద్య విద్యోతమో విమృ ద్య గలితదైవత మద్వయం పదముదంచయ న్ప్రకాశయ న్పణ్యాపుణ్యవిభాజకస్ఫు రణదృష్టేర్ముష్టింధయస్సారాకర్షకః రాత్ర్యం ధకారాత్తకేషు మలేషు పాంథానాం

విద్యాతమః ప్రమృజ్య గలితద్వయం పదముదంచయన్నద్వయమ్ ?
 ౨౮. మర్త్యానాం నిజపాదపంకజజుషామాచార్యవాచా యయా రుం
 థానో మతికల్తపం త్వమిహ కిం కుర్వాణనిర్వాణయా, ద్రాక్షాయా
 స్యసి చేత్సుధీకృతపరిహాసస్య దాసస్య తే దుఃఖాంతో న భవేదీద్య
 స పునర్జానీహి మినిహి మా. ౨౯. ఇతి భేదముపేయషి మిత్రజనే
 ప్రతిపన్నయతిక్షితిభృన్తహిమా, శుచ మర్థవతా శమయ న్వచనా
 నిజగాద సరోరుహపాద ఇదమ్. ౩౦. పర్యాప్తం సః క్షైబ్యముపే
 త్యాత్ర సఖాయః కృత్వోత్సాహం భూమిమశేషా మపిధానాత్,
 అన్వేష్యామో భూవివరాణ్యప్యథ చ ద్వాం యద్వద్దేవం దేవమను
 ష్యాదిషు గూఢమ్. ౩౧. అనిర్విణ్ణచేతాస్సమాస్థాయ యత్నం సుదు
 ష్పాప మప్యర్థ మాప్నోత్యవశ్యమ్, ముహుర్విఘ్నజాలై స్సురా
 హన్యమానా స్సుధామప్యవాపు ర్హ్యనిర్విణ్ణచిత్తాః. ౩౨. యదప్యస్య

మధ్యే యే దుష్కథకాస్తేహం దంభస్య కుటీంభరిర్భుక్షకః కదా భవసి? - పృథ్వీ.
 ౨౮. కశ్చిత్వతివిహ్వలస్సన్నవశ్యం దర్శనం దేహీత్యాశయేనాహుః - హే ఆచా
 ర్యేహ జీవద్దకాయామేవ కుంకుర్వాణం కింకరతాం ప్రాప్తం నిర్వాణం యస్యా
 స్తయా యయా వాచా నిజపాదపద్మజుహం మర్త్యానాం బుద్ధికల్తపం సమూలం రుం
 థానస్తస్యం శీఘ్రం నాయాస్యసి చేత్తర్హి సుబుద్ధిభిః కృతః పరిహాసో యస్య తస్య
 తే దాసస్య మే దుఃఖాంతో న భవేతితి హేస్తుత్య, స పునర్జన్యం జానీహి మాం
 మా మినిహి న ఘాతయ-కా. ౨౯. ఇత్యేవం మిత్రజనే భేదముపేయషి సతి పరి
 జ్ఞాతో యతిరాజస్య స్వగురోర్తహిమా యేన స పద్మపాదో ఽర్థవతా వచనేన
 శోకం శమియన్నిదం పక్ష్యమాణమువాచ - తో. ౩౦. యదువాచ తదాహ - నో
 ఽస్మాకం క్షైబ్యం పర్యాప్తమతో హే సఖాయ ఉపేత్య మితిత్వా ఉత్సాహం
 కృత్వా సర్వాం భూమిమపిధానాత్ తిరోధానాదన్వేష్యామో ఽథానంతరం
 భూవివరాణి పాతాలాని తదనంతరం దివం దేవమనుష్యైరగాదిగూఢం మహాదేవ
 మివ - 'పేదైరంధ్రైర్జాయసగా మత్తమయూరవ'. ౩౧. ఏవముక్తే ఽసి దుస్సాధ
 మాణాచ్యోత్సాహమకుర్వత అలక్ష్యహ - అనిర్విణ్ణం నిర్వేదరహితం చిత్తం యస్య స
 యత్నం సమ్యగాస్థాయ సుదుష్పాపమప్యర్థమవశ్యం ప్రాప్నోతి. హి యస్తాన్తుహు
 ర్విఘ్నజాలైర్హన్యమానా ఆపి సురా అనిర్విణ్ణచిత్తా అతిదర్ల భావసి సుధాం ప్రాప్యః.
 హి యస్తాదనిర్విణ్ణచిత్తా అత ఏవంభూతా ఆపి దేవాస్సుధామప్యవాపురితి వా -
 'భుజంగప్రయాతం భవేద్యశ్చతుర్భిః'. ౩౨. యద్యప్యస్యకాత్ర ప్రతిచ్యన్నరూప

గాత్రప్రతిచ్ఛన్న యాహో దురన్వేషణస్యాద్దురున్నస్తథా ౭పి, స్వ
భానూదరస్థశ్శశీవ ప్రకాశైస్తదీయైర్దుడైరేవ వేత్తుం స శక్యః. ౩౩.
ఇత్తుచాపాగమాపేక్షయా నిర్గతో వర్ష తస్యోచితం కృష్ణవర్ణద్యుతిః,
విభ్రమాణాం పదం సుభ్రువాం భూపతేః ప్రాప్త మర్హత్యకామాగ్రణీ
స్సంయమీ. ౩౪. నిత్యతృప్తాగ్రయాన్యాశ్రితే నిర్వృతాః ప్రాణినో
రోగశోకాదినా నేక్షితాః, దస్యపీడోద్భూతాస్సస్వధర్మే రతాః కాల
వర్షీ స్వరాణ్యేదినీ కామసూః. ౩౫. తదిహాలస్యమపాస్య విచేతుం
నిరవధిసంస్మృతిజలధేనైతుమ్, దేశికవరపదకమలం యామో న వృథా
౭నేహసమత్ర నయామః. ౩౬. ఇతి జలరుహపదవచనం సర్వే మనసి
నిధాయ నిరాకృతగర్వే, కాంశ్చిత్తత్ర నివేశ్య శరీరం రక్షితుమన్యే
నిరగురుదారమ్. ౩౭. తే చిన్వంతశ్చైలాచ్ఛైలం విషయాద్విష
యం భువమనువేలమ్, ప్రాచుర్ధిక్కృత విబుధనివేశా స్సీతా నమర

త్వాన్నో౭స్తాకం గురుద్దురన్వేషణస్యాత్తథాపి యథా రాహూదరస్థో ౭పి చంద్రః
స్వీయైః ప్రకాశైర్విజ్ఞాతుం శక్యస్తద్వత్తదీయైర్దుడైరేవ స గురుత్వేత్తుం శక్యః. ౩౩.
నమ తథా ౭పి క్వ గతో యత్రాన్వేష్య ఇతి చేత్తత్రాహ-కృష్ణవర్ణతో వహ్నేద్ద్యుతి
రివ ద్యుతిర్యస్య సః ఇత్తుధన్వనః కామన్యాగమాపేక్షయా యతిశరీరాన్నిర్గతః సుభ్రు
వాం విభ్రమాణాం పదం కామశాస్త్రస్యోచితం రాజ్ఞః శరీరం ప్రాప్తుమర్హతి. కామా
గమాపేక్షయైవ గతో న తు తజ్జన్యసుభేచ్ఛయేతి బోధయితుమాహ-కామవినిర్దుక్తానా
మగ్రణీః. రైశ్చతుర్భువృతా స్రగ్వణీ నమృతా. ౩౪. నన్వేషమపి రాజ్ఞాం బహుత్వా
త్కథమస్య దేశస్య రాజ్ఞశరీరే ప్రవిష్ట ఇతి విక్షేయం? ఇతి చేత్తత్రాహ-నిత్యతృప్తా
గ్రామినా ౭స్సద్గురుగా ౭౭శ్రితే దేశే ప్రాణిన ఆనందితాః, యతో రోగశోకా
దినా నాపేక్షితా యతశ్చోపపీడావినిర్దుక్తా స్వస్వధర్మే రతాశ్చ స్యుః, స్వరాడింద్రః
కాలవర్షీ స్యాత్, భూమిశ్చ కామసూః స్యాత్. ౩౫. తత్తస్మాదస్మిన్నాత్ ఆలస్యం
విహయానాద్యనన్తసంసారసముద్రస్య సేతుం దేశికవరచరణారవిందం విచేతుం గచ్ఛా
మో ౭స్త్రిక్ దేశే వృథాకాలం న నయామః. 'మాత్రాసమకం నవమో ల్లంకం'. ౩౬.
ఇత్యేవం పద్మపాదస్య వచనం నిరాకృతగర్వే మనసి సర్వే నిధాయ కాంశ్చిదుదారం
గురుశరీరం రక్షితుం తస్త్రిక్స్థానే నివేశ్యాన్యే నిర్గతాః. ౩౭. తే పర్వతాత్సర్వతం
దేశాద్దేశం భూమిమనిశం చిన్వంతో ధిక్కృతా దేవానాం నివేశా యైస్తాక్ స్సీతాన

కన్యపతేర్దేశాః. ౩౮. మృత్వా పునరప్యుత్థితమేవం శ్రుత్వా వైన్య
దిలీపసమానమ్, త్యక్త్వా విరహజదైన్య మమందం మత్వా ౭౭
చార్యం ధైర్యమవిందః. ౩౯. తే చ తరుణీసక్తం గానవిలాసం తరుణీ
సక్తం ధరణీపాలమ్, వివిశుస్వీకృత గాయకవేషా నగరం విదిత
సమస్తవిశేషాః. ౪౦. రాజ్ఞే జ్ఞాపితవిద్యాతిశయాస్తే తత్సంగ్రహ
విధృతాతిశయాః, రమణీతమధ్యగ మవసీంద్రం దదృశు స్తారా
వృతమివ చంద్రమ్. ౪౧. వరచామరకరతరుణీకంకణరంజిత మనోహర
చక్రాద్భాగమ్, గీతిగతిజ్ఞోద్ధీతశ్రుతిసుఖతానసముల్లస దగ్రిమదేశమ్.
౪౨. ధృతచామీకరదండసీతాతపవారణరంజితరత్నకీరీటమ్, శ్రితవి
గ్రహమివ రతిపతి మాశ్రితభువ మివ సాంతఃపుర మమరేశమ్.
౪౩. రుచిరవేషాస్సనూసాద్య తాం సంసదం నయనసంజ్ఞావిత్తీర్ణాసనా

మరకన్యపతేర్దేశానామితి ప్రాప్తవంతః. ౩౮. మృత్వా పునరప్యుత్థితమమరకసంజ్ఞం
నృపం పృథుదిలీపతుల్యం శ్రుత్వా ౭౭చార్యం మత్వా౭మందం విరహజన్యం
దైన్యం హిత్యా ధైర్యం ప్రాప్తుః. ౩౯. తే చ తరుణీసక్తం గానవిలాసం భూపాలం
జ్ఞాత్వా స్వీకృతగాయకవేషా నగరం వివిశుర్యతో విదితసమస్తవిశేషాః. ౪౦. రాజ్ఞే
జ్ఞాపిత గానవిద్యాతిశయాః యతస్తస్య రాజ్యసంగ్రహణాయ విధృతో ౭తిశయో
యైస్తే తారావృతం చంద్రమివ తరుణీమధ్యగతం భూమింద్రం దదృశుః. ౪౧.
భూమింద్రం విశిష్య - వరచామరకరాణాం తరుణీనాం కంకణై రంజితో మనోహరః
చక్రాద్భాగో యస్య తం. పునశ్చ గీతిగతిజ్ఞోద్ధీతేన శ్రవణసుఖేన తానేన సముల్లసద
గ్రిమదేశో యస్య తం. ౪౨. పునశ్చ ధృతచామీకరో హిరణ్మయో దణ్డో యస్య
తథాభూతేన సితేనాతపవారణేన చక్రేణ రంజితం రత్నకీరీటం యస్య తం స్వీకృత
విగ్రహం రతిపతిమనంగమివ. యద్వా-శ్రితభూమిమంతఃపురసహితం దేవేశం పురందర
మివ. ౪౩. ఏవంభూతం రాణానం దృష్ట్వా యత్యైవమతస్తదాహ-రుచిరవేషాః తాం
సంసదం సమాసాద్య నయనసంజ్ఞయా దత్తాసనా రాజ్ఞా నమ్యగాజ్ఞప్తా మూర్ఛనాపద
విదస్తే సభాం మోహయంతః సుస్వరం జగుః. మూర్ఛనాలక్షణం తు. 'క్రమాత్స్వ
రాణాం సప్తానామారోహశ్చావరోహణం, సా మూర్ఛేత్యుచ్యతే గ్రామ స్థా ఏతా
స్సప్త సప్త చ' ఇతి తత్తత్సవరాః. 'శ్రుతిభ్యస్సృష్ట్యైవ వడ్జవద్భగంధారమధ్య
మాః, పంచమో వైవతశ్చానృభ నిషాద ఇతి సప్తలే' ఇత్యుక్తాః సప్త. సామాన్యతః
స్వరస్వరూపం తు 'శ్రుత్యనంతరభావీ యః స్పిగ్ధోఽనురణనాత్తకః, స్వతో రంజయతి
శ్రోతుశ్చిత్తం సస్వరఉచ్యతే' ఇతి. శ్రుతిర్నామ స్వరారంభకావయవవిశేషస్తదుక్తం.

భూభుజా, సమతిస్పష్టా స్తతస్సస్వరం మూర్ఛనాపదవిదస్తే జగు
ర్తోహయంతస్సభామ్. ౪౪. భృంగ తవ సంగతిమపాస్య గిరిశృంగే
తుంగవిటపిని సంగమ జుషి త్వదంగే, స్వాంగరచితాస్సకలుమాంత
రంగాస్సంగమకృతే భంగముపయాంతి భృంగాః ౪౫. పంచశరసమయ
సంచయకృతే ప్రాశ్చిం ముంచన్ని వేహ సంచరసి ప్రపంచమ్, పంచ
జనముఖ పంచముఖమప్యసంచత్ త్వం చ గతిరితి కించ కిల వంచితో

ప్రథమశ్రవణాచ్ఛబ్దః శ్రూయతే హ్రస్వమాత్రకః, సా శ్రుతిః సంపరిక్షేయా స్వరా
నయవలక్షణా' ఇతి. అథ గ్రామలక్షణం. 'యథా కుటుంబినస్సర్వేఽప్యేకీభూతా
భవంతి హి, తథా స్వరాణాం సందోహో గ్రామ ఇత్యభిధీయతే, వడ్డగ్రామో భవేదాదౌ
మధ్యమగ్రామ ఏవ చ, గాంధారగ్రామ ఇత్యేతద్ధ్రామత్రయముదాహృతం, మందా
చరోఽథ జీమాతస్సభద్రో గ్రామకాస్త్రయః, వడ్డమధ్యమగాంధారాస్త్రయాణాం
జన్య హేతవ' ఇతి. తథా వై పంచ భూతగ్రామత్రయే ఽపి ప్రత్యేకం సప్తసప్త చ
మూర్ఛనా ఇత్యేకవింశతిమూర్ఛనా భవంతి. తథాభూతమూర్ఛనాపదవిదస్తే సుస్వరం
జగురిత్యర్థః. యత్ర చ్ఛందో నోక్తమత్ర గాథేతి తత్సూరిభిః ప్రోక్తమ్. ౪౪. గాన
వ్యాజేన స్వగురుప్రతిబోధనం కృతవతాం తద్దానముదాహరతి—హేభృంగ శ్రుతి
సూత్రాదిలక్షణకుసుమ మకరందాస్వాదనశీల తవ సంగతిం సంగమమపాస్య విహాయోచ్చ
వృక్షవతి గిరిశృంగే సంగమజుషి త్వదంగే తవ శరీరే సతి త్వచ్ఛరీరస్య రక్షణాయ రచి
తాస్సకలుమరే దుఃఖయుక్తమంతరంగమంతఃకరణం యేషాం తే భృంగాః శిష్యాస్తవ
సంగ సూర్థం భంగముపయాంతి భేదం ప్రాప్నువంతీత్యర్థః. * 'ఇందువదనా భజననైస్స
గురుయైః'. ౪౫. పంచశరస్య కామస్య యః సమయః కలాదిరూపస్సంకేతః
సిద్ధాంతో వా తస్య సంచయార్థం ప్రాంచం శివగురూధ్వపం ప్రపంచం శరీరం ముంచ
న్నివేహస్తి రాజశరీరే స్థానే వా సంచరసి తథా చ హే పంచజనేషు మనుజేషు
ముఖ శ్రేష్ఠ. యద్వా - 'యస్మిన్పంచ పంచజనా ఆకాశశ్చ ప్రతిష్ఠితస్తమేవమన్య
ఆత్మానం విద్వాన్ప్రహ్లామృతో ఽమృతం' ఇతి శ్రుత్యుక్తానాం సాంఖ్యరీత్యా 'మూల
ప్రకృతిరవికృతిర్న హదాద్యాః ప్రకృతివికృతయస్సప్త, షోడశకన్తు వికారో న ప్రకృ
తిర్న వికృతిః పురుషః' ఇతి. పంచవింశతితత్త్వానాం ముఖ శుద్ధాత్మక. పంచజనపదస్య
పంచపంచజనపరత్వాశ్రయణాత్. సిద్ధాంతరీత్యా వాక్యశేషస్థానాం ప్రాణచక్షుః
శ్రోత్రాన్నమనసాం పంచజనానాం ముఖాధిష్ఠానేత్యర్థః - పంచాననమప్యగచ్ఛత్
శివం స్వస్వరూపమప్యనాప్నువత్ గతిశ్చాసౌ త్వమితి హేతోః కుతః ఖలు పంచితో

౭సి. ౪౬. పర్వశశిముఖ సర్వమపహాయ పూర్వం కుర్వదిహ గర్వ
మనుస్మత్య హృదపూర్వం, న స్తరసి వ స్త్వస్త్వదీయమితి కస్తా తస్మిన్
తదస్తర పరమస్త్వదుక్త్యా. ౪౭. నేతి నేత్యాదినిగమవచనేన నిపుణం
నిషిధ్య మూర్తామూర్తరాశిమ్, యదశక్యనిహ్నం స్యాత్తరూపతయా
జానంతి కోవిదాస్తత్త్వమసి తత్త్వం. ౪౮. ఖాద్యముత్పాద్య విశ్వ
మచుప్రవిశ్య గూఢమన్నమయాదికోశతుషజాలే, కవయో వివిచ్య

౭సి? - గా. ౪౬. కించ హేళరత్పూర్ణమాసీచంద్రముఖ, పూర్వం సర్వం శాంతి
దాంత్యాదికమపహాయేహ గర్వం కుర్వత్ మానసమనుస్మత్యాస్తదీయం వ స్త్వీతి కస్తాన్న
స్తరసి తత్తస్మాత్ హేఽస్తరాకామాస్తదుక్త్యా పరం స్వస్వరూపం సంస్తర తత్పరమితి
వా. ౪౭. అస్తదుక్త్యా పరం స్త్వ రేత్యుక్త్యా 'అథాత ఆదేశో నేతి నేతి.' * 'అస్థూల
మనణ్యప్రాప్త్యమదీర్ఘమనంతరమబాహ్యామపూర్వ మనపరం' 'అశబ్దమస్పర్శమరూపమ
వ్యయం తథాఽరసం నిత్యమగంధపచ్చయత్, అనాద్యనంతం మహతః పరం ధ్రువం
నిచాయ్య తం మృత్యుముఖాత్ప్రేమచ్యుతే' ఇత్యాది శ్రుతిభిస్తం స్థారయంతి. నేతి
నేత్యాది నిగమవచనేన మూర్తామూర్తరాశిం సమ్యక్ప్రేక్షిధ్య సర్వాధిష్టానత్వాత్ నిర
పధిబాధాయాగాత్ ప్రతిషేధ్యః స్వరూపత్వేన ప్రతిషేధసాక్షితయాఽవస్థితత్వాత్స
త్యస్యాపి సత్యం ఆస్తీత్యేవోపలబ్ధవ్యః 'అసన్నేవ స భవతి అసద్భృప్తౌతి వేద చేత్'
ఇత్యాదిశ్రుతిశ్చ నిషేధమశక్యం యత్ 'అహం బ్రహ్మసీ' ఇతి స్వాత్మరూపతయా
విద్వాంసో జానంతి తత్తత్త్వం పరమార్థవస్తు త్వమసి. ౪౮. తథా పంచకోశవివేకేన
కవయో యదాత్మత్వేన ప్రతిపద్యంతే తత్తత్త్వం త్వమసీతి స్థారయంతి ఆకాశాదికం
విశ్వముత్పాద్యానుప్రవిశ్యాన్నమయప్రాణమయ మనోమయవిజ్ఞానమయానందమయకోశ
లక్షణే తుషజాలే గూఢం యుక్తిలక్షణావసూతేన కవయో వివిచ్య తండులపద్యదా
దదతి తత్తత్త్వం త్వమసి. తథాచ శ్రుతిః. 'తస్మా ద్వా ఏతస్మాదాత్మన ఆకాశః సంభూతః
ఆకాశాద్వాయుర్వాయోరగ్నిరగ్నేరావ అద్భ్యః పృథివీ. పృథివ్యా ఓషధయః ఓషధీభ్యో
౭న్నమన్నాత్పురుషస్య వా ఏషపురుషో ౭న్నరసమయస్తస్మాద్వా ఏతస్మాదన్నరసమయా
దన్యోంతర ఆత్మా ప్రాణమయస్తస్మాద్వా ఏతస్మా త్ప్రాణమయాదన్యోంతర ఆత్మా
మనోమయః తస్మాద్వా ఏతస్మాన్మనోమయాదన్యోంతర ఆత్మా విఘ్నమయస్తస్మాద్వా
ఏతస్మా ద్విజ్ఞానమయాదన్యో ఽంతర ఆత్మా అనందమయః సో ౭కామయత బహుస్యాం
ప్రజాయేయతి స తపో ౭తవ్యత స తపస్తప్త్యా ఇదగ్ం సర్వమపుజత యదిదం కించ
తస్మిన్ప్రేవ తదేవాను ప్రావిశత్ తదను ప్రవిశ్య సచ్చ త్యచ్ఛాభవ' దిత్యాద్యాయుక్తి

యుక్త్యవఘాతతో య త్తండులవదాదదతి త త్త్వమసి త త్త్వమ్. ౪౯. విషమవిషయేషు సంచారిణోఽతౌత్వాన్లోషదర్శనకళాభిఘాతతః, సైవై రం సన్నివర్త్య స్యాంతరశ్చిభిర్ధీరా బధ్నంతి య త్ర తత్త్వమసి త త్త్వమ్. ౫౦. వ్యావృత్తజాగ్రదాదిష్వనుస్యూతం తేభ్యోఽన్యదివ పుష్పేభ్య ఇవ సూత్రమ్, ఇతి యదౌపాధికత్రయపుథక్త్యేన విదంతి సూరయస్త త్త్వమసి త త్త్వమ్. ౫౧. పురుష ఏవేదమిత్యాదివేదేషు సర్వకారణత

స్తావద్విమతో దేహ ఆత్మా న భవతి కార్యత్వాత్ ఘటవత్. నను విపక్షే బాధకా భావాదప్రయోజకోఽయం హేతురితి చేన్నాకృతాభ్యాగమకృతవిప్రణాశాభ్య బాధకసద్భావత్. తథా వివాదాస్యదః ప్రాణ ఆత్మా న భవతి జడత్వాత్ ఘటవత్. తథా మనోమయ ఆత్మా న భవతి వికారత్వాద్దేహవత్. తథా విజ్ఞానమయ ఆత్మా న భవతి నిలయాద్యవస్థావత్త్వాద్భట్టాదివత్. తథాఽఽన్తమయోఽప్యాత్మా న భవతి కాదాచిత్కత్వాదభ్రవత్తస్మాదానంద ఏవాత్మా భవతుమ్నాతి నిత్యత్వాత్. యః ఆత్మా న భవతి నాసౌ నిత్యో యథా దేహాదిః. 'ఆత్మ న ఆకాశస్సంభూతః' ఇత్యాది శ్రుత్యా ఆకాశాదేరనిత్యత్వావగమాన్నా వైకాంతికతేతి. నన్వాఙ్పూర్వాదనాన్య విహరణే వర్తమానాద్దదాతేరాత్మనేపదం స్యాదిత్యర్థకాత్ 'ఆజ్ఞో దోఽనాన్యవిహ రణే' ఇతి సూత్రాదాదదత ఇతి భవితవ్యమితి చేన్న భిక్షామాదదాతీతి ప్రయోగవ దత్ర జీద్విశిష్టస్యాకారస్యాగ్రహణేనాఽఽదదదతీతి ప్రయోగస్య సాధుత్వాత్సూత్రే జీద్విశిష్టాకారగ్రహణస్యా జీద్విశిష్టాదాకారాదుత్తరస్య దదాతేరాత్మనేపదాభావ జ్ఞాపనార్థత్వాత్. ౪౯. సర్వేంద్రియాలంబనం త త్త్వం త్వమేవేతి స్థారయంతి. యథా విషమదేశేషు సైవైరం సంచారిణోఽతౌత్వాన్ కళాభిఘాతేన రశ్మిభిస్తుమ్య శ్చైవర్త్య శంకా బధ్నంతి తథా విషమేషు విషయలక్షణేషు దేశేషు సైవైరం సంచారిణ ఇంద్రియ లక్షణాన్ హయాన్ డోషదర్శనలక్షణకళాభిఘాతేన మనోవృత్తిలక్షణరశ్మిభిర్యస్మి న్నరమాత్మతత్త్వే ధీమంతో బధ్నంతి త త్త్వం త్వమసి. తథా చ శ్రుతిః. 'ఆత్మానం రథినం విధి శరీరం రథమేవ తు,బుద్ధిం తు సారథిం విధి మనఃప్రగహమేవ చ, ఇంద్రి యాణి హయానాహుర్విషయాంతేషు గోచరాన్, యస్తు విజ్ఞానవాన్ భవతి యుక్తేన మనసా సదా, తస్యేంద్రియాణి వశ్యాని సదశ్వా ఇవ సారథేరితి. ౫౦. అథ జాగ్రత్స్విప్నుషుప్త్యుపాధివిలక్షణం త త్త్వం త్వమసీతి స్థారయంతి. ఆత్మా జాగ్ర దాద్యుపాధిభ్యోఽన్యో వ్యావర్తమానేషు లేష్వనుస్యూతత్వాత్పుష్పేభ్యస్తుసూత్ర మిత్యేవముపాధిత్రయపుథక్త్యేన యత్సూరయౌ జానంతి త త్త్వం త్వమసి. స్వప్నం చేదం జనకయాజ్ఞవల్క్యదిసంవాదేన శ్రుత్యా ప్రతిపాదితం. ౫౧. కించ

యా యస్య సార్వాత్మ్యం, హాటకస్యేవ ముకుటాది తాదాత్మ్యం సరస
మామ్నాయతే తత్త్వమసి తత్త్వమ్. ౫౨. యశ్చాహమత్ర వర్షణి
భామి సోఽసౌ యోఽసౌ విభాతి రవిమండలే సోఽహమితి, వేదవాది
నో వ్యతిహారతో యదధ్యాపయతి యత్తు తస్తత్త్వమసి తత్త్వమ్.
౫౩. వేదానువచనసద్ధానముఖధర్మై శ్రద్ధయానుష్ఠితై ర్విద్యయా
యుక్తైః, వివిదిషంత్యత్యంతవిమలస్వాంతా బ్రాహ్మణా యద్భ్రష్టా
తత్త్వమసి తత్త్వమ్. ౫౪. శమదమోఽపరమాదిసాధనైర్ధీరాస్సన్వి

‘పురుషవివేదం సర్వం యద్భూతం యచ్చ భవ్యం’ ‘సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ తజ్జలాత్’
‘సదేవ సౌ మ్యేదమేకమేవాద్వితీయమైతదాత్మ్యమిదం సర్వం యథా సౌమ్యైకేన
లోహమణినా సర్వం లోహమయం విజ్ఞాతం స్యాద్వాచారంభణం వికారో నామ
భేదం లోహమిత్యేవ సత్యమిత్యాదివేదేష సర్వకారణతయా సువర్ణస్య యథా కటక
ముకుటాదితాదాత్మ్యం తథా యస్య సార్వాత్మ్యం సరసం యథాస్యాత్తథా ఆమ్న
యతే. ‘ఉపక్రమోపసంహారావభ్యాసోఽపూర్వతాఫలం, అర్థవాదోపపత్తిశ్చ
లింగాన్యేతాని షట్ క్రమా’ దిత్తుక్తవడ్డిధతాత్పర్యలింగైః స్వార్థస్యేనోపదిశ్యతే త
త్తత్త్వం త్వమసి. ౫౨. కించ యశ్చాహమన్తిక్ శరీరే విభామి సోఽసౌ రవిమండ
లస్థోఽస్తి యోఽసౌ రవిమండలే విభాతి సోఽహమన్తి త్యేవం వ్యతిహారేణ వేద
వాదినః ప్రయత్నతో యత్తత్త్వమధ్యాపయంతి తత్తత్త్వం త్వమసి. తథా చ శ్రుతిః.
‘తద్యత్తత్సత్యం’ ‘అసౌ న ఆదిత్యో’ ‘ఏష ఏతస్మిన్మండలే పురుషో యశ్చాయం
దక్షిణేక్షురుషస్తావేతావనోన్యస్మిన్పీఠిత్’ ఇత్యాద్యా. ౫౩. కించ వేదాను
వచనసద్ధానయజ్ఞతపోహితమితమేధ్యాశనాదిధర్మైః శ్రద్ధయాఽనుష్ఠితైః విద్యయో
పాసనయా చ యుక్తైరత్యంతనిర్మలాసింద్రియాణి యేహం తే బ్రాహ్మణా యద్భ్రష్టా
వివిదిషంతి వేదితుమచ్ఛంతి తత్తత్త్వం త్వమసి. తథా చ శ్రుతిః. ‘తమేతం
వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిదిషంతి యజ్ఞేన దానేన తపసాఽనాశకేన’ ‘యద్విద్యయో
పనిషదా కరోతి తద్విద్యవత్తరం భవతి’ దానాదేః తత్త్వం తు భగవతోక్తం సాత్విక
త్వవేదానువచనాదేః ప్రజ్వలితార్థశిరస్కస్య జలరాశిప్రవేశేచ్ఛావదుత్పలేచ్ఛాం ప్రతి
కరణత్వం న తు సామాన్యేచ్ఛాం ప్రతి. అజాగళస్తనాయమానాయాస్తస్యాః పూర్వ
మేవ సిద్ధత్వాత్. యద్వాఽశ్వేన జిగమిషతీత్యత్ర గమనం ప్రత్యశ్వస్యేవ జ్ఞానం
ప్రత్యేవకరణత్వమస్తు. ౫౪. కించ శమదమోఽపరమత్మాంతిసమాధిశ్రద్ధాలక్షణైస్సాధనై
స్సన్విత్తరూపేణాత్మని బుద్ధౌ. ‘యదన్విష్య సాక్షాత్కృతం సత్యం జ్ఞానమనంతం

త్తనాత్మని యదన్విష్య కృతకృత్యాః, అధిగతామితసచ్చిదానందరూపా
న పునరిహ ఖద్యంతే తత్త్వమసి తత్త్వమ్. ౧౫. అవిగీతమేవం నర
పతిరాకర్ణ్య వర్ణితార్థమ్, విససర్జ పూరితాశానేతాన్నిర్జ్ఞాతకర్తవ్యః.
౧౬. ఉద్బోధితస్సదసి తైరవలంబ్య మూర్ఖాం నిర్గత్య రాజతనుతో
నిజమావివేశ, గాత్రం పురోదితసయేన స దేశికేంద్రస్సంజ్ఞామవాప్య చ
పురేవ సముత్థితో ౭భూత్. ౧౭. తదను కుహరమేత్య పూర్వస్పృష్టం
నరపతిభృత్యవిస్పృష్టపావకేన, నిజనపురవలోక్య దహ్యమానం ఝటితి స
యోగధురంధరో వివేశ. ౧౮. సపది దహనశాంతయే మహంతం నర
మృగరూపమధోక్షజం శరణ్యమ్, స్తుతిభిరధికలాలసత్పదాభిస్త్యరిత

బ్రహ్మ 'విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మే'త్యాదిశ్రుతిబోధితమనంతాదిస్వరూపం యైస్తే కృత
కృత్యాస్సంతః పునరిహ సంసారే జన్మమరణాదిలక్షణం భేదం నాప్నువంతి తత్తత్త్వం
త్వమసి తథా చ శ్రుతిః. 'శాంతో దాంత ఉపశంతిరీతిషుస్సమాహిత ఆత్మస్యే
వాత్మానం పశ్యే'దితి 'శ్రద్ధాన్వితో భూత్వే'తి చ యదైవతాః శిష్యాణాం పృథకపృథ
గుక్తయ ఇతి బోధ్యం. ౧౫. ఏవమవిగీతమనిందితం వర్ణితార్థవస్తు శ్రుత్వా ఆర్థో
విషయః. ని. 'ఆర్థో విషయార్థనయోర్ధనకారణవస్తుభి'ఇతి మేదిసి - నిర్జ్ఞాతం కర్త
వ్యం యేన స నృపతిః పూరితా ఆశా యేహం తానేతాన్ శిష్యాన్ విససర్జ. 'ఆర్యా
ద్వితీయకే ౭ర్థే యదగతం లక్షణం తస్మాన్, - యద్యుభయోరపి దశయోరుప
గీతిం తాం మునిర్బ్రూతే'. ౧౬. సభాయాం తైః పద్మపాదాదిభిరుద్బోధితో మూర్ఖా
మవలంబ్య పూర్వోక్తన్యాయేన రాజశరీరాస్పర్శత్య నిజశరీరమావివేశ, స దేశికేంద్రః
సంజ్ఞాం చేతనామవాప్య చ పునరుత్థితో ౭భూత్-వ. ౧౭. నను రాజభృత్యవిస్పృష్ట
గ్నినా దహ్యమానం శరీరం కథం వివేశేత్యాశంక్యాహ-తస్మాత్ రాజతనుతో నిర్గమనా
త్పశ్చాప్సూర్వదృష్టం గుహోచ్ఛ్చిద్రమేత్య నరపతిభృత్యవిస్పృష్టపావకేన దహ్యమానం
నిజశరీరమవలంక్య యతో యోగధురంధరో ౭తో ఝటితి వివేశ-పుష్పితాగ్రాహ.
౧౮. ఏవమపి దహనం కథం శమితవానిత్యాకాంతాయామాహ - సపది తత్తజ్ఞే ఆత్మ
విత్పృథానస్త్రిశంకరాచార్యో దహనస్య శాంతయే మహంతం శరణే సాధుం నరసింహ
రూపమధోక్షజమధోక్షజస్యం జ్ఞానం యస్తాత్తం విష్ణుం అధికం కలాభిర్లసంతి పదాని
యాసుతాభిః స్తుతిభిః శీఘ్రమతోషయత్. తథాపి. శ్రీమత్పయోనిధినికేతన చక్రపాణే
భోగీంద్రభోగమణిరంజితపుణ్యమూరై, యోగీశ కాశ్వత శరణ్య భవాభిప్రత లక్ష్మీ
నృసింహ మమ దేహి కరావలంబం. ౧. బ్రహ్మాందరుద్రమరుద్రకరీటకోటిసంఘటి

మతోపయదాత్మవిత్ప్రీధానః. ౫౯. నరహరికృపయా తతః ప్రశాంతే
ప్రబలతరే సహుతాశనే ప్రవిష్టః, నిరగమదచలేంద్రకందరాంతాద్విధు
రివ వక్త్రబిలాద్విధుంతుదస్య. ౬౦. తదను శమధనాధిపో వినేయైశ్చిర
వिरహాదతివర్ధమానహఃదైః, సనక ఇవ వృతస్సనందనాద్యైర్జిగమిషు
రాజని మండనస్య గేహమ్. ౬౧. తదను సదనమేత్య పూర్వదృష్టం
గగనపథా ద్దళితక్రియాభిమానమ్, విషయవిషనివృత్తతర్జముచ్చైరత
నుత మండనమిశ్రముక్షిపాత్రమ్. ౬౨. తం సమీక్ష్య సభసత్కృతం

తాంఘ్రికమలామలకాంతికాంత, లక్ష్మీలసత్కుచసరోరుహరాజహంస. ల. ౨. సంసార
ఘోరగహనే చరతో మురారే మారోగ్రభీకరమృగప్రవరాద్దితస్య. ఆర్తస్య మత్సరనిదా
ఘని పీడితస్య. ల. ౩. సంసారకూపమతిఘోరనిదాఘమూలం సంప్రాప్య దుఃఖశతసర్వసమా
కులస్య, దీనస్య దేవ కృపణాపదమాగతస్య. ల. ౪. సంసారసాగరవిశాలకరాళకాలనక్ర
గ్రహగ్రసననిగ్రహవిగ్రహస్య, వ్యగ్రస్యరాగరసనోర్నిపీడితస్య. ల. ౫. సంసారవృక్ష
మఘదీజమనంతకర్త కాఖాశతం కరణపత్రమనంగపుష్పం, ఆరుహ్య దుఃఖఫలితం
పతతో దయాళో. ల. ౬. సంసారసర్పఘనవక్త్రభయోగ్రతీవ్రదంష్ట్రకరాళవిషదగ్ధనిష్ట
మూర్తేః, నాగారివాహన సుధాభినివాస శౌరే. ల. ౭. సంసారదానదహనాతురభీకరో
రుజ్జ్వలావళిభీరతిదగ్ధతనూరుహస్య, త్వత్పాదపద్మసరసీశరణాగతస్య. ల. ౮. సంసార
జాలపతితస్య జగన్నివాస సర్వేంద్రియార్థబడిశార్థర్పుషోపమస్య, ప్రాశ్నండితప్రచురతా
లుకమస్తకస్య. ల. ౯. సంసారభీకరకరీశకరాభిఘాతనిష్పిష్టమర్తవపుషస్సకలార్తినాశ,
ప్రాణప్రయాణభవభీతిసమాకులస్య. ల. ౧౦. అంధస్య మే హృతవివేకమహాధనస్య
చౌరైః ప్రభో బలిభిరింద్రియనామధేయైః, మోహంధకూపకుహరే వినిపాతితస్య. ల.
౧౧. లక్ష్మీపతే కమలనాభ సురేశ విష్ణో వైకుంఠ కృష్ణ మధుసూదన పుష్కరాక్ష,
బ్రహ్మణ్య కేశవ జనార్దన వాసుదేవ దేవేశ దేహి కృపణస్య కరావలంబమితి. ౧౨.
౫౯. తతశ్చ నరహరికృపయా ప్రబలతరే హుతాశనే ప్రకర్షణ శాంతే సతి తస్మిన్
గుహాయాం వా ప్రవిష్టః స శ్రీశంకరో గిరీంద్రకందరమధ్యాన్నిరగమత్ విధుం తుదతి
హినస్తీతి విధుంతుదో రాహుస్తస్య ముఖలక్షణాద్విలాచ్ఛశీవ. ౬౦. తతః పశ్చాద్విరహ
దతివర్ధమానసాహర్షైశ్చివ్యైః సనందనాద్యైరాపుత్రైః సనక ఇవ శమధనాధిపో మండ
నస్య గేహం గంఠుమిచ్ఛురాజని సమ్యగభవత్. ౬౧. తదను గగనమార్గేణ పూర్వ
దృష్టం మండనగేహమేత్య గళితక్రియాభిమానం యతోవిషయలక్షణవిషాన్నివృత్తాభి
లాషం మండనమిశ్రముచ్చైరీపాత్రమకృత. ౬౨. ఆకాశాదవతీర్ణం తం శ్రీశంకరం

స చ ప్రాంజలిః ప్రణతపూర్వవిగ్రహః, అర్హణాభిరభిపూజ్య తస్థివా
నీక్షణైరనిమిషైః పిబన్నివ. ౬౩. స విశ్వరూపో బత సత్యవాదీ పపాత
పాదాంబుజయోర్యతీశః, గృహం శరీరం మమ యచ్చ సర్వం తవేతి
వాదీ ముదితో మహాత్మా. ౬౪. ప్రేయసా ప్రథమమర్పితం మునిం ప్రాప్త
విష్టరముపస్థితం బుధైః, ప్రశ్రయావనతమూర్తిరబ్రవీచ్ఛార్దదాభివదనే
విశారదా. ౬౫. ఈశాన స్సర్వవిద్యానామీశ్వరస్సర్వదేహినామ్,
బ్రహ్మణో ఒధిపతిర్బ్రహ్మస్థవాన్సాక్షాత్సదాశివః. ౬౬. సదసి మామ
విజిత్య తతైవ యన్నదనశాసనకామకలాన్వపి, తదవబోధకృతే కృతిమా
చరస్తదిహ మర్త్యచరిత్రవిడంబనమ్. ౬౭. త్వయా యదావాం విజితౌ
పరాత్తన్నతత్ర పామాపహతీడ్య సర్వథా, కృతాభిభూతిర్న మయాభ

సమ్యక్ పరప్రేక్షా దృష్ట్యా స చ మండనః ప్రాంజలిః పునశ్చ ప్రకర్షేణ నమ్రాకృతః
పూర్వవిగ్రహశ్శిరోభాగో యేన స యోగ్యాభిః పూజాభిరభిపూజ్యానిమిషైరీక్షణైః
పిబన్నివ తస్థివా-రసోద్ధతా. ౬౩. గృహం శరీరం యచ్ఛాన్వన్నదీయం తత్సర్వం
తవేతి వాదీ కిం భయేన - నేత్యాహ - ముదితో యతో మహాత్మా-క్షుద్రస్వభావస్సు
విశ్వరూపో యతీసిష్టఇతి యతీత్ తస్య పదకమలయోః పపాత. బలేతి హస్తే -
ఉపేంద్ర వక్త్రా. ౬౪. ఏవం మండనకృతం సత్కారముపవర్ణ్య శారదావాక్యముదా
హర్దుమాహ - అతిప్రియేణ పత్యా ప్రథమం పూజితం ప్రాప్తాననం బుధైస్సహ సమీ
పేస్థితం మునిం ప్రశ్రయేణ ప్రేక్షా ప్రణతమూర్తిరభివదనేతికుశలా సరస్వతీ
అబ్రవీత్ - రథో. ౬౫. తదుదాహరితి. 'ఈశానస్సర్వవిద్యానామీశ్వరస్సర్వభూ
తానాం బ్రహ్మధిపతి' రిత్యాదిమంత్రప్రతిపాదితః సదాశివో హే బ్రహ్మసాక్షా
దభివానిత్యర్థః. ౬౬. నను కామశాస్త్రోక్తతత్కలాసు త్వానుపరిజిత్య తద్విజ్ఞానార్థం
యన్నం కృతవంతం మాం కథమేవం వదసీతి చేత్తత్రాహ - సదసి మామవిజిత్య తతైవ
యత్కామశాస్త్రే యాస్తత్కలాః కామకలాస్తాన్వపి తత్కలావబోధార్థం యత్ను
మాచరితవానసి తన్ననుష్యచరిత్రానుకరణమాత్రమిత్యర్థః - ద్రుత. ౬౭. స్వపరాజయ
స్తావయోర్లజ్జాహేతుర్న భవతీత్యాహ - త్వయా యదావాం విజితౌ తత్సర్వథా-పి
లజ్జాం నావహతి - నను బ్రహ్మణా సహితాయాస్సరస్వత్యాస్త్రపాపహం కథం న భవ
తీతి చేద్బ్రహ్మదిభిరపి స్తుత్యా త్వత్తః పరాజయో న తత్కర ఇత్యాహ - హే
ఈడ్య తత్త్వం కుత ఇత్యుత ఆహ-పరాత్తన్నితి. తత్ర దృష్టాంతమాహ-యథా సహస్ర

శాలినా నిశాకరాదేరపకీర్తయే ఖలు. ౬౮. ఆదావాత్త్వం ధామ
కామం ప్రయాస్యామ్యర్హస్యచ్ఛం మామనుజ్ఞాతుమర్హత్, ఇత్యామం
త్ర్యాంతర్నితాం యోగశక్త్యా పశ్యన్దేవీం భాష్యకర్తా బభాషే. ౬౯.
జానామి త్వాం దేవి దేవస్య ధాతుర్భార్యామిష్టామప్తమూర్తే సు
గర్భామ్, వాచామావాన్దేవతాం విశ్వగుప్త్యే చిన్తాత్రామప్యాత్త
లక్ష్మ్యేదిరూపామ్. ౭౦. తస్మాదస్తత్కల్పితేష్వర్చ్యమానా స్థానేషు
త్వం శారదాఖ్యా దిశంతీ, ఇష్టానర్థానృశ్యశృంంగాదికేషు క్షేత్రేష్వాస్య
ప్రాప్తసత్సన్నిధానా. ౭౧. తథేతి సంశ్రుత్య సరస్వతీ సా ప్రాయా
త్ప్రియం ధామ పితామహస్య, అదర్శనం తత్ర సమీక్ష్య సర్వం ఆక
స్మికం విస్తయమియురుచ్చైః. ౭౨. తస్యా యతీశజితభర్తృయతిత్వ
జాతవైధవ్యసంభవశుచా భువ మస్పృశంత్యాః, అంతర్ధి మిత్వ
ముదితోఽజనిమండనోఽపి తత్సాధునీత్వ ముముదే యతిశేఖరశ్చ ౭౩.

భానునా దివాకరేణ కృతాభిభూతిరభిధవశ్చంద్రాదేరపకీర్తయే న భవతీతి ప్రసిద్ధం తద్వ
దిత్యర్థః - ఉప. ౬౮. ఏవం స్తుత్వా బ్రహ్మలోకగమనాయానుజ్ఞాం ప్రార్థయ తే-ఆదా
యత్సన్దచ్ఛం స్వీయం ధామ తదవశ్యం ప్రయాస్యామి తస్మాత్ హే అర్హస్వామను
జ్ఞాతుం యాగ్యోఽసి మాండవధామవ్యావృత్త్యర్థమాదావిత్యుక్తం ఇత్యామంత్ర్యాంత
ర్నితాం దేవీం యోగశక్త్యా పశ్యత్ భాష్యకరో జగాద-కాలి. ౬౯. తదాహ-హే
దేవి, త్వాం జానామి కథింభూతామిత్యత ఆహ-దేవస్య ధాతుర్ని రణ్యగర్భస్య భార్యాం
తత్రాపీష్టమతిప్రియాం పునశ్చాప్తమూర్తేశ్వవస్య సగర్భాం సహోదరాం వాచా
మాద్యాం దేవతాం చిన్తాత్రామపి విశ్వరక్షణార్థం స్వీకృతలక్ష్మ్యేదిరూపామేవంభూతాం
త్వాం జానామిత్వర్థః. ౭౦. ఏవం స్తుత్యాఽభిముఖీకృత్య ప్రార్థయమా-తస్మాదృశ్య
శృంంగాదికేషు క్షేత్రేషు ఆస్తన్నిర్మితాని యాని తవ స్థానాని తేషు పూజ్యమానా శార
దాఖ్యా త్వమిష్టానర్థాన్ దిశంతీ పునశ్చ ప్రాప్తం సతాం సన్నిధానం యథా స్వాత్మధా
భూతా ఆస్య. ౭౧. తథాస్మిలి ప్రతిజ్ఞాయ సా సరస్వతీ పితామహస్య ప్రియం
ధామ ప్రాయాత్ తత్ర సంసది తస్యా అదర్శనం సమీక్ష్యత్వంతమాకస్మికం విస్తయ
మాపుః. ౭౨. ఏవం సదస్యానాం మనోవృత్తం ప్రదర్శ్య మండనయతీశయోస్తదాహ-
యతీశేన జితస్య భర్తృయతిత్వాజ్ఞాతాదైవధవ్యాత్సంభవేన శోకేన భువమస్పృశంత్యా
స్తస్యాః స్వభార్యాయా అంతర్ధానమిత్వ మండనోఽపి ముదితోఽభూత్ తత్సాధు
సమీచీనం వీత్వ యతిశేఖరోఽపి ముదితోఽభూత్ - వసంతలలకావృత్తం. ౭౩.

మండనమిశ్రోఽస్యథ విధిపూర్వం దత్వా విత్తం యాగే సర్వమ్, ఆత్మారోపితశోచిష్కేశో భేజే శంకరమస్తమితాశః ౭౪. సన్న్యాస గృహ్యవిధినా సకలాని కర్తాణ్యహ్నియ శంకరగురుర్విదుషోఽస్య కుర్వత్, కర్ణే జగౌ కిమపి తత్త్వమసీతి వాక్యం కర్ణేజపన్నిఖిలసంస్మృతి దుఃఖహానేః. ౭౫. సన్న్యాసపూర్వం విధివద్భిభిక్షే పశ్చాదుపాదిక్ష దథాఽఽత్త తత్త్వమ్, ఆచార్యవర్యః శ్రుతిమస్తకస్థం తదాదివాక్యం పున రాబభాషే. ౭౬. త్వన్నాసి దేహో ఘటవద్ధ్వనాత్తా రూపాదిమత్త్వా దిహ జాతిమత్త్వాత్, మమేతి భేదప్రథనాదభేదసంప్రత్యయం విద్ధి విప ర్యయోత్థమ్ ౭౭. లోపోఽహి లోప్యవ్యతిరిక్తలోపణో దృష్టో ఘ

తతః కింవుత్తమిత్త్యపేక్షాయామాహ-అథ శారదాంతర్ధానాద్యసంతరం మండనమిశ్రోఽపి విధిపూర్వం 'తద్ధైకే ప్రాజాపత్యమేవేష్టిం కుర్వంతి' 'ప్రాజాపత్యాం నిరూప్యేష్టిం సార్వవేదసదక్షిణాం, ఆత్మన్యగ్నిన్సమారోప్య బ్రాహ్మణః ప్రవక్షేద్ధృహ'దిత్యాదిశ్రుతి స్మృత్యుక్తమార్గేణ సర్వం విత్తం యాగే దత్వా ఆత్మని ఆరోపితశోచిష్కేశోఽగ్ని హోత్రాగ్నిర్యేనాస్తమితాస్తంగతా ఆశా యస్య స.శంకరం భేజే సేవితవాత్ - మాత్రాసమకం. ౭౪. సన్న్యాసప్రతిపాదకగృహ్యసూక్తవిధినాఽస్య విదుషస్సర్వాణి కర్తాణి అహ్నియ అంజసా సమ్యక్కుర్వత్ శ్రీశంకరగురుస్సర్వస్యాధ్యైక్యకాదిరూ పస్య సంస్మృతిదుఃఖస్య హానేః కర్ణేజపం సూచకం. ని. 'కర్ణేజపస్సూచక' ఇత్యమరః. కిమపి తత్త్వమసీతి వాక్యం కర్ణే జగౌ-వసంతతి. ౭౫. మండనోఽపి సన్న్యాసపూర్వ కం విధివద్భిక్షాం యాచితవాత్ పశ్చాదుచార్యవర్యః శ్రీశంకరః శ్రుతిమస్తకస్థమాత్మ తత్త్వముపదిష్టవాత్ కథమితి తత్రాహ-తత్త్వమసి వాక్యం పునరాబభాషే అర్థసహిత ముక్తవానిత్యర్థః - ఉ. ౭౬. తత్రాదౌ త్వంపదార్థమాహ-ఇహ దేహాదౌ త్వం దేహో నాసి యస్తాశ్చ ఘటవదనాత్తా తత్ర హేతవో రూపాదిమత్త్వాన్మనుష్యత్వాదిజాతి మత్త్వాత్ మమేదం శరీరమితి భేదప్రథనాచ్చ, ఆత్మా తు. 'అశబ్దమస్సర్వమరూపమ వ్యయం అగోత్ర' మిత్యాదిశ్రుత్యుక్తోఽహమితి ప్రత్యయగోచరః. నను మనుష్యోఽహం ఘ్రాలోఽహం కృణోఽహమిత్యభేదసంప్రత్యయాద్దేహ ఆత్మా కుతో న స్వా దితి తత్రాహ - ఆభేదసంప్రత్యయం విపర్యయాదన్యోన్యతాదాత్మ్యాధ్యాసాదుత్థితం విద్ధి-ఉ. ౭౭. కించ లోపోఽహి ఘటాదిః స్వవ్యతిరిక్తో దండాదిః లోపణో యస్య తథా భూతో దృష్టః శరీరం చ తాదృశం స్వాతిరిక్తలోపకమేవ ప్రసిద్ధం. తథా చ లోప్యం యథా స్వాతిరిక్తలోపకం తథా దృశ్యమపి స్వాతిరిక్తద్రష్టృకం తతశ్చ విమతం దృశ్యం

టాదిః ఖలు తాదృశీ తనుః, దృశ్యత్వహేతోర్వ్యతిరేకసాధనే త్వత్త
శ్చరీరే కథమాత్మతా గతిః. ౭౮. నాపీంద్రియాణి ఖలు తాని చ సాధ
నాని గాత్రాదివత్కథమమీషు తవాఽఽత్మభావః, చక్షుర్మదీయమితి
భేదగతేరమీషాం స్వప్నాదిభావవిరహోచ్చ ఘటాదిసామ్యమ్. ౭౯.
యద్యాత్మతైషాం సముదాయగా స్యాదేకవ్యయేనాపి భవేన్న తద్దీః,
ప్రత్యేకమాత్మత్వముదీర్యతే చేన్న శ్యేచ్ఛరీరం బహునాయకత్వాత్.
౮౦. ఆత్మత్వమన్యతమగం యది చక్షురాదేశ్చక్షుర్విశాశసమయే స్మరణం
న హి స్యాత్, ఏకాశ్రయత్వనియమా త్స్మరణానుభూతోద్దృష్ట
శ్రుతార్థవిషయావగతిశ్చ న స్యాత్. ౮౧. మనోపి నాఽఽత్మా కరణత్వ
హేతోర్మనో మదీయం గతమన్యతోఽభూత్, ఇతి ప్రతీతేర్వ్యభిచారి
తాయాస్సుప్తౌ చ త చ్చిన్నససోర్వివిక్తతా. ౮౨. అనయైవ దిశా నిరా

స్వాతి క్షద్రప్రకం దృశ్యత్వాద్భటవ్యద్యత్కర్తృతత్త్వాన్వతి క్షకర్తృకం యథా
లాహ్యే ఘటాదిః స్వాతి క్షలోపత ఇత్యాశయేనాహ - దృశ్యత్వహేతోరితి. ఏతస్మా
చ్ఛరీరాద్యవిరేకసాధనే స్వాతి క్షద్రప్రకత్వసాధనే తు దృశ్యత్వహేతోశ్చరీరే
ఆత్మత్వావగతిః కేనాపి ప్రకారేణ న ఘటలే ఇత్యర్థః. ౭౮. ఏవం దేహదాత్తానం
విచ్యేంద్రియేభ్యస్తం వివచయతి - నాపీంద్రియాణ్యత్తా తేషాం సాధనత్వాద్గాత్రా
దివత్తస్మాదమీషు ఇంద్రియేషు తవాత్మభావః కేనాపి ప్రకారేణ నోపపద్యతే. తేషా
మనాత్మత్వేఽన్యదపి హేతుద్వయమాహ - చక్షురాదేర్ఘటాదివదనాత్తత్వమేవ. చక్షు
ర్మదీయమిత్యాదిభేదావగతేః స్వప్నసుషుప్తిభావే తత్ప్రత్యేఽమీషాం విరహోచ్చ.
వశ్యామి శృణోమిత్యాదిప్రత్యయస్తు పూర్వవద్ద్రష్టవ్యః - వ. ౭౯. ఇంద్రియసము
దాయ ఆత్మా ఉత ప్రత్యేకమితి వికల్పాద్యం ప్రత్యాహ—యద్యేషామింద్రియాణాం
సముదాయగా ఆత్మతా స్యాత్ప్రత్యేకస్యేంద్రియస్య నాశే సముదాయనాశా దాత్మతా
బుద్ధిర్న స్యాత్. ద్వితీయముత్థాప్య నిరాచక్షే-ప్రత్యేకమాత్మత్వముచ్యతే చేత్త్వా
బహునాయకత్వేన విరుద్ధాదిక్రియత్వావశ్యకత్వాచ్ఛరీరమేవ న శ్యేత్ - ఇం. ౮౦.
కించ యది చక్షురాదేర్నన్యతమగోచరమాత్మత్వం స్యాత్త్వ చక్షుర్విశాశసమయే స్మరణం
నైవ స్యాత్తత్ర హేతుః స్మరణానుభవయోరేకాత్మాశ్రయత్వాత్. కించ యోఽహం
దృష్టవానోఽపి యోఽహం శృణోమితి దృష్టశ్రుతార్థవిషయప్రత్యభిజ్ఞా చ న స్యాత్తస్మా
దింద్రియాణ్యప్యాత్మా న భవంతీత్యర్థః - వ. ౮౧. నన్వస్తు తస్మి మన ఏవాత్మేతి
తత్రాహ-మనోప్యాత్మా న భవతి కరణత్వహేతోర్మదీయం మనోఽన్యతో గతమభూ
దితి భేదప్రతీతేః. సుషుప్తౌ వ్యభిచారితాయాశ్చ చిన్నససో రైవలక్షణ్యం - ఉ. ౮౨.

కృతా న చ బుద్ధేరపి చాఽఽత్తతా స్ఫుటం, అపి భేదగతేరనన్వయా
త్కరణాదావివ బుద్ధిముఞ్చభోః. ౮౩. నాహం కృతిశ్చరమథాతుపద
ప్రయోగాత్ప్రాణా మదీయా ఇతి లోకవాదాత్, ప్రాణో ఽపి నాత్మా
భవితుం ప్రగల్భస్సర్వోపసంహారిణి స న్సుషుప్తా. ౮౪. ఏవం శరీరాద్య
వివిక్త ఆత్మా త్వంశబ్దవాచ్యోఽభిహితో ఽత్ర వాక్యే, తదోదితం
బ్రహ్మ జగన్నిదానం తథా తతైక్యం పదయుగ్మబోధ్యమ్. ౮౫. కథం
తదైక్యం ప్రతిపాదయే ద్వచ స్సర్వజ్ఞసంమూఢసదాభిషిక్తయోః,
న హ్యేకతా సంతమసప్రకాశయో స్సందృష్టపూర్వా న చ దృశ్యతే

ఉక్తం న్యాయం బుద్ధావలదిశతి-అనయైవ దిశా నిరాకృతత్వాత్ బుద్ధేరప్యాత్మతా
స్పష్టం యథాశక్తా నాస్తి. స్ఫుటత్వమాపేదయతి-మదీయా బుద్ధిరన్యతోఽభూదితి
భేదావగతేస్సుషుప్తావనన్వయాచ్చ కరణాదావివ బుద్ధిమప్యాత్మ త్వేన మైవాగీకురు-
వియో. ౮౩. అస్తు తస్మి అహం ప్రత్యయగోచరో ఽహంకారవివాత్తేతి తత్రాహ-
అహంకృతిరహంకారో ఽప్యాత్మా న భవతి. తత్ర హేతుశ్చరమే ఽంత్యే కృతిరితి
థాతుపదస్య ప్రయోగాత్. తస్మి సుషుప్తా వపి లయరహితః ప్రాణ ఏవాత్మా ఽస్త్యితి
తత్రాహ-సర్వోపసంహారిణీ సుషుప్తేః సన్నపి ప్రగల్భః ప్రాణ ఆత్మా న భవతి తత్ర
హేతు ర్దీప్తియోః ప్రాణాఇతిలోకవాదాత్ - ఇం. ౮౪. ఉపసంహారి - ఏవం
భూతో దేహాదివిలక్షణ ఆత్మా తదవివిక్త స్త్వం పదవాచ్య స్తత్త్వమసి వాక్యే ఽభి
హితః. త్వం పదార్థం ప్రదర్శ్య తత్పదార్థమాహ-తథా ఽత్ర వాక్యే తత్పదేన జగ
త్కారణం బ్రహ్మోక్తం అఖండార్థమాహ - తథా ఽత్ర వాక్యే పదద్వయబోధ్య
మైక్య ముచితం-ఉ. ౮౫. తత్త్వంపదార్థయో రైక్యం వాక్యార్థం శ్రుత్వా శివ్య
ఉచాచ - సర్వజ్ఞ సంమూఢసదాభిషిక్తయో స్తత్త్వంపదార్థయో స్త్విదుక్త మైక్యం
తత్త్వమసి వాక్యం కథం ప్రతిపాదయేత్? హి యస్తాత్మయః ప్రకాశయో రేకతా
పూర్వం వైవ దృష్టా నచాధునా దృశ్యతే తథాచాయం ప్రయోగ స్తత్త్వమసి వాక్య
స్థతత్త్వంపదార్థయో రైక్యం న సంభవతి విరుద్ధధర్మవత్త్వా త్తమః ప్రకాశవదితి.
నను హేతురస్తు సాధ్యం మాస్తు నచ తమః ప్రకాశయో రప్యేకతావత్తిస్తయో ర్భావా
భావరూపతయా తదనుబవత్తే స్తస్మా ద్భావాభావరూపాపాధిసత్త్వా దప్రయోజకత్వ
మస్యేతిచేన్న తమసో ఽపి భావరూపత్వా త్తమోఽభావరూపమితి వాదీ ప్రవృత్తయః
కిమాలోకాభావ మాత్రం తమః కింవా రూపదర్శనాభావమాత్రం? ఆద్యే ఽపి కిమే

౭ధునా. ౮౬. సత్యం విరోధగతి రస్తి తు వాచ్యగేయం సో ౭యం
పుమానితివదత్ర విరోధహానేః, ఆదాయ వాచ్య మవిరోధి పదద్వయం
త ల్లత్యైకబోధనపరం నను కోవిరోధః. ౮౭. జహీహి దేహాదిగతా

కైకం తమ ఏకైకాలోకాభావః కింవా సర్వాలోకాభావః? ఆద్యైఽపి కింప్రాగభావః?
త్రితయమపి నసంభవతి సవిశ్రుతిరణసంతతే దేశే ప్రదీపాలోకజన్మవివాశయో స్ఫుటో
ప్రయాణం సత్వేఽపి తమోబుద్ధ్యదర్శనాత్. నను ప్రాగభావాద్యవస్థాసు తమోబుద్ధ్య
భావో విరోధ్యాలోకనిబంధనఇతిచే త్తథా ౭పి విరోధ్యభావసహితప్రాగభావాదే స్త
మోబుద్ధ్యాంబనత్వస్యావశ్యకవత్ప్రవృత్తేన విరోధ్యభావగిరా ప్రాగభావోక్తా ప్రధ్వంసే
౭నుపపత్తి స్తదుక్తా ప్రాగభావే ౭న్యోన్యాభావోక్తావాలోకసత్వే ౭పి తదభావస్య
భావా త్తమోబుద్ధి స్సాన్త్ర్యత్ ద్వితీయే ౭పి కిమస్య సర్వేషా మాలోకానాం సన్నిధానం
నివర్తక ముత్తైకైకస్య? ఆద్యే సర్వాలోక మంతరేణ తన్నివృత్తి ర్నస్యాత్ ద్వితీయే
౭ప్యేకైకస్య సర్వాలోకాభావనివర్తకత్వాభావా త్తమోబుద్ధ్యవత్తిః ఆంలే ౭పి
కిమేకైకస్య రూపస్య దర్శనమాత్రాభావః ఉత సర్వస్య? ఆద్యైఽపి కిం రూపదర్శన
మాత్రాభావః. ఉత యత్ర తమోబుద్ధి స్తత్రత్య రూపదర్శనాభావః? నాద్యుః బహులాంధ
కారసంపృతావవరకాంతరవస్థితస్యాపి బహిరూపదర్శనేన సహావవరకాంత స్తమోదర్శ
నాత్. న ద్వితీయః ప్రాగభావాదివికల్పానసహత్వాత్. నను రూపవతో ద్రవ్యస్య స్పర్శ
వత్త్వనియమా త్తద్రహితం తమః కథం రూపవద్ద్రవ్య మవగమ్యతే? తథాచ ప్రయోగ
స్తమో సీరూపం స్పర్శవిధురత్వా దాకాశవదిచే న్న-వాయో రన్యత్ర స్పర్శవద్ద్రవ్యస్య
రూపవత్త్వనియమే ౭పి రూపరహితస్య స్పర్శవతో వాయో రభ్యుపగమా త్తథాచ
యత్స్పర్శవత్తద్రూపవద్ద్రవ్యాభూతి రితి వ్యాప్తే ర్యథా వాయో భంగ స్తథా
యద్రూపవత్తత్స్పర్శవదితి వ్యాప్తే స్తమసిసంగాః న చ ప్రమాణాభావః తమాలమాలా
శ్యామలం తమ ఇత్యుపలంభా దితి సంక్షేపః. ౮౬. ఏవముక్తో గురు రాహు - సత్య
మియంవిరోధావగతి స్తు వాచ్యగా ౭స్తి ఏవ మర్థ మంగీకృత్యైక్యం కథం ప్రతిపాదయే
దితి యదుక్తం తత్రాహ-సో ౭యం పుమా నితి వాక్యేవదన్తి ౯ వాక్యే విరోధహానే
రవిరోధి వాచ్య మాదాయ పదద్వయం తయో ర్లత్యైక్యబోధనపరమేవం సతి న కో
౭పి విరోధః. అయమర్థః యథా సో ౭యం పుమా నితి వాక్యే తచ్ఛబ్దార్థస్య తత్కాల
విశిష్టస్య పుంసః ఇదంశబ్దార్థస్త్వైతత్కాలవిశిష్టస్య పుంస కైచ్యసంభవే ౭పి సో ౭య
మితి పదద్వయం జహదజహల్లక్షణయా విరుద్ధం తత్కాలైతత్కాలవిశిష్టత్వాంశం
విహాయ పురుష మవిరోధి వాచ్యాంశ మాదాయ త్లత్యైక్యబోధనపరం తద్వత్తత్వ
మసివాశ్యం స్వజ్ఞత్వ సఙ్ఖ్య భేద రూపస్య విరోధినో ౭ంశస్య హేని కృత్వా ౭పి

మహాం ధియం చిరాజ్జితాం కర్తృశతై స్సుదుస్త్వజాం, వివేకబుద్ధ్యా పర
మేన సంతతం ధ్యానాఽఽత్త భావేన యతో విముక్తతా. ౮౮. సాధా
రణే వపుషి కాకస్యగాల వహ్నిమాత్రాదికస్య మమతాం త్యజ దుఃఖ
హేతుమ్, తద్వ జ్ఞహిహి బహి రర్థగతాం చ విద్వత్ చిత్తం బధాన
పరమాత్మని నిర్విశంకమ్ ౮౯. తీరా తీరం సంచర ద్ధీర్మమత్స్య స్తీరా
ద్భిన్నో లిప్యతే నాపి తేన, ఏవం దేహీ సంచరత్ జాగ్రదాదౌ తస్మా
ద్భిన్నో నాపి తద్ధర్మకోవా. ౯౦. జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిలక్షణ మదో
వస్థాశ్రయం చిత్తనా త్వయ్యేవానుగతే మిథోవ్యభిచరద్ధీసంజ్ఞమజ్ఞా

రోధివాచ్య చిదంశమాదాయ పదద్వయం తల్లక్ష్యైక్యబోధనపర మితి-వ. ౮౭. యస్మా
దేవం తస్మా చ్చిరాజ్జితాం దేహాదిగతా మహంబుద్ధిం సరిత్యజ కయా మత్సేతి. తత్రాహ
ఉక్తవివేకబుద్ధ్యా యతః కర్తృశతై రతిశయేన దుస్త్వజాం. తర్హ్యహం మతిః క్వవిధే
యేతి తత్రాహ సంతతం పరమాత్మాన మేవాఽఽత్తభావేన చింతయ కిం తత ఇతిచేత్త
త్రాహ యతః పరస్యైవాత్మభావేన చింతనాద్విముక్తతా లభ్యత ఇత్యర్థః. 'అత్తానం
చేద్విజానీయాదయమస్తీతి పూరుషః, కిమిచ్ఛ న్మస్య కామాయ శరీరమనుసంజ్వరే'
దితి శ్రుతేః-ఉ. ౮౮. యత్ర మమతాప్యయుక్తా తత్రాహంతాయాః కాకథేత్యా
శయేనాహ కాకాదేస్సాధారణత్వా ద్వపుషి దుఃఖహేతుం మమతాం త్యజ తద్వహి
రర్థవిషయాం చ దుఃఖకారణభూతాం తాం పరిత్యజ తదుక్తం 'యావత్తః కురులే జంతుః
సంబంధాన్తనసః ప్రియాత్, తావంత ఏవ ఖన్యంతే హృదయే శోకశంకవః' ఇతి
మమతా దుఃఖ హేతుభూతేతి త్వం జానాసీత్యాశయేనాహ హేవిద్వన్మితి. కర్తృప్య
ముపదిశతి నిర్విశంకం సమస్తశంకాకలంకవినిర్దుక్తం విజాతీయప్రత్యయరహితం చిత్తం
పరమాత్మనిస్థాపయ-వ. ౮౯. నను జాగ్రత్స్వప్నసంచారిణ స్తద్భిన్నత్వా తద్ధర్మకత్వా
ద్వాకథం పరమాత్మనోఽభేదేన చింతనీయశ్చ మితి చేత్తత్రాహ యథా మహామత్స్య
స్తీరా తీరం సంచరత్ తీరా ద్భిన్న ఏవ సత్వభిన్నో నాపి తేన తీరేణ లిప్యతే ఏవ
మాధ్యాసిక సంబంధేన దేహీ అత్తా జాగ్రదాదౌ సంచరత్ తస్మాద్భిన్న ఏవ నాపి
జాగ్రదాదిరూప ధర్మవాన్వా. తథాచ శ్రుతిః. 'తద్వధా మహా మత్స్య ఉభే కూలే
అనుసంచరతి పూర్వంచా ఋం చైవమేవాయం పురుష యేతావుభావస్తావనుసంచరతి
స్వప్నాంతం చ బుద్ధాంతం'చేతి-శాలిసి. ౯౦. తర్హ్యనుభూయమానం జాగ్రదాద్యవస్థా
శ్రయం కస్యేతిచేత్తత్రాహ జాగ్రదాదిలక్షణ మిద మవస్థా శ్రయం వ్యభిచారం గచ్ఛ

నతః, క్షప్తం రజ్జ్వదమంశకే వసుమతీ చ్ఛిద్రాహిదండాదివ త్తద్భ్రష్టాసి
 తురీయ ముజ్జితభయం మాత్వం పురేవ భ్రమీః. ౯౧. ప్రత్యక్షమం
 పరపదం విదుషోఽంతికస్థం దూరం తదేవ పరిమూఢమతే ర్జనస్య, అంత
 ర్భహిశ్చ చితిరస్తి నవేతి కశ్చి చ్చిన్వ న్భహి ర్భహి రహో మహిమాత్మ
 శక్తేః. ౯౨. యథా ప్రపాయాం బహవో మిశంతే ఊణే ద్వితీయే బత
 భిన్నమార్గాః, ప్రయాంతి తద్వ ద్భహునామభాజో గృహే భవం
 త్యత్ర నకశ్చి దంతే. ౯౩. సుఖాయ యద్యత్క్రియతే దివానిశం సుఖం
 నకించద్భహుదుఃఖమేవ తత్, వినా న హేతుం సుఖజన్త దృశ్యతే హే
 తుశ్చ హేత్వంతరసంనిధౌ భవేత్. ౯౪. పరిపక్షమతేః సకృచ్ఛృతం

దృష్ఠిసంజ్ఞకం చిత్స్వరూపే త్వయ్యేవానుగతే కల్పితం తత్రేంద్రియజన్యజ్ఞానావస్థా
 కాగ్రదవస్థా ఇంద్రియాజన్యవిషయాపరోక్షజ్ఞానావస్థా స్వప్నావస్థా అవిద్యాగోచరా
 ఽవిద్యావృత్త్యవస్థా సుషుప్త్యవస్థా అనువుత్తే వ్యావృత్తం కల్పిత మిత్యుక్త దృష్టాంత
 మాహ.—రజ్జో రిదమంశే ఽనువుత్తే వ్యావృత్తం భూమిద్భిద్రనర్పదండాది యథా
 కల్పితం తద్వత్ తస్మాదవస్థాత్ర యవరత్వా త్తురీయం శివం చతుర్థ మిత్యుక్తమతపివ
 పరిత్యక్తనిఖిలభయం బ్రహ్మసి తస్మా త్సార్వవ ద్భ్రమం మాగాః-కార్దూ. ౯౧. ఏవం
 భూతం స్వాత్మానం జనః కిమితి నావగచ్ఛతీతి న శంకసీయ మాత్మశక్తే ర్భహిమో
 ఽనిర్వచనీయత్వాదిత్యాశయేనాహ ప్రత్యక్షమం ప్రాతిలోమ్యేనాసజ్జడదుఃఖాత్త కా
 హంకారాది విలక్షణతయా సచ్చిదానందాత్త్వేనాంచతి ప్రకాశత ఇతి ప్రత్యగతి
 శయేన ప్రత్యగతి ప్రత్యక్షమం పరం పదం విదుష స్సమీపస్థం పరిమూఢమతే ర్జనస్య
 తదేవ దూర మేవం విధం చైతన్య మంతర్భహి రస్తి తథా ఽపి కశ్చనాశుద్ధచిత్తో బహి
 ర్భహి శ్చిన్వన్నపేత్తి అహో ఆత్మశక్తే రయం మహిమా-వ. ౯౨. అథ తత్త్వజ్ఞానా
 వ్యభిచారిసాధనాయ వైరాగ్యాయాహ యథా జలపానకాలాయాం బహవో మిశంతి
 ఊణే ద్వితీయే భిన్నమార్గాః ప్రయాంతి తథా గృహే బహునామభాజో భవంతి
 అంతే మరణానంతర మత్ర గృహే శో ఽపి న భవతి-ఉ. ౯౩. కించ దివానిశం
 సుఖాయ యద్యత్క్రియతే తతస్తతః కించిదపి సుఖం న భవతి ప్రత్యుత తస్మా ద్భహు
 దుఃఖమేవ యతః పుణ్యరూపం హేతుం వినా సుఖజన్త దృశ్యతే హేతుశ్చ జన్తాంత
 రీయహేతో స్సన్నిధౌ భవేత్ 'పుణ్యః పుణ్యేన కర్తవ్యోతి శ్రుతేః. వంశస్థం. ౯౪.
 తస్మాదేవంభూతసంసారా ద్విముక్తి మిచ్ఛతా శ్రుతివచసా ఆత్మసాక్షాత్కారవిః

జనయే దాత్మధియం శ్రుతే ర్వచః, పరిమూడమతేః శనైః శనైర్గురు
పాదాబ్జనిషేవణాదినా. ౯౫. ప్రణవాభ్యససోక్తకర్తృణోః కరణేనాపి
గురో ర్నిషేవణాత్, అపగచ్ఛతి మానసం మలం త్నమతే తత్త్వముదీ
రితం తతః. ౯౬. మనోఽనువర్తేత దివానిశం గురౌ గురుర్నిసాక్షా
చ్ఛివ ఏవ తత్త్వవిత్, నిజానువృత్త్యా పరితోషితో గురు ర్వినేయవక్త్రం
కృపయాహి వీక్షతే. ౯౭. సాకల్పవల్లీవ నిజేష్ట మర్థం ఫలత్యవశ్యం
కిమకార్య మస్యాః, ఆజ్ఞా గురో స్తత్రపరిపాలనీయా సామోద మానీ
య విధాతు మిష్టా. ౯౮. గురూపదిష్టా నిజదేవతాచే త్కుప్యే త్తదా
పాలయితా గురుః స్యాత్, రుష్టే గురౌ పాలయితా న కశ్చి ద్గురౌ
న తస్మా జ్జనయేత కోపమ్. ౯౯. పుమా న్నుమర్థం లభతే ఽపి చోదితం

సంపాదనీయః సచ పరిపక్షమతే స్సకృచ్ఛ)వశేన మందమతేస్తు గురుపాదాబ్జనిషేవ
ణాదినాశనైఃశనై రిత్యాశయేనాహ పరితివియో. ౯౫. శనైశ్శనై రిత్యాది వివృణోతి
ప్రణవాభ్యససోక్తస్య త్రికాలస్నానాదిరూపస్య కర్తృణః కరణేన గురో ర్విశేషేణ
శ్రుత్రావణాచ్చ మానసం మల మపగచ్ఛతి తతశ్చ కథితంతత్త్వం త్నమతే ధారణాయ
యోగ్యం భవతి. అథేదానీం 'యస్య దేవే పరా భక్తి ర్యథా దేవే తథా గురౌ,
తస్యైతే కథితావ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహత్తనః' గురుప్రసాదా త్పరమాత్మలాభః
'తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవయే'త్యాదిశాస్త్రమనుసృత్య గురుభక్తేర్జతత్త్వ
జ్ఞానాంతరంగసాధనత్వం బోధయతు మారభతే ఆహర్నిశం మనో గురావనువర్తేత
అత్యావశ్యకతాబోధనాయ లిఖ్ ప్రయోగః. హి యస్తా తత్త్వవి ద్గురు స్సాక్షా
చ్ఛివ ఏవ తదుక్తం-గురు ర్భిష్టో గురు ర్విష్ణు ర్గురు ర్దేవో మహేశ్వరః, గురుః పితా
గురు ర్మాతా గురు రేవ పర శ్శివ' ఇతి నను శివస్వరూపగురో రనువృత్తిః కిమర్థం కర్త
వ్యేలిచే త్తత్రాహ హి యస్తా త్వస్య గురో రనువృత్త్యా పరితోషితో గురు శ్శివ్య
ముఖం కృపయా వీక్షతే. వంశ. ౯౬-౯౭. కింతత ఇతి తత్రాహ—సా గురో రాజ్ఞా
నమ్యుక్ పరిపాలనీయా యతః కల్పవల్లీవ స్వేచ్ఛమర్థ మవశ్యం ఫలతి కిమసాధ్య
మస్యా అత స్సా ఆజ్ఞా మోదమానీయ హర్షం స్రావ్య విధాతు మిష్టా-ఉ. ౯౮. కించేష్ట
దేవా దపి గురు ర్గిరియానిత్యాశయేనాహ గురూపదిష్టా నిజదేవతా తుప్యేచ్ఛే త్తదా
గురుః పరిపాలయితా స్యాత్ రుష్టే గురౌతు పరిపాలయితా కశ్చి దపి నాస్తి తస్మా
ద్గురౌ కోపం కదా ఽపి నోత్పాదయేత్. తదుక్తం బ్రహ్మవైవర్తే 'శివే రుష్టే గురు
స్త్రాతా గురౌ రుష్టే న కశ్చనేతి. ౯౯. నను విహితానుష్ఠానా త్వ)రిషిధవర్జనా చేష్ట

భజన్నివృత్తః ప్రతిష్ఠిద్ధనేవనాత్, విధినిషేధం చ నివేదయత్యసౌ
 గురోరనిష్టమ్యతిరిష్టసంభవః. ౧౦౦. ఆరాధితం దైవతమిష్టమర్థం
 దదాతి తస్యాధిగమో గురోస్సాన్, నోచేత్కథం వేదితుమిశ్వ
 రోఽయమతీంద్రియం దైవతమిష్టదం నః. ౧౦౧. తుష్టే గురౌ తు
 ష్యతి దేవతాగణోరుష్టే గురౌరుష్యతి దేవతాగణః, సదాత్మభావేన
 సదాత్మదేవతాః పశ్యన్నసౌ విశ్వమయోహి దేశికః ౧౦౨. ఏవం పురా
 ణగురుణా పరమాత్మతత్త్వం శిష్టో గురో శ్చరణయో ర్నిపపాత తస్య,
 ధన్యోఽస్త్వహం తవ గురోకరుణాకటాక్షపాతేన పాతితతమా ఇతి
 భాషమాణః. ౧౦౩. తతస్సమాదిశ్య సురేశ్వరాఖ్యాం దిగంగ
 నాభిఃక్రియమాణసఖ్యామ్, సచ్చిష్యతాం భాష్యకృతశ్చ ముఖ్యామ
 వాప తుచ్ఛీకృతథాత్మసౌఖ్యామ్. ౧౦౪. నిఖలనిగమచూడాచింత
 యా హంతయావత్స్వప్రదమధికసౌఖ్యం నిర్విశన్నిర్విశంకమ్, బహు

లాభోఽనిష్టనివృత్తిశ్చ భవిష్యత్కతః కింగురునేవయేత్యాశంక్యాఽఽహం యద్యప్రతి
 ష్ఠిద్ధనేవనాన్నివృత్తో విహితం భజన్ముమాన్ముమర్థం లభతే తథాఽపి విధినిషేధాన
 స్వతో విజ్ఞాతుం శక్యా కింత్వసౌ గురురేవ విధినిషేధం చ నివేదయతి తస్మాద్గురో
 రేవానిష్టమ్యతిరిష్టోఽప్రతిశ్చ - వంశ. ౧౦౦. నన్వారాధితం దైవతమేవేష్టమర్థం
 దదాతీత్యాశంక్యాహ - ఆరాధితం దైవతమర్థం దదాతి తథాఽప్యస్య దైవతస్య
 ప్రాప్తిః గురోరేవ భవతి నోచేన్నోఽస్తాకమిష్టదమతీంద్రియం దైవతమయమజ్ఞో
 వేదితుం విజ్ఞాతుమిశ్వరస్సమర్థః. కథం స్యాన్నకేన్నాపి ప్రకారేణేత్యర్థః. ఉ. ౧౦౧.
 దేవగణస్య గురుతుష్ట్యాద్యుతుష్ట్యాదిమత్త్వాత్స ఏవ ప్రయత్నేన లోపణీయ ఇత్యా
 శయేనాహ తుష్ట ఇతి - హి యస్మాత్సదైవ సద్రూపా ఆత్మదేవతా ఆత్మభావేన
 పశ్యన్నసౌ దేశికో విశ్వమయః. ౧౦౨. ఏవం పురాణగురుణా శ్రీశంకరాచార్యేణ
 పరమాత్మతత్త్వం ప్రతి శిక్షితః హేగురో తవ కటాక్షపాతేన దూరీకృతాజ్ఞానో
 ఽహం ధన్యోఽస్మీతి భాషమాణస్తస్య గురోశ్చరణయో ర్నిపపాత-వన. ౧౦౩.
 తతః దిగంగనాభిస్సమం క్రియమాణసఖ్యాం సర్వదిగ్వాప్తిప్రాంతం సురేశ్వరాఖ్యాం
 సమాదిశ్య - తుచ్ఛీకృతం హిరణ్యగర్భసౌఖ్యం యయా తాం భాష్యకారస్య ముఖ్యాం
 శిష్యతాం చావాప-ఉ. ౧౦౪. సురేశ్వరసంజ్ఞాం ప్రాప్య వాసం క్వ కృతవానిత్యా
 కాంక్షాయా మాహ - నిఖలవేదాంతచింతయా యావత్స్వప్రపరం స్వస్య బ్రహ్మ లోకా
 దప్యధికసౌఖ్యం యో నిర్విశంకం విశంకారహితం నిర్విశంక బహుకాలం సర్వదాం

తిథమభితో ౭సౌ నర్తదాం నర్తదాం తాం మగధభువి నివాసం
నిర్తమే నిర్తమేంద్రః ౧౦౧. ఇతి వశీకృతమండనపండితః ప్రణతసత్క
రణత్రయదండితః, సకలసద్గుణమండలమండితస్స నిరగాత్మతదుర్తత
ఖండితః. ౧౦౬. కుసుమితవివిధపలూశభ్రమదళికులగీతమధురనిస్వాసమ్,
పశ్యన్విపినమయాసీదాశాం కీనాశపాలితామేషః. ౧౦౭. తత్ర
మహారాష్ట్రముఖే దేశే గ్రంథాన్ప్రచారయన్ ప్రాజ్ఞతమః, శమిత
మతాన్తరమానశ్శనకైస్సనశోపమో ౭గమచ్ఛ్రీశైలమ్. ౧౦౮. ప్ర
ఘల్లమల్లి కాపనప్రసంగసంగతామితప్రకాండగంధ బంధురప్రవాతధూ
తపాదపమ్, సదామదద్విపాధిపప్రహరశూరకేసరివ్రజం భుజంగభూష
ణప్రియం స్వయంభుకౌశలమ్. ౧౦౯. కలికల్తషభంగాయాం సో

కాకుకదాం తాం నర్తదాం నదీమభితో ౭సౌ నిర్తమానాం మమతారహితానామిం
ద్రః సురేశ్వరో మగధభూమా వాసం నిర్తమే - మా. ౧౦౧. అథాచార్యవృత్తాంత
మాహ-ఇత్యేవం వశీకృతో మండనపండితో యేన ప్రణతానాం సతాం కరణత్రయం
దండితం యేన తత్ర మనః ప్రాణాయామాద్యుపదేశేన వాక్తానోపదేశేన కర్తానీహో
పదేశేన సర్వైస్సద్గుణమండలైరలంకృతః కృతం దుర్తతానాం ఖండితం ఖండనం
యేన స నిరగాత్ - ద్రుత. ౧౦౬. కామాశాం ప్రతి నిరగాదిత్యాకాంక్షాయామాహ
కుసుమితేషు వివిధపత్రేషు భ్రమద్విర్భిమరవలైర్గీతో మధురశబ్దో యత్ర తథా
భూతం వనం వశ్యన్ యమపాలితాం దక్షిణాం దిశమేషః శ్రీశంకరో ౭యాసీత్.
'ఆర్యాశకలద్వితయం వ్యత్యయరచితం భవేద్యస్యాః, సోద్గీతిః కిల కథితా కద్వద్వ
త్యంశభేదసంయుక్తా. ౧౦౭. తస్యాం యమాశాయాం మహారాష్ట్రప్రముఖే దేశే
గ్రంథాన్ ప్రచారయన్ ప్రాజ్ఞతమశ్వమితో మతాంతరాభిమానో యేన స సనశోపమః
శ్రీశైలం పర్వతమగమత్ 'ఆర్యాపూర్వార్థం యది గురుతైకేనాధికేన నిధనే యుక్తం,
ఇతరత్తద్వన్నిఖలం భవతి యదీయముదితేయమార్యా గీతిః. ౧౦౮. తం విశిష్యై-ప్రవృత్త
మల్లికానాం వనానాం ప్రసంగో యస్య స చాసౌ సంగతానామసంఖ్యాతానాం
ప్రకాండానాం శాఖానాం గంధేన బంధురస్పందరః ప్రవాతస్తేన కంపితా వృక్షా
యత్ర తం. 'ప్రకాండో విటపే శస్త్ర' ఇతి విశ్వప్రకాశః. సదామదానాం గజాధి
పానాం ప్రహరే శూరాణాం కేసరిణాం సింహానాం సమూహో యత్ర తం - భుజం
గభూషణస్య శివస్య ప్రియం హిరణ్యగర్భస్య కౌశలమిత్యర్థః. 'పురా లఘుర్గురుస్తతో
భవేచ్ఛ పంచచామరం'. ౧౦౯. అద్రేస్సమీపం చలంతస్తరంగా యస్యాః పున

ఒద్రేరా రాచుల తరంగాయామ్, అధరీకృతతుజ్జాయాం ససో పా
తాళగామిగజ్జాయామ్. ౧౧౦. నమస్తోహభంగం నభోలేహిశృంగం
త్రుటత్పావసంగం రటత్పక్షిభృంగమ్, సమాశ్లిష్టగజం ప్రహృ
ష్టాంతరంగం తమారుహ్య తుంగం దదర్శేశలింగం. ౧౧౧. ప్రణ
మద్భవబీజభర్జనం ప్రణిపత్యామృతసంపదార్జనమ్, ప్రముమోద సమల్లి
కార్జునం భ్రమరాంబాసచివం సతార్జునమ్. ౧౧౨. తీరరుహైః కృష్ణా
యా స్తీరే వాత్సీత్తిరోహితోష్ణాయాః, ఆవర్జితతృష్ణాయా ఆచా
ర్యేంద్రో నిరస్తకార్ణాయాః. ౧౧౩. తత్రాతిచిత్రపదమత్రభవా
న్సవిత్రకీర్తి ర్విచిత్రసుచరిత్రనిధిసుధీంద్రా, అగ్రహాయత్కృతమ
సద్భవనిగ్రహార్థమగ్రాన్యమగ్రసుగుణా న్నహదగ్రయాయీ. ౧౧౪.

శ్చాధరీకృతస్తుంగః పర్వతో యయా. 'తుంగః పున్నాగనగయోస్తుంగః స్వాదున్న
తేన్యవ'దితి విశ్వప్రకాశః. తథాభూతాయాం కలికల్పవనివాశసమర్థాయాం పాతా
ళగామిగంగాయాం స శ్రీశంకరః స్నానం కృతవాక్. ఆర్యాప్రథమదశోక్తం
యది కథమపి లక్షణం భవేదుభయోః, దళయోః కృతయతిశోభాం తాం గీతిం
గీతవాన్ముజంగేశః. ౧౧౦. తం. తుంగమారుహ్య శివలింగం దదర్శ తుంగం విశిసప్తి-
నమతాం మోహస్య భంగో యస్తాత్ గగనాస్వాదనశీలాని శృంగాణి యస్య త్రుట
న్వాపస్య సంగో యస్తా ద్రటంతః పక్షిణో భ్రమరాశ్చ యస్మిన్నమ్యగాలింగితా పా
తాళగామిగంగా యేన ప్రహృష్టమంతరంగం మనో యస్మేతి జడస్య సమనస్త్యమారో
ప్యేయముక్తిః క్రియావిశేషణం వా - భుజం. ౧౧౧. తతశ్చ ప్రణమతాం సంస్మృతి
బీజానామవిద్యాకామకర్తవసనానాం భర్జనం తస్య పునశ్చ మోక్షలక్షణామృతస్య
సంపాదకం భ్రమరాఖ్యాంబాసహాయం సతో ఒర్జునో యస్తే తథాభూతం మల్లికార్జున
సంజ్ఞం పరమేశలింగం ప్రణిపత్య ప్రకర్షేణ మోదమవాప. వియో. ౧౧౨. తతశ్చ
తీరరుహైరామ్రాదివృక్షైః శ్యామాయాస్తిరోహితముష్ణం యస్యాం యయా వా ఆప
ర్జితా తృప్త తృష్ణా చ యస్యా నిరస్తం కార్ణ్యం యస్యాస్తథాభూతాయా నద్యా
స్తీరే ఆచార్యేంద్రో ఒవాత్సీత్ గీతిః. ౧౧౩. తత్ర తస్మిన్ తీరే చవిత్రకీర్తిర్విచి
త్రాణాం సుచరిత్రాణాం నిధిర్నహదగ్రయాయీ అత్రభవాన్ముజ్యః. శ్రీశంకరో
ఒతిచిత్రాణి పదాని యస్మిన్ అసద్గ్రహణాం దురాగ్రహణాం నిగ్రహో ఒర్థః
ప్రయోజనం వా యస్య తథాభూతం కృతం శారీరకాది సుధీంద్రాన్యమగ్రసుగుణా
శ్శాంతిదాంత్యాదయో యేష తా నగ్రాన్ శ్రేష్ఠాన్ గ్రాహయత్ - ప. ౧౧౪.

అధ్యాపయంతమసదర్థనిరాసపూర్వం కిం త్వన్యతీర్థయశసం శ్రుతిభాష్య
జాతమ్, అక్షిప్య పాశుపతవైష్ణవవీరశైవమాహేశ్వరాశ్చ విజితాహి
సురేశ్వరాద్యైః. ౧౧౧. కేచిద్విసృజ్య మతమాత్మ్యమముష్యభావం గతా
విగతమత్సరమానదోషాః, అన్యే తు మన్యువశమేత్య జఘన్యచిత్తా
నిన్యుః క్షణం నిధనమన్య నిరీక్షమాణాః. ౧౧౨. వేదాంతీకృతనీచ
శూద్రవచసో వేదస్వయంకల్పనాః పాపిష్ఠా స్వమపి త్రయీపథమపి
ప్రాయో దహంతః ఖలాః, సాక్షాద్భృష్టాణి శంకరే విదధతి స్పర్థాని
బద్ధాం మతిం కృష్టే పాండ్రకవత్తథా న చరమాం కిం తే లభ స్తేగతిమ్.
౧౧౩. వాణీ కాణభుజీ చ నైవ గణితాలీనా క్వచిత్కాపిలీ శైవం చాశి
వభావమేతి భజతే గర్వాపదం చార్వతమ్, దార్గం దుర్గతిమన్ను తే భువి
జనః పుష్టాతి కో వైష్ణవం నిష్టాతేషు యతీశసూక్తిషు కథాకేలీకృతా
సూక్తిషు. ౧౧౪. తథాగతకథా గతా తదనుయాయై నై యాయకిం

తిరస్కృతాన్యకాస్త్రయశసం శ్రుతిభాష్యసమూహ మసదర్థనిరాసపూర్వమధ్యాప
యంతం భాష్యకారమాక్షిప్య స్థితాః పాశుపతాదయస్సురేశ్వరపద్మపాదాదిభిరాక్షిప్య
విశేషేణ జితాః. ౧౧౧. తత్ర కేచిత్స్వీయం మతం పరిత్యజ్య విగతమత్సరాదిదోషా
స్సంతః అముష్య శ్రీశంకరస్య శిష్యత్వం ప్రాప్తాః అన్యే తు కోపవశం గత్వా యతో
మలినచిత్తా అన్య మరణం నిరీక్షమాణాః కాలం నిన్యుః. ౧౧౨. తథాచైవవిధా
వేదాంతీకృతాని నీచానాం శూద్రాణాం పచాంసి యైః పునశ్చ పాపిష్ఠాః స్వకల్పసా
విన వేదః కృతః స్వవేదాంతప్రతిపాద్యమాత్మానమపి వేదత్రయీపథమపి ప్రాయో
దహంతో యే ఖలాస్సాక్షాద్భృష్టాణి శంకరే స్పర్థయా నిబద్ధాం బుద్ధిం శ్రీకృష్ణే
మిథ్యావాసుదేవవద్విదధతి తే తద్వల్గిమంత్యాం గతిం వినాశం మోక్షం నా న
లభంతే ఆసి తు ప్రాప్నువంత్యేన. కార్దూ. ౧౧౩. శంకరసూక్తిషు నిష్టాతేష్వా
చార్యవినేయేషు సత్సు కథాకేలీకృతాసు నర్తకథాత్వం ప్రాప్తాసూక్తిషు మధ్యే
కాణాదీ తు వాణీ నైవ గణితా కాపిలీ సా తు క్వచిల్లీనా క్వ గలేత్యపి న జ్ఞాతా
శైవం పాశుపతానాం పచోఽశివత్వమాప్నోతి అర్హతం చ తద్గర్వాపదం భజతే
దార్గం కాత్తానాం చ తద్దుర్గతి మన్ను తే వైష్ణవం తత్పాలయతుం నమర్థః కో
ఽపి జనో నాస్తీత్యర్థః. ౧౧౪. వినిర్దయం యథాస్యాత్తథా వినిర్దళక్ విశీర్ణతాం
ప్రాప్నువన్ విరుద్ధమతానాం సంకరో యేన తథాభూతే శంకరే సతి తథాగతానాం

వచోఽజని న చోదితో వదతి జాతు తౌతాలితః, విదగ్ధతి నదగ్ధధీ
ర్విదితచాపలం కాపిలం వినిర్దయవినిర్దలద్విమతసంకరే శంకరే. ౧౧౯.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్కలాజ్ఞత్వప్రపంచనమ్,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గోఽయం దశమోఽభవత్.

సుగతానాం కథా గతా విలయం ప్రాప్తా నైయామికవచస్తదనుయాయ తదనుగామ్య
జని తదసి తత్తైవ గతం తౌతాలితః కామారిలః చోదితః ప్రేరితోఽసి న చ వదతీతి
పునశ్చ విదితచాపలం కాపిలం వచో దగ్ధా పుష్టా స్థితా వా ధీర్యస్య స నవిదగ్ధతి నాభి
నందతి నైవ పుష్టాతీతి వా తదసి తత్తైవ విలయం గతం - పృథ్వీ. ౧౧౯.

ఇతి శ్రీమత్పురమహాంస పరివ్రాజకాచార్య బాలగోపాలతీర్థ శ్రీపాదశిష్యదత్త
వంశావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

దశమ స్సర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

ఏకాదశస్క ప్రారంభః.

తత్రైకదా ౭౭చ్ఛాదితనై జదోపః పాలస్త్యవత్కల్పితసాధు
వేషః, నిర్వాసమాయం ఫితకార్యకేషః కాపాలికః కల్పిదనల్పదోషః ౧.
అసా వపశ్య స్తదనాద్యవశ్యం వశ్యేంద్రియాశ్చైర్దునిభి ర్విమృ
గ్యమ్. ఆదిశ్య భాష్యం సపది ప్రశస్యమాసీనమాశ్రిత్య ముని
రహస్యమ్. ౨. దృష్టైవ హృప్తస్స చిరాదభీష్టం నిర్ధార్య సంసిద్ధమివ
స్వమిష్టమ్, మహద్విశిష్టం నిజలాభతుష్టం విసుష్టమాచష్ట చ కృత్య
శిష్టమ్. ౩. గుణాం స్తవా౭౭కర్ణ్య మునే౭నవద్యాన్సర్వజ్ఞ్యసౌశీల్య
దయాభుతాద్యాన్, ద్రష్టం సముత్కంఠితచిత్తవృత్తి ర్భవంతమా
గాం విదితప్రవృత్తిః. ౪. త్వమేకవపాత్ర నిరస్తమోహః పరాకృత

అథోగ్రభైరవనిర్ణయం సవరికరం పర్ణయితుముపక్రమతే— తత్ర తస్మిన్ దేశ
ఏకదా ఆచ్ఛాదిత స్వీయదోషస్సీతాహరణాయ౭౭గతరావణవత్కల్పితః సాధువేషో
యేన స్థితః కార్యస్య కేహో యస్య. అనల్పా దోషా యస్మిన్. తథాభూతః కల్పిదసౌ
కాపాలికో మాయామానవినిర్మక్తం మునిమవశ్యదిత్యన్వయః - ఇంద్ర. ౧. మునిం విశి
సష్టి-కామక్రోధాదీనాం వశ్యో న భవతీతి తథా తం వశ్యేంద్రియాశ్చైర్దునిభిర్విమృ
గ్యం ప్రశస్యం భాష్యం సపది ఆదిశ్య రహస్యమేకాంతమాశ్రిత్యాసీనం - ఉ. ౨. స
కాపాలికశ్చిరాదభీష్టం దృష్టైవ స్వమిష్టం సంసిద్ధమివ నిర్ధార్యహృప్తో మహద్భ్యో విశిష్టం
శ్రేష్ఠం నిజలాభేన తుష్టం స్వకర్తవ్యకేషం స్వప్తం యథాస్యాత్తథోక్తవాన్. ౩. తద్వ
చనముదాహరణి-హే మునే౭నవద్యాన్ సర్వజ్ఞ తాద్యాన్ తవ గుణానాకర్ణ్య భవంతం
ద్రష్టం సమ్యగుత్కంఠితా చిత్తవృత్తిర్యస్య విదితా తవ ప్రవృత్తిర్యేన తాదృశో ౭హ
మాగతవా నస్మి. ౪. స్వప్రయోజనసిద్ధయే ప్రాప్తి- అత్ర లోకే నిరస్తమోహస్త్యమే

ద్వైతివచస్సమూహః, ఆభాసి దూరీకృతదేహమాన శ్శుద్ధాద్వయో
యోజితస్సర్వమానః. ౧. పరోపకృత్యై ప్రగృహీతమూర్తిరమర్త్య
లోకేష్వపి గీతకీర్తిః, కటాక్షలేశార్దితసజ్జనార్తిస్సదుక్తిసంపాదితవిశ్వ
మూర్తిః. ౬. గుణాకరత్వా ద్భువనైకమాన్య సమస్తవిత్త్వాదభి
మానశూన్యః, విజిత్వరత్వాద్గళహస్తితాన్యస్సాన్విత్ప్రదత్వాచ్చ మహావ
దాన్యః. ౭. అశేషకల్యాణగుణాలయేషు పరావరజ్ఞేషు భవాదృ
శేషు, కార్యార్థినః క్వాప్యనవాప్య కామం న యాంతి దుష్ప్రిపమపి
ప్రకామమ్. ౮. తస్మాన్మహాత్కార్యమహం ప్రపద్య నిర్వర్తితం సర్వ
విదా త్వయా ౭ద్య, కపాలినం ప్రీణయితుం యతిష్యే కృతార్థమా
త్తానమతః కరిష్యే. ౯. అనేన దేహేన సహేవ గంతుం కైలాసమీ
శేన సమం చ రంతుమ్, అతోషయం తీవ్రతపోభిరుగ్రం సుదుష్కరై
రబ్జశతం సమగ్రమ్. ౧౦. తుష్టో ౭బ్రవీత్తాం గిరిశః పుమర్థమభీష్టితం
ప్రాప్సుసి మత్ప్రియార్థమ్, జుహోషి చేత్సర్వవిదశ్శిరో వా హుతా

చైకః యతః పరాకృతో ద్వైతి వచనా సమూహో యేన స్వయం దూరీకృతదేహ
మానో యోజితస్సర్వస్త్వే మానో యేన తథాభూతస్త్వమమానీ మానద ఇత్యుక్తః శ్శుద్ధా
ద్వయః పరమాత్మైవా౭భాసి. పాఠాంతరే శ్శుద్ధాద్వయే యోజితాని సర్వాణి ప్రమా
ణాని యేన స త్వమేకః సర్వోత్తమత్వేన ప్రకాశన ఇతి వ్యాఖ్యేయం. ౧. అమర్త్య
లోకేషు ఇంద్రాదిదేవలోకేష్వపి గీతా కీర్తిర్యస్య స కటాక్షలేశేనార్దితా నాశితా సజ్జ
నానామూర్తిః పీడా యేన స సదుక్తిభిస్సంపాదితా విశ్వస్య మూర్తిర్యేన - ఉపేం. ౬.
విజిత్వరత్వాత్ విజయనశీలత్వాద్గళే హస్తితా హస్తేన గళే గృహీతా అస్యే వాదినో
యేన మహావదాన్యోఽలిశయేన విశ్రాంతశీలః. ఉప. ౭. తథా చైవంవిశేషు భవా
దృశేషు కార్యార్థినో౭త్యంతం దుష్ప్రిపమపి కామమనవాప్య క్వాపి కన్యాంచిదవ్యవ
స్థాయాం న గచ్ఛంతి కింతు ప్రాప్త్యైవ యాంతి. ౮. ఏవం స్తుత్వా ౭౭చార్యమభి
ముఖకృత్య కథనీయమామయస్తాదేవం తస్మాత్సర్వవిదా త్వయా నిష్పాదితం మహా
త్కార్య మాసాద్య కపాలినం భైరవం ప్రీణయితుం యత్నం కరిష్యే తతః కపాలీప్రీణ
నాదాత్తానం కృతార్థం కరిష్యే-ఉప. ౯. సర్వవిదా త్వయా నిర్వర్తిత మిత్యుక్తం తద్వి
పుణోతి అనేనేతి 'ఉగ్రః కపర్దీ శ్రీకంఠః' ఇత్యమరాదుగ్రం రుద్రం-ఉ.౧౦-౧౧.సయో
స్సర్వజ్ఞః పీతివయోస్సంగహణి భృతా ఆకా యేన తత్ర తయార్తభ్యే. ౧౨. దిష్ట్యై

శనే భూమిపతేశ్శిరో వా. ౧౧. ఏతావదుక్త్వాంతరథాన్త హేశ
స్తదాహి తత్సంగ్రహణే ధృతాశః, చరామ్యథాపి త్తితిహా న లభ్యో న
సర్వవిత్తత్ర మయూపలభ్యః. ౧౨. దిష్ట్యాఽద్య లోకస్య హితే చరింతం
సర్వజ్ఞమద్రాక్షమహం భవంతమ్, ఇతఃపరం నేత్యృతి మేఽను
బంధః సందర్శనాంతో హి జనస్య బంధః. ౧౩. మూర్ధాభిషిక్తస్య శిరః
కపాలం మునీశితుర్వా మమ సిద్ధిహేతుః, ఆద్యం పునర్దే మనసా
ఽప్యలభ్యం తతః పరం తత్రభవాన్ప్రమాణమ్ ౧౪. శిరఃప్రదానే
ఽద్భుతకీర్తిలాభస్తవాపి లోకే మమ సిద్ధిలాభః, ఆలోచ్య దేహస్య
చ నశ్వరత్వం యద్రోచతే సత్తమ తత్కురు త్వమ్. ౧౫. తద్యాచితుం
న త్మమతే మనో మే శో వేష్టదాయ స్వశరీరముష్ణతు, భవాన్విర
క్తో న శరీరమానీ పరోపకారాయ ధృతాత్తదేహః ౧౬. జనాః పర
క్షేశకథానభిజ్ఞా నక్తం దివా స్వార్థకృతాత్తచిత్తాః, రిపుం నిహంతుం కులి
శాయ వజ్రీ దాధీచమాదాత్మిల వాంఛితాన్థి. ౧౭. దధీచిముఖ్యాః

భద్రం కాతం మే ఽనుబంధః ప్రకృతస్య కార్యస్యానువర్తనం నేత్యృతి. 'దోహ
త్వాదే ఽనుబంధ స్సాన్యత్ప్రకృతస్యానువర్తనే' ఇత్యమరః. యతో జనస్య బంధో భవ
ద్దర్శనావధిరేవ. ౧౩. ఇతఃపరం మే ఽనుబంధస్సేత్యృతీతుక్తైరతఃపరం రాజా
సర్వజ్ఞో వా మిశిష్యతీత్యభిప్రాయం నోపాదద్యాదిత్యాశయేనాహః—మూర్ధేతి. తస్మా
త్సర్వవిద్యవానేవ పరం ప్రమాణం - ఆఖ్యా. ౧౪. తస్మాత్స్వస్య మమ చ లాభం
దేహస్య చ నశ్వరత్వమాలోచ్య శిరఃప్రదానముచితమేవేత్యాశయేనాహ - శిర ఇతి -
ఉ. ౧౫. నన్వేపం యాచితుం మనస్తే కుతః త్మమతే? ఇత్యాశంక్య భవతో విరక్తత్వా
దిత్యాహ-తద్భిరో యాచితుం మనో మే నోత్సహతే యత ఇష్టదాయ స్వశరీరం శో
వా త్యజతు? భవాంస్తు విరక్తత్వాన్మ దేహమానీ సంప్రతి దేహధారణమపి పరోప
కారాయైవ న త్యభిమాననిమిత్తమిత్యాహ—పరోపకారాయేతి. ౧౬. యద్యప్యేవం
తథాఽపి త్వం పరక్షేశకావహం కర్తానుష్ఠాతుం కిమితి ప్రవృత్తోఽవీత్యాశంక్యాహ
సర్వే ఽపి జనాః పరక్షేశకథానభిజ్ఞా యతో దివానిశం స్వార్థే తత్పర ఆత్మా దేవేహం
ద్రియాది చిత్తం చ యేహం తత్ప్రదాహరణమాహ—శత్రుం నిహంతుం వజ్ర
నిర్దాణాయేంద్రో దాధీచమభిలషితమస్థి స్వీకృతవాక్ తథాచ యదా సాత్త్విక
ముఖ్యాసామియం దకా తదాఽస్తద్విధానాం కా కథేతి భావః-ఉప. ౧౭. వదాన్వై
ర్భవాదృతైస్తు స్థిరస్య సర్వగతస్య యశశ్శరీరస్య ప్రాప్తయే త్తజిశత్వాల్ శరీరమపి

క్షణికం శరీరం త్యక్త్వా పరాధే స్త యశశ్శరీరమ్, ప్రాప్య స్థిరం
 సర్వగతం జగంతి గుణైరసంస్థైః ఖలు రంజయన్తి. ౧౮. వపుర్ధరంతే పర
 తుష్టిహేతోః కేచిత్ప్రళాంతా దయయా పరీతాః, అస్తాదృశాః కేచన
 సంతి లోకే స్వార్థైకనిష్ఠా దయయా విహీనాః. ౧౯. పరోపకారం న
 వినాఽస్తి కించిత్ప్రయోజనం తే విధుతైషణస్య, అస్తాదృశాః కామవ
 శాస్తు యుక్తాయుక్తే విజానంతి న హంత యోగిన్. ౨౦. జీమూత
 వాహో నిజజీవదాయీ దధీచిరవృద్ధి ముదా దదానః, ఆచంద్రతా
 రార్కమపాయశూన్యం ప్రాప్తౌ యశఃకర్ణపథం గతో హి. ౨౧. య
 ద్యప్యదేయం నను దేహవద్భిర్వయాథితం గర్హితమేవ సద్భిః, తథా
 ఽపి సర్వత్ర విరాగవద్భిః కిమస్త్యదేయం పరమార్థవిద్భిః. ౨౨. అఖండ
 మూర్ధన్యకపాలమాహుస్సంసిద్ధిదం సాధకపుంగవేభ్యః, వినా భవం
 తం బహవో న సంతి తద్వత్పుమాంసో భగవన్పుథివ్యామ్. ౨౩.

సుత్యాజ్యమేవేత్యాశయేవాఽఽహ-దధీచిముఖ్యా ఇతి-ఉ. ౧౮. తథా చ కేచిత్ప్రళాంతా
 తా దయయా వ్యాప్తాః భవాదృశాః పరతుష్టిహేతోశ్శరీరం ధరంతే అస్తాదృశాస్తు
 కేచన దయయా విహీనాః స్వార్థైకనిష్ఠా లోకే సంతి. ౧౯. తస్మాత్పరోపకారిణా
 త్వయాఽవశ్యం శిరో దేయమిత్యాశయవానాహ - పరోపకారం వినా కించి
 త్ప్రయోజనం తవ నాస్తి యతః పుత్రవిత్తలోకైషణావినిర్దుక్తో భవానిత్యాహ—విధు
 తైషణస్యేతి. నను త్వయా ఽపి మమేదం యుక్తం న వేతి విచార్య వత్తవ్యమిత్యాశం
 క్యాఽఽహ-అస్తాదృశాస్తు హే యోగిన్ కామవశత్వాదహో కష్టం యుక్తాయుక్తే
 న విజానంతి. ౨౦. స్వశరీరప్రదానసదృశం యశస్సాధనం త్వన్యన్నాస్త్రేవేత్యాహ-
 జీమూతవాహోభ్యో నిజజీవనదాయీ దధీచిశ్చ స్వాస్థిదాయీ ద్వాపవీ ప్రలయ పర్యం
 తం నాశశూన్యం యశః ప్రాప్తౌ కర్ణపథం గతో హి ప్రసిద్ధం హి యస్తాత్కర్ణపథం
 గతావలివా. ౨౧. నను దేహస్యాదేయత్వం శాన్తిమిదమతినిందితం ప్రార్థ
 యనే! ఇత్యాశంక్య యద్యప్యేవం తథా ఽపి పరమార్థవిత్త్వాత్సర్వత్ర విరాగవతాం
 భవాదృశానాం కిమప్యదేయం నాస్తీత్యాహోచ్య ప్రార్థనాం కరోమిత్యాహ—యద్య
 పీతి. ౨౨. నన్వన్యః కశ్చిదేవవిధోఽన్యవ్య ప్రార్థ్య ఇత్యాశంక్య యథావిధస్య
 శిరో మమ సిద్ధిహేతుక్షణావిధో భవానేవ న త్వన్య ఇత్యాహ సాధకశ్రేష్ఠేభ్య
 స్సంసిద్ధిదమఖండమూర్ధన్యస్యాఖండితరేతసః కపాలమాహుర్న చ భవంతం వినా
 హే భగవంక్షణావిధవిర్యవంతః పుమాంసో బహవః పృథివ్యాం సంతి. ౨౩. అతో

ప్రయచ్ఛ శీర్షం భగవన్నమస్తాదితీరయిత్వా పతితం పురస్తాత్, తమ
బ్రవీ ద్వీక్ష్య సుధీరధస్తాత్కృపాళురావృత్తమనాస్సమస్తాత్. ౨౮.
నైవాభ్యసూయామి వచస్త్యదీయం ప్రీత్యా ప్రయచ్ఛామి శిరో
ఽస్త్యదీయమ్, కోవాఽర్థిసాత్ప్రాజ్ఞతమో నృకాయం జానన్న కుర్యా
దిహ బహ్వాపాయమ్. ౨౯. పతత్యవశ్యం హి వికృష్యమాణం కాలేన
యత్నాదపి రక్షమాణమ్, వర్షామునా సిధ్యతి చేత్పరార్థస్స ఏవ
మర్త్యస్య పరః పుమర్థః. ౩౦. వర్తే వివిక్తే ఽధిసమాధిసిద్ధివిన్తిథస్స
మాయాహి కరోమి తే మతమ్, నాహం ప్రకాశం వితరీతుముత్స
హే శిరః కపాలం విజనం సమాశ్రయ. ౩౧. శిష్యా విదంతి యద
చింతితకార్యమేతద్దోగిన్నదేశరణా విహతిం విదధ్యుః, కో వా
సహేత వపురేతదపోహితుం స్వం కో వా ఙ్గమేత నిజనాథశరీర
మోక్షమ్?. ౩౨. తౌ సంవిదం వితనుతామితి సంప్రహృష్టౌ యోగీ
జగామ ముదితో నిలయం మనస్వీ, శ్రీశంకరో ఽపి నిజధామని జోష
మాస ప్రోచే న కించిదపి భావమసౌ మనోగమ్. ౩౩. శూలీ త్రిపుం

ఽవశ్యం త్వమేవ శిరః ప్రయచ్ఛ, తే నమోస్త్విత్యుక్త్వా ఽగ్రే పతితమధస్తాద్వీక్ష్య
సుధీః కృపాళుస్సమస్తాదాకృష్టమనా అబ్రవీత్. ఉపే. ౨౮. తద్యచనముదాహరతి -
నైవేతి. యత ఇహలోకే బహునాశనిమిత్రవంతం నృకాయం జానన్తో వా ప్రాజ్ఞ
తమోఽర్థిసాత్ న కుర్యాత్? అపితు కుర్యాదేవ. అన్యథా తస్య ప్రాజ్ఞతమత్వమేవ
కుతస్త్యమిత్యర్థః - ఇంద్ర. ౨౯. యతో యత్నాదపి రక్ష్యమాణం శరీరం కాలేనా
కృష్యమాణమవశ్యం పతతి తతోఽనేన వర్షణా పరప్రయోజనం సిధ్యతి చేత్తర్హి
స ఏవ మరణధర్తకస్య పరః పురుషార్థః - ఉ. ౩౦. తస్మాత్ హే సిద్ధివిత్ యథా
వివిక్తే ఽహమధిసమాధి సమాధా వర్తే తథా మిథో రహసి సమాయాహి తే ఽభి
మతం కరోమి యతో శిరఃకపాలం ప్రకటం దాతుం అహం నోత్సహే అతో విజనం
సమాశ్రయ. ౩౧. కుత ఇతి చేత్తలాహ-శిష్యా యద్యేతచ్ఛింతితం కార్యం జానంతి
త్వర్హి హే యోగీ విహతిం విదధ్యుస్తవ కార్యస్య వివాశం కుర్యుః యతో మదేశ
శరణాః స్వశరీరత్యాగవన్నిజనాథశరీరమోక్షోఽవ్యసహ్య ఇత్యాహ - వితత్వం శరీరం
త్యక్తుం కో వా సహేత? నిజనాథశరీరస్య మోక్షం చ కో వా ఙ్గమేత? - ప. ౩౨.
ఇత్యేవం తౌ శ్రీశంకరకాపాలికౌ సంవిదం వితనుతాం సంభాషణం సంకేతం వా కృత
వంతౌ తతో యోగీ మనస్వీ ముదితస్సృజగామ శ్రీశంకరో ఽపి నిజధామని జోష
మాస తుష్టిం బభూవ మనోగం భావమసౌ కించిదపి న ప్రోక్తవాత్. ౩౩. కంకా

శ్రీ పురతోఽవలోకి కంకాళమాలాకృతగాత్ర భూషః, సంరక్తనేత్రో
మదఘూర్ణితాక్షో యోగీ యయా దేశికవాసభూమిమ్. 30. శిష్టేషు
శిష్టేషు విదూరగేషు స్నానాదికార్యాయ వివిక్తభాజి, శ్రీదేశికేంద్రే తు
సనందనాఖ్యభీత్యా స్వదేహం వ్యవధాయ గూఢే. 31. తం ధైరవా
కార ముదీక్ష్య దేశికస్త్యుక్తుం శరీరం వ్యధిత స్వయం మనః, ఆత్మాన
మాత్మన్యదయుక్తు యోజయన్సమాహితాత్మా కరణాని సంహరన్. 32. తం ధైరవోఽలోకత లోకపూజ్యం స్వసౌఖ్యతుచ్ఛీకృతదేవరా
జ్యమ్, యోగీశమాసాదితనిర్వికల్పం సనత్సుజాతప్రభృతేనల్పమ్. 33. జత్రుప్రదేశే చిబుకం నిధాయ వ్యాత్రాస్యముత్తానకరా నిధాయ,
జానూపరి ప్రేక్షితనాసికాంతం విలోచనే సామి నిమిల్య కాంతమ్. 34. ఆసీనముచ్ఛీకృతపూర్వగాత్రం సిద్ధాసనే శేషితబోధమాత్రమ్,
చింతాత్రవిన్యస్తహృషీకవర్గం సమాధివిస్తారితవిశ్వస్థమ్. 35. విలోక్య
తం హంతుమపాస్తశంకస్వబుద్ధిపూర్వార్జితతీవ్రపంకః, ప్రాప్తోద్య
తాసిస్సవిధం సయావద్విజ్ఞాతవాన్పద్మపదోఽపి తావత్. 36.

లానాం శరీరాస్థానం మాలయా కృతా గాత్ర భూషా యేన - ఇంద్ర. 30. శ్రీష్టేషు
శిష్టేషు స్నానాదికార్యాయ విదూరగేషు సత్పు శ్రీదేశికేంద్రే తు సనందనాఖ్య
భీత్యా దేహం గూఢే వ్యవధాయ వివిక్తభాజి సతి యయావిత్సవ్యయః. 31. తం
ధైరవాకారం కపాలినం వీక్ష్య శ్రీశంకరశరీరం త్యక్తుం స్వయం మనో వ్యధాత్
సమాహితాంతఃకరణః ప్రణవం జవన్ యః కరణాని సంహరన్ ఆత్మానం త్వం
పదార్థమాత్మని తత్పదార్థే ఽయుక్తు - ఇం. 32. ధైరవాకారః కాపాలికస్సన
త్సుజాతాదేస్సకాశాదనల్పం - ఆ. 33. ఆంససంధిప్రదేశే చిబుకమధరోష్ఠాధః
ప్రదేశం నిధాయ వ్యాత్రాస్యం వివృతముఖం జానూపరి ఉత్తానకరా నిధాయ సామ్య
ర్థం కాంతం శోభంతం - ఉ. 34. ఉచ్ఛీకృతముచ్చైశీకృతం పూర్వగాత్రం శిరో
భాగో యేన సిద్ధాసనే 'మేధా'దుపరి విన్యస్య సవ్యం గుల్ఫం తథోపరి, గుల్ఫాంత
రంచ విన్యస్య సిద్ధాస్సిద్ధాసనం విదు' రిత్యుక్తే ఆసీనం శేషితం అవశేషితం చింతాత్రం
యేన తత్రైవ విన్యస్తఇంద్రియవర్గో యేన సమాధినా విస్తారితస్సర్వస్థో యేన. 35. ఏవం తం శ్రీశంకరం విలోక్యాపాస్తశంకరః స్వబుద్ధిపూర్వమర్జితస్తీవ్రః పంకః పాపం
యేన ప్రోద్యత్పద్మ స్సకాపాలికో హంతుం యావత్సవిధం ఆచార్యసమీపం ప్రాప్త వద్మ
పదోఽపి తావద్విజ్ఞాతవాన్. 36. త్రిశూలముద్యమ్య గురుం నిహంతుకామం కపా

త్రిశూలముద్యమ్య నిహంతుకామం గురుం యతాత్మా సముదైక్ష
తాంతః, స్థితశ్చకోప జ్వలితాగ్ని కల్పస్స పద్మపాదః స్వగురోర్హితైషీ.
32. స్మరన్నతైష స్మరదార్తిహారి ప్రహ్లాదవశ్యం పరమం మహస్తత్,
స మంత్రసిద్ధో నృహరేర్నృసింహో భూత్వాదదర్శోగ్రదురీహచే
ష్టామ్. 3౩. స తత్తణ్డుభనిజస్వభావః ప్రవృద్ధరుడ్విస్తృతమర్త్యభావః,
ఆవిష్కృతాత్మ్యగ్రనృసింహభావస్సముత్పపాతాతులితప్రభావః. 3౪.
సటాఛటాస్ఫోటితమేఘసంఘస్తీవ్రారవత్రాసిత భూతసంఘః, సంవేగ
సంమూర్ఛితలోకసంఘః కిమేతదిత్యాకులదేవసంఘః. ౪౦. త్సుభ్యత్స
ముద్రం సముదూఢరాద్రం రటన్నిశాటం స్ఫుటదద్రికూటమ్, జ్వల
ద్దిశాంతం ప్రచలద్ధరాంతం ప్రభృశ్యదక్షం దళదంతరిక్షమ్. ౪౧.
జవాదభిద్రుత్య శితస్వరూద్రైర్దైత్యశ్వరస్యేవ పురానఖాగ్రైః, ఊప
త్రిశూలస్య స తస్య వక్షో దదార విక్షిప్తసురారిపక్షః. ౪౨. తత్తా
దృగత్మ్యగ్రనఖాయుధాగ్ర్యో దంష్ట్రాంతరప్రోతదురీహదేహః, నిన్యే

లినం యతాత్మా మనసి సముదైక్షత దృష్ట్యా చ తత్ర స్థిత ఏవ సపద్మపాదో జ్వలదగ్ని
కల్పశ్చకోప యతస్సగ్గురోర్హితైషీ - ఉపేం. 32. అథానంతరం స్మరతామార్తి
హరణం ప్రహ్లాదవశ్యం ప్రహ్లాదాధీనం నృహరేస్తత్సరమం స్వరూపభూతం మహస్తేజః
స్మరన్నేష పద్మపాదో నృసింహో భూత్వా తస్మాగ్లాం దురీహచేష్టాం దదర్శ యతో
మంత్రసిద్ధః - ఉ. 3౩. స పద్మపాదః ప్రవృద్ధరుత్ ప్రవృద్ధరోషః - ఉ. 3౪.
సటానాం స్కంధరోష్ణాం ఛటయా సమూహేన స్ఫోటితో మేఘసంఘో యేన తీవ్ర
శబ్దేన త్రాసితో భూతసంఘో యేన సంవేగేన సంమూర్ఛితః సంమోహితో లోక
సంఘో యేన కిమేతదిత్యాకులా దేవసంఘో యస్తాత్స సముత్పపాతేతి పూర్వేణ
సంబంధః. ౪౦. త్సుభ్యత్సముద్రమిత్యాదిక్రియావిశేషణం త్సుభ్యత్సముద్రో యస్యాం
క్రియాయాం సముదూఢం రాద్రమత్యంతభయానకం రటంతో నిశాటా రాక్షసా
దయో యస్యాం జ్వలంతో దిశామంతాః ప్రాంతభాగా యస్యాం ప్రచలద్భూమే
రంతో యస్యాం భృశ్యంతి అక్షాణి జనానామింద్రియాణి యస్యాం దళదంతరిక్షం
యస్యాం తథా జవాదభిద్రుత్యేతి పరేణాన్వయః. ౪౧. జవాదభిద్రుత్య శితస్వ
రూద్రైశ్చితస్వరూపే తీక్షణం వజ్రం తద్వదుగ్రైః పురా దైత్యేశ్వరస్య హిరణ్యకశిపారిప ఊ
పత్రిశూలస్య తస్య కాపాలికస్య వక్షః క్షిప్తసురారిపక్షో యేన స నృసింహో
దదార. ౪౨. తతశ్చ తత్తాదృగత్మ్యగ్రనఖాయుధానాం సింహానాం అగ్ర్యో దంష్ట్రాం

తదానీం నృహరిర్విదీర్ణద్యుపట్టణాట్టాలికమట్టహాసమ్. ౪౩. ఆకర్ణయం
స్తం నిసదం బహిర్గతానుపాగమన్నాకులచిత్తవృత్తయః, వ్యలోక
యః ధైరవమగ్రతో మృతం తతో విముక్తం చ గురుం సుఖోపితమ్. ౪౪. ప్రహ్లాదవశ్యో భగవాన్ కథం వా ప్రసాదితో ఽయం నృహరి
స్త్యయేతి, సవిస్తయై స్నిగ్ధజనై స్సపుష్ట స్సనందసస్సస్థితమత్య
వాదీత్. ౪౫. పురా కిలాహోబలభూధరాగ్రే పుణ్యం సమాశ్రిత్య
కిమప్యరణ్యమ్, భక్తైకవశ్యం భగవంతమేనం ధ్యాయన్న నేకాన్
దివసాననైషమ్. ౪౬. కిమర్థమేకో గిరిగహ్వరేఽస్త్రి వాచంయమ
త్వం వససీతి శశ్వత్, కేనాపి పృష్టో ఽత్ర కిరాతయూనా ప్రత్యు
త్తరం ప్రాగహమిత్యవోచమ్. ౪౭. ఆకంఠమత్యద్భుతమర్త్యమూర్తిః
కంఠీరవాత్తా పరతశ్చ కశ్చిత్, మృగో వనే ఽస్తిస్తృగయోవస న్నేభ
వత్యహో నాక్షిపథే కదాఽపి. ౪౮. ఇతీరయత్యేవ మయి ఊణేన వనే
చరో ఽయం ప్రవిశత్ వనాంతమ్, నిబధ్య గాఢం నృహరిం లతాభిః
పుణ్యైరగణ్యైః పురతో న్యథాన్తే. ౪౯. మహర్షిభిస్త్యం మనసా

కరో ప్రాతో దురీహస్య దుశ్చేష్టస్య కాపాలికస్య దేహో యేన స నృహరిస్తదానీం
విదీర్ణాద్యుపట్టణానాం స్వర్గనగరాణాం ఆట్టాలికా యేన తథాభూతం ఆట్టహాసం విస్తా
రితవాత్. ౪౩. బహిర్గతాస్సర్వే వినేయాస్తం శబ్దం ఆకర్ణయన్నాకులచిత్తవృ
త్తయః సమీపమాగతవంత ఆగత్య చాగ్రతో మృకం ధైరవసంజ్ఞం కాపాలికం
తతో ధైరవాద్విముక్తం చ సుఖేన స్థితం గురుం దృష్టవంతః. ౪౪. సనందనః పద్మ
పాదస్సస్థితం యథా స్యాత్తథా ఇతి పత్యమాణముక్తవాత్. ౪౫. తద్వచన
ముదాహరణి—పూర్వం ఖలు ఆహోబిలసంజ్ఞస్య పర్వతస్యాగ్రే పుణ్యం కిమపి వనం
సమాశ్రిత్య భక్తైకవశ్యమేనం నృహరిం భగవంతం ధ్యాయన్న నేకాన్ దివసానహం
సీతవాత్. ౪౬. హే వాచంయమాన్తిన్దిరిగహ్వరే కిమర్థమేకస్త్యం వససీతి కేనాపి
కిరాతయూనా పురా శశ్వత్పృష్టో ఽహమితి పత్యమాణం ప్రత్యుత్తరముక్తవాత్.
౪౭. తదాహ-కంఠపర్యంతమత్యద్భుతా నరమూర్తిర్యస్య పరతశ్చ సింహాత్తా కశ్చి
న్మృగో ఽస్తిన్యనే వసత్ హేమృగయో వ్యాధ మమాక్షిమార్గే కదా ఽపి న భవతి
ఆహో ఽలికప్తం. ౪౮. ఇత్యేవం మయి కథయత్యేవ సతి ఆయం వనేచరో వనమధ్యం
ఊహమాత్రేణ ప్రవిశత్ నృహరిం లతాభిర్గాఢం నిబధ్య మే పుణ్యైరగణ్యైర్నమాగ్రే

ఽప్యగమ్యో వనేచరన్యైవ కథం వశోఽభూః?, ఇత్యద్భూతావిప్రహృదా
మయాఽసౌ విజ్ఞాప్యమానో విభురిత్యవాదీత్. ౧౦. ఏకాగ్రచిత్తేన
యథా ఽమునా ఽహం ధ్యాతస్తథా ధాతుముఖైర్ను పూర్వైః,
నోపాలభేథాస్త్యమితీరయ న్నే కృత్వా ప్రసాదం కృతవాంస్తిరో
ధిమ్. ౧౧. ఆకర్ణ్యతాం పద్మపదస్య వాణీమానందమగ్నైరఖిలై
రభావి, జగర్జ చోచ్చైర్జగదండభాండం భూమ్నాస్వధామ్నా దలయ
న్నుసింహః. ౧౨. తతస్తదాస్థాటచల త్సమాధి సాన్విత్ప్రబోధో
స్తథితత్త్వపాధిః, ఉన్మీల్య నేత్రే వికరాలవక్త్రం వ్యలోకయన్తానవపం
చవక్త్రమ్. ౧౩. చంద్రాంశుసోదర్యసటాజటాలం తార్దీయనేత్రాబ్జక
నన్నిటాలమ్, సహోద్యదుష్టాంశుసహస్రభాసం విధ్యండ్విసోఘటకృ
దట్టహాసమ్. ౧౪. నఖాగ్రనిర్భిన్నకపాలివక్షస్థలోచ్చలచోఘ్నితపంకి
లాంగమ్, శ్రీవత్సవత్సం గళవైజయంతీ శ్రీరత్నసంస్పర్ధితదంత్రమా

స్థాపితవాత్. ౪౯. అద్భుతేనాఽఽశ్చర్యేణాఽఽవిష్టం మనో యస్య తథాభూతేన
మయేత్యేవం విజ్ఞాప్యమానో ఽసౌ విభుర్నుహరితి పత్యమాణముక్తవాత్. ౧౦.
తదదాహరతి-యథాఽమునా కిరాతయూనైకాగ్రచిత్తేనాహం ధ్యాతస్తథా పూర్వై
ర్భృష్టాదిభిరసి న ధ్యాతోఽత స్త్వం నోపాలభేథా ఇతి కథయన్తే ప్రసాదం కృత్వా
తిరోధానం కృతవాత్ - ఇంద్ర. ౧౧. పద్మపదస్య తాం వాణీం శ్రుత్వాఽఖిలై
రానందమగ్నైరభావి సర్వే ఽప్యనందమగ్నా ఆభూషత్. అనల్పేన స్వతేజసా జగ
ద్భాండం దలయన్నుసింహో జగర్జ చ-ఉ. ౧౨. తతస్తస్య గర్జనానంతరం తస్యాస్థా
టేన సాహంకారనాడేన చలన్సమాధిర్యస్య సాన్విత్సాక్షాత్కారేణోన్మధితాః కారణా
దిత్రయఉపాధయో యస్య సః శ్రీశంకరో నేత్రే ఉన్మీల్య కరాలవక్త్రం మానవపం
చాస్యం నుసింహమవలోకయత్. ౧౩. తం విశేషస్త్రి-చంద్రకిరణసదృశాభిస్సటాభి
ర్జటాలం వ్యాప్తం తృతీయనేత్రకమలేన కనత్పురస్సిటాలం మస్తకం యస్య సహో
ద్యతాం సూర్యసహస్రాణాం భా ఇవ భా యస్య బ్రహ్మాండవిసోఘటకరో ఽట్టహాసో
యస్య తం. ౧౪. నఖాగ్రేణ నిర్భిన్నాత్కపాలివక్షస్థనిలాదుచ్చలచోఘ్నితస్య పంకేన
వ్యాప్తాన్యంగాని యస్య తం శ్రీవతో నామ రోష్ణామాప రక్షేన యుక్తం దక్షిణపక్షో
యస్య తం. 'పత్నీః పుత్రాదిపర్వయోః, తర్జకేనోరసి క్షీబమితి మేదిసి. గళే వైజయం
త్యా శ్రీరత్నేన కామ్రుభమణిమా చ సంస్పర్ధిసి తస్య కపాలిన అంత్రాణాం మాలా యస్య

లమ్. ౧౧. సురాసురత్రాసకరాతిఘోరస్వాకారసారవ్యధితాండకో
శమ్, దంష్ట్రాకరాళానననిర్వదగ్నిజ్వాలాభిసంలీఢనభోఽవకాశమ్. ౧౬.
స్వరోమకూపోద్గతవిస్ఫులింగ ప్రచారసందీపితస్పర్వలోకమ్, జంభద్వి
డుజ్జ్వంభితశంభుదంభసంస్తంభనారంభకదంతపేషమ్. ౧౭. మాభూ
దకాలే ప్రళయో మహాత్మనోఽపం నియచ్ఛేతి గృణద్భిరారాత్,
ససాధ్వనైః ప్రాంజలిభి స్సగాత్రకంపై ర్విరించ్యాదిభి ర్థ్యమానమ్.
౧౮. విలోక్య విద్యుచ్ఛపలోగ్రజిహ్వాం యతిక్షితిశః పురతో నృసిం
హమ్, అభీతిరై డిష్ట తదోపకంఠం స్థితోఽపి హర్షాశ్రుపినద్ధకంఠః.
౧౯. నరహరే హర కోపమనర్థదం తవ రిపుర్నిహతో భువి వర్తతే,
కురు కృపాం మయి దేవ సనాతనీం జగదిదం భయమేతి భవద్దృశా.
౨౦. తవ వపుః కిల సత్వముదాహృతం తవ హి కోపమణ్వాపి నోచి
తమ్, తదిహ శాంతిమవాప్నుహి శర్తజే హర గుణం హరిరాశ్రయనే

తం. ౧౧. దేవాసురత్రాసకరాతిఘోరస్య స్వాకారస్య సారేణ బలేన వ్యధితో
ఽండకో యేన దంష్ట్రాభిః కరాళాస్త్రఖాన్నిర్గచ్ఛదగ్నిజ్వాలాభిస్సంలీఢః సమా
స్వాదితో నభోఽవకాశో యేన తం. ౧౬. స్వరోమకూపోద్భ్య ఉద్గతానాం విస్ఫులిం
గానాం ప్రచారేణ సందీపితాస్పర్వలోకా యేన. జంభమసురవిశేషం ద్వేష్టితి జంభ
ద్విడిండః ఉజ్జ్వంభిత ఉల్లసితః శంభుర్హదేవస్తయోర్దంభస్య త్నమాచనకైతవస్య
యత్ సంస్తంభనం తస్యారంభకో దంతపేషో యస్య. ౧౭. హే మహాత్మన్ అస
మయే ప్రలయో మాభూత్ అతః కోపం నియచ్ఛేత్యేవం ససాధ్వనైస్సగాత్రకంపైః
ప్రాంజలిభిరాదరాత్ ప్రవద్భిః బ్రహ్మాదిభిః ప్రార్థ్యమానం. ౧౮. విద్యుద్వచ్ఛపలో
గ్రజిహ్వామేవంభూతం నృహరిం పురతో విలోక్య తదా సమీపం స్థితోఽపి భీతిర
హితో హర్షాశ్రుభిః పినద్ధః కంఠో యస్య స యలిరాజః శ్రీశంకరః స్తుతవాక్ -
ఉపేం. ౧౯. హే నరహరే కోపముపసంహర, యతోఽనర్థదం యదర్థమావిష్కృత
స్స తు తవ శత్రుర్నిహతస్సృక్ భువి వర్తతే ఽతో హేదేవ సనాతనీం మయి
కృపాం కురు. కించ భవతోఽపం దృష్ట్వా స్పర్శమిదం జగద్భయమేతి. ౨౦. కించ
తవ విష్ణోః వపుః ఖలు సత్వం ఉదాహృతం హి యతస్తవ కోపమణ్వాపి నోచితం
తత్తన్నాదస్మిన్ కాలే సుఖాయ శాంతిం ప్రాప్నుహి. తవైతన్నోచితమితి సాక్షేప

కథమ్. ౬౧. సకలభీతిషు దైవతమస్తరణ౯ సకలభీతిమహాహ్వ సుఖి
పుమాన్, భవతి కిం ప్రవదామి తవేక్షణే పరమదుర్లభమేవ తవే
క్షణమ్. ౬౨ స్తుతవతస్తవ పాదసరోరుహం మృతవతః పురుషస్య విమూ
క్తతా, తవ కరాభిహతో ౭మృతభైరవో న హి స ఏషపునర్భవమే
ష్యతి. ౬౩. దితిజనూనుమముం వ్యసనార్దితం సకృదరక్షదుదార
గుణో భవాన్, సకలగత్వముదీరితమస్ఫుటం ప్రకటమేవ విధిత్సుర
భూత్పురా. ౬౪. సృజసి విశ్వమిదం రజసా ౭౭వృత స్థితివిధౌ శ్రిత
సత్వఉదాయుధః, అవసితధరణే తమసావృతో హరసి దేవ తదాహర
సంజ్ఞితః. ౬౫. తవ జనిర్నగుణాస్తవ తత్వతో జగదనుగ్రహణాయ
భవాదికమ్, తవ పదం ఖలు వాఙ్మనసాతిగం శ్రుతివచశ్చకితం తవ బో

మాహ-దుర్దగుణం తమస్సత్వగుణో విష్ణుః త్వం కథమాశ్రయసే. ౬౧. ఏవం కోప
శాంతిం ప్రార్థయిత్వా స్థాతి-హే దేవతమ సకలభీతిషు స్తరణ౯ సక౯ సర్వభయమహా
హ్వపుమాన్ సుఖి భవతి తవ దర్శనే సతి కిం ప్రవదామి స యద్భవతి న తద్వత్తుం శక్య
మిత్యర్థః. తస్మాత్తవ దర్శనం పరమదుర్లభమేవ. ౬౨. అథ కాపాలికస్య విమోక్షాయ
వ్యాజేనాహ-తవ పాదకమలం స్తుతవతో మృతవతః పురుషస్య విముక్తతా భవతి
అయం తు ధైరవస్తవ కరేణాభిహతస్సృన్ మృతో౭తః స ఏష పునస్సంసృతిం న
ప్రాప్నుయీత్యర్థః. ౬౩. భక్తరక్షణం తద్వచనపాలనం చ తవ స్వభావ వివేచ్యాహ-
దితిజస్య హిరణ్యకశిపోః పుత్రమముం ప్రవ్వోదం దుఃఖార్దికం ఉదారగుణో భవాన్
సకృదరక్షత్. క్వాసా? వితి పిత్రా పృష్టేన తేనోదీరితం సర్వత్రైవాస్తీతి సర్వగత్వ
మస్ఫుటం ప్రకటమేవ విధాతుమిచ్ఛుః పురా అగ్రే భవాన్ ప్రాదురభూత్. ౬౪.
త్వమేవ బ్రహ్మాయోగేణ సృష్ట్యాదికం కరోషీత్యాహ-రజసా ౭౭వృతో
విశ్వం సృజసి స్థితివిధౌ స్వీకృతసత్వః ఉద్యతాయుధః పాలయసి. తస్య హరణసమయే
హేదేవ తమసావృతస్తదా హరసంజ్ఞితో హరసి. ౬౫. వస్తుతస్తు అజస్య జన్మ నిర్గు
ణస్య గుణాశ్చ నైవ సంతి. తస్మి జన్మాదికం కిమర్థమిత్యుత ఆహ-తవ జన్మాదికం జగ
దనుగ్రహణాయ యతస్తవ పదం వాఙ్మనసాతిగం. 'యతో వాచోనివ ర్తంతే ఆప్రాప్య
మనసా సహే'త్యాదిశ్రుతేః. తస్మి 'తం త్వావనిషదం పురుషం పృచ్ఛామి'తి శ్రుతేః
కథం పురుషస్య శ్రుతిగమ్యతేతి చేత్తత్రాహ - శ్రుతివచశ్చకితం సత్తవ బోధకం

ధకమ్. ౬౬. సరహారే తవ నామపరిశ్రవాత్ ప్రమథగుహ్యకదుష్టపిశాచకాః, అపసరంతి విభోః ౭సురనాయకా న హి పురఃస్థితయే ప్రభవంత్యపి. ౬౭. త్వమేవ సర్వస్థితహేతురస్య త్వమేవ నేతా నృహరే ౭ఖిలస్య, త్వమేవ చింత్యో హృదయే ౭నవద్యే త్వామేవ చింతాత్ర మహం ప్రపద్యే. ౬౮. హతో వరాణో హిరుషం నియచ్ఛ విశ్వస్య భూమన్నభయం ప్రయచ్ఛ, ఏతే హి దేవాశ్చమమర్థయంతే నిరీక్ష్య భీతాః ప్రతిభేదయంతే. ౬౯. ద్రష్టుం న శక్యాహి తవానుకంపా హీనై జనైర్నిహ్నుతకోటిశంపామ్, మూర్తిం తదాత్మన్నుపసంహరేమాం పాహి త్రిలోకీం సమతీతసీమామ్. ౭౦. కల్పంతోజ్జ్వలం భూమాప్రమథపరిబృథ ప్రాథలాలాటవహ్ని జ్వాలాభీధ త్రిలోకీ జనితచటచటాధ్వానధిక్కారధుర్యః, మధ్యే బ్రహ్మాండభాండాదరకుహరమనై కాంత్యదుష్టామనస్తాం స్త్రాసస్త్రాసో మమాయం దలయతు

‘అఘాలమనణ్వి’త్యేవం నిషేధముఖేన లక్షణావృత్త్యా చ బోధయతి. న తు సాక్షాదిత్యర్థః. ౬౬. యద్యపి నామరూపాదివినిర్ముక్తస్తవం తథా ౭సి హేనరహరే తవ నామ పరిశ్రవణాత్ప్రమథాదయో ౭పసరంతి దూరతరం గచ్ఛంతి. హేవిభోః దైత్యనాయకాస్తు పురఃస్థితయే ౭సి సమర్థా న భవంతి. ౬౭. తథా చ యతస్సర్గాదిహేతుః నియంత్రాదిశ్చ త్వమేవతస్త్రామేవ చింతాత్రమహం ప్రపద్యే ఇత్యాహ - త్వమేవేతి. ౬౮. ఏవం స్తుత్వా రోషకాంతిం పునః ప్రార్థయతే. హి యస్తాదయం వరాణో హతో ౭తః కోపం నియచ్ఛ హే భూమక్ తేన చ విశ్వస్యాభయం ప్రయచ్ఛ హి యస్తా దేతే దేవాశ్చమం ప్రార్థయంతే నిరీక్ష్య భీతాః ప్రతిభేదం ప్రాప్నువంతి. ౬౯. కించ హి యస్తాత్ తవానుకంపాహీనైర్జనైర్నిష్టుం న శక్యా తత్తస్మాద్దే ఆత్మన్నిమాం తిరస్కృతకోటివిద్యుతం మూర్తిముపసంహర తే తవ భయాత్ ఇమాం నమ తిక్రాంతసీమాం త్రిలోకీం పాహి. ౭౦. అభేదానీం శ్రీసృసింహాట్టహాసం వర్ణయం స్తస్మాద్దురితశమం ప్రార్థయతి-కల్పంత ఉజ్జ్వలంభూమాప్రమథపరిబృథస్య రుద్రస్య ప్రాథో యో లాలాట వహ్ని స్తస్య జ్వాలాభి రాలీధా యాం త్రిలోక్యాం జనితస్య చటచటాశబ్దస్య ధిక్కారే ధుర్యః పునశ్చ మధ్యే బ్రహ్మాండభాండాత్తకపాత్ర జతరచ్చిద్రమధ్యే యో అనై కాంత్యేనావృణిచారేణ దుష్టాదుర్గుటా ఏకరూపేణ స్థితిర్యస్యాః అనేకరూపాం జన్యమరణాదిలక్షణావస్తాం ప్రతి

దురితం శ్రీనృసింహాట్టహాసః. 20. మధ్యే వ్యానధవాతంధయగుణ
వలనాధానమంధానభూభృత్తంధేనోత్తోభిదుగ్ధోదధిలహరిమిథః స్ఫా
లనాచార ఘోరః, కల్పాంతోన్నిద్రరుద్రోచ్చతరడమరుకధ్వానబద్ధా
భ్యసూయో ఘోషో 2యం కర్ణఘోరః తుపయతు నృహరే రంహ
సాం సంహతిం నః. 21. తుందానో మంతు కల్పావధి సమయస
ముజ్జృంభదంభోదగుంభస్ఫూర్జద్దంభోభిసంఘస్ఫురదు రురటితా ఖర్వ
గర్వప్రరోహా, క్రీడాక్రోడేంద్రఘోణాసరభసవిసరద్ధోరఘూర్ఘోరవ
శ్రీర్గంభీరస్తే 2ట్టహాసో హరహర నృహరే రంహసాంహంసి హ
న్యాత్. 23. ఏవం విశిష్టనుతిభిః నృహరా ప్రశాంతే స్వంభావమేత్య
మునిరేష బభూవ శాంతః, స్వస్నానుభూత మివ శాంతమనా
స్త్వంరంస్త మాత్తానమాత్తగురవే ప్రణతిం చకార. 24. చారిత్ర్య

స్త్యానస్త్యానోనలఘనో వహ్నిమూర్తిః. 'స్త్యానం స్నిగ్ధే2పి చ ఘనే త్వనలాలస్య
యోరటి' మేదిసి. ఏవం భూతో 2యం శ్రీనృసింహాట్టహాసో మమ దురితం దశయ
తు-స్రగ్ధరా. 20. కిం చ మధ్యే వ్యానధస్య సమ్యగ్బద్ధస్య వాతంధయో వాయుపో
వాసుకిసంజ్ఞాస్ఫుర్యః తల్లక్షణస్య గుణస్య వలనస్యాపేష్టనస్యాధానం స్థాపనం యత్ర స
చాసా మంథనాద్రిందరాచలస్తేన యో మంథో మంథనం లేన త్తోభిః తీరసము
ద్రస్య లహరీణాం యో మిథః స్ఫాలనాచారస్తాడనాచారస్తద్వత్ ఘోరస్తస్తాత్
ఘోర ఇతి వా. శ్రుతశ్చ కల్పాంత ఉన్నిద్రస్య రుద్రస్యోచ్చైః డమరుకశజ్జేన బద్ధా
2భ్యసూయా యేన తథాభూతో 2యం కర్ణఘోరో నృహరేర్ఘోషో నో2ంహసాం
పాపానాం సముదాయం తుపయతు. 21. కిం చ కల్పాంతసమయే సముజ్జృంభతాం
అంభోదానాం గుంధే సమూహే స్ఫూర్జతామశనీనాం సంఘస్య స్ఫురద్యదురురటితం
బృహద్గ్రనం తస్య అనల్పాగ్ గర్వప్రరోహా మంతు తుందాన అశు చూర్ణ
కుర్వాణః పునశ్చ క్రీడాయై యో వరాహేంద్రస్తస్య నాసాయాస్ఫురభసం సవేగం
విసరక్ యో ఘోరో ఘూర్ఘోలక్షణశ్శబ్దస్తస్య శ్రీరివ శ్రీర్యస్య స గంభీరః
లే నృహరేర్టహాసో హే హరహరేతి సంధ్రమే వీప్సా. వేగేన నః పాపాని
హన్యాత్. 23. ఏవం విశిష్టనుతిభిర్నృహరా ప్రశాంతే సతి ఏవ మునిః పద్మపాద
స్త్వం భావమేత్య శాంతో బభూవ. తతశ్చ శాంతమనాస్త్వస్నానుభూతమివైసం

మేతత్ప్రియతత్త్రిసంధ్యం భక్త్యా పఠేద్యః శృణుయాదవంధ్యమ్, తీర్త్వా
ఽపమృత్యుం ప్రతిపద్య భక్తిం స భుక్తభోగస్సముపైతి ముక్తిమ్. ౭౫.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తదుగ్రభైరవనిర్ణయః,
సంక్షేపశంకరవిజయే సర్గ ఏకాదశో ౭భవత్.

స్వాత్మానం స్మరన్ స్వగురవే ప్రకర్షేణ నలిం చకార - ప. ౭౪. ఉక్తచారిత్ర్యపఠ
నాడేః ఫలమాహ—చారిత్ర్యమితి. ప్రయతః సావధానః అవంధ్యమనిష్ఫలం-ఉ. ౭౫.

ఇతి శ్రీమత్పురమహంసపరివ్రాజకాచార్యబాలగోపాలతీర్థశ్రీపాదశిష్యదత్త

పంశావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

ఏ కా ద శ స్స ర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్చంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్చంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

ద్వాదశస్క ప్రారంభః.

అథైకదా ౭సౌ యతిసార్వభౌమస్తీర్థాని సర్వాణి చరస్సతీ
ర్థైః, ఘోరా త్కలే ర్గోపితధర్మ మాగాద్గోకర్ణమభ్యర్ణచలార్ణ వా
ఘమ్. ౧. విరించినాంభోరుహనాభవంద్యం ప్రపంచనాట్యాద్భుతసూత్ర
ధారమ్, తుష్టావ వామార్థవధూటిమస్తదుష్టావలేపం ప్రణమన్త హే
శమ్. ౨. వపుః స్తరామి క్వచన స్తరా రేర్భలాహకాద్వైతపదావదశ్రి,
సౌదామినీసాధితసంప్రదాయసమర్థనాదేశికమన్యతశ్చ. ౩. వామాంగ

శ్రీ. అథ హస్తామలకాదిప్రసంగం సపరికరం వర్ణయితుమారభతే—అథానం
తరమేకస్థితౌ కాలే యతిచక్రవర్తీ శ్రీశంకరశ్చయ్యైస్సహ సర్వాణి తీర్థాని చరన్
ఘోరాత్కలేర్గోపితో రక్షితో ధర్మో యేన తం. అభ్యర్ణః అవిదూరః చలస్సముద్ర
స్యాఘోరయో యస్య తం గోకర్ణమాగాత్. 'అభేచ్ఛావిదూర్యే' ఇత్యనేనాద్వైతా
యా ఇణ్నిషేధః-ఉ. ౧. గత్వా చ ప్రణమన్ సన్నహేశం తుష్టావ. కథంభూతమితి
తత్రాహ-విరించినా బ్రహ్మణా. 'విరించో-౭థ విరించీ చ బ్రహ్మణ్యి విరించిన' ఇతి విశ్వ
ప్రకాశః. కమలనాభేన విష్ణునా చ వంద్యం యతః ప్రపంచలక్షణస్య నాట్యస్యాద్భుత
సూత్రధారం కూటస్థత్వే సతి తత్కర్తృత్వేనాశ్చర్యరూపం నాటకాచార్యం యతో
మాయాసచివమిత్యాహ - వామార్థే వధూటిర్వధూర్యస్య తం తథాప్యస్తో దుష్టానాం
కామక్రంధాదీనామపలేపా యస్తాత్తం. ౨. కామారేర్భుః స్తరామి. క్వచన
దక్షిణభాగే వలాహకేన మేఘేనాద్వైతస్యాభేదస్య పదావదా వాదినీ శ్రీర్యస్థితౌ
అన్యతో వామభాగత శ్చ విద్యుతా సాధితస్య మేఘావినాభావాదిరూపస్య సంప్రదా
యస్య సమర్థనాయాం దేశికం గురుం. ౩. కించ వామాంగలక్షణే నీమ్ని క్షేత్రే నీమా

సీమాంకురదంశుత్పత్త్యాచంచన్తృగాంచ త్తరదక్షపాణి, సవ్యాన్యశోభా
కలమాగ్రభక్షసాకాంక్షకీరాన్యకరం మహోఽస్తి. ౪. మహీధ్రకన్యాగళ
సంగతోఽపి మాంగల్యతంతుః కిల హాలహాలమ్, యత్కుంత దేశేఽకృత
కుంతశక్తి మైక్యానుభావాదయమస్తి భూమా. ౫. గుణత్రయాతీత
విభావ్యమిత్థం గోకర్ణనాథం వచసా ఽర్చయిత్వా, తిస్రస్య రాత్రీ స్త్రీజ
గత్పవిత్రే జేత్రే ముదైష ఊపతి స్త కాలమ్. ౬. వైకుంఠకైలాస
వివర్తభూతం హరన్న తాఘం హరిశంకరాఖ్యమ్, దివ్యస్థలం దేశికసార్వ
భౌమస్తీర్థప్రవాసీ న చిరాదయాసీత్. ౭. భ్రమాపనోదాయ భిదాప
దానా మదైవతముద్రామిహ దర్శయంతో, ఆరాధ్య దేవో హరిశం
కరో సద్వ్యర్థాభిరత్యర్చయతి స్త వాగ్భిః. ౮. వంద్యం మహాసోమకలా

ఘటి స్థితజేత్రేవ్వందోఽపి చ స్త్రీయా మితి మేదిసి. అంకురంత్యాం రోహంత్యాం
కిరణ లక్షణాయాం తృణాయాం తృణసమూహే చంచన్తృగేణ స్ఫురత్తరో దక్షిణ
హస్తో యస్య తత్తథా సవ్యాన్యస్య దక్షిణభాగస్య శోభైవ కలమస్యస్యం. 'కలమః
పుంసి లేఖన్యాం కాలా పాటచ్చరే ఽపి చే'తి మేదిసి. తస్మాగ్రస్య భక్షణే సాకాంక్షః
కిరణ్యుశోఽన్యకరే వామహస్తే యస్య తన్తహోఽహమస్తి. తత్ర శివకరే మృగః
పార్వతీహస్తే శుక ఇతి బోధ్యం. ౪. కించ ధరాధరస్య హిమాచలస్య కన్యాయా
గతేన సంలగ్నో ఽపి మాంగల్యతంతుస్సాభాగ్యసూత్రం యస్య కంఠదేశే హాలాహలం
కుంతశక్తిమకృత సో ఽయం భూమైక్యానుభావాదహమేవాస్తి. ౫. గుణాతీతైర్విభా
వ్యం విభావనీయం గోకర్ణనాథమిత్థం వచసా ఽర్చయిత్వా తిస్రః రాత్రీ స్త్రీజగత్ప
విత్రే జేత్రే న విష ముదా కాలం ఊపతి స్త. ౬. తతశ్చ వైకుంఠకైలాసయోర్వివర్త
భూతం స్వాతిరిక్తాకారేణ వర్తనం వివర్తస్తద్రూపం తయోరూపాంతరం నతాఘం
హరత్ హరిశంకరాఖ్యం దివ్యం స్థలం తీర్థప్రవాసీ దేశికసార్వభౌమశ్శిశుమేవా
గాత్. ౭. భేదవాదినాం భ్రమాపనోదాయాస్త్వి లోకే అదైవతముద్రాం దర్శ
యంతో హరిశంకరో దేవావారాధ్య స శ్రీశంకర ఇతి వక్ష్యమాణప్రకారేణ ద్వ్య
ర్థాభిర్వాగ్భిరర్చయతి స్త. ౮. తావనోదాహరతి—వంద్యం సప్తర్ష్యాదిభిర్వందనీయం
మహాతస్సోమస్య ప్రళయాభిసీరస్య కలాభిరంతైః కలాయాం మూలే వా విలాసః
క్రీడా యస్య 'సోమః కుదేరే పితృదేవతాయాం వసుప్రభేదే చ సుధాకరే చ, దివ్యో
షధీశ్యామలతాసమీరకర్పూరసీరేషు చ వానరేచే'తి విశ్వప్రకాశః. 'కలా స్యాన్మూలరై
వృద్ధోశిలవాపంశమాత్రక' ఇతి మేదిసి. సోమకస్య వేదావహరకస్యాసురస్య లాపీ

విలాసం గామాదరేణాకలయ న్ననాదిమ్, మైనం మహాః కించన దివ్య
మంగీకుర్వన్విభుర్రే కుశలాని కుర్యాత్. ౯. యో మందరాగం దధ
దాదితేయా స్సుధాభుజ స్తాతనుతే ౭విషాదీ, స్వామద్రిలీలోచిత
చారుమూర్తే కృపామపారాం స భవాన్విధత్తామ్. ౧౦. ఉల్లాసయ
న్యో మహిమాన ముచ్చైః స్ఫురద్వరాహీశకళేబరో ౭భూత్, తస్మై

నాశశో లాసః కీడా యస్యేతి వా. తథాభూతమనాదిం సర్వకారణత్వాదకారణం
మైనం మాతస్యం దివ్యమప్రాకృతం కించనాచింత్యం తేజో ౭ంగీకుర్వత్ గాం నౌకా
రూపాం భూమిమాదరేణాకలయన్వికర్షన్విభురనంతశక్తివ్యాపశో విష్ణురే కుశలాని
కుర్యాత్. తథా చోక్తం. 'రూపం స జగృహే మాతస్యం చాత్మపదధిసంప్లవే,
నావ్యారోష్య మహిమయ్యామపా దైవస్వతం మను'మితి. 'అహం త్యామృషీభిస్సాకం
మహీనావముదస్యతి, వికర్షన్విచరిష్యామి యావద్భ్రాప్తి సితా ప్రభా' ఇతి చ అనాది
భూతాం గాం వేదవాచమాదరాదాకలయన్ప్రత్యాహరన్మితి వా తథా చోక్తమ్.
'అలీతే ప్రళయాపాయే ఉత్థితాయ స వేదసే, హత్వా ౭సురం హయగ్రీవం వేదా
న్ప్రత్యాహరద్ధరో రితి పక్షే సోమస్య చంద్రస్య కలానూ విలాసో యస్మింస్తయా
సహ విలాసో యస్యేతి వా. సోమానాం హిమాలయోద్భవానాం దివ్యోషధీనాం కలాభి
రితి వా. సోమస్య కర్పూరస్యేతి వా. అనాదిభూతాం గాం శ్రుతిమాదరేణాకలయ
న్విచారయత్ గాం పృషధమాదరేణ ప్రేరయన్మితి వా. మేనాయా హిమాచలభార్యా
యా జాతం కించన పార్వతీ లక్షణం మహో ౭ంగీకుర్వన్మితి వ్యాఖ్యేయమితి-ఇంద్ర
వజ్రావృత్తమ్. ౯. ఏవం మత్స్యవతారమభిధాయాథ కమతావతారం నిరూపయ
న్నాహ-యో మందరాఖ్యమచలం దధత్ ఆదితేయాత్ దేవాత్ సుధాభుజ ఆతను
తేస్తావిషాదీ భేదరహితస్స భవానద్రేర్మందరాచలస్య లీలాయాం భ్రమణాత్కవిలాసార్థ
ముచితా యోగ్యా చారుమూర్తిర్యస్య తస్య సంబోధనం హే అద్రిలీలోచితచారు
మూర్తే కూర్తమూర్తే స్వామపారాం కృపాం విధత్తాం. పక్షే యోమందరాగం మంద
రాఖ్యపాదపం దధద్విషాదీ స్వయం విషభక్షో దేవాస్సుధాభుజో వ్యాతనుతే స్తాద్రా
క్షాలాసే యా లీలావిలాసః తస్యాముచితా చారుమూర్తిర్యస్యేతి వ్యాఖ్యేయం. 'అగ
స్సాస్యన్నగవత్ప్రఖ్యేధరపాదపయోః పుమాత్, మందరస్తు పుమాత్ మంథశైలే
మందరపాదప' ఇతి మేదిసీ - ఉ. ౧౦. అథ పరాహవతారం పర్ణయన్నాహ—య
ఉచ్చైర్చర్త హేర్భూమేర్తానం చిత్రోన్నతిముల్లాసయత్ స్ఫురత్ యో పరాహ్యస్సా
కర్యా ఈశో పరాహీశస్తత్కళేబరస్తద్విగ్రహో ౭భూత్. 'మానశ్చిత్రోన్నతాగ్రహ'

విదధ్ధః కరయో రజస్రం సాయంతనాంభోరుహసామరస్యమ్. ౧౧. సమావహాన్ కేసరితాం వరాం య స్సరద్విషత్కుంజరమాజఘాన, ప్రహ్లాదముల్లాసిత మాదధానం పంచాననస్తం ప్రణమః పురాణమ్. ౧౨. ఉదైత్తు బల్యాహరణాభిలాషో యో వామనోహర్యజినం వసానః, తపాంసి కాంతారహితో వ్యతానీదాద్యో ౭వతాదాశ్రమిణా మయం సః. ౧౩. యేనాధికోద్యుత్తరవారిణాశు జితో ౭ద్భునస్సంగ రరంగభూమా, సక్షత్రనాథస్ఫురితేన తేన నాథేన కేనాపి వయం సనాథాః. ౧౪. విలాసినాభీకభవేన ధామ్నా కామం ద్విషంతం సద

ఇతి నిశ్చప్ర కాశః. పక్షే వరాహీశక శేబరశ్చేష విగ్రహస్తస్యై వరాహీణో వాసుః కళే బరే యస్యేతి వా. హస్తయోద్భుతులితపద్మసామ్యమజస్రం విదధ్ధః. ౧౧. అథ నృసిం హావతారం నిరూపయన్నాహ - తం పంచాస్యం సింహం పరమాత్మానం పురాణం సదై కరసం ప్రణమస్తం కమితి! తత్రాహ-యో వరాం కేసరితాం నృహరితాం సమావహం త్సురద్విషతాం కుంజరం హిరణ్యకశిపుమాజఘాన తం పునః ప్రహ్లాదముల్లాసితమాద ధానం. పక్షే పంచముఖం సదాశివం యః కే శిరసి సరితాం నదీనాం మధ్యే వరాం శ్రేష్ఠాం గంగాం సమావహాన్ సురశత్రుం గజాసురం ఆజఘాన. ప్రకర్షేణాహ్లాదముల్లా సితమాదధానమిత్యర్థః. ౧౨. అథ వామనావతారం వర్ణయన్నాహ-యో బలేస్సకా కాత్తై)లూక్యాహరణాభిలాషస్సందరం మృగచర్మ వసానో వామనః ఉదైత్ ఉదితో ౭భూత్. కాంతయా రహితః తపాంసి వ్యతానీతోస్సేయమాశ్రమిణా మాద్యో బ్రహ్మ చారీ నో ౭స్తానవతాత్. పక్షే యో మనోహరి మనోజ్ఞ మజినం వసానో దక్షాధ్వరా దృలేరాహరణాభిలాషో ఉదైత్ కాంతయా సత్యా-ఉ. ౧౩. అథ పరశురామావతా రం నిరూపయన్నాహ - యేనాధికం యథా స్యాత్తథోద్యుత్తరేణ వారిణా బాలకేన పరశురామేణాద్భుతా కార్తవీర్యశ్రీఘ్రం సంగరరంగభూమా యుద్ధరంగభూమా జితః. 'వారిర్వాగ్గజబంధనోఽస్మీ స్త్రీక్షేణే ౭ంబుని బాలకే, అద్భుతః కతుభే పాక్షే కార్తవీర్యమ యూరయోః, మాతురేకసులే ౭పి స్యాద్ధవళే పునరస్యవ'దితి మేదిసి, సక్షత్రనాథవ చ్చంద్రవత్స్ఫురితేన తేన కేనాపి నాథేన వయం సనాథాః. పక్షే అధికం శిరస్సుద్భు త్తరం వారి జలం యస్యాద్భుతః పార్థః. సక్షత్రనాథేన స్ఫురితో ౭లంకృత ఇత్యర్థః. ౧౪. శ్రీరామచంద్రావతారం నిరూపయన్నాహ-అలీకో ౭సత్యో భవస్సంసారోయస్మిం స్తథాభూతేన విలాసినా స్వధామ్నా స్వబోలిషా యథేష్టం ద్విషంతం రావణమస్య

శాస్త్ర మస్య, దేవో ధరావత్యకుచోష్ఠ సాక్షీ దేయాదమందాత్మ సుఖానుభూతిమ్. ౧౫. ఉత్తాలకేతుస్థిరధర్మమూర్తిర్హాలాహలస్వీకరణోగ్రకంఠః, సరోహిణీశానిశచుంబ్యమాన నిజోత్తమాంగోఽవతురోఽపి భూమా. ౧౬. వినాయకేనాకలితాహితాపం నిషేదుషోత్సంగభువి ప్రహృష్య, యః పూతనామోహకచిత్తవృత్తి రవ్యాదసౌ

న్నుష్ఠి పక్షా నాశయన్ ధరా భూమిస్తస్యాః అపత్యం సీతా తస్యాః కుచయోః ఉష్ణతా యాస్యాక్షీ సాక్షాద్బ్రహ్మ స దేవోఽమందసుఖానుభూతిమితప్రహ్లానందానుభవం దేయాత్. పక్షే దశేంద్రియాణి ముఖాని యస్య తథాభూతం ద్విషస్తం కామమస్య ధరస్య వర్ణతస్యావత్యం పార్వతీ తస్యాః కుచోష్ఠసాక్షీతి వ్యాఖ్యేయం. 'ధరో గిరా కార్పాసతూలే కూర్పరాక్షే వస్తంతరేఽపి'చేతి మేదిసి. ౧౫. అథ బలరామావతారం వర్ణయన్నాహ—ఉచ్యతాలకేతుః స్థిరా ధర్మమయీ ధర్మాయవా మూర్తిర్యస్య హాలాహలయోస్సరాహలయోస్వీకరణే. 'హాలా సురాయా' మితి మేదిసి - తథాఽపి శ్రేష్ఠకంఠో రోహిణీశేన వసుదేవేనానిశం చుంబ్యమానముత్తమాంగం శిరో యస్య స కోఽపి భూమా అవాక్షానసగోచరో 'యత్ర నాన్యత్పశ్యతి నాన్యచ్ఛృణోతి నాన్యద్విజానాతి స భూమా' 'యో వై భూమా తత్సుఖ' మితి శ్రుత్యుపలక్షితః పరమాత్మాఽవతు. పక్షే ఉత్కృష్టతాలే గీతకాలే కేతుః రుక్ యస్య మోక్షధర్మమయీ మోక్షధర్మాయ వా మూర్తిర్యస్య మోక్షధర్మస్య మూర్తిః కార్మణ తత్ప్రాప్తిః ఇతి వా. హాలాహలస్య విషస్య స్వీకరణోగ్రకంఠో హాలాహలస్వీకరణేఽపి శ్రేష్ఠకంఠ ఇతివా. రోహిణీశశ్చంద్రః. 'తాలః కరతలేఽంగుష్ఠమధ్యమాయాం చ సంమితే' గీతకాలక్రియామానే కరస్సాలే ద్రుమాంతరే 'కేతుర్నారుకృతాకారిగ్రహోత్పా లేషు లత్తజీ, స్థిరా భూకాలపర్వోర్నాశసా మోక్షే బలేల్లిఘ'. 'మూర్తిః కాయకా తిన్యయోః స్త్రియూ'మితి మేదిసి. ౧౬. అథ శ్రీకృష్ణావతారం వర్ణయన్నాహ—ఆకలితాహితాపం సమాసాదితాహితాపం యథాస్యాత్తథోత్సంగభువి సమాపన్నానే నిషేదుషావిషణ్ణేనోపవిష్టేన వినాయకేన గరుడేనోపలక్షితో యః పూతనాయా మోహికాచిత్తవృత్తిర్యస్య. కలావః బర్హం భూషణంకారో యస్యాసౌ కోఽపి వర్ణయితుమశక్యః ప్రహృష్యన్నన్నవ్యాత్, సంస్కరితక్షణాదనర్థాదవతు. పక్షే ఆకలితాశ్శుండయా సమాసాదితాశ్శివశిరసి స్థాపితా ఆహో యస్యాం క్రియాయాం తథాంకస్థానే నిషేదుషావినాయకేన విఘ్నరాజేనోపలక్షితో యః పూతం పవిత్రం నామ యస్యోహికేషు స్వచింతకేషు చిత్తవృత్తిర్యస్య లేషాం చిత్తవృత్తిర్యస్మిన్నితి వా. కలాపస్తూణం భూషా

కో ౭పి కలాపభూషః. ౧౭. పాతీనకేతోర్జయినే ప్రతీత సర్వజ్ఞభావాయ దయైకసీమ్నే, ప్రాయః క్రతుద్వేషకృతాదరాయ బోధైకథామ్నే స్పృహయామి భూమ్నే. ౧౮. వ్యతీత్య చేతో'విషయం జనానాం విద్యోతమానాయ తమోనిహంత్రే, భూమ్నే సదావాసకృతాశయాయ భూయాంసి మే సంతతమాం నమాంసి. ౧౯. వృషాకపాయీ వరయోస్సపర్యాం వాచాతిమోచారసయేతి తన్వన్, మునిప్రవీరో ముదితాత్మ కామో మూకాంబికాయాస్సదనం ప్రతన్ధే. ౨౦. అంకే నిధాయ వ్యసుమాత్మజాతం మహాకులౌ హంత ముహుః ప్రరుద్య,

యస్యాసావిత్సర్గః. ౧౭. అథ బుద్ధావతారం నిరూపయన్నాహ - పాతీనకేతోః మినకేతోః కామస్య జయినే. 'మారజిల్లోకజి జ్ఞిన' ఇత్యమర్కః. ప్రతీతః ప్రఖ్యాతః సర్వజ్ఞభావో యస్య తస్యై దయైకసీమ్నే ప్రాయః క్రతుషు యజ్ఞేషు ద్వేషో యేహం లేష కృత ఆదరో యేన. తైః కృత ఆదరో యస్మిన్నితి వా. తస్యై బోధైకథామ్నే భూమ్నే స్పృహయామి. ఏవంభూతం ప్రాప్తమిచ్ఛామి. పక్షే క్రతో సంకల్పే ద్వేషో యేహం లేష కృత ఆదరో యేన. యద్వా—దక్షక్రతో ద్వేషవత్సు పీరథద్రాదిషు కృతాదరాయేతి వ్యాఖ్యేయం - ఇంద్ర. ౧౮. కల్క్యవతారం వర్ణయన్నాహ— జనానాం చేతో'విషయం వ్యతీత్య విద్యోతమానయాచింత్యవిగ్రహం స్వీకృత్య ప్ర కాశమానాయ. కల్పాత్తతమోనిహంత్రే. సతామావాసాయ కృతః ఆశయో యేన నతస్సత్యయుగ స్మేతి వా. సతామావాసో యస్మింస్తథాభూతే కృతయుగే ౭భిప్రాయో య స్మేతి వా. పరిచ్ఛిన్నతాం శాతయతి—భూమ్నే మమ భూయాంసి నమాంసి నమ స్కారా అతిశయేన సంత. పక్షే చేతో'౭గోచరతయా ప్ర కాశమానాయ స్వయం ప్ర కాశాయాతపివ చక్షుస్సూచకృతభానువద్వృత్త్యారాధ సృక్ తమోనిహంతేత్యాహః జ్ఞానలక్షణతమోనిహంత్రే పునః పరిపూర్ణానందరూపాయ పరబ్రహ్మణే. సదైవ వాసాయ కృతస్సర్వస్యాశయో౭ంతఃకరణం యేన. సతామావాసే కాశ్యాదౌ కృతో'౭భిప్రాయో యేనేతి వా-ఉ. ౧౯. ఉపసంహరతి - ఇత్యేవమతిక్రాంతకదళీఫలరసయా వాచా లక్ష్య పార్వత్యధీశయోః పూజాం వితన్వన్ ముదితశ్చాసావాత్మకామశ్చ ముదితా ఆత్మ కామా యేనేతి వా. స మునిప్రవీరో మూకాంబికాయాస్సదనం ప్రతన్ధే - ఉప. ౨౦. తత్ర జాతం పృతాంతమావేదయతి - విగతప్రాణమాత్మజమంకే నిధాయ. హంతేత్యతికష్టే. ముహుః ప్రరుద్య మహావ్యాకులౌ యతస్సవీక్షకః పుత్రో యయోస్తా దంపతీ

తదేకపుత్రా ద్విజదంపతీ స దృష్ట్వా దయాధీనతయా శుశోచ. ౨౧. అపారమంచత్యథ శోకమస్మిన్నభూయతోఽచ్చైరశరీరవాచా, జాయేత సంరక్షీతుమక్షమస్య జనస్య దుఃఖాయ పరందయేతి. ౨౨. ఆకర్ణ్య వాణీ మశరీరిణీం తామసావితీ వ్యాహరతి స్త విజ్ఞః, జగత్ప్రయీ రక్షణదక్షిణస్య సత్యం తవైకస్య తు శోభతే సా. ౨౩. ఇతీరయత్యేవ యతో ద్విజాతే సుతః సుఖం సుప్త ఇవోదతిష్ఠత్, సమీపగైస్సర్వ జనీనమస్య చారి త్ర్యమాలోక్య విసిన్తయే చ. ౨౪. రమ్యాపశల్యం కృతమాలసాలరసాలహింతాలతమాలశాలైః, సిద్ధిస్థలం సాధకసంపదాం తన్మాకాంబికాయాస్సదనం జగాహే. ౨౫. ఉచ్చావచానందజబాష్ప ముచ్చై రుద్గీర్ణరోమాంచ ముదారభక్తిః, అంబామిహాపార కృపావ లంబాం సంభావయన్స్త్రుత నిస్తులం సః ౨౬. పారే పరార్థం పద పద్మభాస్సు పద్మ్యుత్తరం తే త్రిశతం తు భాసః, ఆవిశ్య వహ్నిన్

దృష్ట్వా సక్రిశంకరో దయాధీనతయా శుశోచ - ఉ. ౨౧. ఏవమస్మిన్ క్రిశంకరే ౭పారం శోకం గచ్ఛతి సతి ఉచ్చైరశరీరవాచా అభూయతాశరీరిణీ వాగభూత్ తామదాహరతి-సంరక్షీతుమక్షమస్య నరస్య దయా పరం కేవలం దుఃఖాయైవ తాయ తేత్యేవమభూయతేత్యర్థః. ౨౨. తామశరీరిణీం వాచమాకర్ణ్యాసా విజ్ఞః క్రిశంకర ఇతి వ్యాహరతి స్త. తదాహేదం సత్యం జగత్ప్రయీరక్షణపశలన్యైవం వత్తుస్తవైకస్య తు సా దయా శోభతే. తథా చ దయయా సమర్థేన త్యయైతయోశ్శోకే ౭పా కరణీయ ఇతి భావః. ౨౩. ఇత్యేవం యతో కథయత్యేవ బ్రాహ్మణస్య సుతస్సుఖం సుప్తఇవోత్థితస్సర్వస్మై జనాయ హితం సార్వజనీనమస్య క్రిశంకరస్య చారి త్ర్య మాలోక్య సమీపగైర్విశేషేణ విస్తయశ్చ ప్రాప్తః 'సర్వజనాదిభ్యః తజ్జ్ భక్సేతి భిః'. ౨౪. కృతమాలై స్సాలాదిపృక్షవిశేషైః రమ్యముపశల్యం గ్రామాంతం యస్య. 'గ్రామాంతముపశల్యం స్యా'దిత్యమర్థః. సాధకసంపదాం సిద్ధిస్థలం తన్మాకాంబికాయా స్సదనం జగాహే-ఉప. ౨౫. ఉచ్చోచ్చ బ్రహ్మలోకానందో ౭వచో నీచో యస్తా త్తథాభూతానందజన్యం బాష్పముచ్చైరుద్గీర్ణరోమాంచం చ యథా స్యాత్తథోదారభక్తిస్సక్రిశంకర ఇహ లోకే ౭పారకృపావలంబామంబాం పూజయన్నిస్తులం నిరుపమం యథా స్యాత్తథా స్తుతవాక్ - ఇంద్ర. ౨౬. స్తుతిమేవ దర్శయతి-పరార్థస్య పరార్థసంఖ్యాయాః పారే తామలిక్రాంతాయాస్తవ చరణకమలభాసో మయూ ఖాస్తాసు పద్మ్యుత్తరం త్రిశతం తు భాసో వహ్నిసూర్యచంద్రానావిశ్య జగంత్యాలాక

ర్కసుధామరీచీ నాలోకపంత్యా దధతే జగంతి. ౨౭. అంతశ్చతుష్ట
ష్ట్యుపచారభేదై రంతేవసత్కాండపటప్రదానైః, ఆవాహనాద్యైస్తవ
దేవి నిత్యమారాధనామాదధతే మహంతః. ౨౮. అంబోపచారేష్వ
ధిసింధుపష్టి శుద్ధాజ్ఞయో శ్శుద్ధిదమేకమేకమ్, సహస్రపత్రే ద్వితయే
చ సాధు తన్వంతి ధన్యాస్తవ తోషహేతోః. ౨౯. ఆరాధనం తే
బహిరేవ కేచి దంతర్బహిశ్చైచ్చతమేంతరేవ, అన్యే పరేత్వంబ కదా
౭పి కుర్యురైవ త్వదైక్యానుభవైకనిష్ఠాః. ౩౦. అష్టోత్తరత్రింశతి
యాః కలాస్తాస్వధ్యాయః కలాః పంచనివృత్తిముఖ్యాః, తాసాముపర్యంబ

పంత్యాదధతే కుర్వంతి. భాసస్తు అణిమాదిభిరావృతాం మయాశ్చైరిత్యాదిపదతా
శ్రీనాథేనోక్తా వేదితవ్యాః. ౨౭. హేదేవి మహంతోఽంతర్వససి ఆవాహనాసనా
రోహణసుగంధితైలాభ్యంగమజ్జ్వళాలాప్రవేశనాద్యైః చతుష్టష్ట్యుపచారభేదైః తథా నైవ
సత్కాండపటప్రదానైరంతేవసతాం కాండపటానాం దూష్యధోలంబివాయుసంచారా
ర్థానాం పటానాం ప్రదానైర్దేవీ మహంతో నిత్యమారాధనామాదధతే కుర్వంతి.
'అపటికాండపటస్సృ'దితి వై జయంతీ. ౨౮. కించ హే అంబ చతుష్టష్ట్యుపచారేషు
మధ్యే ఏకమేకముపచారం శుద్ధాజ్ఞయోద్విత్వీయే సహస్రదశే ధ్రువమండలసంక్షే
పద్యై చ ధన్యాః పురుషాస్తవ తోషార్థం సాధు సమ్యక్ తన్వంతి విస్తారయంతి - ౬.
౨౯. హేంబ కేచిత్సాకృతాస్తనారాధనం బహిరేవ కుర్యురేకతమే మధ్యమా
స్తవస్తర్బహిశ్చైవాన్యే ఉత్తమాస్తవంతరే వాపరే ౭త్యుత్తమాస్తత్త్వవిదస్తు హే
అంబ కదా ౭పి న కుర్యుః కుత ఇతి చేత్తత్రాహః—యతస్తవదైక్యానుభవైకనిష్ఠా
స్తవయా సహ స్వస్య పదైక్యం తస్మానుభవే విజ్ఞానేముఖ్యా నిష్ఠాయేషాం తే-ఇంద్ర.
౩౦. హం ఆధారశక్తిః ౧ యం ధూమ్రార్చిః ౨ రం ఊష్ణ ౩ లం జ్వలిసీరవం జ్వాలినీ
గీ శం విస్ఫులింగినీ ౪ పం సుక్రీః ౫ సం సూపాయా ౬ హం కవితా ౭ హం కవ్య
వాహా ౮ కం భంతసి ౯ గ ఖం బంతాపి ౧౦ గంభంధూమ్ర ౧౧ ఘంఘమరీచీ
౧౨ జంఘంజ్వాలినీ ౧౩ చంఘంరుచిః ౧౪ ఛందంసుషుమ్న ౧౫ జంఘంభోగదా ౧౬
ఝంఘంవిశ్వా ౧౭ ఇంఘంబోధినీ ౧౮ రంహంధారినీ ౧౯ ఇంఘంక్షమా ౨౦ అం
అమృతా ౨౧ అమానదా ౨౨ ఇంఘంసా ౨౩ ఈంతుష్టిః ౨౪ ఉంఘంసా ౨౫ ఉం
రతిః ౨౬ ఋంఘంసా ౨౭ ఋంఘంసా ౨౮ ఋంఘంసా ౨౯ ఋంఘంసా ౩౦
ఏంఘంసా ౩౧ ఏంఘంసా ౩౨ ఏంఘంసా ౩౩ ఏంఘంసా ౩౪ ఏంఘంసా ౩౫
ఏంఘంసా ౩౬ ఏంఘంసా ౩౭ ఏంఘంసా ౩౮ ఏంఘంసా ౩౯ ఏంఘంసా ౪౦

తవాంఘ్రిపద్మం విద్యోతమానం విబుధా భజంతే. 30. కాలాగ్ని
రూపేణ జగంతి దధ్వా సుధాత్తనా ౨౨స్తావ్య సముత్సృజంతీమ్, యే
త్వామవంతి మమృతాత్తనైవ ధ్యాయంతి తే సృష్టికృతో భవంతి.
31. యే ప్రత్యభిజ్ఞామతపారవిజ్ఞా ధన్యా స్తు తే ప్రాగ్విదితాం గురూ
క్త్యా, నైవాహమస్మీతి సమాధియోగాత్త్వాం ప్రత్యభిజ్ఞావిషయం
విదధ్యుః. 32. ఆధారచక్రే చ తదుత్తరస్మిన్నా రాధయంత్రైహికభో
గలుభ్యాః, ఉపాసతే యే మణిపూర్వకే త్వాం వాసస్తు తేహం నగరా
ద్భూహిస్తే. 33. అనాహతే దేవి భజంతి యే త్వామంతఃస్థితీప్త్యన్నగరే
తు తేహమ్, శుద్ధాజ్ఞయోర్యే తు భజంతి తేహం క్రమేణసామీప్య
సమానభోగౌ. 34. సహస్రపత్రే ధ్రువమండలాఖ్యే సరోరుహే
త్వా మనుసందధానః, చతుర్విధైక్యానుభవాస్తమోహ స్సాయుజ్య

నిపృత్తిప్రధానాః పరాధ్వాః. శ్రేష్ఠాస్తాసాముపరి హేలంబ విద్యోతమానం ప్రకాశ
మానం తవ చరణారవిందం విబుధాః దేవాః పండితాశ్చ భజంతే. 30. యతస్త్యదీ
యభజనం సృష్టికర్తృత్వాదిసామర్థ్యసంపాదకమిత్యాహ - కాలాగ్నిరూపేణ జగంతి
దధ్వా సుధాత్తనాస్తావ్య సముత్సృజంతీమమృతాత్తనైవ చ పాలయంతీం త్వాం
యే ధ్యాయంతి తే సృష్టికర్తారో భవంతీతి యోజనా - ఉ. 31. తథా చ యే నవి
శేహం త్వామేవం. ధ్యాయంతే త ఏవంభూతా భవంతి యే తు నిర్విశేహం త్వా
మభేదేన జానంతి తే తు ధన్యా ఏవేత్యాహ—య ఇతి. యే తు గురూక్త్యాదౌ విది
తాం సమాధియోగాత్ప్రవాహమస్మీతి త్వాం ప్రత్యభిజ్ఞావిషయం విదధ్యుస్తే సచ్చిదానం
దలక్షణం బ్రహ్మహమస్మీతి ప్రత్యభిజ్ఞామతపారవిజ్ఞాత్వైతమతస్య పారం జానంతీతి తే తథా
భూతా ధన్యా ఇత్యర్థః - ఇద్ర. 32. ఇదాసీం తత్తచ్చక్రే ధ్యాయస్య ఫలం వదన్
స్తాతి - ఐహికభోగలుభ్యా హేమనిభే చతుర్దలే మూలాధారసంక్షేచక్రే తథా
తస్మాదావారచక్రదుత్తరస్మిన్ వడ్డళే విద్రుమాభే స్వాధిష్ఠానసంక్షే ఆరాధయంతే
యే తు దశదలే ధూమ్రపర్ణే మణిపూర్వకాఖ్యే త్వాముపాసతే తేహం తు వాసస్తవ
నగరాద్భూహిరేవ భవతి - ఉ. 33. హే దేవ్యనాహతసంక్షే ద్వాదశదలే సింగలపర్ణే
చక్రే తు యే త్వాం భజంతి తేహం తు త్వన్నగరేలంతఃస్థితీశ్చుద్ధే పాదశదళే ధూమ్ర
పర్ణే విశుద్ధసంక్షేచక్రే తు యే భజంతి తేహం సామీప్యం. సహస్రదలే కర్పూరపర్ణే
ఽక్షాచక్రే యే భజంతి తేహం త్వత్సమానో భోగో భవతి. 34. ధ్రువమండలాఖ్యే
సహస్రపత్రే కమలే త్వామనుసందధానః చతుర్విధైక్యానుభవేన నిరస్తో మోహో

మంబాంచతి సాధకేంద్రః. 31. శ్రీచక్రమట్టుకకయోః పురోఽథ శ్రీచక్రమనోరపి చింతితైక్యమ్, చక్రస్య మంత్రస్య తతస్తవైక్యం క్రమాదనుధ్యాయతి సాధకేంద్రః. 32. ఇతి తాం వచనైః ప్రపూజ్య భైక్షోదనమాత్రేణ స తుష్టిమాణ్ కృతార్థః, బహుసాధకసంస్తుతః కియంతం సమయం తత్ర నినాయ శాంతచేతాః. 33. శ్రయతి స్త తతో ఽగ్రహారకం శ్రీబలిసంజ్ఞం స కదాచన స్వశిష్యైః, అనుగేహ హుతాగ్నిహోత్రదుగ్ధప్రసరత్పావనగంధలోభనీయమ్. 34. యతో ఽపమృత్యుర్భూరేవ యాతి భ్రాంత్యా ప్రదేశం శనక్తైరలభ్యా, దృష్ట్వా

యస్య స అతపివ సాధకేంద్రో హే ఽంబ సాయుజ్యం ప్రాప్నోతి. 35. అనుభవస్య చాతుర్విధ్యం వివృణోతి - పుర ఆదౌ 'బిందుత్రికోణమసోణదశారయుగ్మమన్యస్త్ర నాగదశసంయుతపోడశారం, పృథక్త్రయం చ ధరణీపదనత్రయం చ శ్రీచక్రమేత దుదితం పరదేవతాయాః. చతుర్భిన్నవచక్రైశ్చ శక్తిచక్రైశ్చ పంచభిః, నవచక్రైశ్చ సంసిద్ధం శ్రీచక్రం శివయోర్వపుః. త్రికోణమష్టకోణం చ దశకోణద్వయం తథా, చతుర్దశారం చైతాని శక్తిచక్రాణి పంచ చ. బిందుశ్చాష్టదలం వద్దం తథా పోడ శపత్రకమ్, చతురస్రం చతుర్ద్వారం శివచక్రాణ్యనుక్రమాత్. త్రికోణే బైందవం క్లిష్ట మష్టారేఽష్టదలాంబుజమ్, దశారయోష్టోడశారం భూగృహం భువనాస్త్రకే. తైవానా మసి కాక్తానాం చక్రాణాం చ పరస్పరమ్, అవినాభావసంబంధం యోజానాతి స చక్రవిత్, త్రికోణరూపిణీ శక్తిర్బిందురూపస్సదా శివః, అవినాభావసంబంధం తస్మా ద్బిందుత్రికోణయోః. విపం విభాగమజ్ఞాత్వా శ్రీచక్రం యస్సుమర్చయేత్, న తత్ఫల మవాప్నోతి లలితా వా న తుష్యతి' ఇత్యాదిపవనైరుక్తస్య శ్రీచక్రస్మృతచక్ర మట్కుస్య చ చింతితం యోగిభిస్తన్మితమైక్యం సాధకేంద్రోఽనుధ్యాయతి. ఆథా నంతరం శ్రీచక్రమంత్రయోరపి చింతితైక్యమనుధ్యాయతి. తతస్తదనంతరం చక్రస్య తవైక్యం మంత్రస్య చైక్యమిత్యేవం క్రమాదనుధ్యాయతి. 32. ఉపసంహరతి. ఇతిలి. కియంతం సమయం కాలం నినాయ నీతవాణ్ - విషమే ససజా గురూ సమే చేత్ సభరా యశ్చ వసంతమాలికా సా. 33. తతః కదాచిత్స్వశిష్యై గ్గుహ శ్రీశంకరశ్రీబలిలి సంజ్ఞా యస్య తం ద్విజగ్రామకం శ్రయతి స్త తం విశిష్యై- ప్రతిగృహం హుతాదగ్నిహోత్రదుగ్ధాత్పిసరతా పావనేన గంధేన లోభనీయం ప్రార్థ్యం. 34. పున స్తమేవ వర్ణయతి - శనక్తైర్భ్రాంత్యా నిజకర్తృనిష్ఠాన్ దూరాన్నిషిద్ధం త్యజతః ప్రమాదశూన్యాన్ ద్విజాతీన్ నరాన్ దృష్ట్వా ప్రదేశ

ద్విజాతీన్ని జకర్తనిష్ఠా దూరాన్ని సిద్ధం త్యజతో ౭ ప్రమత్తాః. ౪౦. యస్మిన్ సహస్రద్వితయం జనానా మగ్నోహితానాం శ్రుతిపాత కానామ్, వసత్యవశ్యం శ్రుతిచోదితాసు క్రియాసు దక్షం ప్రథితానుభావమ్. ౪౧. మధ్యే వసన్ యస్య కరోతి భూషాం పినాకపాణి ర్గిరిజాసహాయః, హరస్య యష్టే స్తరళో యథా వై రాత్రే రివేందుర్గగ నాధిరూఢః. ౪౨. తత్ర ద్విజః కశ్చన శాస్త్రవేదీ ప్రభాకరాఖ్యః ప్రథితానుభావః, ప్రవృత్తిశాస్త్రైకరతస్సుబుద్ధిరాస్తేక్రతూన్మిలితకీర్తిబృందః. ౪౩. గావో హిరణ్యం ధరణీ సమగ్రా సదాబంధవా జ్ఞాతిజనాచ్చ తస్య, సంత్యేవ కిం తైర్నహి తోష ఏభిః పుత్రో యదస్యాజని ముగ్ధచేష్టః. ౪౪. న వక్త్రీ కించిన్న శృణోతి కించి ధ్యాయన్నివాస్తే కిల మందచేష్టః, రూపేషు మారో మహసా మహస్వాన్ ముఖేన చంద్రః క్షమయా మహీసమః. ౪౫. గ్రహగ్రహాత్కిం జడవద్విచేష్టతే కింవా స్వభావా దుత పూర్వకర్తణః, సంచితయం స్థితి తత్ప్రతి అనిశం సమాగతాన్ ప్రప్టుమనా బహుశ్రుతాః. ౪౬. శిష్యైః ప్రశిష్యైర్బహుపుస్తభారై స్సమాగతం కంచన పూజ్యపాదమ్, శుశ్రావ తం గ్రామమనిందితాత్మా

మలభ్యా ౭వమృత్యుర్యస్తాదృహిరేవ యాతి-ఉ. ౪౦. యస్మిన్నాహితాగ్నినాం వేద పాతకానాం జనానాం ద్విసహస్రమవశ్యం వేదవిహితాసు క్రియాసు దక్షం ప్రథిత ప్రభావం వసతి. ౪౧. కించ గిరిజాసహాయః పినాకపాణిర్మధ్యవసన్యస్య భూషాం కరోతి. తత్ర దృష్టాంతద్వయమాహ-యథా హరస్య యష్టేర్లలికాయాః తరళో మధ్య మణిః భూషాం కరోతి. 'తరళశ్చంచలే పిచ్ఛే భాస్కరే ౭పి త్రిలింగకః, హరమధ్య మణో పుంసీతి మేదిసీ - యథా వా గగనాధిరూఢశ్చంద్రో రాత్రే రూపాం కరోతి తద్వత్. ౪౨. తత్ర తస్మిన్ గ్రామే శాస్త్రజ్ఞః ప్రభాకరసంజ్ఞః కశ్చనాస్తే స్స. తం విశిష్యే-ప్రవృత్తిః-క్రతుభిరున్మిలితం కీర్తిబృందం యేన సః. ౪౩. తైస్సద్భిః కిం? న కిమపి. హి యస్తాదేభిః సర్వైస్తోషా నాస్తి. తోషభావే హేతుర్యద్యస్తాదస్య పుత్రో ముగ్ధచేష్టో ౭జని-ఇంద్ర. ౪౪. తదీయాం తాం చేష్టామేవ దర్శయతి - నేతి. తదీయం రూపం వర్ణయతి-రూపేషు మారకామః, మహసా లేజనా మహస్వాన్ సూర్యః-ఉ. ౪౫. అథునా తత్ప్రతిచేష్టాం దర్శయతి - తత్ప్రతి ఇత్యేవమనిశం సంచితయన్ ఆహ చయన్ సమాగతాన్ బహుశ్రుతాన్ ప్రప్టుమనా స్థితి స్స. ౪౬. తతః కదాచి దృహాపుస్తకభారైశ్శిష్యై స్సహ తం గ్రామం ప్రతి సమాగతం కంచన పూజ్యపాదం

నినాయసూనుం నికటం స తస్య. ౪౭. స శూన్యహస్తో నృపమిష్టదైవం
గురుం చ యాయాదితి శాస్త్రవిత్స్వయమ్, సోపాయనః ప్రాప గురుం
వ్యశిశ్రణత్ఫలం ననామాస్య చ పాదపంకజే. ౪౮. అనీనమత్తం చ
తదీయపాదయోర్జడాకృతిం భస్త్రినిగూఢవహ్నివత్, స నోదతిష్ఠత్పతితః
పదాంబుజే ప్రాయః స్వజాడ్యం ప్రకటం విధిత్సతి. ౪౯. ఉపాత్తహస్త
శ్శన్కైరవాఙ్ముఖం తం దేశికేంద్రః కృపయోదతిష్ఠత్, ఉత్థాపితే న్వే
తనయే పితా బ్రవీద్వద ప్రభో జాడ్యమముష్య కిం కృతమ్. ౫౦.
వర్షాణ్యతీయర్భగవన్నముష్య పంచాష్ట జాతస్య వినాఽవబోధమ్,
నాద్యైష్ట వేదాసలిఖచ్ఛనార్ణానచీకరం చోపనయం కథంచిత్. ౫౧.
శ్రీడాపరః శ్రోశతి బాలవర్గస్తథాఽపి న శ్రీడితుమేష యాతి, బాలా
శ్శతా ముగ్ధమిమం నిరీక్ష్య సంతాడయంతేఽపి న రోషమేతి. ౫౨.
భుక్షే కదాచిన్న తు జాతు భుక్షే న్వేచ్ఛావిహారి న కరోతి చో
క్తమ్, తథాఽపి రుష్టేన సతాడ్యతేఽయం స్వకర్తణా వర్ధతపవ
నిత్యమ్. ౫౩. ఇతీరయిత్వోపరతే చ విప్రే పప్రచ్ఛ తం శంకరదేశి
కేంద్రః, కస్త్యం కిమేవం జడవత్ప్రవృత్తస్య చాబ్రవీద్బాలవపు ర్నహ
త్తా. ౫౪. నాహం జడః కింతు జడః ప్రవర్తతే మత్సన్నిధానేన స సు

శుక్రావ తతశ్చానిందితాత్తా సప్రభాకరస్తస్య భూజ్యపాదస్య నికటం పుత్రం నీత
వాక్. ఆ. ౪౭. కిం శూన్యహస్తవివ గతః? నేత్యాహ- శూన్యహస్త ఇతి-రిక్తహస్త
సోపేయాద్రాణానం దైవశం గురు'మితి శాస్త్రవిత్స్వయం సోపాయనో గురుం
శ్రీశంకరం ప్రాప. కిం తదుపాయనమిత్యపేక్షాయామాహ - ఫలం వ్యశిశ్రణత్ ప్రాయ
చ్ఛత్. అస్య గురోః పాదకమలే ననామ చ. ఉ. ౪౮. భస్త్రినా నిగూఢవహ్నివజ్జడ
తుల్యాకృతిం తం పుత్రం చ తదీయపాదయోరసీనమత్. భస్త్రినీతి భిన్నం వా పదం.
స పుత్రః ప్రాయస్వజాడ్యం ప్రకటం విధాతుమిచ్ఛతి. ౪౯. ఉపాత్తో గృహీతస్తదీ
యహస్తో యేన స దేశికేంద్రశ్రీశంకరః ఉదతిష్ఠత్ ఉత్థాపితవాక్. ౫౦. తజ్జాడ్య
మేవ వర్ణయతి-వర్ణాణీతి. పంచాష్ట త్రయోదశ. నాద్యైష్ట నైవాధీతవాక్. అర్థా
వర్ణా. యథాకథించిదుపనయం కృతవానస్తి. ౫౧. విపం జాడ్యం ప్రదర్శ్యాద్భు
తాం తస్య చేష్టాం వర్ణయతి - కీడాపర ఇతి ద్వాభ్యాం. ౫౨. యద్యప్యేవం తథా
ఽపి రుష్టేన మయాయం న తాడ్యతే. ౫౩. ఇత్యేవం కథయిత్వా ప్రభాకరే ఉప
రతే సతి తం శంకరదేశికేంద్రః పప్రచ్ఛ. ౫౪. కస్త్యమితి ప్రశ్నస్యోత్తరం వక్తు

దిహే గురో, షడూర్తి షడ్భావవికారవర్జితం సుఖైకతానం పరమస్మి
తత్పదమ్. ౧౫. మమేవ భూయాదనుభూతిరేషా ముముక్షువర్గస్య
నిరూప్య విద్వత్, పద్వైః పరైర్ద్వాదశభిర్బభాషే చిదాత్మతత్త్వం

మాదా కిమేవం జడవత్ప్రవృత్తః? ఇత్యత్రాహ-నాహం జడః, కింతు మత్సన్నిధానేన
జడః ప్రవర్తతే. హేగురోఽస్మిన్నర్థే అహం న సందిహే, తస్మాత్ శోకమోహ
క్షుత్పిపాసాజరామృత్యులక్షణషడూర్తిభిర్ణాయలేఽస్తి వర్ధతే విపరిణమలేఽపక్షీయలే
సశ్యతీత్యుక్త షడ్భావవికారైశ్చ రహితం సుఖైకతానం పరం సర్వోత్తమం తత్పదమహ
మస్మి. పరం దేహేంద్రియాద్యతిరిక్తం ప్రత్యక్షైతన్యం తత్పదం శోధితతత్పదార్థాభిన్న
మితి నా. ౧౫. హే విద్వత్ మమేవైషాఽనుభూతిర్ముముక్షువర్గస్య భూయాదితి
నిరూప్యైర్ద్వాదశభిః పద్వైర్విధుతప్రపంచచిదాత్మతత్త్వం బభాషే. తథాహి -
హస్తామలకణ్ఠోక్తాః. 'నిమిత్తం మనశ్చక్షురాదిప్రవృత్తై నిరస్తాఖిలోపాధిరాకాశ
కల్పః, రవిర్లోకచేష్టా నిమిత్తం యథా యస్య నిత్యోపలభిస్వరూపాఃఽహమాత్మా. ౧.
యమగ్నుశ్చవన్నిత్యబోధస్వరూపం మనశ్చక్షురాదీన్యబోధాత్మకాని, ప్రవర్తంత
అశ్రిత్య నిష్కంపమేకం-స. ౨. ముఖాభాసోఽదర్పణే దృశ్యమానో ముఖత్వాత్పు
ష్కత్వేన నైవాస్తి వస్తు, చిదాభాసోఽధీషు జీవోఽపి తద్వత్ - స. 3. యథా దర్ప
ణాభావ ఆభాసహానా ముఖం విద్యతే కల్పనాహీనమేకం, తథా ధీవియోగే నిరా
భాసో యః - స. ౪. మనశ్చక్షురాదేర్వియ్యుక్తస్వయం యో మనశ్చక్షురాదే
ర్నశ్చక్షురాదిః, మనశ్చక్షురాదేరగమ్యస్వరూపః - స. ౫. య ఏకో విభాతి స్వత
శ్శుద్ధచేతాః ప్రకాశస్వరూపాఽపి నానేవ ధీషు, శరావోదకస్థో యథా భాసురేకః -
స. ౬. యథాఽనేకచక్షుఃప్రకాశో రదిర్న క్రమేణ ప్రకాశీకరోతి ప్రకాశ్యం,
అనేకా ధియో యస్తథైకప్రబోధః - స. ౭. వివస్వత్ప్రభాతం యథా రూపమక్షం
ప్రగృహ్ణాతి నాభాతమేవం వివస్వాత్, తథా భాత ఆభాసయత్కేకమక్షం - స. ౮.
యథా సూర్య ఏకోఽప్యనేకశ్చలాసుక్తిరాస్యపు వైకోఽగ్నిభావ్యస్వరూపః, చలాసు
ప్రభిన్నస్వధీష్వేక ఏవ-స. ౯. ఘనచ్ఛన్నదృష్టి ర్ఘనచ్ఛన్నమర్కం యథా మన్యతే
నిష్ప్రభం చాలిమూఢః - తథా బద్ధవద్భూతి యో మూఢదృష్టే-స. ౧౦. సమస్తేషు
వస్తువ్యవస్థాతమేకం సమస్తాని వస్తుని యం న సృజంతి- వియద్యత్సదా శుద్ధమచ్ఛ
స్వరూపః-స. ౧౧. ఉపాధౌ యథా భేదతా సన్నతీనాం తథా భేదతా బుద్ధిభేదేషు
లేఽపి - యథా చంద్రికాణాం జలే చంచలత్వం తథా చంచలత్వం తవాపీహ విష్ణో

విధుతప్రపంచమ్. ౧౬. ప్రకాశయంతే పరమాత్మతత్త్వం కరస్థధాత్రి
 ఫలవద్యదేకమ్, శ్లోకాస్తు మాస్తామలకాః ప్రసిద్ధాస్తత్కర్తురాఖ్యాపి
 తథైవ వృత్తా. ౧౭. వినోపదేశం స్వత ఏవ జాతః పరాత్మబోధో ద్విజ
 వర్యసూనోః, వ్యస్తేష్ట సంప్రేక్ష్య స దేశికేంద్రో న్యథాత్వహస్తం
 కృపయోత్తమాంగే. ౧౮. సుతే నివృత్తే వచనం బభాషే స దేశి
 కేంద్రః పితరం తదీయమ్, వస్తుం న యోగ్యో భవతా సహాయం న తే
 ౭మునా ౭ర్థో జడిమాస్పదేన. ౧౯. పురాభవాభ్యాసవశేన సర్వం స
 వేత్తి సమృజ్ను చ వక్తి కించిత్, నో చేత్కథం స్వానుభవైకగర్భ
 పద్యాని భాషేత నిరక్షరాస్యః. ౨౦. న సక్తిరస్యాస్తి గృహాదిగోచరా
 నాత్మీయదేహే భ్రమతోఽస్య విద్యతే, తాదాత్మ్యతా ౭న్యత్ర
 మమేతి వేదనం యదా న సా స్వే కిము బాహ్యవస్తుషు. ౨౧. ఇతీ
 రయిత్యా భగవాన్ ద్విజాత్మజం యయా గృహీత్వా దిశమిప్పితాం
 పునః, విప్రో ౭స్యనువ్రజ్య యయా స్వమందిరం కియత్ప్రదేశం స్థిరధి

ఇతి. ౧౨. ఉప. ౧౬. యదేశం పరమాత్మతత్త్వం తత్కర్తృస్థామలకఫలవత్ప్రకాశయంతే
 అతస్తే శ్లోకాస్తు మాస్తామలకాః ప్రసిద్ధాస్తేహం కర్తురాఖ్యాపి తథైవ మాస్తామలక ఇతి
 వృత్తా ప్రవృత్తా-ఉ. ౧౭. ఉపదేశం వినా స్వతఏవ ద్విజవర్యసూనోః పరాత్మబోధో
 జాత ఇతి సంప్రేక్ష్య విషయం ప్రాప్తో దేశికేంద్రో ద్విజవర్యసూనోశ్చిరసి స్వహస్తం
 న్యథాత్. ౧౮. ఉదాహృతపద్యాన్యుక్త్వా సుతే నివృత్తే సతి దేశికేంద్రస్తదీయం పితరం
 వచనం బభాషే. తదాహ-భవతా సహాయం వస్తుం యోగ్యో న భవతి. కించామునా
 జడతాస్పదేన తవ కించిత్ప్రయోజనం నాస్తి. ౧౯. నస్వేపంభూతేన తవాపి కిం ప్రయో
 జనమిత్యాశంక్యాహ - పురాభవస్య పూర్వజన్మనో ౭భ్యాసస్య వశేన స తవ పుత్రః
 సర్వం జానాతి. ౨౦. న వస్తుం యోగ్యో భవతా సహాయమిత్యత్ర హేతుమాహ-
 అస్య గృహాదిషయాసక్తిరాసక్తిర్నాస్తి. తథా ౭౭త్మీయదేహే భ్రమాతాదాత్మ్యతా
 ౭న్యత్ర న విద్యతే. తథా దేహాదన్యత్ర మమేతి జ్ఞానమస్య న విద్యతే. సా తాదాత్మ్య
 తా తు యదా స్వేదేహే నాస్తి తదా బాహ్యవస్తుషు సా నాస్తితి కిము వక్తవ్యం. ౨౧.
 ఇతీరయిత్యా భగవాన్ ద్విజాత్మజం గృహీత్వా పునఃపిప్సితాం దిశం యయా. ప్రభా
 కర సంజ్ఞో విప్రో ౭పి కియత్ప్రదేశమనువ్రజ్య స్వమందిరం యయా. నను స్వపుత్రవి

ర్భహుశ్రుతః. ౬౨. తతశ్శతానందమహేంద్రపూర్వై స్సుపర్వ
బృందై రుపగీయమానః, పద్మాంఘ్రిముఖై స్సమమాప్తకామః ఊణీ
పతిః శృంగగిరిం ప్రతస్థే. ౬౩. యత్రాధునాప్యత్తమ మృశ్యశృంగ
స్తపశ్చరత్యాత్మభృదంతరంగః, సంస్పర్శమాత్రేణ వితీర్ణభద్రా విద్యో
తతే యత్ర చ తుంగభద్రా. ౬౪. అభ్యాగతారాచ్చిత్కల్పశాఖాకూ
లంకమాధీతసమస్తశాఖాః, ఇజ్యాశతైర్యత్ర సముల్లసంతశ్శాంతాంత
రాయా నివసంతి సంతః. ౬౫. అధ్యాపయామాస స భాష్యముఖ్యాన్
గ్రంథాన్నిజాంస్తత్ర మనీషిముఖ్యాన్, ఆకర్ణనప్రాప్య మహాపుమథా
నాదిష్టవిద్యాగ్రహణే సమర్థాన్. ౬౬. మందాక్షనమ్రం కలయన్న శే
షం పరాణుదత్పాణితమాంస్యశేషమ్, నిరస్తజీవేశ్వరయోర్విశేషం
వ్యాచష్ట వాచస్పతినిర్విశేషమ్. ౬౭. ప్రకల్ప్య తత్రేంద్రవిమానకల్పం
ప్రాసాదమావిష్కృతస్వశిల్పమ్, ప్రవర్తయామాస స దేవతాయాః

యోగే వ్యాకులతాం కిమితి న ప్రాపేత్పాశంక్యాహ-స్థిరధీర్యతో బహుశ్రుతః. ౬౨.
తతస్తదంతరం విష్ణుప్రముఖైర్దేవబృందైరుపగీయమానః పద్మపాదాదిభిస్సహాప్త కామో
రాజా శృంగగిరిం ప్రతస్థే. 'శతానందో మనోరేచే దేవకీనందనేఽపి చ' ఇతి మేదిసి.
౬౩. యస్మిన్ శృంగగిరావధునాఽపి ఆత్మభృతామంతరంగః ఋశ్యశృంగ ఉత్తమం
తపశ్చరతి, యత్ర చ సంస్పర్శమాత్రేణ నితీర్ణం సమర్పితం భద్రం కల్మాణం యయా
సా తుంగభద్రాఖ్యా నదీ విద్యోతతే. ౬౪. తత్ర యే సంతో వసంతి తాన్ విశిష్ట-
అభ్యాగతానాం పూజయాఽవ్యవృత్తతానాం కల్పవృక్షశాఖానాం కూలంకషాః
అధీతా సర్వశాఖా యైరిజ్యాశతైస్సమ్యగుల్ల సంతశ్శాస్తాస్త రాయాశ్చాస్తవిఘ్నైః-ఇంద్ర.
౬౫. తస్మిన్ పర్వతే మనీషిముఖ్యాన్ శ్రవణమాత్రేణ ప్రాప్యో మహాపురుషార్థో
మోక్షో యైస్తామపాదిష్టవిద్యాగ్రహణే సమర్థాన్ స శ్రీశంకరో భాష్యప్రముఖా
న్నిజాన్సృంధానధ్యాపయామాస ఆకర్ణనేన ప్రాప్యో మహాపుమథో యేభ్యస్తాన్ గ్రంథా
నిలి వా. ౬౬. శేషమనంత మందాక్షనమ్రం లజ్జయా నమ్రం కలయన్ కుర్వన్ని వా
శేషం యథా స్యాత్తథా ప్రాణినామాంతరతమాంసి అజ్ఞానాని పరాణుదత్ అపా
కరోత్. యతో వాచస్పతినా నిర్విశేషం యథా భవతి తథా నిరస్తజీవేశ్వరయోర్విశే
షం వ్యాచష్ట-ఉ. ౬౭. తతశ్చ తస్మిన్ పర్వతే ఇంద్రవిమానసదృశమావిష్కృతస్వ
శిల్పం ప్రాసాదం ప్రకల్ప్యిజాద్యైరపి పూజితాయా దేవతాయాః పూజాం స
ప్రవర్తయామాస. ఆత్ర ప్రాంచః - మతం కృత్వా తత్ర విద్యాపీఠనిర్మాణం కృత్వా

పూజామజాద్యైరపి పూజితాయాః. ౬౮. యా శారదాంబేత్యభిధాం
వహంతీ కృతాం ప్రతిజ్ఞాం ప్రతిపాలయంతీ, అద్యాపి శృంగేరిపురే
వసంతీ ప్రద్యోతతే ౭భీష్టవరాఢ్ దిశంతీ. ౬౯. చిత్రానువర్తీ నిజధర్మ
చారీ భూతానుకంపీ తనువాగ్విభూతిః, కశ్చిద్వినేయో ౭జని దేశికస్య
యం తోటకాచార్యముదాహరంతి. ౭౦. స్నాత్వా పురా క్షీపతి
కంబళవస్త్రముఖైర్వ రుచ్ఛాసనం మృదు సమం స దదాతి నిత్యమ్,
సంలక్ష్య దంతపరిశోధనకాష్ఠమగ్ర్యం బాహ్యాదికం గతవతే సలిలాది
కం చ. ౭౧. శ్రీదేశికాయ గురవే తనుమార్జవస్త్రం విశ్రాణయత్యను
దినం వినయోపపన్నః, శ్రీసాదపద్మయుగమర్దన కోవిదశ్చ ఛాయేవ
దేశికమసౌ భృశమన్వయాద్యః. ౭౨. గురో స్సమీపే న తు జాతు
జృంభతే ప్రసారయన్నో చరణౌ నిషీదతి, నోపేక్షతే వా బహు
వా న భాషతే న పృష్ఠదర్శి పురతో ౭స్య తిష్ఠతి. ౭౩. తిష్ఠ్ గురౌ
తిష్ఠతి సంప్రయాతే గచ్ఛన్ముక్తివాణే వినయేన శృణ్వన్, అనుచ్య
మానో ౭పి హితం విధత్తే యచ్ఛాహితం తచ్చ తనోతి నాస్య. ౭౪.

భారతీసంప్రదాయం నిజశిష్యం చకార. 'యస్తస్త్వైవైతమతే స్థిత్యా భారతీపీఠవిందకః,
స యాతి నరకం ఘోరం యావదాభూతసంప్లవం' కంచిచ్చిష్యం సురేశ్వరాఖ్యం పీఠా
ధ్యక్షమకరోదితి. ౬౮. సా దేవతా కేత్యాకాంతాయామాహాయేతి. ౬౯. అథ తత్ర
యద్ద్వైతం తద్దర్శయతుమారభతే-చిత్రానువర్తీ - తస్మి సూక్ష్మా వాగ్విభూతిర్యస్య స
మందభాషణ ఇత్యర్థః. దేశికస్య కశ్చిచ్చిష్యో ౭జని అభూత్. ౭౦. స సజైవ గురు
శుశ్రూషణపర ఇత్యాహ-పురా గురుస్నానాత్సూర్యం స్నాత్వా కంబళవస్త్రముఖై
రుచ్ఛాసనం మృదు కోమలం సమం సమానం క్షీపతి కరోతి తం తం కాలం సంలక్ష్యేవ
స త్యాజ్ఞప్తో నిత్యం దంతపరిశోధనకాష్ఠం అగ్ర్యం శాస్త్రోక్తం దదాతి. బాహ్యాదికం
గతవతే జలమృత్తికాదికం చ దదాతి-వ. ౭౧. విశ్రాణయతి ప్రయచ్ఛతి స్త్వ. యో
౭సౌ దేశికం ఛాయేవాన్వగచ్ఛత్. ౭౨. వక్తవ్యం నోపేక్షతే వా బహు వా న
భాషతే. వంశస్థేంద్రవంశా మిశ్రితత్వాదుపజాతిః. 'ఇత్థం కిలాన్యాస్వపి మిశ్రి
తాసు స్మరంతి జాతిష్విదమేవ నామేత్యుక్తత్వాత్. ౭౩. కించ గురౌ తిష్ఠతి సతి
తిష్ఠ్ తస్మిన్ సంప్రయాతే గచ్ఛన్ బ్రువాణే వినయేన శృణ్వన్ సన్నకధ్యమా
నో ౭పి హితం విధత్తే యచ్ఛాస్య గురో రహితం తచ్చ న విస్తారయతి - ఉ. ౭౪.
ఏవంభూతే తస్మిన్ శిష్యవరే కదాచిత్సౌకాటిప్రత్యాశనాయాపవర్తనీగాః సదీకలాని

తస్మిన్ కదాచన వినేయవరే స్వశాటీప్రత్యక్షనాయ గతవత్సవపర్వనీ
గాః వ్యాఖ్యానకర్తణి తదాగమమీక్షమాణో భక్తేషు వత్సలతయా
విలలంబ ఏషః. ౭౧. శాంతిపాతమథ కర్తవ్యమసంభ్యేషాద్యతేషు స వినే
యవరేషు, స్థీయతాం గిరిరపి ఊణమాత్రాదేష్యతీతి సముదీరయతి
స్త. ౭౨. తాం నిశమ్య నిగమాంతగురూక్తిం మన్దధీరనధికార్యపి
శాస్త్రే, కిం ప్రతీక్ష్యత ఇతి స్త హ భిత్తిః పద్మపాదమునినా సమదర్శి.
౭౩. తస్య గర్వమపహర్తుమఖర్వం స్వాశ్రయేషు కరుణాతిశయాచ్చ,
వ్యాదిదేశ స చతుర్దశవిద్యాస్సద్య ఏవ మనసా గిరినామ్నే. ౭౪.
సోఽధిగమ్య తదనుగ్రహమగ్ర్యం తత్క్షణేన విదితాఖిలవిద్యః, ఐష్ట

ప్రతి గతవతి సతి తస్మాగమనమీక్షమాణో భక్తేషు వత్సలతయా వ్యాఖ్యానాభ్యే
కర్తణి విలలంబే. 'గా స్వర్గైచ బలీవర్దే రక్షా చ కులిశే పుమాన్, స్త్రీసారభేయా
దృగ్బాణిద్వాన్సుమ్యపుభూమ్ని'చేతి మేదిసీ-వ. ౭౧. అథాసంతరమసంఖ్యాతేషు
శిష్యవరేషు శాంతిపాతం కర్తుం ఉద్యతేషు సత్సు స దేశికేంద్రః స్థీయతాం గిరిరపి
ఊణమాత్రాదేష్యతీతి గిరితి స్త-స్వా. ౭౨. తాం పేదాన్తరూపాం గురూక్తిం నిశమ్య భేద
బుద్ధితాద్విద్భిత్తిః కుద్యతుల్యో జడశ్శాస్త్రేఽనధికార్యసి కిమర్థం ప్రతీక్ష్యత? ఇతిస్తహ
పద్మపాద మునినా సమదర్శి. ఇతి సూచనార్థం భిత్తిస్సమదర్శితేతి వా. ౭౩. అఖర్వ
మనన్దం తస్య పద్మపాదస్య గర్వమపాకర్తుం స్వయమేవ ఆశ్రయో యేషాం తథా
భూతేషు స్వభక్తేషు కరుణాయా అతిశయాచ్చ స శ్రీశంకరస్తత్క్షణ ఏవ గిరినామ్నే
చతుర్దశ విద్యా మనసా ఆదిదేశ. ౭౪. స గిరిగ్ర్యం తస్య గురోరనుగ్రహమధిగమ్య
తత్క్షణేన విదితాఖిలవిద్యః. భగవన్నుదధౌ మృతిజన్మజలే సుఖదుఃఖభూషే పరితం
వ్యభిచిత్, కృపయా శరణాగతముద్ధర మామనుశాధ్యవసన్నమనన్యగతిం. ౧. వినివర్త్య
రతిం విషయే విషమాం పరిముచ్య శరీరవిబద్ధమతిష్ఠ! పరమాత్మపదే భవ నిత్యరతో జహి
మోహమయం భ్రమమాత్మమలే. ౨. విసృజాన్నమయాదిషు పంచసు తామహమస్మి
మమేతి మతిం సతతం, దృశిరూపమనంతమణిం విగుణం హృదయస్థమవేహి సదాఽహ
మితి. ౩. జలభేదకృతా బహులేవ రవేర్ఘటికాదికృతా నభసోఽపి యథా, మతిభేద
కృతా తు తథా బహుతా తవ బుద్ధిదృశోఽవికృతస్య సదా. ౪. దినకృత్ప్రభయా
సదృశేన సదా జనచిత్తగతం సకలం స్వచితా, విదితం భవతాఽవికృతేన సదా యత
ఏవమతోఽసి సదేవ సదా. ౫. ఇత్యాదిభిర్దురుశిష్యసంవాదేన పరతత్త్వవ్యంజకైః.

దేశికవరం పరతత్వవ్యంజకైర్లలితతోటకవృత్తైః. ౭౯. శ్రీమద్దేశికపాద
పంకజయుగీమూలా తదేకాశ్రయా తత్కారుణ్యసుధావసేకసహితా
తద్భక్తి సద్వల్లరీ, హృద్యం తోటకవృత్తవృత్త రుచిరం పద్యాత్మకం
సత్ఫలం లేభే భోక్తుమనో ౭తి సత్తమ శుకై రాస్వాద్యమానం
ముహూః. ౮౦. యేనౌన్నత్య మవాపితా కృతపదా కామం తుమా
యా మియం నిశ్చేణిః పదమున్నతం జిగమిషో రోవ్యమ స్పృశంతీ
పరమ్, వంశ్యా కాప్యధరీకృతత్రిభువనశ్రేణీ గురూణాం కథం సేవా
తస్య యతీశితుర్న విరలం కుర్వీత గుర్వీ తమః. ౮౧. అథ తోటకవృత్త
పద్యజాతైరయమజ్ఞాతసుపర్వసూక్తికో౭సి, దయయైవ గురోస్త్రయీ
శిరోర్ధం స్ఫుటయన్నైతీ విచక్షణస్సతీర్థైః. ౮౨. అథ తస్య బుధ
స్య వాక్యగుంభం నిశమయ్యామృతమాధురీధురీణమ్, జలజాంఘ్రి
ముఖాస్సతీర్థవర్యాః స్తయమన్వస్య సవిస్తయా బభూవుః. ౮౩.

'ఇహతోటకమంబుధి నైః ప్రథిత' మిత్తుక్తలక్షణైస్తోటకవృత్తై స్సహ దేశికవరం శ్రీశం
కరం ప్రత్యాగతవానిత్యర్థః. స్వా. ౭౯. శ్రీమద్దేశికస్య పాదపద్మజయుగళం మూలం
యస్యాస్య శ్రీశంకరవివ విక ఆశ్రయో యస్యాస్తస్య కారుణ్యసుధావసేకేన సహితా
తస్య గిరేర్భక్తిలక్షణా సద్వల్లరీ తోటకవృత్తలక్షణేన వృత్తేన ప్రసవబద్ధనేన హృద్యం
సుందరం భోక్తుం మనో యేషాం తైస్సత్తమలక్షణై శ్శుకైర్దుహరాస్వాద్యమానం
పద్యాత్మకం ఫలం లేభే. కా.౮౦. అత్ర విస్తయో న కార్య ఇత్యాశయేనాహ-యేనౌ
న్నత్యం ప్రాపితా సతీ భూమా యథేష్టం కృతపదా లభాస్సదా. అధరీకృతత్రిభువన
పక్షిణిః. గుర్వీ శ్రేష్ఠా గురూణాం సేవా ఉన్నతం పరం పదం మోక్షం గంతుమిచ్ఛిః
కాపి వంశోద్భవా నిశ్చేణిరధిరోహణీ తస్య యతీశితుర్గిరేస్తమో ౭జ్ఞానం విరళం కథం
న కుర్వీత. ౮౧. అథానంతరమయమజ్ఞాతాస్సుప్రస్తావా యాసు తథాభూతాస్సూక్త
యో యేన తథాభూతో ౭సి. 'పర్వ క్షిభం మహే గ్రంథా ప్రస్తావే లక్షణాంతరే'
ఇతిమేదీసి. గురోర్దయయైవ తోటకవృత్తపద్యజాతైస్త్రయీశిరసామర్థం స్ఫుటయన్
తీర్థైః గురోశ్చివ్యైర్విలక్షణః వితీ దృప్తః - మాలిని. ౮౨. అథానంతరం తస్య
వాక్యానాం సందర్భమమృతమాధురీధురీణం నిశమ్య పద్మ పాదప్రముఖాః సతీర్థవర్యాః
గర్వం పరిత్యజ్య సవిస్తయా బభూవుః. ౮౩. తోటకాఖ్యపద్యప్రాదుర్భావవివ తదా

భక్తుత్కర్షణాత్పాదురాస న్యతోఽస్తా త్పద్యాన్యేవం తోటకాఖ్యా
ని సంతి, తస్మాదాహు స్తోటకాచార్యమేనం లోకే శిష్టాః శిష్టవంశ్యం
మునీంద్రమ్. ౧౪. అద్యాపి తత్ప్రకరణం ప్రథితం పృథివ్యాం తత్సం
జ్ఞయా లఘు మహార్థమనల్పనీతి, శిష్టైర్గృహీతమతిశిష్టపదానువిధం
వేదాంతవేద్యపరతత్త్వనివేదనం యత్. ౧౫. తోటకాహ్వయమవాప్య
మహర్షేః ఖ్యాతిమాప స దిశాసు తదాది, పద్మపాదసదృశప్రతిభావా
న్ముఖ్యశిష్యపదవీమపి లేభే. ౧౬. పుమర్థాశ్చత్వారః కిముత నిగమా
ఋక్పృథితయః ప్రభేదా వా ముక్తేర్విమలతరసాలోక్యముఖరాః,
ముఖాన్యాహో ధాతుశ్చిరమితి విమృశ్యాథ విబుధా విదుః శిష్యాన్
హస్తామలకముఖరాన్ శంకరగురోః. ౧౭. స్ఫారద్వార ప్రఘాణద్విర
దమదసముల్లోలకల్లోల భృంగీ సంగీతోల్లాసభంగీ ముఖరితహరిత స్సం
పదోఽకింపచానైః, నిష్ఠీవ్యస్తేఽతిదూరా దధిగతభగవత్పాద
సిద్ధాంత కాష్ఠానిష్ఠాసంపద్విజృంభన్నిరవధిసుఖదస్వాత్మలాభైక లోభైః.

ఖ్యాప్రవృత్తినిమిత్తమిత్యాహ.—భక్తీతి. యతోఽస్తాదిరేస్సంతి సమాచీనాని తోటక
సంజ్ఞాని ప్రాదురాసన్ తస్మాదేనం శిష్టవంశప్రసూతం శిష్టా వేదాచారతతాః తోటకా
చార్యమాహుః - శాలి. ౧౪. వేదాంతవేద్యపరతత్త్వనివేదనం యత్తత్ప్రకరణమద్యాపి
పృథివ్యాం తత్సంజ్ఞయా ప్రథితం. తద్విశిష్ట - లఘు సప్తహంతోఽర్థా యస్మిన్నన
ల్పా సీతయో యుక్తయో యస్మిన్నతి శ్రేష్ఠపదైరనువిధం యుక్తం తదతవీవ శిష్టై
ర్గృహీతం-వ. ౧౫. మహర్షేః శ్రీశంకరాత్తోటకాఖ్యామవాప్య తదారభ్య ఆకాసుఖ్యా
తిమాప - స్వా. ౧౬. హస్తామలక పద్మపాద సురేశ్వరతోటకాఖ్యేష్వచార్యశిష్యేషు
విబుధకృతవిమర్శం దర్శయతి—ధర్మార్థకామమోక్షాఖ్యాశ్చత్వారః కిముత ఋగ్యజు
స్సామాధర్వణాఖ్యా వేదాః కిం వా సాలోక్యప్రముఖాస్సాలోక్యసామీప్యసారూప్య
సాయుజ్యాఖ్యా ముక్తేర్భేదాః ఆహోస్వి దృష్టాణో ముఖానీతి విబుధా దేవాః పండి
తా వా చిరం విమృశ్య విచార్య హస్తామలకాదీన్ శంకరగురోశ్శిష్యాన్ విదుః-శి. ౧౭.
స్ఫారద్వారాణాం విస్తీర్ణద్వారాణాం ప్రఘాణేషు బాహ్యప్రకౌష్ఠేషు ద్విరదానా
మైరావతప్రభృతీనాం గజానాం మదన్య సముల్లోలేషు అచిచంచలేషు కల్లోలేషు
యా భృంగస్తాసాం సంగీతసోల్లాసభంగా ముఖరితా ముఖరీకృతా ధ్వనితా
హరితో దిశో యాసు తాస్సర్వసంపదః అధిగతా యా భగవత్పాదసిద్ధాంతకాష్ఠా
తస్యాం నిష్ఠాయాస్సంపద ఉల్లసన్నిరవధికసుఖదన్య స్వాత్మనో లాభనైగో ముఖ్యా

౮౮. సమిన్ధానో మథాచలమథితసిన్ధూదరభవత్సుథా ఫేనాభేనామృతరు
చినిభేనాత్తయశసా, నిరుంథానో దృష్ట్యా పరమహమా పంథానమసతాం
పరాధృవ్యైశ్చివ్యైరరమత విశివ్యైష మునిరాట్. ౮౯.

ఇతి శ్రీమాధవీయేతద్ధస్తథాత్ర్యాదిసంశ్రయః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గో ౭యం ద్వీదశశో ౭భవత్. ౧౨

లోభో యేషాం తైరకింపచానైరత్యుదారైర్నిష్ఠీవ్యస్తే ధూత్క్రియంతే - స్ర. ౮౮.
మంథాచలేన మథితాత్నింఘోర్భవంత్యాస్సుథాయాః ఫేనస్యాభావదాభాయస్యామృత
కాంతిని భేన తత్తుల్యేన స్వయశసా దేదీప్యమానః స్వదృష్ట్యా౭పరం నికృష్టం పరమన్యం
వా ౭సతాం పథానం నిరుంథానః పరైరధృవ్యైశ్చివ్యైస్సహ మునిరాట్ శ్రీశంకరో
విశేషేణారమత - శి. ౮౯.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్యబాలగోపాలతీర్థశ్రీపాదశిష్యదత్త

వంశావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

ద్వాదశస్కర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్చంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్చంకరవిజయే, నవ్యాఖ్యానే

త్రయోదశసర్గ ప్రారంభః.

తతః కదాచిత్ప్రణిపత్య భక్త్యా సురేశ్వరార్యో గురుమాతృ
దేశమ్, శారీరకే లత్యంతగభీరభావే వృత్తిం స్ఫుటం కర్తుమనా జగా
ద. ౧. మమ యత్కరణీయమస్తి తే త్వమిమం మామనుశాధ్యసంశ
యమ్, తదిదం పురుషస్య జీవితం యదయం జీవతి భక్తిమాణ్ గురౌ.
౨. ఇతీరితే శిష్యవరేణ శిష్యం ప్రోచే దరీయానలిహృష్టచేతాః,
మత్కస్య భాష్యస్య విధేయమిష్టం నిబంధనం వార్తికనామధేయమ్.
౩. ద్రష్టుం సతర్కం భవదీయభాష్యం గంభీరవాక్యం స మమాస్తి
శక్తిః, తథాఽపి భావత్కటాక్షపాలే యతే యథాశక్తి నిబంధనాయ.
౪. అస్త్యేవమిత్యార్యపదాభ్యనుజ్ఞామాదాయ మూర్ధ్నా స వినిర్జ

అథ వార్తికాంత బ్రహ్మవిద్యాప్రవృత్తిం సవరికరాం నిరూపయితుమారభతే—
తతః కదాచిదాత్మోపదేశాంతం యద్వా ఆత్మదానామీశం గురుం భక్త్యా ప్రణిపత్య
సురేశ్వరార్యో లత్యంతం గభీరో భావో యస్య తథాభూతే శారీరకభాష్యే వృత్తిం
స్ఫుటం యథా స్వాత్మథా కర్తుమనా బభాషే. ఉపజాతిః. ౧. యదువాచ తదాహ—
మమ యత్ తే కరణీయమస్తి తత్త్వమిమం మామనుశయమనుశాధి ఆజ్ఞాపయ.
యతో యదయం గురౌ భక్తిమాణ్ సన్ జీవతి తదిదమేవ పురుషస్య జీవితం
వియో. ౨. మత్కస్య మదీయస్య భాష్యస్య వార్తికనామధేయమిష్టం నిబంధనం
త్వయా విధేయం. ౩. ఇత్యుక్తశ్శిష్య ఉవాచ—తర్కయుక్తం గంభీరవాక్యం భవదీ
యభాష్యం ద్రష్టుమపి మమ శక్తిర్వాస్తి తద్వార్తికవిధానసామర్థ్యం తు దూరనిర్జన్యం.
యద్యప్యేవం తథాఽపి భవదీయకటాక్షపాలే సతి యథాశక్తి నిబంధనార్థం యత్నం
కుర్వే. ౪. అస్త్యేవమిత్యార్యపదాభ్యనుజ్ఞాం మూర్ధ్నా ఆదాయ స సురేశ్వరో వినిర్జ

గామ, అథాంబుజాంఘ్రేద్దయితాస్సతీర్థ్యాస్తం చిత్సుఖాద్యా రహ
 సీత్యమాచుః. ౧. యోఽయం ప్రయత్నః క్రియతే హితాయ హితా
 య నాయం విఫలత్వనర్థమ్, ప్రత్యేకమేవం గురవే నివేద్య బోధా
 స్వయం కర్తృణి తత్పరశ్చ. ౬. యస్సార్వతాకికమపీశ్వరమిశ్వరా
 ణాం ప్రత్యాదిదేశ బహుయుక్తిభిరుత్తరజ్ఞః, కర్తృవ నాకనరకాది
 ఫలం దదాతి నైవం పరోఽస్తి ఫలదో జగదీశితేతి. ౭. ప్రత్యేకమస్య
 ప్రళయం వదంతి పురాణవాక్యాని స తస్య కర్తా, వ్యాసో మునిర్జైమిని
 రస్య శిష్యస్తత్పక్షపాతీ ప్రలయావలంబీ. ౮. గురోశ్చ శిష్యస్య చ
 పక్షభేదే కథం తయోస్సన్య ద్దురుశిష్యభావః, తథాఽపి యద్యస్తి స
 పూర్వపక్ష సిద్ధాంతభావస్తు గురూక్త ఏవ. ౯. ఆజన్మనస్స ఖలు

గామ, అథాంతరం పద్మపాదస్య ప్రియాస్సతీర్థ్యాః శిష్యాభిత్సుఖాద్యాస్తం శ్రీశంక
 రాచార్యం రహస్యమేవం వక్ష్యమాణప్రకారేణోచ్యుః. ౧. యోఽయం ప్రయత్నో
 హితాయ క్రియతే తుభ్యం హితాయ న భవతి కింత్యయం అనర్థం విశేషేణ
 ఫలత్వితి సంభావనాయాం లాఙ్. ఇత్యేవం ప్రత్యేకం గురవే నివేద్యమరిత్య
 న్వయః. తదుదాహరణి-స్వయం విద్వాక్ కర్తృణి తత్పరశ్చ య ఇతి పరేణ నమ్నన్యః.
 ౬. యో మండనస్సార్వతాకికం సర్వలోక ప్రసిద్ధం ఈశ్వరాణాం బ్రహ్మాదీనాం ఈశ్వర
 మపి బహుయుక్తిభిరుత్తరజ్ఞః ప్రత్యాఖ్యాతవాక్. ఏవంవిధేన క్రియత ఇతి వ్యవహి
 తేనాన్వయః. కథమిత్యాకాంతాయామాచుః-కర్తృవ స్వర్గనరకాదిఫలం దదాతి న త్యే
 వంవిధోఽన్యో జగదీశితాఽస్తిత్యేవం ప్రత్యాదిదేశ-వసంతతిలకా. ౭. నను తస్య తో
 దోషో జైమినేరేవాభిప్రాయస్య తథావిధత్వాదిత్యాశంక్యాచుః. అస్య ప్రత్యక్షా
 దిభిస్సన్నిధాపితస్య జగతః ప్రళయం ప్రత్యేకం పురాణవాక్యాని వదంతి తస్య
 పురాణవాక్యజాతస్య స ప్రసిద్ధో వ్యాసో మునిః కర్తా జైమినీరస్య శిష్యోఽతస్తత్పక్ష
 పాతిత్వావశ్యంభావేన ప్రళయావలంబీత్యవశ్యమభ్యుపగంతవ్యం - ఉ. ౮. ఏవక్షే
 బాధకమాచుః. గురోశ్చ శిష్యస్య చ పక్షభేదే సతి తయోర్దురుశిష్యభావః కథం
 స్యాత్? అంగీకృత్యాప్యాచుః. యది పక్షభేదోఽస్తి తథాఽపి స శిష్యపక్షః పూర్వ
 పక్షసిద్ధాంతత్వం తు గురూక్తే గురుప్రతిపాదితే పక్ష ఏవేత్యర్థః. ౯. కించ స ఖలు మం
 డనః ఆజన్మనః కర్తృణి యోజితాత్మాఽనిశమిహ లాకే కర్తృ మర్వన్నేవావస్థితః -
 సమాహితాః ప్రయత్నాత్కర్తృ మరుత స్వర్గాదికం సుఖం ప్రాప్యథ వ్యర్థమాగ్నే కిమితి

కర్మణి యోజితాత్మా కుర్వన్న వస్థిత ఇహానిశమేవ కర్మ, బ్రూతే పరాం శ్చ కురుతావహితాః ప్రయత్నాత్స్వర్గాదికం సుఖమవాప్సుభ కిం వృథాధ్వే. ౧౦. ఏవంవిధేన క్రియతే నిబంధనం యది త్వదాజ్ఞామవ లంబ్య భాష్యకే, భాష్యం పరం కర్మపరం స యోక్ష్యతే మాచ్యావి మూలాదపి వృద్ధిమిచ్ఛతా. ౧౧. సన్న్యాసమవేష న బుద్ధిపూర్వకం వ్యధత్త వాదే విజితోఽవశో వ్యధాత్, తస్మాన్న విశ్వాసపదం విభాతి నో మా చీకరోఽనేన నిబంధనం గురో. ౧౨. యశ్శక్నుయాత్కర్మ విధాతుమిచ్ఛితం సోఽయం న కర్తాణి విహతుమర్హతి, యద్యస్తి సన్న్యాసవిధౌ దురాగ్రహో జాత్యన్ధమూకాదిరముష్య గోచరః. ౧౩. ఏవం సదా భట్టమతానుసారిణో బ్రువంత్యసా తన్వతపక్షపాతవాః, ఏవం స్థితే యోగ్యమదో విధీయతాం న నోఽస్తి నిర్బంధనమత్ర కించన. ౧౪. పురా కిలాస్తాసు సురాపగాయాః పారే పరస్త్వి విచరత్సు సత్సు, ఆకారయాయాస భవానశేమాః భక్తిం పరిజ్ఞాతుమివాన్తదీ

పరాంశ్చ బ్రూతే-వ. ౧౦. తథా చైవంవిధేన త్వదాజ్ఞామవలంబ్య భాష్యకే యది నిబంధనం క్రియతే తర్హి స భాష్యం కేవలం కర్మపరం యోక్ష్యతే తస్మాద్వృద్ధి మిచ్ఛతా త్వయా మూలాదపి మా చ్యావి - ప్రచ్యుతిర్న విధేయత్యర్థః - ఉ. ౧౧. సన్న్యాసానీం తు స్వీకృతసన్న్యాసే ఇయం సంభావనా నాస్తీత్యాశంక్యాహ-సన్న్యాస మపీతి. తస్మాన్నోఽస్తాకం విశ్వాసస్థానం న విభాతి తథా చ హే గురోఽనేన నిబం ధనం మా చీకరః నైవ కారయ. ౧౨. భట్టమతపక్షపాతిత్వాదయం యోగ్యవిచే త్యాహుః - ఈప్సితం కర్మ విధాతుం యశ్శక్నుయాత్ సోఽయం కర్తాణి త్యక్తుం నార్హతి యది సన్న్యాసవిధౌ దురాగ్రహోఽస్తి తర్హ్యముష్య సన్న్యాసవిధే ర్హ్యాశ్యంధాదిర్విషయ ఇత్యేవం భట్టమతానుసారిణో వదంతి. అసావపి భట్టమత పక్షపాతవాః. ఏవంస్థితే యద్యోగ్యం తద్విధీయతాం అస్తాకం త్వత్ర కించన నిర్బం ధనమాగ్రహో నాస్తీత్యర్థః. తథా చోక్తం భట్టైః. 'తత్రైవం శక్యతే వత్తుం యే ఽన్యే పంగావదయో నరాః, గృహస్థత్వం న శక్యంలే కర్తుం లేహమయం విధిః. శైష్వికలహ్లాచర్యం వా పరివ్రాజకతాఽపి చ, తైరవశ్యం గృహీతవ్యా లేనాదా పేతదుష్యతే' ఇత్యాది - ఇంద్రపంకా. ౧౩ - ౧౪. కేన తర్హి వృత్తిర్విధేయా? ఇత్య పేక్షాయాం పద్మపాదేనేతి వత్తుం తద్యోగ్యతామావిష్కర్వంతి - పురేతి. సురాపగా

యామ్. ౧౫. తదా తదాకర్ణ్య సమాకులేషు నావర్థమస్తాసు పరిభ్ర
మత్సు, సనన్దనస్త్యేష వియత్తటిన్యా యురీమభిప్రస్థిత ఏవ తూర్ణమ్.
౧౬. అనన్యసాధారణమస్య భావమాచార్యవర్యే భగవత్యవేక్ష్య,
తుష్టా త్రివర్తా కనకాంబుజాని ప్రాదుష్కరోతి స్త పదేపదే చ. ౧౭.
పదాని లేషు ప్రణిధాయ యుష్మత్సకాశమాగాద్యదయం మహాత్మా,
తతో లలితుష్టో భగవాంశ్చకార నామ్నా తమేవం కిల పద్మపాదమ్.
౧౮. స ఏవ యుష్మచ్ఛరణారవిందనేవావినిర్ధూతసమస్తభేదః, ఆజానసిద్ధో
లర్హతి సూత్రభాష్యే వృత్తిం విధాతుం భగవన్న గాధే. ౧౯. యద్వా
లయమానందగిరిర్యదుగ్రతపఃప్రసన్నా పరమేష్ఠిపత్నీ, భవత్ప్రబంధేషు
యథాభిసంధిర్వాఙ్మయానసామర్థ్యవరం దిదేశ. ౨౦. కర్తైకతానమతి
రేష కథం గురో తే విశ్వాసపాత్రమవపద్యత విశ్వరూపః, భాష్యస్య
పద్మపద ఏవ కరోతు టీకామిత్యాచిరే రహసి యోగివరం విధేయాః.
౨౧. అత్రాంతరే లభ్యర్థగతస్య తూర్ణం సనన్దనో వాక్యముదాజ
హర, ఆచార్యహస్తామలకో లపి కల్పో భవత్కృతో వార్తికమేష
కర్తుమ్. ౨౨. యతః కరస్థామలకావిశేషం జానాతి సిద్ధాంతమసావశే

యా దేవనద్యా గంగాయాః. ౧౫. తస్మిన్కాలే తదాకారణమకర్ణ్య సమాకు
లేషు నాకార్థమితస్తతః పరిభ్రమత్సు అస్తాసు ఏష సనందనస్తు వియన్నద్యా యురీ
మాకు అభిప్రస్థిత ఏవ. ౧౬. త్రివర్తా త్రిమూర్తా గంగా. ౧౭. లేషు తుష్టయా త్రిప
థగయా ప్రాదుష్కృలేష పరకమలేష పదాని సంస్థాప్య భవత్సకాశం యతో
అయం మహాత్మా లలెతవా తతో లలిసంతుష్టో భవాంస్తమేనం నామ్నా ఖలు పద్మ
పాదం చకార. ౧౮. ఆజానసిద్ధః స్వభావత ఏవ సిద్ధః. ౧౯. యద్వా లయమానం
దగిరిస్సూత్రభాష్యే వృత్తిం విధాతుమర్హతి - యతో యస్యోగ్రతపసా ప్రసన్నా
సరస్వతీ భవదభిప్రాయానుసారివ్యాఖ్యానసామర్థ్యవరం దిదేశ. ౨౦. హే గురో కర్తై
కతానమతిరేష విశ్వరూపః తవ కథం విశ్వాసపాత్రమవపద్యత తత్తత్పాత్రభూతో
జాతో లతః కర్తైకతానమలేర్విశ్వరూపస్యావిశ్వసనీయత్వాద్భాష్యస్య పద్మపాద
ఏవ టీకాం కరోతు ఇతి రహసి యోగివరం శ్రీశంకరం శిష్యా ఊచిరే-ఇంద్ర. ౨౧.
అత్రాంతరే సమీపమాగతస్సనందనశీఘ్రం వాక్యం సముదాజహర. తదాచ - హే
ఆచార్య భవత్కృతో వార్తికం కర్తుం ఏష హస్తామలకో లపి సమర్థః - ఆ. ౨౨.
యతః కరస్థామలకసదృశం సర్వం సిద్ధాంతమేష జానాతి. అతవివాముష్టే భవత్తైవ

షమ్, అతోహ్యముమై భవతైవ పూర్వమదాయ హస్తామలకాభిధానమ్. ౨౩. వాణీం సమాకర్ణ్య సనందనస్య సామి స్తితం భాష్యకృదా బభాషే, నైపుణ్య మన్యాదృశ మస్య కింతు సమాహితత్వా న్న బహిః ప్రవృత్తిః. ౨౪. అయం తు బాల్యే న పపాత పిత్రా నియోజిత స్సాదరమక్షరాణి, న చోపనీతోఽపి గురో స్సకాశాదధ్యైష్ట వేదా స్మరమార్థనిష్ఠః. ౨౫. బాలైర్న చిక్రీడ న చాన్నమైచ్ఛన్న చారు వాచం హ్యవద త్కదాపి, నిశ్చిత్త్య భూతోపహతం తమేనమానిన్యిరేఽస్తన్నికటం కదాచిత్. ౨౬. అస్తానవేత్త్యైవ ముహుః ప్రణమ్య కృతాంజలౌ తిష్ఠతి బాలకేఽస్తిక్, ఇమామపూర్వాం ప్రకృతిం విలోక్య విసిస్తియే తత్ర జనస్సమేతః. ౨౭. కస్త్యం శిశో కస్య సుతః కుతో వేత్యస్తాభి రాచప్త కిలైష పృష్టః, ఆత్మాన మానందఘన స్వరూపం విస్తాపయన్ పద్యమయైర్వచోభిః. ౨౮. తదా కదాప్యశ్రుతి గోచరం తదాకర్ణ్య వాగ్వైభవమాత్మజస్య, పితా ప్రపద్యాస్య పరం ప్రహర్షం సప్రత్రయాం వాచమువాచ విజ్ఞః. ౨౯. జనైర్జడత్వేన వినిశ్చితోఽపి బ్రవీతి యద్యేష పరాత్తతత్త్వమ్, ప్రజ్ఞో న్నతానామపి దుర్విభావ్యం కిం వర్ణ్యతేఽర్హన్ భవతః ప్రభావః.

హస్తామలకాభిధానమదాయ-ఉ. ౨౩. సనందనస్య వాచం సమాకర్ణ్య అర్థస్తితం యథాస్యాత్తథా భాష్యకారో జగాద. తదాహస్యహస్తామలకస్య నైపుణ్యమునుపమం పరం తు సమాహితత్వాత్ అస్య బహిఃప్రవృత్తిర్న భవతి-ఉం. ౨౪. సమాహితత్వాదిత్యాద్యుక్తం వివృణోతి—అయం తు బాల్యే పిత్రా సాదరం నియోజితోఽచ్యుతరాణి న పపాత. తేనోపనీతోఽపి గురో స్సకాశాత్పరమార్థనిష్ఠో వేదాన్న చాఢీ తవాన్ - ఉ. ౨౫. న చిక్రీడ క్రీడాం న చకార. ౨౬. ప్రకృతిం స్వభావం. తత్ర తస్తిక్ స్థానే సమేతస్సంమిళితః. ౨౭. 'కస్త్యం శిశో కస్య కుతోఽసి గంతా కిం నామ తే త్వం కుత ఆగతోఽసి', ఏతన్నయోక్తం పద చార్పక త్వం మత్రీపతయే ప్రీతివివర్ధనోఽసి' ఇత్యస్తాభిః పృష్టః పద్యమయైర్వచోభిర్విస్తాపయన్నాత్మాన మానందఘనస్వరూపమాచప్త - ఉపజాతిః. ౨౮. తస్తిక్ కాలే కదాప్యశ్రుతిగోచరం పుత్రస్య తద్వాగ్వైభవం ఆకర్ణ్య అస్య పితా పరం ప్రహర్షం ప్రాప్య విజ్ఞస్సుప్రత్రయాం వాచమువాచ - ఉప. ౨౯. తాముదాహరితి—జనైరితి. ప్రజ్ఞయొన్నతానామపి దుర్విభావ్యం పరమాత్మతత్త్వం యద్యేష త్వత్సమీపమాగతో బ్రవీతి

30. ఆజన్మనస్సంసృతిపాశము క్తశ్చిహ్యోఽస్త్యయం విశ్వగురోస్తవైవ,
ప్రభుల్లరాజీవవనే విహారి కథం రమేత యురకే మరాళః. 30. విజ్ఞా
ప్య తస్మిన్నితి నిర్గతేఽసౌ తదా ప్రభృత్యత్ర వసత్యుదారః, ఆశై
శవాదాత్తవిలీనచేతాః కథం ప్రవర్తేత మహాప్రబంధే. 31. శ్రుత్వేతి
పప్రచ్ఛురముం వినేయాః స్వామిన్వినైవ శ్రవణాద్యుపాయైః, అలబ్ధ
విజ్ఞానమయం కథం వా భవానిదం సాధు విదాంకరోతు. 33. తా
నబ్రవీత్సంయమిచక్రవర్తీ కశ్చిత్పురా యామునతీరవర్తీ, బభూవ
సిద్ధః కిల సాధువృత్త సాన్సారికేభ్య స్సుతరాం నివృత్తః. 34.
తస్యాంతికే కాచన విప్రకన్యా ద్విహాయనం జాతు నివేశ్యబాలమ్,
క్షణం ప్రతీక్షస్య శిశుం ద్విజేతి స్నాతుం సఖిభిస్సహ నిర్జగామ. 35.
అత్రాంతరే దైవపశాత్యబాలశ్చక్రమ్యమాణో నిపపాత నద్యామ్,
మృతం తమాదాయ శిశుం తదీయాశ్చక్రందురుచ్చైః పురతో మహర్షేః.
36. ఆశ్రోశమాకర్ణ్య మునిస్స తేహమత్యంతఖిన్నో నిజయోగభూ
మ్నా, ప్రావిక్షదంగం పృథుకస్య తస్య సవష హస్తామలక స్తపస్వీ. 32.
తస్మాదయం వేద వినోపదేశం శ్రుతీరసంతాసకలాన్సన్మితీశ్చ, సర్వాణి
శాస్త్రాణి పరం చ తత్త్వమజ్ఞాతమేతేన న కించిదస్తి. 33. తత్తా
దృగాత్తా న బహిః ప్రవృత్తై నియోగమర్హత్యయమత్ర వృత్తై, స

త్త్వో హేర్హ్లా భవతః ప్రభావః కిం వర్జ్యతే-ఉ. 30. తస్మాదాజన్మనో జన్మప్ర
భృతి సంసృతిపాశముక్తోఽయం విశ్వగురోస్తవైవ శిష్యోఽస్తు. యతః ప్రభుల్లపద్మ
వనే విహారి హంసః యురకే వనే కథం రమేత? 30. ఇతి విజ్ఞాప్య తస్మిన్పృథాకే
నిర్గతే సతి. 31. ఆయం విజ్ఞానం కథం లబ్ధవా? ఇదం భవాన్ సాధు నమ్యక్-
బోధయతు. 33. ఏవం పృష్ట ఆచార్యః తస్య ప్రాగ్భవీయం పృతాంతముక్తవా
నిత్యాహ—తానితి. 34. జాతు కదాచిత్తస్య సిద్ధస్య సమీపే కాచన విప్రకన్యా
ద్వివర్తం బాలకం సంస్థాప్య హేద్విజ, క్షణమాత్రం బాలం ప్రతీక్షస్వేత్యుక్త్వా సఖిభి
స్సహ స్నాతుం నిర్జగామ. 35. మహర్షేః పురతః చక్రం దురాశ్రోశం చక్రః. 36.
తస్య పృథుకస్య బాలస్యాంగం శరీరం ప్రవివేశ స తపస్వీ ఏష హస్తామలకః. 32.
యస్మాదేవం తస్మాదయముపదేశం వినైవాసంతాః శ్రుతీస్సకలాన్సన్మితీశ్చ సర్వాణి
చ శాస్త్రాణి పరం చ తత్త్వం జానాతి కిం బహునాఽనేనాజ్ఞాతం కించిదపి
నాస్తి. 33. తత్తస్మాదృగాత్తా ఆయం హస్తామలకో బహిఃప్రవృత్తావత్ర

మండనస్తవ్నాతి బుద్ధతత్త్వస్సరస్వతీసాక్షికసర్వవిత్త్వః. 3౯. తత్తా
దృశాత్పుజ్యజ్జిలక్తిరాశిస్సమస్తశాస్త్రాల్లవపారదర్శి, ఆసాదితో ధర్మ
హితః ప్రయత్నాత్స చేన్న రోచేత న దృశ్యతే ౭న్యః. ౪౦. అహం
బహూనామనభీష్టకార్యం న కారయిష్యే హి మహానిబంధే, కిం
చాత్ర సంశీతిరభూన్తమాతో యదేకకార్యే బహవః ప్రతీహః. ౪౧.
భవన్నిదేశాద్భగవన్ననందనః కరిష్యతే భాష్యనిబంధమిప్సితమ్, స
బ్రహ్మచర్యాదురరికృతాశ్రమో మతిప్రకర్షో విదితోహి సర్వతః. ౪౨.
సనందనో నందయితా జనానాం నిబంధమేకం విదధాతు భాష్యే, న
వార్తికం తత్తు పరప్రతిజ్ఞం వ్యథాత్ప్రతిజ్ఞాం స హి నూత్నదీక్షః. ౪౩.
ఆదిశ్యేత్థం శిష్యసంఘం యతీంద్రః ప్రోవాచేత్థం నూత్నభిక్షుం రహ
స్తమ్, భాష్యే భిక్షో మా కృథా వార్తికం త్వం నేమే శిష్యాస్సే
హిరే దుర్విదగ్ధాః. ౪౪. తాత్పర్యం తే గేహిధర్మేషు దృష్ట్యా తత్సం
స్కారం సాంప్రతం శంకమానాః, భాష్యే కృత్వా వార్తికం యోజ

భాష్యే వృత్తా నియోగం నార్హతి. స మండనస్తవ్నాతి. యతో బుద్ధతత్త్వస్సర
స్వతీసాక్షికం సర్వజ్ఞత్వం యస్య సః. 3౯. ప్రయత్నాల్లబ్ధి వివేచిధస్స న రోచేత
చేత్తర్హి తథావిధో ౭నో న దృశ్యతే ఆ. ౪౦. నను భవదభీష్టం చేత్తర్హి కారయితవ్య
మితి తత్రాహ—అహమితి. మహానిబంధే బహూనామనభీష్టం కార్యం న కార
యిష్యే కిం చ యత ఏకస్మిన్ కార్యే బహవః ప్రతిహలాః ఆతో ౭త్ర సంశయో
మమోత్పన్న ఇత్యర్థః - ఉ. ౪౧. ఏవముక్తా వినేయా న దృశ్యతే ౭న్య ఇత్యుక్త
మసహమానా ఊహః—హే భగవన్ భవదాజ్ఞాతస్సనందన ఈప్సితం భాష్యే
నిబంధం కరిష్యతి. యతస్స బ్రహ్మచర్యాదంగీకృతాశ్రమో మతేః ప్రకర్షో యస్య
సర్వతో విజ్ఞాత శ్చ - వంశ. ౪౨. ఏవముక్త ఆచార్య ఉవాచ—జనానాం నంద
యితా సనందనో భాష్యే నిబంధమేకం విదధాతు న తు వార్తికం తత్తు పరప్రతిజ్ఞం
పరస్య ప్రతిజ్ఞా యస్మిన్. హి యతస్సీక్ష్వికృతదీక్షస్సరేశ్వరః ప్రతిజ్ఞాం వ్యథాత్ -
ఉపేం. ౪౩. ఇత్థం శిష్యసంఘమాదిశ్య యతీంద్రో రహసి స్థితం నూత్నభిక్షుం సురే
శ్వరం పక్ష్యమాణప్రకారేణ ప్రోవాచ. హే భిక్షో భాష్యే త్వం వార్తికం మాకృథాః
యతో దుర్విదగ్ధత్వాదిమే శిష్యా న సేహిరే - కా. ౪౪. శంకమానైస్సైర్వదుక్తం
తద్దర్శయతి—గేహిధర్మేషు తవ తాత్పర్యం వీక్ష్య సాంప్రతం తత్సంస్కారం శంక
మానాః ప్రాహుః. భాష్యే వార్తికం కృత్వా స్వీయసిద్ధాంతకేవం భాష్యం స యోజ

యేత్స భాష్యం ప్రాహుస్సీన్వయసిద్ధాంతశేషమ్. ౪౧. నాన్వేవాసా
వాశ్రమస్తుర్య ఇథం సిద్ధాంతోఽయం తావతో వేదసిద్ధిః, ద్వారి
ద్వాన్తైస్సర్వారితా భిక్షమాణా వేత్తాన్తన్తే న ప్రవేశం లభంతే. ౪౬.

ఇత్యాద్యాం తాం కింపదంతీం విదిత్వా తేషాం నాసీత్ప్రత్యయ
స్త్వయ్యనలే, స్వాతంత్ర్యాత్త్వం గ్రంథమేకం మహాత్మా కృత్వా
మహ్యం దర్శయాధ్యాత్తనిష్ఠమ్. ౪౭. విద్యన్యదవృత్తయస్సాన్వ
దమీషాం శిష్యాణాం నో గ్రంథసందర్శనేన, ఇత్యుక్తైస్సం వార్తికం
సూత్రభాష్యే నాభూద్ధాహేత్యాప ఖేదం చ కించిత్. ౪౮. శిష్యో
క్తిభిశ్శిథిలితాత్తమనోరథోఽసావేనం స్వతంత్రకృతినిర్మితయే న్యయు
జ్ఞుః, నైష్కర్మ్యసిద్ధి మచిరా ద్విదధత్సచేత్థం న్యాయామవిదత
సురేశ్వరదేశికాఖ్యామ్. ౪౯. నైష్కర్మ్యసిద్ధిమథ తాం నిరవద్య
యుక్తిం నిష్కర్మ తత్త్వవిషయావగతిప్రధానామ్, అద్యస్తహృద్య
పదబంధవతీముదారామాద్యన్తమైశతతరాం పరితుష్టచేతాః. ౫౦.
గ్రంథం దృష్ట్వా మోదమానో మునీంద్రస్తం చాన్యేభ్యో దర్శయా
మాస హృద్యమ్, తేషాం చాసీత్ప్రత్యయస్తద్వ దస్సిన్యదవృత్తాన్వ

యేత్. సంభావనాయాం లిజ్ - కా. ౪౧. కించ తుర్యాశ్రమో వేదే సిద్ధో నాన్వే
వేతి మాండనసిద్ధాంతో భిక్షమాణా ద్వారి ద్వాన్తైస్సర్వారితా మాణాస్తే మాండనస్య
వేత్తాన్తః ప్రవేశం న లభంత ఇత్యాద్యాం కింపదంతీం జనశ్రుతిం విదిత్వా తేషా
మనలే అత్తుదేఽపి త్వయి ప్రత్యయో నాసీత్త్వ మయా కిం కర్తవ్యమితి చే
త్తత్రాహ—స్వాతంత్ర్యాత్త్వమధ్యాత్తనిష్ఠమేకం గ్రంథం కృత్వా మహ్యం దర్శయ.
౪౬ - ౪౭. హేవిద్యన్యథా గ్రంథసందర్శనేన నోఽస్మాకమమీషాం శిష్యాణాం
ప్రత్యయస్సాన్విదితి సురేశ్వరముక్త్యా హహా సూత్రభాష్యే వార్తికం నాభూదితి
కించిత్ఖేదం ప్రాప. ౪౮. ఏవం శిష్యోక్తిభిశ్శిథిలితస్సమనోరథో యస్యాసౌ శ్రీశంకర
ఏనం సురేశ్వరం స్వతంత్రకృతినిర్మితయే న్యయుజ్ఞుః. సచ నియుక్తోఽచిరాదేవ
నైష్కర్మ్యసిద్ధిం విదధత్ ఇత్థం యోగ్యాం సురేశ్వరదేశికాఖ్యామవిదత - వ. ౪౯.
నిష్కర్మతత్త్వవిషయాఽవగతిః ప్రధానం యస్యామాద్యాదంతవర్తంతం మనోజ్ఞపద
బంధవతీమేవంభూతాం తాం పరితుష్టచేతా ఆచార్య ఆద్యంతం సమ్మగ్నైశ్చ. ౫౦.
యథా యోఽస్మాదన్యస్స ఏవం తత్త్వవిన్నాస్తీతి తథా తేషామస్మిన్ ప్రత్యయ

స్తత్త్వవిద్య సు నేతి. ౧౧. యత్రాద్యాపి శ్రూయతే మస్కరించై
ర్నిష్కర్తాత్తా యత్ర నైష్కర్మ్యసిద్ధిః, తన్నామ్నాయం వపుధే
గ్రంథవర్యస్తన్తాహత్త్యాత్సర్వలోకాదృతో ఒభూత్. ౧౨. ఆచార్య
వాక్యేన విధిత్సితే ఒస్త్వీన్విఘ్నం యదన్యే వ్యధురుత్సర్జ, శాపంకృతే
ఒస్త్విస్మృతమప్యదారైస్తద్వార్తికం న ప్రసరేత్పృథివ్యామ్. ౧౩.
నైష్కర్మ్యసిద్ధ్యాఖ్యనిబంధమేకం కృత్వా ఒత్తపూజ్యాయ నివేద్య
చోక్త్వా, విశ్వాసముక్త్వా ఒథ పురర్బభాషే స విశ్వయాపా గురు
మాత్మదైవమ్. ౧౪. న ఖ్యాతిహేతోర్న చ లాభహేతో ర్నాప్య
ర్చనాయై విహితః ప్రబంధః, నోల్లంఘనీయం వచనం గురూణాం
నోల్లంఘనే స్వాధ్యయశిష్యభావః. ౧౫. పూర్వం గృహిత్యే ఒపి న
తత్త్వభావో న బాల్యమన్వేతి హి యావనస్థమ్, న యావనం వృద్ధ
మువైతి తద్వద్వజ్జహి పూర్వస్థితి మోక్ష్యో గచ్ఛేత్. ౧౬. అహం
గృహీ నాత్ర విచారణీయం కిం తేన పూర్వం మన ఏవ హేతుః,
బంధే చ మోక్షే చ మనో విశుద్ధో గృహీ భవేద్వాప్యత మస్కరి

శ్వాసీత్-శా. ౧౧. యత్ర గ్రంథే ఒద్యాపి యతీంచైర్నిష్కర్తాత్తా శ్రూయతే.
యత్ర నైష్కర్మ్యస్య మోక్షస్య సిద్ధిః, తస్మా నైష్కర్మ్యసిద్ధేర్నామ్నాయం ఒయం
గ్రంథవర్యో వపుధే. తస్మాన్తాహత్త్యాత్సర్వలోకాదృతో ఒభూత్. ౧౨. ఆచార్య
ర్యదృశివ్యమాలక్య హేహేత్యుక్తం తద్దర్శయతి-ఆచార్యవాక్యేనాస్త్విన్వార్తికే విధాతు
మిష్టే సతి యతో ఒన్యే విఘ్నం వ్యధురస్మిన్ కృతే ఒస్త్వాన్విమితాత్సురేశ్వరశ్శాప
ముత్సర్జ. సూత్ర భాష్యస్య వార్తికముదారైః కృతమపి పృథివ్యాం న ప్రసరేత్-ఇ.
౧౩. విశ్వాసం చ ప్రాప్యాచార్యేత్యాద్యుక్త్వాఒథ పునరువాచ-ఉ. ౧౪. యదువాచ
తదాహ-నేతి-ఇం. ౧౫. తాత్పర్యం తే గేహిధర్మేషు దృష్టేత్యుక్తం తత్రాహ-పూర్వం
గృహిత్యేఒపి తత్త్వభావో గృహిస్తవభావో న భవామి. హి యతో యావనస్థం
బాల్యం నాన్వేతి. తథా. వృద్ధం పురుషం యావనం నోవైతి. తద్వత్తథా ప్రజ్ఞ
గమనం కుర్వన్ పూర్వస్థితిం పరిత్యక్త్యైవ గచ్ఛేదిత్యర్థః - ఉ. ౧౬. కించాత్మాస్థిన్లోకే
ఒహం గృహీతి న విచారణీయం. యతస్తే కిం పూర్వమిహ జన్త ని జన్తాంతరే వా
గృహిణో న బభూవు రపిత్వాసురేవ. తస్మాద్గృహిత్యే యతిత్యే వా మనఏవ హేతుః.
న కేవలమేతావదేవా పితు బంధే చ మోక్షే చ మన ఏవ హేతుః. 'మన ఏవ మను

వా. ౫౭. నాస్త్యేవ చేదాశ్రమ ఉత్తమాదిః కథం చ తత్రాప్తి నివృత్తిగామినో, ప్రతిశ్రవా నౌ కథమల్పకాలా న హి ప్రతిజ్ఞా భగవన్నిరుద్ధా. ౫౮. సంభిక్షమాణా న లభంత ఏవ చేద్ద్రహప్రవేశం గురుణా ప్రవేశనమ్, కథం హి భిక్షా విహితా ననూత్తమా కో నామ లోకస్య ముఖాపిధాయకః. ౫౯. తత్త్వోపదేశాద్విదితాత్మతత్త్వో వ్యథామహం సన్న్యసనం కృతాత్మా, విరాగభావాన్న పరాజితస్తు వాదో హి తత్త్వస్య వినిర్ణయాయ. ౬౦. పురా గృహస్థేన మయా ప్రబంధా నైయా యికాదౌ విహితా మహాద్ధాః, ఇతఃపరం మే హృదయం చిక్షీర్ష్య త్వదంఘ్రినేవాం న విలంఘ్య కించిత్. ౬౧. శ్రద్ధామవైతబద్ధాదరబుధపరిషచ్ఛేముషీ సన్నిషణ్ణామర్వాద్దుర్వాదిగర్వానలవిపులతర జ్వాలమాలావలీధామ్, సిక్త్వా సూక్తామృతాఘైరహహ పరిహసన్ జీవయస్యద్య

మ్యాణాం కారణం బంధయోక్షయో' రిత్యుక్తత్వాత్-తస్మాద్విశుద్ధో గృహీ భవేద్వా మస్మరీ వా భవేద్ధయథా౭సి న్యూనాధిక్యం నాస్తీత్యర్థః. ౫౭. నాస్త్యేవాసా వాశ్రమస్తుర ఇథమిత్యుక్తం తత్రాహ - నాస్త్యేవేతి. హే ఉత్తమ, ఆదిరాశ్రమో నాస్త్యేవ చేత్రాప్తినివృత్తిగామినో నౌ ఆవయోః ప్రతిశ్రవా అహం పరాజితః సన్నాసనం ప్రాప్నోమి అహం పరాజితస్తం హాస్యామి ఇత్యేవంరూపా కథం స్తస్తత్రాప్యల్పకాలా యది తుర్యాశ్రమో మమాభిమతో నాభూత్త్విప్రతిజ్ఞా మయా నిరుద్ధా౭భూదిత్యాశయేనాహ-నహితి. ౫౮. యచ్చ ద్వారి ద్వైత్తైరిత్యాద్యుక్తం తత్రాహ-సంభిక్షమాణా ఇతి. గురుణా భగవతా ప్రవేశనం కథం విహితం? కథం చ మద్భ్రహే ననూత్తమా భిక్షా విహితా? యదపి కింపదస్తీత్యాద్యుక్తం తత్రాప్యాహ-లోకస్య ముఖాపిధాయకః కో నామ? న కో౭వ్యస్తీత్యర్థః. ౫౯. యత్తు సన్నాసన మప్యేవం న బుద్ధిపూర్వమిత్యాద్యుక్తవస్తస్తత్రాహ-పూర్వం కృతాత్మా పశ్చాత్తత్త్వోపదేశా ద్విదితాత్మతత్త్వో ౭హం వై రాగ్యాత్సన్న్యసనం వ్యథాం న తు పరాజితో హి యస్మాద్వాదస్తత్త్వవినిర్ణయాయ. ౬౦. యత్తు భాష్యే కృత్యేత్యాదితత్రాహ - పురేతి. ఇతఃపరం మే హృదయం త్వదంఘ్రినేవాం విలంఘ్య న కించిత్కర్తుమిచ్ఛు. ౬౧. తథాచైవం విధస్య సద్గురో స్తవ నేవా కేనాపి కథమపి కర్తుం న శక్యేత్యాహ-అద్యైతే బద్ధ ఆదరో యైస్తథాభూతబుధపరిషచ్ఛేముష్యాం సన్నిషణ్ణాం. అద్యైతబద్ధాశ్రాయా బుధసముదాయబుద్ధిస్తస్యాం. సమ్యక్ స్థితామితి వా. అర్వాచీనానాం దుర్వాదినాం గర్వలక్షణస్యానలస్య విపులతరజ్వాలలక్షణయా విపులతరయా

సద్యః కో వా సేవాపటుస్సాన్యద్రణతరణవిధౌ సద్గురోర్నైవ జానే.
 ౨౨. ఇత్యుక్తోఽపరతే సురేశ్వరగురా తేనైవ శారీరకే నోసంభావ్యమా
 హాత్ర వార్తికమితి ప్రాథం శుగన్ని శనైః, ధీరాగ్ర్యశ్శమయన్ వివేక
 పయసా దేవేశ్వరేణ త్రయీభాష్యే కారయితుం స వార్తికయుగం
 బద్ధాదరో ౭భూన్తునిః. ౬౩. భావానుకారిమృదువాక్యనివేశితార్థం
 వ్యయైః పదైస్సహ నిరాకృతపూర్వపక్షమ్, సిద్ధాంతయుక్తివినివేశితత
 స్వీయాపం దృష్ట్వా ౭భినంద్య పరితోషవశాదవోచత్. ౬౪. సత్యం
 మదాత్థ వివయిస్తమ యాజుషీయా శాఖా తదన్తగతభాష్యనిబంధ
 శిష్టః, తద్వార్తికం మమ కృతే భవతా ప్రణేయం సచ్ఛేష్టితం పరహితై
 కఫలం ప్రసిద్ధమ్. ౬౫. తద్వత్త్వదీయా ఖలు కాణ్యశాఖా మమా
 పి తత్రాస్తి తదన్తభాష్యమ్, తద్వార్తికం చాపి విధేయమిష్టం పరోప
 కారాయ సతాం ప్రవృత్తిః. ౬౬. తత్రోభయత్ర కురు వార్తికమార్తి
 హారి కీర్తిం చ యాహి జితకార్తికచంద్రికాభామ్, మా శంకి పూర్వ

మాలయా విపులతరయా జ్వాలామాలయా ఇతి వా. ఆవలీధామాన్వాదితాం శ్రద్ధాం
 హక్తామృతౌమైస్సిక్త్యా ౭హహద్య సద్యః పరిహసన్ జీవయసి. తతో రణతరణవిధాన
 సదృశాయామేవం భూతస్య సద్గురోస్తవసేవాయాం కో వా పటుస్సాన్యత్ ? - స్ర. ౬౨.
 ఇత్యుక్త్యా సురేశ్వరగురావుపరతే సతి. అహహేత్యత్యంతభేదే. తేన సురేశ్వరశైవాత్ర
 శారీరకే వార్తికం నో సంభావి ఇతి ప్రాథం శోకాన్ని ధీరాగ్ర్యశ్శిశంకరో వివేక
 పయసా శనైశ్శమయన్ వేదత్రయీభాష్యే సురేశ్వరేణ వార్తికద్వయం కారయితుం
 సమునిర్బద్ధాదరో ౭భూత్ - కా. ౬౩. భావానుసారిభిర్మృదుభిరాన్యైర్వినివేశితో ౭థో
 యత్ర. స్వీయైః పదైర్నిరాకృతః పూర్వపక్షో యత్ర. సిద్ధాంతయుక్తిభిర్వినివేశితం తస్య
 సిద్ధాంతస్య స్వయాపం యత్ర తం తదీయం గ్రంథం దృష్ట్వా ఆభినంద్య స శ్రీశంకరః
 పరితోషవశాదవోచత్ - ప. ౬౪. తదాహ - హే వివయి, త్వం యదుక్తవాన్ అసి
 తత్సర్వం సత్యమతో మమ యా యాజుషీ తైత్తిరేయా శాఖా తస్యా అన్తగతో యో
 భాష్యపక్షాః మమేష్టో నిబంధస్తస్య వార్తికం మదర్థం భవతా ప్రణేయం. యత
 స్సతాం చేష్టితం పరహితైకఫలం ప్రసిద్ధం. ౬౫. తద్వత్త్వదీయా ఖలు యా కాణ్య
 శాఖా తత్రాస్తి మమ తదంతభాష్యమస్తి తస్య వార్తికమస్మిద్దం విధేయం. యతస్సతాం
 ప్రవృత్తిః పరోపకారాయత్సర్గః. ౬౬. ఆవశ్యకతాబోధనాయ పునరాహ - తత్రోభ
 యత్ర తాపత్రయనిబర్హణం వార్తికం కురు. జితా కార్తికచంద్రికాయాః అభా

మివ దుశ్శతవాక్యరోధో మద్వాక్యమేవ శరణం ప్రజ మా విచారీః. ౬౭. ఇత్థం స ఉక్తో భగవత్పదేన శ్రీవిశ్వరూపో విదుషాం వరిష్ఠః, చకార భాష్యద్వయవార్తికే ద్వే హ్యజ్ఞా గురూణాం హ్యవిచారణీయా. ౬౮. ఆజ్ఞా గురోరనుచరైర్న హి లంఘనీయేత్యుక్త్వా తయోర్నిగమశేఖరయోరుదారమ్, నిర్తాయ వార్తికయుగం నిజదేశికాయ నిస్సీమనిస్తులనధీరుపదాం చకార. ౬౯. సనందనో నామ గురోరనుజ్ఞయా భాష్యస్య టీకాం వ్యధితేరితః పరామ్, యత్పూర్వభాగః కిల పంచపాదికా తచ్ఛేషగా వృత్తిరితి ప్రథీయసీ. ౭౦. వ్యాసస్మిసూత్రనిచయస్య వివేచనాయ టీకాభిధం విజయడిండిమమాత్మకీర్త్యై, నిర్తాయ పద్మచరణో నిరవద్యయుక్తిస్యాతం ప్రబంధమకరోద్ధరుదక్షిణాం సః. ౭౧. ఆలోచయన్నథ తదానుగతిం గ్రహణామూచే సురేశ్వర సమాహ్వముపహ్వరే సః, పంచైవ వత్స చరణాః ప్రథితా ఇహ స్యుస్తత్రాపి సూత్రయుగశద్వయమేవ భూమ్నా. ౭౨. ప్రారబ్ధకర్త పరి

యయా తథాభూతాం కీర్తిం చ ప్రాప్నుహి. నమ పూర్వపదధునా ౭౩ వినేయ వాక్యై రోధస్యావశ్యంభావిత్వాల్లిమర్థం తత్కరణే మయా దీక్షా స్వీకార్యేతి శంకా త్వయా న కర్తవ్యా ఇత్యాహ - మాశంకీతి. కుత ఇతి చేత్రత్రాహ—మద్వాక్యమేవ శరణుతత్తత్కరణార్థం గచ్ఛ విచారం మా కురు - వ. ౬౭. ఇత్థం భగవత్పదేన శ్రీశంకరేణోక్తో విదుషాం వరిష్ఠః స శ్రీసురేశ్వరో భాష్యద్వయస్య వార్తికే ద్వే చకార. హి యస్తా ధ్యరూణామాజ్ఞా ౭విచారణీయైవ - ఉ. ౬౮. వితదేవ వివృణోతి-గురోరాజ్ఞా ౭నుచరైర్న హి లంఘనీయేత్యుక్త్వా వేదాన్తయోన్యైర్తియబృహదారణ్య సంజ్ఞయోన్యయోర్వాప్యయోరుదారం వార్తికద్వయం నిర్తాయ సీమారహితా నిరుపమా ధీర్యస్య సురేశ్వరో నిజదేశికాయ ఉపదాంచకార ఉపాయనభూతం కృతవా-వ. ౬౯. సనందనో నామ గురోరనుజ్ఞయా ప్రేరితః పరాం భాష్యస్య టీకాం వ్యధాత్ యస్యాః పూర్వభాగః పంచపాదికా ఇతి ప్రసిద్ధిః. తచ్ఛేషభాగగా వృత్తిరితి ప్రథీయసీ ప్రఖ్యాతా. ౭౦. వ్యాసాఖ్యైస్సూత్రకదంబస్య వివేచనాయాత్మకీర్త్యైర్విజయడిండిమం యతో నిరవద్యయుక్తిభిర్గ్రహితం టీకాసంజ్ఞం ప్రబంధం నిర్తాయ స పద్మపాదో గురుదక్షిణామకరోత్ - వ. ౭౧. అథానంతరం సూర్యాదిగ్రహణాం గతి మాలోచయన్ సురేశ్వరసమాఖ్యమేకాంతే స శ్రీశంకరో బభాషే. హేవత్స ఇహ లోకే పంచైవ చరణాః ప్రథితాః స్యురిహ టీకాయామితి వా. తత్రాపి బాహుళ్యేన సూత్రచతుష్టయమేవ ప్రథితం స్యాత్. ౭౨. వివం తద్దత్తకాపస్య సార్థక్యం ప్రదర్శయ

పాక వశా త్పున స్త్వం వాచస్పతిత్వ మధిగమ్య వసుంధరాయామ్,
భవ్యాం విధాస్యసి తమాం మమ భాష్యటీకామాభూతసంలయమధి
క్షీతి సా చ జీయాత్. ౭౩. ఇత్యేవముక్త్వా ౭థ యతీశ్వరో౭సా
వానందగిర్యాదిమునీస్స హుత్వా, కురుధ్వ మద్వైతపరాన్నిబంధా
నిత్యస్వశాన్నిర్తమ సార్వభౌమః. ౭౪. తే సర్వే౭ప్యనుమతిమాప్య
దేశికేందోరానందాచలముఖరా మహానుభావాః, ఆతేనుర్జగతి యథా
స్వమాత్మతత్త్వాంభోజార్కా విశదతరాన్ బహూన్నిబంధాన్. ౭౫.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తద్వార్తికాంతప్రవర్తనః,
సంక్షేపశంకరజయే పూర్ణస్సర్గస్త్రయోదశః.

౭౬

సూత్రభాష్యవృత్తికరణసంకల్పస్యాపి తత్త్వమాహ—ప్రారభేతి. భూమా వాచస్పతి
త్వం ప్రాప్య భవ్యాం మమ భాష్యటీకాం సమ్యక్ విధాస్యసి సనందనకృతటీకాసా
మ్యం వారయతి ప్రశయవర్యంతం ధీతో సా చ జీవనం ప్రాప్నుయాదితి పరబ్రహ్మ
నమ్. ౭౩. ఇత్యేవం సురేశ్వరముక్త్వా ౭థానంతరమసౌ యతీశ్వరః ఆనందగిర్యాది
మునీనాహూయాచ్యైతకపరాన్నిబంధాన్ కురుధ్వమితి సనిర్తమచక్రవర్తీ ఆజ్ఞప్త
వాన్ - ఉపజాతివృత్తమ్. ౭౪. తే సర్వే౭ప్యానందగిరిముఖ్యా మహానుభావా దేశి
కేందోరనుమతిమాప్య స్వమాత్మాననుతిక్రమ్య యథామతి ఆత్మతత్త్వాంభోజార్కాన్
విశదతరాన్నిబంధానాసమంతాద్విస్తారితపంతః-ప్రహ్నిణీ. ౭౫.

ఇతి శ్రీమత్సరమహాసపరివ్రాజకాచార్యబాలగోపాలతీర్థశ్రీ పాదశిష్యదత్త

పంశావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

త్ర యో ద శ స్స ర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్చంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్చంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

చతుర్దశసర్గ ప్రారంభః.

అథాబ్రహ్మపాత్రార్థమనాస్స తీర్థయాత్రామయాచిష్ట గురోరను
జ్ఞామ్, దేయా గురో మే భగవన్ననుజ్ఞా దేశాద్విదృష్టే బహుతీర్థ
యుక్తాః. ౧. స తే త్ర వాసో నికటే గురోర్యో వాసస్తదీయాంఘ్రి
జలం చ తీర్థమ్, గురూపదేశేన యదాత్తదృష్టి నైస్స ప్రశస్తాఽఖిల
దేవదృష్టిః. ౨. శుశ్రూషమాణేన గురో స్సమీపే స్థేయం న నేయం
చ తతోఽన్యదేశే, విశిష్యమార్గశ్రమకర్మితస్య నిద్రాభిభూత్యా కిము
చింతనీయమ్. ౩. ద్విధాహి సన్నాస్య ఉదీరితోఽయం విబుధతత్త్వస్య
చ తద్బుభుతోస్య, తత్త్వం పదార్థైక్య ఉదీరితోఽయం యత్పితృత్వ

అథ పద్మపాదకృతాం తీర్థయాత్రాం నిరూపయతుముపక్రమతే - అథానంతరం
న పద్మపాదతీర్థయాత్రాం కర్తుమనా గురోరనుజ్ఞామయాచిష్ట. యాచ్ఛామేవాహ -
హే భగవన్ గురో, అనుజ్ఞా దేయా బహుతీర్థయుక్తాః దేశాత్ ద్రష్టుమిచ్ఛామి-
ఉ. ౧. ఏవం ప్రార్థితో గురురువాచ - గురోర్నికటే యో వాసస్స ఏవ తే త్ర వాసః.
౨. యస్తాద్గురుసమీపే స్థితస్య దేశాంతరగమనప్రాప్యం సమస్తం ప్రాప్తమేవాభూత్.
శుశ్రూషమాణేన శిష్యేణ గురోస్సమీపే స్థేయం గురుసమీపాదన్యదేశేనైవ గంతవ్యం.
యతోఽన్యత్ర గమనే సన్నాస్యసభర్తృదౌర్లభ్యం దుఃఖబాహుళ్యాది త్వలిరిచ్యతే
ఇత్యాశయేనాహ - అతిశయేన మార్గశ్రమేణ కర్మితస్య నిద్రాభిభూత్యా కిమపి
త్వం పదాదీచింతనీయం న సంభవతి. ౩. అయం సన్నాస్యసచ్చ ద్విధా - విద్యత్స
న్నాస్యో వివిధిమసన్నాస్యసచ్చేతి ద్విప్రకారక ఉక్తస్తత్ర విబుధతత్త్వస్య విశే-
షనివృత్త్యా జీవన్ముక్తిసుఖార్థ ఆద్యస్తత్త్వబుభుతోస్సత్త్వం పదైక్యే తదర్థోఽయం

మర్థః పరిశోధనీయః. ౪. సంభావ్యతే క్వచ జలం క్వచ నాస్తి పాథ శ్శయ్యా స్థలం క్వచిదిహాస్తి న చ క్వచాస్తి, శయ్యాస్థలీజలనిరీక్షణ సక్తచేతాః పాంథో న శర్మ లభతే కలుషీకృతాత్తా. ౫. జ్వరాతి సారాది చ రోగజాలం బాధేత చేత్త్వర్తి న కోఽప్యపాయః, స్థాతుం చ గంతుం చ న పారయేత తదా సహాయోఽపి విముంచతీమమ్. ౬. స్నానం ప్రభాతే న చ దేవతార్చనం క్వచోక్తశౌచం క్వచ వా సమాధయః, క్వచాశనం కుత్ర చ మిత్రసంగతిః పాంథో న శాకం లభతే తుథాతురః. ౭. నాస్త్యత్తరం గురుగిరస్తదవీహ వత్సే సత్యం యదాహ భగవాన్ గురుపార్శ్వవాసః, శ్రేయానితి ప్రథమసంయ మినామనేకాద్దేశానవీత్య హృదయం న నిరాకులం మే. ౮. సర్వత్ర న క్వాపి జలం సమస్తి పశ్యా త్పురస్తా దథవా విదిక్షు, మార్గో హి విద్యేత న సువ్యవస్థస్సఫేన పుణ్యం క్వస్య లభ్యతే ఽధునా. ౯. జన్తాంతరాజితమఘం ఫలదానహేతో ర్వాప్యధ్యాత్త నా జనిముపైతి న నో వివాదః, సాధారణాదిహ చ వా పరదేశకే వా కర్త వ్యాభుక్త మను

భవదాదిభిరాశ్రితో ద్వితీయ ఉక్తః తస్మాత్తదర్థం త్వమర్థః ప్రయత్నాచోఽభగ నీయః న తు తదవసూతకం తీర్థాటనాది కర్తవ్యమితి భావః. ౪. తీర్థయాత్రాయా స్తదభిసూతకం స్ఫుటయన్నాహ—సంభావ్యత ఇతి. పాంథో జలం ఇహ మార్గే - ౪. ౫. కించ యదిచేజ్వరాతిసారాదిరోగజాలం బాధేత తర్హి కోఽప్యపాయో నాస్తి. న పారయేత నైవ శక్నుయాత్ - ఉ. ౬. న చ క్వచేతి వా మధ్యమణిన్యా యేనోభయత్ర సంబంధనీయం. ౭. ఏవముక్తః వద్దపాద ఉవాచ—యద్యపి గురువచన ఉత్తరం నాస్తి తథాఽవీహోత్తరం వత్సే ఏవం ప్రతిజ్ఞాం విధాయ యత్ని తేత్రవాస ఇత్యాద్యుక్తం తత్రాహ—సత్యమితి. గురుసమాపవాసశ్శ్రేయానితి భగవాన్యదాహ తత్సత్యం తథాఽపి ఆద్యా యే సంయమినస్తేహమనేకా దేశానవీత్య మే హృదయమవ్యాకులం న భవతి. హే సంయమినాం ప్రథమేతి వా. ౪. ౮. సంభావ్యత ఇత్యాది యదుక్తం తత్రాప్యాహ—సర్వత్రేతి. న విద్యతే సువ్య వస్థా యస్య స యద్యప్రేమం తథావ్యధునా సుఖేన పుణ్యం క్వాపి న లభ్యతే ౭త స్తదర్థం దుఃఖమపి సోఽభవ్యమిత్యర్థః - ఉ. ౯. యదపి జ్వరాతిసారాదీత్యుక్తం తత్రా ప్యాహ—జన్తాంతరాజితం పాపం ఫలదానార్థం రోగాత్త నా జన్తోవైతీత్యత్ర ఆస్తాకం వివాదో నాస్తి తథావీహ వా పరదేశకే వా, సాధారణాజ్ఞనిముపైతి. హి యస్తాదభుక్తం

వర్తత ఏవ జంతుమ్. ౧౦. ఇహ స్థితం వా పరతః స్థితం వా కాలో న ముంచేత మయా గతశ్చేత్, తద్దేశగత్యా ౭మృతదేవదత్త ఇత్యాదికం మోహకృతం జనానామ్. ౧౧. మన్వాదయో మునివరాః ఖలు ధర్మశాస్త్రే ధర్మాది సంకుచితమాహురతిప్రవృద్ధమ్, దేశాద్యవేక్ష్య న తు తత్సరణిం గతానాం శౌచాద్యతిక్రమకృతం ప్రభవేదఘం నః. ౧౨. దైవే ౭నుకూలే వివినం గతో వా సమాఘ్నయాద్వాంఛితమన్న మేషః, హియేత నశ్యేదపి వా పురస్థం తస్మిన్ప్రతీవేతత ఏవ సర్వమ్. ౧౩. గృహం పరిత్యజ్య విదేశగో నాసుఖం సమాగచ్ఛతి తీర్థదృశ్యా, గృహం గతో యాతి మృతిం పురస్తాత్తదాగమాదత్ర చ కిం నిమిత్తమ్. ౧౪. దేశే కాలే ౭వస్థితం తద్విముక్తం బ్రహ్మానందం పశ్యతాం తత్ర తత్ర, చిత్రైకాగ్ర్యే విద్యమానే సమాధిస్సర్వత్రాసౌ దుర్లభో నేతి మన్యే. ౧౫. సత్తీర్థనేవా మనసః ప్రసాదినీ దేశస్య

కర్మ జంతుమనువర్తత ఏవ - వ. ౧౦. కాలో మృత్యుస్సవసయ ఆగతశ్చేదిహ స్థితం పరదేశే స్థితం వా వైవ ముంచేత్. యత్తు తద్దేశగమనేన దేవదత్తో ౭మృతమృతవా నిత్యాదికం జనానాం వచస్తత్త్వవివేకకృతమిత్యాహ— తద్దేశగత్యేతి - ఊ. ౧౧. యత్తు స్నానమిత్యాదుక్తం తత్రాహ—మనుపరాశరాదయో మునివరాః కిల ధర్మశాస్త్రే దేశాద్యవేక్ష్యాతిప్రవృద్ధం ధర్మాది సంకుచితమాహుస్తథా చ స్మృతిః. 'దేశం కాలం తథా ౭౭త్తానం ద్రవ్యం ద్రవ్యప్రయోజనం, ఉపపత్తిమవస్థాం చ జ్ఞాత్వా శౌచం సమారభే'దిత్యాద్యా-తథా చ దేశాద్యవేక్ష్య తేషాం సరణిం గతానా మస్తాకం శౌచాద్యతిక్రమనిమిత్తమఘం న ప్రభవేత్-వ. ౧౨. యత్తు క్వచాశనం పాంథో న కాకం లభలే త్సుధాతుర ఇత్యుక్తం తత్రాహ—దైవ ఇతి. జిస్మిన్ దైవే ప్రతీపే ప్రతికూలే ౭తస్తత ఏవ ప్రతీపాదమకూలాద్వా దైవాదేవ - ఊ. ౧౩. కించ గృహం పరిత్యజ్య విదేశగస్తీర్థదృశ్యా నా పుమాన్ సుఖం యథా స్యాత్తథా సమాగచ్ఛతి గృహే స్థితస్తదాగమాత్సర్వమేవ మరణం యాతీత్యత్ర చ కిం నిమిత్తం తస్య పరదేశగమనాభావాత్ - ఊపే. ౧౪. యత్తు కిముచింతనీయం క్వ చ వా సమాధయ ఇత్యుక్తం తత్రాహ - దేశఇతి. వస్తుతస్తాభ్యాం దేశకాలాభ్యాం విముక్తం బ్రహ్మానందం పశ్యతాం తత్రతత్ర దేశే కాలే చిత్రైకాగ్ర్యే విద్యమానే సతి సర్వత్రాసౌ సమాధిః దుర్లభో నేతి మన్యే - కాలినీ. ౧౫. కించ సత్తీర్థనేవా మనసో నిరోధినీ దేశస్యాపూర్వస్య దర్శనం మనసః కుతూహలం సుజనేన సంగో ౭నర్థాన్నాశ

వీక్షా మనసః కుతూహలమ్, క్షణోత్పన్నాః సుజనేన సంగమస్తస్మా
న్న కస్తై భ్రమణం విరోచతే. ౧౬ అటాట్యమానోఽపి విదేశసంగ
తిం లభేత్ విద్వాన్విదుషాఽభిసంగతిమ్, బుధో బుధానాం ఖలు
మిత్ర మిరితం ఖలేన మైత్రీ న చిరాయ తిష్ఠతి. ౧౭. సమీపవాసో
ఽయముదీరితో గురో ర్విదేశగో యద్భద్రయేన ధారయేత్, సమీ
పగోవ్యేష న సంస్థితోఽంతికే న భక్తిహీనో యది ధారయేద్భది.
౧౮. సుజనస్సుజనేన సంగతః పరిపుష్టాతి మతిం శనైశ్శనైః, పరిపుష్ట
మతి ర్వివేకవాఙ్మనశ్చైర్దైయగుణం విముంచతి. ౧౯. యద్యాగ్ర
హణోఽస్త్రీ తవ తీర్థ నిషేవణాయాం విఘ్నో మయాఽత్ర న ఖలు
క్రియతే పుమర్థే, చిత్తస్థిరత్వగతయే విహితో నిషేధో మాధూ
ద్విశేషగమనం త్వతిదుఃఖహేతుః. ౨౦. నైకో మార్గో బహుజనపద
క్షేత్రతీర్థాని యాతాం చౌరాధ్వానం పరిహర సుఖం త్వన్యమార్గేణ
యాహి, విప్రాగ్రాణాం వసతివితతిర్యత్ర వస్తవ్యమిషన్నో చే
త్సార్థం పరిచితజనై శ్శీఘ్ర ముద్దిష్టదేశమ్. ౨౧. సద్భిస్సజ్జో విధేయ

యతి తస్మాదేవవిధం భ్రమణం కస్తై విశేషేణ న రోచతే - ఉ. ౧౬. యదపి
కుత్ర చ మిత్ర సంగతిర్యుక్తం తత్రాప్యాహ—విదేశే సమ్యగ్గతిమటమానః కర్వాణో
ఽపి విద్వాన్ విదుషాఽభిసంగతిం లభేత్ బుధానాం బుధ ఏవ ఖలు మిత్రం కథితం
యతో ఖలేన మైత్రీ చిరాయ న తిష్ఠతి - పంశ. ౧౭. యత్తు గురోస్సమీపే ధేయ
మిత్యాద్యుక్తం తత్రాహ—గురోస్సమీపే వాసోఽయం కథితో విదేశగో యది
హృదయేన గురుం ధారయేత్ సమీపగోఽప్యేష సమీపే న స్థితో యది భక్తిహీ
నో హృది తం న ధారయేత్. ౧౮. సుజనసమాగమోఽపి సుజనస్త్రివ ఫలతీత్యాహ—
సుజనః సుజనేన సంగతః శనైస్తత్సంగేన బుద్ధిం వర్ధయతి పరిపుష్టమతిర్వివేకవాక్
సక్ హేయం గుణం దుఃఖాది రజ ఆది వా విముంచతి-వియో. ౧౯. ఏవముక్తో గురు
రువాచ—యదీతి. అత్ర తీర్థసేవారూపే పురుషార్థే చిత్తస్థైర్యాఽవగతయే మయా
నిషేధో విహిత ఏవమనుజ్ఞాప్య శిక్షణం కరోతి. అతిదుఃఖహేతుర్విశేషగమనం మా
భూత్-వ. ౨౦. కించ యతో బహుజనపదక్షేత్రతీర్థాని గచ్ఛతామేకో మార్గో
న భవత్యత్పరాధ్వానం పరిత్యజ సుఖం యథా స్వాత్మథా త్వన్యమార్గేణ గచ్ఛ.
కించ విప్రాణాం వసతివితతిర్నికేతనపక్షిర్యత్ర తత్ర వస్తవ్యం తత్రాఽపి కుష
న్న తు బహుకాలం. విప్రాణాం వసతివితతిర్నాస్తి చేత్పరిచితజనైస్సహోద్భవం
దేశం శీఘ్రం యాహి - మందా. ౨౧. కించ సద్భిః సంగో విధేయః - హి యస్తా

సృహి సుఖనిచయం సూయతే సజ్జనానా మధ్యాత్మైక్యే కథాస్తాః
 ఘటితబహురసాః శ్రావ్యమాణాః ప్రశాంతైః, కాయక్లేశం విభిద్యుః
 స్వతతభయభిదః శ్రాంతవిశ్రాంతవృత్తాః స్వాంతశ్రోత్రాభిరామాః పరి
 మృషితత్వపః ఊభితక్షుత్కలంకాః. ౨౨ సత్సంగోఽయం బహుగుణ
 యుతోఽప్యేకదోషేణదుష్టో యత్సాంతేఽయం తపతి చ పరం
 సూయతే దుఃఖజాలమ్, ఖల్వాసంగో వసతి సమయే శర్వదః పూర్వ
 కాలే ప్రాయో లోకే సతతవిమలం నాస్తి నిర్దోషమేకమ్. ౨౩. మా
 గ్ధేయాస్యన్న బహుదివసాన్ పాథసస్సంగహీన్యాత్తస్తాద్దోషో జగ
 మిషుపదప్రాప్తివిఘ్న స్తతస్సాన్యత్, ప్రాప్యోద్దిష్టం వస నిరసనం
 తత్ర కార్యస్య సిద్ధేర్హాలాద్భ్రంశోఽభిలషిత పదప్రాప్త్యభావో
 ఽన్యథా హి. ౨౪. మార్గే చోరా నికృతవపుష స్సంవసేయు స్సహైవ
 చ్చన్నాత్మానో బహువిధగుణై స్సంపరిత్యాః ప్రయత్నాత్, దేవా
 న్వస్త్రం లిఖిత మథవా దుర్విధా నేతుకామా విశ్వాసోఽతోఽప

త్సత్సంగసజ్జనానాం సుఖనిచయం జనయతి. కుత ఇత్యుత్తరము - యత స్తైః ప్రశాంతై
 శ్రావ్యమాణా ఆధ్యాత్మైక్యే కథాః కాయక్లేశం విభిద్యుస్తా విశిష్టాః—ఘటితో
 బహురసో యాను. సతతం యద్యయం సంస్మృతిలక్షణం తద్విందంతీతి తథా. సతతం
 భయం భిందంతీతి వా. తథా సంస్మృతిమార్గే శ్రాంతానాం విశ్రామవృత్తాః పునశ్చ
 మనఃశ్రోత్రాభిరామాః పరిమార్జితా తృప్త్యాంఛా పిపాసా చ యాభిః. ఊభితః క్షుల్ల
 క్షణః కలంకో యాభిస్తాః—స్ర. ౨౨. యత్సన్యాంతేఽయం సంగస్తపతి సంతా
 పయతి. చో హేతే. యతో దుఃఖజాలం ప్రసూయతే యతోఽపి యాగాత్సూర్య
 కాలే వాససమయే సంగః సుఖదః ప్రసిద్ధస్తథా చ లోక ఏకమపి వస్తు సతతవిమలం
 నిర్దోషం ప్రాయో నాస్తి-మం. ౨౩. కించ బహుదివసాన్ మార్గే యాస్యన్ జలమా
 త్రస్యాపి సంగహీ న స్యాద్యతస్తస్తాత్సంగహాత్సర్వస్వహరణరూపా దోష
 సన్యాత్తతస్తస్తాద్దోషాద్గతుమిచ్ఛోరభిలషితపదప్రాప్తివిఘ్నస్సాన్యత్. కించో
 ద్దిష్టం దేశం ప్రాప్య తత్ర వస వాసం కరు అన్యథా మధ్యే వాసే క్రియమాణే కా
 ర్యస్య నిరసనం బాధః సిద్ధేర్హాలాత్ భ్రంశో అభిలషితపదప్రాప్త్యభావశ్చ
 స్యాత్. ౨౪. కించ మార్గే మాయయా సాధువపుష బహుగుణైరాచ్యాధితస్వస్వ
 రూపా దుర్విధాః ఖలాశ్చిరాస్పృహేవ వసేయుః. తే ప్రయత్నాత్సమ్యక్ పరి
 త్యా యతస్తే దుష్టా దేవాన్ వస్త్రం పుస్తకం వా నేతుకామాః. అతో అపరిచితన

రిచితస్పృహ ప్రోక్షునీయో న కార్యః. ౨౧. మధ్యేమార్గం యో
జనాభ్యంతరే వా తిష్ఠేయశ్చేద్భిక్షవస్తే ౭భిగమ్యాః, పూజ్యాః
పూజ్యాస్తద్వ్యతిక్రాంతిరుగ్రా శ్రేయస్కార్యం నిష్ఫలీకర్తృమీశాః.
౨౨. యదాపదపదం సదా యతిపరస్థితం వస్తు తన్నతం భజ మితం
పచాన్తనసి మాకృథాః ప్రాకృతాన్, కషాయకలుషాయక్షతివిని
ర్వృతస్సన్నతస్సుఖి చర సుఖే చిరాత్ స్ఫురతి సంతతానందతా.
౨౩. ఇత్థం గురోర్దుఖగుహోదితవాక్సుథాం తామాపీయ హృష్టహృ
దయస్స మునిః ప్రతప్తే, ప్రస్థాప్య తం గురువరో ౭భ సురేశ్వరాద్యైః
కాలం కియంతమనయత్సహ శృంగకుఢ్రే. ౨౪. అధిగమ్య తదా
త్తయోగశక్తేరనుభావేన నివేద్య చాశ్రవేభ్యః, అవలంబితతారకాప
థో ౭సావచిరాదంతికమాససాద మాతుః. ౨౫. తత్రా ౭౭తురాం మా
తరమైక్షతాసా ననామ తన్యాశ్చరణౌ కృతాత్మా, సాచై నముద్వీక్ష్య
శరీరతాపం జపశా నిదాఘూర్త ఇవాంబుదేన. ౩౦. ఆసావసంగో
౭పి తదార్ద్రచేతాస్తామాహ మోహంధతమోపహర్తా, అంబాయ
మస్త్యత్ర శుచం జహీహి బ్రవీహి కిం తే కరవాణి కృత్యమ్. ౩౧.

రేఘ ప్రకర్షణ హేయో విశ్వానః కదా ౭పి న కర్తవ్యః. ౨౧. కించ మార్గస్య
మధ్యే తతో బహిర్యోజనాభ్యంతరే వా భిక్షవశ్చ తిష్ఠేయః తస్మి తే ౭భిగమ్యాః
యతః పూజ్యాః పూజాయోగ్యాః పూజనీయా యతస్తేషాం వ్యతిక్రాంతిరుగ్రా యతః
శ్రేయస్కార్యం నిష్ఫలీకర్తృం సమర్థాః. శాలినీ. ౨౨. ఉపదేశసారమాహః— హేయతి
పర ఆపదామపదం సర్వానర్థశూన్యం వస్తు యస్మిన్ స్థితం తన్నతం సదా భజ. మితం
పచాన్ కదర్భాన్ పామరాన్తనసి మాకృథాః. పునశ్చ కషాయేణ కలుషస్యాశయ
స్య క్షత్వా విశేషేణ నిర్వృతః సన్నతం యస్య తథాభూతః సుఖి చర. యత
స్సుఖే చిరాత్సంతతానందతా స్ఫురతి-పృ. ౨౩. ఇత్థం గురోర్దుఖలక్షణాయా గుహా
యా ఉదితాం వాక్సుథాం తామాపీయ హృష్టహృదయః స మునిః పద్మపాదః ప్రతప్తే
తం ప్రస్థాప్య గురువరో ౭థానంతరం సురేశ్వరాద్యైః సహ కియంతం కాలం ఋష్య
శృంగాఖ్యే భూధరే ౭నయత్ - ప. ౨౪. తదా ౭౭త్తయోగశక్తేరనుభావేన మాతు
ర్వృతాంత మధిగమ్య ౭౭శ్రవేభ్యో వచనస్థితేభ్యో యతిభ్యో వినివేద్య తం వృత్రాంతం
విజ్ఞాప్య చావలంబితః తారకామార్గో గగనమార్గో యేనాసౌ శ్రీశంకరో ౭చిరా
న్మాతుః సమీపమాససాద-ఉపేం. ౨౫. నిదాఘేన గ్రీష్మసంతాపేనార్ద్రస్సంతప్తః ఆ. ౩౦.
హే ౭ంబాయం తప పుత్రో ౭స్తి శుచం శోకం త్యజ-ఉ. ౩౧. అమయరహితం పుత్రం

దృష్ట్యా చిరాత్పుత్రమనామయం సా హృష్టాంతరాత్తా నిజగాద
మందమ్, అస్యాం దశాయాం కుశలీ మయా త్వం దిష్ట్యాఽసి దృష్టః
కిమతోఽస్తి కృత్యమ్. 32. ఇతఃపరం పుత్రక గాత్రమేతద్వోధుం
న శక్నోమి జరాతిశీర్ణం, సంస్కృత్య శాస్త్రోదితవర్తనా త్వం సద్వృత్త
మాం ప్రాపయ పుణ్యలోకాః. 33. సుతాసుగాం సూక్తిమిమాం
జనన్యాః శ్రుత్వాఽథ తస్యై సుఖరూపమేకమ్, మాయామయాశేష
విశేషకూన్యం మానాతిగం స్వప్రభమప్రమేయమ్. 34. ఉపాదిశ
ద్భ్రష్టా పరం సనాతనం న యత్ర హస్తాంఘ్రివిభాగకల్పనా, అంతర్బహి
స్సన్నిహితం యథాంబరం నిరామయం జన్తజరాదివర్జితమ్. 35.
సౌమ్యాగుణే మే రమతే న చిత్తం రమ్యం వద త్వం సగుణం తు
దేవమ్, న బుద్ధిమారోహతి తత్త్వమాత్రం యదేకమస్థూలమన
ణ్యగోత్రమ్. 36. నిశమ్య మాతుర్వచనం దయాళుస్తుష్టావ భక్త్యా
మునిరప్తమూర్తిమ్, వృత్తైర్భుజంగోపపదైః ప్రసన్నః ప్రస్థాపయా

చిరాత్ దృష్ట్యా-ఇం. 32. ఆనుషంగికం కృత్యమప్యాహ-ఇతఃఇతి. నను నేదం సతాం
పుత్రమితి చేత్రత్రాహ - హేసద్వృత్త తవతిలేజస్విత్యాదేతావతా సద్వృత్తతా
భంగో నాస్తీత్యాశయః - ఉ. 33. ఏవముక్తశ్రీశంకరోఽంతర్యూతసర్వలూక
సుఖం బ్రహ్మనందం ప్రాపయితుం ప్రవృత్త ఇత్యాహ-సుతవిషయాం న తు దాహాది
సంస్కృత్యనధికారియత్యనుగాం జనన్యాః సూక్తిం శ్రుత్వాఽనంతరం తస్యై సుఖ
రూపమేకం పరంబ్రహ్మోపాదిశదితి పరేణాన్వయః. తద్విశిషి - మాయేతి:- అత
ఏవ ప్రత్యక్షాదిప్రమాణాతీతం. తస్మి కథం భాతీతి చేత్రత్రాహ - స్వప్రభం స్వప్ర
కాశం అతఏవప్రమేయం ఫలవ్యాప్త్యభావాత్. 34-35. ఏవముపదిష్టా జన
న్యవాచ-హే సౌమ్య నిర్గుణే మే చిత్తం న రమతే అతో రమ్యం సగుణం తు దేవం
త్వం వద. కుతో న రమతే ఇతి చేత్రత్రాఽఽహ - యదేకం స్థూలత్వాదినిర్దుక్తం
తత్త్వమాత్రం తద్బుద్ధిం నాఽఽరోహతి. యద్యస్మాదితి వా. 36. ఏవం మాతుర్వ
చనం నిశమ్య దయాళుర్దునిః శ్రీశంకరాచార్యోఽప్తమూర్తిం మహాదేవం. 'భుజంగ
ప్రయాతం భవేద్యోశ్చతుర్భి' రిత్యుక్తలక్షణైర్భుజంగప్రయాతాఞ్ఞైః పద్యైర్భక్త్యా
తుష్టావ. తథాహి. 'అనాద్యంత మాద్యం పరం తత్త్వమర్థం చిదాకార మేకం తు
రీయం త్వమేయం, హరిబ్రహ్మ మృగ్యం పరబ్రహ్మరూపం మనోవాగతీతం మహత్త్వైవ
మిదే. ౧. స్వకత్త్యాదిశక్త్యంతసింహాసనస్థం మనోహరిసర్వాంగరత్నాదిభూషం, జటా

మానసచస్త్యదూతా. 32. విలోక్య తా శూలపినాకహస్తా
నైవానుగచ్ఛేయమితి బ్రువంత్యామ్, తస్యాం విసృజ్యానునయేన
శైవానస్తాదభో మాధవమాదరేణ. 3౩. భుజగాధిపభోగతల్ప

చంద్రగంగాస్థిసంపర్కమాలిం పరాశక్తిమిత్రం నమః పంచపత్తమ్. ౨. శివేశానతత్సూ
రుషాఘోరవామాదిభిర్బ్రహ్మభిర్బ్రహ్మభైః పట్టిరంగైః, అనౌపమ్యపట్టింశతం తత్త్వ
విద్యామతీతం పరం త్వాం కథం వేత్తి తోవా. 3. ప్రవాలప్రవాహప్రభాశోణమర్థం
మరుతస్తన్దణిశ్రీమహా శ్యామమర్థమ్, గురుస్యాతమేకం పపుత్సైకమంతఃస్థరామి స్థరా
పత్రిసంపత్తిహేతుం. ౪. స్వసేవానమాయాతదేవాసురేంద్రానమస్త్యాశిమందారమాలాభి
షిక్తం, నమస్యామి శంభో పదాంభోరుహం లే భవాంభోధిబోతం భవానీవిభావ్యం. ౫.
జగన్నాథ మన్నాథ గౌరీశ నాథ ప్రపన్నాసుకంపినివిపన్నార్థిహారిణ్, మహాప్రోమ
మూర్తే సమస్తైకబంధో నమస్తే నమస్తే పునస్తే నమో ౭స్తు. ౬. మహాదేవ దేవేశ
దేవాదిదేవ స్థరాచే పురాచే యమాచే హరేతి, బ్రువాణస్తస్సరిష్యామి భక్త్యా భవం
తం తతో మే దయాశీల దేవ ప్రసీద. ౭. విరూపాక్ష విశ్వేశ విశ్వాధికేశ త్రయీ
మూల శంభో శివ త్ర్యంబక త్వం, ప్రసీద స్థర త్రాహి వశ్యావపువ్య త్మమస్యాపు
హితీక్షపాహి త్మపామః. ౮. త్వదన్యశ్శరణ్యః ప్రపన్నస్య నేతి ప్రసీద స్థర నో
౭వహన్యాస్తు దైన్యం, న చేత్రే భవేద్ధుక్తవాత్సల్యహనిస్తతో మే దయాశో దయాం
సన్నిధేహి. ౯. ఆయం దానకాలస్త్యహం దానపాత్రం భవాన్నాథ దాతా త్వదన్యం
న యాచే, భవద్భక్తిమేవ స్థిరాం దేహి మహ్యం కృపాశీల శంభో కృతార్థో ౭స్తి
తస్తాత్. ౧౦. పశుం వేత్తి చేస్తాం త్వమేవాధిరూఢః కలంకీతి వా మూర్ధ్ని
ధత్సే త్వమేవ, ద్విజిహ్వో పునస్సో ౭పి లే కంఠభూషా త్వదంగీకృతాశ్శర్వ సర్వే
౭పి ధన్యాః. ౧౧. న శక్నోమి కర్తుం పరద్రోహలేశం కథం ప్రీయసే త్వం న జానే
గిరిశ, తథాహి ప్రసన్నో ౭సి కస్యాపి కాంతానుతద్రోహిణో వా పితృద్రోహిణో
వా. ౧౨. స్తుతిం ధ్యానమర్చాం యథావద్విధాతుం భజన్నవ్యతానన్న హేళావలంబే,
త్రసంతం సుతం త్రాతుమగ్రే మృకంఢోర్యమప్రాణనిర్వాణం త్వత్పదాబ్జమ్. ౧౩.
అకంఠే కళంకాదనంగే భుజంగాదపాణౌ కపాలాదపాలేనలతాత్, అమాశా
శకాంకాదవామే కళత్రాదహం దేవమన్యం న మస్యే న మస్యే. ౧౪. ఇతి సద
మహాదేవః స్తుత్యా ప్రసన్నస్యదూతాస్సేషయామాస. 32. శూలపినాకహస్తాం
స్తా శివదూతా దృష్ట్వా ౭హం నైవానుగచ్ఛేయమితి బ్రువంత్యాం తస్యాం
జనన్యాం సత్యాం శివదూతాననునయేన విసృజ్య లక్ష్మీపతిం స్తుతవా. 3౩.

భాజం కమలాంకస్థలకల్పితాంఘ్రిపద్మమ్, అభివీజితమాదరేణ నీలావ
సుధాభ్యాం చలమానచామరాభ్యామ్. 3౯. విహితాంజలినా నిషేవ్య
మాణం వినతానందకృతా ౭౧౨తో రథేన, ధృతమూర్తిభిరస్త్రదేవ
తాభిః పరితః పంచభిరంచితోపకంఠమ్. ౪౦. మహనీయతమాల
శోమలాంగం ముకుటీరత్నచయం మహార్హయంతమ్, శిశిరేతరభాను
శీలితాగ్రం హరినీలోపలభూధరం హసంతమ్. ౪౧. తత్తాదృశం
నిజసుతోదితమంబుజాక్షం చిత్రే దధార మృతికాల ఉపాగతేఽపి,
చిత్రేన కంజనయనం హృది భావయంతీ తత్యాజ దేహమబలా కిల
యోగివత్సా. ౪౨. తతశ్శరచ్ఛంద్రమరీచిరోచిర్విచిత్రపారిప్లవకేత
నాధ్యమ్, విమానమాదాయ మనోజ్ఞరూపం ప్రాదుర్బభూవుః కిల
విష్ణుదూతాః. ౪౩. వైమానికాంస్తాన్నయనాభిరామా సవేత్స్య
హృష్టా ప్రశశంస పుత్రమ్, విమానమారోప్య విరాజమానమనా
యిత్రే సా బహుమానపూర్వమ్. ౪౪. ఇయ మర్చిరహర్వళక్ష
పత్యోషడుదత్తాసా సమానిలార్కచంద్రా, చపలావరుణేంద్రధాతృ

మాధవం విశిష్ట-భుజగాధిపస్య శేషస్య భోగాత్త కం దేహత్వ కతల్పం శయ్యాం భజతీతి
తథా తం కమలాయా లక్ష్మ్య అంకస్థల ఉత్సంగస్థలే కల్పితే స్థాపితే చరణకమలే యేన
తం నీలావసుధాభ్యాభ్యాం స్వభార్యాభ్యాం చలమానాభ్యాం చామరాభ్యాం వీజితం
వసంతమాలా. 3౯. విహితాంజలినా వినతానందకృతా గరుడేన రథేనాగ్రతో
నిషేవ్యమాణం ధృతమూర్తిభిః పంచభిః శంఖచక్రగదాధనుః ఖడ్గాభ్యాస్త్రదేవతాభిః
పరితోఽంచితోపకంఠం స్ఫురత్సమీపం. ౪౦. భూజనీయం తమాలవతోక్రమలమంగం
యస్య ముకుటీకృతం రత్నసముదాయం మహార్హయంతం అతపివ శిశిరేతరభానురుష్ణగు
సూన్పిర్యస్తేన శీలితాగ్రం శోభితాగ్రం ఇంద్రనీలమణిభూధరం హసంతం. ౪౧. తత్తా
దృశం నిజసుతోదితం కమలనయనం మాధవం చిత్రే దధార మృతికాల ఉపాగతే
చిత్రేన తం హృది భావయంతీ సా ౭౭లలా యోగివద్దేహం తత్యాజ - ప. ౪౨.
విచిత్రైః కంపమానైర్ధ్వజైరాధ్యం - ఉ. ౪౩. విరాజమానం విమానమారోప్య సా
తైర్బహుమానపూర్వమాసీతా. ౪౪. అర్చిరగ్నిరహర్దింసం పలక్షపక్షస్పృక్షపత్యః
షడుదత్తాసా ఉత్తరాయణమాసాస్సమాః సంవత్సరః. ఇయం సతీ అర్చిరాద్యభిమాని
దేవతాః వాయుసూర్యచంద్రవిద్యుద్వరుణాదిలోకాంశ్చ క్రమశోఽతీత్య చరం

లోకాన్ క్రమశోఽతీత్య పరం పదం ప్రవేదే. ౪౫. స్వయమేవ చిక్షీర్షరేష మాతుశ్చరమం కర్త సమాజుహావ బంధూన్, కిమిహాస్తి యతే తవాధికారః కిలేవేత్యేనమమీ నినిందురుచ్చైః. ౪౬. అనలం బహుధార్థితాపి తస్మై బత నాదత్త చ బంధుతా తదీయా, అథ కోప పరీవృతాంతరో ఽసావఖిలాంస్తానశవచ్చ నిర్తమేంద్రః. ౪౭. సం చిత్వ కాష్ఠాని సుశుష్కువంతి గృహోపకంఠే భృతతోయపాత్రః, సద షీదే దోష్టి మమంథ వహ్నిం దదాహ తాం తేన చ సంయతాత్మా. ౪౮. న యాచితా వహ్ని మదుర్యదస్మై శశాప తాన్స్వీయజనాన్ సరోషః, ఇతఃపరం వేదబహిష్కృతాస్తే ద్విజా యతీనాం న భవేచ్చ భిక్షా. ౪౯. గృహోపకంఠేషు చ వః శ్శశానమద్యప్రభృత్యస్త్రితి తాంశ్చశాప, అద్యాపి తద్దేశభవా న వేదమధీయతే నో యమినాం చ భిక్షా. ౫౦. తదా ప్రభృత్యేవ గృహోపకంఠేష్యానీత్ శ్శశానం కిల హంత తేషామ్, మహత్సు ధీపూర్వకృతాపరాధో భవేత్పునః కస్య

పదం వైకుంఠం ప్రవేదే - వసంతమాలా. ౪౫. మాతురంత్యం దాహాదికర్త స్వయ మేవ కర్తమిచ్ఛుః బంధూన్ సమాహూతవాన్. హే యతే, కిలేవ వంచకాన్తిన్ కర్తణి తవాధికారః కిమస్తి? ఇత్యేవమమీ బంధవ ఉచ్చైర్నినిందుః. ౪౬. న కేవలం నిందామేవ కృతవంతో ఽపితు బహుధా ప్రార్థితా ఽపి తదీయా బంధుతా. బలేతి ఖేదే ఆశ్చర్యే వా. అగ్నిం నాదత్త. అథానంతరం కోపవ్యాప్తాంతఃకరణోఽసౌ నిర్త మేంద్రః శ్రీశంకరస్తాన్సర్వాన్ బంధూనశవత్. ౪౭. గృహసమీపే సుశుష్కువంతి కాష్ఠాని సంచిత్వ భృతం జలపాత్రం యేన స మాతుర్దక్షిణే బాహో వహ్నిం మమంథ తేన చ తాం మాతరం సంయతాత్మా దదాహ—ఉ. ౪౮. అశపదిత్యుక్తం వివృణోతి. యద్యస్తాద్వాచితా వహ్నిమస్తే నాదుప్రస్తాత్సరోష్టాన్ స్వీయజనాన్ శశాప. ఇతః పరం తే ద్విజా వేదబహిష్కృతా భవంతు యతీనాం భిక్షా చైషాం గృహే న భవేత్ - ఉపేం. ౪౯. వో యుష్మాకం గృహసమీపే చాద్యప్రభృతి శ్శశానమస్తు ఇత్యేషం తాన్ శశాప. గ్రంథకృదాహ—అద్యాపి తద్దేశభవా వేదాధ్యయనం న కర్వన్తి. యతీనాం భిక్షా చ నాస్తి-ఉ. ౫౦. అత్ర విస్తయో న కార్యో యతో మహత్సు బుద్ధిపూర్వకం కృతో ఽపరాధో ఽపి లోకే పునః కన్యాసి సుఖాయ న

సుఖాయ లోకే. ౧౧. శాంతః పుమానితి న పీడనమస్య కార్యం
 శాంతో ౭పి పీడనవశాత్కృతముద్వేపాత్సః, శీతస్సుఖో ౭పి
 మధితః కిల చందనద్రుస్తీవ్రా హుతాశజనకో భవతి తుణేన. ౧౨.
 యద్యప్యశాస్త్రీయతయా విభాతి తేజస్వినాం కర్త తథా ౭ప్యని
 ద్యమ్, వినిద్యకృత్యం కిల భార్గవస్య దదుః స్వపుత్రా కతిచిద్వృ
 కాయ. ౧౩. ఇతి స్వజననీమసౌ మునిజనైరపి ప్రార్థితాం పునఃపతన
 వర్జితామతనుసౌఖ్యసందోహినీమ్, యతిషీతిపత్రితం వితమసం స
 నీత్వా తతస్తతో ౭న్యమతశాతనే ప్రయతేత్ స్వ పృథ్వీతలే. ౧౪. అథ
 తత్సహాయజలజాంఘ్రిసాగ మేచ్ఛురభీష్మితే ౭త్ర విలలంబ ఏషకః,
 జలజాంఘ్రిరప్యథ పురా నిజాజ్ఞాయా కృతవానుదీచ్యబహుతీర్థసేవ
 నమ్. ౧౫. ఆనసాద శనకైర్దిశం మునేర్యస్య జన్మ వసుధాఘటీ
 స్పృతా, సా శ్రుతిస్సకలరోగనాశినీ యో ౭పిబ జ్వలధిమేకబిందువత్.

భవతి. ౧౧. మహత్సు బుద్ధిపూర్వమచరాహో న కార్యఇతి బోధితమథ శాంతో ౭పి
 న పీడనీయ ఇత్యాహ—శాంతః పుమానితి. విస్రంభేగాస్య శాంతస్య పీడనం న
 కార్యం ఇతి క్రథం క్రోధం. తత్ర దృష్టాంతశ్చిత్ ఇతి. చందనదుః చందనద్రుమ
 స్తీవ్రస్యాసమస్తాధుతాశశ్యాగ్నేర్జనకః. ౧౨. నన్వశాస్త్రీయమేతత్కర్త కిమిత్యా
 చార్యైరనుష్ఠితమిత్యాశంక్యాహ - యద్యప్యశాస్త్రీయతయా విభాతి తథా ౭పి తేజస్వి
 నాం కర్త నింద్యం న భవతి. తదుక్తం. 'ధర్మవృతిక్రమో దృష్టః ఈశ్వరాణాం
 చ సాహసం, లేజీయసాం న దోషాయ పహ్నాస్సర్వభుజో యథా, భార్గవస్య వరశు
 రామస్య వినిద్యం కృత్యం సమాత్మకభ్రాతృహననరూపం యథా చ కేచిన్మనయో
 వృకాయ పుత్రానదదుః. భృగువంశ్యస్య కన్యచిన్మనేః కృత్యం ప్రార్థితాప్రదానరూపం
 కర్త వినిద్య దదురీతి వా - ఉ. ౧౩. ఇత్యేవం మునిజనైరపి ప్రార్థితాం పునఃపతనవర్జ
 తాం అనల్పసౌఖ్యస్య సందోహినీం తమోరహితాం గతిం సో ౭సౌ యతిరాజస్విన
 జననీం నీత్వా పృథ్వీతలే తతస్తతో ౭న్యమతశాతనే ప్రయత్నం కృతవా -
 పు. ౧౪. అథ తస్మిన్నన్యమతశాతనే సహాయస్య పద్మపాదసంస్కృతాగమనమిచ్ఛురభి
 లషితే తస్మిన్నేష శ్రీశంకరో విలంబం చక్రే, అథ జలజాంఘ్రిరపి నిజాజ్ఞాయా
 పూర్వం ప్రథమముదీచ్యబహుతీర్థ సేవనం కృతవా. సజసా జగౌ భవతి మంజా
 భాషీణీ. ౧౫. మునేరగర్త్యస్య దిశం దక్షిణాం వసుధాఘటీ మృత్యుంభీ యస్య సా
 ప్రసిద్ధా శ్రుతిః శ్రవణం సకలరోగనాశినీ. యచ్ఛ్రితిరితి వా పాతః. యస్సముద్ర

౧౬. అద్రాక్షీత్సుభగాహిభూషితతనం శ్రీకాళహస్తీశ్వరం లింగే
సన్నిహితం దధానమనిశం చాంద్రిం కలాం మస్తకే, పార్వత్యా కరు
ణారసార్ద్రమనసా శ్లిష్టం ప్రమోదాస్పదం దేవైరింద్రపురోగమై
ర్జయజయేత్యాభాష్యమాణం మునిః. ౧౭. స్నాత్వా సువర్ణముఖరీ
సలిలాశయే ఒత్తర్గత్వా పునః ప్రణమతి స్త శివం భవాన్యా, ఆనర్చ
భావకుసుమైర్తనసా సునావ స్తుత్వా చ తం పురయాచత తీర్థయా
త్రామ్. ౧౮. లభ్యానుజ్ఞాం తక్షజ్జరాట్కాళహస్తితేత్రాత్కాంచీ
తేత్రమాగాత్పవిత్రమ్, సంసారాబ్ధిం సంతీర్థింః ప్రసిద్ధం పృథ్వాః
ప్రావచ్యర్థి లోకే హ్యముష్కిః. ౧౯. తత్రైకామ్రాధీశ్వరం విశ్వ
నాథం నత్వా గమ్యం స్వీయభాగ్యాతీశీత్యా, దేవీం ధామాంతర్గతా
మంతకారేహ్వాద్దం దుద్రస్యేవ జిజ్ఞాసమానామ్. ౨౦. కల్లాలేశం ద్రాక్ష
తో నాతిదూరే లక్ష్మీకాంతం సంవసంతం పురాణమ్, కారుణ్యాద్ద్ర
స్వాంతమంతాదిసూన్యం దృష్ట్వా దేవం సంతుతోమైకభక్త్యా. ౨౧.
పుండరీకపురమాయయా మునిర్యత్ర నృత్యతి సదాశివో ఒనిశమ్,
వీక్షతే ప్రకృతిరాదిమా హృదా పార్వతీపరిణతిశ్శుచిస్థితా. ౨౨.
తాండవం మునిజనో ఒత్ర వీక్షతే దివ్యచతురమలాశయో ఒనిశమ్,

మేకబిందువపిబత్ - రథో. ౧౬. తస్య దిశి లింగే సన్నిహితం శ్రీకాళహస్తీశ్వరం
మునిరద్రాక్షీత్తం విశిష్టి - సుభగేనాహిగా భూషితా తమర్యస్య అనిశం చాంద్రిం
కలాం మస్తకే దధానం కరుణారసేనార్ద్రం మనో యస్యాస్తయా పార్వత్యా ఆలిం
గితం ప్రమోదసానమింద్రప్రముఖైర్దేవైర్యయ జయేత్యాభాష్యమాణం - కా. ౧౭.
సువర్ణముఖర్యా నద్యాసృలిలాశయేంతః స్నాత్వా పునర్గత్వా భవాన్యా సహితం
శివం ప్రణమతి స్త. భావప్రమైరర్చయిత్వా మనసా స్తుతి చకార - ప. ౧౮ - ౧౯.
స్వీయభాగ్యాతీశయేన ప్రాప్యం ధామాంతర్గతామంతకస్యారేః దుద్రస్య హర్దం జిజ్ఞా
సమానామివ స్థితాం దేవీం చ నత్వా. తతో ఝడితి నాతిదూరే సంవసంతం కల్లాలేశా
ఖ్యం లక్ష్మీకాంతం దేవం దృష్ట్వా ఏకభక్త్యా తతోషేతి పరేణాన్వయః. కా. ౨౦. స్నాం
తం మనః ఆద్యంతరహితం ఆద్యంతాదిరూపవికారశూన్యం-శాలిసీవృత్తమ్. ౨౧. ఆదిమా
ఆద్యా ప్రకృతిః పార్వతీరూపేణ పరిణతా నృత్యంతం శివం సదా వీక్షతే - రథో.
౨౨. జన్మమృత్యుభయభేదకం దర్శనాన్నేత్రమాసనవినోదకారకం తాండవం దివ్య
చతురమలాశయో మునిజనో ఒత్రానిశం వీక్షతే జన్మమృత్యుభయభేది యద్దర్శనం

జన్మమృత్యుభయభేది దర్శనాన్నేత్రమానసవిరోధకారకమ్. ౬౩. కించాత్ర తీర్థమితి భిక్షుగణేన కశ్చిత్పృష్టో ఒబ్రవీచ్ఛివపదాంబుజసక్త చిత్తః, సంప్రార్థితః కరుణయా ఒస్మరదత్ర గంగాం దేవోఒథ సంస్య ధిత దివ్యసరిత్సు తీర్థమ్. ౬౪. శివాజ్ఞయాభూదితి తీర్థమేతచ్ఛివస్య గంగాం ప్రవదంతి లోకే, స్నానాదముష్యాం విధుతోరుపాపాశ్శనై శ్శనైస్తాండవ మీక్షమాణాః. ౬౫. శివస్య నాట్యశ్రమకర్మితస్య శ్రమాపనోదాయ విచింతయంతీ, శివేతి గంగాపరిణామగా ఒభూ త్రతో ఒథ చైతత్ప్రథితం తదాఖ్యమ్. ౬౬. నృత్యతీరహతస్థలజ్వల గతేగ పర్యావతద్భిందుకం పార్శ్వే స్వాససలేర్విరోదవశతో యజ్ఞ హ్నుకన్యాపయః, నృత్యం తస్యతి ధూర్జటా విగళితం ప్రేఖజ్జటామం డలా తేనైతచ్ఛివజాహ్నువీతి కథయంత్యన్యే వివశ్చిజ్ఞనాః. ౬౭. స్నాయంస్నాయం తీర్థవర్యే ఒత్ర నిత్యం వీక్షంవీక్షం దేవపాదాబ్జయు గ్గమ్, శోధంశోధం మానసం మానవో ఒసౌ వీక్షేతేదం తాండవం శుద్ధచేతాః. ౬౮. శుద్ధం మహద్వర్ణయితుం క్షమేత పుణ్యం పురారిస్స్వ యమేవ తస్య, నిమజ్య శంభుద్యుసరిత్యముష్యాం దాక్షాయణీనాథ

తస్మా దితి. ౬౩. కించాత్ర తీర్థమితి పద్మపాదాదిభిక్షుగణేన పృష్టః కశ్చిచ్ఛివపదాం బుజసక్తచిత్తో ఒబ్రవీత్. సంప్రార్థితో మహాదేవో ఒత్ర గంగాం సస్తారాథ స్మరణా నంకరం దివ్యసరిత్సు తీర్థం సన్నిధాపితవతీ-వ. ౬౪. ఏతత్తీర్థం శివాజ్ఞయాఒభూదితి హేతోరేతత్తీర్థం శివగంగేతి లోకే ప్రవదంతి. యే ప్రవదన్తి తానాహ-అముష్యాం గంగాయాం స్నానా ద్విధుతోరుపాపాశ్శనై స్తాండవమీక్షమాణాః - ఉ. ౬౫. శివగంగానామోఒన్యత్ర ఏపుత్రినిమిత్తమాహ - నాట్యశ్రమకర్మితస్య శివస్య శ్రమా పనోదాయ విచింతయంతీ శివా పార్వతీ గంగేతి పరిణామగా ఒభూత్. తతోఒథవా శివగంగాఖ్యమేతత్తీర్థం ప్రథితం - ఉపేం. ౬౬. యజ్ఞహ్నుకన్యాపయో ధూర్జటా నృత్యతి సతి ప్రేఖత శ్వలతో జటామండలా ద్దళితం తేనైతత్తీర్థమన్యే వివశ్చి జ్ఞనాశ్శివజాహ్నువీతి కథయంత. ప్రేఖజ్జటామండలం విశిష్ట-నృత్యతా తీరేణ హతస్య స్థలతో జలస్య గతిర్నిస్థిక్. స్వస్యాపసలేర్నికేతనాత్. పయో విశిష్ట-పార్శ్వేవ ర్యావతంతః బిందుకా బిందవో యస్య - కా. ౬౭. తస్మాద్నిక్ తీర్థవర్యే స్నాత్వా స్నాత్వా దేవపాదాబ్జయుగ్గం దృప్త్వా దృప్త్వా మనశ్శోధయిత్వా శోధయిత్వా ఒసౌ శుద్ధచిత్తో మానవ ఇదస్తాండవం వీక్షేత. శాలి. ౬౮. ఏతచ్ఛుద్ధం పుణ్యం వర్ణ

ముదీక్షతే యః. ౬౯. ఇతీరితశ్శంకరయోజితాత్మా కేనాపి భిక్షుర్దుదితో
జగాహే, తీర్థం తదాప్లుత్య ననామ శంభోరంఘ్రిం జితాత్మా భువనస్య
గోప్తుః. ౭౦. రామనేతుగమనాయ సందధే మానసం మునిరనుత్తమః
పునః, వర్తని ప్రయతమానసో వ్రజంత్యందదర్శ సరితం కవేరజామ్.
౭౧. యత్పవిత్రపులినస్థలం పయస్సింధువాసరసికాయ విష్ణవే, అభ్యురో
చత హిరణ్యవాసనే పద్మనాభముఖనామశాలినే. ౭౨. సహ్యపర్వతసు
తాతినిర్మలాంభోభిషి క్తభగవత్పదాంబుజే, ఆకలయ్య బహుశిష్యసం
వృతః ప్రాస్థితాభిరుచితస్థలాయ సః. ౭౩. గచ్ఛన్ గచ్ఛన్తాగ్లమధ్యే
౭భియాతం గేహం భిక్షుర్తాతులస్యాజగామ, దృష్ట్వా శిష్యైస్తం చిరే
ణాభియాతం మోదం ప్రాపన్తాతులః శాస్త్రవేదీ. ౭౪. శుశ్రావ తం
బంధుజనస్సశిష్యం స్వమాతులా గారముపేయివాంసమ్, ఆగత్య
దృష్ట్వా చిరమాగతం తం జహర్ష హర్షాతిశయేన సాశ్రుః. ౭౫.
రురోద కశ్చిన్తుముదే ౭త్ర కశ్చిజ్జహాస పూర్వాచరితం బభాషే, కశ్చి
త్ప్రేమాదాతిశయేన కించిద్వచః స్థలద్గీః ప్రణనామ కశ్చిత్. ౭౬. ఊచే
౭థ తం జ్ఞాతిజనః ప్రమోదీ దృష్ట్వా చిరాయాక్షిపథం గతో ౭భూః,
దిదృక్షతే త్వం జనతా ౭తిహార్ద్రాత్తథా ౭పి శక్నోషి న వీక్షణాయ.

యితం శివారిక్తో న త్నమ ఇత్యాశయేనాహ-శ్చద్ధమితి. యః అముష్యాం శంభుద్యుస
రితి నిమజ్య దాక్షాయణీనాథం వీక్షతే తస్య. ౬. ౬౯. ఇత్యేవం కేనాపి కథికశ్శంకరే
యోజితమంతఃకరణం యేన స భిక్షుః పద్మపాదో ముదితో జగాహే ౭వగాహనం
కృతవాక్. ౭౦. పునరనుత్తమో మునిః పద్మపాదో రామనేతుగమనాయ మనో
దధే. ప్రయతం మనో యేన స పథి గచ్ఛన్ కవేరజాం కావేరీం నదీం చదర్శ. రథో.
౭౧. యస్యాః పవిత్రపులినస్థలం చ క్షీరసముద్రవాసరసికాయాపి వ్యాపకాయాపి
హిరణ్యవాసనే పద్మనాభాదినామ్నా శోభమానాయాభ్యురోచత. ౭౨. సహ్యపర్వత
సుతాయా ఆతినిర్మలేనాంభసా-౭భిషిక్తే భగవత్పదాంబుజే ఆకలయ్య ధ్యాత్వా బహు
శిష్యసంవృతస్స అభిరుచితస్థలాయ ప్రాస్థిత ప్రస్థానం కృతవాక్. రథో. ౭౩. శిష్యై
స్సహితం. శాలి. ౭౪. ఆ. ౭౫ - ౭౬. అథానంతరం దృష్ట్వా ప్రమోదీ జ్ఞాతిజన
ఊచే - యకశ్చిరకాలాత్త్వమక్షిమార్గం ప్రాప్తో ౭స్యతో జనతా ౭తిన్నేహ
త్వం దిదృక్షతే తథా ౭పి త్వం వీక్షణాయ న శక్నోషి. తథా చ స్నేహబాధా తవ

౭౭. పుత్రాస్సమిత్రా ననబంధువర్గో న రాజబాధా న చ చోరభీతిః,
కృతార్థతామూలపదం యతిత్వం ప్రసూనవంతం ఫలితం మహాంతమ్.
౭౮. శాఖోపశాఖాంచితమేవ వృక్షం బాధంత ఆగత్య న తద్విహీనమ్,
యథాతథా వా ధనినం దరిద్రా బాధంత ఆగత్య దినేదినే స్త. ౭౯.
కుటుంబరక్షాగతమానసానామాయాతి నిద్రాఽపి సుఖం న జాతు,
క్వ దేవతార్చా క్వ చ తీర్థయాత్రా క్వ వా నిషేవా మహతాం భవే
న్నః. ౮౦. అశ్రేష్ఠ సన్న్యాసకృతం భవంతం విప్రాత్కుతశ్చిద్గృహ
మాగతాన్నః, కాలో ఽత్యగ్గాత్రే బహురద్య దైవాతీర్థస్య
హేతోర్గృహమాగతస్త్యమ్. ౮౧. యథా శకుంతాః పరవర్ధితాః
ద్రుమాః సమాశ్రయంతే సుఖదాం స్త్యజంత్యపి, పరప్రక్షప్తాన్తదేవ
తాగృహాన్యతిస్సమాశ్రిత్య తథోజ్ఞాతి ధృవమ్. ౮౨. యథాహి
పుష్పాణ్యభిగమ్య షట్పదాస్సంగృహ్య సారం రసమేవ భుంజతే,
తథా యతిస్సారమవాపున్వసస్సుఖం గృహాద్గృహాదోదనమేవ భిక్ష
తే. ౮౩. యతేర్విరజ్యాత్తగతిః కళత్రం దేహం గృహం సంయతమేవ
సౌఖ్యమ్, విరక్తభాజస్తనయాః స్వశిష్యాః కిమర్థనీయం యతినో మహా

నాస్తీత్యర్థః. ౭౭. కించ సర్వబాధావినిర్ముక్తత్వాత్ కృతార్థతామూలపదం యతిత్వ
మేవేత్యాహ-పుత్ర ఇతి. తేహమభావే తత్కృతా బాధా నాస్తీత్యర్థః ధనినామేవ
బాధా న తు నిష్కించనానామితి సదృష్టాంతమాహ-పుష్పవంతం ఫలితం మహాంతం
వృక్షమితి పరేణాన్వయః. ౭౮. శాఖోపశాఖాభిరంచితం వ్యాప్తమలంకృతం వా.
తథా వా తథైవ. ౭౯. కించ కుటుంబరక్షాగతమానసానామస్తాకం సుఖం న
భవతి తథా కదాచిన్నిద్రాఽపి నాయాతి. తథా చైవంవిధానాం నః క్వ దేవతా
ర్చాది. ౮౦. కస్తాచ్చిద్దేశాన్నో గృహమాగతాత్ కస్తాచ్చిద్విప్రాదితి వా - ఇంద్ర.
౮౧. తీర్థస్య హేతోర్త్వం గృహమాగతో ఽసి న తు మమతాపకాద్యతేస్సీన్వి
యతేన గృహపరిగ్రహభావాదిత్యాశయేన సదృష్టాంతమాహ - యథా శకుంతాః
పక్షిణః పరివర్ధితాః పృక్షాః సుఖదాన్సమాశ్రయంతే త్యజంత్యపి. ఆసుఖదాం
స్తాంస్త్యజన్త్యపీతి వా. తథా యతిః పరప్రక్షప్తాన్తదేవతాగృహాంశ్చ సుఖ
దాః సమాశ్రిత్య ధృవముజ్ఞాత్యపి. వ. ౮౨. తత్రాపి తత్తద్రహే యతేర్ద్రుమనం
శ్రమరవల్మీడాకరం న భవతీత్యాహ - యథేతి. సుఖం యథా స్యాత్తథా - ఉ.
౮౩. కించ యతేః కిమపి ప్రార్థనీయం నాస్తీత్యాహ - యతేర్విరజ్యయా ఆత్మాప

త్త౯. ౮౪. మనోరథానాం న సమాప్తిరిష్యతే పునఃపునస్సంతనుతే
మనోరథాన్, దారానభీపున్యతతే దివానిశం తాన్ప్రిప్య తేభ్య
స్తనయానభీప్సతి. ౮౫. అనాప్నువక్ దుఃఖమసౌ సుతీవ్రం ప్రాప్నోతి
చేష్టేన వియుజ్యతే పునః, సర్వాత్మనా కామవశస్య దుఃఖం తస్మా
ద్విరక్తిః పురుషేణ కార్యా. ౮౬. విరక్తిమూలం మనసో విశుద్ధిం తస్మా
లమాహుర్తహతాం నిషేవామ్, భవాదృశాస్తేన చ దూరదేశే
ఘోషకారాయ రసామటంతి. ౮౭. అజ్ఞాతగోత్రా విదితాత్మతత్త్వా
లోకస్య దృష్ట్యా జడవద్విభాంతః, చరంతి భూతాన్యనుకంపమానా
స్సంతో యదృచ్ఛపనతోపభోగాః. ౮౮. చరంతి తీర్థాన్యపి సంగ్ర
హీతుం లోకం మహంతో నను శుద్ధభావాః, శుద్ధాత్మభావాః క్షపితో
రుపాపాస్తజ్జప్తమంభో నిగదంతి తీర్థం. ౮౯. వస్తవ్యమత్ర కలిచి
ద్దీపసాని విద్వంస్తస్విద్దర్శనం వితనుతే ముదితాది భవ్యమ్, ఏష్యద్వియో
గచకితా జనతేయమాస్తే దుఃఖం గతే ౭త్ర భవితేతి భవత్యసంగే.
౯౦. కోశం క్లేశమలస్య లాస్యగృహ మప్యద్రంహసామాలయం

గతిస్సైవ భార్యా. హే మహాత్మ౯. ౮౪. కామవశస్య తు దుఃఖమేవేత్యాహ-మనో
రథానామితి ద్వాభ్యాం. తేభ్యో దారేభ్యః. ౮౫. దారాదీనాప్నువక్ దుఃఖమేవ
సుతీవ్రం ప్రాప్నోతి పునరిష్టేన చ వియుజ్యతే. ౮౬. విరక్తిశ్చ భవద్విధానాం మహతాం
సేవయా శుద్ధచేతసో భవతీత్యాహ—మనసో విశుద్ధిర్విరక్తేర్మూలమాహుః. తస్మా అపి
విశుద్ధేర్మూలం మహతాం సేవామాహుస్తేన కారణేన చ భవాదృశాః ఘోషకారాయ
దూరదేశే భూమిమటంతి. ౮౭. యదృచ్ఛయోపనతం సమాపే ప్రాప్తం భోగ్యం యేభ్య
స్తే. ౮౮. తీర్థాన్యపి లోకసంగ్రహార్థం చరంతి న తు స్వశుద్ధ్యర్థం. యతః శుద్ధభావాః
యతశ్శుద్ధాత్మవిద్యాక్షపితోరుపాపాః. 'తదధిగమక్షత్రపూర్వాఘోరక్షేపనాకౌ
తద్వ్యవదేశాది'తి న్యాయాత్. తథాచైవం విదైస్సైర్జప్తం జలం తీర్థం నిగదంతి. లేషాం
తత్ర గమనం లోకసంగ్రహార్థమేవేశ్యర్థః. ౮౯. ఏవం స్తుత్యా ౭భిముఖకృత్య ప్రార్థ
యతే—హేవిద్వన్నత్ర కలిచిద్దీపసాని వస్తవ్యం యతో భవ్యం శుభం యోగ్యం వా
భవద్దర్శనం ముదితాది వితనుతే. ఇయం జనతా తు అసంగే భవతి త్వయి గతే సత్యత్ర
దుఃఖం భవిష్యతీతి విచారైర్వి వాధునైవ భవిష్యద్దుఃఖేన చకితా అస్తే-వ. ౯౦. అత్ర
నివాసం విధాయ వయం త్వయా సంశోధ్యా ఇతి ఖంధవసాన్ప్రొకమాహుః. క్లేశమలస్య

వైశాన్యస్య నిశాంతముత్కటమృషాభాషావిశేషాశ్రయమ్, హింసామాంసలమాశ్రితా ఘనధనాశంసాన్యశంసా వయం వర్జ్యం దుర్జనసంగమం కరుణయా శోధ్యా యతీందో త్వయా. ౯౧. సంయునక్తి వియునక్తి దేహినం దైవమేవ పరమం మనాగపి, ఇష్టసంగతి నిన్మృత్తికాలయోర్నిర్వికారహృదయో భవేన్నరః. ౯౨. మధ్యాహ్నకాలే తుధితస్తృషార్థః క్వ మే లన్నదాతేతి వదన్నువైతి, యస్తస్య నిర్వాపయితా తుధార్థైః కస్తస్య పుణ్యం వదితుం క్షమేత. ౯౩. సాయం ప్రాతర్వహ్నికార్యం వితన్య న్నజ్ఞంస్తోయే దండకృష్ణాజినీచ, నిత్యం వర్ణి వేదవాక్యాన్యధీయన్ తుధ్వా శీఘ్రం గేహి నో గేహమేతి. ౯౪. ఉచ్చైశ్శాస్త్రం భాషమాణోఽపి భిక్షుస్తారం మంత్రం సంజపన్వా యతాత్మా, మధ్యేఘ్రం జాతరాగ్నోప్రదీప్తే దండీ నిత్యం గేహి నో గేహమేతి. ౯౫. యదన్నదానేన నిజం శరీరం పుష్టంస్తపో లయం కురుతే సుతీవ్రమ్, కర్తుస్తదర్థం

కోశం పాత్రమపి చోత్కటరంహసామతిసాహసానామాలయం వైశాన్యస్య పరదోషసూచకతాయా నిశాంతమోక్షః. 'నిశాంతస్త్రీఘ్ర శాంతే స్వాస్థీలం తు భవనోషసో' రితి మేదిసీ - ఉత్కటమృషాభాషణస్య విశేషేషాశ్రయం భాషావిశేషాణామితి వా. హింసయా మాంసలం వ్యాప్తం త్యక్తం యోగ్యం దుర్జనానాం సంగమో యత్ర తథా భూతం స్ఫురద్గ్రహమాశ్రితాః ఆకలిప ఘనీభూతయా ధనతృప్తయా క్రూరాః. ఘనాదృధా ధనాశంసా యేషామితి భిన్నం వా వదం. ఘనధనస్యాశంసా యేషామితి వా నమాసః. ఏవం భూతా వయం హే యతీందో, త్వయా కరుణయా శోధ్యా ఇత్యర్థః. కా. ౯౧. ఏవముక్తః పద్మపాద ఉవాచ—పరమం బ్రహ్మాదికం తుద్రం స్తంబాదిక మపి జేహినం దైవమేవ సంయునక్తి. వియునక్తి చ. తస్మాద్విష్టసంగతినివృత్తికాలయోర్నరో నిర్వికారహృదయో భవేత్. ౯౨. యత్తు ప్రసూనవంతం ఇత్యాద్యుక్తం తత్రాహ-మధ్యాహ్నకాల ఇతి - ఉ. ౯౩. కించాశ్రమత్రయోపజీవ్యత్వాదపి పుణ్యభాగ్యహస్థస్య ఇత్యాశయేన బ్రహ్మచారిణస్తదుపజీవక తామాహ-సాయమితి. దండకృష్ణాజినేనస్య స్త ఇతి తథాభూతో వర్ణి బ్రహ్మచారి నిత్యం వేదవాక్యాని పఠన్ తుధ్వా తుధాం ప్రాప్య శీఘ్రం గేహి నో గేహమేతి - శాలి. ౯౪. అథ యతేస్తామాహ—ఉచ్చైశ్చ రితి. తారం ప్రణవం ఘ్రస్య దినస్య మధ్యే - ఇంద్ర. ౯౫. వానప్రస్థస్య తా మాహ—యదన్నదానేన నిజం శరీరం పుష్టన్నయం తదస్మి సుతీవ్రం తపః కురుతే

దదతో ఒన్నమర్థమితి స్తుతిస్సంవృతేనవద్యా. ౯౬. పుణ్యం
గృహస్థేన విచక్షణేన గృహేషు సంచేతుమలం ప్రయాసాత్, వినా
ఒపి తత్కర్తృనిషేవణేన తీర్థాదిసేవా బహుదుఃఖసాధ్యా. ౯౭. గృహీ
ధనీ ధన్యతరో మతో మే తస్యోపజీవంతి ధనం హి సర్వే, చౌర్యేణ
కశ్చిత్ప్రణయేన కశ్చిద్ధానేన కశ్చిద్బలతో ఒపి కశ్చిత్. ౯౮. సంతో
షయేద్వేదవిదం ద్విజం యస్సంతోషయత్యేష స సర్వదేవా, తద్వేద
విప్రే నివసంతి దేవా ఇతి స్త సాక్షాచ్ఛృతిరేవ వక్తి. ౯౯. స్వధర్మ
నిష్ఠా విదితాఖిలార్థా జితేంద్రియాస్సేవితసర్వతీర్థాః, పరోపకారప్ర
తిసో మహంత ఆయాంతి సర్వే గృహిణో గృహాయ. ౧౦౦. గృహీ
గృహస్థో ఒపి తదశ్ను తే ఫలం య తీర్థసేవాభిరవాప్యతే జనైః, తత్త
స్య తీర్థం గృహమేవ కీర్తితం ధనీ వదాన్యః ప్రవసేన్న కశ్చన. ౧౦౧.
అంతస్థితా మూషకముఖ్యజీవా బహిఃస్థితా గోమృగపక్షిముఖ్యాః,
జీవంతి జీవాన్మకలోపజీవ్యస్తస్తాద్గృహీ సర్వవరో మతో మే.
౧౦౨. శరీరమూలం పురుషార్థసాధనం తచ్చాన్నమూలం శ్రుతితో
ఒవగమ్యతే, తచ్చాన్నమస్తాకమమీషు సంస్థితం సర్వం ఫలం గేహ

తపఃకర్తుస్తస్య తపసో ఒర్థం తస్మాన్నం దదతో ఒర్థమితి స్తుతిః ప్రవృతే - ఉ.
౯౬. నన్వేషమసి గృహవ్యగ్రస్య గృహస్థస్య తీర్థాదిసేవాజన్యం పుణ్యం తు దుర్లభ
మేవేతి చేత్తత్రాహ—విచక్షణేన గృహస్థేన ప్రయాసాద్వినాఒపి ప్రయాసకర్తృ
నిషేవణేన పుణ్యం సంచేతుమలం శక్యతే. తీర్థాదిసేవాయాః ప్రయాససాధ్యత్వం
ప్రసిద్ధమేవేత్యాహ—తీర్థాదితి. ౯౭. న కేవలం బ్రహ్మచార్యాదయ ఏవ గృహ
స్థముపజీవంత్యసి తు సర్వవివేత్యాహ—గృహీతి. హి యస్తాత్. ౯౮. కించ యో
వేదవిదం విప్రం సంతోషయత్ స ఏష సర్వా దేవా సంతోషయతి. తద్వేద
విప్రే వేదవిది బ్రాహ్మణే. ౯౯. నను తథా ఒసి స్వయమేవ ప్రవాసం కృత్వా పుణ్యం
కుతో న సంపాదసియమితి చేత్తత్రాహ—స్వేతి ద్వాభ్యాం. ౧౦౦. తత్తస్తాత్తస్య
గృహమేవ తీర్థం కీర్తితమతో ధనీ వదాన్యో దాతా స్యాన్న తు కశ్చినాసి ప్రవా
సం కుర్వాదిత్యర్థః. ౧౦౧. గృహిణస్సర్వశ్రేష్ఠత్వం పురుషపాదయతి—అంతః
స్థితాఇతి. ౧౦౨. కించ శరీరం మూలం యస్య తథావిధం పురుషార్థసాధనం తచ్చ శరీర
మన్నం మూలం యస్య తత్తథాభూతం 'అన్నాదేవ భిక్షమాని భూతాని జాయంతే'

పరిద్రుమాశ్రయమ్. ౧౦౩. బ్రహ్మి భూయశ్శృణుతాదరేణ వో
గృహగతం పూజయతాతురాతిథిమ్, సంపూజితో వో ఽతిథిరుద్ధరే
త్కులం నిరాకృతాత్కిం భవతీతి నోచ్యతే. ౧౦౪. వినాభిసంధిం
కురుత శ్రుతీరితం కర్త ద్విజా నో జగతామధీశ్వరః, తుష్టేదితి
ప్రార్థనయాపి తేన స్వాంతస్య శుద్ధిర్భవితా ఽచిరేణ వః. ౧౦౫. ససం
రంభశ్లిష్యత్సుఫణితిపథూటీకుచతటిపటిపత్వాటీరాగరవనవ పంకాంకిత
హృదః, తథాప్యేతే పూతా యతిపతిపదాంభోజభజనక్షణక్షణక్లేశా
స్పదయహృదయాభాస్సుకృతినః. ౧౦౬. సందిశ్యేత్తం బంధుతాం భిక్షు
రాజో భిక్షాం చక్రే మాతులస్యైవ గేహే, పప్రచ్చైసం మాతులో
భుక్తవంతం కింస్విచ్ఛన్నం పుస్తకం శిష్యహస్తే. ౧౦౭. టీకా విద్వక్
భాష్యగేతి బ్రువాణం తాం దేహీతి ప్రోచిషే దత్తవాంశ్చ, అద్రాక్షీ
త్తాం మాతులస్తస్య బుద్ధిం దృష్ట్వానందీతేదమాపచ్చ కించిత్.
౧౦౮. ప్రబంధనిర్మాణవిచిత్రనైపుణీం దృష్ట్వా ప్రమోదం స వివేద

ఇతి శ్రుతేరవగమ్యతే. ౧౦౩. ఏవముక్త్యా పునః పరమహితోపదేశాయ ససాధనతా
మాపాదయతి - బ్రహ్మితి, యుష్మాకం గృహగతమాతురమతిథిమాదరేణ పూజ
యతేత్యాదరపదమత్రాప్యవసంజనీయం. కిమత ఇతి చేత్తత్రాహ—సంపూజితో ఽతిథి
ర్వః కుల ముద్ధరే నిరాకృతాత్తస్మాత్కిం భవతీతి చేత్తదత్యంత మనిష్ఠత్వాన్నయా
నోచ్యతే. ౧౦౪. కించ శ్రుతివోదితం నిత్యాదికర్త ఫలాభిసంధిం వినా కురుత హే
ద్విజాః, జగతామధీశ్వరస్తుష్టేదితి ప్రార్థనయా ఽపి నో కురుత తేన తథాభూతేన
నిష్కారణకర్తా వో ఽంతఃకరణస్య శుద్ధిరచిరాదేవ భవిష్యతి. ౧౦౫. యదపి
భవాదృశా ఇత్యాద్యుక్తం తత్రాప్యాహ—ససంరంభం యథా భవతి తథా శ్లిష్యంతోఽ
యాః సుఫణితిపథూట్యః ప్రియవాదినో వధ్వస్తాసాం కుచతట్యాః పటిపదాచరతా
పాటీరేణ చందనమయేనాగరవేణాగరుమయేన చ నవేన పంకేనాంకితమంతర్వహి
త్పాంతఃకరణం యేషాం యద్యప్యేవంభూతా ఏతే వయం తథాఽపి యతిపతే శ్రీ
శంకరస్య పదకమలయోర్భజనోత్పపేన టీకా క్లేశా యేషాం భజనక్షణ ఇతి వా. ని.
'కాలవిశేషోత్పవయోః క్షణ' ఇత్యమరః - కి. ౧౦౬. ఉపసంహరతి—సందిశ్యేతి-శా.
౧౦౭. ఏవం శ్రుత్వా భాష్యగా టీకేతి బ్రువాణం పద్మపాదం తాం టీకాం
దేహీతి మాతులః ప్రోవాచ. పద్మపాదో దత్తవాంశ్చ కించిత్తేదం చ ప్రాపత్.
౧౦౮. తస్యేత్యాది విప్పణోతి-ప్రతి. వివేద ప్రాప భేదమిత్యాది సోఽటయతి - మతాంత

కించిత్, మతాంతరాణాం కిల యుక్తిజాలైర్నిరుత్తరం బంధనమాలు
లోచే. ౧౦౯. గురోర్మతం స్వాభిమతం విశేషాన్నిరాకృతం తత్ర
సమత్సరో ఒభూత్, సాధుర్నిబంధో ఒయమితి బ్రువాణస్తం సాభ్య
సూయో ఒపి కృతాభినందః. ౧౧౦. సేతుం గచ్ఛామ్యాలయే పుస్త
భారం తేన్యస్యేమం వర్తతే మే ఒత్ర జీవః, విద్యన్యద్యద్దోగృహదా
పరేషాం ప్రీతిః పూర్ణా నస్తథా పుస్త భారే. ౧౧౧. ఇత్యుక్త్వా తే
మాతులం మస్మ-రిశః శిష్యైర్హృష్యక్ సేతుమేష ప్రతస్థే, ప్రస్థాతుః
శ్రీపద్మపాదస్య జాతం కష్టం చైష్యత్సూచనాయై నిమిత్తమ్. ౧౧౨.
వామం నేత్రం గంతురస్పందతైవ బాహుః పునస్సీరాపి వామస్తథోరుః,
చుక్షావోచ్చైర్హృత కశ్చిత్పురస్తా తత్సర్వం ద్రాక్షోఒగణిత్యా
జగామ. ౧౧౩. గతే ఒత్ర మేనే కిల మాతులో ఒస్య గ్రంథే స్థితే
ఒస్తిక్ గురుపక్షహానిః, దగ్ధే ఒత్ర జాయేత మహాస్పృచారో నోక్త్వా
నిరాకర్తమపి ప్రభుత్వమ్. ౧౧౪. పక్షస్య నాశా ద్దృహనాశ
ఏవ నో వరం గృహేణైవ దహామి పుస్తకమ్, ఏవం నిరూఢ్య

రాజామితి - ఉ. ౧౦౯. కించ స్వాభిమతం ప్రభాకరమతం విశేషాత్తత్ర నిబంధే
నిరాకృతమాలులోచే ఆలోకితవాక్. తత్రేతి పదద్వయం మధ్యమణిన్యాయోనోభయ
త్రాపి సంబంధసియం. యత ఏవమతస్తత్ర నిబంధే సమత్సరో ఒభూత్. సాధు
ర్నిబంధో ఒయమితి తం బ్రువాణస్సాభ్యసూయో ఒపి కృతాభినందో ఒభూత్.
౧౧౦. అథ పద్మపాద ఉవాచేమం పుస్తకభారం తవాలయే న్యస్య సేతుం గచ్ఛామిత్య
త్ర మే మనో వర్తతే స్థాపనస్య రక్షార్థత్వాత్సమ్యక్త్వయా రక్షా కార్యేత్యాశయే
నాహ-హే విద్యన్నితి-తవేదం విదితమితి సంబోధనాశయః-శా. ౧౧౧. భవిష్యత్సూచ
నాయ కష్టం నిమిత్తం జాతం. ౧౧౨. కిం తదిత్యపేక్షాయామాహాస్య గంతుర్వామం
నేత్రమస్పందత. తత్రైవ వామో బాహురపి పునస్సీర. తథా చ వామక్షోరురపి. హంత
భేదే. కశ్చిత్పురస్తామచ్చైశ్చుక్షావ ఊతం కృతవాక్. తత్సర్వం సో ఒగణిత్యా
ర్ఘుడితి జగామ. ౧౧౩. అస్తిన్నద్మపాదే గతే సతి అత్రాస్తిన్నగ్రంథే దగ్ధే సతి గురు
పక్షస్య మహాస్పృచారః. నను వాచైతన్యతం నిరాకర్తవ్యమిత్యాశంక్యాహోక్త్వా
నిరాకర్తం తు ప్రభుత్వం నాస్తి. ఇదమసంగతమిత్యుక్త్యాపీతి వా - ఉ. ౧౧౪. తస్మా
త్సృగృహేణ సహేవ పుస్తకం దహామి యతస్య పక్షనాశాద్దృహనాశ ఏవనోఒస్మా
కం వరమితి న్యమనసి విచార్య గృహే పహ్నిం స్థాపితవాస్తే గృహమగ్నిర్దహతీతి

న్యదథాద్ధతాశనం చుక్రోశ చాగ్నిర్దహతీతి మే గృహమ్. ౧౧౫. వితివ్యామౌశ్రిత్య వదంతి చైవం తదేవ మూలం మమ భాషణే ౭పి, యావత్కృతం తావదిహాస్య కర్తుః పాపం తతస్యా ద్విగుణం ప్రవక్తుః. ౧౧౬. గచ్ఛన్న సౌ ఘల్లమునేర్జ గామ తమాశ్రమం యత్ర చ రామ చంద్రః, అశ్వత్థమూలే న్యధిత స్వచాపం స్వయం కుశానాముపరి న్య షీదత్. ౧౧౭. తీర్త్వా సముద్రం జనకాత్మజాయాస్సందర్శనోపాయ మనీక్షమాణః, వసుంధరాయాం ప్రవణాః ప్లవంగా నవారిరాశౌ ప్లవ నం క్షమంతే. ౧౧౮. సంచితయన్నితి కుశాసనసన్నివిష్టో జ్యోతిస్త దైక్షత విదూరగమేవ కించిత్, సంవ్యాప్నువజ్జగదిదం సుఖశీతలం య త్సంప్రార్థనీయమనిశం మునిదేవతాభిః. ౧౧౯. ఆగచ్ఛదాత్మాభిము ఖం నిరీక్ష్య సర్వే తదుత్తఘుదారవీర్యాః, తతః పుమాకారమదృ శ్యతైతన్తహాప్రభామండలమధ్యవర్తి. ౧౨౦. మధ్యేప్రభామండల మైక్షతాంచితం శివాకృతిం సర్వతపోమయం పునః, లోపాదిముద్రా సహితం మహామునిం ప్రాబోధి కుంభోద్భవమాదరాజ్ఞనైః. ౧౨౧. అగస్త్యదృశ్యా రఘునందనస్తత స్సఖేద మంతఃకరణోత్త మత్యజత్, ప్రాయా మహద్దర్శనమేవ దేహినాం క్షిణోతి ఖేదం రవివన్తహాతమః.

చుక్రోశ. ౧౧౫. న తు గుప్తమేవ మయా ప్రకాశితం యతో యావత్కృతం తావ దేవేహ కర్తుః పాపం స్యాత్ప్రవక్తుస్త తతః కర్తుస్సకాశాద్విగుణం స్యాత్. ఆప్ర కాశితప్రకాశకం కథనం ద్విగుణపాపావహమితి బోధనాయ ప్రశబ్దః. ౧౧౬. గచ్ఛ న్న సౌ పద్మపాదః ఘల్లమునేస్తం ప్రసిద్ధమాశ్రమం జగామ. యత్ర చ రామచంద్రో ౭శ్వత్థమూలే చాపం న్యధిత - స్వయంకుశానాముపరి న్యషీదత్ ఉపవిష్టవాక్ - ఆ. ౧౧౭. సముద్రం తీర్త్వా జానక్యా యద్దర్శనం తత్రోపాయ మనీక్షమాణః ప్లవంగా వాసరా భూమా ప్రవణాః ప్లవనశీలా వారిరాశౌ ప్లవనం న క్షమంతే ఇతి సంచితయన్మృశాసనసన్నివిష్టశ్చీరామచంద్రస్తదా విదూరగమేవ కించిజ్యోతి రైక్షత. తద్విశిషి - సంవ్యాప్నువదితి - ఉ. ౧౧౮. వ. ౧౧౯. ఏకజ్యోతిః - ఉ. ౧౨౦. ప్రభామండలస్య మధ్యే స్ఫురత్ శివాకృతిం తపోమయం జ్యోతిరైక్షత. పునః లోపా ఆదిదృశ్యాస్తథాభూతయా ముద్రయా లోపాముద్రయేతి యావత్తయా సహితం కుంభోద్భవమగస్త్యం జనైపుహ ప్రాబోధి. జనైః కరణైరితి వా. ౧౨౧. అగ స్త్యదృశ్యా అగస్త్యం దృష్టవాక్. తతో దర్శనానంతరం అంతఃకరణోత్థం ఖేద

౧౨౨. సభార్యమధ్యదిభిరర్పయిత్వా రామస్తదంఘ్రిం శిరసా న
 గామ, తూష్టిం ముహూర్తం వ్యసనార్ణవస్థో ధృతిం సమాస్థాయ పున
 ప్రభాషే. ౧౨౩. దృష్ట్వా భవంతం పితృవత్ప్రమోదే యస్తామగా
 యఃఖమహార్ణవస్థమ్, మన్యే మమాత్మానమవాప్తకామం వంశో
 సహాన్తే తపనాత్ప్రవృత్తః. ౧౨౪. న తత్ర మాదృగ్జనితా న జాతః
 దద్యుతో ౭హం ప్రథమం సభార్యః, సలక్ష్యో ౭రణ్యముపాగ
 తృ మారీచమాయానిహతాంతరంగః. ౧౨౫. తత్రాపి భార్యామ
 కృత చ్చలేన స రావణో రాక్షసపుంగవో మే, సాచాధునా౭శోకవనే
 మాద్యే కృశావియోగాత్స్విత ఏవ తస్మి. ౧౨౬. తీర్త్వా సముద్రం
 నిహత్య దుష్టం బలేన సీతాం మహతా హరామి, యథా తథోపాయ
 సుదాహర త్వం న మే త్వదన్యో౭స్తి హితోపదేష్టా. ౧౨౭. ఇతీరితో
 నాచమువాచ విద్వాన్తా రామ శోకస్య వశంగతో భూః, వంశ
 వ్యయే సంతి నృపా మహాంతస్సంప్రాప్య దుఃఖం పరిముక్తదుఃఖాః.
 ౧౨౮. త్వమగ్రణీర్దాశరథే ధనుర్భృతాం తవానుజస్యాపి సమో న
 య్యతే, ప్లవంగమానామధిపస్య కోటిశో మాముంచ మాముంచ
 సచో వినాథమ్. ౧౨౯. సహాయసంపత్తిరియం తవాన్తి హితోపదే
 స్తా ౭వ్యహమస్మి కశ్చిత్, వారానిధిః కిం కురుతే తవాయం స్తరా
 సనా గోష్పదమాత్ర మేనమ్. ౧౩౦. పురేవ చార్వభిమహం పిబా

పత్యజత్. ౧౨౨. దుఃఖసాగరస్థో ముహూర్తం తూష్టింభూత్వా ధృతిం సమాస్థాయ
 ప్రసరువాచ. ౧౨౩. పితృవద్భవంతం దృష్ట్వా ప్రమోదే యస్తా దుఃఖమహార్ణవస్థం
 హం త్వమగా ఆగతవానసి అహమాత్మానం ప్రాప్తకామం మన్యే. ఏవం మునిమధి
 యుఖకృత్య స్వదుఃఖ మావేదయతి. మే మహా న్వంశస్తపనా దాదిత్యా త్రవృత్తః
 తత్రేతి పరోకాన్వయః - ఇ. ౧౨౪. తస్మిన్వంశే మమ సద్యో నోత్పత్స్యతే
 గావ్యజనిష్ట. కుత ఇతి చేదేపంవిధత్వాన్త మేత్యాహ - ఆదౌ సభార్యః పదాద్రాజ్యాత్
 ప్రచ్యుత స్త్రాత్యయోధ్యాయాం న స్థితః కింతు సలక్ష్యో వనముపాగతః. తత్రాపి
 హరిచమాయయా నిహతాంతరకరణః - ఉ. ౧౨౫. తత్రాపి రాక్షసపుంగవో రావణో
 మే భార్యాం ఛలేనాహృత. తస్మి కృకాంగీ. ౧౨౬ - ౧౨౭ - ౧౨౮. యదుక్తం న
 త్ర మాదృగితి తత్రాహ - త్వమితి. తస్మాద్వివాధమనాథం దీనం వచో మా
 ముంచ మాముంచేతి సంభ్రమే వీస్సా. ౧౨౯. జలానాం నిధిః సముద్రః. ౧౩౦.

మి శుష్కే ౭త్ర తేన ప్రతియాహి లంకామ్, ఏవం మయా కీర్తి
 రుపార్జితా స్యాద్భుద్ధే తు వార్ధౌ తవ సా ౭౭ర్జితా స్యాత్. ౧౩౧.
 నేతుం వార్ధౌ బంధయిత్వా జహి త్వం దుష్టం చౌర్యాద్యేన సీతా
 హృతా ౭౭సీత్, సాహ్నిషి త్వం కీర్తిమాచంద్రతారం తేనాత్రాభిం
 బంధయ త్వం కపింద్రైః. ౧౩౨. ఇత్థం యత్ర ప్రేరితో ౭గస్త్యవాచా
 నేతుం రామో బంధయామాస వార్ధౌ, తుంగైః శృగైర్వానరైశ్చేన
 గత్వా తం హత్వాజౌ జానకీమానినాయ. ౧౩౩. తత్తాదృశే తత్ర
 తీర్థే స భిక్షుః స్నాత్వా భక్త్యా రామనాథం ప్రణమ్య, తత్ర శ్రద్ధో
 తృప్తయే మానుషాణాం శిష్యేభ్యస్తద్వైభవం సమ్యగూచే. ౧౩౪.
 తన్వాహోత్స్యం వర్ణయంతం మునిం తం పప్రచ్ఛేనం కశ్చిదేవం విప
 శ్చిత్, రామేశాఖ్యా కిం సమాసోపపన్నా పృష్టప్రేథా వోచదేవం
 సమాసమ్. ౧౩౫. రఘూద్వహస్తత్పురుషం పరం జగౌ శివో బహు
 ప్రీహి సమాసమైరయత్, రామేశ్వరే నామని కర్తృధారయం పరం స
 మాహుః స్త సురేశ్వరాదయః. ౧౩౬. ఏవం నిశ్చితోద్దితం తత్స
 మాసం శ్రుత్వా తత్ర తోయో బుధో యో ౭భ్యనందత్, అంభోజాం
 ఫ్రిస్తైరథ స్తూయమానః కంచిత్కాలం తత్ర యోగీడనైషీత్.
 ౧౩౭. తస్మాదార్యః ప్రస్థితో ౭భూత్సశిష్యస్తీర్థన్నానోపాత్త చిత్తామ
 లత్వః, పశ్యద్దేశాన్తాతులీయం జగాహ గేహం దాహం తస్య
 పుస్తేన సార్థమ్. ౧౩౮. శ్రుత్వా కించితేదమాపేదివాక్సః మత్వా

చారుస్సుందరశ్చాసాపభిశ్చ తం చారు యథా స్యాత్తథేతి వా. తేన పానేనాస్తి
 సముద్రే శుష్కే సతి సా కీర్తిః. ౧౩౧. యస్మాదేవం తస్మాత్సముద్రే నేతుం బంధ
 యిత్వా దుష్టం జహి. యేన చౌర్యాల్పీతా హృతా ఆసీత్. కాలి. ౧౩౨. తుంగై
 రుచ్చితైశ్చేన నేతునా తం రావణం ఆజౌ సంగ్రామే. ౧౩౩ - ౧౩౪. కేన సమా
 సేనోపపన్నా. ౧౩౫. రామశ్యేష ఇతి తత్పురుషం కేవలం శ్రీరామచంద్రో జగౌ.
 శివస్తు రామఈశో యశ్యేతి బహుప్రీహిసమాసం కేవలముక్తవాక్. ఇంద్రాదయస్తు
 రామశ్చాసావీశ్వరశ్చేతి కర్తృధారయం పరం సమాహుస్తన్ - ఉ. ౧౩౬. తస్యా
 రామేశాఖ్యాయాః సమాసం తత్ర తోయో విపశ్చిత్సముదాయః. యోగీట్ యోగీశః
 కాలి. ౧౩౭. స్నానేనోపాత్తం చిత్తనిర్మలత్వం యేన స తస్య గృహస్య పుస్తకేన
 సహ దాహం శ్రుత్వేతి పరేణాన్వయః. ౧౩౮. మత్వా మత్వా పదార్థస్వరూపం

మత్స్య ధైర్యమావేదివాక్ సః, శ్రావంత్రావం మాతులీయస్య తీవ్రం
దాహం గేహస్యానుకంపాం వ్యధత్త. ౧౩౯. విశ్వస్య మాం నిహిత
వానసి పుస్తభారం తం చాదహద్ధతవహః పతితః ప్రమాదాత్,
తావాన్న మే సదనదాహకృతో ఽనుతాపో యావాంస్తు పుస్తకవినా
శకృతో మమ స్యాత్. ౧౪౦. ఇత్థం బ్రువంతం తమభోన్యగాదీత్సు
స్తంగతం బుద్ధిరవస్థితా మే, ఉక్త్వా సమారబ్ధ పునశ్చ టీకాం కర్తుం స
ధీరో యతిబృందవంద్యః. ౧౪౧. దృష్ట్వా బుద్ధిం మాతుల స్తస్య భూ
యో భీతః ప్రాస్యద్భోజనే తన్తనోఘ్నమ్, కించిద్ద్రవ్యం పూర్వవ
న్నాక్షమిష్ట టీకాం కర్తుం కేచిదేవం బ్రువంతి. ౧౪౨. అత్రాంతరే
ఽవైర్నిజవచ్చరద్భిః వైస్సీర్థయాత్రాం దయితైః సతీర్థైః, అథా
దువేత్యాశ్రమతః కనిష్ఠైర్జ్ఞాతస్స భేదైస్స మునిస్సమైశ్చ. ౧౪౩.
దృష్ట్వా పద్మాంఘ్రిం క్రమాత్ ప్రణేముస్తత్పాదాంభోజీయరేణూక్
దధానాః, అన్యోన్యం ద్రాగాదదుస్తే దదుశ్చానేకానేహా యోగ
జై క్యాన్నమాంసి. ౧౪౪. వాణీనిర్జితపన్న గేశ్వరగురుప్రాచేతసా
చేతసా బిభ్రాణా చరణం మునే ర్విరచితవ్యాపల్లవం పల్లవమ్, ధున్వం
తం ప్రభయా నివారితతమా శంకాపదం కామదం రేజేఽతేవసతాం
సమష్టిరసుహృత్తత్యాహితాత్యాహితా. ౧౪౫. శుశ్రావ సాంతేవ

జ్ఞాత్వా జ్ఞాత్వా ధైర్యమాపువక్ మాతులసంబంధినో గేహస్య తీవ్రం దాహం
శ్రుత్వా శ్రుత్వా కరుణాం విహితవాక్. తం మాతుల ఆహేతి శేషః. ఏవంభూతో
పద్మపాదో విశ్వస్యేత్యేవమాదిప్రకారేణ బ్రువంతం మాతులం ఇతి వా సంబంధః-ఇం.
౧౩౯. నిహితవానసి స్థాపితవానసి పర్తమానసామీప్యే లట్. తం చ ప్రమాదా
త్పితో హుతాశో ఽదహత్-వ. ౧౪౦. న్యగాదీక్షతవాక్. టీకాం కర్తుమారంభం
కృతవాక్ - ఇం. ౧౪౧. ప్రాస్యత్ప్రీతిపత్. న యమిష్ట సమర్థో నాభూత్ - కాలి.
౧౪౨. అత్రాంతరే స్వయం తీర్థయాత్రాం చరద్విధయితైః స్వీయైస్సతీర్థైరాక్రమా
త్కనిష్ఠైర్యదృచ్ఛయాపేత్య జ్ఞాతస్స భేదైస్సమునిస్సమైశ్చ సంవృష్టః - ఇం. ౧౪౩.
అనేకకాలాయోగజన్యాదై క్యాల్ ఝడితి అన్యోన్యం నమాంసి నమస్కారాక్ దదు
రాదదుశ్చ - కాలిసి. ౧౪౪. వాణ్యా నిర్జితాః శేషగురువాల్మీకయో యయా సా

సతాం సమష్టిస్వదేశకీయాం సుఖదాం సువార్తామ్, అర్థాత్సమి
పాగతతః కుతశ్చిత్ ద్విజేంద్రతస్సేవితసర్వతీర్థాత్. ౧౮౬. అథ గురు
వరమనవేక్ష్య నితాంతం వ్యథితహృదో మునివర్యవినేయాః, కథమపి
విచిత్రదీయసువార్తాస్సమధిగతాః కిల కేరలదేశాన్. ౧౮౭. అత్రాం
తరే యతిఃప్రసవో ఒత్త్యకృత్యాం కృత్వా స్వధర్మపరిపాలనస
క్తచిత్తః, ఆకాశలంఘిచరకేరమహీరుహేషు శ్రీకేరశేషు మునిరాస్త
చరన్వీరక్తః. ౧౮౮. విచరన్నథ కేరశేషు విష్వజ్ నిజశిష్యాగమనం
నిరీక్ష్య మానీ, వినయేన మహాసురాలయేశం వినమన్నస్తుత నిస్తులా
నుభావః. ౧౮౯. సదసత్త్వవిముక్తయా ప్రకృత్యా చిదచిద్రూప
మిదం జగద్విచిత్రమ్, కురుషే జగదీశ లీలయా త్వం పరిపూర్ణస్య స

చేతనా మనేశ్వీశంకరస్య చరణం బిభ్రాణా రేజే. చరణం విశిష్య-విరచితవ్యం భవి
తవ్యంపల్లవం పల్లవవత్ ధన్వంతం ప్రభయా నివారితతమమతిశయేన నివారితమాశం
కానాం పదమాశ్చర్యభూతమజ్ఞానం యేన పునశ్చకామదం పురుషార్థచతుష్టయప్రదం.
శిష్యాణాం సమష్టిం విశిష్య-అనుహృతాం ప్రాణహృతాం క్షుత్తిపాసాదీనాం తత్త్యా
పక్త్యా నిమిత్తభూతయా అపితం స్వీకృతమత్యాహితం జీవనాపేక్షం కర్తయయా
సా అనుహృదాం కామాదీనాం బాహ్యీనాం చ పక్త్యావాహితం స్థాపితమత్యాహితం
మహాభయం యయేతి వా. సి. 'అత్యాహితం మహాబీత' జీవనాపేక్షకర్తణీతి
మేదినీ - కా. ౧౮౫. సా నైవసతాం సమష్టిః కుతశ్చిద్దేశకాదర్థాత్సమిపమాగతాల్లేవిత
సర్వతీర్థాద్ద్విజాత్ స్వదేశకీయాం సుఖదాం సువార్తాం శుక్రావ - అఖ్యా. ౧౮౬.
అథానంతరం గురువరం శ్రీశంకర మనవేక్ష్యాత్వంతం వ్యథితం హృద్యేషాం కథమపి
విదితా భగవత్పాదాః కేరశేషు సంఠీతి గురుసంబంధినీ సువార్తా యైస్తే మునివర్య
శిష్యాః కేరళాఖ్యదేశాన్ సంప్రాప్తాః. 'సపమే భవతి గురావుపచితా. ౧౮౭. ఆకాశ
లంఘినో ఒత్త్యంతతుంగాశ్రేష్ఠాః కేరాఖ్యవృత్తా యేషు తేషు కేరశేషు మునిశ్చర
న్నాస్తస్థితః - ప. ౧౮౮. అథానంతరం విష్వజ్ సుర్వగో నిరుపమః ప్రభావో యస్య
శ్రీశంకరః కేరశేషు విచరన్సన్నిజశిష్యాగమనం నిరీక్ష్య మానీ తైర్భాషణమకుర్వాణో
మహాసురాఖ్యసద్దేశం శ్రీవిష్ణు వినయేన నమస్కుర్వన్ స్తుతిం కృతవాన్. వసంతమా
లికా. ౧౮౯. స్తుతిముదావరతి—హేజగదీశ, సత్త్వాసత్వాభ్యాం విముక్తయా ఒని
ర్వాచ్యయా ప్రకృత్యా మాయయా జడచేతనాత్తకమిదం విచిత్రం జగల్లీలయా త్వం
కురుషే. హి యస్తాత్పరిపూర్ణత్వాత్తవ ప్రయోజనేచ్ఛా నాస్తి లోకవత్తు లీలా

హి ప్రయోజనేచ్ఛా. ౧౫౦. రజసా సృజసీశ సత్వవృత్తిస్త్రీజగద్రక్షసి
తామసః క్షిణోషి, బహుధా పరికీర్త్యనే చ సత్వం విధివైకుంఠశివాభి
ధాభిరేకః. ౧౫౧. వివిధేషు జలాశయేషు సోఽయం సవితేవ ప్రతి
బింబితస్వభావః, బహురూపమిదం ప్రవిశ్య విశ్వం స్వయమేకో
ఽపి భవాన్విభాత్యనేకః. ౧౫౨. ఇతి దేవమభిష్టువన్విశిష్టస్తుతితో
ఽసౌ సురసద్దసన్నివిష్టః, చిరకాలవియోగదీనచిత్రైశ్శిరసా శిష్యగణై
రథో వవందే. ౧౫౩. గురుణా కుశలానుయోగపూర్వం సదయం
శిష్యగణేషు సాంత్విలేషు, అతిదీనమనాశ్శనైరవాదీదజహద్దగ్ధదికం సప
ద్దపాదః. ౧౫౪. భగవన్నభిగమ్య రంగనాథం పథి పద్మాక్షమహం
నివర్తమానః, బహుధా విహితానునీతినీతో బత పూర్వాశ్రమమాతు
లేన గేహమ్. ౧౫౫. అహమస్య పురో భిదావదేందోరపి పూర్వా
శ్రమవాసనానుబంధాత్, అపతం భవదీయభాష్యటీకామజయం
చాత్ర కృతానుయోగమేనమ్. ౧౫౬. దగ్ధముద్రముఖముద్రణ

కైవల్యమితి న్యాయాత్. ౧౫౦. నను బ్రహ్మ సర్వం జగత్కురుత ఇతి చేత్తత్రాహ-
హే ఈశ త్వమేవ బ్రహ్మ సత్ రజసా సృజసి సత్వవృత్తిస్త్విష్టుస్సత్ తమసా శివ
స్సత్. అతశ్చ సత్వమేవైకో విధ్యాదిసంజ్ఞాభిర్బహుధా పరికీర్త్యనే. ౧౫౧. న కేవల
మేతావదేవాసి తు స్వయమేకోఽపి భవాన్ బహురూపమిదం విశ్వం ప్రవిశ్యానేకో
విభాతీతి సద్వష్టాఽస్తమాహ—వివిధేషు జలాశయేషు యథా సూర్యః ప్రతిబింబిత
స్వభావస్తథా ఽఽశయేషు ప్రతిబింబితస్వభావసోఽయం భవానిత్యన్వయః. తథా చ
శ్రుతిః. 'యథా హ్యయం జ్యోతిరాత్మా వివస్వానసో భిన్నాబహుధైకో ఽను
గచ్ఛత్, ఉపాధిసా క్రియతే భేదరూపః దేవః క్షేత్రేష్వేవమజోఽయమాత్మా' ఇతి.
౧౫౨. వవంద ఇతి కర్తృణి లిట్. లేతం శిరసా వవందిరే ఇత్యర్థః. ౧౫౩. కుశలినో
భవంత ఇతి కుశలప్రశ్నపూర్వకం సదయం యథా స్యాత్తథా సాంత్విలేషు శిష్య
గణేషు మధ్యే స పద్దపాదోఽజహద్దగ్ధదికం యథా స్యాత్తథా ఽవాదీత్. ౧౫౪.
పూర్వాశ్రమమాతులేన స్వగేహం ప్రతి బహుధా విహితానునయేన నీతో బలేత్య
త్యంతభేదే. ౧౫౫. భేదవాదీందోరప్యస్యాగ్రే మమ మాతులోఽయమితి పూర్వవాస
నానుబంధాదహం భవదీయభాష్యటీకామజయం అస్యాం టీకాయాం కృతోఽనుయోగ
శ్చిద్ద్యం యేన తమజయం చ. ౧౫౬. అజయమిత్యనేన ప్రాప్తం గర్వం వారయతి—
తవ సూక్తైర్వర్తతుర్లై రక్షితస్తమజయం న తు స్వసానుర్భేనేతి భావః. తాని విశి

మంత్రైర్ధ్వస్తతర్క గురుకాపిల తంత్రైః, వర్షితో నిగమసారసు
 థాక్తైర్చాతులం తమజయం తవ సూక్తైః. ౧౫౭. ఖడ్గాఖడ్గి విహార
 కల్పితరుజం కాణాదసేనాముఖే శస్త్రాశస్త్రీ కృతం శ్రమం చ విషమం
 పశ్యత్పదానాం పదే, యష్టియష్టిభవం చ కాపిలబలే ఖేదం మునే
 తావక్తై స్సూక్తై ర్మోక్షికవంశమాక్షికమయై ర్నాపద్యతే వర్షితః.
 ౧౫౮. అథ గూఢహృదో యథాపురం మామభినంద్యాహితసత్త్విక్రి
 యస్య తస్య, అధిసద్గ నిధాయ భాష్యటీకామహామస్యామశం
 కితో నిశాయామ్. ౧౫౯. యుగపర్యయ నృత్యదుగ్రఫాలజ్వలనజ్వాల
 కరాశకీలజాలః, దహనో ఽధినిశీధమస్య థామ్నా బత టీకామషి
 భస్మసాదకార్హితే. ౧౬౦. ఆదహత్స్వగృహం స్వయం హుతాశో
 విమతగ్రంథమసౌ విదగ్ధకామః, మతిమాంద్యకరం గరం చ భైక్షే
 వ్యధితాన్యేతి విజృంభతే స్త వార్తా. ౧౬౧. అధునా ధిషణా యథా
 పురం నో విధునానా విశయం ప్రసాదమేతి, విషమా పునరీదృశీ
 దశా నః కిము యుక్తా భవదంక్రుంకి రాణామ్. ౧౬౨. గురువర తవ

నష్టి—దగ్ధా తప్తా చక్రాదిముద్రా యేహం తేహం ముఖపిథాయకమంత్రైః. పునశ్చ
 ధ్వస్తాని గౌతమాదిశాస్త్రాణి యైర్వేదసారలక్షణసుధయాంచిత్రైః - స్వా. ౧౫౭. కిం
 హే మునే యాక్షికలక్షణవంశమాక్షికమయైస్తవ సూక్తైర్వర్షితః కవచైరివ రక్షిత
 కాణాదసేనాముఖే ఖడ్గాఖడ్గివిహారేణ కల్పితాం రుజం నాపద్యతే. తథా అక్షపాద
 నాం గౌతమానాం పదే శస్త్రాశస్త్రీ కృతం శ్రమం చ నాపద్యతే. తథా కాపిలనైశ్చ
 యష్టియష్టిజన్యం ఖేదం చ నాపద్యతే - కా. ౧౫౮. అథ పరాజయానంతరం యథా
 పురం మామభినంద్య సంపాదితసత్త్విక్రియస్య గూఢహృదయస్యాస్య సద్గ ని భాష
 టీకాం నిధాయాహమశంకిత ఆయం గతవాక్. నిశాయామిత్యస్య పరేణాన్వయః
 మాల. ౧౫౯. నిశాయామధినిశీధమర్థరాత్రావగ్నిరస్య థామ్నా సహ టీకామషి భస్మసా
 కార్హితే. దహనం విశినష్టి—యుగపర్యయే ప్రలయకాలే నృత్యత ఉగ్రస్య మవ
 రుద్రస్య ఫాలే లలాటే యో జ్వలనో వహ్నిస్తస్య శిఖావద్భయంకరం శిఖాజాల
 యస్య సః. ౧౬౦. హతా కుత్పితా ఆశా యస్య సః ఇత్యేవమస్య వార్తా విజృంభ
 స్త విలాసం ప్రాప్. ౧౬౧. గరప్రభావశ్చ జాత ఇత్యాహాధునా నో బుద్ధిః దైవే
 యథాపురం సంశయరహితం ప్రసాదం నాభిన్నేతి. విషమా పునరీదృశీ దశా భవదంక్ర
 కింకరాణామస్యాకం కిముయుక్తా ఽపి తు నైవ యుక్తేత్యర్థః. ౧౬౨. అతిదుఃఖతసా

యా భాష్యవరేణ్యే వ్యరచి మయా లలితా కిల వృత్తిః, నిరతిశయో
జ్వలయుక్తీయుతా సా పథి కిల హా విననాశ కృశానా. ౧౬౩. ప్రయ
తేఽహం పునరేవ యదా తాం ప్రవిధాతుం బహుధా కృతయత్నః,
న యథాపూర్వముపక్రమతే తాః పటుయుక్తీర్భగవన్తమ బుద్ధిః.
౧౬౪. కృపాపారావారం తవ చరణోణాగ్రశరణం గతా దీనా దూనాః
కతి కతి న సర్వేశ్వరపదమ్, గురో మంతుర్నంతుః క ఇవ మమ పా
పాంశ ఇతిచే న్నృపా మాభాషిష్ఠాః పదకమలచింతావధిరసా. ౧౬౫.
ఇతివాదినమేనమార్యపాదః కరుణాపూరకరంభితాంతరంగః, అమృ
తాభిసఖైరపాస్తమోహైర్వచనైస్సాంత్యయతి స్త వల్ల బంధైః.
౧౬౬. విషమో బలే కర్తృణాం విపాకో విషమోహోపమదుర్నివార
ఏషః, విదితః ప్రథమం మయా ఽయమర్థః కథిత శ్చాంగ సురేశదేశి
కాయ. ౧౬౭. పూర్వం శృంగత్కథరే మత్సమీపే ప్రేష్టాయా సౌవా
చితా పంచపాదీ, సా మే చిత్తాన్నాపయాత్యద్య శోకో యాతాచ్ఛ్చ
ఘ్రం తాం లిఖేత్యాఖ్యదార్యః. ౧౬౮. ఆశ్వాన్యేత్థం జలజచరణం

శ్రోశం పునరాహ—గురువరేతి-ఉపచిత్రా. ౧౬౩. నను పునస్తథైవ రచనీయేత్యాశం
క్యాహ—యదా బహుధాకృతప్రయత్నస్తాం విధాతుమహం ప్రయతే. హే భగవం
స్తదా యథాపూర్వం తాః పటుయుక్తీర్నమ బుద్ధిః నోపక్రమతే. ౧౬౪. కృపాసము
ద్భవం తవ చరణోణాగ్రశరణం గతాః పూర్వం దీనా అపి దూనాః ఖన్నా అపి సర్వే
శ్వరపదం కే కే న ప్రాప్తా అపి తు సర్వేఽపి ప్రాప్తాః. గతా ఇత్యన్య దేహలీదీపక
న్యాయేనోభయత్ర సంబంధః. హేగురో నమనం కర్తృమ క ఇవ మంతురపరాధః.
'మంతుః పుంస్యపరాధేఽసి మనుష్యే ఽసి ప్రజాపతా' వితి మేదిసి - పాపాంశ ఇతి
చేత్తర్హ్యసా పాపాంశో గురుపదకమలచింతనమేవాపధిర్యస్మైతి మృపా మాభాషిష్ఠాః-
శి. ౧౬౫. కరుణాపూరకేణాశ్లిష్టం అంతరంగం యస్య స ఆర్యపాదకీర్తిశంకరాచార్య
ఇత్యేవం వాదినమేనం పద్మపాదం పీయూషసముద్రతుల్యైరపాస్తో నిరాకృతో
మోహో యైర్వల్లస్సంపదరో బంధో బంధనం గ్రంథనం యేషాం తైర్వచోభిసాంత్య
యతి స్త - వసంతమాలికా. ౧౬౬. బలేతి ఖేదే. విషజన్త మోహతుల్యశ్చాసౌ దుర్ని
వారత్వైష కర్తృణాం విపాకః విషమో ఽస్తి ప్రథమమేవ మయాఽయమర్థో జ్ఞాత
స్సురేశ్వరాచార్యాయ కథితశ్చ. ౧౬౭. అతో ఽద్య తే శోకో యాతాత్ అపగచ్ఛ
తు కీన్యం తాం లిఖేత్యాఖ్యశంకరో ఽవోచత్ - శాలి. ౧౬౮. అమునా ప్రకా

భాష్యకృత్పంచపాదీమాచఖ్యా తాం కృతిముపహితాం పూర్వయైవాను
పూర్వ్యా, నైతచ్చిత్రం పరమపురుషే వ్యాహతజ్ఞానశక్తౌ తస్మిన్మూలే
త్రిభువనగురౌ సర్వవిద్యాప్రవృత్తేః. ౧౬౯. ప్రసభం స వివిఖ్య పంచ
పాదీం పరమానందభరేణ పద్మపాదః, ఉదత్తిష్ఠదత్తిష్ఠదభ్యరోదీత్పున
రుద్ధాయతి తు స్త్వ నృత్యతి స్త్వ. ౧౭౦. కవితాకుశలోఽథ కేరళత్వా
కమనః కశ్చన రాజశేఖరాఖ్యః, మునివర్యమముం ముదా విలేనే నిజ
కాటీరనిఘృష్టపన్నఖాగ్న్యిమ్. ౧౭౧. ప్రథతే కిము నాటకత్రయీ సే
త్యమునా సంయమినా తతో నియుక్తః, అయము త్తరమాదదే
ప్రమాదాదనలే సాహుతితాముపాగతేతి. ౧౭౨. ముఖతః పఠితాం
మునీందునా తాం వివిఖన్నేష విసిస్థియే ఽథ భూషః, పద కింకరవాణి
కింకరో ఽహం వరదేతి ప్రణమన్వ్యజ్జిహ్వపచ్చ. ౧౭౩. నృపకాలటినామ
కాగ్రహారాద్విజకర్తానధికారిణో ఽద్య శస్త్రాః, భవతాఽపి తథైవ
తే విధేయా బత పాపా ఇతి దేశికో ఽశిషత్తమ్. ౧౭౪. పద్మాంఘ్రా
ప్రతిపద్య నష్టవివృతిం తుష్టే పునః కేరళత్వాపాలో యతిసార్వభౌమస

రేణ పద్మపాదమాశ్వాస్య భాష్యకారస్తాం పంచపాదీం కృతిం పూర్వయైవానుపూర్వ్యా
యుక్తామాచఖ్యా. చిత్రం మన్వానాన్ప్రత్యాహ—ఆవ్యాహతజ్ఞానశక్తిర్యస్య తస్మిం
స్త్రీభువనగురౌ సర్వవిద్యాప్రవృత్తే ర్దులే మహాపురుషే తచ్చిత్రం న భవతి - మం.
౧౬౯. స పద్మపాదః ప్రసభం హతేన పంచపాదీం విలేఖ్య పరమానందాతిశయేనోద
త్తిష్ఠదూర్ధ్వమతిష్ఠత్పునస్సమతిష్ఠత్పునరభ్యరోదీదానందాశ్రాణ్యముంచత్ పునరుద్ధా
యతి స్త్వ తు పునర్నృత్యతి స్త్వ-వసంతమాలి. ౧౭౦. కమనో రంజకః నిజకాటీరైః
కిరీటసంబంధితైర్నిర్ఘృష్టం పాదనఖాగ్న్యిం యేన సః తాదృశం ఆముం ముని
ముదం విలేనే - మా. ౧౭౧. ఏవం ప్రసాదిలేనామునా సంయమినా సా
నాటకత్రయీ కిం ప్రథత ఇతి తతో నియుక్తః ప్రమాదాదగ్నా సాహుతితా
ముపాగతేతీదముత్తరముపాదదే. ౧౭౨. తాం నాటకత్రయీం. హే వరద కింకరో
ఽహం కిం కరవాణీతి ప్రణమన్ విజ్ఞాపితవాన్. ౧౭౩. ఏవం రాజశేఖరేణ విజ్ఞా
పితో దేశికశ్చిశంకరో హే నృప కాలటినామోఽగ్రహారో యేహం తే ద్విజకర్తా
నధికారిణ ఇతి అద్యేదాసీం శస్త్రా భవతా ఽపి తథైవ విధేయా యతః పాపా ఇతి
రాజానమశిషత్. ౧౭౪. ఉపసంహరతి—పద్మపాదే నష్టవివృతిం ప్రతిపద్య తుష్టే

విధం ప్రాప్య ప్రణమ్యాంజనా, లభ్యా తస్య ముఖాత్సనాటకవరాణ్యా
నందపాథోనిధౌ మజ్జం స్తత్పదపద్మయుగ్మమనిశం ధ్యాయస్పృతః
పురీమ్. ౧౭౫.

ఇతి శ్రీమాధవీయే త త్తీర్థయాత్రాటనార్థకః,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గో౭జని చతుర్దశః.

సతి పునః కేరళభూపాలా యతినార్యభౌమస్య సవిధం సమీపం ప్రాప్యాంజనా ఝడితి
ప్రణమ్య తస్య ముఖాత్సనాటకవరాణి లభ్యా ౭౭నందజలభౌ మజ్జం స్తస్య చరణ
కమలయుగ్మమనిశం ధ్యాయస్పృతిం ప్రతఙ్గే-శా. ౧౭౫.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్యబాలగోపాలతీర్థశ్రీపాదశిష్యదత్త

పంకావతంసరామకుమారనూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

చ తు ర్ద శ స్స ర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

పంచదశసర్గ ప్రారంభః.

అథ శిష్యవరైర్యుతస్సహస్రై రనుయాత స్స సుధన్వనా చ
రాజ్ఞా, కకుభో విజిగీషురేష సర్వాః ప్రథమం సేతు ముదారధీః

అథ దిగ్విజయకౌతుకం సవరికరం నిరూపయితుముపక్రమతే—అథానంతరం
పద్మపాదహస్తామలకసమిత్వాణి చిద్విలాస జ్ఞానకంద విష్ణుగుప్త శుద్ధకీర్తి భాను
మరీచి కృష్ణ దర్శనబుద్ధి వృద్ధి విరించిపాద శుద్ధానంతా నందగిరి ప్రముఖై స్సహస్రై శిష్య
వరైర్యుతః సుధన్వనా రాజ్ఞా చానుయాతః సర్వా దిశో విజిగీషుః స ఏష ఉదారధీః
శ్రీశంకరాచార్యః ప్రథమం సేతుం ప్రతి ప్రతప్తే. వసంతమాలికా. అత్ర ప్రాచీనా
సురోధేన మధ్యార్జునం ప్రాప్య తతస్సర్వాః కకుభో విజిగీషుః ప్రథమం సేతుం ప్రతి
ప్రతప్త ఇతి వ్యాఖ్యేయమ్. తథాహి 'శ్రీశంకరాచార్యో మధ్యార్జునం నామ శివావి
రూపిస్థలవిశేషం ప్రాప. 'మధ్యార్జునేశానమదృష్టపూర్వం విద్యాదిభిః పూజితపాద
పద్మం, బుద్ధోపచారైరభజత్పరేశం నిష్పాపతాం ప్రాప ఫలైకపాత్రమ్,' తత్ర కిల
భగవాన్ శ్రీశంకరాచార్యస్సదాశివమేవమబ్రవీత్ స్వామిస్తథ్యార్జున, సరోవసనిష
దగ్ధో ఽసి సర్వజ్ఞోఽసి తస్మాన్నిగమాదితాత్పర్యగోచరో ద్వైతమద్వైతం వేతి సంశ
యస్య సర్వేషాం పశ్యతాం నివృత్తిం కుర్వీతి ప్రార్థితో మధ్యార్జునేశో లింగాగ్రాత్సా
వయవరూపేణ నిష్క్రమ్య మేఘవత్ గంభీరయా గిరా దక్షిణావస్తముద్యమ్య
సత్యమద్వైతం సత్యమద్వైతం సత్యమద్వైతమితి త్రిరుక్త్వా లింగాగ్రే) ౨౦త
ర్గధే. పశ్యతాం నరాణాం మహదద్భుతమాసీత్. తద్భక్తాశ్చ తద్దేశస్థితాస్త్రిశంకర
మేవ సద్గురుం కృత్వోమాగణపతీశార్కాచ్యుతార్చావరాః ప్రాతః స్నానాదివిశుద్ధాః
పంచయజ్ఞ పరాయణాశ్శృతిసంచోదితాచారగా శ్శుద్ధాద్వైతపరాయణా బభూవుః

ప్రత్యే. ౧. అభవత్కిల తస్య తత్ర శాక్తైర్రిజారాచకపటాన్నధు
ప్రసక్తైః, నికటస్థవితీర్ణ భూరిమోదస్ఫుటరింఖత్పటుయుక్తిమా

విపం తద్దేశస్థానద్వైతవాదినః కృత్వా ప్రమథైశ్శంకర ఇవ శిష్యసమేతో రామేశ్వరం
ప్రతి జగామేతి. ౧. తత్ర కిల తస్య శాక్తైర్నివాదోఽభవత్తాన్విశినప్తి—గిరిజారాచ
కపటాన్నధుప్రసక్తైః. వివాదం విశినప్తి—నికటస్థేషు వితీర్ణోదత్తో బహుమోదో
యాభిస్తాశ్చ తాః స్ఫుటం యథా స్యాత్తథా రింఖంత్యః స్ఫురంత్యో యాః పట్వ్య
శ్చతురా యుక్తయస్తద్వాక్. పదేతి క్వచిత్సావ్యతః. తథాపిః—‘తత్రస్థా గురు
శేఖరం యతివరం మూర్ధ్నాఽభివాద్యోచితే స్వామిన్నస్తదిదం మతం శృణు సితం
చిత్రం ఐరం పావనం, ఆద్యా శక్తిరశేషకార్యజననీ శంభోద్గణేభ్యః పరా యన్తాయా
వశతో మహత్ప్రముఖరం సర్వం జగజ్జాయతే. ౧. తస్యా వాగాద్యగమ్యత్వాత్సేవా
యోగ్యత్వహేతుతః, తదంశాయా భవాన్యాస్తు పాదసేవాపరా వయమ్. ౨. స్వర్ణ
సిరితతత్పద్మైర్బద్ధగ్రీవాః సుబాహవః, జీవన్ముక్తిర్యతో విద్యోపాసకానాం ఫలం
శ్రుతమ్. ౩. విద్యాం చావిద్యాం చ యస్తద్వేదోభయం సహ, ఆవిద్యయా మృత్యుం
తీర్త్వా విద్యయాఽమృతమశ్నుతే. ౪. తస్మాత్కటాక్షతేశేన ముక్తిదా యా ముము
క్షుభిః, సేవనీయా ప్రయత్నేన ప్రకృతిః స్వేశరూపిణీ. ౫. ప్రకృతిశ్చేత్సర్వశ్చేతి శ్రుతి
తస్తదభిన్నతా, సదేవేత్వాదివాక్యాని తత్పరాణి మతాని తు. ౬. ఆకారాదేర్వధో
త్పత్తిః ప్రణవశ్శస్య సంమతా, తచ్ఛక్తీనాం భవానీలత్ప్యదికానాం తథాఽస్తి సా.
౭. సిద్ధాంతః సర్వదేవానాం కారణస్య ప్రభోః పరా, చంద్రస్య చంద్రికావద్యా
రుద్రోద్దోషకరూపిణీ. ౮. స్వాధీనపల్లభేత్సుక్తా శక్తిరుద్రస్య భోయతే, నైవాస్తీ
యం భవానీలిశిశ్చయేన యంతా వయమ్. ౯. సరవాప్రైర్భవద్భిశ్చ కృత్వా తచ్చిహ్న
ధారణమ్, నైవోపాస్యా సతో మాతా ముక్తిదా పరమేశ్వరీ. ౧౦. ఇత్యుక్త ఆచార్య
పరో మహేశస్సంప్రాహ తాన్సత్యమిదం తథాఽసి, శ్రేష్ఠస్య బోధాత్పురుషస్య
ముక్తేస్సంప్రాదితత్వాత్సకలేఽపి శాస్త్రే. ౧౧. ఆత్మానమాత్మనా ధ్యాత్వా ముక్తో
భవతి నాన్యథా, తమేవేత్వాదివాక్యాని ప్రమాణాన్యత్ర గోటిశః. ౧౨. అజామిత్యాది
మంత్రేఽజాన్మరూపమభిధాయ తై, తతస్తత్త్వం పరేశస్య ముక్త్యర్థం సంప్రకాశితమ్.
౧౩. కించాపి సాంఖ్యైః ప్రకృతేః పరస్య వికారహీనస్య సుబోధతస్యా, ఉక్తాఽత
ఈశస్య సుఖైకధామ్నా జ్ఞానాద్విముక్తిః పరమస్య భూమ్నః. ౧౪. ఐక్యం చోక్తం
బ్రహ్మణా జ్ఞానినో హి బ్రహ్మభో బ్రహ్మైవ నాన్యోఽస్తి కశ్చిత్, బ్రహ్మైత్యాదౌ
పేదవాక్యేఽత ఏవ జ్ఞానం సమ్యక్సాధనీయం భవద్భిః. ౧౫. విద్యామహా భవానీ

యా ప్రాక్తా సా ఽదైవతబోధినీ, తస్మాన్సంసేవనాదాతు చిత్తశుద్ధిర్విజాయతే. ౧౬. తస్మాత్కుంకుమపుండ్రాది పరిత్యజ్య తత్తైవ చ, హైమపాదాదిచిహ్నాని విద్యాయాం రతిమాగతాః. ౧౭. బ్రహ్మహమితి రూపాయాం ముక్తా భవథ నాన్యథా, ఏవముక్తా స్త్యక్తచిహ్నస్సర్వవివరం గురుమ్. ౧౮. స్నానసంధ్యాపరాః పంచపూజాదినిరతాస్తథా, శుద్ధాదైవతకృతశ్రద్ధాస్సచ్చివ్యత్వముపాగతాః. ౧౯. మహాలక్ష్మ్యో భక్తాః పరమపురుషం శంకరమథో సమేత్యోచుర్నత్వా నిఖిలఫలదా సర్వజననీ, మహాలక్ష్మీ రాద్యా ప్రకృతిరసదిత్యాదినిగమైస్సదేవేతి శ్రుత్యా పరమపురుషస్యామలతనోః. ౨౦. బ్రహ్మదయోఽసి జాయంతే యస్యా యస్యాం పరేశితుః, ఆప్యంతరాభవ ఏవాస్తి నైవ సేవ్యా ముముత్సుభిః. ౨౧. లక్ష్మ్యస్సమారాధనతత్పరాణాం పద్మాక్షమాలాభిరలంకృతానామ్, బాహ్యోశ్చ కంజాంకవిభూషితానాం సుకుంకుమేనాంకితమస్తకానామ్. ౨౨. హస్తస్థితా ముక్తిరతో భవద్భిరుపాసనీయా సకలేశ్వరేశ్వరీ, ఇత్కుక్త ఆహమ్భుతమేతదుక్తం మతం భవద్భిశ్చృణుతాపి తత్త్వమ్. ౨౩. సప్తా పరాత్మా న తు కశ్చిదన్య ఏకో ఽద్వితీయస్సదసత్స్వరూపః, తత్త్వం స ఆత్మేతి నిబోధితశ్చృతా వానందరూపస్స తు వర్తతే సదా. ౨౪. ప్రకృతేస్తదభీధానా యా మోచకత్వం స సంగతమ్, ఆహం బ్రహ్మేతి యో ధ్యాతా తస్య ముక్తిః కరే స్థితా. ౨౫. అనిత్యో పాపకానాం తు లోకావాప్తిస్తథావిధా, అతో యూయం పరిత్యజ్య పద్మకుంకుమధారణం. ౨౬. శుద్ధామదైవతవిద్యాం వై సమాశ్రిత్య సుసాధవః, ముక్తా భవిష్యథేత్యుక్తాశ్చివ్యతాం సముపాగతాః. ౨౭. తత ఆగత్య చాచార్యం కారదోపాసనే రతాః, పుస్తపుండ్రకచిహ్నాన యుక్తా నత్వా బభాషిరే. ౨౮. స్వామిన్వేదస్య నిత్యత్వాచ్ఛారదా నిత్యరూపిణీ, కారణం సర్వల్పకానాం పరాత్పరతరా మతా. ౨౯. జగత్క్రీడి నిత్యా వాగితి చ శ్రుతివాక్యతః, వైవాత్సలబ్ధవిష్ణుద్విశబ్దికాలైరుదాహృతా. ౩౦. గుణాతీతస్వరూపా చ సేవ్యా సర్వైర్ముముత్సుభిః, వాగుపాసనమేవాతః కురుధ్వం సుప్రయత్నతః. ౩౧. నావేదేత్యాదివాక్యేన వేదార్థజ్ఞానవృద్ధితః, తత్పరం వాక్స్వరూపం నా నవేదేతి ప్రకాశనాత్. ౩౨. వాక్స్వరూపాసుసంధానం సర్వదా నిశ్చయేన హి, వేదార్థజ్ఞానపూర్వం వై ప్రకర్తవ్యం ద్విజాతినా. ౩౩. ఇత్కుక్తో భగవానాహ కంఠతాల్యాదిసంగమాత్, సముద్భూతస్య వేదస్య నిత్యతా కథముచ్యతే. ౩౪. పర్ణమాత్రస్య నిత్యత్వం పర్ణానాం సంతతేరుత, నాద్యస్సర్వలయే లేహం లయనంభవహేతుతః. ౩౫. యస్య నిశ్చ్యవీతం వేదా ఇతి జన్యత్వదర్శ

నాత్, యజ్ఞస్యం తదనిత్యం చేతి ప్రమాణాన్నచాంతిమః. 3౬. మహర్నిభో రవిః
 ప్రాహ నృప్తికాలే ౭ఖలప్రభుః, యుగాంతే ప్రళయం యాతం వేదమంగసమన్వితం.
 37. ఇత్యుక్తం సూర్యసిద్ధాంతే వేదరాశే ప్రవర్తనం, గతస్య ప్రళయం సూర్యాత్
 కారదా నిత్యతా కుతః. 3౮. అనిత్యత్వే ౭పి దేవానాం బ్రహ్మణో నిత్యతా మతా,
 నిత్యా సా కారదా ౭తశ్చేన్నైవ రమ్యమిదం యతః. 3౯. ఆద్యస్య జీవస్య
 చతుర్థాభస్య నిత్యత్వశూన్యస్య ముఖే స్థితాయాః, అనిత్యతాయాం ఖలు కారదాయా
 న సంశయో బుద్ధిమతో ౭స్తి కశ్చిత్. ౪౦. ప్రకృతిః పరమా సరస్వతీ యా మహా
 దాదేసుకలస్య కారణం నా, ఇతి చేన్న సమంజసం యతో వై పరమాత్మవ్యతిరే
 కిణో మృషాత్వమ్. ౪౧. వాగాద్యతీతః పర ఏవ భూమా సదాదిబోధ్యః ప్రకృతి
 ర్న వాచ్యా, సదాదిశబ్దైరతఏవ తస్య జ్ఞానం సుసమ్యక్స్మరితాధనీయం. ౪౨. జ్ఞాత్వా
 తమేవ ఖలు ముక్తిపదం ప్రయాలి మార్గో న చాన్య ఇతి వేద ఉదాజహార, శుద్ధాద్వయే
 సతతమేవ రతా భవంతః స్నానాదికర్మ పరమార్పణబుద్ధిమంతః. ౪3. కుర్వన్న నేకదురితా
 న్యపహాయ దూరం శుద్ధిం గతాస్సఖిమనస్య విబోధతో వై, ముక్తా భవిష్యథ కదాపి
 న చాన్యభాహీతుక్తా బభూవురఖిలా యమినస్సుశిష్యాః. ౪౪. వామాచారాస్సమే
 త్యాహుస్తతో జ్ఞానవతాం వరం, సంవిత్స్వయాపమజ్ఞాత్వా పృథా వేషధరో
 భవాన్. ౪5. నిరతో ౭ద్వైతవిజ్ఞానే వింధ్యాపుత్రసమే యతః, లయే ౭పి భేద
 సత్తాతో ౭ద్వైతం వైవ కదాచన. ౪౬. ఈశ్వరే ౭పి విమర్శో వై పృథగేవాస్తి
 సర్వదా, యయా వినా పరేశస్య క్రియా స్వల్పా ౭పి దుర్లభా. ౪7. సా శక్తిరస్తీ
 హ సదా స్వతంత్రా జగద్విధాత్రీ చ శివస్య బీజం, విద్యాత్మికా తత్ర రతిం గతానాం
 ముక్తిః కరస్థా కిల నేతరేషామ్. ౪౮. విమర్శసంజ్ఞమవ్యక్తం బ్రహ్మ భృగ్వాదయో
 జగుః, తత్పరాస్తత్వతో ౭స్త్యన్యత్వతో యద్యత్తు తద్వశమ్. ౪౯. తస్మాన్సీవానిరత
 మనసాం నో నిషేధే ౭ధికారో నాస్త్యేవైవం విహితకరణే సిద్ధతామాగతానామ్,
 నిస్సైగుణ్యే పథి చిరతాం తో విధిః తో విషేధో భృగ్వాదీనామమలమనసాం న
 ప్రవృత్తిర్ని మానమ్. 5౦. తస్మాద్భవంతో ౭పి విహాయ సర్వం విద్యాం పరా
 మాత్రయతాత్మముక్త్యై, ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ మైవం యలేతి శ్రుత్యాది
 విబోధకాలే. 5౧. ఆత్మాలిక్తస్య నిషేధ ఏవ కృతస్తదాసీం న విమర్శదేశః, న హ్య
 స్తి సత్యత్వమనాత్మనో నో ముక్తిస్త్యనిత్యప్రకృలేదుపాస్త్యా. 5౨. మాయాభి
 రింద్రః పురుషాబ ఈయత ఇత్యేవమస్యా బహురూపతా శ్రుతా, తస్మాద్విదాత్తా
 ప్రకృతేః పరః ప్రభుర్జ్ఞయో ౭స్తి మోక్షాయ ముముక్షుభిర్బుధా. 53. ఈశానో భూత

న్వివాదః. ౨. స హి యుక్తిభరైర్విధాయ శాక్తా ప్రతివాగ్వాహ
రణే ౭పి తానశక్తా, ద్విజజాతిబహిష్కృతాననార్యానకరోల్లోక
హితాయ కర్త సేతుమ్. ౩. అభిపూజ్య స తత్ర రామనాథం
సహ పాండ్యైస్సప్తవశే విధాయ చోళా, ద్రవిడాంశ్చ తతో

భవ్యస్యేత్యాదికశ్రుతిబోధితే, అకించిత్కర ఇత్యుక్తిర్వాధ్యాదేవ న చాన్యథా. ౧౪.
కళంబాదనశీలానాం సురాపానాది కుర్వతాం, బ్రహ్మణ్యం నాస్తి యుష్మకం కురు
తాతో వినిష్కృలిష్ట. ౧౫. భృగుణా తాడితో విష్ణుః కుంభజేన సరిత్పతిః, పితః కథం
న భవతామస్తి శక్తిస్తథావిధా. ౧౬. తస్మాద్విమూఢతాం త్యక్త్వా భ్రష్టైర్బ్రాహ్మ
ణజాతితః, ప్రాయశ్చిత్తమనుష్ఠేయమిత్యుక్తాస్తే పరం గురుమ్. ౧౭. నత్వా ప్రాయ
శ్చిత్తమేవాశు కృత్వా శుద్ధాద్వైతే సంతతాః సాధువృత్తాః, సత్కర్మస్థాః పంచపూ
ణాపరాస్తే జాతాశ్చిష్టాస్సర్వసందేహహీనాః. ౧౮. ౧. ఏతత్సర్వం సంగ్రహేణ
దర్శయతి—స హి శ్రీశంకరస్తాత్ శాక్తాన్ప్రతివాగ్వాహరణే ౭పి యుక్త్యతిశయై
రశక్తాన్విధాయ కర్త సేతుమకరోత్. తాన్విశిష్య—ద్విజేతి. ఆచార్యస్య విజయో
౭పి న స్వఖ్యాత్యాద్యర్థమిత్యాహ—లోకహితాయేతి. ౩. ఏవం సేతుం ప్రతిప్రస్థితేన
తత్ర ప్రస్థానే తులాభవానీనికటస్థానాం పరాజయం సంక్షేపేణ ప్రదర్శ్య రామేశ్వర
ప్రాంతదేశస్థానాం తం సంగ్రహేణ పర్ణయితుమాహ—అభిపూజ్యేతి. రామేశ్వరం
పక్ష్యమాణ ప్రకారేణాభిపూజ్య పాండ్యైస్సహ చోళాన్దేశవిశేషాత్ ద్రవిడాంశ్చ
పశే విధాయ తతో హస్తినంజ్ఞకస్య పర్వతస్య కటిమేఖలాభూతాం కాంచీం నగరీం
జగమ. ఇదమత్రావధేయం. శ్లో. రామేశ్వరం రామకృతప్రతిష్ఠం కామేశ్వరీభూషి
తవామభాగమ్, మహేంద్రనీలోజ్జ్వలదుల్కిరీటం భీమేశ్వరం తామిమా పూజ
యామి. ౧. ఇతి గంగాజలైశ్శుద్ధైర్నయామాన శంకరః, సుబిల్యైః పంకజైః
ఖమ్మైర్వనైర్వన్యఫలైస్తథా. ౨. ఆత్ర మాసద్వయం వాసం కృతవత్యార్య
ఆగతాః, ఆద్వైతద్రోహిణశ్చైవా లింగాంకితభుజద్వయాః. ౩. ఫాలే శూలాం
కితా రాద్రా భక్తా లింగేన చిహ్నితాః, డమర్వంకధరా బాహుద్వయే తూగ్రాస్తథా
హృది. ౪. శూలం శిరసి లింగం చ ధారిణో జంగమాస్తథా, లలాటే హృదయే
నాభౌ బాహ్వోహ్యులేన చిహ్నితాః. ౫. గురుం పాశుపతా నత్వా ప్రాయః
కారణవిశ్వరః, శివో ౭తశ్చిన్నసంయుక్తై స్సేవనీయః ప్రయత్నతః. ౬. ఋతం
నత్యం పరం బ్రహ్మ పురుషం కృష్ణసింగళమ్, ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపాయ

వై నమోనమః. 2. ద్యౌర్ధూర్ధానం యస్యవేదా వదంతి ఖం వై నాభిం చంద్రసూర్యా
 శేత్రే, దిశశ్శేత్రే వాగ్వివృతాశ్చ వేదాస్తం ముముక్షుర్వై శరణమహం ప్రపద్యే.
 ౮. ఇత్యాదివచనైరుక్తే శివే భక్తిమతాం యతే, తస్య లోకే భవేద్వాసశ్శివచిహ్న
 జ్జితాత్మనామ్. ౯. కించ కారణచింతాయాం శంభురాకాశమధ్యగః, ప్రోక్తస్తథా
 సురైః పుష్టః కస్త్యమిత్యాహ శంకరః. ౧౦. అహమేకః పురా దేవా ఆనం మతో
 న చావరః, ఇదానీమహమేవాస్మి సద్వయో జగదీశ్వరః. ౧౧. ఇతి తస్మాద్భివః కర్తా
 సామాన్యైరపు్యదీరితః, సద్భుప్త్యాదికైశ్శబ్దైరుపాదానతయా ప్రభుః. ౧౨. వాసు
 దేవః పురా హ్యసీన్న బ్రహ్మ న చ శంకరః, ఇత్యుక్త వాసుదేవాభ్యో మహాదేవ
 ఇతిరితః. ౧౩. వసత్యస్మిన్ జగత్సర్వం వాసుధేవ ప్రకీర్తితః, స చాసౌ దేవ ఇత్యు
 క్తో జగత్కర్తా మహేశ్వరః. ౧౪. శంసుఖం దేవనం యోఽసౌ కరోత్యస్య స
 శంకరః, పాలతో విష్ణురాభ్యాతః స నాఽఽసీత్ప్రాకృతే లయే. ౧౫. పాల్యస్యా
 భావతోఽన్యత్ర ప్రమాణం కృష్ణభాషితమ్, రుద్రాణాం శంకరశ్చాస్మి త్యేవం శివ
 రహస్యకే. ౧౬. మహాదేవస్య వాక్యాని మునిం దుర్వాససం ప్రతి, సావధానతయా
 తాని శ్రోతవ్యాని యతీశ్వర. ౧౭. అహమేకాక్షరః కర్తా పరాత్పరతరశ్శివః, సదాత్మా
 బ్రహ్మవిష్ణోశ్చ లోకానామాదికారణమ్. ౧౮. పురాణః పూర్వగః పూర్వజ్యేష్ఠ
 శ్రేష్ఠోఽహమద్వయః, మదిచ్ఛాపూరిణీ శక్తిర్జగత్సంహరకారిణీ. ౧౯. లుప్తా మయ్యేవ
 సా సృష్టా పునస్సృష్టౌ మయానఘ, సా మహత్తత్త్వమత్వాద్య త్రిగుణాంకురకార
 ణమ్. ౨౦. ఆహంకారం సముత్పాద్య త్రైగుణ్యం పూర్వతత్త్వతః, గుణత్రయాల్లికా
 స్కృత్వా రుద్రానేకాదశావ్యయాన్. ౨౧. రాజసాన్ సృష్టికర్తార్థం కారయామాస
 సాదరమ్, సాత్వికాన్పాలనపరాన్ తామసాన్ప్రళయేశ్వరాన్. ౨౨. క్రమాదవర్ణా
 త్సంజాతమువర్ణాచ్చ మవర్ణతః, తేషు ముఖ్యతయా బ్రహ్మవిష్ణురుద్రా ఇతి త్రిధా. ౨౩.
 ఆన్యే తదనువృత్తిస్తా ఏవమేకాదశేశ్వరాః, తేషాం విభూతయస్సర్వే దేవా లోకా
 శ్చరాచరాః. ౨౪. పృథక్పృథక్సామగతాస్తత్తత్కర్తాసుసారతః, తే సర్వే ప్రళయే
 బ్రహ్మతేజస్వేవ లయం గతాః. ౨౫. రాజసే రక్తవర్ణే చ స తు బ్రహ్మ సముద్రభృత్,
 కృష్ణే నారాయణస్యైవ తేజస్యస్తోఽభవత్పురా. ౨౬. రుద్రస్య శుక్లవర్ణే తు
 హ్యస్తో నారాయణస్త్వయమ్, స తు రుద్రః ప్రకృత్యంతర్గతశ్శుక్లేన తేజసా. ౨౭.
 మదిచ్ఛా శుక్లవర్ణా సా మయ్యేవ విలయం గతా, ఆతోఽన్యైనంతస్సర్వార్థవేదై
 రపి న గోచరః. ౨౮. వేత్తి కశ్చిన్న మన్తాయాం జన్మస్థిలయావహమ్, ఆతో

రుద్రార్చనసరా రుద్రసూక్తజపాశ్రితాః. ౨౯. పంచాక్షరీ జపపరా రుద్రాక్షభరణై
 ర్యుతాః, భూతిభూషిత సర్వాంశాగ్నిదా ధ్యానపరాయణాః. ౩౦. ఈశ్వరం రుద్ర
 మవ్యక్తం వ్యక్తరూపం జగత్త్రయే, యేఽర్చయంతి సరశ్రేష్ఠాస్తేషాం ముక్తిః కరే శ్చితా.
 ౩౧. అతస్తస్యం భూతిరుద్రాక్షధారణం కురు సర్వదా, కురు నిత్యం మహాదేవభూజనం
 భక్తిసంయుతః, దుర్వాససే మునీంద్రాయ హేయముక్త్యా సదాశివః. ౩౨. అంతర్దధే
 తదాచారసత్తేఽభూన్తు నిసత్తమః, ఇత్యుతః పరమాత్మాఽసౌ నేవసీయో ముముక్షుభిః.
 ౩౩. నారాయణోఽకామయతాద్వివలీయః ప్రజాస్పృశామితి తతో మహాంతి,
 భూతాన్యకాయంత తథా విధాతా ప్రజాపతిశ్చాపి జనిం ప్రయాతే. ౩౪. అత్రాపి
 నారాయణశబ్దవాచ్యో మహేశ ఏవాస్తి యతస్తు నారమ్, బ్రహ్మాండ విష్ణోదిన్యగాం
 సమూహః స్థానం తదస్యాఖిలుద్ధిగస్య. ౩౫. అస్మైవాంశా విశ్వదేవాః ప్రమాణం
 త్వస్మిన్నథే వేద ఏవాస్తి యోఽసౌ, యే భూమ్యాదా సంతి రుద్రానతిశ్రేభ్య
 స్సర్వైభ్యోఽస్తేవ మహాంతియత్నాత్. ౩౬. కారణత్వేన జ్యేష్ఠత్వం తథా ప్రామా
 కనిష్ఠతామ్, కార్యాత్తనా యతో జాతాస్త్రీదేవా ఇతి చ శ్రుతిః. ౩౭.
 సత్యం జ్ఞానమనంతం యో గుహాయాం విహితం ప్రభుమ్, వేదేత్యాదిశ్రుతిప్రాక్త
 తతో దేవో మహేశ్వరః. ౩౮. నిర్గుణోఽప్ర్యేష ఏవేశశ్చింతయత్వా చిరం
 పురా, సృజామిత్యాత్మనస్తేజస్సూర్యాకారేణ సృష్టవాక్. ౩౯. మనశ్చంద్రం తథా
 సత్త్వం భౌమం సౌమ్యం తు వాత్సయం, సుఖజ్ఞానమయం దేవగురుం శుక్లమయం
 సితమ్. ౪౦. క్షేతాత్మకం శనిం చైవం చకార పరమేశ్వరః, సూర్యాదిమండలానిశ
 తేజసా భాంతి న స్వతః. ౪౧. సతత్ర సూర్యో భాంతి న చంద్రతారకం నేమా
 విద్యుతో భాంతి కుతోఽయమగ్నిః, తమేవ భాంతమనుభాంతి సర్వం తస్య భాసా
 సర్వమిదం విభాంతి. ౪౨. ఇతి శ్రుతేస్తతో దేవా స్సారాయణపదాస్పదాత్, బ్రహ్మ
 ప్రజాపతిర్విష్ణుః ప్రజాపాలనకృత్తథా. ౪౩. ఆసీన్నారాయణః పూర్వం నేతా
 నో న విధిస్తథా, ఇతి శ్రుతేఽవిష్ణురుక్త ఈశానో న మహేశ్వరః. ౪౪. సర్వా
 భావేఽపి నాభావః పరేశస్య కదాచన, జగత్కారణభూతస్య వేదవాక్యప్రమాణతః.
 ౪౫. కర్తృణా జాయతే లోకః కర్తృణైవ హి లీయతే, ఇతి వాక్యాజ్ఞగద్భీజం కర్తృవా
 స్త్వితి నోచితమ్. ౪౬. ఈశం వినా జడం కర్తృ ఫలదానే త్తమం న హి, బ్రహ్మభావ
 విషో నిందా వేదఉక్తా తతో నసః. ౪౭. అనన్వేష స భవతి అనద్భ్రష్టేతి వేద
 చేత్, అస్తి బ్రహ్మేతి చేద్దేవ సంతమేనం తతో విదుః. ౪౮. ఇతి తస్మాజ్జగత్కర్తృ
 ర్మహేశస్య పరాత్మనః, ఉపాసనం తథా తస్య చిహ్నీనాం ధారణం సుసత్. ౪౯.

ఇత్యుక్త ఆచార్యవరో బభాషే సృష్టిం స్థితిం ప్రళయం చైక ఏవ, బ్రహ్మాదిరూపేణ కరోతి దేవో వేదార్థ ఏషోఽభిమతో మమాపి. ౧. మూలహీనం తు లింగాదేర్థారణం త్యాజ్యమేవ హి, సర్వదేవమయస్యాస్య తాపశ్శ్రేయస్కరో న హి. ౨. నాభే రూర్ధ్వం సోమపాస్తు నాభ్యధస్తాదసోమపాః, దేవాస్తీష్ఠంతి విప్రేంద్రే వేదవేదాంగపారగే. 3. శిఖాం శిరో లలాటం చ కర్ణౌ మ్రాణం కపోలకమ్, జిహ్వాయాం చ తథాచౌషా చిముకం కంఠమేవ చ. ౪. అంశద్వయం భుజద్వంద్వం బాహుహస్తయుగం తథా, వక్షోనాభిః కటిర్లింగం వృషణం చోరుజానుకమ్. ౫. గుల్ఫౌ పాదౌ సమాశ్రిత్య మదాద్యాస్సర్వదేవతాః, పితరో మునయశ్చైవ స్నానాద్యాహరమశ్రితైః. ౬. నిత్యాదికర్తృభిస్తుప్తా భవామో నాత్ర సంశయః, ఇత్యేవం ప్రోక్తవాన్ బ్రహ్మరుణకేతుం ప్రతీశ్వరః. ౭. శ్రుతిస్తథోచే సకలా హి దేవా వసంతి దేహే భులు భూసురస్య, తతోఽస్య తాపే తు కృతే సురాస్తే పలాయ్య సంయాంతి శరీరతోఽస్య. ౮. వినం శస్త్రా పలాయంతే దేవాశ్శీర్షాదివాసినః, పతితోఽయం భవత్యేవ శూద్రపచ్చిలికావృవత్. ౯. వ్యాధిం వినా కర్తయోగ్యే విప్రాంగే చిహ్నమిత్త్య చ, లోకేశ్వరం భానుమితేదధవా చాద్రమావిశేత్. ౧౦. ఇత్యాదివాక్యాని బహూని సంతి యోఽన్యామితీయం శ్రుతిరేవ సాక్షాత్, ఉపాసనం భేదయుతం వినింద్యం బ్రూతే తథాఽన్యా శ్రుతిరేవమాహ. ౧౧. లోకాన్ హి సర్వాన్ భులు కర్తవా చితాన్నిత్యత్వహీనానవలోక్య భూసురః, నిర్వేదమాయాన్ కృతేన లభ్యతే మోక్షోఽత ఆత్మజ్ఞమనన్యమానసః. ౧౨. వేదార్థజ్ఞం బ్రహ్మబోధాయ గచ్ఛేదిత్యేవం తస్మా ద్విమోక్షాయ బోధ్యమ్, బ్రహ్మైవాన్యచ్ఛిహ్నసంధారణం తు వ్యర్థం ముక్తిః కేవలం జ్ఞానతోఽస్తి. ౧౩. తం దుర్దర్శం గూఢమనుప్రవిష్టం గుహాహితం గహ్వరేష్ఠం పురాణమ్, అధ్యాత్మయోగానుగతేన దేవం మత్వాధీరో హర్షశోకా జహంతి. ౧౪. నాయమాత్మా ప్రపచనేన లభ్యో న మేధయా న బహునా శ్రుతేన, యమే వైష పృణుతే తేన లభ్యస్తస్యైష ఆత్మా విపృణుతే తనూం స్వామ్. ౧౫. అశరీరం శరీరేష్వనపథేష్వవస్థితమ్, మహాంతం విభుమాత్తానం మత్వా ధీరో న శోచంతి. ౧౬. యదాచర్త్యపదాకాశం వేష్టయిష్యంతి మానవాః, తదా దేవమవిజ్ఞాయ దుఃఖస్యాంతో భవిష్యంతి. ౧౭. తస్మాదుపాశ్రిత్య పరాత్మవిద్యాం ప్రాప్తాం గురోరేవ కృపాకటాక్షాత్, అభేదవాదామృతపానశ్రుత్వో భవేతి సంశ్రుత్య గురోర్దుఃఖాన్జాత్. ౧౮. విద్యేషసీరసామా వై కశ్చిల్లింగభృదగ్రణీః, ఉవాచ పరమశ్రీతస్సాన్నిమినం పరమం గురుమ్. ౧౯. స్వామిన్ త్వమేవ శరణం మమ సర్వదాఽసి సంసారసర్వవిషదవృత్తనుం

నయాశు, మామద్య యుష్మదతినిర్వలపేదవాక్యైర్నష్టా భిదాన్తి శివవీవ జగత్పితా
 ౭హమ్. ౨౦. మహాదేవస్య పూజాయాః ఫలం త్వమసి సత్రమ, ఆదైవతామృతదాతా
 త్వం రుద్రాదప్యత్రమోత్తమః. ౨౧. ఇత్యేవం స్తుతిపాత్రం తం స్తుత్వా సత్వా
 ముహుర్దుహుః, పీత్వా పాదోదకం సమ్యక్తదుక్తాచారతత్పరః. ౨౨. స్వకులగ్రామ
 దేశస్థాన్సర్వానదైతవర్తినః, కృత్వా గురుం నమస్కృత్య సుఖమాస స శంకరమ్. ౨౩.
 తతోఽన్యే భూతిరుద్రాక్షధారిణో లింగచిన్త్ితాః, ప్రాచుర్విపక్షశూలాద్యా దృష్ట్వా
 స్వామినమద్భుతమ్. ౨౪. మాయావేషధరః కస్త్యం ప్రామాణికమతాదముం, భ్రష్టం
 కృత్వా డనునా గంతుం ప్రవృత్తోఽస్యతివంచకః. ౨౫. బ్రహ్మణ్యాదుత్తమం
 ప్రోక్తం వైష్ణవ్యం మునిసత్తమ, వైష్ణవ్యాదధికం శైవ్యమిత్యజః ప్రానా నారదమ్. ౨౬.
 తస్మాదారూఢపతనం కిమర్థం భవతా కృతమ్, నమస్త ఇతి వేదేన స్తుతస్సమ్యక్సహే
 క్వరః. ౨౭. సర్వానసశిరోగ్రీవస్సర్వభూతగుహాశయః, సర్వవ్యాపీ స భగవాన్స్తస్మా
 త్సర్వగతశ్శివః. ౨౮. ఇతి శ్వేతాశ్వతర్యాపుంసూక్తముక్త్వోపసంహృతమ్, తతస్తేనాసి
 ర్హర్షాత్వా శివవీవ నిరూపితః. ౨౯. పత్యే లే ప్రీశ్చ లక్ష్మీశ్చ పార్శ్వేఽహా.
 రాత్రకే మలే, ఇతి వాక్యద్వయేనాసి శివ వీవ నిరూపితః. ౩౦. గంగా హిః పార్వతీ
 లక్ష్మీస్తత్పతిశ్శివ ఈతః, స్కాందే చ యామళే చైవ తద్వాక్యాని మునేశృణు. ౩౧.
 హిమాగ్రాదపతన్తాశౌ గంగా రుద్రస్య వేగతః, తదీయభారసంభాగితో హ్యవాదీతాం
 రదాశివః. ౩౨. హిమతీ భవ నాత్యుచైచ్చిర్వర్త సే ప్రాప్య మామహ, పురుషం పురుష
 శ్రేష్ఠం బ్రహ్మవిష్ణోదికారణమ్. ౩౩. సా తం సత్వా మహాదేవం తదాప్రభృతి భక్తి
 కః, హియా తమాశు మిళితా హిరితి ప్రాచ్యలే బుధైః. ౩౪. తస్యాంకమధునా
 ౭౭రూఢా శక్తిర్నాహేశ్వరీ పరా, మహాలక్ష్మీ రితి ఖ్యాతా శ్యామా సర్వమనోహరా.
 ౩౫. తస్యా స్తేజఃకణాజ్ఞాతా లక్ష్మీవాక్గోటయః పురా, శివలేజస్సముద్భూతా హరి
 బ్రహ్మదిగోటయః. ౩౬. క్రియంతే పునరేవైతే తత్రతత్ర లయానుగాః, ఇతి తస్మా
 ద్భివస్త్రివ తత్పతిత్వం సునిశ్చితమ్. ౩౭. శుద్ధస్ఫటికసంకాశే దక్షిణే పార్శ్వకే
 మతం, దివత్వం రాత్రితా వామే భాగే దేవ్యా మతా యతః. ౩౮. శ్యామవర్ణాపి
 చాధర్వవేదే సర్వాత్పరూపతామ్, నిత్యానిత్యోఽహమిత్యాదినాహస్యస్య సురా
 ః. ౩౯. జగత్కరణభూతత్వం తథా శివరహస్యకే, ధ్యేయత్వాదికమాఖ్యాతం
 ఃవస్య పరమాత్మనః. ౪౦. ధ్యేయత్వే తవ సాక్షిణో మునిగణా జ్ఞానప్రదత్వే శుభో
 వేద్యత్వే నిగమాస్యభక్తవిమతక్రాంతౌ కృతాంతాదయః, నిత్యత్వే భగవన్నితామ

హశిరస్సగ్నృం దమాద్యంతయోశ్శూన్యత్వే చ వరాహహంసవపుషౌ వద్మాక్షవద్వా
 ససా. ౪౧. ఏవం శ్రుతిషు సర్వత్ర జగత్కారణమీశ్వరః, రుద్ర ఉక్త ఇతి
 జ్ఞేయం న చైవాన్యో వివేకిభిః. ౪౨. తప్తలింగాదిరుద్రాక్షవిభూత్యాదికధారణాత్,
 సీతాద్యర్చనయా వైవ రుద్రాధ్యాయజపేన చ. ౪౩. సర్వపాపవినిర్మూలకః ప్రాప్నోతి
 శివరూపతామ్, రుద్రకాండే యమర్థోహి సమ్యక్త్వేన నిరూపితః. ౪౪. స్తేయం
 కృత్వా గురుదారాంశ్చ గత్వా సురాం పీత్వా బ్రహ్మహత్యాం చ కృత్వా, భిక్ష
 చ్ఛున్నో భిక్షశయ్యాశయానో రుద్రాధ్యాయా ముచ్యతే సర్వపాపైః. ౪౫. కోటిజన్మా
 ర్జితైః పుణ్యైశ్శివే భక్తిః ప్రజాయతే, బహునా ఽత్ర కిముక్తేన యస్య భక్తిశ్శివే
 దృఢా. ౪౬. మహాపాపాఘాపాపాఘోటిగ్రస్తో ఽపి ముచ్యతే, ఇత్యుక్తం శివగీతాసు
 పునస్తత్ర చ కీర్తితమ్. ౪౭. ధర్మార్థకామమోక్షాణాం పారం యాస్యథ యేన వై, మున
 యస్త త్పవిత్ర్యామి వ్రతం పాశుపతాభిధమ్. ౪౮. కృత్వా తు విరజాం దీక్షాం భూతి
 రుద్రాక్షధారణమ్, జపన్తు వేదసారాఖ్యం శివామసహస్రకమ్. ౪౯. సంత్యజ్య లేన
 మర్త్యత్వం తైపీం తనుమవాప్యథ, తతః ప్రసన్నో భగవాన్ శంకరో లాకశంకరః.
 ౫౦. భవతాం దృశ్యతామేత్య కైవల్యం వః ప్రదాస్యతి, ఇతి కాలాగ్నిరుద్రోపని
 షద్యసి నిరూపితమ్. ౫౧. అవశ్యం బ్రహ్మజైర్ధార్యా విభూతిరితి విస్తృతమ్, అతో
 విభూతిమాహత్త్యం కేన వత్తుం సుశక్యతే. ౫౨. శీర్షే కణ్ఠే కర్ణయోశ్చ బాహ్వో
 రుద్రాక్షధారణాత్, నీలకంఠో భవేన్నర్ఘ్యో బ్రహ్మణశ్చేత్పరాత్పరః. ౫౩. ఇత్యగ
 స్తస్య సంప్రాక్తం సంహితాయాం యతీశ్వర, ఆతప్తాత్తతను రైవ తద్ధామైతీతి
 మానతః. ౫౪. లింగాంకనమవశ్యం వై కర్తవ్యం మోక్షకాంక్షిభిః, ఇత్యుక్త అహ
 వైవాత్ర వహ్నితాపో వివక్షితః. ౫౫. కింతు కృచ్ఛాధికం తాపః కృచ్ఛాచాంద్రా
 యజ్ఞైః కృశః, ఇత్యుక్తేర్నారదీయేన విరోధాద్భూహతా తథా. ౫౬. లింగాంకిత
 తనుం దృష్ట్వా శంఖచక్రాంకితం తథా, స్నానమేవ తదా కార్యమథవా సూర్య
 మీక్షయత్. ౫౭. పలితం తప్తలింగాఢ్యం చక్రాంకితమథాపి వా, వాక్షాత్రేణాపి
 నార్యేత పాపండాచారతత్పరమ్. ౫౮. శూద్రవత్సపరిత్యాజ్యో జీవచ్ఛవసమాకృతిః,
 తస్మై దత్తం చ హవ్యం చ కవ్యం చాపి వృథా భవేత్. ౫౯. తద్దర్శనాత్పరిత్యాజ్య
 మన్నం మంత్రాభిమంత్రితం, అపి శూద్రేక్షణాద్భుంజేల్లింగచక్రాంకితం విసా. ౬౦. అపిచే
 న్నిగమచారరతో వేదాంగతత్పరః, లింగచక్రాంకితమోక్షా స సద్యః పలితో భవేత్.
 ౬౧. ఇత్యుక్తం హి బృహన్నారదీయే కించ ప్రకీర్తితం, మార్కండేయపురాణే వై
 శ్రోతవ్యం తత్సమాహితైః. ౬౨. బ్రహ్మణానాం చ గాయత్ర్యాస్సంవాదో ఽభూ

స్తవోస్తురా, అతస్తయా ౭లిసంశస్తాః పాపండాత్ప్రేవ దేవతాః. ౬౩. వేదోక్త
కర్తహీనాశ్చ తాంత్రికాచారతత్పరాః, యాయం కతా భవంత్యేవమితి తా
నాహ సా రుషా. ౬౪. అతః కలియుగే ప్రాప్తే భవిష్యంతి ద్విజాధమాః, వేదార్థ
హీనాః పాపండా లింగచక్రాదిచిహ్నతాః. ౬౫. జ్ఞానకర్తృపథాద్భ్రష్టాః కామక్రోధాది
పీడితాః, దురాత్మానసశ్రద్ధధర్మవర్జితాశ్శాపభాగినః. ౬౬. కతా త్రింశత్సహస్రాద్దే
వునర్నష్టా భవంతి తే, నిశ్శేషతాం గతాః పశ్చాద్దైవతార్థానుచింతకాః. ౬౭.
సత్యధర్మపరా భూయో భవిష్యంతి స సంశయః, ఇతి తస్మాన్న కర్తవ్యం లింగాదే
ధారణం నరైః. ౬౮. యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ, ఇతి సత్యా
దిలక్ష్యస్యాపాస్త్యగోచరతా మతా. ౬౯. తతో బ్రహ్మవతారస్య శివస్యోపాసనం
శ్రుతౌ, సోక్తం తస్య నిరాసో నో కర్తుం కేనాపి శక్యతే. ౭౦. భూతిరుద్రాక్షయో
శ్చాపి కర్తవ్యం ధారణం నరైః, కింతు లింగాదిచిహ్ననాం ధారణే మానహాన్యతా.
౭౧. తతః ప్రావాచ భక్తాగ్రగణ్యస్తం పరమం గురుమ్, అసమర్థాః పురా దేవాస్త్రీపు
రా సురనాశనే. ౭౨. ఇషం తే కల్పయామాసుస్త్రీపురాసురనాశనే. ౭౩. ఇషం తే
కల్పయామాసుస్త్రీభిర్విష్ణువ్యవచంద్రకైః, ఆదావగ్నిశ్శశీ మధ్యే విష్ణురంతే ప్రతి
ష్ఠితః. ౭౪. తతో విచారయామానుః క ఇషం ధారయిష్యతి, రుద్రో ధారయితా
కేచిత్ప్రేమైశ్చ త్ర దివౌకసః. ౭౫. యతో రుద్రస్య వహ్నిర్విదితేజస్సకలమేవ
హి, తస్య నేత్రేన్మిచంద్రా తౌ విష్ణు స్తద్దేహజః స్తృతః. ౭౬. సాత్వికాంశాత్సము
ద్భూతస్తస్మాద్భారో న తస్య వై, ఇతి దేవా విచార్యాశు ప్రార్థయామాసురీశ్వరమ్.
౭౭. సో బ్రహ్మవీర్యరమిచ్ఛామి దేవాః కమితి చాబ్రువత్, సోవాచాహం పశూ
నాం వై ప్రధానస్స్యామి పతిః కిల. ౭౮. ఊచుర్దేవా పయం సర్వే పశవః పద్మజా
దయః, త్వమేకః పతిస్తాకమిత్యుక్త్వా తే సదాశివమ్. ౭౯. లింగశూలాదిచిహ్నని
ధారయామాసురీశ్వరః, తతో జ్యోతిం వాసుకిం కృత్వా మేరుం కృత్వా ధనుర్ధరామ్.
౮౦. రథం చంద్రరవీ చక్రే వేదానశ్వాన్విధాయ చ, బ్రహ్మణం సారథిం కృత్వా
స్తూయమానుః శివో ౭మరైః. ౮౧. బాణేన తేన తాత్ దైత్యాన్ దదాహ పరమే
శ్వరః, తస్మాద్లింగాదిచిహ్ననాం ధారణం యుక్తమేవ హి. ౮౨. దర్శనాచ్ఛ తథా
లోకే సేవ్యసేవకయోర్హునే, అస్మాభిస్సేవకైశ్చిహ్నం సేవ్యస్య పరమేశితుః.
౮౩. అవశ్యమేవ సంగ్రహ్యమిత్యుక్తః ప్రాహ తం గురుః, మానసీనమిదం
వాక్యం యతో దేవాదిభు క్వచిత్. ౮౪. లింగాదేధారణం వైవ ప్రసిద్ధం కింతు
తేషు వై, భూత్యాదిధారణం కించ కైవల్యావసేషద్వచః. ౮౫. శ్రద్ధాభక్తిధ్యాన

యోగాదవైహిత్యేవం బ్రూతే నైవ శూలాదిచిహ్నమ్, జ్ఞానస్యాంగం తేన నాస్త్యేవ
తస్య జ్ఞానేభ్యున్నానం ధారణం భోజకదాపి. ౮౫. నాన్యః పంథా విద్యతే కోఽపి
ముక్త్యా ఇత్యాద్యైర్వైవేదేవవాక్యైర్ముఖ్యే, నాస్త్యేవార్థో దేహసంతాపనేన
నిందా తస్య శ్రూయమాణా హి శాస్త్రే. ౮౬. లోకే రాజ్యశృతచిహ్నం న భృత్యే
దృష్టం శూలాద్యై సంధారణం చేత్, యుష్మాకం కోఽప్యగ్రహస్తస్త్రి తాహం
స్వీకర్తవ్యం తేన తద్భార ఏవ. ౮౭. కిం చాస్య భక్తేన భూతాదిభూషణం సర్వాదికం
ధార్యమనన్యచేతనా, పరం తు నై తత్ఫలు యుజ్యతే నరే సర్వభ్రమణాపి భయేన
కంపిని. ౮౮. తస్మాదిహం పామరబుద్ధిమాశు విహాయ చిహ్నం చ సమర్ప్య కర్త,
వేదోక్తమీశే పరజీవయోశ్చైకస్యామసంధానమనన్యచిత్తః. ౮౯. కుర్వన్నీతోఽథేన
పరస్య తస్యాజ్ఞానస్య నాకేన భవిష్యసి త్వమ్, ముక్తో న చాన్యేన యథా కదాపీ త్యుక్త
స్స ఆచార్యవరం ప్రణమ్య. ౯౦. చిహ్నాని సంత్యజ్య స పుత్రబాంధవశ్శిష్యో బభూ
వాద్వయవాదతత్పరః, తదైవ చాన్యేఽపి గురోః ప్రసాదతో బభూవురద్వైతపరా
స్సఖార్థినః. ౯౧. అనంతశయనం నామ ప్రదేశం ప్రాప్తవాంస్తతః, దేవస్య దర్శనం
కృత్వా మానమాస స తత్ర యే. ౯౨. భక్తా భాగవతాశ్చైవ వైష్ణవాః పాంచ
రాత్రిణః, వైఖానసాః కర్మహీనాష్టాద్విధా వైష్ణవా మతాః. ౯౩. తానాహ శంకరా
చార్యః కిం వో లక్షణముచ్యతామ్, భక్తాః ప్రథమమాచూస్తం సర్వజ్ఞో జగదీశ్వరః.
౯౪. వాసుదేవస్సరామాద్యానవతారాక్ విభర్త్యజః, తదుపాస్త్వా వయం మూఢాః
ప్రాప్స్యామస్తప్నలోకతామ్. ౯౫. ఇలి బుధ్యా వయం సర్వే కాండిన్యుమనీనా
ప్రభోః, ప్రపాదితస్య సేవాయామనంతస్య సదా రతాః. ౯౬. ఆచారో ద్వివిధోఽస్మా
కం క్రియాజ్ఞానవిభేదతః, కర్తృతా బ్రహ్మగుప్తాద్యా విష్ణుశర్వాదయో వయం. ౯౭.
జ్ఞానినోఽత్రైవ లిప్తామ ఇత్యుక్తోజ్ఞానలక్షణమ్, పప్రచ్ఛ విష్ణుశర్వాఽథ ప్రాహ తేషు
విచక్షణః. ౯౮. అనంతభగవత్పాదకమలం శరణం పరమ్, ఇలి తూష్టిం స్థితిర్జ్ఞానం
యతో నైవ తదాజ్ఞయా. ౯౯. వినా తృణాదిసంచారో భవతీత్యుక్త ఆహ తమ్,
జన్మనా జాయతే శూద్రః కర్తనా జాయతే ద్విజః. ౧౦౦. నిత్యం సంధ్యాముపా
సీత ప్రత్యవాయ్యన్యథా భవేత్, ప్రాతరాదిషు కాలేషు హ్యగ్నిహోత్రాదికం బుధః.
౧౦౧. కుర్వక్ వై బ్రహ్మణో విద్వాస్సకలం భద్రమశ్నుతే, ఇత్యాదిశ్రుతివాక్యాని
నిత్యం కర్తవ్యమితి హి. ౧౦౨. అతస్సర్వైః శ్రుతిప్రాక్తం కర్తవ్యం కర్త సర్వదా,
వైధస్య తస్య సంత్యాగాద్భుజస్యాశ్చిం ముసుర్జగౌ. ౧౦౩. జీవక్ కర్త పరిత్యాగం
యః కరోతి నరాధమః, స మూఢో నరకం యాతి యావదాభూతసంప్లవమ్. ౧౦౪.

యతీనామసి కర్తాస్తి స్నానదేవార్చనాదికమ్, బ్రాహ్మణ్యహానిరేవాతో భ్రష్టానాం స్వీయ
కర్తృతః. ౧౦౧. అట్లే కలిపయైరేవం స్థితి రిత్యక్త ఆహ తమ్, విష్ణుశర్తా మయా
తుల్యః సప్తమః పురుషః ప్రభో. ౧౦౬. కించిత్కర్తృవరస్తస్య పితాఽభూదితి వై
శ్రుతమ్, బాల్యే మయేతి సంప్రాక్తః ప్రాహ దూరం ప్రజాధునా. ౧౦౭. ఏవముక్త
స్స తు క్లేశాపూరితస్సగణస్తదా, ప్రణమ్య దండవద్భూమా త్మమస్వేత్యాహ తం
గురుమ్. ౧౦౮. దృష్ట్వా తం శరణం ప్రాప్తం ప్రాహ శిష్యాన్ దయానిధిః, ప్రాయ
శ్చిత్తవిధానార్థం తే ఽసి కుర్యస్తథైవ హి. ౧౦౯. ప్రాయశ్చిత్తేన సంశుద్ధా విష్ణు
శర్తాదయోఽసి తే, కర్తృనిష్ఠాస్తమాచార్యం ప్రాచుస్తవత్కృపయా ప్రభో. ౧౧౦.
బ్రాహ్మణ్యసిద్ధిస్తాకం జాతా ముక్తిః కథం భవేత్, ఇత్యక్త ఆహ పరమో గురుః కరుణ
యాన్వితః. ౧౧౧. బ్రాహ్మణాచారదేవాస్సుయోగో విష్ణుర్దినేశ్వరః, ఉమా గణపతిశ్చైవ
తేషాం పూజాపరా నరాః. ౧౧౨. బ్రహ్మర్షణధియా కామాంస్త్యక్త్వా కర్తృచరితి వై,
ఏవం కృతే నిత్యకర్తృణ్యమలే మనసి ప్రభో. ౧౧౩. జీవస్య చ భిదాభావో భవత్యేవ
న సంశయః, మూలాక్షానస్య తత్తత్తాన్నివృత్తి ర్జ్ఞానకారణమ్. ౧౧౪. తేన భగ్వే లింగ
దేహే ముక్తిర్భవతి నాన్యథా, ఇత్యాదిష్టో విష్ణుశర్తా దండవత్పీఠీవత్య తమ్. ౧౧౫.
సగణః కారయామాస నిత్యం కర్తృగురుంస్పర్శన్, స్మారాచారపరిశ్రాంతః పంచపూజావి
శారదః. ౧౧౬. త్రిపుండ్రం భస్మనా కుర్వన్ చందనేన చ సుప్రతః, స్నాత్వా మృతి
కయా చోర్ధ్వపుండ్రం కుర్వన్ ప్రియత్నతః. ౧౧౭. ఏవం తేషు నిరస్తేషు బ్రహ్మగుప్తా
దయస్తతః, సమాగత్య ప్రణమ్యోచుస్సాన్వమిక్ స్తార్చేన వర్తనా. ౧౧౮. కుర్వంతో
వయమాచార్య కర్తృ బ్రహ్మర్షణం ధియా, కృత్వా వయం పసామోఽలేత్యుక్తస్స
ప్రాహతాన్ గురుః. ౧౧౯. ఇతఃపరం పంచపూజాతత్పరాశ్శుద్ధమానసాః, భేదవాసనయా
ముక్తా భవంత స్సాన్వత్తబోధతః. ౧౨౦. లింగదేహేన నిర్దుక్తాస్సచ్చిదానందమద్వ
యమ్, ప్రాప్నువంతీతి సంప్రాక్తా నత్వా తం స్వస్థమానసాః. ౧౨౧. బభూవురథ తం
ప్రాహ సమాగత్య పరం గురుమ్, కశ్చిద్భాగవతో విప్రస్సాన్వమింఞ్చుజు మతం మమ.
౧౨౨. సర్వపేదేషు యత్పుణ్యం సర్వతీర్థేషు యత్ఫలమ్, తత్ఫలం నర ఆప్నోతి
స్తుత్వా దేవం జనార్దనమ్. ౧౨౩. ఇత్యాదిపంచనాద్విష్టోః కీర్తనే ఽహర్నిశం రతః,
శంఖచక్రాదిసంచిహ్నేశ్చిహ్నితస్తులసీగళః. ౧౨౪. ఉర్ధ్వపుండ్రీ వసామ్యుత్ర ముక్తి
ర్మమ కరే స్థితా, ఇత్యక్త ఆహ మాచక్రాద్యంకనస్య వినందనాత్. ౧౨౫. కించ మూర్తి
ర్భగవతశ్చతుర్థా వర్తతే శృణు, పరై కాకాశరూపాస్సాన్వద్వచసామప్యగోచరా. ౧౨౬.

యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ, ఇత్యాదిశ్రుతివాక్యేభ్యో ద్వి
తీయా పూహసంజ్ఞికా. ౧౨౭. సర్వలోకాల్లికా తస్య విష్ణోశ్చిహ్నస్య ధారణమ్,
సమర్థశ్చేత్కురుష్వాశు తప్తేనైకేన వా దృఢమ్. ౧౨౮. శీర్షాదిపాదపర్యంతం దేహ
మంకయ నాశతః, తస్య సేత్స్యతి తే వైష్ణవత్త్వం యద్దుర్లభం నృణామ్. ౧౨౯.
విభూతిర్హృదయస్తస్య మత్యాద్యాః పరికీర్తితాః, తప్తలోహమయాభిరైవ తాభి
రంకయ దేహకమ్. ౧౩౦. కిమర్థం జడశంఖాదేః కర్తవ్యం చిహ్నధారణమ్, విష్ణు
పల్లాహచక్రాదేర్ధారణం కురు వా సదా. ౧౩౧. ఆర్పామూర్తేశ్వలామయ్యాస్త్వి
రూపేణాథ వాంకయ, శరీరం మూఢ తస్మాత్త్వం కర్తవ్యం చిహ్నధారణమ్. ౧౩౨.
విష్ణోరితి విహాయాశు పాషండమతిమాశ్రయ, స్వకర్మాణి ఫలం తేషాం సమర్పయ
వరేశ్వరే. ౧౩౩. తేన శుద్ధస్తతో ఒద్వైతవాదినం గురుమాశ్రయ, తస్యోపదేశతో
నష్టకర్తృబంధో విమోక్షసి. ౧౩౪. నాస్యః పంథా విద్యతే ముక్తయహీఘృతం
శ్రుత్యా తేన బోధేతి యత్నః, కార్యో మోక్షాకాంక్షీభిశ్శుద్ధచిత్తైరిత్యుక్తో ఒసా
విప్రదేవో యతీశమ్. ౧౩౫. సమ్యక్ నత్వా ప్రాహ పుణ్యైరనేకైస్తుత్వత్వాదాం
భోజయోర్ధర్మసంపే, జాతం తస్మాన్తాం కృతార్థం కురుష్వేత్యేవం తేన ప్రాథితో
ఒసా బభాషే. ౧౩౬. భో విప్రదేవాఒకశు విహాయ చిహ్నం కర్తాణి కర్వన్
ఖలు కామహీనః, బ్రహ్మహమస్తీతి విభావయ త్వం ముక్తో భవిష్యస్యవబోధతోఒద్ధా.
౧౩౭. పునరన్యో గురుం ప్రాహ శార్ఙ్గపాణిరితి శ్రుతః, నమో నారాయణాయేతి
మంత్రముచ్చారయన్ పునః. ౧౩౮. తస్య ముద్రాదికైశ్శంఖచక్రకాద్యైస్సుచి
హ్నితః, సంసారబంధనాన్ముక్తో వైకుంఠం వైష్ణవోత్తమః. ౧౩౯. గమిష్యామి యత
స్తత్ర తథాభూతా వసంతి తత్, చిహ్నస్య ధారణే మానం పురాణం శృణు భో
మునే. ౧౪౦. యే బాహుమూలపరిచిహ్నితశంఖచక్రా యే కంఠలగ్నకులసీనశినాక్ష
మాలాః, యే వాలలటఫలకే లసదూర్ధ్వపుండ్రాస్తే వైష్ణవా భువనమాశు పవిత్రయంతి.
౧౪౧. ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ మైవం శ్రుతేరభావాత్కథనీయమత్ర, అతస్త
దేహో న సమశ్నుతే ఒయం విమోక్షమేషా శ్రుతిరస్తి మానమ్. ౧౪౨. వైవం య
తః పాతకనాశనార్థం మహత్తపః కృచ్ఛ్రముఖం స్వకర్త, యద్వాఢవా ధ్యానమథీ
శ్వరస్య ప్రాక్తం శ్రుతౌ చిహ్నమతో న కార్యమ్. ౧౪౩. బ్రహ్మజ్ఞో యసోస్స
ఒశ్నుతే మోక్షమిత్యాదేర్వాక్యాన్మోక్షస్య హేతుర్విబోధః, క్షీణే పుణ్యే మర్త్య
లోకం విశంతీత్యాదేర్వాక్యాదన్యతస్సంపృతిస్సాన్విత్. ౧౪౪. పురాణేషు బ్రహ

న్నారదీయాదిషు నిషేధనమ్, దృశ్యతే తప్తశంఖాదేర్ధారణస్య ప్రయత్నతః. ౧౮౫. చిన్నానాం ధారణేనాహం భవిష్యామి హరేస్సమః, ఇత్యేతత్తు మనోరాజ్యమాత్రం కూద్రో యథా న హి. ౧౮౬. శిఖాయజ్ఞోపవీతాదిధారణాదేవ సద్వివక్షః, బ్రహ్మత్వ బోధతస్తస్మాత్తత్ప్రాప్తిః శ్రుతిమానతః. ౧౮౭. తస్మాద్బ్రహ్మహమిత్యేవం చింతనం సర్వదా కురు, తేన నష్టే భిదాగంధే జీవ ఏవ పరశ్శివః. ౧౮౮. శివశ్శివో ఽహమస్మీతి వాదినం యం చ కంచన, ఆత్మనా సహ తాదాత్మ్యభాగినం కురుతే భృశమ్. ౧౮౯. ఇత్యుక్తం శివగీతాస్మిత్సుక్తో వైష్ణవ ఆహ తమ్, నమస్కృత్వా కృతార్థోఽహం స్వామిం స్వయమచేశతః. ౧౯౦. అథునా ఽదైవతనిష్ఠో ఽహం భవిష్యామితి సో ఽబ్రవీత్, ననామ దండవద్భూషా తం ప్రాహ గురుసత్తమః. ౧౯౧. ముక్తో భవేతి సోఽపురుక్షః స్మారాచారేషు తత్పరః, పంచపూజారతో నిత్యం స్వదేశస్థా జనానసి. ౧౯౨. తథా ఽకరోత్తతః పాంచరాత్రాగమసుదీక్షితః, ఆహ ముక్తిప్రతిష్ఠాదిమూలభూతో ఽస్తదాగమః. ౧౯౩. తస్మాద్భ్రతే ఽయ మాచారో విప్రైః కార్యో ఽఖలైరసి, ఇత్యుక్తః శ్రీగురుః ప్రాహ యది వేదావిరుద్ధతా. ౧౯౪. అస్మాగమే తదా తస్యాచారో గ్రాహ్యో న చాన్యథా, అన్యమం త్రాగమే తత్ర వైష్ణవత్వం ప్రకీర్తితమ్. ౧౯౫. గాయత్ర్యా ఉపదేశస్తు బ్రహ్మణ్యాయాస్తీ సర్వథా, ఏవం చ వైష్ణవత్వస్య భంగ ఏవ సమాగతః. ౧౯౬. తద భావే న విప్రత్వం విష్ణుమంత్రశతైరసి, వైష్ణవత్వం కుతో ఽస్త్యస్యాస్సత్వే నను హరేరియం. ౧౯౭. శక్తిః శంఖాదివత్త్వస్య శ్రవణాదిచి చేత్తదా, రుద్రస్య శక్తికే వాస్తు చంద్రశేఖరతాదికమ్. ౧౯౮. శ్రూయతే ఽస్యా యతః పంచమఖత్యాద్యం చ దేహగమ్, అస్తు వా సర్వసంపూజ్యా శుభదా పరమేశ్వరీ. ౧౯౯. నను సూర్యే స్థితస్యాస్యాం ప్రాధాన్యం తేజసో యతః, నిరూప్యతే తతో విష్ణోశ్చక్తిరేవ యతో హరిః. ౧౯౦. భానుమండలపర్వీతి వర్ణ్యతే తత్ర తత్ర హ, పంచాస్యతాఽసి నో తస్మిన్ బహురూపే విరుద్ధతే. ౧౯౧. ఇతి చేన్న యతస్తస్యాస్సముత్పత్తిర్నిరూపితా, వ్యాపృతిభ్యః కిలానాం తు ప్రణవాత్సా మహేశ్వరాత్. ౧౯౨. అన్య ప్రాక్తాఽత ఏతస్య శక్తిర్నాన్నస్య కస్య చిత్, నారాయణకృతో ప్రాక్తస్సర్వ కర్తా మహేశ్వరః. ౧౯౩. యో వేదాదా స్వరః ప్రాక్తో వేదాంతే చ ప్రతిష్ఠితః, తస్య ప్రకృతిలీనస్య యః పరస్స మేశ్వరః. ౧౯౪. అష్టమూర్తిమహేశస్య మూర్తి రాదిత్య ఈరితః, తస్మాత్తస్యైవ శక్తిస్సా పంచవక్త్రాదిసంయుతా. ౧౯౫. వైష్ణవేన త్వయైవం నో శివమూర్తిర్విభావసుః, కేవ్యోఽతో బ్రహ్మణత్వస్య హనిరేవ తవాఽఽ

గతా. ౧౬౬. తదభావో ఒస్తు కా హనిరైష్టవోఽస్తి తే తదా, భ్రష్టోఽసి భా
 పణాయోగ్యో జీవన్మేవ మృతోఽసి భోః. ౧౬౭. తతస్తు మాధవః కశ్చిదైష్టవః
 ప్రాహ తం గురుమ్, తత్తశంఖాదికం ధార్యం లోకం ప్రాప్నోతి వైష్టవమ్. ౧౬౮.
 పాంచరాత్రాగమే ప్రాక్తమిత్యేవం తస్య మానతా, త్వదుక్త్యా నాశమాయాతీ
 త్యుక్తః ప్రాహ పరో గురుః. ౧౬౯. ఆగమద్యుక్త ఆచారో గ్రాహ్యో వేదాను
 కూలతః, విరోధే తస్య న గ్రాహ్య ఉక్తం చేదం స్ఫుటం కిల. ౧౭౦. అతీంద్రియార్థ
 విజ్ఞానే ప్రమాణం శ్రుతిరేవ హి, శ్రుత్యాచారమృతేఽగ్రాహ్యమాగమానాం ప్రస
 జ్యతే. ౧౭౧. అతో వేదవిరుద్ధం యత్త న్నానం న కదాచన, అతో బ్రాహ్మణ్యసిద్ధ్యర్థం
 న్యకర్తనిరతో భవ. ౧౭౨. తేన సమ్యగ్విశుద్ధస్యై తత్తత్తజ్ఞానమవాప్యసి, ముక్తి
 త్తస్మాన్న చాన్యస్మాద్రాగ్ధే త్వం శ్రుతిం శృణు. ౧౭౩. సర్వభూతేషు చాత్మానం
 సర్వభూతాని చాత్మని, సంపశ్యత్ బ్రహ్మ పరమం యాతి నాన్యేన హేతునా. ౧౭౪.
 తస్మాత్పాపంఽదచిహ్నాని విహాయాద్వైతనిష్ఠతా, సంపాద్యా మోక్షసిద్ధ్యర్థమిత్యుక్త
 స్స చ మాధవః. ౧౭౫. న్యకులగ్రామదేశస్థైః సహాద్వైతపరస్సదా, సంధ్యాగ్నిహో
 త్రముఖ్యాని కుర్వన్కుర్వాణి శుద్ధతామ్. ౧౭౬. ప్రాప శ్రీశంకరాచార్యప్రసాదా
 త్తత ఆగతః, వైఖానసమతాచారో వ్యాసదాస ఇతి శ్రుతః. ౧౭౭. ఉవాచ భో
 యతే బ్రహ్మే మత్పక్షనివారణే, న సమర్థో యతో దేవః పరో నారాయణో మమ.
 ౧౭౮. తద్విష్ణోః పరమం ధామేత్యాదివేదేన బోధితా, నారాయణపదస్యైవ శ్రేష్ఠ
 తా మునిసత్తమ. ౧౭౯. తథా నారాయణాద్బ్రహ్మ జాయతే రుద్ర ఏవ చ, ఇత్యాది
 శ్రుతిభిస్తస్య కారణత్వముదీరకమ్. ౧౮౦. తస్మాత్సేవ్యస్సదైవాయమంతర్యామీ పరే
 శ్వరః, లక్షణం తస్య భక్తస్య ప్రాక్తం వైఖానసే మతే. ౧౮౧. శంఖచక్రపవిత్రాంగ
 ఊర్ధ్వపుండ్ర ఇతి ప్రభో, ఇత్యుక్తః ప్రాహ విష్ణుస్తు పాలతో వా ఒథ బ్రహ్మ వా.
 ౧౮౨. అస్తు తత్ర వివాదః కః పదం త్వావృత్తివర్జితం, లభ్యతే తత్త్వబోధేన నైవ
 త్వన్యేన హేతునా. ౧౮౩. యది త్వం విష్ణు భక్తోఽసి తదా తచ్చీతయే కరు, కర్త
 నైవ తు తప్తానాం చక్రాదీనాం విధారణమ్. ౧౮౪. ప్రమాణాభావతో వేదవిరుద్ధే
 నైవ మానతా, ఆగమే విప్రతానాశో నో చేత్స్యాదేవ సర్వథా. ౧౮౫. ఇత్యుక్త
 ఆహ తం వ్యాసదాసః పూర్వయుగే మనే, దత్తాత్రేయః పరో యోగీ పంచముద్రా
 విముద్రితః. ౧౮౬. అస్తీతస్మాన్నహద్భిస్సీక్ష్వితో మార్గో మముక్షుభిః, గ్రాహ్యః
 కించ పురాణేషు చక్రాదీధారణం శ్రుతమ్. ౧౮౭. అన్యథా వైష్టవత్వస్య హనిరేవ
 సమాపతేత్, తస్మాద్భగవత్కృపాం ధార్యమిత్యుదితో గురుః. ౧౮౮. ఉవాచ భో

వివేకస్తే కిము వాచ్యోఽస్తి బాలకాః, అపి జానంతి ముదాభిరంకనేన ప్రయోజనమ్. ౧౮౯. దత్తాత్రేయస్య నైవాస్తి యోగినస్తత్త్వదర్శినః, ముద్రయాఽంకితజేహా దత్తాత్రేయోఽస్తితి కేనచిత్. ౧౯౦. శుభ్రం నైవ తతో మూఢబుద్ధింత్యక్తాః సుఖ భవ, పురాణేషు శుభ్రం చిహ్నధారణం త్వితి నోచితమ్. ౧౯౧. ప్రహ్లాదస్య విభీషణస్య గజరాజస్య ధ్రువస్యానిలే ద్దౌఘద్యా వ్రజవాసినాం చ ఖలు కశ్యకాంకనం తేఽకరోత్, తస్మాన్మూఢమతిం విహాయ సకలం పాపంఽచిహ్నం త్యజ బ్రహ్మస్తీతి విభావనేన సుసుఖం గచ్ఛాశు మోక్షం పదమ్. ౧౯౨. అవశ్యం చేత్త్వయా కార్యం చిహ్ననాం ధారణం తదా, కపాలయోగ్యే నైవ శేషేణ గరుడే న చ. ౧౯౩. అంకనం కురు కర్తేంద్రియప్రదానే భుజద్వయే, కపాలద్వికయే నైవ జ్ఞానేద్వియసమిపగే. ౧౯౪. చిహ్నితే పశుపద్ధర్తుం యోగ్యో భవ విబంధనః, తథా చైవంబిధస్యాత్ర వైష్ణవస్య స్వకర్తృణా. ౧౯౫. హీనస్య శుభ్రవస్త్రాణాం ధారణం త్వవశిష్యతే, న తు కర్తాస్మిహోత్రాదీత్యుక్తస్సంప్రాహ సద్గురుమ్. ౧౯౬. స్వామిం ప్రవ ప్రసాదేన సవివేకోఽస్తి నాంకితః, కింతు మే గురురేవాసీ త్రథేతి భగవంశ్చుచిత్. ౧౯౭. తతశ్చుద్ధాద్వయస్థం మాం కురు త్వం యలిశేఖర, ఇతి విజ్ఞాప్యతం భూమా దండవత్ప్రణీవత్య చ. ౧౯౮. కృతాంజలిం సమాసీనమిషన్నమ్రం విలోక్య నః, కరుణానిధిరాచార్యః ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్. ౧౯౯. బ్రహ్మైవాహం న సంసారీ ముక్తోఽహమితి భావయ, తస్మిన్విధావశక్తస్త్యం వాక్యమేతదుదీరయ. ౨౦౦. ఇత్యభ్యాసపరిత్యక్తద్వందైవ్యవిషయాన్వికాః, విదిత్వా పరమాత్మానం ముక్తో భవసి నాన్యథా. ౨౦౧. ఇతి సంబోధితశ్శిష్యః కృతార్థోఽహమితీరయన్, బ్రహ్మహమితి సంజల్పన్యయా స్వకులసంయుతః. ౨౦౨. తత ఆచార్యమాగత్య నామతీర్థో హి వైష్ణవః, కర్త హీన ఇదంప్రాహ భోస్వామింశ్చృణు మే మతమ్. ౨౦౩. శేషేణాప్యప్రకంఘ్యం వై సర్వం విష్ణుమయం జగత్, ఇత్యాదేశాద్యతో మోక్షం గురుః ప్రార్థయతే ప్రభో ౨౦౪. మచ్ఛిష్యం నిజపాదారవిందం ప్రాసయ సోఽప్యథ. ౨౦౫. ఏవముక్తః కరోత్యేవ తతైవ జగదీశ్వరః, తస్మాన్నమ పునర్జన్మ హేత్యభావో యతీశ్వర. ౨౦౬. జీవన్ముక్తోఽహమేవం వై భవంతోఽసి ముముక్షువః, కర్మహీనాస్సురేశం తం విష్ణుం సర్వమయం ప్రభుమ్. ౨౦౭. సమాలంబ్యాంజనా ముక్తా భవిష్యంతీతి నిశ్చయః, ఏవ ముక్తో గురుః ప్రాహ సత్యముక్తం త్వయా మతమ్. ౨౦౮. కర్మభ్రష్టో భవాన్ జీవన్ముక్త ఏవ న సంశయః, నింద్యానింద్యవిహీనసన్నప్రవృత్తోఽసి పితావహత్. ౨౦౯. వేదోక్తసర్వకర్తాణి కృత్వా తేషాం ఫలార్హణమ్, కర్తవ్యం బ్రహ్మజీత్యేవం జ్ఞాన

మార్గో ఽయమిరితః. ౧౦౦. ఫలాథం కర్త కరణం కర్త మార్గో ఽస్తి తద్విధాత్, భవ
 స్త్వందండానీయో ఽసి విష్ణుభక్తో ఽసి నో భవాత్. ౧౦౧. న చలతి నిజవర్ణధర్మతో య
 స్సమమతిరాత్మసుహృద్విపక్షపక్షే, న జహతి న చ హంతి కందిమచ్చైస్సితమనసం
 తమవైహి విష్ణుభక్తమ్. ౧౦౨. శ్రుతిస్మృతీ మమైవాక్షే లే ఉల్లంఘ్య ప్రవర్తలే,
 ఆజ్ఞాభంగీ మమ ద్రోహీ మధ్యక్తో ఽసి న వైష్ణవః. ౧౦౩. ఆజ్ఞాచ్ఛేదీ మమ ద్రోహీ స
 యాతి సరకం సదా, ఇత్యాదివచనేభ్యోఽతః కర్త త్యాగో న శస్యతే. ౧౦౪. బ్రహ్మ
 ణః కర్తృత్వోలేత్యాదివాక్యాన్న కర్తృణః, త్యాగో దేవాంకరత్యాగో బ్రహ్మణానాం
 న చాస్తి హి. ౧౦౫. అగ్నిర్దేవో ద్విజాతీనామితి వాక్యాత్తత్స భోః, బ్రహ్మచా
 ర్యాదికైస్సర్వైః కర్తృ త్యక్తుం న శక్యతే. ౧౦౬. సంధ్యాత్రయాతిక్రమదోష
 కాంతిః కృచ్ఛ్రోత్రయేణాస్తి తతో ద్విజత్వమ్, తత్త్వాగతో వైవ న కర్తృణాం శ్రుతిస్తు
 సన్యాసమముష్య వక్తి. ౧౦౭. ఇత్యుక్తో ఽసౌ నామతీర్థః ప్రణామైః ప్రీతం
 కృత్వా కర్తృశిలో బభూవ, ఏవం సర్వే ఖండనం స్వస్య పక్షస్య శ్రుత్వా లే నిష్క్ర
 తిం సంవిధాయ. ౧౦౮. శుద్ధాద్వైతాలంబినస్సత్రిపుండ్ర వేదప్రాంతాచారనిష్ఠా
 బభూవుః, తస్మాత్సుబ్రహ్మణ్యసంజ్ఞం కుమారస్థానం ప్రాప శ్రీగురుః పంచస్మైః. ౧౦౯.
 స్నాత్వా కుమారధారాయాం నద్యాం శిష్యసమన్వితః, భక్త్యై సంపూజయా
 మాన పణ్డుఖం క్షేషరూపిణమ్. ౧౧౦. కామాయవస్త్రదండాధ్యః కమండలులసత్కరః,
 భూతిభూషితసర్వాంగో బభౌ రుద్ర ఇవ స్వయమ్. ౧౧౧. నానాదేశస్థవిశ్రామా
 స్సుబ్రహ్మణ్యం సమాగతాః, దృష్ట్వా తం శంకరాచార్యమిదమూచుస్సుదీప్తితాః. ౧౧౨.
 ద్విజా వయం బ్రహ్మకులోద్భవాః ప్రభో మమప్రభృత్యుక్తమకర్తృత
 త్వరాః, హిరణ్యగర్భార్చనలబ్ధమానసప్రశుద్ధయః స్థైర్యముపాగతాస్తథా. ౧౧౩.
 హిరణ్యగర్భ స్సమవర్తతాగ్రే భూతస్య జాతః పరిరేక ఆసీత్, న దాధార
 వృణీమి ద్యాములేమాం కస్తే దేవాయ హవిషా విధేమ. ౧౧౪. ఇత్యాది
 మంత్రాత్పకలస్య కర్తా బ్రహ్మ తథా పాలక ఏష ఏవ, లయస్య కర్తా నిఖిలాత్మమ
 శ్చ సర్వాధికానందకరూప ఉక్తః. ౧౧౫. న ఏవ సృష్ట్యా నిఖిలం జగత్పృథుః
 ప్రవిశ్య సర్వాత్మతయా స్థితో వై, తదైక్షలేత్యాదివచోభిరీరితః కరోతి విష్ణుం చ
 శివం భుజాభ్యామ్. ౧౧౬. తదీయభక్తాః కిల యోగనిష్ఠాః కర్తృస్థితాః కూర్వకమండలు
 శ్రీతాః, వయం యతిం వీక్ష్య భవంతమద్ధా జాతాః కృతార్థాశ్శృణు భో తథా ఽసి. ౧౧౭.
 వచో ఽస్మదీయం భగవన్ప్రియోజనం కిమస్త్యభేదేన యతశ్చతుర్ముఖాత్, జనిం గతో
 జీవగణస్సృకర్తృణా పునఃపునస్సంస్మృతిమేతి దుఃఖదామ్. ౧౧౮. తతో

లయే బ్రహ్మణ ఏవ కుక్షే లయం ప్రయాత్యేవ లయస్య కాలే, మోక్షోఽన్యథా
 బ్రహ్మవిదేష యాతి పరం పదం బ్రహ్మణ ఏవ లోకమ్. ౨౨౯. తస్మాద్భవాన్
 దండకమండలశ్చిత్రస్తల్లాకయోగ్యో యతిశేఖరో గురుః, ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ
 శంకరో బ్రహ్మేదిభూతాని యతో భవంతి తమ్. ౨౩౦. జ్ఞాత్వా విముక్తిర్భవతీతి హి
 శ్రుతౌ ప్రోక్తం తతస్తస్య విబోధకారణమ్, వేదాంతవాక్యశ్రవణాదికం సదా
 కార్యం విమోక్షో హి లయో న కీర్తితః. ౨౩౧. సుషుప్తితుల్యో న చ లభ్యతే పరః
 కార్యస్య హి బ్రహ్మణ ఏవ సేవనాత్, శ్రుత్యైవమాచార్యముఖాద్విహాయ తే
 చిహ్నాని శుద్ధాత్తవిబోధతత్పరాః. ౨౩౨. శిష్యా బభూవుస్తత ఆగతాస్తం ప్రోచు
 ర్గురుం వహ్నిమతానువ ర్తినః, స్వామిన్వయం వహ్నిపరా యతో వై మంత్రేణ దేవో
 ఽయముదీరితోఽస్తి. ౨౩౩. అగ్నిరగ్రే ప్రథమో దేవతానాం సంయతానా
 ముత్తమో విష్ణురాసీత్, యజమానాయ పరిగృహ్య దేవాన్ దీక్షయేతం హవిరా
 గచ్ఛతం నః. ౨౩౪. తత శ్చ విస్ఫులింగాత్తమణే శ్వకలధారణమ్, కృత్యాముక్తా
 భవిష్యంతి బ్రహ్మణా సహ్స్రైశ్చాసకాః. ౨౩౫. అగ్ని ర్దేవో ద్విజాతీనా మిలివాక్యా
 ద్యతీశ్వర, అగ్ని ర్దేవో నచాన్యోఽస్తి కించ పాపహరః శ్రుతః. ౨౩౬. ఉద్దిప్యస్వ
 జాతవేదోఽవఘ్నన్ నిబ్బుతిం మమ, పశూం శ్చ మహ్య మావహ జీవనం చ దిశో
 దిశ. ౨౩౭. అత సురైస్ ద్విజై రగ్నిరేవసేవ్యః ప్రయత్నతః, కృతకృత్యా భవంత్య
 స్తా ద్భవంతోఽవ్యస్య సేవయా. ౨౩౮. ఇత్యుక్త ఆహ దేవానా మవమో వహ్ని
 రీరితః, పరమో విష్ణు రాఖ్యాతో దేవా స్త న్నధ్యగాః స్మృతాః. ౨౩౯. తథాచాగ్ని
 స్సురాణాం వై భాగదః కర్త దేవతా, అగ్ని కారణవాక్యాని భూతాత్మాగ్నిపరాణి తు.
 ౨౪౦. తస్మా ద్యుయం వహ్నియధీనం హి కర్త కర్వంతోఽస్మిన్ విష్ణు మారాధ
 యంతః, శుద్ధాద్వైతే తత్పరా యాస్యథాద్ధా ముక్తిః ప్రోక్తా ఏవ మాచార్యవరైః.
 ౨౪౧. సత్త్వా సర్వే స్వీకృతాబైవతసిష్టా స్సస్థా జాతాస్తే సుహోత్రాదయో
 ఽన్యే, తత్రాథాగత్యాహురాచార్యవర్యం భక్తా భానో ర్పండితారక్తపుష్పైః. ౨౪౨.
 దివాకరాదయఃపూర్ణమండలాకారమాశ్రితాః, లిలకం శృణు భో స్సాన్విమిన్నస్త
 దీయం మతం ధృవమ్. ౨౪౩. సూర్యః ప్రోక్త సుర్వలోకస్య చతుః శ్రుత్యా తస్మా
 తోస్థి ఽస్తి బ్రహ్మేదిరూపః, సృష్టిస్థిత్యాదే స్స హేతు శ్చ తస్మా దాదిత్యోఽసౌ
 బ్రహ్మ చేత్యాహ వేదః. ౨౪౪. శ్రీఘృణి సూర్య ఆదిత్య ఇలి వేదే మనుః శ్రుతః,
 స్యురస్యోపాసకా రక్తచందనాశ్రితమస్తకాః. ౨౪౫. తస్మాలంకృతగ్రీవాః షడ్వి
 థా సూర్య సేవకాః, ఉద్యంతం మండలం కేచి త్కూరణం బ్రహ్మరూపిణమ్. ౨౪౬.

భజంత్యాకాశమధ్యస్థమీశరూపేన కేచన, జగల్లయస్య హేతుం తం తేనైవోపక్ర
మోఽపి చ. ౨౮౭. ఉపసంహరకేజేతి వినిశ్చిత్త్య భజంతి తమ్, కేచిత్కేచిత్తు విష్ణవ
త్తకత్వేనాస్తమయే ప్రభోః. ౨౮౮. బింబం పాలకమేతస్మాదేవ సృష్ట్యాదికారణమ్,
త్రిమూర్త్యాత్తతయా కాలత్రయే బింబస్య సేవకాః. ౨౮౯. కేచిదన్యే తు తన్నండ
లేక్షణవ్రతధారిణః, హిరణ్యశ్శక్తుకేశాదియుక్తం తన్నండలే స్థితమ్. ౨౯౦. భజంతి
కించ తత్రైక దేశినస్తు తదీక్షణమ్, కృత్వా సంపూజ్య పాద్యావైర్నిరన్ననున్నంతి నా
న్యథా. ౨౯౧. కేచిత్తు తప్తలూపేన ఫాలే భుజయుగే తథా, వక్షస్థలే చ చిహ్నాని
మండలస్య విధాయ తే. ౨౯౨. అనుక్షణం మనస్వేవం ధ్యాయంతస్సంత్యుపాసకాః,
సర్వైరేతైరుపాస్యోఽయముక్తమంత్రో యతీశ్వర. ౨౯౩. శుత్రయస్సంతి తన్నండల
స్తుతిప్రతిపాదికాః, బహ్వస్యః పురుషసూక్తేఽపి భానురేవ నిరూపితః. ౨౯౪. సర్వేద
నిరూప్యత్యాత్మరుషం కృష్ణపింగలమ్, ఇత్యాదిరుద్రమంత్రే పురుషశబ్దోఽపి తత్పరః.
౨౯౫. అరుణః సూర్యభానూ చ చంద్రస్తవన ఏవ చ, మిత్రో హిరణ్యరేతాశ్చ
రవ్యర్యమగభస్తయః. ౨౯౬. విష్ణుర్దివాకరశ్చేతి సంప్రొక్తాదిత్య మధ్యగః, విష్ణురుక్త
స్తతో విష్ణుస్సపివాస్తి న చావరః. ౨౯౭. ఆవిత్యానా మహం విష్ణు ర్జ్యోతిషం రవి
రంశుమాన్, ఇతి కృష్ణేన సంప్రొక్తం కించ బ్రహ్మేదికా విభోః. ౨౯౮. సూర్యాదేవ
సముత్పన్నాస్తస్మాత్సర్వైర్ముక్షుభిః, అయమేవ సమారాధ్య ఇతి ప్రోక్తః ధరో
గురుః. ౨౯౯. ఉవాచ శృణు భో మూఢ దివాకరవచో మమ, చంద్రమా మనసో
జాతస్సూర్యస్తస్య తు చక్షుషః. ౩౦౦. ఇతి వేదేన జన్యత్వం యస్యోక్తం తదనిత్య
తా, తర్కసిద్ధాంతతోఽనిత్యే బ్రహ్మతా కథ మాగతా. ౩౦౧. సూర్యనిష్ఠపరబ్రహ్మ
బోధికాశ్శుతయస్తు తాః, జగదీకాజ్ఞయా సూర్యో భ్రమతీతి శుకతం స్ఫుటమ్.
౩౦౨. భీషస్తా ద్వాతః పవతే భీషాదేతి సూర్యః, భీషస్తాదగ్నిశ్చేంద్రశ్చ మృత్యు
ర్ధావతి పంచమః. ౩౦౩. న యత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రకారకం నేమా విద్యతో
భాంతి కుతోఽయమగ్నిః, తమేవ భాంతమనుభాతి సర్వం యస్య భాసా సర్వమిదం
విభాతి. ౩౦౪. ఇతి శుక్రిత్యా పరేశస్య భాసా భానం ప్రకీర్తితమ్, సూర్యాదేస్తు
తథా ప్రొక్తా జ్యోతి క్వాస్తేఽప్యనిత్యతా. ౩౦౫. సృష్టిస్సరోజాసనవాసరాదా
వియచ్ఛరాణాం విలయస్తదస్తే, ఆద్యంతకాలస్య చ కల్ప ఉక్తః కల్పద్వయం తద్దీప
సం విరించే. ౩౦౬. ఏవం భూతస్య సూర్యస్య జనకత్వం త్వయేరితమ్, బ్రహ్మేదికస్య
తస్మాత్తే విద్యా త్వత్కంతతోభనా. ౩౦౭. తస్మాదేకః ధరాతైవ సూర్యస్థో నిగమైస్తుతః,

తతః పాపందచిహ్నాని విహయాచారతత్పరాః. ౧౬౮. శుద్ధాద్వైతస్య బోధేన ముక్తా
భవథ భో ద్విజాః, ఇత్యుక్తాస్తే గురుం నత్వా సర్వే తచ్ఛిష్యతాం గతాః. ౧౬౯. తతః
స్తత్రాగ్లైర్విప్రైస్సర్వైర్విరసి యతీశ్వరః, సభాజితో యయా తస్మాద్వాయారాకాంజయే
చ్ఛయా. ౧౭౦. శిష్యేషు త్రిసహస్రేషు కేచిత్తం శంఖతూరణైః, కేచిద్వాద్యవిశే
షైశ్చ కేచిత్తాలైశ్శుభోక్తిభిః. ౧౭౧. కేచిద్బంటానివాదైశ్చ కరతాశ్చైశ్చ కేచన,
కేచిద్వ్యజనవాతైశ్చ పిచ్ఛవాతైశ్చ కేచన. ౧౭౨. సమర్చయంతి సంస్యస్తసుఖదుఃఖం
యతీశ్వరం, తత్తద్దేశగతా విప్రా దృష్ట్వా తచ్ఛిష్యతాం గతాః. ౧౭౩. ఏవం ప్రతి
దినం గత్వా తత్రతత్రాగతాః ద్విజాః, కుమతస్థాః పరానందభాజః కృత్వా శుభో
క్తిభిః. ౧౭౪. పురం గణవరం ప్రాప గణపత్యాశ్రమం శుభమ్, తత్ర నద్యాం హి
కౌముద్యాం స్నాత్వా విఘ్నేశమవ్యయమ్. ౧౭౫. సంపూజ్య యతిరాట్ తత్ర మాన
మాన సహానుగైః, పద్మపాదముఖాశ్శిష్యాః పంచపూజాపరాయణాః. ౧౭౬. దిగ్గజా
ఇతి విఖ్యాతాః పరవిద్యా ప్రభేదినః, పరపక్షహరోద్భుక్తపిచసః ప్రాథమాదినః. ౧౭౭.
తద్వాక్యం శిరసా గృహ్య శిష్యౌఽన్యః పురజిద్బలః, నియతస్సర్వశిష్యాణాం పాకాదిషు
చ కర్తసు. ౧౭౮. సమర్చయన్లుయం భిక్షాం దత్వా తస్మై పరాత్మనే, పద్మపాదస్తథా
స్యేహం శిష్యాణాం వక్ష్యన్మయతమ్. ౧౭౯. ఆదవాద్భీజనం నిత్యం బ్రహ్మార్పణ
మితి స్మరన్, సాయంతనే గురుం శిష్యాస్తమాచార్యశిరోమణిమ్. ౧౮౦. ద్విపద్ధా
తం నమస్కృత్య ధక్తాతాలకరాశ్శివమ్, స్తువంతో నృత్యమాచమ్రైః పరేశం
సచ్చిదద్యయమ్. ౧౮౧. ప్రపూర్ణం బ్రహ్మహం నిఖిలజనకం బుద్ధినిహితం చిదానందం
సత్యం సకలజగదాధారమమలమ్, అగమ్యం వాగాద్వైస్సుభిశ్చకరజైర్జ్ఞాతమనఘైస్సు
నిర్వాణం లభ్యా యదిహ న పునస్సంస్మరీరయః. ౧౮౨. జల్పంత ఏవం బహుధా
సునృత్యం కుర్వంత ఆచార్యసమీపసంస్థాః, ప్రీతిం గతాస్తథురుదారచిత్తా హర్షేణ
యంతా నిఖిలా వినయాః. ౧౮౩. ఏవమానందసంతుప్తమాచార్యం సేవకానపి,
తత్పట్టణద్విజాః ప్రేక్ష్య కిమేతదితి చాబ్రువన్. ౧౮౪. న హి యుష్మన్నతం సమ్య
గివ భాతి హి పశ్యతామ్, ఆకాశపన్నిరాలంబమద్వయం బ్రహ్మ కేవలమ్. ౧౮౫.
మనోవాగాదివృత్తీనామగోచరతరం పరమ్, కథమజ్ఞోపబోధాయ యోగ్యం స్యా
న్మతమీదృశమ్. ౧౮౬. తత్త్వైక్యాఽన్తస్త్వత్వం సమ్యగాచరం తు శుభాప్తయే, గాణ
పత్యమితి ఖ్యాతం పద్మిర్యేదైస్సమనితమ్. ౧౮౭. సమస్తవేదతాత్పర్యైస్తదే
వ హి సమీరితమ్, తదాచరతమత్యంతశాంతిదం మోక్షదం నృణామ్. ౧౮౮. తుండై
కవంతచిహ్నభ్యాం చిహ్నతం శక్తిసంయుతమ్, మహాగణపతిం యస్తు సదా ధ్యాయత్య

నన్యధీః. ౨౮౯. తన్మూలమం త్రపతనపరస్యక్ బ్రాహ్మణోత్తమః, యో వర్తతే సవీవాత్ర
మోక్షభాగ్యవతి ధృవమ్. ౨౯౦. ధ్యేయో వల్లభయా చ చంద్రకళయా ౨౭శ్లిష్ట
జ్వలమ్భాపయా విశ్వీత్పత్తివిపత్తిసంస్థితకరో ౨విఘ్నో విశిష్టార్థదః, ఇత్యేవం గణనా
యకః ఖలు జగత్సృష్ట్యాదికరైశ్తో యుక్తం చైతదజాదికస్య విలయే ౨వ్యస్థిక్
స్థితే హిశ్వరే. ౨౯౧. ఆసీద్గణపతిస్తేవక ఇతి శ్రుత్యా ప్రకీర్తితః, బ్రహ్మాదిగణే
శోఽయం తస్మాదఖలకారణమ్. ౨౯౨. తస్మాదయా విరచితా బ్రహ్మద్యా జగదీ
శ్వరః, ఇత్యుక్త ఆహ భో మూఢ గజాస్యః కారణం కథమ్. ౨౯౩. కించ రుద్ర
సుతత్వేన ప్రసిద్ధః కారణం పితుః, కథం భవేదతో బ్రహ్మకారణం శ్రుతిమానతః.
౨౯౪. బ్రహ్మవా ఇదమిత్యాది వాక్యతత్త్వస్వప్రమిరితమ్, వాక్యం బ్రహ్మవరం
నేయమిత్యుక్తో గిరిజాసుతః. ౨౯౫. ఉవాచ పునరాచార్యం సత్యమేతద్దవో
౨స్తు లే, తథావ్యంకేన శూన్యో ఽయం పుమాన్ దేవస్య సన్నిధా. ౨౯౬. గంతుం
యోగ్యః కథం భూయాత్స్యేష్టస్య యతిపుంగవ, ఇత్యుక్తక్రిమదాచార్యః స్రాహ
మూఢమతే శృణు. ౨౯౭. బ్రాహ్మణస్య తులే జన్మ శిఖాదేశ్య విధారణమ్, వేదోక్త
కర్మనివృత్త్యం విప్రత్వం సముదాహృతమ్. ౨౯౮. ఏతావతా భవేద్విప్రః కృతకృత్య
స్తతోఽస్య తు, సామండమాత్ర మేవాస్తి తత్తచ్చిహ్నస్య ధారణమ్. ౨౯౯. వేదేన హి
విరుద్ధం యత్పూరాణేషు చ నిందితం, న తత్కార్యం ప్రవృత్తేన మోక్షస్యాంధే వివేకినా.
౩౦౦. కించ హేమభేచక్రే మూలాధారే చతుర్థతే, గణేశోఽస్తి తథా చక్రే
స్వాధిష్ఠానకసంజ్ఞకే. ౩౦౧. షడ్దశే విద్రుమాకారే బ్రహ్మస్థి మణిపూరకే, ద్విపంచ
దశసంయుక్తే నీలవర్ణే స్థితో హరిః. ౩౦౨. ద్విషడ్భిస్తు దశైర్యుక్తే ౨చాహతే సింగళే
స్థితః, రుద్రో భూతపతి ర్దేవో జీవాత్తా ధూమ్రవర్ణకే. ౩౦౩. విశుద్ధే ద్వ్యిష్టభి
ర్యుక్తే దశైరాజ్ఞాభిధే తథా, సహస్రదశసంయుక్తే చక్రే కర్పూరవర్ణకే. ౩౦౪.
పరమాత్మా స్థితస్తాదేహ ఏవ వ్యవస్థితః, గణేశస్తస్య చిహ్నాన న ప్రయోజన
మణ్విసి. ౩౦౫. తథాచాజ్ఞాభిధే చక్రే సర్వగోఽపి వ్యవస్థితః, సర్వాన్సంప్రేర
యిత్యా హి స్వయం సాక్షీ హి నిర్గుణః. ౩౦౬. సచ్చిదానందరూపోఽసౌ సర్వాతీ
తోఽఖిలాత్తమః, సమ్యగ్వేదేషు సంప్రాక్తస్తం పరేశం విదింతయ. ౩౦౭. ముక్తో
భవిష్యసీత్యుక్తస్సగణశ్శిష్యతాం గతః, త్యక్తచిహ్నో గురోస్తస్య శంకరస్య మహా
త్మనః. ౩౦౮. పంచపూజావరో నిత్యం పంచయజ్ఞపరాయణః, గురుశుక్రూషణాసక్త
స్సమభూద్గిరిజాసుతః. ౩౦౯. ఆగత్యాన్యో హరిద్రాగణపతి మతవాదీ గురుం తం
జగాద బ్రహ్మాదీనాం గణానామధిపతిమచరేశోపదేష్టాదికానామ్, అదేష్టారం కపి

నాం సలిలజజపతిం క్షేమరాజం వరేశం ధ్యాయేమేత్యాదివేదో వదతి యతివలే
 సర్వకార్యేషు పూజ్యమ్. 3౧౦. తస్మాద్దేవాదిభిస్సర్వైః సంపూజ్యో ఽయం గణే
 శ్వరః, ధ్యానమస్య తు సంప్రాక్తం స్కాందే సమ్యగ్యతీశ్వర. 3౧౧. పీతాంబరధరం
 దేవం పీతయజ్ఞోపవీతనమ్, చతుర్భుజం త్రినయనం హరిద్రాలసదాననమ్. 3౧౨.
 పాశాంకుశధరం దేవం దండాధయకరాంబుజమ్, విపం యః పూజయేద్దేవం న ముక్తో
 నాశ్ర సంశయః. 3౧3. జగత్కారణమేవాయం బ్రహ్మద్యా అంశరూపిణః, అస్మా
 దేవ సముత్పన్నాస్తస్మాత్సర్వపీతామహమ్. 3౧౪. విఘ్నేశానం భవంతోఽసి భజం
 తు జగదీశ్వరమ్, తుండాకారేణ లోహేనైకదంతాకారకేణ చ. 3౧౫. సంతప్తేనాం
 కిత నైవ ముక్తిరస్తి భుజద్వయే, ఇత్యుక్త ఆహ సర్వజ్ఞో గురుస్తం కరుణానిధిః.
 3౧౬. అస్త్యేవం పరమాత్మైవ జగత్కర్తా త్వయేరితః, గణాధిపతిశబ్దేన సర్వనామా
 మహేశ్వరః. 3౧౭. అంకాంశినోరభేదేన రుద్రపుత్రోఽసి చ స్వయమ్, సంభవ
 త్యేవ సర్వాత్మా సర్వవిఘ్ననివారకః. 3౧౮. ఉపాసనీయ ఏవాయం నిఖలైరస్తు
 సర్వదః, కించ వివ్రైర్గణేశాద్యః పంచ పూజ్యా ముముక్షుభిః. 3౧౯. కింతు తుండా
 దిచిహ్నస్య ధారణం సంవిరుధ్యతే, వేదేన చ పురాణేన తస్మాద్విహ్నం విహాయ భోః.
 3౨౦. పంచపూజాదిసంపన్నో ఽద్యైతనిష్ఠో విమోక్ష్యసే, ఏవముక్తో గురుం నత్వా
 ద్విషడ్ధా తత్కటాక్షతః. 3౨౧. పవిత్రతాం గతో ధ్యాయంస్తమేవ పరమం
 గురుమ్, పంచపూజాదికం కుర్వంతుభిమాపామితం ద్విజః. 3౨౨. తతో గణకుమా
 రాభ్యే నిరస్తే ఽన్యస్సమాగతః, ఆచార్యమాహాఘోరంబసుతస్తం పరమం గురుమ్.
 3౨౩. మహాగణపతేస్త్యేకం హరిద్రాగణపస్య చ, ఉచ్ఛిష్టగణపస్యైకం నవనీతగణే
 శితుః. 3౨౪. మతమేకం తథా స్వర్ణగణపస్యైకమిరితమ్, సంతానగణపస్యైక
 మాగమే తైవసంజ్ఞికే. 3౨౫. ఉచ్ఛిష్టగణపస్యాహముపాసనపరాయణః, ఉచ్ఛిష్టగ
 ణపః ప్రోక్తో వామాంగేనావలంబనాత్. 3౨౬. చతుర్భుజం త్రినయనం పాశాంకు
 శగదాధయమ్, తుండాగ్రతీవ్రహ్మధుకం గణనాథమహం భజే. 3౨౭. మహాపీఠని
 వజ్ఞం తం వామాంగపరిసంస్థితమ్, దేవీమాలింగ్య చుంబంతం స్పృశంస్తుండేన వై భ
 గమ్. 3౨౮. ఇతి ధ్యానం హి సంప్రాక్తం తస్మాద్భుక్తం తు చింతనమ్, జీవేశయో
 రివైక్యస్య శయోస్తు యతినాయక. 3౨౯. కంకుమాంశితఫాలాఽహం భక్తో మార్గ
 ద్వయే స్థితః, ఉచ్ఛాధీనాని కర్తాణి కృత్వా దేవం భజేనదా. 3౩౦. ఏతత్పమం
 మతం నాస్తీత్యేవం మత్వా ఽతిహృష్టధీః, సంఘ్నో ఽస్మి యలే కించ భర్తో ఽస్త్య
 స్మిన్ మలే నృణామ్. 3౩౧. సర్వేషామేక ఏవైక జాతిత్వాత్తద్భదేవ హి

సమస్తా యోషితస్తేషాం తాసాం చైవ వియోగతః. 33౨. సంయోగతశ్చ నో
 దోషః కల్పిదస్తి యతీశ్వర, ఆయమేవ పతిర్వ్యాస్యా ఇతి నాస్తి నియామకః,
 333. అన్యోన్యసంగజానందప్రాప్తిరేవ విముక్తతా, ఆనందాత్తా గణేశో ౭యం
 తదంతాః పద్మజాదయః. 33౪. అంశాంశినోరభేదస్తు వేదే సమ్యక్ప్రకీర్తితః, గణే
 భ్యో గణపేభ్యశ్చ నమ ఇత్యాదినా యతే. 33౫. రుద్రస్తు గణపాత్వైవ న త్వన్యో
 మునిపుంగవ, న కర్తృణేతి హి శ్రుత్యా కర్తృనో మోక్షకారణమ్. 33౬. కింతు
 త్యాగస్సహిష్టుత్వముఖైర్యుక్తస్సమిరితః, ద్వంద్వతా పుణ్యపాపాదావప్యస్తి హి మతే
 మమ. 33౭. ఆనుకూలమిదం తస్మాదేతదేవ ముముక్షుభిః, సేవ్యమితుక్త ఆచార్యస్త
 మువాచ యతీశ్వరః. 33౮. సురాం నైవ పిబేన్నైవ పరభార్యాం సమాపుయాత్,
 ఇత్యాదిబహుభిర్వేదవచోభిన్నందికం మతే. 3౩౯. గృహ్యతే యత్ర తత్త్వాజ్యం
 దూరతస్సుభకాంతీభిః, న కర్తృణేత్యాదికా తు శ్రుతిస్తత్త్వవిదో యతేః. 3౪౦. సర్వ
 పాపవిహీనస్య బ్రూతే మోక్షం న పాపినః, సురాపానపరస్యాథ పరదారరతస్య చ.
 3౪౧. సురాపానాదినా ముక్తిం ప్రాప్నోమ్య ఇతి జల్పనమ్, దుఃఖదం దౌష్ట్యమేవాస్తి
 త్యక్త్వా తస్మాదిదం మతమ్. 3౪౨. విప్రాణాం వాక్యతత్వేషాం ప్రసాదేన వినిష్క్రమిమ్,
 విధాయ మోక్షమార్గస్థాః పంచపూజాపరాయణాః. 3౪౩. పంచయజ్ఞాదినిరతా
 మూలాధారాదిచక్రకే, సంధ్యాయంతో గణేశాదీనజపామంత్రతత్పరాః. 3౪౪. తద్దేవ
 ధ్యానతో ముక్తా భవిష్యథ న సంశయః, ఏవముక్తాస్తథా చక్ర ర్హోరంబనుతపూర్వకాః.
 3౪౫. ఆగత్యాథ గురుం ప్రాచురవశిష్టాస్తయో ౭సి తే, స్వామిశ్చేతజ్జగత్సర్వం గణ
 పత్యాత్మనా వయమ్. 3౪౬. చింతయామో విమోక్షాయ పూజ్యం సర్వైశ్శుభార్థిభిః,
 తస్మాద్దాషితవంతో వై కథమేతన్మతత్రయమ్. 3౪౭. భవంత ఇతి సంప్రాకృతా
 నాహ యతిపుంగవః, మూఢా యూయం తతశ్శాస్త్రతత్త్వం శృణుత నిశ్చింతమ్.
 3౪౮. పురుషాధిష్ఠితాయాః ప్రకృతేరాదౌ మహానభూత్, తతో ౭హంకార
 ఉత్పన్నస్త్రగుణాత్తా స ఏవ హి. 3౪౯. రుద్రవిష్ణువిరాటా ౭భూతత్ర రుద్రస్య
 సూనవః, గణేశశ్చ కుమారశ్చ ఛైరవశేతి విశ్రుతాః. 3౫౦. స్వస్వాధికారిని
 ర్వాహే తత్పరాః పూజ్యతాం గతాః, తస్మాద్విప్రైర్గణేశాద్యాస్తతచ్చక్రేషు
 సంస్థితాః. 3౫౧. చింతనీయాః ప్రయత్నేన తదశక్తౌ తు దేవతాః, పంచ పూజ్యా
 మహేశాద్యా ఇత్యుక్తాస్తే పరం గురుమ్. 3౫౨. వీరభద్రాదయో నత్వా త్యక్తఽహ్ని
 సుశివ్యతామ్, గతాస్తే పంచపూజాదిరతా అచ్యైతవాదినః. 3౫౩. తదేతత్సంక్షిప్తం

జగామ కాంచీం నగరిం హస్తగిరే ర్నితంబకాంచీమ్. ౪. సురథామ
స తత్ర కారయిత్వా పరవిద్యాచరణానుసారి చిత్రమ్, అపవార్య చ
తాంత్రి కానతానీద్భగవత్కృత్సృతిసంమతాం సపర్యామ్. ౫. నిజ
పాదసరోజసేవనాఘ్నై వినయేన స్వయమాగతానథాంద్రాః, అనుగృ

త్తం స్వవశేషత్యాదితా. ౪. తత్ర కాంచ్యాం పరవిద్యాచరణానుసారి చిత్రం దేవమం
దిరం కారయిత్వా తాంత్రికాంశ్చ వినివార్య శ్రుతిసంమతాం భగవత్కృతః పూజాం
స శ్రీశంకరాచార్యో విస్తారితవానిత్యర్థః. (అలేదమవధేయం) 'పరమగురుః శ్రీశంకరా
చార్యో యత్ర కిల మహాదేవః స్వక్రియపృథివీమూర్త్యా ౭౭విర్భూతలింగరూపే
ణాంబరేశ ఇతి ప్రసిద్ధ్యా వర్తతే తస్మిన్ కాంచీనగరే మాసమాత్రం స్థిత్యా శంకర
ప్రతిష్ఠాపూర్వకం శివకాంచీతి పట్టణం నిర్తాయ తత్సాక్షి ఆవిర్భూతవిష్ణుం వరద
రాజం సమాశ్రిత్య తత్ర విష్ణుకాంచీతి పట్టణం నిర్తాయ తత్సేవార్థం బ్రాహ్మణాదీననే
కభక్తజనాన్సంపాద్య తానః శుద్ధాదైవతవృత్తీనేన సర్వవేదాంతతాత్పర్యనిష్ఠాం
శ్చకార. తతస్తద్దేశవాసినస్సర్వే తామ్రస్థి తటాదాగత్య పరమగురుం నల్వేద
మూఁఁ. హేస్వామిన్నస్మిం ల్లోకే దేహాది భేదస్య ప్రత్యక్షత్వాత్పరలోకేఽపి
తత్తత్కర్తృణా తత్తదుపాసనయా చ తత్తత్సాక్షిప్రాప్తిశ్రవణాచ్చ భేద ఏవ సత్యవద్భా
తీతి పృష్టః ఆచార్య ఉవాచ—భో ద్విజాః పరమార్థతత్త్వవిదిత్వేదముక్తం భవద్విః.
“యత్ర త్వస్య పరమాత్మైవాభూత్తత్సేన కం వశ్యే” దితి శ్రుతిభిస్తత్త్వవిజ్ఞానా
గ్నిదగ్ధపాపపంజరస్య ముక్తిదశాయాం భేదాభావప్రతిపాదనాత్. “తత్సృష్ట్యా
తదేవాను ప్రావిశత్ అనేన జీవేనాత్మనా ౭నుప్రవిశ్య నామరూపేవ్యాకరవాణీ”త్యా
దితాస్త్రతాత్పర్యేణ జగత్కర్తృత్వేనా ఏవ జీవరూపేణ జగదంతఃప్రవేశావగమా
చ్చ. కించ “కలి దేవా” ఇత్యుపక్రమ్య త్రయశ్చ త్రీచ శతా త్రయశ్చ త్రీచ
సహస్రేతి దేవానేకతామభిధాయాంతర్భావక్రమేణ ఏకో దేవ ఇతి ప్రాణ ఇతి సబ్ర
హ్మేతి బ్రహ్మణ ఏవానేకత్వం ప్రదర్శితం. “బహుస్యాం ప్రజాయేయే”త్యాదిశ్రుతిత్యా
చ భోక్తృభోగ్యాత్త కసకలస్యాపి ప్రపంచస్య పరమాత్మరూపతా ప్రతిపాదితా. తస్మాత్స
ర్వజ్ఞం నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్సభావం సకలవివర్తాధిష్ఠానం బ్రహ్మ ముముక్షుభిరుపాస
నీయం. తస్మాద్భవంతోఽపి జీవపరమాత్మభేదం దేవతాభేదం చ విహాయ శుద్ధా
దైవతబ్రహ్మోపాసనయా ముక్తా భవభేది సమ్యగుపదిష్టాః కాంచీతామ్రస్థి దేశవా
సినశ్శుద్ధాదైవతవిద్యాశ్రితా బభూవురితి. ౫. ఏతదేవ సంగ్రహేణాహ-అథ నిజపాద
సరోజసేవనార్థం వినయేన స్వయమాగతాః ఆంధ్రదేశీయాననుగృహ్య స వేంకటా

వ్యాస వేంకటాచలేశం ప్రణిపత్య విదర్భరాజధానీమ్. ౬. అభి
గమ్య స భక్తిపూర్వమస్యాం కృతపూజః క్రథకైశికేశ్వరేణ, నిజ
శిష్యనిరస్తదుష్టబుద్ధిన్వ్యధధాదైర్ఘవతంత్రసావలంబాత్. ౭. అభి
వాద్యవిదర్భరాడవాదీదథ కర్ణాటవసుంధరామియాసుమ్, భగవన్సహు
భిః కపాలిజాలైస్సహి వేశో భవతామగమ్యరూపః. ౮. సహితే భగ
వద్యశస్సహంతే నిహితేర్ష్యాః శ్రుతిషు బ్రవీష్యతోఽహమ్, అహితే
జగతాం సముత్సహంతే మహితేషు ప్రతిపక్షతాం వహంతే. ౯. ఇతి
వాదిని భూమిపే సుధన్వా యతిరాజం నిజగాపధిజ్యధన్వా, మయి
తిష్ఠతి కిం భయం పరేభ్యస్తవ భక్తేయతినాథ పామరేభ్యః. ౧౦.
అథ తీర్థకరాగ్రణీః ప్రతస్థే కిలకాపాలికజాలకం విజేతుమ్, నిశమయ్య
తమాగతం సమాగాత్మకీచో నామ కపాలిదేశికాగ్ర్యః. ౧౧. పితృ
కానసభస్తనానులిప్తః కరసంప్రాప్తకరోటిరాత్తహూలః, సహితోబహు
భిస్సృతుల్యవేషైస్స ఇతి స్తాహ మహామనాస్సగర్వః. ౧౨. భసితం
ధృతమిత్యదస్తు యుక్తం శుచి సంత్యజ్య శిరఃకపాలమేతత్, వహ
థాశుచి ఖర్పరం కిమర్థం న కథంకారముపాస్యతే కపాలీ. ౧౩. నరశీ

చలేశం ప్రణిపత్య విదర్భరాజధానిం ప్రాప. ౬. క్రథకైశికేశ్వరేణ భక్తిపూర్వమభిగ
మ్యాస్యాం విదర్భరాజధాన్యాం కృతపూజస్స ధైరవతంత్రేణ సావలంబానవలంబన
హితాన్నిజశిష్యైర్నిరస్తా దుష్టబుద్ధిర్యేషాం తథాభూతాన్వ్యధధాత్. ౭. అథ
కర్ణాటభూమిం గంతుమిచ్ఛుమభివాద్య విదర్భరాడుక్తవాత్. హే భగవన్ సహి
దేశో బహుభిః కాపాలికైర్భవతామగమ్యరూపః. ౮. యతస్థే కాపాలికాః భగవ
ద్యశో న సహంతే యతశ్చ శ్రుతిషు నిహితా స్థాపితా ఈర్ష్యా యైస్తే యతశ్చ
జగతామహితే సముత్సహంతే సమ్యగుత్సాహాయుక్తా భవంతి. యతశ్చ మహత్సు
ప్రతిపక్షతాముద్వహంతే స్వీకుర్యంత్యతవివమహం బ్రవీమి. ౯. ఇత్యేవం విదర్భా
ధిపే వదతి సతి ఆధిజ్యధన్వా సుధన్వా యతిరాజం బభాషే హే యతినాథ మయి
తవ భక్తే తిష్ఠతి పామరేభ్యః పరేభ్యస్తవ కిమపి భయం నాస్తి. ౧౦. అథ కాస్త్ర
కరాగ్రణీః కాపాలికజాలకం విజేతుం స ఉజ్జయన్యాఖ్యపురం ప్రతస్థే. ౧౧. శ్తకా
నభస్సనా లిప్తాంగః కరసంప్రాప్తమనుష్యశిరః కపాలః. ౧౨. యద్భస్స ధృతమితీదం తు
యుక్తం పరం తు శుచి శిరఃకపాలమేతత్పౌత్యజ్ఞాపవిత్రం మృన్తయఖర్పరం కిమ
ర్థం వహథ. కథంకారం కథం కపాలీ ధైరవో భవద్విరోపాస్యతే. ౧౩. దుధిరాక్తై

ర్షకుశేషయైరకృత్వా రుధిరాకైర్నధునా చ భైరవార్చామ్, ఉమయా
సమయా సరోరుహాఞ్శ్చ కథమాజ్ఞిష్టపపుర్నుదం ప్రయాయాత్. ౧౪.
ఇతి జల్పతి భైరవాగమానాం హృదయం కాపురుషేతి తం వినింద్య,
నిరవాసయదాత్త విత్సమాజాత్పురుషై స్సైస్విరధికారిభిస్సుధన్వా. ౧౫.
భృకుటీకుటిలాననశ్చలోష్ఠస్థితముద్యమ్య పరశ్వీధం స మూర్ఖః, భవ
తాం న శిరాంసి చేద్విభింద్యాం క్రకచో నాహమితి బ్రువన్నయా
సీత్. ౧౬. రుషితాని కపాలినాం కులాని ప్రశయాంభోధరభీకరారవాణి,
అమునా ప్రహితాన్యతి ప్రసంఖ్యాన్యభియాతాని సముద్యతాయుధాని.
౧౭. అథ విప్రకులం భయాకులం తద్ధృతమాలోక్య మహారథస్సు
ధన్వా, కుపితః కవచీ రథీ నిషంగీ ధనురాదాయ యయా శరాన్వి
ముంచన్. ౧౮. అవనీభృతి యోధయత్యరీంస్తాం స్త్విరయైకత్ర తతో
ఽన్యతో నియుక్తాః, క్రకచేన వధాయ భూసురాణాం ద్రుతమాసే
దురుదాయుధాస్సహస్రమ్. ౧౯. అవలోక్య కపాలిసంఘమారాచ్ఛ
మనానీకనికాశమాపతంతమ్, వ్యధితాః ప్రతివేదిరే శరణ్యం శరణం

ర్షరశిరోలక్షణకమలైర్నక్త్యేన చ భైరవార్చామలభ్యా కపాలీ భైరవః స్వసమా
నయా కమలాఞ్శ్చ ఉమనూ అజ్ఞిష్టపపుర్నుదం కథం ప్రాప్నుయాత్. ౧౪. ఇత్యేవం
క్రకచే భైరవాగమానాం హృదయం జల్పతి సతి హేమత్సితపురుషేతి తం వినింద్య
స్వీయైరధికారిభిస్సుధన్వా అత్తవిదాం సమాజాద్భహిశ్చకార. ౧౫. సితం పర
శ్వధముద్యమ్య భవతాం శిరాంసి న విభిన్ద్యాం చేత్తర్హి క్రకచో నాహమితి
బ్రువన్నయాసీత్. ౧౬. ప్రశయాంభోధరవద్భయంకరః శబ్దో యేషాం అమునా
క్రకచేన ప్రేషితాని అప్రగణితాని కపాలినాం కులాని కుపితాని సముద్యతాయుధాని
అభియాతాని. ౧౭. అథ తేషామభిగమనానంతరం తద్విప్రకులం భయేన వ్యాకుల
మాలోక్య రుషితి కుపితస్సుధన్వా ధనురాదాయ బాణాన్విముంచన్యయా. ౧౮.
త్వరయా తానరీనేకత్ర భూమిపే సుధన్వని యోధయతి సతి అన్యతో బ్రాహ్మణా
నాం వధాయ క్రకచేన నియుక్తాస్సహస్రసంఖ్యా ఉదాయుధా ద్రుతమాసేదుః
అయయుః. ౧౯. యతిస్సైన్యసమీపమాపతంతం కపాలిసంఘం దూరాదవలోక్య
వ్యధితా భూసురేంద్రాశ్శరణ్యం శరణయోగ్యం శ్రీశంకరం యోగినం శరణం ప్రపే

శంకరయోగినం ద్విజేంద్రాః. ౨౦. అసితోమరపట్టిశ త్రిశూలైః ప్రజ
ఘాంసూశ్శృశముష్ణితాట్టహాసాన్, యతిరాట్ స చకార భస్మ
సాత్తాన్నిజహంకారభువాఽగ్నినా ఊణేన. ౨౧. నృపతిశ్చ శరై
స్సువర్ణపుంభైర్వినికృతైః ప్రతిపక్షవక్త్రపద్మైః, రణరంగభువం సహ
స్రసంఘై స్సమలంకృత్య ముదాగమన్తునీంద్రమ్. ౨౨. తదను క్రకచో
హతాస్వకీయానరుజాంశ్చ ద్విజపుంగవానుదీక్ష్య, అతిమాత్రవి
దూయమానచేతా యతిరాజస్య సమావమాప భూయః. ౨౩. కుమ
తాశ్రయ పశ్య మే ప్రభావం ఫలమాప్స్యస్యధునైవ కర్తణోఽస్య,
ఇతి హస్తతలే దధత్కపాలం ఊణమధ్యాయదసా నిమిల్య నేత్రే.
౨౪. సురయా పరిపూరితం కపాలం ఝటితి ధ్యాయతి భైరవాగ
మజ్జే, స నివీయ తదర్థమర్థమస్యా నిరధార స్థరతి స్థ భైరవం చ.
౨౫. అథ మర్త్యశిరఃకపాలమాలీ జ్వలనజ్వాలజటాచ్ఛటాస్త్రశూలీ,
వికటప్రకటాట్టహాసశాలీ పురతః ప్రాదురభూన్తహాకపాలీ. ౨౬. తవ
భక్తజనద్రుహం దృశా సంజహి దేవేతి కపాలినా నియుక్తః, కథ
మాత్తని మేఽపరాధ్యసీతి క్రకచన్యైవ శిరో జహార రుప్తః. ౨౭.
యతినామృషభేణ సంస్తుతస్సన్నయమంతర్ధిమవాప దేవవర్యః, అఖిలే
ఽపి ఖిలే కులే ఖిలానామముమానర్పు రలం ద్విజాః ప్రహృష్టాః. ౨౮.

దిశే. ౨౦. నిజహంకారప్రసూతేన పహ్నినా. ౨౧. నృపతిశ్చ సువర్ణపుంభైః శరైర్విచ్ఛి
న్నైః ప్రతిపక్షిణాం ముఖపద్మైశ్చాస్రసంఘైః రణభూమిం సమలంకృత్య ముదా
మునీంద్రమగమత్. ౨౨. అతిమాత్రమత్యంతం విదూయమానం పీడ్యమానం చిత్తం
యస్య సః. ౨౩. ఆసా క్రకచో నేత్రే నిమిల్య ఊణమాత్రం ధ్యానం కృతవాన్. ౨౪. భైరవాగమజ్జే
క్రకచే ధ్యాయతి సతి సురయా మద్యేన కపాలం పరిపూరితం పరి
పూర్ణ మభూత్త తస్యాః సురాయా ఆర్థం స క్రకచస్సమృష్టిత్వా తస్యాః సురాయా
ఆర్థం నిరధార స్థాపయామాస చ పునర్భైరవం స్థరతి స్థ. ౨౫. అథ భైరవస్వరూప
స్థరణాన స్థరం పహ్నిజ్వాలాసదృశానాం జటానాం ఛటాసమూహో యస్య స మహా
కపాలీ భైరవః. ౨౬. హేదేవ తవ భక్తజనద్రుహం దృష్ట్వా సంజహితి కపాలినా
క్రకచేన నియుక్తో భైరవస్తత్త్వవిదో మమాత్త త్వాన్తదవతారత్వాద్వా కథం
మమాత్తని శ్రీశంకరే అపరాధ్యసీతి రుప్తః తస్యైవ శిరో జహార. ౨౭. ఖిలానామఖిలే
ఽపి కులే ఉచ్ఛిన్నే సతి ప్రహృష్టాః ద్విజా అముం శ్రీశంకరమానర్పుః. అత్రేదమవ
ధేయం. "సంహారభైరవం నత్వా నమాసీనః కిలాబ్రహ్మే, స్వామిశ్చేదేహ కాస్త్రీహ

పురాణేషు చ కర్తయత్. ౧. ప్రతిపాదితమస్తీహ తత్కర్తవ్యం హి ధర్మతః, విప్రా
 నాం కర్తృణా ధర్మస్సాన్యస్సాన్యదితి మే మతమ్. ౨. ధర్మేణ సర్వపాపాఘో నాశం
 యాతి శుచివ్రతాత్, పాపసంఘే తథా నష్టే మనశ్శుద్ధిః ప్రజాయతే. ౩. శుద్ధే మనసి
 సర్వాత్మసాక్షాత్కారో భవత్వలమ్, ఏవం సదసి సర్వేషాం బ్రహ్మజ్ఞానాం మయేరితః.
 ౪. త్వద్భక్తస్సహసాపాది దుష్టయుక్తిపరంపరామ్, ఏతస్మిన్చితమిత్యగ్రో మచ్చి
 మ్మైస్తాడితస్స తు. ౫. ఆకరోదాగతం త్వాం తు మంత్రబీజపరాయణమ్, ఇతఃపరం
 త్వమేవైతత్సత్వాసత్వం వివేచయ. ౬. ఇత్యుక్తో ధైరవః ప్రాహ విప్రదండార్థ
 మాగతః, శంకరస్తవం సదా పూజ్యస్సర్వపేదపదార్థభావ్. ౭. భవత్కృతం హి
 యత్కర్తృ మయాఽపి చ కృతం హి తత్, తేహం కాపాలికానాం తు బ్రహ్మజ్ఞా
 చారతాం కురు. ౮. వికలే తు కతా ప్రాప్తే తేహం వృత్తిర్యథేషి తా, బభూవ మంత్ర
 బద్ధో ఽహం ప్రత్యక్షో ఽస్మి న ధర్మతః. ౯. ఇత్యుక్తాంతర్దధే దేవః కాపాలికమ
 తానుగాః, తద్వాక్యక్రవణాద్భీతాః పరివ్రాట్కులశేఖరమ్. ౧౦. నత్వా ద్వాద
 శథా సర్వే వటుకాద్యాసువిస్త్రితాః, స్వామిన్ మూఢా వయం యస్తాత్పాలయా
 స్తాంశ్చ సాదరమ్. ౧౧. ఏవమాహినిన్ దృష్ట్వా కరుణాపూర్ణవిగ్రహః, ఆఙ్గావయా
 మాన యతిశిష్యాంస్తేహం నిశోధనే. ౧౨. పద్మపాదముఖాశ్శిష్యా శ్చక్రస్తా
 న్బ్రాహ్మణాధ్యగాః, ప్రాశస్సాన్నరతాన్నిత్యం సంధ్యాకర్తృ దృఢవ్రతాః. ౧౩.
 పంచపూజాపంచయజ్ఞపరాన్నిశ్చలమానసాః, పరం గురుం సమాశ్రిత్య తే ఽపి
 సచ్చిష్యతాం గతాః. ౧౪. తత్రాగత్య తతః కశ్చిత్కపాలీ దారుణాకృతిః, ప్రాహేదం
 న్యూనతా చేత్కాపాలికానాం మతే తదా. ౧౫. ఫలం కిమపి నాన్యత్ర విద్యతే
 వటుకాదయః, బభూవుస్సమతభ్రష్టా యత్తు తత్రాస్తి దూషణమ్. ౧౬. మహద్బ్రా
 హ్మణజాతిత్వం న మే జాత్యా ప్రయోజనమ్, కించ దేహస్య సర్వస్య భౌతికత్వాన్న
 కస్య చిత్. ౧౭. పక్షం హి శక్యతే జాతిస్తస్మాత్సంకల్పితా త్వియమ్, జాతిర్నాతః
 ప్రమాణం తత్కింతు జాతిద్వయం మతమ్. ౧౮. స్త్రీజాతిరేకా నరజాతిరన్య
 తత్రాపి శ్రేష్ఠత్వముపాగతా ఽఽద్యా, ప్రాకట్యమానంద ఉపైతి యస్యాస్సంయో
 గతో ఽతో న విచార ఇష్టః. ౧౯. గమ్యా హీయం నైవ గమ్యేయమస్తి గచ్ఛే
 న్నాసావన్య భార్యామిదమ్, వాక్యం నాంగీకర్తృహే దోషభావాద్యస్తాత్సర్వా
 స్ప్రియతామావ్రజంతి. ౨౦. ఆనందార్థం చర్మణశ్చర్మయోగం కుర్వజ్జీవః ప్రాప్ను
 యాత్కం హ్యనర్థమ్, జీవస్యాసౌ మోక్షవివాస్తి తృప్తిస్సర్వోత్కృష్టానందతో
 దర్శితాతః. ౨౧. ఆనందో యో వ్యక్తిమాయాతి సంగాత్తద్రూపో ఽసౌ ధైరవో

దేహపాలే, తస్య ప్రాప్తిర్హి ఇత్యేవ తత్త్వమిత్యుక్తశ్చిశంకరాచార్య ఆహ. ౨౨. ఉక్తం భోః కాపాలికేదం సుసమ్యక్ సత్యం వాచ్యం కస్య పుత్రీ త్వదీయా, మాతే త్యుక్తః ప్రాహ కాపాలికోఽసౌ స్వామిక్ మాతా దీక్షితస్యాస్తి పుత్రీ. ౨౩. దీక్షిత త్వమిదమాగతం కుతస్తస్త్వితుస్స తు జగాద భో యతే, తాలముఖ్యతరుగాం సురామ సావాహరం న ను రసే విశేషతః. ౨౪. జ్ఞానవాససి న చ స్వయం సతాం పాతుమిచ్ఛతి పరం తు విక్రయే. శీలవాసత ఇమం సదా జనో దీక్షితం వదతి తస్య పుత్రికా. ౨౫. మాతృతామవగతా మమాత్మనో దేహమర్వ్య సుఖసాగరే జనాన్, ఆగతాన్ ఖలు సరాన్సదా ఒకరోత్సంప్లుతాన్సుఖలబ్ధయే యతే. ౨౬. ఉన్నతజైరవసమాఖ్యమిమం విబోధ తస్యాన్యతం మమ పితాఽపి సురాకరోఽభూత్, తత్సన్నిధౌ స్థితిమపీహ సురా లభంతే నో మద్యగంధవిముఖా హి పలాయితాన్తే. ౨౭. తస్మాదేవం సత్కురేఽహం ప్రసూతస్సమ్యక్సృజ్యోఽహం భవద్విస్సుభక్త్యా, ఇత్యుక్తోఽసౌ ప్రాహ కాపాలికత్వం గచ్ఛైతస్త్వల్లేన్విచ్ఛయా సంచరాశు. ౨౮. బ్రహ్మణా న్నను సుమద్భుతస్థానేవ దండయితుమత్ర సమాగామ్, నేతరాసత ఇతోఽయ మభాష్యో దూర ఆశు కరణీయ ఇతీతమ్. ౨౯. ప్రాద్రితా యలివరేణ విసేయా గృహ్య తస్య వచనం శిరసా తే, ప్రాత్యజన్థలమముం సువిదూరం శంకరం తు తత దూరత ఈక్ష్యే. ౩౦. చార్వాక ఇత్థం హ్యకరోద్విచారం మూర్ఖై ర్జనై ర్వాన్విష్ట మిదం సమస్తమ్, దేహోద్యుతీతాత్మ విబోధిభిస్తత్సంగాద్ధతా మూఢతమత్వమస్మే. ౩౧. దుష్టా మలిర్నో భవితాఽపి తస్మాత్తథా పి లేహమయమగ్రచారి, సన్న్యాసవాసస్తి తు కశ్చిదేష వివేకయుక్తో యది చేత్తదగ్రే. ౩౨. స్థాన్యామి నో చేదహమేమి శీఘ్రమేవం విచార్యాస్య సభాం ప్రవిశ్య, ఉవాచ తత్త్వం విదితం తవాస్తి తదా విమక్తేర్వద లక్షణం త్వమ్. ౩౩. ఆదౌ వివేకో మమ బుద్ధ్యతామయం కాయాత్మ దేహస్య తదాది రూపిణః, జీవస్య మోక్షో విలయో న చేతరస్తస్యాగమం మూఢధియో బ్రువంతి భోః. ౩౪. లయంగతానాం సరితాం సముద్రే యద్భాగమస్సాన్య స్తరణం గతానాం, సన్న్యాదతో మోక్ష ఇయం మృత్స్థి శ్రాద్ధాదికం కర్త తు కుర్వతేయే. ౩౫. తృప్తిస్త్వనేనేతి మృలిం గతానాం లేహం వివేకః కిమ వాచసీయః, కించ ప్రజల్పంతి పరోఽస్తి లోకః స్వర్గస్తథాఽన్యో సరఃఽతిఘోరః. ౩౬. పుణ్యేన పాపేన చ యాంతి తత్ర క్షయా త్తయోర్నర్త్యమిమం విశంతి, లేహం మతం తత్పుతరా మమానం యతస్త్విహైవాస్తుభి యానుభూతిః. ౩౭. స్వర్గీ భోక్తా కథ్యతేఽసౌ సుఖస్య యో వా భుంక్తే క్షేకమేహ

ద్వితీయః, తస్మాద్వ్యక్తా కల్పనా పరోక్షా ప్రత్యక్షేనైవానుభూతిం గతాస్తి. 3౮. దేహేంద్రియేషు భూలేషు నష్టేషు పరలోకగః, కోవా జీవస్య భేదే ఒపి ఖటాకాశ పదస్య తు. ౩౯. గమనం యాపహీనత్వానైవ సంభవతి క్వచిత్, తస్మాదస్సన్మతం సమ్యగిత్యుక్తః ప్రాహ శంకరః. ౪౦. శ్రుతిబాహ్యమిదం మతం యతో ఒతో న చ సమ్యక్ఫుణు మే మతం తతస్త్వమ్, స తు దేహముఖాద్విభిన్న ఆత్మా పరమాత్మా పరిపత్యతే విముక్తః. ౪౧. విబద్ధః పరాత్మా ఒప్రబోధాద్విముక్తః పరిజ్ఞానతో దేహపాతాద్విముక్తిః, త్వదీయేయముక్తిర్భిమాదేవ మానం శ్రుతిర్జ్ఞానమాత్రా ధిముక్తిం జగద. ౪౨. జ్ఞానాగ్నిదగ్ధకర్తాజో యాంతి బ్రహ్మ సనాతనమ్, ఇత్యాద్యా ఒస్తి శ్రుతిస్సాక్షాత్ప్రద్యాక్యం న ప్రమేలి చేత్. ౪౩. భవద్వాక్యం కథం మానం వత్సితం కిల పహ్నినా, ఘోలే దగ్ధే ఒపి దేహే ఒస్తిక్ లింగయుక్తో ప్రజత్యముమ్. ౪౪. జ్యోతిష్టోమాదికం వాక్యం మానమత్ర దృఢం స్మృతమ్, జలౌకాజం తుతుల్యా ఒయం జీవః ప్రాక్తస్తథా శ్రుతో. ౪౫. దేహోద్దేశంశరం యాతి పరలోకం న గచ్ఛతి, త్రాధాదికర్త కర్తవ్యం తస్య పుత్రాదినా ఖలు. ౪౬. తల్పేతితత్సవిముక్త్యర్థం పుణ్యలోకస్య చాప్తయే. గయాదో సింధుదానం చ కర్తవ్యం తస్య ముక్తయే. ౪౭. ఇత్యర్థ ఒస్తు పురాణాదౌ బహుధా సంప్రదర్శితః, తస్మాత్సప్తదశాంగం న లిప్తం స్వాత్మతయా గతః. ౪౮. పరత్ర పక్షీవద్యాతి సిద్ధాంతోఒయముదీరితః, మూఢ చార్యాక తస్మాత్త్వ మితస్తూష్టిం ప్రజాధునా. ౪౯. ఇత్యుక్తో వేదభాషాది త్యక్త్వా గురుపదద్వయమ్, తత్వా తత్పుస్తభారస్య భరణోద్యమగో ఒభవత్. ౫౦. తతస్సాగతశ్శంకరం పీన కాయః ప్రణమ్యాహ లోకా ఇమే మూఢభావాత్, సదా కర్మశీలా యతో భౌతికస్య విశుద్ధిర్నచ స్నానదానాదినాఒస్తి. ౫౧. సదా నిర్మలో దేహపాతాద్విముక్తస్తు జీవో పునర్జాయతే ఒసా పృణేన, ప్రజల్పన్తి మూఢా ధనం తద్ధి దేహోద్యదృష్టేన లభ్యం తతో నాస్తి భీతిః. ౫౨. దేహంలే వా ఋణాభావాదృణం కృత్వా ఘృతం పిబేత్, ఇతి వాక్యస్య మానత్వాద్దేహపుష్టిస్తుదైవ వా. ౫౩. కర్తవ్యా బుద్ధియుక్తేన తతక్రత్వా తత్రతత్ర చ, సర్వభక్షణశీలస్య సుఖస్యావాప్తిరాప్తితః. ౫౪. విమోక్షస్యేతి సంప్రాక్తశ్శంకరః ప్రాహ సౌగతమ్, పృథా లే జల్పనం యస్మాత్పరలోక గమాదికమ్. ౫౫. శ్రుతిస్మృతీతిహాసాదౌ ప్రాక్తం భోగాయ కర్తవ్యం, తస్మాదృణాదికం కర్తుః పునర్జన్మ సునిశ్చితమ్. ౫౬. తథా చాజ్ఞానబుద్ధిం త్వం పాపదిగ్ధాం విహాయ వై, సన్సార్గస్థో భవేదాసీమిత్యుక్తః పునరాహ నః. ౫౭. సుగతాభ్యో మునిస్సర్వాం భువం దృష్ట్వా సువిస్మితః, విచార్య జగతస్సత్త్వం ప్రాణ్యుపాసనతత్పరః.

గౌ. కాలే మదుపదేశస్య కరుణావిష్టమానసః, ఇదమాహ స ధర్మోఽస్తి పరః ప్రాణ్యహింసనమ్. గౌ. తథావిధేన ధర్మేణ కపాలస్య నివర్తనాత్, ముక్తో భవిష్యసీ త్యుక్తస్తదారభ్యాహమప్యయమ్. ౬౦. తత్పాదయగళధ్యాసీ శిరసా గృహ్య తద్వచః, దయావరోఽస్తి సర్వేషు ప్రాణిజాతేషు సర్వదా. ౬౧. యస్తాధర్మోఽహో న చాన్యోఽస్తి సారస్తస్తాధర్మసానమేతన్వతం మే, సర్వైరంగీకార్య మిత్యేవముక్తో భూయః ప్రాహాచార్య ఇత్థం మహాత్మా. ౬౨. కిం త్వం జల్పసి దుష్ట సౌగత కథం ధర్మోఽస్యహింసావరో యాగీయస్య హి హింసనస్య నిగమే ధర్మత్వ ముక్తం స్ఫుటమ్, అగ్నిష్టోమముఖే క్రతౌ ఖలు పశోస్సర్గప్రదం హింసనం శ్రు త్యాచారరత్నైరుపేయమపరే పాషండినో విస్ఫుటమ్. ౬౩. వేదనిందాపరా యే తు సదాచారవివర్జితాః, తే సర్వే నరకం యాంతి యద్యసీ బ్రహ్మవీర్యభాః. ౬౪. ఇత్యేవం మనునోక్తత్వాత్తదాచారతాః కిల, పచ్యంతే నరకే ఘోరే యావద్భ్రష్టలయో భవేత్. ౬౫. తస్మాద్విప్రదివర్ణానాం వేదాదిషు నిరూపితః. ఆచారః పరమం మానం యస్య తన్నాస్తి సోఽధమః. ౬౬. ఇత్యుక్తోఽసౌ సౌగతో మానశూన్యో నత్వాఽచార్యం పద్మపాదాదికానామ్, తచ్ఛిష్యాణాం పాదుకావాహనోఽభూత్తేషా ముచ్ఛిష్టదనేనాతిప్రుష్టః. ౬౭. కాపీనమాత్రధారీ తు కశ్చిత్త పణకః స్త్రుతః, స ఏకస్మి న్మరే ధృత్వా గోలయంత్రం ద్వితీయకే. ౬౮. తురీయంత్రం సమాదాయ సమాగ త్యాహ శంకరం, స్వామిం చ్ఛృణు విచిత్రం మే మతం పరమశోభనమ్. ౬౯. పూర్ణ భువయనామాహం సూర్యం కాలప్రవర్తకమ్, బధ్వా త్వాభ్యాం సుయంత్రాభ్యాం సమయజ్ఞానతశ్శుభమ్. ౭౦. అశుభం చ త్రిలోక్యాం యల్లభ్యం తద్వచ్చి సంస్ఫుటమ్, కించ కాలః పరో దేవో మత్పక్షస్య విచాలనే. ౭౧. పరేశోఽపి సమర్థో నేత్యుక్త స్తం ప్రాహ శంకరః, సమ్యగుక్తం త్వయా త్వం యత్కాలవిత్తం చ వేద్యహం. ౭౨. తస్మాత్తదాశ్రయస్థిమ పరీక్షా కాల ఆగతే, త్వాం పృచ్ఛామితి సంప్రాక్తస్తతై వాంగీచకార సః. ౭౩. కాపీనమాత్రసంధారీ జై నస్తు తత్ ఆగతః, మలేన ద్విగతస్యాంగ సుదార్హన్నమ ఇత్యసౌ. ౭౪. ఉచ్చరన్నసకృచ్ఛైచ్చైచ్చక్షూన్యాంకశ్శూన్యపుం ద్రకః, బిందుపుండ్రసమేతశ్చ శీత్యైస్సర్వభయంకరః. ౭౫. విశాచపత్నీమాగత్య ప్రాహ క్రిశంకరం గురమ్, జినో దేవోఽస్తి సర్వేషాం ముక్తిదః ప్రాణినాం హృది. ౭౬. జీవాత్తనా స్థితస్సోఽతిజ్ఞానమాత్రేణ సర్వదా, ముక్తత్వాత్తస్య లేహస్య పాతాత్తు సమ నంతరం. ౭౭. జీవశ్శుద్ధస్సజైవాస్తి మలసింహ స్తు దేవకః, స్నానాదికర్తౌనానైవ శుద్ధిం యాతి కదాచన. ౭౮. తస్మాత్స్నానాదికం నైవ ప్రకర్తవ్యం వృధాయతః, ఇత్యుక్తో

౭. సా జగాదేదం మైవం భో జై నదుర్తతే. ౭౯. జీవస్య దేహస్త్రితయం హి విద్యతే
 ఘోలశ్చ సూక్ష్మశ్చ తథైవ కారణం, లేహం క్రమాజ్ఞాతు లయోభవేద్యదా స్యాత్స
 చ్చిదానందవపుస్తదా త్వయమ్. ౮౦. భిన్నో ౭హమికాదితి ధీరవిద్యాబద్ధస్తయా భేద
 ధియా విముక్తః, ఏవం విమోక్షస్య సుదుర్లభస్య దేహస్య పాతాన్న సమాప్తిసంభవః.
 ౮౧. ఏవం శ్రుత్వా శిష్యయుక్తస్సజైన్ భాషావేషాద్యైర్విముక్తో గురూణామ్, నిత్యం
 ధాన్యాకర్షణే సంప్రయుక్తః పద్మాస్యాద్యై రేష జాతో వజ్ఞిన్. ౮౨. జాధ స్తత
 స్తం శబలాఖ్య ఏత్య ప్రావాచ బోధస్తవ భో నిరర్థః, నరస్య శృంగేణ సమోహ్య భేద
 స్ఫుర్వోత్తమస్సౌ కిమతః ప్రవృత్తః. ౮౩. దృష్టం ఫలం త్వం పరిహాయ దూరమదృష్ట
 మాకాంక్షసి దృష్టశత్రుః, తత్రాపి లేనైవ ఫలం పరోక్షే హన్యం పరోక్షం న ఫలాయ
 కల్పమ్. ౮౪. నిర్జీవత్వాచ్చాపృథాగ్ధం మతం త ఏకో ౭హ్యత్తా చేతనో మే మలేతు,
 భూత్వా ౭నేకః ప్రేరణో హృన్మఖానాం నిత్యం ముక్తో ౭ద్యైతహన్యస్సుఖాత్తా.
 ౮౫. కర్తా భోక్తా ౭హం పరానందరూపో మన్వానస్సన్విభీష్టమస్యాస్తి యావత్, తా
 వత్క్రిదన్నేషు దేహేషు పశ్యాద్యేహం త్యక్త్వా ముక్త ఇత్యుక్త ఆహ. ౮౬. సత్యకౌచ
 పరో యస్తు దేవతాతిథిపూజనే, స యాతి బ్రహ్మణో లోకం యావదింద్రాశ్చతుర్దశ.
 ౮౭. అగ్నిహోమం దేవతాస్త్రిదం చేతుర్వాదస్తాదింద్రలోకం స యాతి, సత్యాఖ్యం
 సత్సేందరీకాత్ప్రమాణి తత్రద్దేవోపాసకాస్తం తమేవ. ౮౮. యో యో యాం యాం
 తనం భక్తశ్శ్రద్ధయా ౭ర్చితుమిచ్ఛతి, తస్య తస్మాచలాం శ్రద్ధాం తామేవ విదధామ్య
 హమ్. ౮౯. ఇత్యాదివచనాదస్య పరలోకగమాదికమ్, సిద్ధం తస్మాన్న దేహస్య
 పాతమాత్రాద్విముచ్యతే. ౯౦. సర్వభూలేషు చాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని,
 సంపశ్యన్నృష్టా పరమం యాతి నాన్యేన హేతునా. ౯౧. ఇత్యాదిశ్రుత్వా జ్ఞానేన
 వినా మోక్షో న లభ్యతే, ఇత్యుక్తమత ఆత్మానం పరం జ్ఞాత్వా విముచ్యతే. ౯౨.
 కల్పితాం జీవతాం హిత్యా సర్వాసర్థప్రదాయినీమ్, సచ్చిదానందరూపేణ ముక్తి
 రుక్తా సదా స్థితిః. ౯౩. తస్మాత్త్వం మూఢతాం త్యక్త్వా భవ స్వస్థ ఇతీరితః, పరం
 గురుం నమస్కృత్య తద్యశస్తవ తత్పరః. ౯౪. పందిమాగధసూతానాం వేషధారి
 బభూవ హ, * తస్మా చ్చివ్యయుతః ప్రాప ప్రోద్యద్దినకర్తప్రభః. ౯౫. అనుమల్లపురం
 తత్ర దినానామేకవింశతిమ్, స్థిత్యా తత్ర స్థితాస్త్విత్య తానువాచ పరో గురుః.

౯౬. ప్రభాతముఖకాలే న్వం కృత్యం వదత భో ద్విజాః, ఏవముక్తా నమస్కృత్య ప్రాచుస్తే పురవాసినః. ౯౭. మల్లాసురహరః స్వామిన్నల్లారితి ప్రసిద్ధతామ్, లోకే ప్రాప్తః పరేశో యస్తస్య మూర్తిమిమే వయమ్. ౯౮. సంపూజ్యానుదినం భక్త్యా శునస్తద్వాహనస్య చ, వేషభాషాదిసంయుక్తాః కంఠే ధృతవరాటికాః. ౯౯. నిశ్చంకా స్త్రిఘ కాలేఘ నాట్యవాద్యాదిభిః ప్రభుమ్, మల్లారిం సుప్రసన్నం తం కృత్వా వాసం ప్రకుర్వేమే. ౧౦౦. తక్మటాక్షజనితే హి సర్వదా వర్ధమానసుఖసాగరప్లుతాః, తస్య గర్భగమిదం ను నిత్యదా చింతయామ న సుఖేచ్ఛయా యుతాః. ౧౦౧. కించ వేదే ఽస్య సార్వాత్మ్యం ప్రోక్తం తద్వాహనస్య చ, తద్విద్ధి తత్త్వమేవాతో తద్వేషాది కధారణం. ౧౦౨. ఇచ్ఛా న జాయతే ఽన్యత్ర తత ఏవ భవానపి, వేదోక్త మిమ మాచారం సశిష్యస్త్వీకరోతు వై. ౧౦౩. శ్రుతిరాహు నమశ్శవభ్యశ్వపతిభ్యశ్చ వో నమః, వరాటకాని దాస్యామో యోగ్యావీత్యుక్త ఆహ తాక్. ౧౦౪. ఏకో ఽద్వి తీయః ఖలు సర్వసాక్షీ స్వమాయయా సర్వజగద్విధాతా, సదాదివేదాభిహితః పరేశో యద్గర్భజా రుద్రవిరించిముఖ్యాః. ౧౦౫. యథా వీరభద్రాదికైరంశభూతైర్లయస్సా ధ్యతే క్వాపి రుద్రస్య వైవ, తథా ఽప్యస్తి లేషాం విబోధాద్విముక్తిస్తథా బ్రహ్మణో ఽంశస్య రుద్రస్య బోధాత్. ౧౦౬. కింవై కాదశరుద్రాణామియం శులిరుదా మృతా, తదంశానాం కథం సా స్యాదేకస్య బహుతా తథా. ౧౦౭. యస్య స్ఫుష్ట్యై మృదా స్నానం విప్రాణాం పరికీర్తితమ్, తస్య వేషాదిచిన్నస్య ధారణం బహుదోషదమ్. ౧౦౮. ఏవం వంశప్రవృత్త్యా హి శ్వవేషాదివిధారణమ్, నిత్యాదికర్తృసంత్యాగ స్త్రీకా లం నాట్యసక్తతా. ౧౦౯. చరితం భవతాం సర్వం బ్రాహ్మణ్యస్య విఘాతకమ్, తస్మాన్నిరీక్షణేనాపి ముఖస్య భవతాం కిల. ౧౧౦. సూర్యావలోకనం శాస్త్రే చోదితం మానమేవ తు, కర్తవ్యమితి సంప్రోక్తా న్యపశక్ గురుసన్నిధౌ. ౧౧౧. కృత్తమూలాయథా పృథ్వా రాజ్ఞో మూలే ఽపరాధినః, తానవేక్ష్య దయాయుక్తస్త్వివధ్యమితి సో ఽబ్రవీత్. ౧౧౨. అథాఙ్గాయా గురోశ్శిష్యాః పద్మపాదముఖాః ఖలు, తచ్ఛిరో ముండనం నద్యా మయకస్నానమేవ చ. ౧౧౩. మృదాభ ముండనం భూయశ్శత స్నానం మృదా తథా, యోగ్యం చ కారయత్వా ఽన్యతాప్రియశ్చిత్తమతంద్రితాః. ౧౧౪. బ్రాహ్మణ్యమర్హగాంశ్చక్రస్తాం స్తే ఽపి తు పరం గురుమ్, నత్వా సచ్ఛిష్యతాం యాతాశ్శృచస్నానాదితత్పరాః. ౧౧౫. పంచపూజారతా జాతాశ్శాస్త్రాధ్యయనసం రతాః, శ్రీశంకరప్రసాదేన ముక్తిభాజనతాం గతాః. ౧౧౬. తస్మాత్పురాతనశ్చిమమార్గ

గామీ మరుంధసంజ్ఞం పురమాప శిష్యైః, ధక్కాదివాద్యానుచలత్కరామైర్విచిత్ర
 బంధాదిపహూప్రపద్యైః. ౧౧౭. తత్ర పుర్యాం విచిత్రం వై విష్యక్సేనస్య గోపురం,
 తత్సూర్యతః ప్రపాశాలాం విపులాం తత్ర కల్పనామ్. ౧౧౮. గృహాదీనామసౌ
 కృత్వా సమ్యద్గర్హసనస్థితః, మనోన్మన్యభిధాంగుష్ఠమాత్రలక్ష్యం పరం ప్రభుమ్.
 ౧౧౯. సంపూర్ణమండలాకారమాత్మానం సంసిరీక్ష్య సః, పీయూషబిందుసందోహపాన
 తృప్తాంగ ఏవ హి. ౧౨౦. కుండలిసీం పునర్దులాధారం సీత్వా తదీశ్వరమ్, స్తుత్వా
 గణపతిం తత్ర చిరమాస సుఖం గురుః. ౧౨౧. తత్ర త్యాస్యాన్నిమనం నత్వా విష్య
 క్సేనపరాయణాః, శక్తచక్రవిరాజద్భుజదండాస్తోత్రపాణయః. ౧౨౨. ఊచురస్తన్నతం
 నుష్ఠం విష్యక్సేనాధిదైవతమ్, పుణ్యదం సతు వైకుంఠే సేనాపతిరుదాహృతః. ౧౨౩.
 తస్య భక్తా వయం నాస్తి భయం నో యమరాజతః, దేహపాతాద్భద్రైస్తస్య చోదితేన
 యథా కిల. ౧౨౪. వైకుంఠ ఏవ గంతవ్య ఇత్యుక్తః ప్రాహ తాత్ గురుః, మైవం
 నారాయణస్యైవో విష్యక్సేనః ప్రకీర్తితః. ౧౨౫. భక్తస్తథైవేభక్తా వైకుంఠే సంత్య
 నేకతః, తద్భక్తా అపి సంపూర్ణాస్తద్భక్తైరిత్యనుజ్ఞయా. ౧౨౬. కథం తేషాముపాస్యత్వం
 న్వాతంత్రేణ భవేత్కిల, ప్రమాణాభావతస్తస్మాత్సగుణత్వాత్స ఏవహి. ౧౨౭. తల్లోక
 ప్రేపుభిస్సేవ్యః పారంపర్యేణ ముక్తిదః, నారాయణస్త మేకం తు ధ్యాతుః ప్రత్యగ
 భేదతః. ౧౨౮. ముక్తిస్సాత్మాదతో యూయం యది చేన్మక్తికాంతీణః, తదా ఽద్య
 యమఖండం తం గురుశాస్త్రోపదేశతః. ౧౨౯. ధ్యాత్వా సమ్యక్ప్రియత్నేన ముక్తా
 భవథ మా చిరమ్, ఇత్యుక్తాస్య క్తలింగాస్తే ప్రణమ్య శిరసా గురుమ్. ౧౩౦. తదాపదేశేన
 సంప్రాప్య విద్యోం స్పృత్యాదిదర్శితాం, కర్తాదౌ నిరతాస్సర్వే బభూవుస్సాధువృత్తయః.
 ౧౩౧. తతస్సమాగత్య తు మన్తధన్య భక్తా నమస్కృత్య గురుం సమూచుః, శృణ్వన్న
 దీయం మతమద్భుతం త్వం యో మన్తధన్యస్సర్వహృది స్థితస్యః. ౧౩౨. సర్గాదికర్తా ఽత
 ఉపాసనీయస్సూర్విభిస్సర్వసుతః పరాత్మా, సువర్దులాకారవిభూషణాభ్యాం వశీకృతం
 యేన హృది స్థితాభ్యామ్. ౧౩౩. కాంతాకదంబేన తదీయదర్శనప్రస్ఫుర్యనాభ్యాం
 బహూసౌఖ్యదాభ్యామ్, కామాత్మనః పూర్ణసుఖస్య లభి ర్లోక్షో ఽస్త్యతో యూయ
 మహీహ తస్య. ౧౩౪. సముత్సవే పంచశరస్య చిహ్నం భృత్వా హ్యనంతేన సుఖేన
 యుక్తాః, తజ్జేన ముక్తా భవథేతి సోక్తః ప్రోవాచ మైవం పదతాప్రమాణమ్. ౧౩౫.
 కమలజప్రముఖా జగతః స్పృతా ఉదయపాలనసంయమనే రతాః, న చ మారేసుత
 ఏష హి పాలకో న చ సుతే సవితు ర్హి తథా బ్రభా. ౧౩౬. స్త్రీణాం తత్సంగినాం
 సంగం దూరతః ఛరివర్జయేత్, ఇత్యేవం ప్రతిషేధస్య సత్వాద్భువం భవన్మతమ్. ౧౩౭.

కించానంగస్య మోక్షాదిదాత్పుత్యే శక్తతా కుతః, ప్రద్యుమ్నస్య చ కర్తృత్వం సృష్ట్య
 దేర్ష విరోధతః. ౧౩౮. ప్రత్యక్షాదేరితి శ్రుత్వా నత్వా క్రాంచవిదాదయః, త్యక్త
 చిహ్న బభూవుస్తే పంచపూజాదితత్పరాః. ౧౩౯. తస్మాదుదకృణాయాతం పురం
 మాగధమద్భుతమ్, కుదేరోపాసకాస్తత్ర కుదేరప్రముఖా స్థితాః. ౧౪౦. నవ
 నిధ్యాత్మసౌఖ్యపదకావళిశోభితాః, ఊచుర్నవనిధీశత్యాత్మస్వరాధికధనః కిల. ౧౪౧.
 కుదేరస్తస్య భక్తానా మస్తాకం న దరిద్రతా, తతో నః పూర్ణ ఆనందో బ్రహ్మరూపో
 ఽస్తి భో యతే. ౧౪౨. కర్తృణో ఽప్యర్థమూలత్వాత్తత్వతేనైవనం వరమ్, మోక్షా
 ద్యాకాంక్షీభిస్సర్వైః కర్తవ్యం సుప్రయత్నతః. ౧౪౩. కించ బ్రహ్మాదికానాం సధన
 దానేన పాలకః, తస్మాత్సమగ్రలోకానాం స్వామ్యయం సేవ్యతాం గతః. ౧౪౪. తస్య
 సేవాకరీ కాచిద్యక్షిణీ సురసుందరీ, మహాచైశ్వర్యలాభస్తత్యేవనాదపి జాయతే. ౧౪౫.
 తస్మాత్తదస్య సేవాం యే కుర్వంతి మనుజాదయః, మోక్షాద్యాకాంక్షీణస్తేతు మందా
 భాగ్యవివర్జితాః. ౧౪౬. తస్మాద్భవంతో ఽపి కుదేరసేవాం కుర్వంతు మోక్షార్థమనన్య
 చిత్తాః, ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ యుష్మన్నతం ప్రమాణేన విహీనమేవ. ౧౪౭.
 స్వామీ కుదేరో ఽస్తు పరో ధనస్య తథాపి కశ్చిన్న హి తేన తృప్తః, లోభేన
 యుక్తస్య కుతో ఽస్తి తృప్తిరతో ఽస్య ధర్మో ఽపి న విద్యతే ఽఙః. ౧౪౮.
 మోక్షస్య వార్తా త్వతిదురగాఽస్తి తస్మాత్పరిత్యాజ్యమనర్థరూపమ్, ద్రవ్యం ప్రయ
 త్నేన ముముక్షుభిస్తత్యేవ్యం న యస్యాస్తి పునర్వియోగః. ౧౪౯. అర్థమనర్థం
 భావయ నిత్యం నాస్తి యతస్సుఖలేశస్సత్యమ్, పుత్రాదపి ధనభాణాం భీతిస్సర్వ
 త్రైషా విహితా నీతిః. ౧౫౦. ఇత్యుక్తేర్నను ధర్మో ఽపి తత్సాధ్య ఇతి చేత్తథా, అస్తు
 నామ కుదేరస్తు సేవ్యో నైవ ధనార్థినా. ౧౫౧. యతః ప్రాకృకృతాదేవ ధనభాజో
 జనా మతాః, బ్రహ్మ హిరణ్యగర్భో ఽస్తి విష్ణుర్లక్ష్మీపతిర్హరిః. ౧౫౨. హిరణ్యవీర్య
 ఇంద్రస్తు సువర్ణాచలసంస్థితః, ఏవంవిధా ధనేనాస్య జీవంతీత్యతిసాహసమ్. ౧౫౩.
 మహన్నిందార్థకం వాక్యం నైవ వాచ్యమితః పరమ్, చిహ్నాని సంపరిత్యజ్య స్నాన
 సంధ్యాదితత్పరాః. ౧౫౪. అద్వైతవిద్యయా యుక్తాః పంచపూజారతాస్సదా, భవతేత్యు
 దితాస్సర్వే గురుపాదాంబుజే రతాః. ౧౫౫. త్యక్తచిహ్న బభూవుస్తే పంచపూజాదిత
 త్పరాః, ఇంద్ర భక్తాస్తతో నత్వా తమూచుః పరమం గురుమ్. ౧౫౬. ఇంద్రస్సాన్నిమి
 దేవగంధర్వయత్యై సర్వేశస్సర్వాదికర్తా సుసేవ్యః, బ్రహ్మ విష్ణూ రుద్ర ఇత్యేవ పేదే
 తత్తచ్చట్టైర్వాచ్య ఏదైవ నాన్యః. ౧౫౭. సర్వేశత్వం సర్వదాత్మత్వమస్య పేదే
 ప్రోక్తం వామనశ్చాపజోఽస్య, రత్నం సర్వం తద్గ్రహే చామృతాధ్యం దేవాస్సర్వే

యస్య కుర్వంతి సేవామ్. ౧౧౮. సర్వస్యాత్మా నిర్విశేషః పరాత్మా సర్వాతీతశ్శిక్షతో
 ౭సౌ యతీనామ్, ప్రాయచ్చత్తాన్సార్థహీనాన్స్వకేభ్య స్తస్మాదింద్ర సేవసీయా
 భవద్భిః. ౧౧౯. శ్రేయస్కామైరిత్యసౌ ప్రోక్త ఆహ మైవం వాచ్యం బ్రహ్మశబ్దాది
 పద్ధి, పూర్ణైశ్వర్యే సచ్చిదానందరూప ఇంద్రః శబ్దో వైవ వజ్రాదియుక్తే. ౧౨౦.
 సదేవేత్వాదివాక్యేషు పరంబ్రహ్మ నిరూపితమ్, కారణం జగతో యస్మాద్బ్రహ్మవిష్ణోది
 సంభవః. ౧౨౧. బ్రహ్మణస్తీవ్రోహవన్నీదిదేవాదీనాం సముద్భవః, ఇంద్రస్సప్రేతి
 చేదన్యే లోకపాలాః కుతో న హి. ౧౨౨. సర్వదాతృత్వమప్యస్య సాపేక్షం
 సర్వజంతువత్, సుధాపానేన బ్రహ్మత్వే తదానంత్యం ప్రసజ్యతే. ౧౨౩. ఏకమేవేతి
 వేదో హి వ్యర్థస్సార్థత్వ తథాసతి, సహస్రయుగకాలస్య బ్రహ్మణో దివసస్య వై.
 ౧౨౪. చతుర్దశాంశసంజీవి కథం స్యాత్పరమేశ్వరః, తస్మాత్సర్వలయే శిష్టం సదాది
 ప్రతిపాదితమ్. ౧౨౫. జగత్కారణమేష్టవ్యం శ్రుతిరూపాత్ప్రమాణతః, భద్రహర్యా
 దిభిశ్శుద్ధాదైవతవిద్యాముపాక్రితైః. ౧౨౬. ఏవముక్తా గురుం నత్వా స్మార్తకర్మపరా
 యణాః, బభౌవుః పంచపూజాదితత్పరాశ్శిష్యతాం గతాః. ౧౨౭. తస్మాద్యమప్రస్థపురం
 ప్రయాతస్తత్ర స్థితోమాసమథాగతాయే, యమస్య భక్తా మహిషాత్తత్రవలూహంకితా
 బాహుషు నృత్యమానాః. ౧౨౮. నతోద్విచరే కింకరసంజ్ఞ కాద్యా లయస్య హేతుర్యమ
 ఏవ తస్మాత్, సృష్ట్యాదికర్తా ౭పి స ఏవ నూనం తతస్తదీయాః ఖలు ముక్తిభాషః.
 ౧౨౯. యమాయ సోమం సుసుత యమాయ జాహుతా హవిః, యమం హ యజ్ఞో
 గచ్ఛత్యగ్నిదూతో ఆరంకృతః. ౧౩౦. ఇత్యేవం యజ్ఞభోక్తృత్వం శ్రుతో ప్రోక్తం
 యమస్య హి, తస్మాదయం పరం బ్రహ్మ సృష్ట్యైతృత్వాది కారణమ్. ౧౩౧. తస్య మూర్తి
 ర్ద్విధా జ్ఞేయా శుక్లకృష్ణవిభేదతః, యచ్ఛుక్లం తత్పరం బ్రహ్మేతి శ్రుతేశ్శుక్లరూపిణీ.
 ౧౩౨. యామూర్తి స్సా పరం బ్రహ్మ తస్మాన్నిర్గుణతో యమాత్, మహత్తత్త్వాదినంభూతి
 ద్వారా రుద్రో యమస్య హ. ౧౩౩. జాతో ౭వతార ఏతస్మాత్ప్రవృత్తవర్ణో యమః కిల,
 విష్ణునామా సముత్పన్నస్తస్య నాభిసరోజకే. ౧౩౪. రక్తవర్ణో విధిస్తస్మాదస్తా దిక్పత
 యో౭భవత్, గ్రహ సుస్సార్యదయ స్సర్వం జగజ్జజ్ఞే చరాచరమ్. ౧౩౫. ఏవం కృత్వా
 సశిక్షార్థం దక్షిణాశాధిపాలకః, దండపాణి ర్త్వహసీశో మహిషారూఢ ఆభవత్. ౧౩౬.
 ఇంద్రాదీనాం నిజాంకానాం మధ్యే తద్వద్విలక్ష్యతే, భస్మనో ౭ంతర్ తాంగారవత్సస
 త్యాదిరూపకః. ౧౩౭. తస్మాద్విశుద్ధమద్ధాదిరూపస్సర్వస్య కారణమ్, తస్మాంశస్సగు
 ణో వైవ నిర్గుణోపాసనే ప్రభుః. ౧౩౮. కశ్చిత్తస్మా ద్వయం నీలవర్ణ స్యోపాసనం సదా,

కుర్తస్తేన యతో నాశం మూలాక్షానం ప్రపద్యతే. ౧౭౯. తస్మిన్నప్తే యమస్సర్వ
మితి బోధో విజాయతే, తతశ్శుక్లయమస్యాప్తిరూపా మోక్షో భవత్యతః. ౧౮౦.
యూయం మోక్షార్థినస్సర్వే కురుతానన్యచేతసః, తదీయాపాసనం తస్య ముక్తిం
ప్రాప్స్యథ బోధతః. ౧౮౧. ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచమైవం నాచ్యం విరుద్ధం శ్రుతి
తో భవద్భిః, పురా పితృశ్శాపవశాద్ధి కశ్చిద్విజః పురం ప్రాప్య యమస్య గేహమ్.
౧౮౨. స నాచికేతా అవసత్త్రిరాత్రమన్నం వినా తం హ్యతిథిం సుకాంత్యా,
యుక్తం యమః ప్రేత్య సువేపమానః ప్రావాచ భూదేవమతీవ నమ్రః. ౧౮౩.
తిస్రో రాత్రీర్దవదాత్సీర్గృహే మే ౭నశ్చక్ బ్రహ్మన్నతిథిర్నమస్యః, నమస్తే ౭స్తు
బ్రహ్మన్నస్తి మే ౭స్తు తస్మాత్పృతి త్రీన్వరాన్వృజీవ్య. ౧౮౪. ఇత్యేవం తు య
మేనాసౌ నమఃపూర్వముదీరితః, నచికేతా ఉవాచైవం వచనం సుమనోహరమ్. ౧౮౫.
శాంతసంకల్పస్సమనా యథా స్యాద్వీతమన్యుర్దైతమో మాఽభిమృత్యో, త్వత్పృశ్పప్తం
మాఽభివదేత్పృతిత ఏతత్త్రయాణాం ప్రథమం వరం పృణే. ౧౮౬. యమ ఉవాచ.
యథా పురస్తాప్యవితా ప్రతీత బౌద్ధాలకిరారుణిర్తప్తృశ్పప్తః, సుఖం రాత్రీశ్శయితా
ఏతమన్యుస్తాన్వం దవ్యశివాన్వృత్యముఖాత్పృముక్తమ్. ౧౮౭. స్వర్గే లోకే న భయం
కించనాస్తి న తత్తత్త్వం న జరయా బిభేతి, ఉభే తీర్త్వా ఆశనాయా పిపాసే శోకా
లిగో మోదతే స్వర్గలోకే. ౧౮౮. నచికేతా ఉవాచ. స త్వమగ్నిం స్వర్గ్యమశ్వేషి
మృత్యో ప్రబ్రూహి త్వం శ్రద్ధధానాయ మహ్యమ్, స్వర్గలోకా అమృతత్వం
భజంతే ఏతద్విలీయేన పృణే వరేణ. ౧౮౯. ఏవముక్త ఉవాచాగ్నేస్స్వరూపం యమ
ఆదరాత్, నచికేతాస్తతః ప్రాహ మృత్యుం బుద్ధిమతాం వరః. ౧౯౦. యేయం ప్రేతే
విచికిత్సా మనుష్యే అస్తీత్యేకే నాయమస్తీతి చైకే, ఏతద్విద్యామనుశిష్టస్త్యయా
౭హం వరాణామేవ వరస్తృతీయః. ౧౯౧. ఏవముక్తో యమస్తస్య లోభముత్పాదయ
స్పహు, ధనాదినా వరస్యాస్య గోమృతామభిలక్ష్య సః. ౧౯౨, అథైవం లోభనిర్దుక్తం
విద్యార్థినమకల్మషమ్, దృష్ట్వా ప్రాహ యమస్తత్త్వం సుగోమృతమధికారిణే. ౧౯౩.
సర్వే వేదా యత్పదమామనంతి తపాంసి సర్వాణి చ యద్వదంతి, యదిచ్ఛంతో
బ్రహ్మచర్యం చరంతి తత్తే వదం సంగ్రహేణ బ్రవీమ్యామిత్యేతత్. ౧౯౪. ఆశరీరం
శరీరేవ్వనవస్థేవ్వవస్థితమ్, మహాంతం విభుమాత్తానం మత్వా ధీరో న శోచతి. ౧౯౫.
యస్య బ్రహ్మచక్షత్రం చ ఉభే భవత ఓదసః, మృత్యుర్యస్యోపసేచనం క ఇత్థా వేద
యత్ర సః. ౧౯౬. ఇత్యాదిసోపదిష్టస్స కృతార్హో గృహమాగమత్, ఇతి. శ్రుతో యమే

వైవ మృత్యుర్భిహోపసేచనమ్. ౧౯౭. ప్రాక్తం స చ స్వస్య భక్త్యం భవతుమర్హతి,
తతో యమాత్పరం బ్రహ్మ కారణం సర్వవస్తునః. ౧౯౮. బ్రహ్మవిష్ణోదిరూపేణ సేవ
సీయం ప్రయత్నతః, ఉపసేచనలింగానాం ధారణేన విముక్తతా. ౧౯౯. ఇత్యుక్తి
రవబోధానో భవతాం సాహసాత్పికా, మార్కండేయ శృణు పోక్తం పురాణే
భక్తవత్సలః. ౨౦౦. మహాదేవో యమం వీడ్య స్వభక్తపరిపాలనమ్, ఆకరోల్కించ
పాపాత్మా సుందరాభ్యో బభూవ హ. ౨౦౧. జాగరం తు కృతం తేన ధనలోభా
త్కదాచన, శివరాత్రే తతో దూతైర్మనుస్యాకృవ్యతాం గతే. ౨౦౨. జీవే
ఽస్య తత ఆగత్య శివదూతైస్సుతాడితాః, పరిత్యజ్య గతా యామ్యాశ్శివలోకం ససం
దరః. ౨౦౩. సీతశ్చైవైర్నిభక్తానామగ్రగణ్యో బభూవ హ, ఆవామిశోఽపి
కర్తాణి బ్రహ్మణానాం విహాయతు. ౨౦౪. సీచస్త్రీసంగతః పుత్రాన్సంచ ప్రాప్య కని
ష్ఠకమ్, నారాయణం బ్రువన్ ప్రాణాన్ప్రజన్యామైశ్చ ప్రవీడితః. ౨౦౫. విష్ణు
దూతైస్తదాఽఽగత్య రక్షితస్తే తు కింకరాః, యమస్య భగ్నసంకల్పాస్తన్సందిర
మథో యయుః. ౨౦౬. తస్మాద్యూయం పరిత్యజ్య చిహ్నస్యచైవతత్పరాః, వైదికం
కర్మ కుర్వంతశ్శుద్ధాస్తేన తతఃపరమ్. ౨౦౭. గురూపదేశతో జ్ఞానం లభ్యా కాంతిం
గమిష్యథ, ఇత్యుక్తాస్తం ప్రణమ్యాశు బభూవుస్తే తథైవ హి. ౨౦౮. తస్మాత్ప్రాప్త
ప్రయాగాఖ్యం ఫలం పుణ్యవివర్ధనమ్, గంగాయా యమునాయాశ్చ సరస్వత్యాశ్చ
సంగమమ్. ౨౦౯. తత్ర స్థితే గురౌ పాశచిహ్నీ పరుణసేవకాః, సమాగతాస్తథా
వాయూపాసకా భృషదిహ్నితాః. ౨౧౦. భూమిదేవస్య సేవాయాం రతాః పూర్ణాం
కథారిణః, తీర్థస్మృపాసకా బిందుచిహ్నీ చైవ సమాగతాః. ౨౧౧. తత్రాద్యానాం
గురుః ప్రాహ గురుం తీర్థపతిస్తదా, శ్రోతవ్యం మన్వతం చిత్రం పుణ్యదం యలిశే
ఖర. ౨౧౨. సర్వోత్తమో జీవనహేతురస్య దేవాదివంద్యో పరుణస్ససేవ్యః, తం
ప్రాణనాథస్తవదత్సమీరస్సర్వస్య హి ప్రాణ ఉపాసనీయః. ౨౧౩. మునిం తతోఽ
సంత ఉవాచ చైవం సర్వోత్తమో భూమిరుపాసనీయా, సత్వా తతో జీవనదో జగాద
తీర్థం సుసేవ్యం సకలైస్సుఖాత్తైః. ౨౧౪. తచ్చ త్రివేణీతి ప్రథాముపేతం పాపా
వహం యస్య హి బిందుమాత్రమ్, కేచిత్తు తద్దర్శనతో విముక్తిం పదంతి సర్వోత్తమతా
తతోఽస్య. ౨౧౫. ఆంబ త్వద్దర్శనాన్తుక్తిర్న జానే స్నానజం ఫలం, నారదేనోక్త
మేతద్ధికించ సర్వాత్తక్తం జలమ్. ౨౧౬. ఆపో వై స్మరిదం సర్వమిత్యాదిశ్రుతి
వాక్యతః, తస్మాత్సర్వాత్తక్తేషాం బ్రహ్మత్వేఽన్యైతదేవ హి. ౨౧౭. మోక్షార్థిభి
ర్భవద్విస్తు సేవసీయం ప్రయత్నతః, ఇత్యేవముక్త ఆహేదం శంకరః పరమో

గురుః. ౨౦౮. ఉపాసనా సుఖజననీ న కార్యగా హ్యనిత్యతాఽంగ సకలకార్యగా
మతా, జలస్య సర్వపరమతా తు యోదితా శ్రుతౌ తు సా షీరిముఖరాద్యపేక్షయా.
౨౦౯. ముక్తిరతో యుష్మాకమలభ్యా నాస్తి విమోక్షే ఽనిత్యసునేవా, సాధన మాత్మ
జ్ఞానమతస్సంసాధ్యమలం మోహం పరిహాయ. ౨౧౦. విశ్వసుఖాలిక్రాంతమమేయం
ప్రాప్య విముక్తా ఆధవధాద్ధా, తే శ్రుతవతశ్చీగురుశిష్యాస్త్యిక్తనిజాంకాస్సంప్రతి
జాతాః. ౨౧౧. శూన్యవాదీ తతో నత్వా గురుం ప్రోవాచ శంకరః, కించిద్బల్యం
మయా మాగ్ధే సావధానమనాశ్చృణు. ౨౧౨. మృగత్పప్తాంభసి స్నాతః ఖపుష్పకృత
శేఖరః, సుఖం వంధ్యాసుతో యాతి శశశృంగధనుర్ధరః. ౨౧౩. తం దృష్ట్వా దేవభావేన
బ్రహ్మ్య శిరసా భృశమ్, ఆగతో ఽస్మి యతిశ్రేష్ఠ తవాంతికమహం ద్రుతమ్. ౨౧౪.
ఇత్యుక్తాహ భో విద్వత్తర త్వన్నామ కిం స్తుతం, స తు ప్రోవాచ భోః స్వామిన్నిరా
లంబనసంజ్ఞకః. ౨౧౫. ఆహం పితా మదీయస్తు క్లృప్తనామేతి విశ్రుతః, మన్వతస్య
ప్రవక్షేతి శ్రుత్వా ప్రాహ పరో గురుః. ౨౧౬. శూన్యత్వాల్లే మతం నింద్యం శూన్య
స్య బ్రహ్మతా న చ, తమేవ భాంతమిత్యాది శ్రుతేస్తస్మాద్విమూఢతామ్. ౨౧౭. విహ
యాద్యైతవిద్యాం త్వం సమాశ్రిత్య సుఖ భవ, ఇత్యుక్తస్తం పునః ప్రాహ ఖం బ్రహ్మేతి
శ్రుతీరితమ్. ౨౧౮. ఆకాశస్సర్వభూలేభ్యో జ్యాయానో ఽస్మి పరాయణమ్, తం
ప్రత్యేవాస్త మాయాంతీత్యేనం హి శ్రుతిరబ్రవీత్. ౨౧౯. కించ వేదాంత ఆకాశ
స్తల్లింగాదితి తస్య నా, నిశ్చితా బ్రహ్మతా తస్మాద్భీష్టకర్తవ్యమిదం మతమ్. ౨౨౦.
ఇత్యుక్తో ఽసౌ గురువర ఆహమైవం భో మూఢతమ కదాపి, వాచ్యం ఖం యత్సగుణ
మతో నాస్య బ్రహ్మత్వం న తు పవనస్య. ౨౨౧. హేతుః ప్రోక్తం ఖలు పరకార్యం
సద్వేదే సాపుధయవిబోధీ, ఆకాశో ఽతఃపరమిహ బోధ్యశ్చబ్దేనైతేన న తు ఖమే
తత్. ౨౨౨. జ్యాయస్త్యం యస్య ఖాదిభ్యశ్చృత్యా సమ్యగుదీరితమ్, తద్బ్రహ్మనంద
విజ్ఞానం సన్నాత్రం ద్వైతపక్షిణమ్. ౨౨౩. అంతవత్వేన దోషేణ కాలావత్యమతం పురా,
నిందిత్వా తైవలీ రాజా దోషయుక్తం కథం వదేత్. ౨౨౪. వివమసా శ్రవణాదతి
హృద్భిః ప్రాహ గురుం పరమం పునరిత్థమ్, దర్శనతో భవతామహమేషః పావ
నతాముపయాత ఇతస్తస్య. ౨౨౫. బ్రహ్మోపదేశం కురు యేన ముక్తః స్వామిత్యసౌ
ప్రోక్త ఉవాచ భూయః, ఆకాశమాత్మానముపాస్య సమ్యక్ హృది స్థితం లేన తవాన్తు
మోక్షః. ౨౨౬. ఇత్యుక్త ఆచార్యవరస్య శిష్యో బభూవ తం శంకరదేశికేం
ద్రమ్, ప్రాహఽఽగతో భక్త ఇదంపరాహే నత్వా యలే మే శృణు సుందరం

మతమ్. ౨౩౨. ప్రశయాంభసి లీనాదిపరాహేశోద్ధృతా మహీ, యేన తం ముక్తి
 సిద్ధ్యర్థం భజన్యం యుక్తచేతనః. ౨౩౩. దంష్ట్రాంతభుజాస్పర్శ ఇత్యుక్తః ప్రాహ తం
 గురుః, మైవం హి బ్రహ్మణేనైకం తపః కార్యం ప్రయత్నతః. ౨౩౪. వేదోక్తం యది
 చిహ్నానాం ధారణే లైస్తి దురాగ్రహః, తదాంతైః కూర్తమత్యాజే రంకసీయం శరీ
 రకమ్. ౨౩౫. వేదోక్తకర్తృణో లైస్యేన విప్రస్యాథో న కశ్చన, సగుణం బ్రహ్మ
 సంసేవ్యమితిచేలేవ్యతాం మదా. ౨౩౬. శివవిష్ణోదిరూపం తత్సంత్వత్వా చిహ్న
 ధారణమ్, విప్రః సంత్వక్తనంధ్యాదికర్తా దండం సమర్థుః. ౨౩౭. తస్మాన్మాధమతిం
 త్యక్త్వా లింగకూఢ్యః కుహ్చితమ్, కురు కర్తవ్యేన తేన త్వం శుద్ధో ముక్తిం గమిష్యసి.
 ౨౩౮. జ్ఞానలాభేన సో లైప్యత్ జ్ఞానం ప్రాప్య గురోర్బ్రుహత్, బభూవ లక్ష్మణాభ్యో
 లైప్య శిష్యః పరమతాపనః. ౨౩౯. తతోలైస్యః కామకర్తృభ్యో మహతాక
 సుసేవకః, ఆగత్యైతం నమస్కృత్య ప్రోవాచ పరమం గురుమ్. ౨౪౦. లోకానాం
 సుఖం వివాస్తి పరేశోలతో ముముక్షుభిః, సేవసీయో భవద్భిర్వై సవివాసన్యబుద్ధిభిః.
 ౨౪౧. సత్యలోకాత్తికా ముక్తిస్తలేవాతో న చాన్యథా, ఇత్యుక్తః ప్రాహ భో
 మూఢతమ నానిత్య సేవయా. ౨౪౨. అన్యతభూతయా ముక్తిస్సత్యరూపా న
 లభ్యతే, ఇత్యుక్తో లైసా గురుం నత్వా అద్వైతవృత్త్యాశ్రితో లైభవత్. ౨౪౩.
 తతస్తం గుణసేవాయాం తత్పరాః పరమం గురుమ్, నతోచ్యుక్తి గుణా స్వామి
 న్కారణం జగతాం మతాః. ౨౪౪. బ్రహ్మాదీనాం హి కర్తారస్తేషాం సేవాపరా
 పయమ్, కృతార్థాస్పర్శసంపూజ్యాస్తేషాం సర్వమయత్నతః. ౨౪౫. భవద్భిరపి లే
 సేవ్యా ఇత్యుక్తః ప్రాహ తాఁ గురుః, జన్యోపాసనమత్యంతమయ్యుక్తం మోక్ష
 సిద్ధయే. ౨౪౬. ఇత్యుక్తాః కుమతిం త్యక్త్వా శుద్ధాద్వైతపరాయణాః, తథైవ శిష్యతాం
 యాతాస్తతః కశ్చిత్సమాగతః. ౨౪౭. సాంఖ్యః ప్రధానవాదీ తం నతోవీవాచ పరం
 గురుమ్, ఉపాదానం ప్రధానం తు కారణం జగతః స్వృతం. ౨౪౮. స్వృతిః ప్రమాణ
 మస్తాకం మన్వాదిస్పృతిపద్యతే, గుణసామ్యం ప్రధానం స్యాన్నహత్తత్త్వాదికార
 ణమ్. ౨౪౯. అవ్యుక్తం వ్యక్తభావం చ జగత్కేకం పరాత్పరమ్, తదపాసనమాలేక
 ముక్తిస్సన్నిహితా నృణామ్. ౨౫౦. ఇత్యాది స్మర్యతే తస్మాద్భిష్కర్తవ్యమిదం మతమ్,
 ఇత్యుక్త ఆహ భోస్సాంఖ్య మైవం వేదవిరోధతః. ౨౫౧. స్మరేర్వేదానుకూలా
 యాః ప్రామాణ్యం హి న చాన్యథా, అశబ్దత్వాత్ ప్రధానం తు జగతః కారణం న హి.
 ౨౫౨. వేదోక్తస్యేతత్సత్త్వాభావాదస్య జడస్య వై, నాశబ్దమిక్షలేరిత్యత ఆచా
 ర్యైరుదీరితమ్. ౨౫౩. తస్మాత్స విక్షలేత్యాదిశ్చులివాక్యాన్న కారణమ్, ప్రధానం

కింతు చైతన్యం వరం బ్రహ్మ సదాత్మకమ్. ౧౫౯. అతో మూఢమతిం త్యక్త్వా ఓదైవ
తనిష్ఠో భవాధునా, ఇత్యుక్తః ప్రాహ నాశబ్దం ప్రధానం శ్రుతిరస్తి హి. ౧౬౦.
అచింత్యమవ్యక్తమరూపమవ్యయం తథా యరసం నిత్యమగంధవచ్చ యత్, అనా
ద్యనంతం మహతః పరం ధృవం నిచాయ్య తం మృత్యుముఖాత్ప్రీముచ్యతే. ౧౬౧.
ఇత్యవ్యక్తేన శబ్దేన ప్రధానం ప్రతిపాదితమ్, ఇతి శ్రుత్వా గురుః ప్రాహ ప్రాజ్ఞః
ప్రకరణాదినా. ౧౬౨. ఉత్తశబ్దేన సంప్రాక్తః కించ జ్ఞానం న సంభవేత్, గుణసా
మ్యసుసేవాతస్సత్వస్యోద్దేశకరూపకమ్. ౧౬౩. తస్మాదేతన్న తం త్యక్త్వా ఓదైవతవిద్యాం
సమాశ్రితః, సుఖభవేతి సంప్రాక్తః సాంఘ్యో యో శిష్యతాం గతః. ౧౬౪. తతో
ఓదైవ్యం నమస్కృత్య కాపిలా యోగవిత్తమః, ప్రాహ ప్రామాణికం యోగాస్తుక్తి
రస్తీతి మే మతమ్. ౧౬౫. వివిక్తదేశే చ సుఖాసనస్థత్సృచిస్సమగ్రీ వశిరశ్శరీరః, అంత్యా
శ్రమస్థస్సకలేంద్రియాణి నిరుధ్య భక్త్యా స్వగురుం ప్రణమ్య. ౧౬౬. హృత్పంచరీకం
విరజం విశుద్ధం విచింత్య మధ్యే విశదం విశోకమ్, అచింత్య మవ్యక్తమనంతరూపం శివం
ప్రశాంతమమృతం బ్రహ్మయోనిమ్. ౧౬౭. అనాదిమధ్యాంతవిహీనమేకం విభుం చిదా
నందమరూపమద్భుతమ్, ఉమాసహాయం పరమేశ్వరం ప్రభుం త్రిలోచనం నీలకంఠం
ప్రశాంతమ్. ౧౬౮. ధ్యాత్వా మునిర్గచ్ఛతి భూతయోనిం సమస్తసాక్షీం తమనః
వరస్తాత్, ఇత్యాదివాక్యైర్నిగమేషు సంస్థైః ప్రమాణతాం యాతి మతం మదీయమ్.
౧౬౯. కించాగమేషు సంప్రాక్తా జపవిద్యావిధానతః, భేదనం చక్రపట్కన్య తథా
ప్రాక్తమతో మతమ్. ౧౭౦. ముక్త్యాకాంక్షీభిరాచార్య సేవసీయం ప్రయత్నతః,
ఇత్యుక్త ఆహ మైవం భో వేదైర్దహరసంజ్ఞికా. ౧౭౧. విద్యోక్తా న త్వదుక్తా ఓయం
యోగో మోక్షస్య కారణమ్. ౧౭౨. అజపామూలమంత్రస్య సో ఓహమిత్యర్థనిశ్చ
యాత్, జీవేశయోర్భిదాగంధాభావాద్యోగః కథం భవేత్. ౧౭౩. సర్వభూతస్థమాత్మా
నం సర్వభూతాని చాత్మని, సంపశ్యత్ బ్రహ్మ పరమం యాతి నాన్యేన హేతునా.
౧౭౪. ఇత్యాదిశ్రుతిభిర్దూర్గో జ్ఞానాదన్యో నిషిధ్యతే, పట్నక్రభేదనాద్యో ఓయం
ముక్తేః కించ శ్రుతిర్జగ్. ౧౭౫. శాంత్యాదియుక్త ఆత్మానం పశ్యేదాత్మని కేవలమ్,
అధికారీ శుద్ధచిత్తశ్చవిశాద్యైస్సుసాధనైః. ౧౭౬. వేదాంతవిజ్ఞానసునిశ్చితార్థా
స్సన్నాసయోగాద్యతయశ్శుద్ధసత్వాః, తే బ్రహ్మలోకేషు పరాంతకాలే పరామృతా
త్పరిముచ్యంతి సర్వే. ౧౭౭. ఇత్యాదిభిక్రొతవచోభిరేష యోగో భవత్ప్రొక్త ఉపే
క్షణీయః, ఇత్యుక్త ఆచార్యమువాచ భూయో యతేఽపరిజ్ఞానవశాద్భృషీ. ౧౭౮.

అక్షాత్వా భేచరీం ముద్రాం బ్రహ్మజ్ఞోఽహమితి ద్విజః, యో పదేత్తస్య జీహ్వాయాం
 ఛేదం కుర్వీతి శాసనమ్. ౨౭౯. నదీలితయసంయోగం త్రికూటాఖ్యమితి ద్విజః,
 బ్రహ్మహమితి యో బ్రూతే తజ్జీహ్వఛేదమాచరేత్. ౨౮౦. అవిదిత్వా ద్విజో యస్తు
 శృంగాటకమతఃపరమ్, బ్రహ్మహమితి యో బ్రూతే తజ్జీహ్వఛేదమాచరేత్. ౨౮౧.
 మనోన్తన్యాస్వరూపం హి పూర్ణమండలమార్గతః, అవిదిత్వా ఽబ్రవీద్బ్రహ్మత్యస్య
 జీహ్వం హి సంఛినేత్. ౨౮౨. అంగుష్ఠమూత్రస్య పుంసస్థానస్థానం వినా ద్విజః,
 బ్రహ్మస్తీత్యుచ్యతే యేన తస్య జీహ్వం హి సంఛినేత్. ౨౮౩. అపస్థాత్రితయస్థానం
 నీచోన్మత్త విగర్హితమ్, అక్షాత్వా బ్రహ్మ యో బ్రూతే శిరస్తస్య పతత్యధః. ౨౮౪.
 లయవిత్పరమం యాతి బ్రహ్మ నాన్యేన పర్తనా, హఠవిత్పరమం స్థానం యాతి బ్రహ్మ
 సనాతనమ్. ౨౮౫. ఇత్యాదిపంచనైర్యోగస్ఫుర్వదా మోక్షకాంక్షీభిః, భవద్భిరతియ
 త్సేన స్వీకర్తవ్య ఇతీరితః, ౨౮౬. గురురాహ వృథైవ త్వం జల్పస్య జ్ఞానమోహితః,
 అష్టాంగయోగజా ముక్తిర్న తు కింతు విశుద్ధిదః. ౨౮౭. ఏకాగ్ర్యదస్తథా క్రాతో
 విరుద్ధో వేదతో న హి, భేచర్యాదికముద్రాయా విజ్ఞానేన వినా సహి. ౨౮౮. ముక్తి
 రిత్యుక్తిరత్యంతసాహసాదేవ నాన్యథా, బ్రహ్మజ్ఞానాద్యతో ముక్తిం వేదో వదతి
 నాన్యతః. ౨౮౯. తస్మాచ్ఛ్చులిప్రాదితకర్తృనిష్ఠో విశుద్ధచిత్తః పురుషో వివేకి, వైరాగ్య
 వాక్ శాంతిదమాదియ్యతో ముముక్షురాత్మానమజం సహిష్ఠ్యః. ౨౯౦. గురోర్దుఖాత్త
 త్వచుసీతి వాక్యం శ్రుత్వా విచార్యా ఽపైత్తగతిం స సమ్యక్, సచ్చిత్సుఖం భేద
 విహీనమథా విజ్ఞాయ ముక్త్యో భవతీతి చోక్తః. ౨౯౧. నత్వా గురోః పాదయుగం
 సుభక్త్యా శిష్యో బభూవాభ పరాణువాదమ్, సమాశ్రితా ధీరశివాదయో ఽన్యే సమా
 గతాః ప్రాచురిదం యతీశమ్. ౨౯౨. కర్తా పరేశోయదదీరితో ఽస్తి సృష్టౌ స
 భూమ్యాద్యణుకాన్యనక్తి, నిత్యాత్ లయే తాన్వీయునక్తి చైవో భూమ్యాదిభిర్లోక
 గురుస్సలోకాత్. ౨౯౩. విధాయ సృష్ట్యా వివిధాం శ్చ జీవానాస్తే స్వయం సాక్షివ
 దేవ పూర్ణః, ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచమైవం శ్రుతే ర్విరోధాచ్ఛృణు తద్విరోధమ్.
 ౨౯౪. పరాత్తనః ఖాదికసర్గ ఉక్తశ్శ్రుతో కథం లేష తు నిత్యతాఽతః, పరేశ ఏకః
 ఖలు నిత్యరూపో జన్యం జగత్సర్వమనిత్యమేవ. ౨౯౫. జగదీశాదజన్యత్వం కేఘచిద్యది
 వర్తతే, తస్య తత్త్వం న పక్షవ్యం సర్వస్వాజనకత్వతః. ౨౯౬. ఆధీత్య గౌతమిం
 విద్యాం సార్థాలీం యోనిమావిశేత్, ఇత్యాదిపంచనాత్రాం తు వివాయాదైవతమాశ్రితాః.
 ౨౯౭. ముక్తా భవథ శుద్ధాత్తజ్ఞానాద్దురుభక్తిచాత్, ఇత్యుక్తాస్తే బభూవురైవ శిష్యా

ధీరశివాదయః. ౨౯౮. ప్రాతస్సాన్నత్యా త్రివేణ్యాం హి గురుశ్శిష్యసమన్వితః, ప్రాజ్ఞా
 గ్రాత్యాప్తిస్య పక్షార్థాత్కాశీం కాశీశసంయుతామ్. ౨౯౯. మృతిభిః కరతాలైశ్చ శం
 ఖాదిననదైస్తథా, చిత్రమాసీత్తత్ర మాసత్రితయం సంస్థితే గురౌ. ౩౦౦. స్వామినం
 కేచిదాగత్య నత్వా తం కర్తవ్యాదినః, ప్రాచుర్విశ్వస్య సృష్ట్యాదికర్తృణో భవతి ప్రభో. ౩౦౧.
 రమ్యేణ కర్తృణా రమ్యాం యోనిం విప్రాదికస్య వై, పాపేన కర్తృణా పాపాం
 శూద్రాదేస్తాం వ్రజంతి. హి. ౩౦౨. కర్తృజైవ హి సంసిద్ధిమాస్థితా జనకాదయః,
 ఇత్యాదికైర్వచోభిర్ముముక్షుభిః కర్తృయత్నతః. ౩౦౩. కార్యం సుఖస్య సంప్రాప్తి
 ర్లోక్ష ఇత్యుభిధీయతే, ఇత్యుక్తః ప్రాహ మైవం యన్యైతత్కర్తేతి హి శ్రుతిః. ౩౦౪.
 బ్రహ్మకార్యం జగద్భూతే ధ్యేయం తత్కారణం తథా, ఇత్యుపక్రమ్య సంబ్రూతే
 శంభురాకాశ మధ్యగః. ౩౦౫. ఋతం చ సత్యమిత్యాది శ్రుతిశ్చాస్తి విబోధికా,
 బ్రహ్మణస్సాక్ష్యమాలాది విశ్వకారణరూపిణః. ౩౦౬. తస్మాత్సర్వజ్ఞ ఏవేశః కారణం
 జగతో మతః, వైవ కర్తృ జడత్వాద్యే మందా క్షేత్రాశ్రయంతి తత్. ౩౦౭. ఇత్యు
 క్తాస్తే పరాం విద్యామాత్రితాశ్శిష్యతాం గతాః, తతో వాభరణాభ్యస్తం శీఘ్రైస్సహ
 సమాగతః. ౩౦౮. నతోవచ స చంద్రోఽసౌ సర్వలోకప్రకాశకః, దేవాదిపాలకః
 పూర్ణిమాదౌపూజ్యః ప్రయత్నతః. ౩౦౯. తదుపాసనయా ముక్తిరిత్యుక్తః ప్రాహ
 నాస్తి సః, అనిత్యోపాసనాలభ్యో నిత్యో మోక్షః కదాచన. ౩౧౦. ఇష్టాపూర్తాదికం
 కర్తృకృత్వా చంద్రస్య మండలమ్, ప్రాప్య భూయోఽస్య లోకస్య ప్రాప్తిరుక్తా
 పరాత్తనా. ౩౧౧. ధూమో రాత్రిస్తథా కృష్ణష్ణచ్ఛాసా దక్షిణాయనమ్, తత్ర చాంద్ర
 మసం జ్యోతి ర్యోగీ ప్రాప్య నివర్తతే. ౩౧౨. ఏష దేవాన్నమిత్యుక్తం శ్రుతౌ
 తస్మాన్న ముక్తతా, అన్నస్యాస్య సుసేవాతః కింతు గల్లోకసంస్థితిః. ౩౧౩. తస్మాన్మథ
 మతిం త్యక్త్వా శుద్ధాద్వైతం సమాశ్రితః, మక్తో భవతి సంప్రాక్తస్సచ్ఛిష్యోఽసౌ
 బభూవ హ. ౩౧౪. తతో భౌమాదికానాం యే గ్రహాణాం సముపాసకాః, నమ
 స్కృత్యోపరాచార్యం శంకరం తే కృపానిధిమ్. ౩౧౫. భౌమాదికస్య సేవాతో
 ముక్తిర్యేదే ప్రచోదితా, తస్మాన్ముముక్షుభిశ్శేష్యా ఏవ ఏవ ప్రయత్నతః. ౩౧౬.
 ఇత్యుక్త ఆహ లోకానాం గ్రహపీడా నివృత్తయే, సేవా ప్రాక్తా న ముక్తిర్థం సా
 తు చేతనబోధతః. ౩౧౭. సదేవేత్యాదిభిర్వాక్యైర్వేదే సమ్యగిదిరితా, ఇతి శ్రుత్యా
 ౭థ తే సర్వే గతాశ్శిష్యత్వమాదరాత్. ౩౧౮. తతః క్షవణో నత్వా గురుమాహ
 ప్రభో మయా, త్వదాశ్రయేణ వత్సానః కాలో నీతస్తతో మతమ్. ౩౧౯. మదీయం
 శృణు కాలోఽయం పరంబ్రహ్మ సుసేవ్యతామ్, ముక్తిర్థమితి సంప్రాక్తః ప్రాహ

కాలస్య జన్మహి. 3౨౦. సంవత్సరోఽజాయత కాల విష ఇతి శ్రుతిః ప్రాహ తతః
 కుబుద్ధిమ్, విహాయ శుద్ధాద్వయమాశ్రితస్తస్య ముక్తో భవేత్సుక్త ఇమం మునీశమ్.
 3౨౧. సమస్తసర్వజ్ఞశిరోవతంసం నత్వాఽద్వయే బ్రహ్మణి సంరతోఽభూత్, తతః
 పితౄణాం సముపాసకాస్తం సమాగతాః ప్రాహురిదం యతీశమ్. 3౨౨. అగ్ని ష్వాత్మా
 దయశ్చంద్రమండలాపరివాసినః, నిత్యముక్తాస్త్రయస్తేషు మూర్తిహీనా సృమూర్తయః.
 3౨3. చత్వారస్సేవసం తేషాం ధర్మాదిఫలదం స్మృతమ్, ముక్తిదం చైవ సంప్రాక్తం
 సేవ్యాస్తేఽతః ప్రయత్నతః. 3౨౪. శ్రాద్ధకృత్సత్యవాదీ చ గృహస్థోఽపి విము
 చ్యతే, చాంద్రమాసప్రమాణేన పితృమధ్యాహ్నమిరితమ్. 3౨5. అమాతస్తత్ర కర్త
 వ్యం శ్రాద్ధాది పరితుష్టయే, తేషామితి స సంప్రాక్తః ప్రాహ తాన్వరమో గురుః. 3౨౬.
 మైవం నేత్వాదివేదో హి కర్తముక్తేర్న సాధనమ్, ఇతి బ్రూతే పరంబ్రహ్మ ప్రాహ్న
 త్యాత్మజ్ఞ ఇత్యపి. 3౨౭. తస్మాత్కర్తాణి సంత్యజ్య శుద్ధచిత్తః పరేశ్వరమ్, శ్రుత్వా
 గురుముఖాత్సమ్యగ్విచార్యాఽఽశు విముచ్యతే. 3౨౮. ఇతి శ్రుత్వాఽథ తే
 సర్వే సత్యశర్వాదయో గురుమ్, నత్వా తదుపదేశేన సంగతాః కృతకృత్యతామ్. 3౨౯.
 శంఖపాదాభిధః కశ్చిత్కుజ్వలీలస్తథైవ చ, సమాగతోఽచతుర్నత్వా యతీశం పరమం
 గురుమ్. 3౩౦. యత్ర నారాయణశ్శేతే ససేవ్యశ్శేష ఈశ్వరః, గరుడోఽథ విమో
 ఙ్గాయ తస్య వాహనతాం గతః. 3౩౧. ఇత్యుక్త ఆచారే దేవం నారాయణసుసేవనమ్,
 కర్తవ్యం తేన శుద్ధాంతఃకరణో గురుముఖాత్సరమ్. 3౩౨. శ్రుత్వా విచార్య విజ్ఞాయ
 తతో ముక్తిం గమిష్యథ, ఇత్యుక్త తా గురుం నత్వా సచ్చిష్యత్సముపాగతో. 3౩౩.
 చిరకీర్తిముఖాస్సిద్ధోపాసకాస్తత ఆగతాః, ప్రణమ్యోచుర్వయం ఘంత్రా ల్లబ్ధ్వా
 సిద్ధోపదేశతః. 3౩౪. కృతకృత్యాస్తతో యూయం భవథైతన్యతానుగాః, క్రితైలా
 దికైలేష ప్రాప్య మంత్రాదికాం చ్ఛభిభాత్. 3౩5. సత్యనాథాదయస్సిద్ధాః కృతా
 ర్థాశ్చిరజీవినః, తేషాం సముపదేశేన తథాభూతా వయం స్థితాః. 3౩౬. విచిత్రాంజన
 ముఖ్యాభిర్విద్యాభిస్సర్వవేదినః, తస్మాదస్సన్నతం భేత్తుం న శక్యం కేనచిద్యతే. 3౩౭.
 ఇత్యుక్త ఆచార్య ఉవాచ ఫల్గు ఫలేప్రభిర్భావణమప్యయుక్తమ్, విచిత్రవేషైర్విక్తి
 యానిహగ్ధో దోషాప్తిరేవాస్తి పరస్వలాభాత్. 3౩౮. తథా చిరం జీవనతః ఫలం
 నో దేహో యతో దుఃఖమయోఽస్తి సర్వదా, తస్మాద్విశుద్ధః కిల సాధనీయో త్యా
 గేన దేహస్య విముక్త్యపాయః. 3౩౯. శ్రుత్వాఽథ తే శిష్యవరా బభూవుర్గంధర్వ
 భక్తాస్తత ఊచురార్యమ్, విశ్వాపసూపాసనతో హి నాదవిజ్ఞానతో బిందుకలావిబోధాత్.

యతిరాడభ తేషు తేషు దేశ్యేతి పాపండపరాన్ ద్విజాన్విమథ్నన్, అపరాంతమహర్ణవోపకంఠం ప్రతివేదే ప్రతివాదిదర్శహంతా. ౨౯. విలలాస చలత్తరంగహస్తైర్నదరాజో ౭భినయన్నిగూఢమథమ్, అవధీరితదుందుభిస్వనేన ప్రతివాదీన మహాన్తహారవేణ. ౩౦. బహుళభ్రమవానయం జడాత్తా సుమనోభిర్తథితశ్చ పూర్వమేవ, ఇతి సింధుముపేక్ష్య స క్షమావానిన గోకర్ణముదారధిః ప్రతప్తే. ౩౧. అవ

౩౪౦. కృతకృత్యా వయం యూయమతో ముక్త్యభిలాషిణః, శ్రమం గాంధర్వవిద్యాయాం కురుధ్వం సర్వదైవ హి. ౩౪౧. ఇత్యుక్తక్రీగరుః ప్రాహ మైవం వేదవిరోధతః, తత్ర శబ్దాద్యతీతత్వం బ్రహ్మణః ప్రతిపాదితమ్. ౩౪౨. ఆశబ్దమస్పర్శమరూపమవ్యయం తథా ౭రసం నిత్యమగంధవచ్చయత్, అనాద్యనంతం మహతః పరం భూవం నిచాయ్య తం మృత్యుముఖాత్ప్రీముచ్యతే. ౩౪౩. ఇతి స్మృతౌ తథా ప్రోక్తపరశ్శబ్దాద్యగోచరః, నావదిందుకళాతీతం యస్తం వేద స వేదవిత్. ౩౪౪. ఇతి తస్మాద్భవంతో ౭పి బ్రహ్మ నాదాద్యగోచరమ్, భజధ్వం లేన ముక్తిం తు గమిష్యథ న సంశయః. ౩౪౫. ఇత్యుక్తాశ్శిష్యతాం యాతాస్తతో వైతాలనేపకాః, చితాభస్తాసులిప్తాంగా భూతసేవారతాస్తథా. ౩౪౬. బభాషిశే గురుం నత్వా స్వామిన్యూతాద్యుపాసకాః, సర్వలోకపశీకారే సమర్థా ఇతి తద్వచః. ౩౪౭. శ్రుత్వోవాచ యతీశస్తాన్న యుక్తం భవతాం మతమ్, బ్రహ్మణానాం న సంప్రోక్తా యతో భూతాద్యుపాసనా. ౩౪౮. అపసర్పంతు యే భూతా యే భూతా భువి సంస్థితాః, యే భూతా విఘ్నకర్తారస్తే నశ్యంతు శివాజ్ఞయా. ౩౪౯. ఇత్యాదివచనాత్తస్మాద్భూష్టాచారం వినోయ తమ్, స్వవర్ణోచితకర్తాణి కురుతాద్వైతమాశ్రితాః. ౩౫౦. స్వకర్తహీనా న గతిం లభంతే శ్రుత్వేదమాచార్యపరం ప్రణమ్య, స్వకర్తశిలాః కిల పంచభూతాపరాయణాశ్శిష్యపరా బభూవుః. ౩౫౧. ౨౮. తదేతత్సర్వం సంక్షిప్త్యాహ—యతిరాడితి. అపరాంతమహర్ణవోపకంఠం పశ్చిమసముద్రసమాపమ్. ౨౯. చలద్విస్తరంగాత్తక్తైర్నైస్తథావధీరితస్త్రిస్కృతో దుందుభిస్వనో యేన తథాభూతేన మహతా శబ్దేన నిగూఢమర్థమభినయన్ప్రకటయన్తహాన్తదరాజః సముద్రః ప్రతివాదివద్విలలాస విశుశుభే. ౩౦. ఆచార్యైస్తస్మి కిమిత్యపేక్షిత ఇత్యాశంక్యాహ—బహులేతి. ప్రతివాదితుల్యాపి బహులాపర్లక్షణభ్రమవాన్ జడాత్తా పునశ్చ దేవలక్షణైః సంస్కృతచిత్తైః పండితైః పురైవ మథితశ్చేతి హేతోస్సముద్రముపేక్ష్య స శ్రీశంకరాచార్యః క్షమావానివోదారధీర్గోకర్ణం ప్రతప్తే. ఇవ శబ్ద ఉత్పేక్షార్థకః. ౩౧. స శ్రీశంకరస్తత్ర సరిత్పతిం సముద్రమగాహ్య హి

గాహ్య సరిత్పతిం సతత్ర ప్రియమాసాద్య తుమారశైలపుత్రాః,
 స్తవసత్తమమద్భుతార్థచిత్రం రచయామాస భుజంగవృత్తరమ్యమ్.
 3౨. తదనంతరమాగమాంతవిద్వాం ప్రణతేభ్యః ప్రతిపాదయంత
 మేనమ్, హరదత్తసమాహ్వాయోఽధిగమ్య స్వగురుం సంగిరతే స్స
 నీలకంఠమ్. 3౩. భగవన్నీహ శంకరాభిధానో యతిరాగత్య జిగీషు
 రార్యపాదాన్, స్వవశీకృతభట్టమండనాదిససహ శిష్యైర్గిరిశాలయే
 సమాస్తే. 3౪. ఇతి తద్వచనం నిశమ్య సమ్యగ్గ్రీధితానేకనిబంధరత్న
 హారః, శివతత్పరసూత్రభాష్యకర్తా ప్రహసన్వాచమువాచ శైవ
 వర్యః. 3౫. సరితాం పతిమేష శోషయేద్వా సవితారం వియతః
 ప్రపాతయేద్వా, పటవత్సురవర్జ్య వేష్టయేద్వా విజయేనైవ తథా
 ఽపి మే సమర్థః. 3౬. పరపక్షతమిస్రచంచదర్శైర్నమతరైర్న
 హుథా విశీర్యమాణమ్, అథునైవ మతం నిజం స పశ్యత్వీతి జల్పన్నిర
 గాదనల్పకోపః. 3౭. సితభూతితరంగితాఖిలాంఘైః స్ఫుటరుద్రాక్ష
 కలాపకమ్రకణ్ఠైః, పరివీతమధీతశైవశాస్త్రైర్గునిరాయాంతమముం

మాచలసుతాయాః పార్వత్యాః ప్రియం మహాదేవమాసాద్య. 'చతుర్విర్యకాలైర్భు
 జంగప్రయాత' మిత్యుక్తలక్షణభుజంగప్రయాతవృత్తై రమ్య మద్భుతైరత్థైర్విచిత్రం
 స్తవసత్తమం రచయామాస. 3౨. స్తవసత్తమరచనానంతరం వేదాంతవిద్వాం సమ్మి
 భూతేభ్యో వినేయేభ్యః ప్రతిపాదయంతమేనం శ్రీశంకరం హరదత్తసమాఖ్యో ఽధి
 గమ్య స్వగురుం నీలకంఠం ప్రోక్తవాన్. 3౩. యత్ ప్రోక్తవాంస్తదుదాహరతి—
 హేభగవన్ శంకరాభ్యో యతిరార్యపాదాన్ భవతో విజిగీషురిహగత్య శిష్యై
 ససహ శివాలయే సమాస్తే, తస్యోపేక్షణీయత్వం వారయతి—స్వవశీకృతా భట్టపాద
 మండనమిత్రాదయో యేన సః. 3౪. ఇతి తస్య హరదత్తస్య వచనం శ్రుత్వా సమ్య
 గ్గ్రీధితానేకనిబంధలక్షణై రత్వైర్హారో యేన. పునశ్చ శివతత్పరస్యాథాతో బ్రహ్మజి
 జ్ఞానేత్యాదిసూత్రాణాం భాష్యస్య కర్తా స శైవవర్యః ప్రహసన్వాచమువాచ. 3౫.
 వాచమేవ సగర్వాముదాహరతి—యద్యేష యతిస్సముద్రం శోషయేత్ యది వా
 గగనాత్పవితారం సూర్యం ప్రపాతయేత్. యది వా పటవదాకాశం వేష్టయేత్తథా
 పి మే విజయే సమర్థో నైవ భవేత్. 3౬. పరపక్షలక్షణాంధకారాణాం నివారణే
 స్ఫురద్భిః సూర్యైర్నమ తరైర్నరథునైవానేకథా విశీర్యమాణం నిజం మతం స యతిః
 పశ్యతు ఇతి జల్పన్ననల్పకోపః నీలకంఠో నిర్గతవాన్. 3౭. శ్వేతభూత్యా
 వ్యాప్తాన్యంగాని యేషాం పునశ్చ స్ఫుటరుద్రాక్షాణాం సమూహేన కమ్రాః కమనీయాః

దదర్శ శిష్యైః. 3౮. అధిగత్య మహర్షిసన్నికర్షం కవిరాతిష్ఠపదాత్మ పక్షమేషః, శుకతాతకృతాత్మశాస్త్రతః ప్రాక్కపిలాచార్య ఇవాత్మ శాస్త్రమథా. 3౯. భగవత్ ఊణమాత్రమీత్యతాం తత్ప్రభమం తు స్ఫురదుక్తిపాటవం మే, ఇతి దేశికపుంగవం నివార్య వ్యవదత్తేన సురేశ్వరస్సుధీశః. ౪౦. సుమతే తవ కాశలం విజానే స్వయమేవైష మునిః ప్రతిబ్రవీతు, ఇతి తం వినివర్త్య నీలకణ్ఠో యతికణ్ఠీరవసమ్ముఖ స్తదాసీత్. ౪౧. పరపక్షులినావలీమరాశ్చైర్వచనైస్తస్య మతం చఖండ దండీ, అథ నీలగలః స్వపక్షరక్షాం జహదదైత్యమపాకరిష్ణురూచే. ౪౨. ప్రశమింస్తదసీతి యస్త్రయీశైః కథితోఽర్థస్స న యుజ్యతే త్వదిష్టః, అభిదా తిమిరప్రకాశయోః కిం ఘటతే హంత విరుద్ధధర్మ వత్త్వాత్. ౪౩. రవితత్ప్రతిబింబయోరివాభిష్టుటతామిత్యపి తత్త్వ

కంతా యేషాం తథాభూతైరధీతవైవశాస్త్రైశ్శిష్యైః పరివేష్టితమాయాంతమముం నీలకంఠం మునిశ్రీశంకరో దదర్శ. 3౮. మహర్షే శ్రీశంకరాచార్యస్య సన్నికర్షం సమీపం ప్రాప్యైషః కవిర్నీలకంఠ ఆత్మపక్షమాతిష్ఠివత్సమ్యక్ స్థాపితవాత్. తత్ప్రమాన మాహ—శుకస్య తాలేన శ్రీవేదవ్యాసేన కృతాదాత్మప్రతిపాదకాచ్చాస్త్రాచ్చాచీరక మీమాంసాసంజ్ఞకాతాప్రిగృహా కపిలాచార్యస్సాక్షాత్సన్విశాస్త్రం స్థాపితవాత్ తద్వత్. 3౯. తదాసీం స్వగురం నివార్య సురేశ్వరో వివాదం కృతవానిత్యాహ—హే భగవత్ ఊణమాత్రం ప్రథమం తు మే తత్స్ఫురదుక్తిపాటవమీత్యతామితి దేశిక పుంగవం నివార్య సుధీనామీశస్సురేశ్వరస్తేన నీలకణ్ఠేన వ్యవదత్. ౪౦. వివదమానం సురేశ్వరం ప్రతి నీలకణ్ఠో యదుక్తవాంస్తదాహ—హేసుమతే తవ మళలతాం విజానేఽర్థస్సవ్యయమేవైష మునిః ప్రతిబ్రవీతు ఇతి తం సురేశ్వరం వినివర్త్య తదా యతి సింహసంముఖ ఆసీత్. ౪౧. తతః పరపక్షులక్షణదినావలీభక్షణే హంపైర్వచనైస్తస్య సమ్యక్ స్థాపితం మతం దండీ శ్రీశంకరశ్చఖండ ఖండితవాత్. ఆథానంతరం నీలకణ్ఠ స్సవపక్షరక్షాం త్యజన్నదైత్యమతం నిరాకర్తుమిచ్ఛురువాచ. ౪౨. యదూచే తదాహ పద్భిః—హేప్రశమిన్ తత్త్వమస్యాదివేదత్రయీమస్తక్ష్ణేవేశ్వరాభేదలక్షణోయస్త్య దిష్టోఽర్థః కథితస్య న యుజ్యతే కిం తమఃప్రకాశయోరభేదో ఘటతే నైవ యుజ్యతే. తత్త్ర హేతుర్విరుద్ధధర్మవత్వాత్తథా చ జీవేశ్వరాభేదో న భవతి విరుద్ధధర్మవత్వాత్తమః ప్రకాశయోరివేతి యుక్తివిరోధాత్త్వదిష్టోఽర్థో వేదాంతైర్నైవ కథిత ఇతి భావః. ౪౩. నను రవితత్ప్రతిబింబయోర్వ్యభిచారశ్చాంచల్యాచాంచల్యాదివిరుద్ధధర్మవత్తే

తో న వాచ్యమ్, ముకురే ప్రతిబింబితస్య మిథ్యాత్వగతేర్వ్యోమ శివాదిదేశికోక్త్యా. ౪౪. ముకురస్థముఖస్య బింబవక్త్రాద్భిదయా పార్శ్వ గలోకలోకనేన, ప్రతిబింబితమాననం మృషా స్యాదితి భావత్కమ తానుగోక్తికాచ. ౪౫. న చ మాయికజీవనిష్ఠమాధ్యేశ్వరసార్వజ్ఞవిదు ధధర్మబాధాత్, ఉభయోరపి చిత్స్వరూపతాయా అవిశేషాదభి దైవ వాస్తవీతి. ౪౬. న హి మానశత్రైః స్థితస్య బాధా ఒపరథా న త్ర జలాంజలిర్భిదా స్యాత్, విపరీతహయత్వగోత్వబాధాద్ధయపశోర్ని జరూపకై క్యయుక్త్యా. ౪౭. యది మానగతస్య హానమిష్టం న భవే త్తర్హి న చేశ్వరో ఒహమస్మి, ఇతి మానగతస్య జీవసర్వేశ్వరభేదస్య న హానమప్యభీష్టమ్. ౪౮. ఇతి యుక్తిశత్రైస్స నీలకంఠః కవిరక్షో భయదద్వితీయపక్షమ్, నిగమాస్తవచః ప్రకాశ్యమానం కలభః పద్మ

ఒప్యభేదాభావాభావస్య సత్వాత్తథా చ విరుద్ధధర్మయోరపి తయో రవితప్రతిబింబయో రివాభేదో యుజ్యతామిత్యాశంక్య పరిహరతి- రవితప్రతిబింబయోరివ తత్త్వతోఒభిద భేదో ఘటతామిత్యపి న వాచ్యం తత్ర హేతుర్వ్యుపశివాదిదేశికోక్త్యా దర్పణే ప్రతిబింబితస్య మిథ్యాత్వాపకలేస్తథా చ బాధ్యస్య ప్రతిబింబస్యాభేదయోగ్యతాయా అభావేన వ్యభిచారాభావాత్తద్వైష్టంతేన జీవేశ్వరయోరభేదో న యుజ్యత ఇత్యర్థః. ౪౪. కించ భవదీయమతానుగా యుక్తిరప్యస్తీత్యాహ—బింబముఖాన్తు కురస్య ముఖ స్య భేదేన సమీపస్థలోకావలోకనేన హేతునా ప్రతిబింబితం ముఖం మృషా స్యాదితి భవదీయమతానుగోక్తికా చ. సార్వధే కః. ౪౫. నను జీవనిష్ఠమాధ్య స్యేశ్వరసార్వజ్ఞస్య చ విరుద్ధధర్మస్య మాయికత్వేన బాధాదుభయోరపి చైతస్య స్వరూపతాయా అవిశేషా ద్వాస్తవీతి ఒభేద వివేత్యాశంక్య పరిహరం ప్రతిపాసితే—న చేతి. ౪౬. తత్ర హేతు మాహ—హి యస్తాత్ప్రమాణశత్రైః స్థితస్య విరుద్ధధర్మస్య బాధో న సంభవతి బాధా భావేన మాయికత్వమప్యస్య నాస్తీతి భావః. విపక్షే బాధకమాహ—అపరథేతి. మాన శత్రైః స్థితస్యాపి బాధాంగీకారే భేదో దత్తజలాంజలిస్సాన్యత్. తత్ర యుక్తిమాహ— విపరీతయోరశ్వత్వగోత్వయోర్పాధాదశ్వపశోర్వస్వరూపస్యైక్యమేవేతి యుక్త్యైక్యర్థః. ౪౭. యది ప్రత్యక్షాదిమానావగతస్య హానమిష్టం న భవేత్తర్హి న చేశ్వరో ఒహమ స్తీతి ప్రత్యక్షప్రమాణావగతస్య జీవసర్వేశ్వరభేదస్య హానమప్యభీష్టం న భవేదిత్యర్థః. ౪౮. ఇత్యేవం యుక్తిశత్రైస్స కవిర్నీలకంఠో వేదాంతవచోభిః ప్రకాశ్యమానమదైవత

వనం యథా ప్రఫుల్లమ్. ౪౯. అథ నీలగళోక్తదోషజాలో భగవా
నేవమవోచదస్తు కామమ్, శృణు తత్త్వమసీతి సంప్రదాయశ్రుతి
వాక్యస్య పరావరే లభిసంధిమ్. ౫౦. నను వాచ్యగతా విరుద్ధతాధీ
రిహ సోఽసా వితి వద్విరోధహానే, అవిరోధి తు వాచ్యమాదదైక్యం
పదయుగ్మం స్ఫుటమాహ ణో విరోధః. ౫౧. యదిహోక్తమతిప్ర
సంజనం భో న భవేన్నోహి గవాశ్వయోః ప్రమాణమ్, అభిదా
ఘటకం తయోర్యతః స్యాదుభయోర్లక్షణయా లభిదానుభూతిః.
౫౨. నను మాధ్యసమస్తవిత్త్వధర్మాన్వితజీవేశ్వరరూపతోఽతిరిక్తమ్,
ఉభయోః పరినిష్ఠితం స్వరూపం బల నాస్త్యేవ యతోఽత్ర లక్షణా
స్యాత్. ౫౩. ఇతి చేన్న సమాక్ష్యమాణజీవేశ్వరరూపస్య కల్పితత్వ
యుక్త్యా, తదధిష్ఠితసత్యవస్తునోఽర్థా నియమేనైవ సదాలభ్యవేయ

పక్షమక్షోభయత్. యథా ప్రఫుల్లం సరోజవనం హస్తిపాతః క్షోభయతి తద్వత్. ౪౯.
అథ తత్కృతాద్వైతపక్షక్షోభానంతరం నీలకణేనోక్తం దోషజాలం యన్తే న భగవాం
శృంకరాచార్య ఉవాచ. ఏవం త్వదుక్తం యథేష్టమస్తు తథావే తత్త్వమసీతి సంప్రదాయ
శ్రుతివాక్యస్య పరావరే లభిసంధిమభిప్రాయం శృణు, పరే బ్రహ్మదయోఽవరే యస్తా
త్తథాభూతే లభండకరసే. యద్వా కార్యోపాధిణో జీవః కారణోపాధిరీశ్వర ఇత్యు
క్తత్వాత్కారణాభిన్నే కార్యే. ౫౦. ఇహ తత్త్వమసి వాక్యే సోఽయమితి వద్విరు
ద్ధతాబుద్ధిర్నను వాచ్యగతాను తు లక్ష్యగతా తథా చ భాగలక్షణయా తస్య విరోధస్య
హానే సతి అవిరోధి వాచ్యం చైతన్యమాత్రం తు స్వీకుర్యతత్త్వమితి పదద్వయ
మైక్యం స్ఫుటమాహాతః ణోఽపి విరోధో నాస్తి. ౫౧. యత్త్వపరభేత్వాద్యుక్తం
తత్రాహ—యదితి. ఇహైవముచ్యమానే యోఽతిప్రసంగస్వయోక్తస్య న భవేత్
సా యస్తాద్గవాశ్వయోరభేదఘటకం ప్రమాణం నాస్తి. యతః ప్రమాణాత్తయోర్గ
వాశ్వయోరుభయోర్భాగలక్షణయా భేదానుభవసాన్న్యదిత్యర్థః. ౫౨. నీలకంఠ
శృంక లే— నను మాధ్యధర్మాన్వితజీవస్వరూపాత్సర్వజ్ఞత్వధర్మయుక్తేశ్వరస్వరూపా
చ్ఛాతిరిక్తముభయోః జీవేశ్వరయోః పరినిష్ఠితం స్వరూపం ఖలు నాస్త్యేవ. యత
త్తథాభూతస్వరూపసత్త్వాదత్ర స్వరూపే లక్షణా స్యాత్. యద్వా తత్ర తత్త్వమసి
వాక్యే. ౫౩. పరిహరణీతి చేన్న-తత్ర హేతుమాహ-మాధ్యాదివిరుద్ధధర్మవిశేషం జీవాది
రూపం కల్పితం దృశ్యత్వాచ్చక్షిరూప్యాదిపదితి పరిదృశ్యమానజీవేశ్వరస్వరూపస్య
కల్పితత్వయుక్త్యా లేన స్వరూపేణాధిష్ఠితస్య తదధిష్ఠానస్య సత్యస్య వస్తుసన్నిధా

తాయాః. ౧౪. భవతాఽపి తథాహి దృశ్యదేహాద్యహమంతస్య జడత్వమభ్యుపేయమ్, పరిశిష్టముపేయమేకరూపం నను కించిద్ది త దేవ తస్య రూపమ్. ౧౫. జగతో ఽసత ఏవమేవ యుక్త్యా త్వనిరూ ప్యత్వతవ కల్పితత్వాత్, తదధిష్ఠితభూతరూపమేష్యన్నను కించిద్ది త దీశ్వరస్య సత్యమ్ ౧౬. తదిహ శ్రుతిగోభయస్వరూపే నిరుపాధా న హి మాధ్యసర్వవిత్త్వే, న జపాకుసుమా త్తలోహితమ్ముః స్ఫటికే స్వాన్నిరుపాధికే ప్రసక్తిః. ౧౭. అపి భేదధియో యథార్థతాయాం స భయం భేదదృశః శ్రుతిర్స్పృహీతు, విపరీతదృశో హ్యనర్థయోగో న భిదా ధీర్విపరీతధీర్యతస్యాత్. ౧౮. అభిదా శ్రుతిగా ఽప్యతాత్వి

నియమేనైవ సాక్షాదభ్యుపగంతవ్యత్వాదధేత్యస్య పూర్వపదేన వా సంబంధః. ౧౪. నన్వభ్యుపగంతవ్యం భవద్విర్తయా తు నాభ్యుపగమ్యత ఇత్యాశంక్యాదౌ సమీక్ష్య మాణజీవస్వరూపాధిష్ఠానమభ్యుపేయమేవేత్యాహ—భవతాఽపితి. హి యస్తాద్భవతా ఽపి దృశ్యస్య దేహాదేరహమంతస్య జడత్వమభ్యుపేయం తస్య జీవస్య పరిశిష్టం తదేవ కించిత్సత్యం రూపం స్వీకర్తవ్యమేవ. ౧౫. తథేశ్వరస్వరూపమపీత్యాహ—అసతో జగతో వ్యుత్థితం ప్రతి విమతం కల్పితమనిరూప్యత్వాద్రజ్జూరగవదిత్యేవమేవ యుక్త్యా కల్పితత్వాత్కించిద్ది తత్సత్యమిశ్వరస్య జగదధిష్ఠానభూతం రూపమేష్యమవశ్య మంగీకార్యమిత్యర్థః. ౧౬. తత్తస్మాదిహ శ్రుతిగమ్యే నిరుపాధాపుభయస్వరూపే మాధ్యసర్వవిత్త్వే నైవ స్తః. తత్ర దృష్టాంతమాహ—జపాకుసుమాత్తాప్తస్య లోహి తిమ్నై నిరుపాధికే స్ఫటికే ప్రసక్తిర్న హి స్వాత్తద్వత్. ౧౭. అపిచ భేదధియో యథార్థతాయాం భేదదృశః పురుషస్య. “మృత్యో స్స మృత్యుమాప్నోతి య ఇహ నానేవ చశ్యతి యఉదరమంతరం కురుతే ఽథ తస్య భయం భవతీ”త్యాది శ్రుతిర్భయం న బ్రవీతు న బ్రూయాత్. హి యస్తాదనర్థసంబంధో విపరీతదర్శిసస్యాత్. యతశ్చ భిదాధీర్భేదబుద్ధిర్విపరీతధీర్న స్వాత్తదాచోక్తశ్రుత్యా భేదదర్శినో భయస్యోక్తత్వాదనర్థయోగస్య చ విపరీతదర్శిం ఏవ యుక్తత్వాద్భేదధీర్విపరీతధీ రేవేత్యర్థః. ౧౮. ఏవం భేదదృశశ్శ్రుతయా ఽన్యథానుపపత్త్యా భేదబుద్ధేర్విపరీత ధీత్యముపపత్త్యై. “తత్ర తో మోహః కళోక ఏకత్వమనుపశ్యతః” ఇతి శ్రుత్యా అభేదజ్ఞానే శ్రుతపురుషార్థాన్యథానుపపత్త్యా ఽభేదస్య తాత్త్వికత్వమావిష్కరోతి— అభిదా అభేదః శ్రుతిగా ఽప్యతాత్వికే అయథార్థా చేత్తద్ధి తద్గతో తస్యా అభి దాయా గతో జ్ఞానే పురుషార్థస్య శ్రవణం న స్యాత్. యత్తు యది మానగతస్యేత్యాది

కీచేత్పురుషార్థశ్రవణం న తద్గతౌ స్యాత్, ఆశివోఽహమితి భ్రమస్య శాస్త్రాద్విధుమానత్వగతేరివాస్తి బాధః. ౫౯. తదబాధితకల్పనాక్షతి ర్న శ్రుతి సిద్ధాత్పరైక్యబుద్ధిబాధః, నిగమాత్ప్రబలం విలోక్యతే మాకరణం యేన తదీరితస్య బాధః. ౬౦. ఋషిభిర్బహుధా పరాత్త తత్త్వం పురుషార్థస్య చ తత్త్వమప్యథోక్తమ్, తదపాస్య నిరూపిత ప్రకారో భవతాఽసౌ కథమేకవచ ధార్యః. ౬౧. ప్రబలశ్రుతి మానతో విరోధే బలహీనస్త్పరివాచ ఏవ నేయాః, ఇతి నీతిబలా త్రయీవిరుద్ధం న ఋషీణాం వచనం ప్రమాత్వమియాత్. ౬౨. నను యుక్తియుతం మహర్షి వాక్యం శ్రుతివద్ద్రావ్యతమం పరం తథా హి, ప్రతిదేహమసౌ విభిన్న ఆత్మా సుఖదుఃఖాదివిచిత్రతావలోకాత్,

తత్రాహ శివోఽహమితి భ్రమస్య ప్రత్యక్షసిద్ధచంద్రగతప్రాదేశమానత్వబుద్ధేరివశాస్త్రా ద్బాధోఽస్తి. తథా చ న చేత్వరోఽహమస్తితి బుద్ధిర్బ్రమశ్చాస్త్రేణ బాధ్యమాన త్యాద్విధుమానత్వబుద్ధివత్తస్య బాధేన చాభేద ఏవ శ్రుతిగమ్యో వాస్తవ ఇతి భావః. యతఏవమతస్తదబాధితకల్పనాయాః త్విః త్వియో న తు శ్రుతిసిద్ధాత్పరైక్యబుద్ధి బాధోఽతస్తదబాధితకల్పనాక్షతేర్హేతోర్నైకబుద్ధిబాధ ఇతి పాఠాంతరే వ్యాఖ్యే యం. కుతో నాస్తితి వదంతం ప్రత్యాహ—నిగమాత్ప్రబలం ప్రమాకరణం ప్రమా ణం కిం విలోక్యతే యేన నిగమోక్తస్యాత్పరైక్యస్య బాధసాన్యత్. ౫౯ - ౬౦. నీలకణ్ఠ ఆహ-ఋషిభిః కవీలాదిభిర్బహుధా పరాత్తతత్త్వమథ పురుషార్థస్య చ తత్త్వ మప్రుక్తం తదపాస్య ఏకవచ నిరూపితప్రకారో భవతా కథం ధార్యో బహునా మనుసరణస్య న్యాయ్యత్వాత్. ౬౧. పరిహరతి—ప్రబలశ్రుతి ప్రమాణేన విరోధే సతి బలహీనాః స్పృతివాచ ఏవ నాంగీకర్తవ్యా ఇతి నయబలాత్ వేదత్రయీవిరుద్ధమృషీ ణాం వచనం ప్రమాత్వం న ప్రాప్నుయాత్. తథా చ ప్రమాణలక్షణస్థో జైమిని న్యాయః. విరోధే త్వనపేక్షం స్యాదసతి హ్యనుమానమితి. “బేదుంబరీం స్ఫుప్తోద్ధాయ” దితి శ్రుతేర్విరుద్ధాఽపి సర్వా వేప్తయితవ్యేతి స్పృతిర్దానం నవేతి విషయేఽప్తకాదిస్పృతివత్తానమితి పూర్వపక్షే రాధాంతస్తు పూర్వపక్షమవనుదతి. శ్రుతివిరోధే స్పృతేః ప్రామాణ్యమనపేక్షమనాదరణీయం స్యాద్ధి యస్తా దసతి విరోధే మూల శ్రుత్యనుమాపకతయా స్పృతిరపి మానమితి న్యాయార్థః. ఏవం చ వేదవిరుద్ధవచసాఽ బహునామప్యనుసరణమన్యాయ్యమేవేతి భావః. ౬౨. ఏవముక్తో నీలకంఠశృంగలే చతుర్థి—నను యుక్తియుక్తం మహర్షి వాక్యం పరం కేవలం గ్రాహ్య తమం న తు

౬౩. యది చాత్తన ఏకతా తదానీమతిదుఃఖః యువరాజసౌఖ్యమీయాత్, అముకః స సుఖో ౭ముకస్తు దుఃఖః త్వనుభూతిర్న భవేత్తయోరభేదాత్. ౬౪. అయమేవ విదన్విత్ శ్చ కర్తా న హి కర్తృత్వమచేతనస్య దృష్టమ్, అతఏవ భుజేర్భవేత్స కర్తా పరభోక్తృత్వమతిప్రసంగదృష్టమ్. ౬౫. పురుషార్థ ఇహైషదుఃఖనాశః సకలస్యాపి సుఖస్య దుఃఖయుక్తాత్, అతిహేయతయా పుమర్థతా ౭తో విపపుక్తాన్మవదిత్యభేద్యయుక్తేః. ౬౬. ఇతి చేన్న సుఖాదిచిత్రతాయా మనసోధర్మతయా ౭౭త్వభేదకత్వమ్, నకథంచన యుజ్యతే పునస్సా ఘటయేత్ప్రీత్యుత మానసీయభేదమ్. ౬౭. చితియోగవిశేష ఏవ దేహే కృతిమత్తాఘటకో ౭ప్యచేతనే స్యాత్, తదభావత ఏవ కర్తృతా స్యాన్న

త్యాజ్యం యుక్తియుక్తత్వమేవ దర్శయితుమాహ-తథాహితి. ౬౩. విపక్షే దోషమాహ-యది చాత్తన ఏకతా స్యాత్తదానీమతిదుఃఖః యువరాజసౌఖ్యం ప్రాప్నుయాత్ కిం చాముకస్సుఖం అముకస్తు దుఃఖః త్వనుభవో న స్యాత్తయోరభేదాత్. ౬౪. కించాత్తనో ౭కర్తృత్వమచేతనస్యాంతకరణాదేః కర్తృత్వమితి భవన్తమప్యయుక్తమిత్యాశయేనాహ-అయమేవ జ్ఞానాన్వితః కర్తా హి యస్తాదచేతనస్య కర్తృత్వం న దృష్టం. అత ఏవ భుజేరిపి స ఆత్మా కర్తా భవేద్యతః కర్తృత్వస్య భోక్తృత్వం దేవదత్తకృతకర్తృత్వం భోక్తృత్వం యజ్ఞదత్తస్య స్యాదిత్యతిప్రసంగేన దృష్టమ్. ౬౫. కించ మోక్షో ౭పి భవదభిమతో ౭యుక్త ఇత్యాశయేనాహ-ఇహ లోకే వేదే వా. పురుషార్థో ౭ప్యేష దుఃఖనాశఏవ న తు సుఖాప్తిప్రత్యభేద్యాం యుక్తిమాహ - సర్వస్యాపి సుఖస్య దుఃఖయుక్తత్వాద్ధేయత్వేన విపపుక్తాన్నవత్పురుషార్థత్వం నాస్తీత్యభేద్యాయా యుక్తేర్హేతో స్తథాచాయం ప్రయోగః. విమతం, న పురుషార్థః. దుఃఖసంయుక్తత్వాత్. విషసంపుక్తాన్నవత్. ౬౬. పరిహరతి-ఇతిచేన్నేతి. తత్ర సుఖదుఃఖాదిచిత్రతావలూకనాదిహేతోః పక్షాపుత్తిత్వేనాత్మభేదకత్వాభావే హేతుమాహ-సుఖాదిచిత్రతాయాః మనసోధర్మత్వేనాత్మభేదకత్వం కథంచిదపి న యుజ్యతే ప్రత్యుత సాచిత్రతా మానసీయం మనోనిష్ఠం భేదం ఘటయేత్. తస్యా మనోధర్మత్వే తు “కామః సంకల్పః” ఇత్యాదిశ్రుతిర్నానమితి భావః. ౬౭. అథ సహిత్యాది యదుక్తం తత్రాహ - చైతన్యయోగవిశేష ఏవ దేహద్వయే ౭చేతనే ౭పి కర్తృత్వఘటకస్యాత్ తస్య చితియోగవిశేషస్యాభావాదేవ త్యుగాదేః కర్తృతా న స్యాదితి కల్పనమేవ శ్రుత్యను

తృణాదేరితి కల్పనం వరీయః. ౬౮. విషయోత్థసుఖస్య దుఃఖయుక్త్యై
 ౭స్యలయం బ్రహ్మ సుఖం న దుఃఖయుక్తమ్, పురుషార్థతయా తదేవ
 గమ్యం న పునస్తుచ్ఛకదుఃఖనాశమాత్రమ్. ౬౯. ఇతి యుక్తిశతోప
 బృంహితార్థైర్వచనైశ్శ్రుత్యవరోధసౌవిదలైః, యతిరాత్మమతం ప్రసా
 ధ్య శైవం పరకృద్ధర్మనదారుణైరజైషీత్. ౭౦. విజితో యతిభూ
 భృతా స శైవః సహగర్వేణ విసృజ్య చ స్వభాష్యమ్, శరణం ప్రతి
 వేదివాన్తహర్షిం హరదత్తప్రముఖైః సహాత్మశిష్యైః. ౭౧. యమినా
 మృషభేణ నీలకంఠం జితమాకర్ణ్య మనీషిధుర్యవర్యమ్, సహసోద
 యనాదయః కవీంద్రాః పరమద్వైతమావశ్చకంపిరే స్త్. ౭౨. విష
 యేషు వితత్య నైజభాష్యాణ్యథ సౌరాష్ట్రముఖేషు తత్రతత్ర, బహు
 ధా విబుధైః ప్రశస్యమానో భగవాన్ద్వారవతీం పురీం వివేశ. ౭౩.
 భుజయోరతితప్త శంఖచక్రాకృతిలోహాహతసంభృతవ్రణాంకాః, శర

కులత్వాచ్చౌష్ణమిత్యర్థః. ౬౮. యదపి పురుషార్థ ఇత్యాది తత్రాప్యహ-విషయోత్థసుఖ
 స్య దుఃఖయుక్తత్వేఽపి నాశరహితం బ్రహ్మసుఖం న దుఃఖయుక్తం. “అనందం బ్రహ్మణో
 విద్వాన్న చిథేతి కుతశ్చన” “తత్ర కో మోహః కః శోక ఏకత్వమనుచశ్యతః” ఇత్యా
 దిశ్చుతేస్తస్తాత్తదేవ పురుషార్థతయా ౭వగమ్యం న తు తుచ్ఛకం దుఃఖనాశమాత్రం
 స్వార్థ తద్ధితః. ౬౯. ఇత్యేవం యుక్తిశతైరుపబృంహితో ౭థో యేషాం తైః పునశ్చ
 “సౌవిదలైః కంచుకినః” ఇత్యమరాచ్ఛృత్యవరోధకంచుకవద్ధిర్వచనైర్యత్రిస్త్రీశంకరా
 చార్యస్త్వీయమద్వైతమతం ప్రసాధ్య పరకృచ్ఛాస్త్రస్య దారుణైస్తథాభూతైర్వ
 చనైః శైవం మతమజైషీత్. నిరాకరణేన జితవాన్. ౭౦. యతిరాజేన విజితస్స
 శైవో నీలకంఠో గర్వేణ సహ స్వభాష్యం విసృజ్య చ పునర్హరదత్త ప్రముఖైరాత్మ
 శిష్యైస్సహ మహర్షిం శరణం ప్రాప్తవాన్. ౭౧. పరమత్వంతం చకంపిరే. స్తేతి
 పాదపూరణే. ౭౨. అథ సౌరాష్ట్రాదిషు తత్రతత్ర దేశేషు స్వీయభాష్యాణి ప్రసార్య
 విబుధైస్సృపండితైరేవైశ్చ బహుధా స్తూయమానో భగవాన్ శంకరో ద్వార
 వతీం పురీం వివేశ. ౭౩. భుజయోరతితప్తేన శంఖచక్రాకృతిలోహానాహలేషు
 తాడిలేష్వవయవేషు సంభృతాని సమాసాదితాని ప్రణానామంకాని యైః పునశ్చ
 శరదజ్జనదృశ ఊర్ధ్వపుండ్రో యేషాం పునశ్చ తులసీపత్రైస్సనాథః కర్ణదేశో
 యేషాం లే. శతశః పాంచరాత్రా శ్చమవేత్యామృతం మోక్షం పంచభిదావిదాం
 జీవేశ్వరభేదో జీవానాం పరస్పరభేదో జీవానామచిత్తాం భేద ఈశ్వరస్వాచితాంభేదః

దండసహోదరోర్ధ్వపుండ్రాస్తులసీపర్ణసనాథకర్ణదేశాః. ౭౪. శతశస్స మవేత్య పాంచరాత్రాస్త్యమృతం పంచభిదావిదాం వదంతః, ముని శిష్యవరైరతిప్రగల్భైర్భృగరాజైరివ కుంజరాః ప్రభగ్నాః. ౭౫. ఇతి వైష్ణవశైవశాక్తసౌరప్రముఖానాత్మవశంపదాన్విధాయ, అతివేల వచోర్మురీనిరస్తప్రతివాద్యుజ్జయినీం పురీమయానీత్. ౭౬. సపది ప్రతినాదితః పయోదస్వనశంకామలగేహకేజాలైః శశభృన్ముకుటార్హణామృదంగధ్వనిరశ్రూయత తత్ర మూర్ఛితాశః. ౭౭. మకరధ్వజ విద్విదాప్తివిద్వా ఇచ్చిమహృత్పుష్పసుగంధవన్తరుద్భిః, అగరూఢ్భవ ధూపధూపితాశం సమహాకాలనివేశనం వివేశ. ౭౮. భగవానభివంద్య చంద్రమాళిం మునిబృందైరభివంద్యపాదపద్మః, శ్రమహారిణి మంటపే మనోజ్ఞే స విశ్రామ విసృత్వరప్రభావః. ౭౯. కవయే కథయాన్తదీయ వార్తామిహ సౌమ్యేతి స భట్టభాస్కరాయ, విససర్జ వశంపదాగ్ర గణ్యం మునిరభ్యర్థగతం సనందనార్యమ్. ౮౦. అభిరూపకులూపతం సభూతం బహుధా వ్యాకృతసర్వవేదరాశిమ్, తమయత్నునిరస్తదుస్స

అచితాంచ పరస్పరభేదఇత్యేవం పంచవిధభేదవిదాం వసంతః ప్రగల్భైర్మునిశిష్యవరైః సింహైరిభా ఇవ భగ్నా ఇతి ద్వయోరర్థః. ౭౪ - ౭౫. ఇత్యేవం శైవాదీనాత్మవశం పదంతీతి తథావిధాన్విధాయాతిక్రాంతవేలాభిర్వచోర్మురీభిర్నిరస్తాః ప్రతినాదితో యేన స ఉజ్జయినీం పురీం ప్రాప్తవాన్. ౭౬. పయోదస్వనశంకయా మేఘశబ్దాశంకయా వ్యాకులైర్గేహే మందిరాదౌ రుదైర్మయూరసముదాయైస్తత్తే ప్రతినాదితః పునశ్చ వ్యాప్తా దిశో యేన తథాభూతశ్చంద్రశేఖరస్య మహాకాళాఖ్యశివస్యేణ్యసంబంధి మృదంగాణాం ధ్వనిస్త్రోజ్జయిన్యామశ్రూయత. ౭౭. మకరధ్వజవిద్విదః కామవి ద్వివశ్శివస్య ప్రాప్తిం జానాతీతి తథాభూత స్స మహాకాలమందిరం వివేశ. తద్విశింషి-పుష్పసుగంధపద్మాదుభిః శ్రమహృత్. పునశ్చాగ్రూఢ్భవధూపేన ధూపితా ఆశా యత్ర తత్. ౭౮. మునిసంఘైరభివంద్యపాదపద్మః విసృత్వరః ప్రసరణకీలః ప్రభావో యస్య స భగవాన్ శంకరశ్చంద్రశేఖరం మహాకాళేశ్వరమభివంద్య శ్రమహారిణి మనోజ్ఞే మండపే విక్రమం కృతవాన్. ౭౯. విశ్రమ్య యత్యృతవాంస్తదాహ— ఇహస్యాం పుర్యాం భట్టభాస్కరాయ కవయే ౭స్తదీయవార్తాం హే సౌమ్య కథయే త్యుక్త్వా స మునిర్వశంపదాగ్రగణ్యం సమీపశిష్యాగ్రగణ్యం గతం పద్మపాదార్యం విససర్జ. ౮౦. వావదూశో ౭తివక్తా సనందనార్యస్తం ప్రతిపద్యోవాచ తం విశింషి

పత్నం ప్రతిపద్యేత్థమువాచ వావదూకః. ౮౧. జయతి స్త దిగంతగీత
కీర్తిర్భగవాంశ్చంకరయోగిచక్రవర్తి, ప్రథయన్వరమాద్వితీయతత్త్వం
శమయంస్తత్పరిపంథివాదిదర్శమ్ ౮౨ స జగాద బుధాగ్రణీర్భవంతం
కుమతోత్ప్రేక్షితసూత్రవృత్తిజాలమ్, అభిభూయ వయం త్రయ్యాశి
ఖానాం సమవాదిష్వ పరావరే లభిసంధిమ్. ౮౩. తదిదం పరిగృహ్య
తాం మనీషిస్తనసా లలోచ్య నిరస్య దుర్వతం స్వమ్, అథవాస్తదు
దగ్రతర్కవజప్రతిఘాతాత్పరిరక్ష్యతాం స్వపక్షః. ౮౪. ఇతి తా
మపహేళపూర్వవర్ణాం గిరమాకర్ణ్య తదా స లబ్ధవర్ణః, యశసాం
నిధిరీషదాత్తరోషస్తమువాచ ప్రహసన్యతీంద్రశిష్యమ్. ౮౫. ధృవ
మేష న శుశ్రువానుదంతం మమ దుర్వాదివచస్తతీర్నుదంతమ్, పర
కీర్తిబిసాంకురానదంతం విదుషాం మూర్ధసు నానటత్పదంతమ్. ౮౬.
మమ వల్లతి సూక్తిగుంధబృందే కణభుజ్జల్పితమల్పతాముపైతి, కపి
లస్య పలాయతే ప్రలాపః సుధియాం కైవ కథా లధునాతనానామ్.

అభిరూపకులస్య బుధగణస్యావతంసభూతం. ని. “అభిరూపః బుధే రమ్య” ఇతి మేషిన్.
బహుధా వ్యాఖ్యాతో వేదరాశిర్యేన ఆయత్నేన నిరస్తా దుస్సపత్నా యేన తం. ౮౧.
యదువాచ తదాహ-యః దిగంతగీతకీర్తిర్భగవాంశ్చంకరయోగిచక్రవర్తి పరమమత్వై
తతత్త్వం ప్రథయంస్తస్య పరిపంథినాం వాదినాం గర్వం శమయన్ జయతి స్త.
స బుధాగ్రణీర్భవంతం జగాదేతి పరేణాన్వయః. ౮౨. యద్బుధాషే తదాహ-కుత్సితం
మతం యేషాం తైః కుమతైరుత్ప్రేక్షితం సూత్రవృత్తిజాలమభిభూయ వేదాంతానాం
పరావరే బ్రహ్మభిన్నే ప్రతీచి తాత్పర్యమవాదిష్వ. ౮౩. తత్తస్మాదిదమస్తదీయం
మతం మనసా లలోచ్య స్వీయం మతం విహాయ పరిగృహ్యతాం యతో హే మనీ
షిన్. అథవా స్వమతే దురాగ్రహశ్చేత్తర్హి అస్తదీయోదగ్రతర్కలక్షణవజప్రతి
ఘాతాత్స్వపక్షః పరిరక్ష్యతామ్. ౮౪. ఇత్యేవమవజ్ఞాపూర్వకా వర్ణా యస్యాం తాం
గిరమాకర్ణ్య స లబ్ధవర్ణో విచక్షణో యశసాం నిధిరీషత్ప్రాప్తరోహే భట్టభాస్కరః
ప్రహసంస్తం యతీంద్రశిష్యమువాచ. ౮౫. ఏష తవ గురుర్మమ ఉదంతం
వృత్తాంతం న శుశ్రువాన్. ఉదంతం విశిష్య-వాదివచస్తతీర్నుదంతం పరకీర్తిలక్షణ
బిసాంకురాన్ భక్షయంతం విదుషాం శిరస్సు నానటదలిశయేన వృత్త్యత్పదం యస్య.
౮౬. మమ సూక్తిగుంధబృందే సూక్తిరచనాసమదాయే వల్లతి సతి కణాదభాషిత
మల్పతాం ప్రాప్నోతి కపిలస్య తు ప్రలాపః పలాయతే తథా చాధునాతనానాం

౮౭. ఇతి వాదినమబ్రవీత్సనందః కుశలోఽన్తై నమవిజ్ఞ మాఽవమంస్థాః, న హి దారితభూధరోఽపి టంకః ప్రభవేద్విజ్రమణిప్రభేదనాయ. ౮౮. సతమేవముదీర్య తీర్థకీర్తైరుపకంఠం ప్రతిపద్య సద్విదగ్ర్యః, సకలం తదవోచదానుపూర్వ్యా స మహాత్మాఽపి యతీశమాస సాద. ౮౯. అథ భాస్కరమస్కరప్రవీరౌ బహుధాఽక్షేపసమర్థన ప్రవీణౌ, బహుభి ర్వచనై రుదారవృత్తై ర్వివదాతే విజయైషిణౌ వివాదమ్. ౯౦. అనయోరతిచిత్రశబ్దశయ్యాం దధతోద్ధర్మయభేద శక్తయ్యుక్త్యోః, పటువాదమృధేఽంతరం తటస్థాశ్రుతవంతోఽపి న కించనాన్వవిందః. ౯౧. అథ తస్య యతిస్సమీక్ష్య దాక్ష్యం నిజప ట్టబ్జశరజ్జడాబ్జభూతమ్, బహుధాఽక్షిపదస్య పక్షమార్యో విబు థానాం పురతోఽప్రభాతకక్ష్యమ్. ౯౨. అథ భాస్కరవిత్స్వపక్ష గుప్త్యై విధుతో వాగ్వివరః ప్రగల్భయక్త్యా, శ్రుతిశీర్షవచఃప్రకాశ్య మేవం కవిరద్వైతమపాకరిష్ణురూచే. ౯౩. ప్రశమింస్త్యదుదీరితం

సుధియాం కైవ కథా. ౮౭. ఇతి వాదినమేనం భట్టభాస్కరమథానంతరం కుశల స్సనందనోఽబ్రవీత్. హేఽవిజ్ఞ మాఽవమంస్థాః మాఽవజానీహి అపజ్ఞాం మాకురు యస్తాద్దారితవర్షతోఽపి టంకో గ్రావదారణో వజ్రమణిభేదనాయ సమర్థో న భవతి. ౮౮. సవద్దపాదస్తం భట్టభాస్కరమేవముదీర్య తీర్థకీర్తైర్గుహిపం ప్రాప్య సద్విదామగ్ర్యస్తత్సర్వమానుపూర్వ్యా ప్రోక్తవాన్ - న మహాత్మా భట్టభా స్కరోఽపి యతీశం ప్రాప. ౮౯. అథానంతరం భాస్కర యతీశ ప్రవీరౌ బహుధా అక్షేపసమర్థనయోరతికుశలా విజయైషిణౌ బహుభిరుదారవద్వైర్వచనై ర్వివాదం కృత వంకౌ. ౯౦. అతిచిత్రశబ్దశయ్యాం తథాభూతపదానుగుణ్యక్రాంతిం దధతోద్ధర్మ్యుక్తిభేదే శక్తా యుక్తయో యయోస్తయోరనయోః పటువాదసంఖ్యే తటస్థాః శ్రుతవంతోఽపి కించిదంతరం న ప్రాప్తవంతః. ౯౧. అథ యతిస్తస్య దాక్ష్యం సమీ క్ష్య స్వపక్షచంద్రస్య శరత్కాలీనకమలభూతం. “అద్భో ధన్వంతరా చంద్రే నిచులే శంఖపద్మయోః” రితి విశ్వప్రకాశః తథా చ చిదబ్జస్య చంద్రస్యాగ్రే యథా జడాబ్జం కమలం ముకుళితం భవతి తథాభూతం అస్య పక్షమార్యశ్రీశంకరో బహుధా అక్షిపత్. పక్షం విశిష్యే-సుపండితానామగ్రే అప్రభాతాః కక్ష్యాః కోట్యో యస్మిం స్తం. ౯౨. అథ భాస్కరో విద్వాన్వాగ్వివరః ప్రకంఠితస్సస్వపక్షపాలనాయ శ్రుతిశీర్షవచోభిః ప్రకాశ్యమద్వైతం ప్రగల్భయా యుక్త్యాఽపాకరిష్ణురేవ మువాచ. ౯౩. హేప్రశమిన్పుకృతిర్జీవపరాత్తనోరేధి కేతి త్వదుక్తం న యుక్తం

న యుక్తం ప్రకృతిరీవపరాత్మ భేదికేతి, న భిన్నత్తి హి జీవగేశగా వో
భయభావస్య తదుత్తరోద్భవత్వాత్. ౯౪. మునిరేవమిహోత్తరం
బభాషే ముకురో వా ప్రతిబింబబింబభేదీ, కథమీరయ వక్త్రమా
త్రగశ్చేచ్ఛితిమాత్రాశ్రిదియం తథేతి తుల్యమ్. ౯౫. చితిమాత్రగత
ప్రకృత్యుపాధే ర్జహతో ధ్వింబపరాత్మపక్షపాతమ్, ప్రతిబింబితజీవ
పక్షపాతో ముకురస్యేవ విరుద్ధ్యతే న జాతు. ౯౬. అవికారి నిరస్త
సంగబోధై కరసాత్తా శ్రయతా న యుజ్యతే ౭స్యాః, అతఏవ విశిష్టసంశ్రి
తత్వం ప్రకృతే స్సాన్విదితి నాపి శంకనీయమ్. ౯౭. న హి మానకథా
విశిష్టగత్వే భవదాపాదిత ఈక్ష్యతే తథాహి, అహమజ్ఞ ఇతి ప్రతీతి
రేషా న హి మానత్యమిహాశ్నుతే తథా చేత్. ౯౮. అనుభవ్యహ
మిత్యపి ప్రతీతేరనుభూతేశ్చ విశిష్టనిష్ఠతా స్యాత్, అజడానుభవస్య
నో జడాంతఃకరణస్థత్వమితీప్యతా న తస్యాః. ౯౯. నను దాహకతా

హి యస్తాత్నా జీవగా పరాత్మగా వా న భిన్నత్తి, తత్ర హేతుదుభయభావస్య జీవభావ
స్యేక భావస్య చ ప్రకృత్యుత్తరోద్భవత్వాత్. ౯౪. ఇత్యుక్త మునిరేవమిహోత్తరము
వాచ-అదర్శః కిల ప్రతిబింబబింబభేదీ కథం కిం ప్రతిబింబగ ఉత బింబగ ఇతీరయ
ముఖమాత్రగశ్చేస్తుకురస్తద్దేదీ తర్హి చిన్తాత్రాశ్రితేయం ప్రకృతిరసి బింబప్రతిబింబ
భేదికేతి తుల్యమిత్యర్థః. ౯౫. నన్వేపం తర్హి చిన్తాత్రవివ దుఃఖత్వాదికం కుతో నాపా
దయతి కిమితి జీవ ఏవాపాదయతీతి చేత్తత్రాహ - చితిమాత్రగతప్రకృత్యుపాధేర్బింబ
భూతపరాత్మపక్షపాతం త్యజతః ప్రతిబింబభూతజీవాత్పక్షపాతో దర్పణస్యేవ
కదాచిదపి న విరుద్ధ్యతే. ౯౬. నన్వస్యా వికారిణ్యా అబోధరూపాయాః ప్రకృతే
రవికారి నిరస్తసంగం జ్ఞానైకరసస్వరూపం బ్రహ్మేశయో న యుజ్యతే విరోధాత్. అత
ఏవాంతఃకరణవిశిష్ట సంశ్రితత్వం ప్రకృతేస్సాన్విదిత్యాశంక్య పరిహరతి - అవికారీతి.
అతఏవ ఇత్యపి న శంకనీయమితి వా. ౯౭. హి యస్తాత్త్వయా ౭౭పాదితే విశిష్ట
గత్వే ప్రమాణకథా న దృశ్యతే. నను అహమజ్ఞ ఇతి విశిష్టాశ్రేతాజ్ఞానానుభవ ఏవ
మానమిత్యాశంక్యాహ - తథాహితి. ఇహస్మిన్నర్థే ౭హమజ్ఞ ఇత్యేహ ప్రతీతిర్నాన
త్వం న హ్యశ్నుతే. తథా చేదిత్యస్మాత్తరేణ సంబంధః. ౯౮. విపక్షే దోషమాహ -
తథా చేదుక్తప్రతీతిర్నానత్వమశ్నుతే చేదహమనుభవీత్యపి ప్రతీతిర్లేతోరనుభూతేరసి
విశిష్టనిష్ఠతా స్యాత్. ఇష్టాపత్తిమాశంక్యాహ-అజడస్యానుభవస్య జడాంతఃకరణనిష్ఠత్వం
న భవతీతి హేతోస్తస్యా విశిష్టనిష్ఠతాయా ఇప్యతా నాస్తి. ౯౯. భట్టభాస్కరః

యథా లగ్ని యోగాదధికూటం వ్యపదిశ్యతే తదైవ, అనుభూతిమదాత్త యోగతో లంతఃకరణే సా వ్యపదిశ్యతే లనుభూతిః ౧౦౦. ఇతి చేన్దైవమిహాపి తస్య మాయాశ్రయచిన్తాత్రయంతే తథోపచారః, న పునస్తదుపాధియోగతో లంతఃకరణస్యేతి సమాన్యథాగతిర్హి. ౧౦౧. న చ తత్ర హి బాధకస్య సత్త్వాదియమస్తు ప్రకృతేర్న సాలస్యబాధాత్, ఇతి వాచ్యమిహాపి తజ్జచిత్రే తదుపాశ్రిత్యయంతేశ్చ బాధకత్వాత్. ౧౦౨ అధిసుప్త్యపి చిత్రవర్తి తత్సాన్వద్యది వా లజ్ఞానమిదం హృదాశ్రితం స్యాత్, తదిహాస్తి న మానముక్తరీత్యా ప్రకృతేర్ద్వైశ్యవిశిష్టనిష్ఠతాయామ్. ౧౦౩. నను న ప్రతిబంధకశూన్యతా తు సుప్తేః పరమాత్మైక్యగతేస్సతేతి వాక్యాత్. ౧౦౪. న చ తత్ర చ తత్త్వితిప్రతీతిస్సతి సంప

శంకలే—నను యథా దాహకవహ్నితాదాత్మ్యాల్లాహపిండే దాహకతా వ్యపదిశ్యతే తదైవానుభూతిమదాత్త తాదాత్మ్యాదంతఃకరణే సానుభూతిర్వ్యపదిశ్యత ఇత్యర్థః. ౧౦౦. పరిహరతి - ఇతి చేన్దైవం యతస్తథేహాపి మాయాశ్రయచిన్తాత్రయంతే లంతఃకరణే తస్మాన్జ్ఞానస్యోపచారో న పునస్తస్య చిన్తాత్రస్యోపాధేః ప్రకృతేర్లోగతో లంతఃకరణస్యేత్యన్యథా గతిస్సమానా. ౧౦౧. నను తత్రాంతఃకరణే లనుభూతేర్వ్యపదేశే లజ్ఞానభవస్య జ్ఞాంతఃకరణస్థత్వమనుపవన్నమితి బాధకస్య సత్త్వాదనుభూతిమదాత్త యోగాదంతఃకరణే లనుభూతివ్యపదేశ ఇతీయం గతిరస్తు ప్రకృతే లంతఃకరణస్య మాయాశ్రయత్వే బాధాభావాన్తాయాశ్రయచిన్తాత్రయంతే లంతఃకరణే లజ్ఞానస్యోపచార ఇత్యుక్తా సా గతిర్నాస్తీత్యాశంక్య పరిహరతి-ఇతి న చ వాచ్యమితి. ఊత ఇత్యపేక్షాయామాహ - తజ్జే విద్యాజనితే చిత్రే విద్యాశ్రయత్వాయోగస్య బాధకత్వాత్. ౧౦౨. కిం చేదమజ్ఞానం యది హృదాశ్రితం స్యాత్తర్హి అధిసుప్త్యపి సుషుప్తావపి చిత్రవర్తి తదజ్ఞానం స్యాత్తత్తస్మాదిహాస్యాం ప్రకృతేర్ద్వైశ్యంతఃకరణవిశిష్టనిష్ఠతాయా ముక్తరీత్యా ప్రమాణం నాస్త్యతశ్చిద్దత్తైవ సేత్యర్థః. ౧౦౩. ఏవముక్తో భట్టభాస్కరశ్శంకలే - నన్విత్వాదిచతుర్థిః. నను సుషుప్తా జీవబ్రహ్మైక్య ప్రతిబంధికాలవిద్యైవనాస్తీతి హేతోస్సాలవిద్యా తదాసీం చిద్గతేతి దూరత ఏవాత్ర ప్రమాణాకాంక్షాయామాహ - సుప్తే ప్రతిబంధకశూన్యతా తు. “సతా సౌమ్య తదా సంపన్నోభవతి స్వమహితో భవతి”తి వాక్యాజ్ఞీపస్య పరమాత్మవైక్యస్యావగలేస్తథాచోక్త శ్రుతివాక్యమేవాత్ర ప్రమాణమితి భావః. ౧౦౪. నను సతి సంపద్య

ద్య విదు ర్మహీతి వాక్యాత్, శ్రుతిగీస్తదధిక్షిపత్యభావప్రతిపత్తే
ర్మచ నిహ్నావోఽత్ర నేతి. ౧౦౫. కిము నిత్యమనిత్యమేవ చైత
త్ప్రథమో నేహ సమస్తీ యుక్త్యభావాత్, అనివర్తకసత్వతోఽస్య
నాంత్యో న హి భిద్యాదవిరోధిచిత్ప్రకాశః. ౧౦౬. న చ తచ్ఛమయే
జ్జడప్రకాశోఽప్యవిరోధాత్సుతరాం జడత్వతోఽస్య, తదిహప్రతి
బంధకత్వ మస్య ప్రభవేత్కింత్యహ తద్భిమాగ్రహాది. ౧౦౭. ఇతి చే
దిదమీరయ భ్రమః కో మనుజోఽహంత్యితి శేషః. అతి
విస్మృతీశీలతా తవాహో గదితుస్సర్వపదార్థసంకరస్య. ౧౦౮. ప్రమితి
త్వముపాశ్రయస్పృతితేరముకః ఖండ ఇతి స్వశాస్త్రసిద్ధాత్, భిదభిద్వ

న విదురితి వాక్యాత్తత్ర సుఖప్రావజ్ఞానస్థితిప్రతీతిత్యాశంక్య పరిహరతి - నచేతి.
సతి పరమాత్మని సంపద్యైక్యం ప్రాప్య జనా న విదుః కిమపి న జానంతి. హేతు
మాహ - యత ఉక్తశ్రుతిగీస్తజ్ఞానమధిక్షిపతి నిషేధతి. నను నిహ్నావో జ్ఞానని
షేధోఽత్ర నాస్తీత్యాశంక్య పరిహరతి - నచేతి. నిహ్నావోఽత్ర శ్రుతిగిరి నేతి
న చాత్ర హేతుమాహ - న విదురితి జ్ఞానాభావప్రతీతేరితి. ౧౦౫. కిం చైతద
జ్ఞానం కిము నిత్యమతానిత్యమేవేతి వికల్ప్య దూషయతి - ఇహోక్తవికల్పద్వయే
ప్రథమో వికల్పస్సమ్యజ్నాస్తీ. తత్ర హేతుర్యుక్త్యభావాత్. నాంత్యోఽన్య
నివర్తక సత్వతో నివర్తక సత్త్వాభావాత్. ఏతదేవోపపాదయన్కిమస్య చిత్ప్ర
కాశో నివర్తక ఉత జడప్రకాశ ఇతి వికల్పాద్యం ప్రత్యాహ-సి యస్తాత్తదజ్ఞాన
మవిరోధి చిత్ప్రకాశో న భిద్యాత్. ఉత్తరార్థోకస్థతత్పదమత్రాపి సంబంధనీయం.
౧౦౬. ద్వితీయం ప్రత్యాహ - తదజ్ఞానం జడప్రకాశో న చ శమయేత్తత్ర హేతు
ర్జడేన జడస్య విరోధాభావాత్. ౧౦౭. భ్రమేనిరస్తే సంస్కారనిరాసోఽర్థా
లేత్సన్యత్యగ్రహణం త్వయాగ్రత్యాదేవ నోపపన్నమిత్యభిప్రాయగాచార్యఆహ -
ఇతీతి. భిన్నాభిన్నవిషయలేవ సర్వప్రత్యయయాథార్థ్యాన్న భ్రమసిద్ధిరితి కిం
శబ్దార్థః. ప్రశ్నం మతోఽత్తరమాహ-మనుష్యోఽనామిత్యహంకారాదిదేహవర్యం
తేఽనాత్మన్యాత్మబుద్ధిర్భిన్న ఇత్యర్థః. ఉపహాసపూర్వకముత్తరం వత్తమాచార్య
ఆహేతి చేన్న - ఆహో సర్వపదార్థసంకరస్య వత్తుస్తవతిస్తరణశీలతా. ౧౦౮.
విస్తరణశీలతామేవాహ - సర్వస్యాపి భిదభిద్వయవిషయత్వాత్స్వశాస్త్రసిద్ధాంతేతో
రముకః ఖండ ఇతి భేదాభేదప్రత్యయస్య ప్రమాణత్వముపాశ్రయన్నహం మనుజ
ఇతి ప్రత్యయం భేదాభేదవిషయం తు త్వం భేదాభేదాభ్యాం సర్వసంకరవాదీ

యగోచరత్వహేతోర్ధియమేతాం తు కిమిత్యపేక్షసే త్వమ్. ౧౦౯. అనుమానమిదం తథా చ సిద్ధం విమతా ధీః ప్రమితిర్భిదాభిదత్వాత్, ఇహ చారు నిదర్శనం భవేత్సా తవ ఖండో ఽయమితి ప్రతీతిరేషా. ౧౧౦. నను సంహసనాత్తధీః ప్రమాణం న భవత్యేవ నిషిధ్యమానగత్వాత్, ఇదమితి ప్రతిపన్నయాప్యధీవత్ప్రబలా సత్ప్రతిపక్షతేతి చేన్న. ౧౧౧. వ్యభిచారయంతత్వతో ఽస్య ఖండః పశురిత్యత్ర తదన్యధీస్థముండే, ఇతరత్ర నిషిధ్యమానఖండోల్లిఖితత్వేన నిరుక్తహేతుమత్వాత్. ౧౧౨. నను హేతురయం వివక్ష్యతే ఽత్ర ప్రతిపన్నోపధికే నిషేధగత్వమ్, ఇతి చేన్న వివక్షితస్య హేతోర్వ్యభిచారాత్పునరప్యముత్ర చైవ. ౧౧౩. నను గోత్వఉపాధికే త్వముష్య ప్రతిపన్నస్య హి తత్ర నో నిషేధః, అపితు ప్రథమానముండ ఇత్యత్ర తథాచ

కిమిత్యపేక్షసే. ౧౦౯. తథా చేదమనుమానం సిద్ధం. వివాదాస్పదాఽహం మనుజ ఇతి బుద్ధిః. ప్రమాణం, భిన్నాభిన్నవిషయత్వాత్సా ఖండోఽయమిత్యేషా తవ ప్రతీతి రిహానుమానే చారు నిదర్శనం దృష్టాంతః. ౧౧౦. నను సంఘాతాత్తబుద్ధిరప్రమాణం నిషిధ్యమానవిషయత్వాత్ ఇదమితి ప్రతిపన్నరజతబుద్ధివదితి సాధ్యాభావసాధకహే త్వంతరేణ ప్రబలాం సత్ప్రతిపక్షతామాపాదయతి భట్టభాస్కరః - నన్వీతి. నాహం మనుజో బ్రహ్మాస్తీతి ప్రతిప్రత్యయసామర్థ్యాన్నిషిధ్యమానవిషయత్వమి త్యర్థః. దూషయతి-ఇతి చేన్నేతి. ౧౧౧. తత్ర హేతుమాహ-అస్య హేతోః ఖండః పశురిత్యత్ర వ్యభిచారయంతత్వాత్ కుత ఏతదితి తత్రాహ - ఇతరత్ర నాయం ఖండో గౌః కిన్తు ముణ్డో గౌరితి ఖండాన్యధీస్థే ముండే నిషిధ్యమానఖండోల్లిఖితత్వేన నిషిధ్యమానవిషయత్వరూపనిరుక్తహేతుమత్వాత్తథా చ ఖండముండా భ్యాం గోత్వస్యాభేదప్రత్యయపక్షేబ్రహ్మభ్యాం జీవస్యాభేదప్రత్యయస్యా ప్రా మాణ్యోపపత్తిరితి భావః. ౧౧౨. నను నాయం నిషిధ్యమానవిషయత్వమాత్రం హేతుః కింతు ప్రతిపన్నోపాధౌ నిషిధ్యమానవిషయత్వమితి భట్టభాస్కరశ్చంకతే - నన్వీతి. ప్రతిపన్నస్య ప్రతితస్యాపాధిక ఉపాధావధిష్టానే. తథా చేదమంశే ప్రతిపన్నం తత్రైవ నిషిధ్యతే నేదం రజతమితి తథాఽతత్తని ప్రతిపన్నం మను జత్వం తత్రైవ నిషిధ్యతే ఇతి తస్య భ్రమత్వం ఖండోగౌరిత్యస్య తు తచ్చైవరిత్యా న్న తత్త్వమితి భావః. దూషయతి - ఇతీతి. తత్ర హేతుర్వివక్షితస్య హేతోః పున రప్యముత్ర ఖండో గౌరిత్యముష్కి వ్యభిచారాదేవ. ౧౧౩. నను నాయం ఖండః కింతు ముండ ఇతి గోత్వఉపాధౌ ప్రతిపన్నస్య ఖండస్య న తత్ర నిషేధోఽపి తు

వ్యభిచారితా న హేతోః. ౧౧౮. ఇతి చేన్న వికల్పనాసహత్వాత్
త్రిముఖండస్య తు కేవలే నిషేధః, ఉత గోత్వసమన్వితే స ముండే
ప్రథమో నో ఘటతే ప్రసక్త్యభావాత్. ౧౧౯. న హి జాత్యపి ఖండకే
ప్రసక్తః పరముండ స్త్వీతి సంప్రసక్త్యభావః, చరమోఽపి న గోత్వయు
క్తముండే ఖలుఖండస్య నిషేధకాల ఏవ. ౧౨౦. స్వవిశేషణభూత
గోత్వ ఏవ స్ఫుటమేతస్య నిషేధనం శ్రుతం స్యాత్, తదిహాదిత హే
తుసత్త్వతోఽస్య వ్యభిచారో దృఢవజ్రలేప ఏవ. ౧౨౧. నను భాతి
తరా ముపాధిస్త్రా దళదేత * ద్వ్యవహర్తృతేతి చేన్న, అహమో
ఽనుభవేన సాధనవ్యాపకభావాదవగత్సనంతరం చ. ౧౨౨. నను తద్వ్య
వహరసంఛిదాయా ఇహ తత్కేన కమిత్యనేన ముక్తా, శ్రుతివాక్య

ప్రథమానముండే ఇతి తథా చ హేతోర్వ్యభిచారితా నాస్తీతి శంకతే - నన్వీతి.
౧౧౮. పరిహరణీతి చేన్న - వికల్పనాసహత్వాత్. వికల్పనాసహత్వమేవ దర్శయతి.
కిము ఖండస్య కేవలే ముండే నిషేధః? ఉత గోత్వోపహితే ముండే స నిషేధః? తత్ర
ప్రథమో న యుజ్యతే ప్రాప్త్యభావాత్. ౧౧౯. హి యస్తాదిహ భూతలే ఘటో
నేత్యత్ర భూతలసంస్పృష్టతయా ప్రతిపన్నస్య స్వర్యమాణస్యాన్యత్ర నిషేధో దృష్టః
పరో ముండస్తు కదాచిదపి ఖండే ప్రసక్తే న భవతీత్యేతస్సాత్ప్రసక్త్యభావః. ద్వితీ
యం ప్రత్యాహ - చరమోఽపి న యతో గోత్వోపహితముండే ఖండస్య నిషేధస
మయే ఏవ ముండవిశేషణీభూతగోత్వేఽప్యేతస్య ఖండస్య నిషేధనం శ్రుతం స్యాద్య
భేదమితి ప్రతిపన్నమిదంతోపహితశక్తివ్యక్తా నిషిధ్యతే తద్వదిత్యర్థః. తత్తస్మాదిహ
ప్రతిపన్నోపాధౌ నిషిధ్యమానవిషయే ఖండత్వానే ఉక్తహేతోః ప్రతిపన్నోపాధౌ
నిషిధ్యమానవిషయస్య సత్త్వాదస్య హేతోర్వ్యభిచారో దృఢవజ్రలేప ఏవ. ౧౨౦-
౧౨౧. అత్రానుచ్ఛిన్నైతద్వ్యవహరత్వముపాధిరతిశయేన భాతీతి శంకతే - నన్వీతి.
నాయం ఖండో గౌరితి నిషేధప్రత్యయోత్తరకాలమపి ఖండే గోత్వవ్యవహారో
లక్ష్యతే న తథా బ్రహ్మసాక్షాత్కారా దూర్ధ్వం మనుజత్వవ్యవహార ఇతి భావః.
సాధనవ్యాపకత్వాన్నాయముపాధిరతి సమాధితే - ఇతి చేన్న సాక్షాత్కారోత్తర
కాలమపి ప్రారంభకర్తానురోధాదహం మనుజ ఇత్యహమోఽనుభవేన సాధనవ్యాప
కత్వాత్. ౧౨౨. ప్రారంభకర్త సమాప్తేరూర్ధ్వం వ్యవహారస్య వ్యవహర్తు శోచ్యేదాన్న
సాధనవ్యాపకత్వమిత్యాశయేన చోదయతి-నన్వీతి. "యత్ర త్వస్య సర్వమత్యైవాహూ

* అనుచ్ఛిన్నముండేయమితివ్యవహర్తృతా.

గతేన సంప్రతీతేర్వ్యవహర్తుర్ను కథంచిదేతి చేన్న. ౧౧౯. తదిదం ఘటతే మతే ఒస్తదీయే తదబోధోల్లసితత్వతోఽఖిలస్య, తదబోధ లయే లయోఽపవత్తేజ్జగతస్సత్వతయా చిదా న తే స్యాత్. ౧౨౦. నను పంచసు తు స్థలేషు భేదో ఒహ్యభిదా నో తు శరీరదేహినోస్తే, ప్రథితస్థలపంచకేతరత్వాత్ఫలితా వ్యాత్ర తథా చ హేత్వసిద్ధిః. ౧౨౧. ఇతి చేన్న వికల్పనాసహత్వా న్తిలితానాం భిదభేదతంత్ర తాకిమ్. ఉతనా పృథగేవ తత్ర నాన్యో మిళితాః పంచ న హి క్వచిద్యతస్సుయః. ౧౨౨. చరమో ఒపి న యుజ్యతే తదంగాంగికభావస్య చ తంత్రతా న కిం స్యాత్, న చ యోజకగౌరవం చ దోషః ప్రకృతే తస్య తవాపి సంమత త్వాత్. ౧౨౩. అపి చాన్యతమస్య జాతితద్వత్ప్రభృతీనాం ఘటకత్వ

త్తల్నేన కం వశ్యే"దితి శ్రుతివాక్యగతేన మోక్షే ఇహ తల్నేన కమిత్యనేన తద్వ్య వహారోచ్ఛేదస్య సమ్యక్ ప్రతీతే వ్యవహర్తురుచ్ఛేదః కథం నాస్తి కింత్యస్తేవ. పరిహ రతి-ఇతి చేన్నేతి. ౧౧౯. యస్తాత్తదిదమస్తదీయే మతే ఘటతే తస్య పరబ్రహ్మణో ఒబోధః సచాసావబోధ ఇతి వా. సర్వస్య తదజ్ఞానవిలసితత్వాత్తదజ్ఞానలయే లయోఽప వత్తేస్తేషాం మతే తు జగతః సత్యతయోచ్ఛేదో న స్యాత్. ౧౨౦. భిన్నాభిన్నవిషయ త్వస్య హేతోరసిద్ధిం శంకతే-నను జాతివ్యక్తిగుణగుణికార్యకారణవిశిష్టస్వరూపాంశాంశి సంబంధా యత్ర విద్యంతే తత్ర పంచసు తు స్థలేషు భేదోఒభేదత్వ న తు శరీరదేహినో స్తే భిదాభిదే తత్ర హేతుదుక్తః ప్రథితస్థలపంచకేతరత్వాదయమర్థః దేహదేహినో ర్ద్వితావ్యత్వాజ్జాతివ్యక్తి గుణగుణిభావశ్చ న సంభవతి. నాపి కార్యకారణతా-దేహస్య భౌతికత్వాత్. నాపి విశిష్టస్వరూపతా - దండవైశిష్ట్యస్య చైత్రతంత్ర తావద్దేహస్యాత్ తంత్రత్వాభావాత్. నాప్యంశాంశితా - దేహినో నిరవయవద్రవ్యత్వాత్తథా చాత్ర దేహదేహినోర్హేత్వసిద్ధిరేవ ఫలితేత్యర్థః. ౧౨౧. పరిహరతి-ఇతి చేన్నేతి. కిం మిళితానా మే లేషాం భేదాభేదప్రయోజకత్వముత పృథగేవ? తత్రాద్యో న సంభవతి. యతో మిళితాః పంచ క్వచిదపి న స్యుః. ౧౨౨. అంత్యోఒపి న యుజ్యతే తదా ప్రత్యేకం ప్రయోజకత్వే గుణగుణిభావాదివదంగాంగికభావస్య దేహదేహిభావస్యాపి ప్రయోజ కత్వం కిం న స్యాత్? న చ ప్రయోజకగౌరవమపి దోషః ప్రకృతే తస్మాంగాంగిక భావస్య తవాపి సంమతత్వాత్. దేహదేహినోర్భేదాభేదానంగికారే సర్వసంకరవాదిక స్తవ సిద్ధాంతో బాధ్యేత. ౧౨౩. అపి చ జాతిజాతివత్ప్రభృతీనాం జాతివ్యక్త్యాదీనా మన్యతమస్య ప్రయోజకత్వే ఒభినివేశశ్చేతోస్సేవ్యత్ర దుర్లభో నాస్తి చిదాత్మశరీర

ఆగ్రహశ్చేత్, అపి సోఽత్ర న దుర్లభశ్చిదాత్మాంగకయోః కారణ
కార్యభావభావాత్. ౧౨౪. న చ వాచ్యమిదం పరాత్తకత్వా త్వకల
స్యాపి న జీవకార్యతేతి, తదభేదత ఏవ సర్వకస్యాప్యపత్తేరిహ జీవ
కార్యతాయాః. ౧౨౫. తదసిద్ధిముఖానుమానదోషానుదయాదుక్తన
యస్య నిర్మలత్వమ్, భ్రమఫీప్రమితత్వవేదినోఽతస్తవ న భ్రాంతిపదార్థ
ఏవ సిద్ధ్యేత్. ౧౨౬. అపి చ భ్రమ ఏష కిం తవాంతఃకరణస్యేతి చిదా
త్తనోఽథవాఽసౌ, పరిణామ ఇహాదిమో న తస్యాత్తగతత్వానుభవ
స్య భంగవత్తేః. ౧౨౭. నను రక్తతమప్రసూనయోగాత్స్ఫటికే సంస్ఫు
రణం యథాఽరుణిమ్ముః, భ్రమసంయుతచిత్తయోగతోఽస్య భ్ర
మణస్యానుభవస్తథాత్తని స్యాత్. ౧౨౮. ఇతి చేదయమిరయాత్త
యోగో భ్రమణస్యాశ్రిత ఏవ సన్నసన్వా, ప్రథమో ఘటతే న సం
సృజేత్తేఽవరథాఖ్యాతివదస్య శూన్యకత్వాత్. ౧౨౯. చరమో

కయోః కార్యాకారణభావనత్వాత్. ౧౨౪. నకలస్యాపి పరాత్తకార్యత్వాన్న జీవ
కార్యతేతీదం త్వయా న చ వాచ్యం జీవస్య బ్రహ్మభేదాజేవ సర్వస్యాపీహ జీవకార్య
తాయా ఉపపత్తేః. ౧౨౫. అసిద్ధ్యాదిదోషవైధుర్యాదనుమానం నిరవద్యమిత్యుచనం
హరతి - తత్తన్నాదసిద్ధ్యాదీనానుమానదోషానానుదయాదుక్తానుమానస్య నిర్మలకస్య
మతో భ్రమప్రమితత్వవేదినస్తవ భ్రమపదార్థ ఏవ న సిద్ధ్యేత్. ౧౨౬. అహం మనుజ
ఇత్యాదిప్రత్యయానాం యాథార్థ్యాన్న భ్రమత్వమిత్యుక్తం సంప్రతి సమవాయికారణ
పర్యాలోచనయాఽపి భ్రమత్వం ప్రతిక్షిప్యతే ఇత్యాహ - అపి చైష భ్రమః కిం తవ
మతేఽంతఃకరణస్య పరిణామః అథవా చిదాత్తనోఽసౌపరిణామ ఇత్యస్మిన్నక్షద్యయే
అద్యో న సంభవతి తస్య భ్రమస్యాత్తగత్వానుభవస్య భంగవత్తేః. మృజ్జస్య ఘటస్య
తంత్వనాశ్రయత్వవదంతఃకరణపరిణామిత్వే భ్రమస్యాత్తాశ్రయత్వం న స్యాదిత్యర్థః.
౧౨౭. నను రక్తతమస్య జపాకుసుమస్య యోగాద్యథా స్ఫటికే లాహిత్యస్య స్ఫురణం
తథా భ్రమసంయుతచిత్తయోగాదస్య భ్రమస్యాత్తస్యనుభవః స్వాదితి శంకతే - నన్వీతి.
౧౨౮. ఏతత్పురిహర్తుం పృచ్ఛతీతి చేదయమంతఃకరణాశ్రితస్య భ్రమస్య స్వీకృతఆత్మ
సంబన్ధస్సన్నసత్వాత్తత్ర ప్రథమో న ఘటతే. అన్యథాఖ్యాతివాదినస్తవ మతే సంస
ర్గస్య శూన్యత్వాత్తథా చాత్మభ్రమసంబంధో న స్యాదిత్యర్థః. ౧౨౯. నాప్యసత్వమ
పరోక్షప్రథాయా అనుపవద్యమానత్వాదిత్యాహ - చరమోఽపీతి. ఏవమంతఃకరణస్య

ఽపి న యుజ్యతే పరోక్ష ప్రథనస్యానుపపద్యమానతాయాః, పరిణామ విశేష ఆత్మనో ఽసౌ భ్రమ ఇత్యేష న యుజ్యతేఽంత్యపక్షః. ౧౩౦. అసభాగతయా ఽఽత్మనో నిర న్నేతరయంత్రేః పరిణత్యయోగ్యతాయాః, పరిణత్యయుజేశ్చ యోగ్యతాయామపి బుద్ధ్యాకృతితశ్చిదాత్మనోఽస్య. ౧౩౧. న హి నిత్యచిదాశ్రయ ప్రతీచః పరిణామః పునరన్యచిత్స్వ రూపః, గుణయో స్సముదాయగత్యయోగా ద్గుణతావాంతరజాతితస్స జాత్యోః. ౧౩౨. యుగపత్నమవైతి నో హి శౌక్ల్యద్వయకం యత్ర చ కుత్రచిద్భుతేత, నను చిన్నగుణో గుణీ తథా చ ప్రసరేన్నోదిత దుష్టతేతి చేన్న. ౧౩౩. కటకాశ్రయభూతదీప్తిహేమ్నో రుచకాధారకభావపత్తభైవ, అవినాశివిదాశ్రయస్య భూయో ఽన్యవిదాధారతయా స్థితేరయోగాత్. ౧౩౪. న చ సంస్కృతిరగ్రహో ఽప్యవిద్యా భ్రమశబ్దార్థనిరుక్త్యసంభవేఽపి, భ్రమసంజ్ఞితవస్త్యసంభవేన భ్రమ

పరిణామో భ్రమ ఇతి పక్షం నిరాకృత్యాత్మనః పరిణామవిశేషో ఽసౌ భ్రమ ఇత్యేతమంత్యపక్షం నిరాచక్షే - పరిణామవిశేష ఇతి. ౧౩౦. తత్ర హేతుర్నిరస్తేత రసంగస్యాత్మనో ఽసభాగతయా నిరపయవద్రవ్యత్వేన పరిణామయోగ్యత్వాత్ పరిణామిత్యమంగీకృత్యాప్యహ - యోగ్యతాయామపి బుద్ధ్యాకృతితో జ్ఞానాంతరాకారేణ చిదాత్మనో ఽన్య పరిణామయోగాదిత్యర్థః. ౧౩౧. హి యస్తాన్నిత్యజ్ఞానాశ్రయస్య సుఖమహమస్వాప్సం న కించిదవేదపమితి. సుప్తోతితపరామర్శానుమేయస్య కారణవిరమే ఽపి సత్త్వేన నిత్యం చ యత్ జ్ఞానం తదాశ్రయస్య ప్రత్యగాత్మనః పునరన్యస్య చిత్స్వరూపో భ్రమజ్ఞానాత్మకః పరిణామో న సంభవతి గుణతావాంతరజాతిత స్పృశాత్యో ద్గుణయో స్సముదాయగత్యయోగాద్యుగపత్నమవాయోగాదేకద్రవ్యాశ్రితరూపరసాదిగుణవ్యాప్యత్వార్థం గుణతావాంతరేతి విశేషణం. ౧౩౨. హి యస్తాచ్ఛౌక్ల్యద్వయం యత్ర కుత్రచిదపి నో సంభవతి. నను మన్తతే జ్ఞానం న గుణో ఽపి తు గుణీ ద్రవ్యపదార్థః. తథా చ నోదితదుష్టతా ప్రసరేదేత ద్దూషయతి-ఇతి చేన్నేతి. ౧౩౩. తత్ర హేతుమాహ - కటకాశ్రయభూతదీప్తిమవర్ణస్య తదైవ రుచకాధారత్వం యథా తభైవ నిత్యజ్ఞానాశ్రయస్య భూయో జ్ఞానాంతరాధారతయా స్థితేరయోగాత్. ౧౩౪. నను భ్రమశబ్దార్థనిరుక్త్యసంభవే ఽపి సంస్కృతిరగ్రహణం వా విదాస్యాదిత్యాశంక్య పరిహరతి - న చేతి. తత్ర హేతు

సంపాదితసంస్కృతేరయోగాత్. ౧౩౫. అపినా గ్రహణం చితేరభా
వశ్చిరూపగ్రహణస్య నిత్యతాయాః, తదసంభవతో ౭నవృత్తభావ
స్తదభావే ౭పి చిదాత్మనో ౭వభాసాత్. ౧౩౬. న చ భంజకమీక్ష్య
తే న తస్యోపగమే ఖండజడాన్యతాత్మకస్య, ఇతి వాచ్యమఖండవృత్తి
రూఢేశ్వరబోధస్య నివర్తకత్వయోగాత్. ౧౩౭. అపి చేష్టతదన్యహే
తుధీజే జగతః కృత్యకృతీ న తే ఘటే, సకలవ్యవహారసంకరత్వాత్
దలం జీవనికా ౭పి దుర్లభా తే. ౧౩౮. ఇతి యుక్తిశతైరమర్త్యకీర్తి
స్సుమతీంద్రం తమతంద్రితం స జిత్వా, శ్రుతిభావవిరోధిభావభాజం
విమతగ్రంథమమంథరం మమంథ. ౧౩౯. ఇతి భాస్కరదుర్దతే ౭భి
భూతే భగవత్పాదకథాసుధా ప్రసన్నే, ఘనవార్షికవారివాహజాలే
విగతే శారదచంద్రచంద్రికేవ. ౧౪౦. స కథాభిరవంతిషు ప్రసిద్ధాన్
విబుధాన్బాణమయూరదండిముఖ్యాన్, శిథిలీకృతదుర్దతాభిమానాన్ని

మాహ - భ్రమసంజ్ఞితేతి. ౧౩౫. అగ్రహణమపి కిం స్వరూపగ్రహణస్యాభావః?
ఉత అగంతకస్యేతి వికల్ప్యా ౭౭ద్యం ప్రత్యాహ-నాప్యగ్రహణం చితేరభావ
శ్చితిరూపగ్రహణస్య నిత్యత్వే న తస్య చితేరభావస్య సంభవాత్ ద్వితీయం ప్ర
త్యాహవృత్తభావో ౭వ్యగ్రహణం న భవతి తత్ర హేతుస్తస్యావృత్తేరాగంతు
కస్య గ్రహణస్యాభావే ౭పి చిదాత్మనస్సురణాన్న తస్య ప్రతిబంధకత్వమిత్యర్థః.
౧౩౬. న న్వాత్తన్యజ్ఞానాభ్యుపగమే తస్య భంజకం నేక్ష్యత ఇత్యాశంక్య పరిహరతి-
న చేతి. తత్త్వమస్యాదిమహావాక్యజన్యాఖండవృత్త్యా రూఢపరబ్రహ్మచైతన్యస్య నివర్తక
త్వయోగాత్. ౧౩౭. కిం చేష్టానిష్ఠసాధనజ్ఞానజనితే సర్వస్య జంగమస్య ప్రవృత్తిని
వృత్తి న చ తే సర్వసంకరమతే సంభవతః సకలవ్యవహారస్య సంకీర్ణత్వాత్. జీవనికా
౭పి తే దుర్లభా తస్మాదలమిత్యాహ - అపి చేతి. ౧౩౮. ఇత్యేవం యుక్తిశతై స్స
అమర్త్యకీర్తిర్భగవాన్ భావ్యకారస్తమనలసం సుధీంద్రం భట్టభాస్కరం జిత్వా
శ్రుతిభావవిరోధిభావభాజం విమతగ్రంథం ర్ఘడితి మమంథ. ౧౩౯. ఇత్యేవం భాస్క-
రదుర్దతే ౭భిభూతే సతి భగవత్పాదకథాలక్షణా సుధా ప్రసన్నే విస్తారం గతా
యథా ఘనీభూతానాం వార్షికపయోదానాం జాలే విగతే సతి శరత్కాలీనచంద్రి
కా తద్వదిత్యర్థః. ౧౪౦. సోపంతిషు జనపదేషు ప్రసిద్ధాన్ విబుధాన్ బాణాదీ
న్పండితాన్కథాభి శిథిలీకృతదుర్దతాభిమానాన్ నిజభావ్యక్తవశోక్కుంతితాం

జభాప్యశ్రవణోత్సుకాంశ్చకార. ౧౮౧. ప్రతిపద్య తు బాహ్లికా
న్తహర్షో వినయిభ్యః ప్రవివృణ్వతి స్వభాప్యం, అవదన్నసహిష్ణవః
ప్రవీణాస్సమయే కేచిదథార్హతాభిధానే. ౧౮౨. నను జీవమజీవ
మాస్రవం చ శ్రితవత్సం వరనిర్జరౌ చ బంధః, అపి మోక్షముపైషి

శ్చకార కథాభిః ప్రసిద్ధానితి వా. ౧౮౧. బాహ్లికాంస్తు దేశాన్ప్రతిపద్య మహర్షో
శ్రీశంకరే శిష్యేభ్యస్వభాప్యం వివృణ్వతి సతి అర్హతసంజ్ఞకే వివసనసమయే ప్రవీ
ణాః కేచిదసహిష్ణవ ఉచుః. ౧౮౨. బోధాత్తతో జీవో జడవర్గస్త్యజీవః ఏతయో
రయమవరః ప్రపంచో జీవాస్తికాయః పుద్గలాస్తికాయః ధర్మాస్తికాయః అధర్మాస్తి
కాయః ఆకాశాస్తికాయశ్చేతి పంచాస్తికాయానామ అస్తితి కాయంతే శబ్ద్యంత
ఇత్యస్తికాయాః కైతే శబ్దఇతి స్మరణాత్. తత్ర జీవాస్తికాయస్త్రిధా బద్ధో ముక్తో
నిత్యసిద్ధకార్మ్యస్త్రిత్యసిద్ధ ఇతరే కేచిత్పాదనైర్ముక్తా అన్యే బద్ధాః పుద్గలాస్తికాయః
మోధా. పృథివ్యాదీని చత్వారి భూతాని స్థావరం జంగమం చేతి శాస్త్రీయబాహ్య
ప్రవృత్త్యా హ్యంతరోఽపూర్వాభ్యో ధర్మోఽనుమీయత ఇతి ప్రవృత్త్యనుమేయో
ధర్మో ధర్మాస్తికాయః ఉద్ధర్మగమనశీలస్య జీవస్య దేహేఽవస్థానేనాధర్మోఽనుమీయత
ఇతి స్థిత్యనుమేయోఽధర్మాస్తికాయః. ఆకాశాస్తికాయో ద్వేధా లోకాకాశోఽలోకా
కాశశ్చ తత్రోపర్యుపనిష్ఠితానాం లోకానామంతర్లోరీ ఆద్యస్తేషాముపరి మోక్ష
స్థానం ద్వితీయః. పురుషం విషయేష్వస్థావయతి గమయతీతి ఇంద్రియప్రవృత్తి
రాస్రవః. ఇంద్రియద్వారా హి పౌరుషం జ్యోతిర్విషయాన్ స్పృశద్రూపాదిజ్ఞాన
రూపేణ పరిణమతే. అన్యే తు కర్మాణ్యాస్రవమాచూస్తాని కర్తారమభివ్యాప్య స్రవంతి
కర్తారమనుగచ్ఛంతీత్యాస్రవః. సేయం మిథ్యాప్రవృత్తిరనర్థహేతుత్వాత్. జీవమజీవ
మాస్రవం చాశ్రితవంతౌ త్రైస్సుహితౌ సంవరనిర్జరౌ సమ్యక్ప్రవృత్తీ తత్ర శమ
దమాదిప్రవృత్తిస్సంవరస్సహి ఆస్రవస్రోతసో ద్వారం సంపృణోతీతి సంవర
ఉచ్యతే నిర్జరస్త్యనాదికాలప్రవృత్తికమయ కలుషపుణ్యాపుణ్యప్రహణహేతుస్తప్త
శిలారోహణాది స్సహి నిశ్చేషం పుణ్యాపుణ్యం సుఖదుఃఖోపభోగేన జరయ
తీతి నిర్జరః. బంధోఽప్రవిధం కర్త తత్ర సూతికర్త చతుర్విధం తద్యథా జ్ఞానావర
ణీయం దర్శనావరణీయం మోహనీయమస్తరాయమితి. తథా చత్వార్వ్యసూతికర్తాణి
తద్యథా వేదనీయం నామికం గోత్రికమాయుష్మం చేతి. తత్ర సమ్యక్జ్ఞానం న
మోక్షసాధనం న హి జ్ఞానాద్వస్తుసిద్ధిరతిప్రసంగాదితి వివర్యయో జ్ఞానావరణీయం
అర్హతదర్శనాభ్యోసాన్న మోక్ష ఇతి జ్ఞానం దర్శనావరణీయం. బహుషు విప్రతి

సప్తసంఖ్యాన్నపదార్థాన్కథమేవ సప్తభంగా. ౧౮౩. కథయార్హత
జీవమస్తి కాయం స్ఫుటమేవంవిధ ఇత్యువాచ మానీ, అవదత్స చ
దేహతుల్యమానో దృఢకర్తాప్రకవేష్టితశ్చ విద్వక్. ౧౮౪. అమహా

పిఢేష తీర్థకరైరుపదర్శితేష మోక్షమార్గేష విశేషానవధారణం మోహనీయమై
క్షమార్గప్రవృత్తానాం తద్విఘ్నకరం జ్ఞానమస్తరాయం తానీమాని శ్రేయోహం
తృప్త్యాద్ధాతీని కర్తాణ్యువ్యంజే. అఘాతీని కర్తాణి తద్యథా శుక్లశరీరాకారేణ పరి
ణామహేతుర్వేదనీయం. తద్వారేణ తత్త్వవేదనహేతుత్వాత్తదనుగుణం నామికం తద్ధి
శుక్లపుద్గళస్యాద్యామవస్థాం కలలబుద్బదారూపామరభలే గోత్రికం త్వవ్యాకృతం
తతోఽప్యాద్యం దేహాకారపరిణామశక్తిరూపేణావస్థితం ఆయుష్కం చాయః
కాయతి కథయత్యుత్పాదనద్వారేణేతి శుక్లశోణితస్వరూపమ్. యద్వా మమ వేదనీయం
తత్త్వమనీతి వేదనీయం. ఏతన్నామాహమస్తీ త్యభిమానో నామికమహమత్ర భగవతో
దేశికస్వార్థాకళివ్యవంశే ప్రవిష్ట ఇత్యభిమానో గోత్రికం. శరీరస్థిశ్చర్ధం కర్తాయుష్కం
తాన్యేతాని తత్త్వావేదకశుక్లపుద్గళాశ్రయత్వాదఘాతీని కర్తాణి తదేతత్కర్తాప్రకం
పురుషం బధ్నాతీతి బంధః విగళిత సమస్తశ్లేశతద్వాసనస్యానాపరణీయజ్ఞానస్య సుఖైక
తానస్యాత్మన ఉపరిదేశావస్థానం మోక్ష ఇత్యేకే. అన్యే తూర్ధ్వగమనశీలా హి జీవో
ధర్మాధర్మాస్తికాయేన బద్ధస్తస్వి మోకాదూర్ధ్వం గచ్ఛత్యేవ స మోక్ష ఇతి సప్తానామస్తి
త్వాదీనాం భక్తానాం సమాహరస్సప్తభంగీ తయోపలక్షితాస్సప్తపదార్థాన్కథం నాంగీ
కరోషి. సప్తభంగాస్తు, స్వాదస్తి, స్వాన్నాస్తి, స్వాదస్తి చ నాస్తి చ, స్వాదవక్తవ్యః,
స్వాదస్తి చావక్తవ్యః, స్వాన్నాస్తి చావక్తవ్యశ్చ, స్వాదస్తి చ నాస్తి చావక్తవ్యశ్చేతి
స్వాదితి తిజస్తప్రతిరూపకం కథంచిదర్థకమవ్యయం తత్ర వస్తునోఽస్తిత్వవాంఛాయాం
ప్రథమో భంగః ప్రవర్తతే. నాస్తిత్వవాంఛాయాం ద్వితీయః. క్రమేణోభయ
వాంఛాయాం తృతీయః. యుగపదుభయవాంఛాయాం చతుర్థః. అద్యచతుర్థభంగయో
ర్వాంఛాయాం పంచమః. ద్వితీయచతుర్థేచ్ఛాయాం షష్ఠః. తృతీయచతుర్థేచ్ఛాయాం
సప్తమః. ఇతి వివేకః. ౧౮౩. ఏవముక్తో మానీ స శ్రీశంకరాచార్య ఉవాచ—హే
అర్హత, జీవాస్తికాయ మేవంవిధో జీవాస్తికాయ ఇతి స్ఫుటం కథయ ఏవముక్తస్స
చార్వాలో బభాషే దేహ తుల్యప్రమాణో దృఢేనోక్తకర్తాప్రకేన బద్ధశ్చ. ౧౮౪. ఆచార్య
అన-అమహాననణ్యదేహపరిమాణో జీవో ఘటాదయో మధ్యమపరిమాణత్వా

సనఁగుర్ఘటాదివత్సాత్స న నిత్యోఽపి చ మానుషాచ్ఛ దేహాత్, గజదేహమయన్ విశేన్న కృత్స్నం ప్రవిశేచ్ఛ ప్లుషిదేహ మప్య కృత్స్నః. ౧౮౫. ఉపయాంతి చ కేచన ప్రతీకా మహతా సంహసనే న సంగమేఽస్య, అపయాత్యధిజగ్గుహోఽల్పదేహం తదయం దేహసమ స్సమశ్రుతేశ్చ. ౧౮౬. ఉపయంత ఇమే తథాఽపయంతో యది వర్తేవ నజీవతాం భజేయుః, ప్రభవేయరనాత్మనః కథం తే కథమాత్మా వయవాః ప్రయాంతు తస్మిన్. ౧౮౭. జనితారహితాఃక్షయేణ హీనా స్సముపాయంత్యపయాంతి చాత్మనస్తే, అముకోపచితః ప్రయాతి కృత్స్నం త్వముకై శ్చాపచితః ప్రయాత్యకృత్స్నమ్. ౧౮౮. కిమచేత నతో త చేతనత్వం వద తేహం చరమే విరుద్ధమత్యా, వపురున్మథితం భవేత్తు పూర్వే బత కాత్తేన్న్య న వపుర్న చేతయేయుః. ౧౮౯. చలయంతి రథం యథైకమత్యా బహవో వాజిన ఏవమప్రతీతాః, ఇత

ద్యథా న నిత్యాస్తథా నిత్యో న స్యాత్. అపిచ శరీరాణామనవస్థితపరిమాణత్వాన్తన మ్యజీవో మనుష్యశరీరపరిమాణో భూత్వా పునః కేనచిత్కర్తృవిపాకేన హస్తిజన్మ ప్రాప్నువన్న సర్వం హస్తిశరీరం ప్రవిశేద్దేహాపరదేశో నిర్జీవః స్యాత్పుత్రికాదేహం చ ప్రాప్నువన్ తం సర్వో న ప్రవిశేత్ దేహద్భుహిరపి జీవస్సాన్యధిత్వర్థః. చకారాదస్మిన్నపి జన్మని కౌమారయావనస్థవిరేష్యేష దోషో బోధ్యః. ౧౮౫. ఏవముక్త అర్హత శృంకలే - మహతా సంఘాతేనాస్య జీవస్య సంగమే సతి కేచనావయవా ఉప యాంతి తథాఽల్పదేహమభిగంతుమిచ్ఛోః కేచనావయవా అపయాంతీత్వేపం సమాన వ్యాప్తేశ్చ న చాసావయం జీవో దేహసమః. ౧౮౬. ఆచార్య ఆహ-యదీమేఽప యవాః ఉపయంతస్తథాపయంతశ్చ తర్హ్యాగమాపాయిత్యాచ్ఛరీరవదాత్మతాం న భజే యుః. కిం చానాత్మనస్తే జీవావయవాః కథం ప్రాదుర్భవేయుః? కథం చ తస్మిన్ననాత్మని తే లీయేర్? విరోధాదిత్వర్థః. ౧౮౭. అర్హత ఆహఽఽత్మనస్తేఽపయవా జన్మనా రహితాః క్షయేణ చ హీనా నిత్యా ఏవ సముపయాంత్యపయాంతి చ. తథా చాముక్త రుపచితో గజాదిదేహం కృత్స్నం ప్రయాతి అముక్తేశ్చాపచితః పుత్రికాదిదేహ మకృత్స్నం స్వల్పం ప్రయాతి. ౧౮౮. ఆచార్య ఉవాచ-కిం తేహమచేతన్యముత చే తన్యత్వమిత్వపదల్ తత్రాంత్యే పక్షే బహునానా చేతనానామేకాభిప్రాయనియమా భావాత్కదాచిద్విరుద్ధమత్యా శరీరమున్మథితం భవేత్. ఆద్యేతు కాత్తేన్న్య న శరీరం న చేతయేయుః. ౧౮౯. అంత్యవికల్పమవలంబ్యర్హత ఆహ-యథా బహవో

రేతరమంగ మేజయంతు జ్ఞపతే చేతనతామపి ప్రపద్య. ౧౫౦. బహవో ఽపి నియామకస్య సత్వాత్సుమతే తత్ర భజేయరైకమ త్యమ్, కథమత్ర నియామకస్య తద్వద్విరహాత్కస్య చిదప్యదో ఘటేత. ౧౫౧. ఉపయాంతి న చాపయాంతి జీవావయవాః కింతు మహత్తరే శరీరే, వికసంతి చ సంకుచంత్యనిష్టే యతివర్మాత్ర నిదర్శనం జలూకా. ౧౫౨. యది చైవమమీ సవిక్రియత్వాద్భుటవత్తే చ వినశ్వరా భవే యుః, ఇతి నశ్వరతాం ప్రయాతి జీవే కృతనాశాకృతసంగమా భవే తామ్. ౧౫౩. అపిచైవమలాబుసద్భవాభౌ నిజకర్తాప్తకభారమగ్నజం తోః, సతతోర్ధ్వగతిస్వరూపమోక్ష స్తవ సిద్ధాంతసమర్థితో న సిద్ధ్యేత్. ౧౫౪. అపి సాధనభూతసప్తభంగీనయమప్యావృత్తతనాద్రియామహే తే, పరమార్థసతాం విరోధభాజాం స్థితిరేకత్ర హి నైకదా ఘటేత. ౧౫౫. ఇతి మాధ్యమికేషు భగ్నదర్శేష్వపభాష్యాణి స నైమికే విత త్య, దరదాన్భరతాంశ్చ శూరసేనాన్కురుపాంచాలముఖాన్సహవాన జైషీత్. ౧౫౬. పటుయక్తినికృత్తస్వశాస్త్రం గురుభట్టోదయనాద్వికై

ఽప్యశ్వా ఏకమత్యా రథం చాలయంతి తథా ఽన్యోన్యమప్రతీతాః చేతనతామపి ప్రతిపద్య హే తత్త్వజ్ఞాధిపతే అంగం శరీరమేజయంతు చాలయంతు. ౧౫౦. ఆచార్యః పరహరతి-బహవో ఽపి వాజినో నియామకస్య సత్వా దైకమత్యం తత్ర రథచాలనే భజేయరత్ర తు తద్వత్కస్యచిదపి నియామకస్యాభావాదద ఏకమత్యం కథం ఘటేత? కటాక్షేణ సంబోధయతి-హే సుమతే ఇతి. ౧౫౧. ఆర్హత ఆహోపయాంతీతి. అనిష్టే పుత్రికాదిచేహే. ౧౫౨. ఏవమక్త ఆచార్య ఉవాచ-యదిచైవం తర్హి సవిక్రియత్వా త్తే ఽమీ వినశ్వరా భవేయరిత్యేవం జీవే నశ్వరతాం ప్రయాతి సతి కృతనాశాకృతాభ్యాగమా భవేతామ్. ౧౫౩. కింవైవం సతి తుంబికావత్సంసారసాగరే నిజకర్తాప్తకభారేణ మగ్నస్య జంతోస్సంతతోర్ధ్వగతిస్వరూపా మోక్ష స్తవ సిద్ధాంతసమర్థితో బాధ్యేత. ౧౫౪. అపి చ హే ఆర్హత తే సాధనభూతసప్తభంగీనయమపి నాద్రియామహే. హి యస్తాత్పరమార్థసతాం విరోధభాజాం సదసత్త్వాదిధర్మాణామేకస్తిథి ధర్మజ్యేకదా యుగపత్ స్థితిర్న ఘటేత. ౧౫౫. ఇత్యేవం మాధ్యమికేషు భగ్నదర్శేషు సత్పు అథానంతరం స క్రిశంకరాచార్యో నైమికే భాష్యాణి విస్తార్య దరదాదికాన్ చేశవిశేషాన్ జితవాన్. ౧౫౬. సహి

రజయ్యమ్, సహి ఖండనకారమూఢదర్పం బహుధా వ్యుద్యత వశంవదం
చకార. ౧౫౭. తదనంతరమేష కామరూపానధిగత్యాభినవోపశబ్దగు
ప్తమ్, అజయత్కిల శాక్తభాష్యకారం స చ భగ్నో మనసేదమాలు
లోచే. ౧౫౮. నిగమాబ్జవికాసిబాలభానోర్న సమోఽముష్య విలో
క్యతే త్రిలోక్యామ్, న కథంచన మద్వశంవదో ఽసౌ తదముం దైవత
కృత్యయా హరేయమ్. ౧౫౯. ఇతి గూఢమసౌ విచింత్య పశ్చాత్సహ
శిష్యైస్సహసా స్వశాక్తభాష్యమ్, పరిహృత్య జనాపవాదభీత్యా యమిన
శ్శిష్య ఇవాన్వవర్తతైషః. ౧౬౦. నిజశిష్యపదం గతానుదీచ్యానితి
కృత్వా ఽథ విదేహకోసలాద్యైః, విహితాపచితిస్తథాంగవంగేష్యయ
మాస్తీర్య యశో జగామ గౌడాక్. ౧౬౧. అభిధూయ మురారిమిశ్ర
వర్యం సహసా చోదయనం విజిత్య వాదే, అవధూయ చ ధర్మగుప్తమి
శ్రం స్వయంప్రేథమగాపయత్సగౌడాక్. ౧౬౨. పూర్వం యేన విమో
హితా ద్విజవరా స్తస్మాన్సతోఽరీన్కలౌ బుద్ధస్య ప్రబిభేదమస్మరివర
స్తాన్ భాస్కరాదీన్స్తాన్, శాస్త్రాన్నాయవినిందకేన కుధియా కూట

భాష్యకారః ఖండనకారం శ్రీహర్షాఖ్యం బహుధా వాదం కృత్వా వశంవదం చకార
తం విశిష్య-బహుయుక్తిభిః. ఖండితాని సర్వశాస్త్రాణి యేన గురుః ప్రభాకరః భట్టో
భట్టపాదో భట్టభాస్కరశ్చ గుర్వాదిభిరేతుమశక్యమత ఏవోఢదర్పమ్. ౧౫౭. కామ
రూపాన్ దేశవిశేషానధిగత్య ప్రాప్య అభినవ ఉపశబ్దో యస్య స చాసౌ గుప్తశ్చ
తమభినవగుప్తమితి యావత్. స చ భగ్నో ఽభినవగుప్తాచార్యో మనసేదం వత్స
మాణం విచారమామస. ౧౫౮. తదేవాహ-వేదాబ్జవికాసిన్ బాలసూర్యస్యాముష్య
శంకరస్య సమస్త్రీలోక్యాం న విలోక్యతే ఽసౌవతో మద్వశంవదః కథంచిదపి న
భవిష్యతి తస్మాదముం దైవతకృత్యయాహం పరిహరేయమ్. ౧౫౯. ఇత్యేవమసౌ గూఢం
విచింత్య పశ్చాద్విష్యైస్సహ విచింత్య జనాపలాపభయేన స్వశాక్తభాష్యం సహసా పరి
త్యజ్యైషో యమినశ్శిష్య ఇవాన్వవర్తత. ౧౬౦. ఇత్యేవముదీచ్యానత్తరదిశి
భవాన్ స్వశిష్యపదం గతాన్విధాయాథ విదేహాద్యైర్విహితా పూజా యస్య సః
తథాంగాదివ్యయం యశ ఆస్తీర్య గౌడాక్ జగామ. ౧౬౧. లేషు గౌడదేశేషు
స్థితాస్తరారిమిత్రాదీ నివృత్త్య ప్రాథం స్వయశో గౌడదేశోద్భవానగాపయత్.
౧౬౨. పూర్వం కలౌ యే శాస్త్రాన్నాయవినిందకేన కుబుద్ధినా ద్విజవరా విమోహితా
స్తస్మాన్సతో బుద్ధస్మారీన్స్తాన్ భాస్కరాదీన్నిగమాగమాదిషు నిష్ఠాతః పారంగతో

ప్రవాదాగ్రహాన్నిష్ఠాతో నిగమాగమాదిషు మతం దక్షస్య కూట
గ్రహే. ౧౬౩. శాక్తైః పాశుపతైరపి ఊహణకైః కాపాలికైర్వైష్ణవై
రప్యన్యై రఖలైః ఖలం ఖలు ఖలైర్దుర్వాదిభిర్వైదికమ్, మార్గం
రక్షితు ముగ్రవాదివిజయం నో మానహేతోర్వ్యధాత్సర్వజ్ఞో న
యతో ఽస్య సంభవతి సంమానగ్రహగ్రస్తతా. ౧౬౪. దిష్టే
పంకజవిప్లరేణ జగతామాద్యేన తత్సానుభి ర్నిర్దిష్టే సనకాదిభిః
పరిచితే ప్రాచేతసాద్యైరపి, శ్రౌతాద్యైతపథే పరాత్తభిదుర్వాదు
ర్వాదినః కంటకాన్ప్రీధృత్యాథ చకార తత్ర కరుణో మోక్షా
ధ్వగక్షుణ్ణతామ్. ౧౬౫. శాంతిర్దాంతివిరాగతావ్యుపరతిః త్సంతిః
పరైకాగ్రతా, శ్రద్ధేతి ప్రథితాభిరేధితతనౌ షడ్వక్త్రనన్దాత్మభిః,
భిక్షుక్షోణిపతౌ పిచండీలతరోచ్చం డాతికంఠాచ్చులత్పాపండాసురఖండ

మస్కరివరో యతిశ్రేష్ఠక్రిశంకరాచార్యః ఊహణలేఖ ప్రబిభేద. నను బుద్ధారీణాం
లేహం ప్రవిభేదనమనుచితమిత్యాశక్కానిరాసాయ తాన్విశిషి - కూటేషు మిథ్యా
భూలేషు ప్రవాదేష్వాగ్రహో యేహం. నన్వేషం తస్మి బుద్ధమకస్థాపనం కృతం భవిష్య
తీత్యాశంకావ్యవచ్ఛేదాయాహ-కూటగ్రహే మిథ్యాభూతపక్షస్వీకారే దక్షస్య బుద్ధ
స్యాపి మతం ప్రబిభేత్సమషజ్యతే. శా. ౧౬౩. శాక్తాదిభిరన్యైర్వైశేషికాదిభిరపి
సర్వైర్దుష్టైర్వాదిభిః ఖలముచ్చిన్నం వైదికం మార్గం రక్షితుం సర్వజ్ఞశ్రీశంకరా
చార్య ఉగ్రవాదివిజయం వ్యధాత్ మానహేతోర్వ్యయతో ఽస్య సమ్మానగ్రహగ్రస్తతా
న సంభవతి. ౧౬౪. కించ జగతామాద్యేన కమలాసనేన చతుర్దుభేన దిష్టే ఉపదిష్టే
పునశ్చ తస్య పుత్రైః సనకాదిభిర్నిర్దిష్టే సమ్యగుపదిష్టే పునశ్చ వాల్మీక్యాదిభిః పరిచితే
పరిసమంతాత్సంచితే శ్రౌతాద్యైతపథే పరాత్తభేదినో దుర్వాదినః కంటకాన్
ప్రీధృత్యాథానంతరం తత్ర మోక్షాధ్వని మోక్షాధ్వగైర్దుముక్షుభిః క్షుణ్ణతామభ్య
స్తతాంచకార. ౧౬౫. మాతృభిః షడాననపత్ ప్రథితాభిక్యాంత్యాద్యాభిరేధితకనా
పునశ్చాతిశయితం పిచండముదరం యేహం లే పిచండీలాః స్థూలాదరాః పిచ్ఛాదిత్వాది
లన్. “బృహత్కుక్షిః పిచణ్డీల” ఇత్యమరః. అతిశయేన పిచండీలానాం ప్రచండానా
మతికండ్వోచ్చలతాం పాపండాత్త కానామసురాణాం ఖండనైకరసికే భిక్షురాజే శ్రీ
శంకరాచార్యే సతి బుధానాం పండితాత్త కానాం దేవానాం బాధా కుతః కుతోఽపి

నైకరసికే పాథా బుధానాం కుతః. ౧౬౬. యత్రారంభజకాహళీకల కలైర్లోకాయతో విద్రుతః కాణాః కాణభుజస్తు నైన్యరజసా సాం ఖైర్భృతా సాంఖ్యధీః, యథ్వా తేషు పలాయితేషు సహసా యోగాస్సహైవాద్రవస్కో వా వాదిభటః పటుర్భువి భవేద్వస్తుం పురస్తాస్తునేః. ౧౬౭. ఉచ్చండే పణబంధబంధురతరే వాచంయమత్త్వ పతేః పూర్వం మండనఖండనే సముదభూద్యో డిండిమాడంబరః, జాతా శ్శబ్దపరంపరాస్తత ఇమాః పాషండదుర్వాదినామద్యశ్రోత్ర తటాటవీషు దధతే దావానలజ్వాలతామ్. ౧౬౮. బుద్ధో యుద్ధసము ద్యతః కిల పునస్థిత్యా క్షణాద్విద్రుతః కోణే ద్రాక్షణభుగ్విశ్రీ యత తతః స్తోమావృతో గౌతమః, భగ్నో ౭సౌ కపిలో ౭పలాయత తతః పాతంజలాశ్చాంజలిం చక్రస్తస్య యతీశతుశ్చతురతా కేనో పమీయేత సా. ౧౬౯. హస్తగ్రాహం గృహీతాః కతిచన సమరే వైది కా వాదియోధాః కాణాదాద్యాః పరే తు ప్రసభమభిహతా హంత లోకాయతాద్యాః, గాఢం బందీకృతాస్తే సుచిరమథ పునస్స్వస్య

నైవేత్సర్థః. ౧౬౬. యత్రారంభజనైః కాహళ్యాః కలకలైః కర్ణాలాఖ్యవాద్యవిశేష కోలాహలైః. ౧౬౭. “కలకల ఉత్తః కోలాహల” ఇతి మేదిసి - లోకాయతశ్చార్వాకో విద్రుతః కాణాదస్తు నైన్యరజసా కాణాజాతాః సాంఖ్యైస్తు అసాంఖ్యధీర్భృతా. యు ద్ధంకృత్వా తేషు చార్వాకాదిషు పలాయితేషు తైస్సహైవ పాతంజలా అపి సహసా పలాయ్య గతాస్తథా చ భువి కోవా వాదిభటో మునేః పురస్తాద్వస్తుం పటుర్భువే న్నకో ౭వీత్సర్థః. ౧౬౭. పణస్య గ్లహస్య బంధనేన బంధురతరే ౭లికోభనే ప్రచండే పూర్వం మండనస్య ఖండనే యో వాచంయమత్త్వ పతేః డిండిమాడంబరః సముదభూత్త స్తాత్ డిండిమాడంబరాజ్ఞాతాశ్శబ్దపరంపరా ఆద్య పాషండదుర్వాదినాం శ్రోత్ర త టాటవీషు దావాగ్నిజ్వాలతాం దధతే. ౧౬౮. కించ యుద్ధాయ సముద్యతో జాధ్య కిల పునస్థిత్యా క్షణాద్విద్రుతః. కాణాదస్తు ఝడితి కోణే విలయం గతః గౌతమస్తు తమస్తోమేనావృతః క్వచిద్గాఢాంధకారే మగ్నః ఆసౌ కపిలస్తు భగ్నస్సంస్తతో ౭పలాయత తతః తస్మాత్కారణాది వా పాతంజలాశ్చాంజలిం చక్రస్తస్య యతిపతే స్సా చతురతా కేనోపమీయేత. ౧౬౯. కేచిత్కాణాదాద్యా వైదికా వాదియోధా స్సంగ్రామే హస్తగ్రాహం గృహీతా హస్తేన గృహీతా ఇత్సర్థః. పరే తు వేదబాహ్య శ్చార్వాకాద్యా బలాత్కారేణాభిసృతాః. హంతేతి హస్తే. తే కాణాదాద్యాన్సుచిరం

రాజ్యే నియుక్తాస్సేవంతే తం విచిత్రా యతిధరణిపతేహూరతా వా
దయా వా. ౧౨౦. శాంత్యాద్యర్ణవబాడబాసలశిఖా సత్యాభ్రవాత్యా
దయా జ్యోత్స్నాదర్శనిశాఽథ శాంతినలీనీరాకాశశాంతద్యుతిః, ఆస్తి
క్యదుమదావపావకనవజ్వాలావలీ సత్కథా హంసీప్రావృడఖండి దండి
పతినా పాషండవాఙ్మండలీ. ౧౨౧. అద్వైతామృతవర్షిభిః పరగురువ్యా
హరథారాధరైః కాంతైర్నంత సమంతతః ప్రసృమరైరుత్కృత్త
తాపత్రయైః, దుర్భిక్షం స్వపరైకతాఫలగతం దుర్భిక్షసంపాదితం శాం
తం సంప్రతి ఖండితాశ్చ నిబిడాః పాషండచండాతపాః. ౧౨౨. శాం
తానాం సుభటాః కపాలికపత్రద్గ్రాహగ్రహవాహ్యపృతాః కాణాదప్రతి
హరిణః క్షపణకక్షోణీశవైతాళికాః, సామంతాశ్చ దిగంబరాన్వయ
భువశ్చార్వాకవంశాంకురా నవ్యాః కేచిదలం మునీశ్వరగిరా నీతాః
కథాశేషతామ్. ౧౨౩. ఇతి సకలదిశాసు ద్వైతవార్తానివృత్తై స్వయ

గాఢం బండికృతాః. ఆథ పునస్సస్వరాజ్యే స్వస్వరూపబ్రహ్మనద్వలక్షణే నియుక్తాస్తం
సేవంతే తథా చాహో ఆతిచిత్రా యతిభూమిపతేహూరతా వా దయా వా. ౧౨౦.
కించ పాషండవాఙ్మండలీ దండిపతినా ౨ఖండి ఖండితా. తాం విశిష్టి-శాంతిలక్షణ
సముద్రస్య బాడబాగ్నిశిఖా సత్యలక్షణమేఘస్య వాత్యా వాయుసమూహో దయా
లక్షణాయాశ్చంద్రికాయా అమావాస్యా రాత్రిః శాంతిలక్షణాయాః కమలిన్యాః
పూర్ణమాసీ చంద్రకాంతిః ఆస్తికృష్ణక్షస్య దావాసలనూత్నజ్వాలానా మావళీ
సత్కథాలక్షణాయా హంస్యాః ప్రాపుట్. అథేతి వదం సర్వత్ర సంబంధనీయం. ఖండ
నయోగ్యతాబోధకాని విశేషణాని. శా. ౧౨౧. హంతేతి హర్షే. సమంతతః ప్రసృ
మరైః ప్రసరణశీలైః కాంతైస్సందరైరద్వైతామృతవర్షిభిరుత్కృత్తమన్తూలితమాధ్యా
త్మికాధిదైవికాధిభౌతికలక్షణం తాపత్రయం యైః పరగురువ్యాహరలక్షణైః పయో
దైర్ఘ్యభిక్షసంపాదితం స్వపరైకతాఫలవిషయం దుర్భిక్షం సంప్రతి శాంతం నిబిడాః
పాషండలక్షణాశ్చండాతపాశ్చ ఖండితాః. ౧౨౨. శాంతానాం పాతంజలీనాం
సుభటాః కపాలికానాం పత్రద్గ్రాహణాం గ్రహణే వ్యాపృతాః కాణాదానాం ప్రతి
హరిణః క్షపణకరాజ్ఞాం వైతాళికా దిగంబరవంశోద్భవాస్సానిమంతాః కేచిన్నవ్యా
శ్చార్వాకవంశాంకురా మునీశ్వరగిరా కథాశేషతామలం నీతాః. ౧౨౩. ఉపసంహరతి-
ఇత్యేవం గుకలాసు దిశాసు ద్వైతవార్తానివృత్తై సత్యామృతస్వయమయం ప్రతిదినం

మథ పరితస్తారాయమద్వైతవర్త్త, ప్రతిదినమపి కుర్వన్ సర్వసందేహ
మోక్షం రవిరివ తిమిరాఘే సంప్రశాంతే మహస్త్వమ్ ౧౭౪.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తత్తదాశాజయకాతుకీ,
సంక్షేపశంకరజయే సర్గః పంచదశో ౭భవత్.

సందేహనాశం కుర్వన్నద్వైతమార్గం విస్తరితవాన్ యథా తిమిరాఘే సంప్రశాంతే
నతి రవిర్హస్త్వం ప్రకాశం వితనోతి తద్వత్ - మాలినీ. ౧౭౪.

ఇతి శ్రీమత్పురమహంసపరివ్రాజకాచార్యబాలగోపాలతీర్థశ్రీపాదశిష్యదత్త

పంశాపతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే

పంచదశసర్గః.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగణేశాయ నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదేభ్యో నమః.

శ్రీమచ్ఛంకరవిజయే, సవ్యాఖ్యానే

షోడశసర్గ ప్రారంభః.

అథ యదా జితవాన్యతిశేఖరో ౭భినవగుప్తమనుత్తమమాం
త్రికమ్, స తు తదా౭వజితో యతిగోచరం హతమనాః కృతవానపగోర
ణమ్. ౧. స తతో ౭భిచచార మూఢబుద్ధిర్యతిశాద్దూలమముం ప్ర
రూఢరోషః, అచికిత్స్యతమో భిషగ్భిరస్తాదజనిష్టాస్య భగందరాఖ్య
రోగః. ౨. అచికిత్స్యభగందరాఖ్యరోగప్రసరచ్ఛోణితపంకిలస్వశా
ట్యాః, అజుగుప్సవిశోధనాదిరూపాం పరిచర్యామకృతాస్య తోట
కార్యః. ౩. భగందరవ్యాధినిపీడితం గురుం నిరీక్ష్య శిష్యాస్సమజో
ధయం శ్చన్తైః, నోపేక్షణీయో భగవన్తహమయస్తవీడితశ్శత్రు
రివర్ధిమాన్పుయాత్. ౪. మమత్వహనాద్భవతా శరీరకే న గణ్యతే

ఏవం దిగ్విజయకాతుకం ప్రతిపాద్య శారదాపీతవాసం సవరికరం నిరూపయితు
మారభతే—అథానుత్తమం మాంత్రికమభినవగుప్తం యతిశేఖరో యస్మిన్కాలే
జితవాన్స్తస్మిన్కాలే స తు పరాజితో హతమనా యతివిషయ మపగోరణం వధోద్య
మం కృతవాక్—దుతవి. ౧. స మూఢబుద్ధిః ప్రరూఢరోషో౭భినవగుప్తస్తదనంతరం
యతిశేఖరమభిచచారాభిచారికం కర్త కృత్యాం కృతవాక్, అస్తాదభిచారాదస్య
శ్రీశంకరస్య వైద్యైరచికిత్స్యతమో భగందరాఖ్యో రోగః ఆజనిష్ట-వసంతమాలికా.
౨. అచికిత్స్యేన భగందరాఖ్యరోగేణ ప్రసరత్ శోణితస్య పంకేన వ్యాప్తాయా
అచార్యకాట్యాః అజుగుప్సవిశోధనాదిరూపాం సేవాం తోటకార్యః కృతవాక్.
౩. హే భగవన్తహరోగస్తూపేక్షణీయో న భవతి నో చేదపీడితశ్శత్రుర్యథా
బుద్ధిమాన్పుతి తథా వృద్ధిం ప్రాప్నుయాత్ - ఉ. ౪. యద్యపి శరీరకే మమత్వహ

వ్యాధికృతా ర్థిరీదృశీ, పశ్యంత ఏవాంతికవర్తినో వయం భృశాతురా
 స్తస్సహసా వ్యథాసహః. ౧. చిత్తస్య కా వ్యాధినిదానకోవిదాస్సంప్ర
 చ్ఛనీయా భగవన్నితస్తతః, ప్రత్యక్షవత్సంప్రతిసంతి పూరుషా జీవా
 తువేదే గదితార్థసిద్ధిదాః. ౬. ఉపేక్షమాణే ౭పి గురావనాస్థయా
 శరీరకాదౌ సుఖమాత్మనీశ్వరైః, నోపేక్షణీయం గురుదుఃఖదృష్టిభి
 ర్దుఃఖం వినేయైరితి శాస్త్రనిశ్చయః. ౭. స్వస్థే భవత్పాదసరోరుహద్వయే
 స్వస్థా వయం యస్తధుసాయివృత్తయః, తస్మాద్భవేత్తావకవిగ్రహో
 యథా స్వస్థస్తథా వాంఛతి పూజ్య నో మనః. ౮. వ్యాధిర్హి జన్తాం
 తరపాపపాకో భోగేన తస్మాత్ క్షపణీయ ఏషః, అభ్యుజ్యమానః పురుషం
 న ముంచేజ్జన్తాంతరే ౭పీతి హి శాస్త్రవాదః. ౯. వ్యాధిర్విధా ౭సౌ
 కథితో హి విద్భిః కర్తోద్భవో ధాతుకృతస్తథేతి, ఆద్యక్షయః కర్తృణ
 ఏవ లీనాచ్ఛికిత్సయా స్యాచ్చరమోదితస్య. ౧౦. సంక్షయతాం కర్తృణ
 ఏవ సంక్షయాద్వ్యాధిః ప్రవృత్తో న చిత్తస్యతే మయా, పతేచ్ఛరీ

నాల్ భవతా ఏవంవిధానీ రోగకృతా పీడా న గణ్యతే తథాపి సమాపవర్తినః శిష్యా
 వయం పశ్యంత ఏవ సహసా వ్యథా ౭సహః భృశారాః స్తః. ౧. తర్హి కిం కర్తవ్య
 మితి తత్రాహుశ్చిత్తుకా ఇతి. సంప్రతి జీవాతువేదే జీవనాషధవేదే వైద్యకశాస్త్రే.
 “జీవాతురస్త్రియాం భక్తే జీవితే జీవనాషధ” ఇతి మేదిసి. గదితార్థసిద్ధిదాః పురుషాః
 ప్రత్యక్షవత్సంతి. ౬. నను యథా మయోపేక్ష్యతే తథా భవద్విరపుపేక్షణీయ
 మిత్యాశంక్యాహుశ్శరీరకాదావనాస్థయా గురావాత్మని సుఖముపేక్షమాణే సత్యసి
 గురుదుఃఖదృష్టిమధ్యైర్మోక్షపేక్షణీయమితి శాస్త్రనిశ్చయః. ౭. కించ స్వస్థే
 భవత్పాదసరోజద్వయే వయం స్వస్థాః యత్ర పాదసరోరుహద్వయే భ్రమరాణాం
 వృత్తిర్యేషాం తస్మాత్తావకవిగ్రహో యథా స్వస్థో భవేత్తథా హే పూజ్య, అస్తాకం
 మనో వాంఛతి-ఇన్ద్రీయంకా. ౮. ఏవం శనైర్బోధిత ఆచార్య ఉవాచ—హి యస్తా
 ద్రోగో జన్తాంతరపాపస్య పాకస్తస్మాదేషో భోగేన నాశనీయో హి యతశ్చాభ్యుజ్య
 మానఏవ పురుషం జన్తాంతరే ౭పి న త్యజేదితి శాస్త్రవాదః. ఉప. ౯. నన్నేవం తర్హి
 చిత్తానిశాస్త్రవైయర్థ్యమితి చేత్తత్రాహ—విద్యద్విరసౌ వ్యాధిః ద్విప్రకార ఏవ
 కథితః-కర్తోద్భవో, వాతాదిధాతుభిః కృతశ్చ. తత్ర కర్తృణో లీనాదేవాద్యస్య క్షయః
 చరమోక్తస్య చిత్తస్య క్షయస్యాత్. ౧౦. తర్హి ధాతుకృతత్వాద్విత్తస్య
 నాశనీయ ఇతి చేత్తత్రాహ - అయం ప్రవృత్తో వ్యాధిః కర్తృణ ఏవ సంక్షయాత్సంక్షీ

రం యది తన్నిమిత్తతః పతత్వవశ్యం న విభేషి కించన. ౧౧. సత్యం గురో తే న శరీరలోభః స్పృహాశుతా న స్తు చిరాయ తస్మై, త్వజీవ నేనై వ హి జీవనం నః పాథశ్చరాణాం జలమేవ తద్ధి. ౧౨. స్వయం కృతార్థాః పరతుష్టి హేతోః కుర్వంతి సంతో నిజదేహరక్షామ్, తస్మా చ్ఛరీరం పరిరక్షణీయం త్వయా ౭పి లోకస్య హితాయ విద్వత్. ౧౩. నిర్బంధతో గురువరః ప్రదదావనుజ్ఞాం దిగ్భ్యో భిషగ్వరసమానయ నాయ తేభ్యః, నత్వా గురుం ప్రతిదిశం ప్రయయుః ప్రహృష్టాః శిష్యాః ప్రవాసకుశలా హరిభ క్తిభాజః. ౧౪. స్రాయో నృపం కవి జనా భిషజో వదాన్యం విత్తార్థినః ప్రతిదినం కుశలా జుషంతే, తస్మా దమీ నృపపురేషు నిరీక్షణీయా ఇత్యేవ చేతసి మనోరథమాదధానాః. ౧౫. తే ౭తీత్య దేశాన్ బహుళాన్ స్వకార్యసిద్ధ్యై క్వచిద్రాజపురే భిషగ్భిః, ఆవాప్య సందర్శనభాషణాని సమానయంతాన్ గురువర్య పార్శ్వమ్. ౧౬. తతో ద్విజేంద్రైర్నిజసేవకైస్తాన్ సంతోషితాం త్స్వాభిమతార్థదానైః, యదత్ర కర్తవ్యముదీర్యతాం తత్కుర్వ స్వ శక్త్యేతి వదాన్ జగౌ సః. ౧౭. ఉపగుదం భిషజః పరిబాధతే గద ఉదేత్య తనుం తనుమధ్యగః, యదిదమస్య విధేయమిదం ధ్రువం వదత

యతాం మయా వైవ చికిత్స్యతే తస్మి రోగవశాచ్ఛరీరం పతివ్యతీత్యాశంక్యాహ—
యది తన్నిమిత్తతశ్శరీరం పతేత్తస్మి ఆవశ్యం పతతు తత్పతనాత్కించిదపి న విభేషి.
౧౧. ఏవముక్తాశిష్యాః స్రాహుర్వై గురో సత్యం తవ శరీరలోభో నాస్తి తథా ౭వ్య స్థాకం తదర్థం చిరాయ చిరకాలం తత్త్వికయే స్పృహాశుతా ౭స్తి. హి యస్మా త్తవ జీవనేన నో జీవనం. హి యతో జలచరాణాం జలమేవ తతో జీవనం. ౧౨. భవత్సేవం తథా ౭పి మయా నిజదేహరక్షా కిమితి కర్తవ్యేత్యాశంక్యాహుః—స్వయమితి. ౧౩. ఏవం శిష్యాణామాగ్రహేంద్రువరో దిగ్భ్యో వైద్యవరాణాం సమానయనార్థం తేభ్య శ్శిష్యేభ్యో ౭నుజ్ఞాం ప్రదదా-వ. ౧౪. వదాన్య ముదారం జుషంతే సేవంతే. ౧౫. గురువర్యసమానం తాన్ భిషజః సమాసీతవంతః-ఉ. ౧౬. తతో నిజసేవకై స్సాన్నిభిమ తార్థదానైస్సంతోషితాన్ యదత్ర కర్తవ్యం తత్కర్తవ్యతాం స్వశక్త్యా కుర్వ ఇతి భాష మాణాస్తా స్థురువరో జగౌ. ౧౭. యదువాచ తదాహ—హేభిషజో గుదసమీపే తనుమధ్యగో గదో రోగ ఉదేత్య శరీరం పరిబాధతే, యదిద మస్య రోగస్య విధేయ

రోగతమ స్తిమిరారయః. ౧౮. చిరము పేక్షితవాసహమేతకం దురితజో
 ౭యమితి ప్రతిభాతి మే, తదపి శిష్యగజైర్నిరహింస్యహం ప్రహిత
 వాణ్ భవదానయనాయ తాణ్. ౧౯. నిగదితే మునినేతి భిషగ్వారా విద
 ధిరే బహుధా గదసత్క్రియాః, న చ శశామ గదో బహుతాపదో
 విమనసః పటవో భిషజోఽభవణ్. ౨౦. అథ మునిర్విమన స్త్వసమన్వితా
 నిదమవోచత సిద్ధభిషగ్వారాణ్, అటత గేహమగాత్సమయో బహుర్గద
 మౌతే భవతామితరాయుషామ్. ౨౧. దినచయం గణయన్పథి లోచనః
 ప్రియజనో నివనేద్విరహాతురః, నరపతిర్భవతాం శరణం ధ్రువం స చ
 విదేశగమం శ్రుతవాన్యది. ౨౨. రుషితవాన్మచ వో వితరేన్నృపః కథిత
 జీవితమక్షతశాసనః, తురగవన్న పలిశ్చలమానసో భిషజమన్యమసౌ విద
 ధిత వా. ౨౩. జనపదో విరళో గదహారకైర్భూలరుగ్గజనః ప్రకృతే
 రతః, మృగయతే భవతో భవతాం గృహే గదిజనస్సహితుం గదమ
 ఊమః ౨౪. పితృకృతా జనిరస్య శరీరిణస్సమవసం గదహారిషు తిష్ఠతి, జనిత
 మప్యఫలం భిషజం వినా భిషగసౌ హరిరేవ తనూభృతః. ౨౫. యదు

మాషధం తదిదం ద్రువమప్యభిచారి పదతే. యతో రోగతమ స్తిమిరారయః. ద్రుతవి.
 ౧౮. సన్యేవంభూతో రోగ వితాపత్కాలం కిమిత్యుపేక్షితస్తత్రాహ-చిరమితి. తదపి
 తథా ౭పి శిష్యగజైరహం నిరహింసి అత్యాగ్రహేణ నియోజితత్వాద్ధింశితః. ౧౯.
 ఇత్యేవం మునినా కథితే సతి వైద్యవరా రోగస్య సత్క్రియాః బహుధా విదధిరే. ౨౦.
 ఇతో గేహమటత గచ్ఛత. యతో రోగహరణార్థం ఇత అగతానాం భవతాం కాలా
 మహాసగాత్. ౨౧. అపశ్యమేవ భవద్భిర్గంతవ్యమిత్యనుశయేనాహ—విరహాతురః
 ప్రియజనః పథి లోచనో దినసముదాయం గణయన్నివనేదితి సంభావనాయాం లిజ్
 కించ నరపతిర్భవతాం ధ్రువం శరణం స చ భవతాం విదేశగమనం యది శ్రుతవాణ్.
 ౨౨. తదా కుషితస్సన్నృపః కథితం జీవితం ప్రతిక్షాతాం జీవికాం యుష్మభ్యో న ద
 ద్యాత్. యతో ౭క్షితశాసనః. యద్వా యస్తాదశ్వవన్న పలిశ్చలమానసస్తతో
 ౭సావన్యం వైద్యం విదధితే. ౨౩. కించ రోగహరకైర్విరళో రహితో జనపదః స్వభా
 వాదేవ బహులం రుగ్గాః జనా యస్మిన్ అతో రోగిజనో రోగం సహితుమసమర్థో
 భవతాం గృహే భవతో విచినుతే. ౨౪. జనిర్జన్మ అవసం పాలనం తస్తాదసౌ
 వైద్యః శరీరభృతో విష్ణురేవ తద్వదుపాసనీయం ఇత్యర్థః. ౨౫. నివముక్తా భిషజః

దితం భవతా వితథం న త త్తదపి న ఉమతే ప్రజితుం మనః, సురభువం
ప్రవిహాయ మనుష్యగాం ప్రజితుమిచ్ఛతి కోఁ ౭త్ర నరస్సుధీః ౨౬.
ఇతి నిగద్య యయుర్భిషణాం గణా విమనసః పటవో ౭పి నిజాన్
గృహాన్, అథ మునిర్విజహన్తమతాం తనౌ గురువరో గురుదుఃఖ
మసోఢ సః. ౨౭. ప్రథితైరవనౌ పరస్పహస్తైరగదంకారచయై
రథా ౭చికిత్సేన్యై, ప్రబలే సతి హా భగందరాభ్యే స్తరతిస్త స్తరశాసనం
మునీంద్రః. ౨౮. స్తరశాసనశాసనాన్నియుక్తౌ ద్విజవేషం ప్రవిధాయ
భూమిమాప్తౌ, ఉపసేదతురశ్వినౌ చ దేవౌ సుభుజౌ సాంజనలో
చనౌ సుపుష్టౌ. ౨౯ యతివర్య చికిత్సితుం న శక్యా పరకృత్యాజని
తా హి తే రుగేషా, ఇతి తం స ముదీర్య యోగివర్యం విబుధౌ తౌ
ప్రతిజగ్దతుర్యథాగతమ్. ౩౦. తదను స్వగురో ర్గదాపనుత్త్యై పర
మంత్రం తు జజాప జాతమన్యుః, ముహూర్వార్యపదేన వార్యమాణో
౭ప్యరివర్గే ౭ప్యనుకంపినా ౭బ్జపాదః. ౩౧. అమునైవ తతో గదేన
నీచః ప్రతియాతేన హతో మమార గుప్తః, మతిపూర్వకృతో మహాను
భావే ౭ప్యనయః కస్య భవేత్సుఖోపలభ్యై. ౩౨. స్వస్థసోస్తి ౭యం

ఉఃచుః-భవతా యత్కథితం తన్నిధ్యా న భవతి తథా ౭పి గంతుం మనో న ఉమతే
యతో దేవభూమిం ప్రవిహాయ మనుష్యభూమిం గంతుం సుధీర్షరో ౭త్ర జగతి
క ఇచ్ఛతి న కోఁ ౭సీత్యర్థః. ౨౬. ఇతి నిగద్యైవముక్త్యా. ౨౭. భూమా ప్రథితై
స్సహస్రాదప్యధికైరౌషధకారసమూహైర్భగందరాభ్యై ప్రబలే. హేతీతి ఖేదే. అచి
కిత్సేన్యై సతి మునీంద్రస్త్రిశంకరాచార్యః కామశాసనం మహాదేవం స్తరతిస్త-వ.
మా. ౨౮. స్తృశమహాదేవాజ్ఞయా నియుక్తౌ దేవాపశ్వినీకుమారౌ ద్విజవేషం ప్రవి
ధాయ భూమిం ప్రాప్తౌ సుభుజౌ సాంజనలోచనౌ సుపుష్టకయుక్తౌ మునీంద్ర
సమీపే వివిశతుః. ౨౯. ఉపవిశ్య యదూచతుస్తదాహ—భో యతివర్య, యైషా తే
రుక్ రోగః చికిత్సితుం న శక్యా హి యస్తాత్పరకృత్యా ఉత్పాదితా, ఇతి తం యోగి
వర్యం సముదీర్య తౌ దేవౌ యథాగతం ప్రతిజగ్దతుః. ౩౦. తదనంతరం జాతకోపః
శత్రువర్గే ౭ప్యనుకంపినా ఆర్యపాదేనా ౭చార్యేణ ముహూర్వార్యమాణో ౭పి పద్మ
పాదస్వగురో రోగస్య నాకాయ పరంమస్త్రం తు జజాప. ౩౧. తతః కిం వృత్త
మిత్యాకాంక్షాయామాహ—అమునైవేతి. ప్రతియాతేన ప్రతిప్రాప్తేన. ౩౨. స్వస్థః

బ్రహ్మ సాయం కదాచిద్ధ్యాయస్తంగాపూరసంగాద్గ్రీవాతైః, ఆగ
చ్ఛంతం నైకతే ప్రత్యగచ్ఛద్యోగీశానం గౌడపాదాభిధానమ్.

33. పాణౌ ఘల్లశ్చేతపంకేరుహశ్రీమైత్రీపాత్రీభూతభాసా ఘటేన,
ఆరాద్రాజత్కైరవానందసంధ్యా రాగారక్తాంభోదలీలాం దధానమ్.

34. పాణౌ శోణాంభోజబుద్ధ్యా సమంతాద్భ్రామ్యద్భ్రంగీమండలీ
తుల్యకుల్యామ్, అంగుల్యగ్రాసంగిరుద్రాక్షమాలా మంగుష్ఠాగ్రేణాస

కృద్భ్రామయంతమ్. 35. ఆర్యస్యాథో గౌడపాదస్య పాదావభ్య
ర్ఘ్వాసౌ శంకరః పంకజాభౌ, భక్తిశ్రద్ధా సంభ్రమాక్రాంతచేతాః

ప్రహ్వ స్తస్మాదగ్రతః ప్రాంజలిస్సృ. 36. సింహస్నేహం ఊరవారా
శివీచీ సాచివ్యాయాసన్నయత్యైః కటాక్షైః, దంతజ్యోత్స్నాదంత

రాశ్చాపి కుర్వన్నాశాః సూక్తిం సందధే గౌడపాదః. 37. కచ్చి
త్సర్వాం వేత్సి గోవిందనామ్నో హృద్యా విద్యాసంస్పృదుద్ధారకృద్యా,

కచ్చిత్తత్త్వం తత్త్వమానందరూపం నిత్యం సచ్చిన్నిర్మలం వేత్సి వేద్యమ్.
38. భక్త్యా యుక్తాస్సాన్వసురక్తా విరక్తాశ్చాంతా దాంతాస్సంతతం

సోఽయం శ్రీశంకరాచార్యః నైకతే సాయంకాలే బ్రహ్మధ్యాయన్ సత్ గంగాపూరే
జాల్దైర్వాయుభిస్సహగచ్ఛంతం యోగేశం గౌడపాదసంజ్ఞం ప్రత్యబుధ్యత. శాలి.

33. తమేవ వర్ణయతి-పాణౌ హస్తే ప్రఘల్లితస్య శ్వేతకమలస్య యా శ్రీస్తయా
యా మైత్రీ తస్యాః పాత్రీభూతాభాః కాంతిర్యస్య తేన ఘటేన కమండలునా ఆరా

ద్రాజత్కైరవస్య సితపద్మజస్యానందో యస్య తస్య సన్ధ్యారాగేణాసమంతాద్రక్తస్య
పయోదస్య చ లీలాం దధానమ్. 34. పునశ్చ హస్తే శోణపద్మబుద్ధ్యా సమంతాద్భ్రా

మ్యంతీనాం భ్రమరీణాం మండలీ తత్తుల్యకుల్యాద్భవాం తత్సదృశాం అంగుల్యగ్రాసంగి
రుద్రాక్షమాలాం పునఃపునః భ్రామయంతమ్. 35. అథో అనంతరమార్యస్య గౌడపా

దస్య పంకజాభౌ పాదావసౌ శంకరోఽభ్యర్చ్య భక్తిశ్రద్ధాభ్యాం యస్సంభ్రమ
స్తేన తైర్వాక్రాంతచిత్తో నమ్రాభూతో అగ్రతః ప్రాంజలిస్సన్నవతశ్చ. 36. వినం

శంకరం ఊరవారిరాశినాదృశ్యాయాసన్నయత్యైః ప్రాప్తయత్యైః కటాక్షైః సింహ
దంతజ్యోత్స్నాయా దస్తురా వ్యాప్తా ఆశా దిశా దిశోఽపి భవశీఘర్వన్ సుష్మాక్తిం

సందధే. 37. తామేవ దర్శయతి-కచ్చిదితి ప్రశ్నే. సంసారోద్ధారకారణీభూతా
హృదయస్య ప్రియా యా గోవిందనామ్నో విద్యా తాం సర్వాం వేత్సి జానాసి

సచ్ఛాస్త్రప్రసిద్ధం నిత్యం సచ్చిదమలం వేద్యం తత్త్వం త్వం కచ్చిద్వేత్సి. 38. భక్త్యా

శ్రద్ధధానాః, కచ్చిత్తత్త్వజ్ఞానకామా వినీతాశ్చక్రాపస్తే శిష్యవర్యా
గురుం త్యామ్. 3౯. కచ్చిన్నిత్యాశ్చక్రావో నిజితాస్తే కచ్చిత్యాప్తా
స్సద్గుణాశ్చాంతిపూర్వాః, కచ్చిద్యోగస్సాధితో ఽష్టాంగయుక్తః కచ్చి
చ్చిత్తం సాధు చిత్తత్వగం తే. ౪౦. ఇత్యద్యైతాచార్యవర్యేణ తేన
ప్రేక్షా పుష్టశ్శంకరస్సాధుశీలః, భక్త్యుద్రేకాద్బాష్పపర్యాకులాక్షో
బద్ధస్తూర్ధ్వసంజలిం వ్యాజహార. ౪౧. యద్యత్పృష్టం సుష్టమాచార్య
పాదైస్తత్తత్సర్వం భో భవిష్యత్సవశ్యమ్, కారుణ్యాభ్యః కల్పయుష్ట
త్కటాక్షైర్ద్రుష్టస్యాహుర్దుర్లభం కిన్ను జంతోః. ౪౨. మూకో వాగ్ని
మందధీః పండితాగ్ర్యః పాపాచారః పుణ్యనిష్ఠేషు గణ్యః, కామాసక్తః
కీర్తిమాన్నిస్పృహణామార్యాపాంగాలోకతః స్యాత్తతేన. ౪౩. లేశం
వాపి జ్ఞాతుమిష్టే పుమాన్తస్సీమాతీతస్యాద్య యుష్మన్నహిమ్నః, తుష్ట్యా
ఽత్యంతం తత్త్వవిద్యోపదేష్టా జాతస్సాక్షాద్యస్య వైయాసకిన్యః. ౪౪.
ఆజానాత్తజ్ఞానసిద్ధం యమారాదోదాసీన్యాజ్ఞాతమాత్రం ప్రజంతమ్,

సేవయా యుక్తాః స్వస్తింస్తవయి స్వాత్మని వా ఽనురక్తా విషయేషు విరక్తా వశీకృ
తాంతరింద్రియా జితబాహ్యకరణా నిరంతరం శ్రద్ధావంతస్తత్త్వజ్ఞానాభిలాషా విన
యం ప్రాప్తాశ్శిష్యవర్యాః కచ్చిత్యాం గురుం సేవంతే. 3౯. నిత్యాశ్చక్రవః
కామాద్యాః యమనియమాసనప్రాణాయామప్రత్యాహరణధ్యానసమాధిసంజ్ఞకై
రప్యభిరంగైర్యుక్తస్సాధుచిత్తత్వగం సమ్యక్చైకస్యతత్త్వవిషయమ్. ౪౦. బాష్పవర్యా
కులే పరివ్యాప్తే ఽక్షీణీ యస్య. ౪౧. హే భగవన్నాచార్యపాదైర్యద్యత్పృష్టం
తత్తత్సర్వమవశ్యం స్వప్తం భవిష్యతి. యస్తాత్కారుణ్యసముద్రస్య కలైస్సదృశై
ర్భవత్కటాక్షైర్ద్రుష్టస్య జంతోః కింను దుర్లభం కిమపి దుర్లభం నేత్యాహుః. ౪౨.
ఏతదేవోపపాదయతి - భవద్విధానామార్యాణాం కటాక్షావలోకాత్ కుణమాప్రేక్ష
మూకో వాగ్ని స్యాదేవమగ్రే ఽపి. నిస్పృహణాం మధ్యే కీర్తిమాన్. ౪౩. సీమా
తీతస్య భవన్తహిమ్నో లేశం వాపి జ్ఞాతుమద్య కః పుమాన్ సమర్థో న ణో ఽపీ
త్యర్థః. కుత ఇతి చేత్రత్రాహ—యస్య భవతః. స అతిప్రసిద్ధో వ్యాససూనుశ్చుకా
చార్యోఽత్యంతం తుష్టో భూత్వా సాక్షాత్స్వయమేవ విద్యోపదేష్టా జాతో ఽత
ఇత్యర్థః. ౪౪. వైయాసకి రిత్యుక్త్యా వ్యాసపుత్రత్వేనైవ తస్య శ్రేష్ఠ్యం నాన్యసితు
స్యతో ఽపీత్యాశ్చయేన తం వర్ణయతి—యం జన్మత ఏవాత్మజ్ఞానసిద్ధ మాదాసీన్యేనారా

ప్రేమావేశాత్ పుత్రపుత్రేతి శోచన్పరాశర్యః పృష్టతోఽనుప్రపేదే. ౪౧. యశ్చాహూతో యోగభాష్యప్రణేత్రా పిత్రా ప్రాప్తస్సప్రపంచైకభావమ్, సర్వాహంతాశీలనాద్యోగభూమేః ప్రత్యాక్రోశం ప్రాతనోద్వృక్షరూపః. ౪౨. తత్తాదృక్షజ్ఞానపాథోధియుష్మత్పాదద్వంద్వం పద్మసౌహార్దహృదయమ్, దైవాదేతద్దీనదృగ్గోచరం చేద్భుక్తస్యైతిద్భాగధేయం హ్యమేయమ్. ౪౩. ఇత్యాకర్ణ్యాథాబ్రవీద్రాడపాదో వత్సశ్రుత్వా వాస్తవాంస్త్యద్గుణౌఘాః, ద్రష్టుం శాంతస్వాంతవంతం మమత్వాం గాఢోత్కంఠాగర్భితం చిత్తమాసీత్. ౪౪. కృతాస్త్యయా భాష్యముఖా నిబంధా మత్కూరికావారిజనుస్సుఖార్యాః, శ్రుత్వేతి గోవింద ముఖాత్ప్రేమాప్య దృగధ్యసీనోఽస్మి తవాద్య విద్యత్. ౪౫. ఇతిస్ఫుటం ప్రోక్తవతే విసీత సోఽశ్రావయద్భాష్యమశేషమస్తే, విశిష్యమాండుక్యగభాష్యయుగ్మం శ్రుత్వా ప్రమాప్యన్నిదమబ్రవీత్. ౪౬. మత్కూరికాభావవిభేదితాదృష్టాండుక్యభాష్యశ్రవణోత్థహర్షః,

తమిషాద్ధూరం వా జాతమాత్రం వ్రజంతం ప్రేమావేశాత్పుత్రపుత్రేతి శోచన్సరాశరసందనో వేదవ్యాసః పృష్టతోఽనుప్రపేదే. అవైదిక ఇతి శబ్దే పరే ప్లుతోఽప్లుతతస్మాద్విత్కేనాప్లుతపదుపస్థిత ఇతి సూత్రేనాప్లుతపత్వాత్సన్వరసంధిః. ౪౧. యశ్చ యోగభాష్య ప్రణేత్రా పిత్రా ఆహూత సర్వాహంభావశీలనాద్యోగభూమేః ప్రపంచైకభావం ప్రాప్తః స పృక్షరూపః ప్రత్యాక్రోశం ప్రాతనోత్. తథా చోక్తం. "యం ప్రవ్రజంతమనుపేతమపేతకృత్యం దైవపాయనో విరహకాతర ఆజహావ, పుత్రేతి తన్వయకయా తరవోఽభిసేదుస్తం వ్యాససూనుముపయామి గురుం ముసీనా"మితి. యోగమాహత్మ్యేన గమనాగమనయోః సంభవాత్పరీక్షిదుపదేష్టుత్వపద్రాడపాదోపదేష్టుత్వమపి స విరుధ్యత ఇతి ద్రష్టవ్యమ్. ౪౨. తత్ప్రాప్తేపం విధస్య జ్ఞానసముద్రస్య భవతః కమలస్య సౌహార్దేన సాదృశ్యేన హృదయమేతత్పాదద్వంద్వం దైవాదస్తద్విధదీనదృష్టివిషయభూతం యది స్యాత్తర్హి వీతద్భుక్తస్యాప్రమేయం భాగ్యమ్. ౪౩. శాంతమనస్వంతం త్వాం ద్రష్టుం అత్యంతోత్కంఠాగర్భితం మమ మానసమాసీత్. ౪౪. కించ మత్కృతకారికాబ్జనుఖసూర్యాః భాష్యాదయో నిబంధాస్త్యయా కృతా ఇతి గోవిందముఖాచ్ఛ్రిత్యా హర్షం ప్రాప్యద్య మే విద్యత్ తవ దృష్టిమార్గగోఽస్మి. ౪౫. మాండుక్యగతం భాష్యయుగ్మం శ్రుతిభాష్యం గాఢపాదీయకారికాభాష్యం చేత్కర్మః. ౪౬. గో. యదువాచ - తదేవాహ - మత్కూరికాభావవిభేదినోస్తాదృశయో

దాతుం వరం తే విదుషాం వరాయ ప్రోత్సాహయత్యాశు వరం వృ
ణీష్వ. ౧౧. స ప్రాహ పర్యాయశుకర్షిమిత్య భవంతమద్రాక్షమతి
వ్యపూసుషమ్, వరః పరః కోఽస్తి తథాఽపి చింతనం చిత్తత్వగం
మేఽస్తు గురో నిరంతరమ్. ౧౨. తథేతి సోఽంతర్ధిమపాస్తమోహే
గతే చిరంజీవిమునావథాసో, పృత్యాంతమేతం స ముదాశ్రవేభ్యస్సం
శ్రావయంతాం క్షణదామనైషీత్. ౧౩. అథ ద్యునద్యాముషసి క్ష
మింద్రో నిర్వర్త్య నిత్యం విధివత్స శిష్యైః, తీరే నిధిధ్యాసనలాలసో
ఽభూదత్రాంతరేఽశ్రూయత లోకవార్తా. ౧౪. జంబూద్వీపం శస్యతే
ఽస్యాం పృథివ్యాం తత్రాప్యేతన్తండలం భారతాఖ్యమ్, కాశ్మీరాఖ్యం
మండలం తత్ర శస్త్రం యత్రాస్తేఽసౌ శారదా వాగధీశా. ౧౫.
ద్వారైర్యుక్తం మాండవైస్తచ్చతుర్భిద్దేవ్యా గేహం యత్ర సర్వ
జ్ఞపీఠమ్, యత్రారోహే సర్వవిత్సజ్జనానాం నాన్యే సర్వే యత్ప్ర
వేష్టుం క్షమంతే. ౧౬. ప్రాచ్యాః ప్రాచ్యాం పశ్చిమాః పశ్చిమాయాం
యే చోదీచ్యాస్తాముదీచీం ప్రపన్నాః, సర్వజ్ఞాస్తం ద్వారముద్ఘాట
ర్మాండుక్యభాష్యయాః శ్రవణేనోత్థితో హర్షః విదుషాం మధ్యే శ్రేష్ఠాయ తుభ్యం వరం
దాతుం ప్రోత్సాహయతి తస్మాచ్ఛ్రీఘ్రం వరం వృణీష్వ. ఇంద్ర. ౧౧. వివం వరగ్రహ
ణాయ ప్రేతస్స శ్రీశంకరః ప్రాహ—భవంతం పర్యాయేణ రూపాంతరేణోపలక్షితం
శుకర్షిం శుకర్షేః పర్యాయమితి వా. సర్వాత్సనా శుకర్షితుల్యమిత్య భగవంతమకలి
పూరుషం త్రియుగం పరమాత్మానం విష్ణుమేవాహమద్రాక్షమతోఽస్తాత్పరో వరఃకోఽస్తి
కోఽపి నాస్తి. తథాపి హేగురో మే చింతనం సదైవ చైతన్యతత్వవిషయమస్తితి వరం
దేహీత్యర్థః. ఉ. ౧౨. తథేతి. స గౌడపాదః ప్రాహేత్యనుకృప్య సంబంధనీయం. అథాపా
స్తమోహే చిరంజీవిమునావంతర్ధిం గతే సతి అసౌ వితం పృత్యాంతం శిష్యేభ్యో ముదా
సంశ్రావయంతాం రాత్రిమనైషీత్. ౧౩. అథ ప్రాతఃకాలే శ్రీశంకరః శిష్యైస్సహ
నిత్యకర్తవ్యం గంగాయాం విధివత్సంపాద్య తస్మాస్తీరే నిధిధ్యాసనలాలసోఽభూ
దేతస్మిన్మంతరే లోకవార్తాఽశ్రూయత. ౧౪. తామేవాహ—జంబూద్వీపమితి.
కాలి. ౧౫. మంటవసంబంధిభిః చతుర్భిః ద్వారైర్యుక్తం తస్యా దేవ్యా గేహం యస్మి
న్గేహే సర్వజ్ఞపీఠం యత్రారోహే సతి సజ్జనానాం మధ్యే సర్వజ్ఞో భవతి సర్వజ్ఞా
దన్యే సర్వేఽపి యదేహం ప్రవేష్టుమపి న క్షమంతే. యద్వా యదేవంభూతం
తద్దేవ్యా గేహమిత్యన్వయః. ౧౬. దాక్షాః దాక్షిణాత్యాః పినద్ధం తత్ ద్వారం నోద్ధా

యంతో దాక్షా నద్ధం నో తదుద్ధాటయంతి. ౫౭. వార్తాముపశ్రుత్య
స దాక్షీణాత్యో మానం తదీయం పరిమాతుమిచ్ఛన్, కాశ్చీరదే
శాయ జగము హృష్టశ్రీశంకరో ద్వారమపాపరితుమ్. ౫౮.
ద్వారం పినద్ధం కిల దాక్షీణాత్యం న సంతి విద్వాంస ఇతీహ దాక్షః,
తాం కింవదంతీం విఫలాం విధాతుం జగము దేవీనిలయాయ హృష్ట్యన్.
౫౯. వాదివ్రాతగజేంద్రదుర్దదఘటాదుర్దర్శసంకర్షణ శ్రీమచ్ఛంకరదేశి
కేంద్రమృగరాడాయాతి సర్వార్థవిత్, దూరం గచ్ఛత వాదిదుశ్శత
గజాస్సంన్యాసదంష్ట్రాయుధో వేదాంతోరువనాశ్రయస్తదపరం ద్వైతం
వనం భక్షతి. ౬౦. కరటతటాంతవాస్తమదసౌరభసారభరస్థలదళిసంభ్ర
మత్కలభకుంభజృంభితబలః, హరిరివ జంబుకానమదదంతగజాన్ కుజనా
నపిఖలునాక్షిగోచరయతీహ యతిర్హతకాన్. ౬౧. సంశ్రావయన్నధ్వని
దేశికేంద్రశ్రీద్దక్షిణద్వారభువం ప్రవేదే, కవాటముద్ధాట్య నివేష్టు
కామం ససంభ్రమం వాదిగణో న్యరౌత్సిత. ౬౨. అథాబ్రవీద్వాది
గణస్సదేశికం కిమర్థమేవం బహుసంభ్రమక్రియా, యదత్ర కార్యం

టయంతి. ౫౭. తస్యా వార్తాయా ఇదం ప్రమాణం మాతుం ఇదం మానం నవేతి
నిశ్చేతుమిచ్ఛన్ తద్వారముద్ధాటయితుం కాశ్చీరదేశాయ జగము. ౫౮. కిలేతి
ప్రసిద్ధం దాక్షీణాత్యం ద్వారం పినద్ధం యత ఇహ భూమా దాక్షీణాత్యా విద్వాంసో
నైవ సంతీతి కింవదంతీం జనశ్రుతిం విఫలాం విధాతుం జగము. ౫౯. వాది
సమూహో ఏవ గజేంద్రాస్తేషాం దుర్దదఘటానాం యో గర్వస్తం సమ్యక్ కర్వతీతి
తథా స చాసౌ శ్రీమచ్ఛంకరదేశికేంద్రలక్షణో మృగేంద్రః సర్వార్థవిదాయాత్యతో
హే వాదిదుశ్శతగజా దూరం గచ్ఛత. కిం కరోతీతి చేత్సన్న్యాసలక్షణదంష్ట్రాయుధో
వేదాంతలక్షణబ్రహ్మద్వనాశ్రయో వేదాంతాదన్యత్ ద్వైతప్రతిపాదకం శాస్త్ర
లక్షణం వనం భక్షతీత్యధ్వని సంశ్రావయన్నితి వ్యవహితేనాన్వయః - శా. ౬౦.
కరటతటాంతా ద్దశగండతటప్రాంతభాగా దుద్వమితమదసౌరభసారభరేణ
స్థలద్భిః అశిభిః సంభ్రమతి గజకుంభే జృంభితం బలం యస్య స సింహో యథా ఝద్రాన్
సృగాలాన్ మదదస్తవర్జితాన్ గజాంశ్చ నాక్షి గోచరయతి నప్రతి గణయతి
తథేహ లోకే యతిః నిందితాన్ కుత్సితజనానసి నాక్షి గోచరయతి న గణయతి
'యది భవతో నశౌభజజలాగురుర్మర్కటకం'. ౬౧. ఇత్యేవంమార్గే సంశ్రావయన్
దేశికేంద్ర శ్రీద్దక్షిణద్వారభూమిం ప్రాప్తవాన్. తతః కవాటముద్ధాట్య ప్రవేష్టు
కామం ససంభ్రమం తం వాదిగణో నిరోధితవాన్ - ఉ. ౬౨. అథ. నిరోధనానంతరం

తదుదీర్యతాం శనైర్న సంభ్రమః కర్తుమలం తదీప్సితమ్. ౬౩. యః కశ్చిదేత్యేతు పరిక్షీతుం చేద్వేదాఖలం నావిదితం మమాణు, ఇత్థం భవాన్వక్తి సమున్నతీచ్ఛో దత్వా పరిక్షాం వ్రజ దేవతాలయమ్. ౬౪. షడ్భావవాదీ కణభుజ్జతస్థః ప్రప్రచ్ఛ తం స్వీయరహస్యమేకమ్, సంయోగభాజః పరమాణుయ్యుగ్దాజ్ఞాతం హి సూక్ష్మం ద్వ్యణుకం మతం సః. ౬౫. యత్స్వాదణత్వం తదుపాశ్రితం తజ్జాయేత కస్తాద్వద సర్వవిచ్ఛేత్, నో చేత్ప్రీతిభుత్వం తవ వత్తుమేతే సర్వజ్ఞభాషాం విహితాం కథంతే. ౬౬ యా ద్విత్వసంఖ్యా పరమాణునిష్ఠా సా కారణం తస్య గతస్య మాత్రా, ఇతితే తద్వచనం ప్రపూజ్య స్వయం ని(న్య)వర్తిష్ట కణాదలక్ష్యః ౬౭. తత్రాపి నై య్యాయిక ఆత్మగర్వః కణాదపక్షాచ్చరణాక్షపక్షే, ముక్తేర్విశేషం వద సర్వవిచ్ఛేన్నో చేత్ప్రీతిజ్ఞాం త్యజ సర్వ విత్త్యై. ౬౮. అత్యంతనాశే గుణసంగతేర్వా స్థితీర్న భోవత్కణభక్ష

స వాదిగణో దేశికమువాచ ఏవం బహుసంభ్రమాక్రియా కిమర్థం బహుసంభ్రమస్య క్రియాకరణం ఇతి వా. యదత్ర కార్యం తత్కథ్యతాం యతస్తదీప్సితం కర్తుం సంభ్రమస్యమర్థో న భవతి. వంశ. ౬౩. యః కశ్చిత్పరిక్షీతుమాయాతి న కామమాగచ్ఛతు యతోఽహమఖలం వేద అణ్విపి మమావిదితం నాస్తీతి వాదిగణ ఆహ— అమునా ప్రకారేణ భవాన్ వక్తి చేత్త్వి మే సమున్నతీచ్ఛో పరిక్షాం దత్వా దేవతాలయం వ్రజ-ఇంద్ర. ౬౪. ఏవం శ్రుత్వా పరిక్షాం దాతుమవస్థితం శ్రీశంకరాచార్యం ప్రతి కణాదమతే స్థితః ఏకం స్వీయం రహస్యం ప్రప్రచ్ఛ తం విశిష్యే-ద్రవ్యగుణకర్త సామాన్యవిశేషరమవాయాః షడ్భావా ఇతి వాదీ రహస్యమేవ దర్శయతి సంయోగభాగినః పరమాణుద్వయాత్సూక్ష్మం ద్వ్యణుకం జాతమితి నో మతమ్. ౬౫. ద్వ్యణుకాశ్రితం అణుత్వం యత్స్వాత్తత్కస్తాజ్ఞాయేతేతి వద యది త్వం సర్వ విచ్ఛేత్తవ ప్రభుత్వం వత్తుమేతే తవ శిష్యా రచితాం సర్వజ్ఞభాషాం బ్రువంతి న త్వర్థః త్వం సర్వజ్ఞోఽనీత్యర్థః. ౬౬. పరమాణుద్వయనిష్ఠా యా ద్విత్వ సంఖ్యా సా తస్య ద్వ్యణుకగతస్యాణుత్వస్య కారణమితి మాత్రా జ్ఞాత్రా శ్రీశంకరేణ కథితే సతి తద్వచనం ప్రపూజ్య కణాదలక్ష్యస్వయమేవ నివృత్తిం గతా. ఉ. ౬౭. తదనంతరం తేషు మధ్యే గౌతమమతాశ్రయ ఆత్మగర్వో నై య్యాయిక ఆహ - కణాదపక్షాద్దౌత మవక్షే ముక్తేర్విశేషం వద. యది త్వం సర్వజ్ఞో నో చేత్సర్వవిచ్ఛేత్ ప్రతిజ్ఞాం త్యజ. ౬౮. ఏవముక్త ఆచార్య ఆహ — గుణసంబద్ధస్యాత్యంతనాశే నభోవద్యాస్థితి స్సా కణాదపక్షే ముక్తిః తదీయే గౌతమవక్షే తు సా గుణసద్ధతేరత్యంతనాశే నభోవ

పక్షే, ముక్తిస్తదీయే చరణాక్షపక్షే సానందసంవిత్సహితావిముక్తిః. ౬౯. పదార్థభేదస్సుటవన సిద్ధస్తథేశ్వరస్సర్వజగద్విధాతా, స ఈశ వాదీత్యుదితే లభినంద్య నైయాయికో లపి న్యవృతన్నిరోధాత్. ౭౦. తం కాపిలః ప్రాహ చ మూలయోనిః కింవా స్వతంత్రా చిద ధిష్ఠితా వా, జగన్నిదానం వద సర్వవిత్త్వాన్నో చేత్ప్రవేశస్తవ దుర్లభః స్యాత్. ౭౧. సా విశ్వయోనిర్బహురూపభాగినీ స్వయం స్వతంత్రా త్రిగుణాత్మికా సతీ, ఇత్యేవ సిద్ధాంతగతిస్తు కాపిలీ వేదాంతపక్షే పరతంత్రతా మతా. ౭౨. తతో నదంతో న్యరుధస్సగర్వాం దత్వా పరీక్షాం ప్రజ ధామ దేవ్యాః, బౌద్ధాస్తథా సంప్రథితాః పృథి వ్యాం బాహ్యార్థవిజ్ఞానకళూన్యవాదైః. ౭౩. బాహ్యార్థవాదో ద్వివిధ స్తదంతరం వాచ్యం వివిక్షుర్వది దేవతాలయమ్, విజ్ఞానవాదస్య చ కిం విభేదకం భవంతతాద్భూహి తతః పరం ప్రజ. ౭౪. సౌత్రాంతికో

త్థినితిరానందసంవిత్సహితా ముక్తిరిత్యర్థః. ౬౯. పదార్థ భేదస్తు స్సుట వన సిద్ధః. కణాదమతే సప్తపదార్థాః. గౌతమమతే తు షోడశ తే. తథా చ కణభుమ్నత్రం 'ద్రవ్య గుణకర్త సామాన్య విశేషసమవాయాభావాస్సప్త పదార్థాః' తథా గౌతమీయమపి "ప్రమాణప్ర మేయసంశయప్రయోజనదృష్టాంతసిద్ధాంతావయవతర్కనిర్ణయవాదజల్ప వితండాహేత్వాభాసచ్ఛలజాతినిగ్రహస్థానానాం తత్వజ్ఞానాన్నిశ్చేయసాధికమః" ఇతి. సర్వజగన్నిమిత్రకారణభూత ఈశ్వరస్తథా కణాదపక్షవదేవ ఇత్యుదితే సతి స ఈశవాదీ నైయాయికో లపి నిరోధనాన్న్యవృతన్నివృత్తః. ౭౦. తత్త్వం సాంఖ్యః ప్రాహ-మూలప్రకృతిః కిం స్వతంత్రా జగత్కారణముత చిదధిష్ఠితేతి. సర్వజ్ఞత్వాత్త్వం వద. నో చేత్ప్రవేశస్తవ దుర్లభస్స్యాత్. ౭౧. ఏవముక్త ఆచార్య ఆహ - సా విశ్వయోనిస్సత్వరజస్తమోలభిధగుణత్రయాత్మికా స్వతంత్రా సతీ బహురూపభాగినీ జగన్నిదానమితి తు కాపిలీ సిద్ధాంతగతిః. వేదాంతపక్షే త్వస్యాః పరతంత్రతా మతా. ౭౨. తతో నదంతో న్యరుధస్సతి. తత్త్వదనంతరం తదైవ బాహ్యార్థవిజ్ఞానకళూన్యవాదైః పృథి వ్యాం ప్రథితాః సగర్వాః సౌత్రాంతికవైభాషికయోగాచార్యమాధ్యమికమతావలంబినో బౌద్ధాః పరీక్షాం దత్వా దేవ్యా ధామ ప్రజేతి నాదం మర్వంతో నిరోధం కృతవంతః. ౭౩. యది త్వం దేవతాలయం వివిక్షుస్తస్మి ద్వివిధో యో బాహ్యార్థస్తదంతరం త్వయా వాచ్యం విజ్ఞానవాదస్య చ భవతో వేదాంతవాదినో మతాత్కిం విభేదకమితి బ్రూహి తతః పరం ప్రజ. ౭౪. ఏవముక్త ఆచార్య ఉవాచ - సౌత్రాంతికస్సర్వమపి వేద్య

పక్తి హి వేద్యజాతం లింగాధిగమ్యం త్వితరో ఒక్షిగమ్యమ్, తయో
స్తయోష్ఠగురతా విశిష్టా భేదః కియాన్వేదన వేద్యభాగీ. ౭౫.
విజ్ఞానవాదీ ఊణికత్వమేషామంగీచకారాపి బహుత్వమేషః, వేదాం
తవాదీ స్థిరసంవిదేకేత్యంగీచకారేతి మహాన్విశేషః. ౭౬. అథాబ్రవీ
ద్విగ్వసనానుసారీ రహస్యమేకం వద సర్వవిచ్ఛేత్, యదస్తికాయా
త్తరశబ్దవాచ్యం తత్త్విం మతే ఒస్మిన్వద దేశికాశు, ౭౭. తత్రాహ దేశి
కవరశ్శబ్దం రోచతే చేజ్జీవాదిపంచకమభీష్టముదాహరంతి, తచ్చబ్ద
వాచ్యమితి జైనమతే ప్రశస్తే యద్యస్తి బోధ్యమవరం కథయాశు
తన్నే. ౭౮. దత్తోత్తరే వాదిగణే తు బాహ్యే బభాణ కశ్చిత్కిల
జైమినీయః, శబ్దః కిమాత్మా వద జైమినీయే ద్రవ్యం గుణో వేతి తతో
ప్రజత్వమ్. ౭౯. నిత్యా వర్ణాసర్వగాః శ్రోత్ర వేద్యా యత్తద్రూపం
శబ్దజాలం చ నిత్యమ్, ద్రవ్యం వ్యాపీత్యబ్రువన్ జైమినీయా ఇత్యే
వంతం ప్రోక్తవాన్ దేశికేంద్రః. ౮౦. శాస్త్రేషు సర్వేష్యపి దత్త

మనుమానగమ్యం పక్తి. వైభాషికస్తు తత్సర్వం ప్రత్యక్షగమ్యం పక్తి - తయోస్సోత్రాం
తికవైభాషికయోః పదార్థయోః ఊణధంగురతా సమానా. వేదనవేద్యవిషయో భేదో
లిక్లవేద్యత్వాక్షివేద్యత్వరూపా విశేషః కియాన్విద్యత ఇత్యర్థః. ౭౫. విజ్ఞానవాద్య
యం విజ్ఞానానాం ఊణికత్వం బహుత్వంచంగీచకార. ఆయం వేదాంతవాదీ తు స్థిర
మేకం జ్ఞానమిత్యంగీచకారేతి మహాన్విశేషః. ఇంద్ర. ౭౬. అథ దిగంబరానుసారీ
జగాద యది త్వం సర్వజ్ఞస్తర్వైకం గుహ్యం వద కిం తదితి తత్రాహ—కాయఇత్యు
త్తరశబ్దో యేషాం తైర్వాచ్యం యదస్మిన్ జైనమతేఒస్మి తత్త్విం హేదేశికాశు వద.
ఉ. ౭౭. తైర్జీవాస్తికాయః పుద్గలాస్తికాయో ధర్మాస్తికాయ అధర్మాస్తికాయః ఆకాశా
స్తికాయః ఇతిశబ్దైర్వాచ్యం జీవాదిపంచకమభీష్టమిత్యుదాహరంతి తత్ప్రప్తముక్త్వా
ఒప్రశస్తే జైనమతే ఒవరమపి యజ్ఞాతుమాస్తే తచ్ఛిక్షుం వదేత్యాహ—జైనమత
ఇతి. పసం. ౭౮. ఏవం వేదబాహ్యే వాదిగణే తు దత్తోత్తరే సతి కశ్చిజ్ఞేమినిమతా
వలంబ్యధ్వరమిమాంసో జగాద-జైమినీయే మతే శబ్దః కిం స్వరూపః? కిం శబ్దార్థమాహ?
ద్రవ్యం గుణో వేతి? తథాచ శబ్దస్వరూపముక్త్వా తతో ప్రజ. ఉ. ౭౯. నిత్యావర్ణా
వ్యాపకాః శ్రోత్రేంద్రియవేద్యాః యద్రూపం శబ్దజాలం తచ్చ నిత్యం ద్రవ్యవ్యా
పీతి జైమినీయా ఆబ్రువన్ ఇత్యేవం తం జైమినీయం దేశికేంద్రః ప్రోక్తవాన్.కాలి.
౮౦. సర్వేష్యపి శాస్త్రేషు ప్రత్యుత్తరం దత్తవంతం తం శ్రీశంకరం తే వాదినస్సమ్య

వంతం ప్రత్యుత్తరం తం సమపూజయంతే, ద్వారం సముద్ఘాట్య దదు
శ్చ మార్గం తతో వివేశాంతరభూమిభాగమ్. ౮౧. పాణో ససందన
మసావవలంబ్య విద్యాభద్రాసనం తదవరోధుమనాశ్చచాల, అత్రాం
తరే విధివధూ ర్విబుధాగ్రగణ్యనూచార్యశంకర మవోచ దనం
గవాచా. ౮౨. సర్వజ్ఞతా తే ఽస్తి పునైవ యస్తాత్సర్వత్ర పర్యై
క్షిభవాన్న చేత్రే, విరించిరూపాంతరవిశ్వరూపశ్శిష్యః కథం స్యా
త్ప్రథితాగ్రణీస్యః. ౮౩. సర్వజ్ఞతైకైవ భవేన్న హేతుః పీతాధిరో
హే పరిశుద్ధతా చ, సా తేఽస్తి వా నేతి విచార్యమేతత్త్వం క్షణం
త్వం కురు సాహసం మా. ౮౪. త్వం చాంగనాస్సముపభుజ్య కలార
హస్యప్రావీణ్యభాజన మభూ ర్యతిధర్మనిష్ఠః, ఆరోధుమీదృశపదం
కథ మర్హతా తే సర్వజ్ఞతేన విమలత్వ మపీహ హేతుః. ౮౫.
నాస్తిచ్ఛరీరే కృతకీర్తిహే ఽహం జన్మప్రభృత్యంబ న సందిహే
ఽహమ్, వ్యధాయ దేహాంతరసంశ్రయా ద్యన్న తేన లిప్యేత హి క

గభూజయన్ ద్వారం సముద్ఘాట్య మార్గం చ దదుః. తదనంతరమంతరభూమిభాగం
వివేశ. ఉ. ౮౧. హస్తే ససందనమసావవలంబ్య తద్విద్యాభద్రాసనమవరోధుమనా
శ్చచాల, ఏతస్మిన్నంతరే విబుధాగ్రగణ్యం శ్రీశంకరాచార్యమశరీరవాచా శారదా
ఽవోచత్. ప. ౮౨. యదవోచత్తదుదాహరతి—తే సర్వజ్ఞతాయాం సంశయో
నాస్తి యస్తాత్సర్వమేవ సర్వత్ర పరీక్షాం ప్రాప్తో ఽసి యది భవాన్ సర్వజ్ఞో
నాభవత్ తర్హి విరించిః రూపాంతరం యస్య స చాసౌ విశ్వరూపః ప్రథితానామగ్ర
ణీః సశిష్యః కథం స్యాత్. ఉ. ౮౩. యద్యప్యేవం తథాఽపి పీతాధిరోహే కేవలం
సర్వజ్ఞతైవ హేతుర్న భవేదపి తు పరిశుద్ధతాపి సా తేఽస్తి న వేత్యేతద్విచారణీయ
మతః క్షణమాత్రం త్వం తిష్ఠ సాహసం మాకురు. ఇం. ౮౪. ఏవం కోటిద్వయముక్తో
త్తరకోటిం సాధయతి—త్వం యతో యతిధర్మనిష్ఠస్య స్తుక్లనాః సమ్యగుపభుక్త్వా
కామకలారహస్యప్రవీణతాపాత్ర మభూః. అత ఈదృశపద మవరోధు మేవం
భూతస్య తవ యోగ్యతా కథ మపి నాస్తి. యత స్సర్వజ్ఞతేన విమలతాపీహారోహే
హేతుః. ౮౫. ఏవముక్త శ్రీశంకర ఉవాచ-నేతి. అహమపి నసందిహే ఽంబాయా
స్తవ సందేహో నాస్తితి కిము పక్తవ్య మిత్యనుశయేన సంబోధయతి-హేఽంబేతి. యత్తు
త్వంచాంగనా ఇత్యాది తత్ర శృణు యత్కర్త దేహాంతరసంశ్రయాద్విహితం తేన
కర్తా అన్యోఽన్యం దేహో నలిప్యతే లోకశాస్త్రప్రసిద్ధం చైతత్. ఉ. ౮౬.

ర్షణా ౭నన్యః ౮౬. ఇత్థం నిరుత్తరపదాం స విధాయ దేవీం సర్వజ్ఞపీఠ
మధిరుహ్య ననంద సభ్యః, సమ్మానితో ౭భవదసౌ విబుధైశ్చ వాణ్యా
గార్హ్యకహోలముఖైరైరివ యాజ్ఞవల్క్యః. ౮౭. వాదప్రాదుర్విసోద
ప్రతికథనసుధీవాద దుర్వారతర్కస్య క్కారన్వైరథాటిభరితహరిదుప
స్యస్తమాహానుభావ్యః, సర్వజ్ఞో వస్తుమర్హస్తస్వమితి బహుమతః
స్ఫారభారత్యమోఘశ్లాఘాజోఘుష్యమాణో జయతి యతిపతేశ్వార
దాపీఠవాసః ౮౮. కుల్రాప్యసీత్ప్రలీనే క్షణచరణకథా కాపిలీ క్వాపి
లీనా భగ్నా ౭భగ్నా గురూక్తిః క్వచిదజని పరం భట్టపాదప్రవాదః,
భూమావాయోగ కాణాదజనిమతమథా భూతవాగ్భేదవార్తా దుర్దాం
తబ్రహ్మవిద్యాగురుదురుదకథా దుందుభేర్ధింధిమేతః. ౮౯. కాణా

సరస్వత్యా పండితైశ్చ పూజితో ౭భవల్ యథా గార్హ్య కహోలాదిభిశ్చ యాజ్ఞ
వల్క్యస్తద్వత్. ౮౭. అథ భగవత్పాదస్య శారదాపీఠవాసం వర్ణయతి-వాదేన
ప్రాదుః ప్రకటతాం గతో వినోదో యేషాం తే చ తే ప్రతికథనసుధియః ప్రతివాది
పండితా మండనమిత్రప్రముఖానైస్సాకం యో వాదస్తత్ర యే దుర్వారాస్తర్కా
అనిష్టాతతస్యే ౭ర్థే కారణోపపత్తిశ్చస్తత్వజ్ఞాసార్థమూహస్తర్క ఇత్యుక్తలక్షణాస్తేషాం
స్యక్కారే తిరస్కారే నైవిరాభిః స్వతంత్రాభిర్ధాటిభిర్బుద్ధయాత్రాభిర్భరితాభిర్వాసి
ప్రాభిర్వర్తిరిద్ధి ర్దిగ్భిరుపన్యస్తం వర్ణితం మహానుభావ్యం మహాప్రభావత్వం యస్య
స త్వం సర్వజ్ఞో ౭తపివ బహుభిస్సమస్తగుణకాలిత్యేనాత్మ్యంతం సంభావితో ౭స్మి
స్మితే వస్తుమర్హో యోగ్య ఇతి స్ఫారభారత్యా విశాలయా వాచా ౭మోఘ శ్లాఘయా
సఫలప్రశంసయా సర్వైర్జోఘుష్యమాణో భృశం ఘుష్యమాణో యతిపతేః శ్రీశంక
రస్య శారదాపీఠవాసో జయతి సరోవత్కర్షణే వర్తతే-స్ఫారం యథా తథా భారత్యా
సరస్వత్యా ౭మోఘశ్లాఘయా జోఘుష్యమాణ ఇతి వా. స్త. ౮౮. కించ దుర్దాంతై
రుద్ధతైర్వాదిభిస్సహ బ్రహ్మవిద్యాగురో శ్రీశంకరస్య వాదలక్షణద్యూతకథాయా
దుందుభేర్ధిమే ఇతి శబ్దాదీక్షణచరణస్యాక్షపాదస్య గౌతమస్య కథా క్వాపి ప్రక
ర్షణే లీనా ఆసీత్తథా కాపిలీ కపిలకథా క్వాపి లీనా ఆసీత్ తథా పూర్వమభ
గ్నాపి ప్రభాకరోక్తిర్భగ్నా ఆసీత్. భట్టపాదప్రవాదః పరం కేవలం క్వచిదసి
భూమావజని ప్రాదుర్భూతః. కించ అథ తథా పాతంజలైః కాణాదైశ్చ జనితం య
న్తతం తదభివ్యాప్య భేదవార్తా ౭భూతవాగనుచితవాగాసీత్. అనమవాగితి వా. అసత్య
వాగితి వా. “భూతం త్వాదా విశాచాదా జంతో క్షిబం త్రిషూచితే, ప్రాప్తే వృత్తే
సమే సత్యే దేవయోన్యంతరే తు నా” ఇతి మేదిసి. ౮౯. కించ పాపండనంఘాతాత్పాం

దః క్వ ప్రణాదః క్వ చ కపిలవచః క్వాక్షిపాదప్రవాదః క్వాప్యంథా
యోగకంథా క్వ గురురతిలఘుః క్వాపి భాట్టప్రఘట్టమ్, క్వ ద్వైతా
ద్వైతవార్తా క్షపణకవివృతిః, క్వాపి పాపండఖండధ్వాంతధ్వంసై కభా
నోష్ఠయతి యతివతేశ్శూరదాపీతవానే. ౯౦. తతో దివిషదధ్వని త్వరి
తమధ్వరాశావలీ ధురంధరసమీరితే త్రిదశపాణికోణాహతః, అరుంధ
హరిదంతరం స్వరభరైర్భ్రమత్సింధుభిర్ఘనాఘనఘనారవప్రథమబంధు
భిర్దుందుభిః. ౯౧. కచభరవహనం పులోమజాయాః కతిచిదహన్యపగ
ర్భకం యథా స్యాత్, గురుశిరసి తథా సుధాశనాస్సన్వస్తరుకుసుమా
న్యథవార్షతో ఒభ్యన్వత్. ౯౨. ఇతి మునిరతితుష్టో ఒధ్యుష్య
సర్వజ్ఞపీతం నిజమతగురుతాయై నో పునర్తానహేతోః, కతిచన విని
వేశ్యాధర్వ్యశృంగాశ్రమాదా మునిరథ బదరీం స ప్రాప కైశ్చి
త్స్వశిష్యైః. ౯౩. చివసాక్ వినినాయ తత్ర కాంశ్చిత్స చ పాతంజల
తంత్రనిష్ఠితేభ్యః, కృపయోపదిశత్ స్వసూత్రభాష్యం విజితత్యాజిత

ధకారధ్వంసైకమూర్యస్య యతివతేశ్శూరదాపీతవానే జయతి సతి కాణాదః ప్రవాదః
క్వ? న క్వాపీత్యర్థః. క్వాపి క్వచ క్షపణకవివృతిరార్హతవ్యాఖ్యానం? ౯౦. తతశ్శూరదా
పీతారోహణానంతరం దివిషదధ్వని దేవమార్గే త్వరితం ఝడితి యజ్ఞభుక్పంక్తిధురం
ధర ఇంద్రస్తేన సమ్యక్ ప్రేరితానాం దేవానాం హస్తప్రాంతభాగైరాహత ఆసమం
తాత్రాడితో దుందుభి ర్భ్రమంతస్సింధవస్సముద్రాయైర్ఘనాఘనో మేఘ స్తస్య
ఘనీభూతానామారవాణాం శబ్దానాం ప్రథమబంధుభిస్తత్తులైస్సర్వరాణామతిశయై
ర్వారితాం దికామంతరమంతరాళమరున్ధ రోధితవాక్. పృథ్వీ. ౯౧. అథానంతరం
సుధాభుజో దేవాః పులోమజాయాశ్చచ్ఛాన్సంయతకేశభరవహనం కతిచిద్వివసాని
అవగర్భకమవగతేషుద్వికసత్సుష్పకం యథా స్యాత్తథా గురోశ్చీశక్కురస్య శిరసి కల్పి
వృక్షపుష్పాణి హర్షణాభ్యవర్షత్ సమ్యక్ వృష్టిం కృతవంతః, పుష్పితాగ్రా. ౯౨. ఇత్యే
వమతితుష్టో మునిః శ్రీశంకరస్సర్వజ్ఞపీతమధ్యుష్య తదుపరి ధీత్వా తదపి నిజమతస్య
గురుతాయై శ్రేష్ఠాయ న పునర్తానహేతోః, అథానంతరం కతిచన సురేశ్వరాదీన్
తచ్ఛిష్యాన్ ఋష్యశృంగాశ్రమాదా వినివేశ్యాథ స మునిర్బదరీం బదరీకాశ్రమం
కైశ్చిత్స్వశిష్యైస్సహితస్సన్ ప్రాప. మాలినీ. ౯౩. అథ తత్ర యత్కృతవాం
స్తదాహ—తత్ర బదర్యాం స చ శ్రీశంకరాచార్యో విజితాశ్చ తే త్యాజితసర్వదర్శ
నాశ్చ ఇతి తే తథాభూతేభ్యః పాతంజలకాష్ట్రనిష్ఠితేభ్యః కృపయా న్యకృతం భాష్య

సర్వదర్శనేభ్యః. ౯౪. నితరాం యతిరాడుడురాజకరప్రకరప్రచుర
ప్రసరస్వయశాః, స్వమయం సమయం గమయన్తమయః హృదయం
సదయం సుధియాం శుశుభే. ౯౫. ఏవం ప్రకారైః కలికల్పషమైష్ఠి
శ్శివావతారస్య శుభైశ్చరిత్రైః, ద్వాత్రింశదత్సుజ్జ్వలకీర్తిరాశే
స్సమా వ్యతీయః కిల శంకరస్య. ౯౬. భాష్యం భూష్యం సుశీలై
రకలి కలిమలధ్వంసి కైవల్యమూల్యం హంతాహంతాసమంతాత్కు
మతినతికృతా ఖండితా పండితానామ్, సద్యో విద్యోతితాఽసౌ విపథ
విమథనైర్ముక్తిపద్యా నవద్యా శ్రేయో భూయో బుధానామధికతర
మితశ్శంకరః కిం కరోతు. ౯౭. హంతాఽఽశోభి యశోభరైశ్చ్రీజగతీ
మందారకుందేందుభాముక్తాహరపటిరహిరవిహరన్నీ హరతారా నిభైః,
కారుణ్యామృతనిర్దురైస్సుకృతినాం దైన్యానలశ్శూన్యతాం నీత
శ్శంకరయోగినా కిమధునా సౌరభ్యమారభ్యతామ్. ౯౮ ఆక్రాంతాని

ముపదిశే స న్నానిచిద్దివసాని వృత్తిక్రాంతవాః. పసంతమాలికా. ౯౪. ఉడురా
జస్య చంద్రస్య కిరణప్రకరః కిరణకలాపస్తద్వత్ప్రచురః ప్రసరో యస్య తథాభూ
తం స్వీయం యశో యస్య యతిరాట్ శ్రీశంకరాచార్యస్వమయమాత్మప్రచురం సమ
యం శాస్త్రమవగమయన్నయం సుధియాం హృదయం రమయన్నన్నికరాం శుశుభే.
తోటకం. ౯౫. ఉపసంహరతి-ఏవం ప్రకారైః కలికల్పషమైష్ఠిశ్శుభైశ్చరిత్రైరుజ్జ్వల
కీర్తిరాశేశ్శివావతారస్య శంకరస్య ద్వాత్రింశత్సంవత్సరా వ్యతీయంతి యోజనా.
ఆఖ్యానకీ. ౯౬. శ్రీశంకరాచార్యో భాష్యాదికరణైస్సుధియాం కృతే నిరతిశయం
శ్రేయస్సంపాదితవాః ఇత్యాశయేనాహ—భాష్యమితి. సుశీలైః భూష్యం కలిమల
వినాశకం కైవల్యస్య మూల్యం వేతనం భాష్యమకలికృతం. హస్తేతి హస్తే. శోమలా
మంత్రణే వా. కుమతీనాం నమస్కారైః కృతా యా పండితానామహంతా సా
సమంతాత్పండితా. ఏవం చ విపథమథనైరసావనవద్యా ముక్తిపద్యా మోక్షపద్ధతి
సద్యో విద్యోతితా తస్మాదేవం కర్తా శంకరః ఇతో ఽధికతరం శ్రేయః పునః కిం
కరోతు తస్మాభావాదిత్యర్థః. స్కంధ. ౯౭. కించ హంలేత్యాశ్చర్యే హస్తే వా.
త్రిజగత్యాం త్రిలోక్యాం యాని మందారాదీని తత్తుల్యైరాసమంతాచోభిభవైర్యశ
సాం భర్తృర్భారతిశయైర్వా. కారుణ్యామృతస్య నిర్దురైః ప్రవాహై శ్శంకరయోగి
నా సుకృతినాం దైన్యలక్షణో ఽగ్నిశ్శూన్యతాం నీతోఽతస్తేనాధునాతఃపరం సౌర
భ్యం సౌగంధ్యం కిమారభ్యతాం. తలేందుభాశ్చంద్రజ్యోత్స్నాపటిరశ్చందనం హిరో
వజ్రం. విహరన్నీ హరశ్చలతుషారః శాద్దుల. ౯౮. కించ సాధీయసా బాధతరేణాతి

దిగంతరాణి యశసా సాధీయసా భూయసా విస్తేరాణి దిగంతరాణి
 రచితాన్యత్యద్భుతైః క్రీడితైః, భక్తాన్స్వేప్సితభుక్తిముక్తికలనోపా
 యైః కృతార్థీకృతా భిక్షుత్వాపతినా కిమన్యదధునా సౌజన్యమాతన్య
 తామ్. ౯౯. పారికాంక్షీశ్వరోఽప్యపదుద్ధారకం సేవమానాతులస్వస్తి
 విస్తారకమ్, పాపదావానలాతాప సంహారకం యోగిబృందాధిపప్రాపకేదా
 రకమ్. ౧౦౦. తత్రాతిశీతార్దితశిష్యసంఘసంరక్షణాయాతులితప్రభావః,
 తప్తాదకం ప్రార్థయతేన్న చంద్రకలాధరాత్తీర్థకరప్రధానః. ౧౦౧. కర్తం
 దిబ్బందపతినా గిరిశోఽర్థితస్సృక్ సంతప్తవారి లహరిం స్వపదారవిందాత్,
 ప్రావర్తయత్ప్రథయతి యతినాథకీర్తిర్యాద్యాపి తత్ర సముదంచతి
 తప్తతోయా. ౧౦౨. ఇతి కృతసురకార్యం నేతుమాజగ్గురేనం రజత
 శిఖరిశృంగం తుంగమిశావతారమ్, విధిశతమఖచంద్రోపేంద్రవా
 య్వగ్నిపూర్వా స్ఫురనికరవరేణ్యా స్ఫుర్నిసంఘా స్పసిద్ధాః. ౧౦౩.

దృఢేన భూయసా యశసా దిగంతరాణి ఆక్రాంతాని వ్యాప్తాని 'అంతికబాధయా
 ర్శేదనాథా'వీతి బాధశబ్దస్య సాధాదేశః. "బాధం దృఢప్రతిఙ్గాయ" రితి మేదిని -
 తథాఽత్యంతమాశ్చర్యరూపైరతిమానుషైః క్రీడితైర్దిగంతరాణి విస్తేరాణి విస్వయశీలాని
 రచితాని తథా స్వభక్తా స్ఫుస్వేప్సితభోగమోక్షప్రాప్త్యపాద్యైః కృతార్థీకృతాస్తన్నా
 దేవం కృతపతా యతిరాజేనాధునేతోఽన్యత్సౌజన్యం కిమాతన్యతాం. ౯౯. పారికాం
 షీశ్వరోఽపి. "తపస్వీ తాపసః పారికాంక్షీ"త్యమరః. కేదారకం ప్రావ. తం విశి
 నప్తి-ఆపదుద్ధారకం సేవమానానామతులాయాస్వస్తిస్తేర్విస్తారకం పాపదావాగ్నిపరితాప
 స్య సంహారకం-స్రగ్విణి. ౧౦౦. తత్ర కేదారకే అతిశీలేన వీడితస్య శిష్యసమూహస్య
 సంరక్షణార్థమతులప్రభావశ్శాస్త్రకర్తృపుప్రధానః శ్రీశంకరాచార్యః చంద్రకలాధరా
 న్నహాదేవాత్తప్తాదకం ప్రార్థయామాస-ఉపజాతిః. ౧౦౧. కర్తందిబ్బందస్య భిక్షుసముదా
 యస్య పతిః శ్రీశంకరస్తేన ప్రార్థితస్సృక్ గిరిశశ్శివస్సంతప్తతోయలహరిం నదీం స్వచర
 నారవిందాత్ప్రవర్తితవాక్యా తప్తతోయా యతినాథకీర్తిం విస్తారయంతి యద్యాపి
 తత్ర సముద్గచ్ఛతి సముల్లసతీతి-వసంతతిలకా. ౧౦౨. ఇత్యేవం కృతం దేవకార్యం యేన
 తమేనమిశావతారం శ్రీశంకరం తుంగమున్నతం కైలాసగిరిశృంగం ప్రతినేతుం బ్రహ్మేం
 ద్రాదయస్ఫురసముదాయప్రవరా ఋషిసజ్జైస్సిద్ధైశ్చ సహితా ఆజన్మః - మాలి. ౧౦౩.
 ఆగత్యయతక్రృతపన్నదాహ— విద్యుద్వల్లీనాం నియుతైర్లతైస్సమ్యగార్చిభం యద్ధం

విద్యుద్వల్లీనియుతసముదారబ్ధయుద్ధై ర్విమానైః సంఖ్యాతీతైః సుపది
గగనాభోగ మాచ్ఛాదయంతః, స్తుత్వా దేవం త్రిపుర మథనం తేయ
తీశానవేషం మందారోత్థైః కుసుమనిచయైరబ్రువన్నర్చయంతః. ౧౦౪.
భవానాద్యో దేవః కబళితవిషః కామదహనః పురారాతిర్విశ్వప్రభ
వలయ హేతుస్త్రినయనః, యదర్థం గాం ప్రాప్తో భవమథనవృత్తం
తదధునా తదా యాహి స్వర్గం సపది గిరిశాస్త్రప్రియకృతే. ౧౦౫. ఉన్తి
లద్వినయప్రధానసుమనోవాక్యావసానే మహాదేవే సంభృత సంభ్రమే
నిజపదం గంతుం మనః కుర్వతి, శైలాదిః ప్రమథైః పరిష్కృతవపు
స్తస్థా పురస్తాత్క్షణా దుత్పాశారదవారిదుగ్ధవరటాహంకారహుంకార
కృత్. ౧౦౬. ఇంద్రోపేంద్రప్రధానైః ప్రీదశపరిబృహైస్త్వయమానః
ప్రసూనైర్దివ్యైరభ్యర్చ్యమానస్సరసిరుహభువా దత్తహస్తావలంబః, ఆరు

యైః విద్యుద్వల్లీనియుతతుల్యైరితి యావత్. తథాభూతైః సంఖ్యారహితైర్విమానైః
సపది తత్క్షణే ఆభోగం పూర్ణం గగనమాకాశమాచ్ఛాదయంతో యతీశవేషం
త్రిపురమథనం మహాదేవం స్తుత్వా మందారోత్థైః పుష్పసముదాయైరర్చయంతస్తే
బ్రహ్మదయో దేవా అబ్రువన్నుక్తవంతః, మందాక్రాంతా. ౧౦౪. యదబ్రువం
స్తదుదాహరతి-ఆద్యస్సర్వకారణభూతో దేవః ద్యోతనాత్త కస్యకలదేవాదిః జగద్రక్ష
ణాయ కబళితం గ్రసితం విషం సముద్రమథనాదుత్థం హాలాహలాఖ్యం యేన పున
శ్చ కామదహనః పురారాతిస్త్రీపురసంహరకర్తా విశ్వోత్పత్తిలయకారణం త్రినేత్రో
మహాదేవో భవాన్ యదర్థం వేదమర్యాదాస్థాపనార్థం భూమిం ప్రాప్తస్తదధునా
హే సంసృతినివారక వృత్తం సంపన్నం తత్తస్తదధునా సపది ద్రాగహే గిరిశాస్త్రప్రి
యార్థం స్వర్గమాయాహి - శిఖ. ౧౦౫. వికసద్వినయప్రధానానాం సుమనసాం
దేవానాం వాక్యస్యాంలే ఉన్తిలతో వినయప్రధానసుమనోవాక్యస్యేతి వా. మహాదేవే
శ్రీశంకరే స్వీకృతసంభ్రమే నిజపదం గంతుం మనః కుర్వతి నతి ప్రమథైః రుద్ర
గణైః పరిష్కృతం భూషితం వపుర్యస్య శైలాదిరుత్పా నంద్యాభ్యో వృషస్తత్క్షణా
చ్ఛ్రీశంకరాచార్యస్యాగ్రే తస్థా. తం విశిష్య-శరత్కాలీనజలస్య దుగ్ధస్య వరటాయా
హంసయోషితశ్చాహంకారస్య కొక్త్యాహంభావస్య హుంకారకృత్ లేభ్యో ౭౩
శుక్ల ఇత్యర్థః. “హంసస్య యోషిద్వరదే”త్యమరః. శార్దూలవిక్రీడితం ఛందః. ౧౦౬.
అథ సంపాదితసమస్తసురకార్యస్య శ్రీశంకరాచార్యస్య స్వధామారోహణం వర్ణయతి

హ్యోఽథామగ్ర్యం ప్రకటితసుజటాజూటచంద్రావతంసశ్శృణ్వన్నా
లోకశబ్దం సముదితమృషిభిర్ధామ నైజం ప్రతప్తే. ౧౦౭.

ఇతి శ్రీమాధవీయే తచ్ఛార్దదావీత వాసగః,
సంక్షేపశంకరజయే స్కంధః పూర్ణో ౭౫ షోడశః.

ఇంద్రోపేంద్రప్రధానైస్త్రిదశపరిబృధైర్దేశాధిపైః స్తూయమానః పునశ్చ దివిభవైః
పుష్పైరర్చ్యమానః కమలకేన బ్రహ్మణా దత్తో హస్తావలంబో యన్తై స అగ్ర్యం
శ్రేష్ఠం పృథం నందినం సమారుహ్య ప్రకటితౌ జటాజూటచంద్రావతంసౌ యేన సః
ఋషిభిస్సముదితం ఆలోకశబ్దం పన్థిభాషణశబ్దం శృణ్వన్ స్వీయం ధామ ప్రతప్తే.
“ఆలోకస్తు పుమాన్ ద్యోతే దర్శనే వందిభాషణే” ఇతి మేదినీ. స్కంధరా. ౧౦౭.

జీవన్మేవ వీముచ్యతే యదుదితం బ్రహ్మాద్వయం తారకం
శ్రుత్వా తం ద్విజరాజసంక్రితపదం భాషాధిపస్యాత్మదమ్,
వేదాంతామృతయుక్తకంఠమమలైర్హంసైస్సదా నేవితం
భోగ్యాసంగవిపర్జితం యది వరం నౌమృద్భుతం శంకరమ్.
పాండవేష్వహితారేశ ప్రమితే శుభవత్సరే,
శ్రావణే సితపంచమ్యం సింహే సిద్ధో గురావయమ్,
రచితో మాధవేనాసౌ యుతో డిండిమటీకయా,
శాంకరో దిగ్గయో నామ గ్రంథస్సర్వరసాత్మకః.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్యబాలగోపాలతీర్థశ్రీపాదశిష్యదత్త
పంశావతంసరామకుమారసూనుధనపతిసూరికృతే

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవిజయడిండిమే
షోడశస్కంధః.

॥

